
Gazio
Florida
Corona
1534

CORONA FLORIDA

2710/A/2

L. 6965.

149. **GAZIUS**, Anton...
ad sanitati
cessariae.
border aro
8vo. Old

Gazius (1
besides, he live
legendis; de ex
foods and diete
tly insignifican
good copy.

155. **GLISSON**, Fr.
Lymphae-ductibus. 24 le
ved frontispice, two fol
in the text. 16mo. Old v

Margin of the title repa
copy. **Rare.**

156. **GLISSON**, Fra
qui vulgo The **Rickets**
vellum. London, 1660.

Glisson gave the origin
he employed suspension in s

Lugduni Batavo

Florida Corona:

que ad sanitatis hominum conseruationem ac longeuam vitam perducendam sunt pernecessaria continens. Ad Antonio Gazio Patauino medico doctissimo composita. Non mediocri vigilãtia et labore recẽter Impressa. Et mendis quibus plurimum scatebat expurgata. Feliciter Incipit.

¶ Venundant Lugduni In vico Mercuriali: apud Scipionem de Gabiano, sub Signo fontis.

1534

59

Incipit tabula

per quã facillime poteris inuenire scõm numerũ foliorũ Capitula libri huius solennissimi qui Corona Florida medicine: siue conseruatio sanitatis. intitulatur.

¶ Finis tabule libri huius.

¶ Hi sunt autores principales quorum sententie et verba in ppria forma hoc i opere sunt adducta ad dictorum eius confirmationem.

¶ Medici sunt hi.

Hipocrates.
Diascorides.
Galienus.
Serapio. *
Auenzoar.
Bugeris.
Filius arsaianis.
Humaim.
Joannitius.
Sindisar.
Ruffus. *
Mesangue.
Habix.
Onbasius.
Archagenistus.
C atin.
Paulus.
Alchanzi.
Costa. *
Baldach. *
Alexander.
Rabi moyses.
Filius mesuai.
Menesitheus.
Priscianus.
Mabal. *
Hali rodoam.
Rogerius.
Isaac.
Theosius.
Rasis.
Bimmasui.
Masarguith.
Haliabas.
Commentator sectarum.
Auicenna.
Muserie.
Damascenus.
Tabri. *
Mesue.
Auerrois.
Petrus de albano.
Gentiles.
Fulgentius.
Symon ianuensis.
Bartholomeus montag.
Auctor pandectarum.
Johannes arculanus. *
Michael sauonarola.
Platina.

¶ Philosophi sunt hi.

Plato.
Catho.
Aristoteles.
Diogenes. *
Etharus.
Socrates.
Zeno.
Chilon.
Solon.
Auerrois.
Ptholomeus.
Hali abenragel. *
Albertus.

Huius libri.

Tullius.
Seneca.

¶ Ecclesiastici sunt hi.

Hieronymus.
Augustinus.
Gregorius.
Salomon.
Ambrosius.
Dauid.
Chrysostomus.
Johannes apostolus.
Beda.
Isidorus.
Theophilus.
Remigius.
Origenes.
Paulus apostolus.
Cassiodorus.

¶ Hi sunt poete et alij.

Terentius.
Uirgilius.
Lucanus.
Boetius.
Ouidius.
Ualerius maximus.
Horatius.
Statius.
Tullius.
Seneca.

Pluresqꝫ alij quos adducere permolestum esset longeqꝫ magis tediosum eorum opera recensere. Ex quibus excerpimus cum ex solius Galieni sex et octuaginta voluminibꝰ acceperimꝰ ex plurimis quoqꝫ Hippocratis: Rasis: Auicenne: et aliorū vt clarissime legentibus est manifestum. quare ꝛc.

¶ Finis.

¶Florida Corona Medicine:

omnibus sanitatem affectantibus vtilis et necessaria: edita per antoniū Gazium Patauinum: artium ac medicine professorem minimum.

¶Capitulum primum in quo auctor inuocat altissimi ꝛ sanctorū eius adiutorium.

Dicamus cū Boetio in tertio de cōsolatione sic scribente: vt Platoni placet in minimis quoqꝫ rebus diuinū presidium debet implorari: ideo inuocandū censeo omnium rerum patrem: quo pretermisso nulluꝫ recte fundatur exordiū. Quod etiā sensit Haliabas in sue theorice principio dicens. Omnibus que incipiūtur in reb⁹ ꝛ habitudinib⁹ equissimum ac dignissimum est laudare deum altissimū ꝛ nomē ei⁹ glorificare ꝛ ei confiteri. ꝛ subdit deinde. Ipsi ergo sit gloria creature creatori: per potentiā suam plenitudinis datori: per miam suam de suis cogitanti seruis: sua excellentia qui dat eis quo suaꝫ possint informare vitam ac aptare hoc in seculo gloriāqꝫ adipisci in futuro: animuꝫ. s. qui totius est boni causa clauis totius vtilis: via toti⁹ spei quo etiaꝫ supereminentē deus fecit hominē super omnia que condidit animalia et plantas ꝛc. Auenzoar quoqꝫ in scdo sui teisir tractatu tertio. ca. j. sic ait. Laus sit et gloria deo qui cuncta facit et disponit. et in libro tertio eiusdē tractatu ꝛ ca. secūdis inquid. Omnis res procedit ab illo qui est summe ꝛ vltime scientie, scilicet a deo viuo ꝛ vero et benedicto. Cum ita sit igitur ꝙ omne bonū ab eo procedat: vt etiaꝫ Auicenna retulit in libro de virib⁹ cordis capitulo. ij. dicēs. Uita q̄cūqꝫ perfectio et omne bonum quibus res distinguuntur non nisi a prima veritate sunt q̄ omnium bonorū prima est ꝛ vniformis manatio: at vero receptabilia sunt carentia dispositionibus ad receptionem ipsorū. et infra dixit. De omnibus rebus scimus quoniam ad actum essendi perueniunt a principijs actiuis quorum causa est deus benedict⁹. Et Rasis in primo libro suorum aphorismorum prope principium dixit Retributionem a deo expecto qui mihi prestabit auxilium: sine ipso enim nulla res habet effectum. Quod etiam Ioānes inquit primo capitulo. Omnia per ipsum facta sunt: ꝛ sine ipso factum est nihil. Quam ob rem supplex inqꝫ omnipotens ac sempiterne deus visibilium ac inuisibiliuꝫ omniū creator clementissime sine cuius nutu folium arboris in terram non cadit exaudi me peccatorē ꝛ adiuua ꝙuis indign⁹ sim te deprecari nedū abs te exaudiri: in tuā nihilomin⁹ ineffabilē clemētiā me facit cōfidere tu⁹ apostol⁹ ad Hebreos. iiij. c. dicens. Adeamus cū fiducia ad thronū gratie vt miam cōsequamur ꝛ grām inueniam⁹ in auxilio opportuno. Salomonis quoqꝫ sapientia capitulo. j. di. Querite dn̄ꝫ quoniam inuenitur ab illis qui fidē habent in illū. Multoqꝫ magis sperare de tua gratia suadet quod ore ꝓprio dixisti. Querite ꝛ inuenietis: pulsate ꝛ aperietur vobis. pulso igitur in presentia ad ostium tuuꝫ ꝛ deprecor: sicut orauit Rasis i suorum aphorismorū initio dicēs. Tibi deo grates reddim⁹ ꝛ laudes re

ferimus:⁊ exoramus vt nobis sciē-tiam augmentes qm̄ tu dn̄s es di-ues magn⁹ preter quē nō est ali⁹: ⁊ vt sis nostri gubernator:vt idem in prohemio scripsit diuisionum. Ne opus salutiferum qđ intendo ad laudē tue maiestatis cōpilare ⁊ ad vtilitatē:necnō ad omniū salu-tem legentiū errorē quēpiam icur-rat aut finis terminū nō attingat. Quod iam incipio in noie sanctissi me trinitatis tue patris ⁊ filij ⁊ spi ritussancti:⁊ beatissime marie vir-ginis:sanctoꝝ apostoloꝝ Petri et pauli:beatorū confessoꝝ Hierony-mi.Francisci:et magdalene et con-stantissimarū martyrum Katheri-ne ac Justine virginū.Quoꝝ ⁊ qua rum deuotissimarū mearum inter cessione possim qđ aggredior inci-pere: et inchoata demum feliciter perficere.

¶Capitulum secundū in quo auctor se excusat eo ꝙ presens opus in iuuentute cōpilauit:⁊ ipsum ediderit.

NOn ignoro] profecto vt dicam cū Galie-no in.ij.de crisi.ca. viij.ꝙ nō pauci hūc meū librū vitupera bunt ⁊ reprehēdāt: cū hoc de esse libro-rū nō sit res noua immo antiq̄ val-de adeo ꝙ Plato dixit eam ⁊ sciuit ipam.s.ꝙ soluat aliq̄s librorū a vi tuperatiōe vituperātiū:⁊ ꝓpterea nō miraletur ꝙ pleriq̄ mihi parant detractores ꝙꝫ pluresq̄ illusores ⁊ accusatores ꝙ hūc librū cōpilaue-rim dicētes inuicē irridēdo. Quid noui hic nr̄ auctor fecit:nōne scri-pta sunt hec ⁊ lōgemeli⁹ a sapiētis simis ꝑcessorib⁹ nr̄is a quib⁹ oīa furat⁹ est.Uilipēdat ergo presum ptuosus iste.Quib⁹ me excuso ⁊ fa teor ꝙ quecūq̄ scripta sunt in hoc libro a sapiētioribus medicorū ⁊ antiquiorib⁹ sunt accepta non mō in sententia verūetiā in ꝓpria ver borū forma.nec furat⁹ sum cum li-brū vbiq̄ ⁊ capitulū annotauerim secūdū ꝙ in antiquissimis auctorū codicibus reperi:vt eoꝝ dicta non mihi:sȝ auctorib⁹ ipsis ascriberen tur.Nec hoc mihi.s.ꝙ a veteribus medicis acceperim dedec⁹ esse exi stimo cū dicat Gal.in lib.ij. Memi ri.c.de dolore capitis.Maximū aūt est hoc.s.esse diligētē post alios et scire que dixerunt ipsi hoc em̄ fieri dȝ ab his discere volunt aliquā ar tem rationalem:⁊ maxime si fuerit prudētes ⁊ eruditi ab etate infan-tie in primis disciplinis.Et in se-ptimo eiusdē libri tractatu causaȝ dicti huius reddidit dicēs.Uerum est dicere ꝙ quecūq̄ a senioribus inuēta sūt optime scripta sunt. Et ad id qđ obijciunt si scripta sunt q̄ dixisti cur iterū scribis.Rn̄deo ꝙ ea que in diuersis ac plurib⁹ volu minib⁹ ⁊ capitulis dixerūt antiq̄ de vna re ⁊ in diuersis propositis ego in vnū collegi.⁊ nō oīa ipsorū dicta sed pulchriora ⁊ vtiliora hc legenti hūc librū asserēs vtilitateȝ ꝙ in vno quoq̄ capi.videt.⁊ intel-ligere pōt sub breuitate quicquid in illo pertractatū sit erit ac si cum magno labore oēs libros medici-ne perlegisset.Que res est multuȝ vtilis his qui tot ⁊ tāta volumina medicorū nō possunt legere nec in telligere in hoc igitur nō me repre hendant.Sed si dicerent si hec res erat vtilis ⁊ necessaria cur patres ac maiores et te sapientiores viri hanc:quam tu tam temere es au-sus non aggressi sunt ipsis em̄ re-linquēda erat hec ꝓuincia.Quib⁹ ego assentio ꝙ ꝙꝫplures doctissi-mi ac sapientissimi viri longe me

doctiores hoc facere debuerãt: nullus tñ id hacten⁹ fecit aut qr maioribus dediti curis aut amplioribus impediti negocijs opus hoc minime aggredi potuerũt. Adeo etiã ꝙ nõ parua forsitã infirmorũ visitatiõe detẽti sibi hoc haud cõpilandi datũ est ociũ. Qđ si fecissent ⁊ pfecti⁹ ⁊ ornati⁹ ⁊ q̃dẽ cõpẽdiosi⁹ explenissent. Hoc tñ ꝙ ipsi nõ fecerit nõ ostẽdit me tale opus dimittere debuisse. Dicẽt forsitan ⁊ alij ꝯtra me si tibi sic agẽdũ videbat debebas saltẽ in senectute cõponere et nõ in tã iuuenili etate cũ pro certo sciam⁹ ꝙ nõdũ octanũ ⁊ vigesimũ annũ adept⁹ sis. Quib⁹ etiã rñdeo ꝙ verũ est qđ asserũt. sꝫ quis mihi pmittet qđ ad eã etatis plenitudinẽ possim deuenire cũ teste Seneca in tragedijs suis. Nemo tam diuos habuit fauẽtes. crastinũ vt posset sibi polliceri. De quo etiã si certus forẽ q̃s sit si tãta vis mihi tũc adesset vt tãtũ laboris ppeti possem quantum in pñtiarũ q̃s intelligit si tũc mihi ociũ ⁊ tẽpus scribẽdi affuerit: salusqꝫ corpis. cũ dicat Ouidi⁹ i. xiiij. methamorphoseos libro. Sꝫ iam felicior etas. Terga dedit tremuloqꝫ gradu venit egra senect⁹. Que dom⁹ est obliuiõis: vt dixit Haliabas in primo. Theorice. Tũc igit sensus defecti ⁊ virt⁹ debilis quare ⁊c. Sꝫ alij detractores dicent: ⁊ si volebas in iuuẽtute scribere op⁹: tñ nõ edere vsqꝫ i senectute vel post mortem: vt alij faciunt. Quibus dico ꝙ ita faciendũ erat proculdubio si laudẽ et opere meo expectarem: sed quia magis vtilitatem ac amicorum salutem desidero: non dubitaui ipsum in hac etate edere et eo libentius ꝙ eorum dictis me tutari possint quorũ ex numero meus quasi totus extat libellus. Qui si bene locuti sint dignũ dicent ipsi. Si autem in eo quid diminutũ reperitur id mihi ascribatur quoniam id mea causa factũ esse cõfiteor nec propter hoc aliqua quis afficiatur admiratione: quoniam velle aliquid enũciare ⁊ pretermittere nihil signũ est aut multe stultitie. aut multe promptitudinis: vt inquit Aristo. in secũdo celi textu commenti. xxxiiij.

¶ Capitulum tertium declarat ⁊ exponit titulum libri huius.

Floridam coronam hunc meũ librum volui appellare cum sit precise velut sertum ex diuersis pulcherrimis floribus hincinde magno cum labore collectis: ⁊ tenui filo et forti ac solido ligno fabricatũ delectabilibus varijsqꝫ florum coloribus depictum: sic enĩ hec mea corona seu sertũ vt manis dicere: est cõstituta peracta: ex quibus multo cũ sudore flosculos varios collegi: sunt Hipocrates: Aristoteles: Galienus: Auenzoar: Rasis: Haliabas. dioscorides: Hali: Serapio: Auicenna: Isaac: Auerrois: Damascenus: Mesue ⁊ q̃plures antiquorum alij: quos hactenus videre potui: ex modernioribus vero Conciliator Gentiles Michael: multiqꝫ alij viri quippe sapientissimi quorum volumina legi sepius: ex priscis tamen conatus sum excerpere: et eis magis adherere Quorum sententie verbis parue ac per breues sunt ponderose tñ ac maxime virtute. Et he sũt mee flores corone. q̃s sup solido ligno firmaui qđ ẽ artis medicine p̃a ac firma ꝑitas. Tenui tñ

filo ligati sunt flores hi:qui filus
est humilis inornatusq; meus di=
cendi mod⁹.Qui si disertis oratori=
bus non acceptus existit aliis ta=
men eloquentiam non profitenti=
bus cū sua placeat rusticitate.Va=
rietas autem colorū qua hāc meā
coronam depinxi est multiplex sen
sus:ac diuersa auctorum verba di
uersimode dicta in vnum tamen
sensum conuenientia:et sic ipsum
perfeci q̄ vnicuiq; vt opinor:erit
grata cum dicat Comentator secta
rum. Quod magnum est deside=
rium omni homini ad sanitatis
factricem ⁊ custoditricem artē me=
dicine festinare.Et propterea om=
nibus hominibus:vt Titulus pro
mittit sanitatem affectātibus erit
vtilis ⁊ necessaria:pro quanto de=
claret quecunq; fieri ⁊ que euitari
oporteat in sanitate corporis oppor=
tuna.Qualē scilicet medicū vnus=
quisq; sibi debeat eligere et quo
modo ab eo cōseruari:in quo aere
et loco habitare.Qualiter quando
⁊ quantum exercitando sit:quid ve
comedendum et quid reiiciendum:
quid bibere:quomodo ⁊ quantum
dormire: quantumq; vigilare et si
quolibet anno purgādum:et quo=
modo.et cum quibus id medicus
facere debeat.a quibus accidenti=
bus anime abstinere oporteat:et
demum quomodo curari conue=
niat corp⁹ si in egritudines cadere
contigerit.⁊ hoc tantummodo quo
dam vniuersali ex quibus grandē
accipiunt vtilitatē:potētes ⁊ pau=
peres:⁊ iuuenes.⁊ senes:vnusq̄sq;
breuiter nō solū eruditissimus:sed
etiam q̄ grāmatice p̄cepta parum
perlibauerit . Sic itaq; doctrina
non solum imbutis omnibus sed
per eos etiam quibuscūq; aliis erit
hic liberi vtilis quippe ⁊ necessa=
rius non minusq; medicis iunio=
ribus qui tot ⁊ tāta videre nō po=
tuerūt cōcordāt iam dictorum pro
eorū collegiis ⁊ cōsiliis cōficiēdis:
⁊ p̄ aliis:q̄ plurib⁹ reb⁹ sibi neces=
sariis:hinc sine ipsorū labore dige=
stā atq; p̄fectā materiā accipiant
corrigētes q̄cq̄d mali aut diminuti
reperiēt p̄ut vnicuiq; libuerit. Cē=
sure etenim omniū recte facientiū
meū presens opus subeundū tra=
do exponoq; q̄libentissime.

Capitulū q̄rtū ostēdit q̄ mors sit necessaria ⁊ q̄ auxilio medicorum minime possit remoueri.

Necessitas:cā ⁊ princi
piū interit⁹ nr̄i est cō
trarietas elemētorū
ex q̄b⁹ sum⁹ cōstituti
q̄ si nō eēt p̄fecto im=
mortales ⁊ eterni fuis
sem⁹ quemadmodū corpa celestia
sunt ifinita duratiōe:vt dixit Auer.
in.ii.celi cōmēto.lxxi.⁊ hoc q: ipsa
nō sunt cōposita ex quatuor eleme
tis:vt idē voluit in.i.eiusdē cōme
to.xix.Nos aūt durare non possu=
mus.quia ex illis sumus fabricati
vt omnes sapiētes antiqui volue=
re:vt ait Isaac i vniuersalib⁹ dietis
capitulo.xiii.cū inq̄t nulli phisyci
dubitauerūt q̄n q̄tuor elemēta aīa
liū oīm arborū ⁊ herbarū sint exor
dia.Qđ sensit Auicēna.in.ii.Cano
nis capitulo p̄io dicēs:Oīm cōpo
sitorū mineraliū ⁊ vegetabiliū ⁊ vi
uētiū elemēta sunt materie:q̄ fuit
sñia Galieni in quarto de Simpli=
ci medicina.distinctione tertia ca=
pitulo quarto sic dicētis.esse oīū cor
porū nō est nisi ex q̄tuor elemētis ⁊
in p̄io elemētorū capitulo vltimo
ait.Oīa q̄ gñant ex elemētis fiūt.⁊
in p̄io de febrib⁹ ad Glauconē.ca
pitulo secūdo dixit.Si oīa diligen
ter animaduertas mundū ipsum
ex quo sumus ⁊ viuimus ex contra

rūs sibi elementis firma: ⁊ ppetua compaginatiōe scias cōstare vt pri mi sapiētes dixerūt. Hi aūt sapiētes licet ipse nō expresserit fuerūt Hipocrates primo in secūdo capitulo libri de hūana natura dicēs. Si vn⁹ eēt homo: nūq̄ʒ vti doleret nō enim est a quo doleat vnū existēs. ⁊ infra subiūgit. Primū quidē igit̄ necesse est gñationē fieri non ab vno: qūo eni vnū existēs vnum gñabit nisi alicui misceat̄. Aristoteles etiā i libro tertio de celo textu cōmenti .lxvij. inqt. In timeo scriptū est ꝙ sicut est oē recipiēs .i. materia sic opꝫ elemēta putare quem admodū materiā esse compositis. Sumus ergo ex cōtrarijs cōstituti. cū aūt cōtraria sint adinuicē corruptiua. vt dixit Aristote. in prio Phi sicoꝝ textu ɔmēti .lxxx. Bellāt inui cē semp: ⁊ corrūpūt se in nobis elemēta. Corruptis vero principijs ex qb⁹ cōficimur necesse est et nos interire: ⁊ nō solū nos: sed ⁊ q̄cunq̄ʒ alia q̄ ex illis sunt generata ad finē: ⁊ ad corruptionē veniūt de necessitate. sicut voluit Philosophus i tertio Physicoꝝ textu cōmēti .xxx. dicens. Quodcūq̄ʒ sit necesse est accipere finē: ⁊ finalitas ois est corruptio. ⁊ in tertio Metaphysice textu cōmenti .xij. inquit. Sensibilia oia corrumpunt̄ ⁊ in motu sunt: ⁊ nullū taliū ē sempiternū. a quo Galienus videt̄ accepisse cū scripsit i .vj. de regimine sanitatis. Mortale est omne genitū corp⁹: cū tale igit̄ sit corp⁹ nostrū nō est possibile aliquo medicoꝝ cōsilio: aut medicaminuꝫ beneficio posse mortē naturalē euadere oino: nec omnifariam prolongari. sicut etiaꝫ pbat Cōciliator in differentia .cxiij. per plures rōnes et auctoritates: quas adducere et longū ⁊ pmolestū esset. Si q̄s aūt eas videre voluerit ad illū se trāsferat locū: sufficit aūt in p̄ntiarum cōcludere cū Principe Auicē. in tertia primi .c. primo dicente. Ars qui dē sanitatē custodiendi nō est ars que a morte securos nos faciat: nec corpus ab extrinsecis nocumentis muniat: neqꝫ vnūquodqꝫ corp⁹ ad vltimā vite lōgitudinē pducat: que est secūdū hoieꝫ absolute: dicēdūq̄ʒ est cū Cōciliatore loco allegato: ꝙ multiplex reperit̄ cōtrarietas mortis causatiua oino: vt qualitatū primarū sibi adinuicē aduersantium caloris naturalis agentis in humidū: q̄ per accidēs se tandē dupliciter perimit: tū humidū cōsumēdo nature: tum etiā q̄ ppter hoc humor cōsurgit aqueus suffocās quātitate ac qualitate: extinguens frigida. In hoc quoq̄ʒ operatur continens nō parū corpora continue resoluens stellarum virtute in ipsuꝫ suscepta quod ⁊ alie res adiuuant nō naturales corporibus extranee ⁊c. Et cōcludit quare ex causatis de necessitate cōuincit̄ vitā tandē deficere oportere.

¶ Capitulū quintum in quo auctor ostendit mortē naturalē posse bn̄ficio. medicorū retardari: et vitā consequenter prolongari.

Licet in capitulo p̄cedenti diximus ars medicine nos nō faciat a morte securos vt Princeps inqt in tertia primi .c. j. pōt tñ subsidio medicorū retardari. vt colligit̄ ex his que subdit ipse ibidē dicēs. Sꝫ de duabus reb⁹ securitatē p̄bet putrefactiōis penit⁹ phibitione ⁊ defensione: ne humiditas cito resoluat̄. Et in ipsius quidē fortitudine cōsistit vt ipsum vsq̄ʒ ad debituꝫ tempus secundū suam primam com-

plexionē pmanere faciat: et hoc qui dē erit ppter regimē rectū etc. Qd dupliciter fit vt Cōciliator inquit sicut et duplices mortis sunt cause. Quātū enim ad primā: cōtra poni tur regimen phibēs dhiū causarū siccitatē faciētiū accelerare: causis exceptis facientibus illas occurrere necessario. Cōtra secundā vero ad ducit regimē phibitiuū gñatiōis putrefactionis ex corporis tutela a potestate caloris extranei intrin seci et extrinseci. Qd sensit Gal. in li bro de tabe cum dixit. Senectutis tabē impossibile fore deniqz phi bere: sed auxiliari vt in plurimum extēdere possibile. subditqz demū. Si quidē ergo possibile est humi diorē opari substantiā corpis cor dis: et sic ppter epar accidet super extendere. Si vero nullū sufficiēs est: vt neqz epar humidius seipso facere: neqz cor lz necessariū in sub seqnēti tēpore siccius fieri alterum ipsorum neqz viscera solum: sed arte rias et venas phibere qdē senectu tem impossibile videt: qd de vno Homeri sermone cōfirmat p cibū: potū: baineū: mollē lectū: et somnū: cor: epar: et vniuersaliter totū cor pus exhumectat. Per hmōi ergo humectationē morti oppositā do cet senectutē extendere qd nō esset. si mortē nō esset possibile retarda ri. Hec quoqz fuit. Hali rodoā snia in tertio tegni. cōmēto. xxvi. dicēs. Possibile est vt sint etiā medicine q phibeāt a velocitate senectutis: scz a frigore et siccitate membrorum: et plonget p illud vita hois qñ regi mē eius fit bonū: sicut dicit q hoies vixerunt cētū annis: et vnūquodqz inuenit in illo cum medicina inda q noiat Trifera: ipsa nāqz bonam efficit digestionē: et colorē bonū: et prolongat iuuentutem ex tempore longo qñ cū vsu eius bonū est reli quū regimē etc. Et infra cōcludit q lz possibile sit qd dictum est: verūtñ nō est possibile oino inuenire me dicinā phibētē a morte vllo mō: et cōseruantē vitā semp. Et q hec opi nio vera sit pōt etiā rōnibus probari sic. Omne illud cuius principia pos sunt p perfectiora conseruari ac vi gorosiora bñficio quodam ipsum poterit diutius perdurare. Sz prin cipia corpus humanū cōstituentia sunt hmōi: ergo etc. Cōsequētia ptz in tertio prime: maior est euidēs: et minor declarat. Nam humidū pōt restaurari: et calidū defendi: et cōtē perari per artē ne frigiditas et sic citas accelerēt: vt ē manifestum de melancolico corpore versus tēpe ratū: vel sanguineū reducto: cū lon gioris vite efficiatur q naturaliter sit etc. Similiter calores extranei humidū exiccātes possunt obtem perari: quo facto vita plongabitur sine dubio. Pluribus etiā alijs ratio nibus hoc posset ostēdi: quas ne te diū legēti afferā ptermitto. Qui plu ra cupit padubancēsem videat. Hoc aūt bonū regimen nō nisi ab opti mo ac sapiēti medico est ordinādū dirigendumqz scdm cōplexionum: etatū: regionū: cōsuetudinū: ac cete rarū rerū huiusmodi diuersitatem. Et ppter hoc vnusquisqz precipue potens: sibi debet ad hoc medicum sufficientē reperire: virtutibus et cō ditionibus in sequentibus capitu lis dicēdis insignitū ac ipsi bene persoluere et cū honorare. iuxta illd Ecclesiastici. xxxviij. dicentis. Ho nora medicum propter necessi ta tem: etenim creauit illū altissimus: a deo enim est ois medela: et a rege acci piēt donationē. Et post aliqua sub iunxit. Et nō discedat a te: qz ope ra eius sunt necessaria etc.

¶ Capitulū sextum in quo au

ctor ostendit q̄ sint falsi ⁊ appa rentes medici et non eligendi pro tali sibi vite prolongatiōe.

Cum dictū sit in superiorib⁹ q̄ bono regimine vita possit prolongari: rectū aūt regimē a bono ⁊ pfecto medico dirigendū: et ppterea oportunū esse a potētib⁹ pcipue optimū medicū sibi reperire qui de sua sit sollicitus sanitate. Quis aūt ⁊ qualis medic⁹ sit eligēdus ad hoc sufficiēs dicēdū esse necessario iudicaui: ppterea q̄ sapiētiores etiā ciuitatū psepe q̄ meliores sint medicorū soliti sint hesitare: vulg⁹ similiter vt inqt Hippocrates p̄rio⁹ regiminis acutor̄ textu cōmēti. x. Peritū ab iperito nequit discernere cū hic vnū ille alter̄ iste quoq̄ aliū sapiētissimū ⁊ expertissimū esse p̄dicet: quod euenit ppter multas ac diuersas medicor̄ simulatiōes: vt etiā Rome Gal. tempore accidisse cōperi: quēadmodū ipse testat⁹ est in libro de pronosticatione p pulsum. c. j. dicēs. Quidā existimari magis q̄ esse student: non scd̄m medicinā solū: sz etiā secūdū alias artes. Et ideo vnusquisq̄ eorū istruit his qb⁹ psperabit apud multos: ⁊ q̄d dicere: ⁊ q̄d agere ad delectationē: ⁊ blandiri: ⁊ adulari: ⁊ salutare q̄libet die diuites ⁊ potētes in ciuitatib⁹: ⁊ p̄cedere ⁊ p̄mittere cū domum eunt: vt honorabiliter ab eis recipiant: quidā aūt eorū nō his solū: sz etiā vestiū ac anulor̄ varietate: ⁊ multitudine assequentium: ⁊ vasorū argenteor̄ preparatione: idiotas putare suadēt dignos imitatione se esse ex quib⁹ omnibus hinc quidem igitur allicientes: hinc aūt stupere facientes hoīes inexpertos veri iudicij rerū: ipsi quidem putant q̄ multis bonis potiantur: ego aūt animo eos non veris bonis: sed falsis potiri: hec ipse ad literam. Et postea in sequēti capitulo dixit. Quod horum omnium malorum causa est diuitum et potentum in ciuitatibus delicia: qui delectationem virtuti preferentes in nullo verbo extollunt eos: qui aliquod bonum nouerunt ⁊c. Nostris quoq̄ temporibus etiam plurimi talium inueniuntur qui cum nobilibus diuersis eorum astutijs degunt quotidie eis gratis seruientes in omnibus vt ab eis extollantur ⁊ in merito commendentur. Quod tandē consequuntur nonnulli vero alij altero tramite ascendere conantur: bonam habentes vocem clamant illico opponentes vnicuiq̄ etiam clarissimo antiquorum dicto: quod eis forsitan allegaueris: ⁊ in porticibus et apotecis inquantum possunt vociferant: vt a vulgaribus auditi sapientiores existimentur: et hi sophiste dicuntur hironice: quasi plus alijs omnibus intelligentes cum tamen nihil intelligant aut omnino parum: et propter hoc sepius ab auctoribus nostris detestantur cum circa nomina vim omnem eorum faciant: vt voluit Gal. in pronosticorum commento. v. dicens. Sophiste finiunt vitam suam in sermone: et propter ea eorum ignorantia de egritudinum cognitione est maior q̄ ipsorum ignorantia de quantitate altitudinis maris eo q̄ sunt medici locutionis: vt idem ait vbi supra sz cōmento. xij. Et in secundo regiminis auctorū cōmēto secundo dixit. In questionibus sophistarum non est iuuamentū aliquod addiscentibus ⁊ ob hāc causam rei veritatem nō aspiciunt sz adeo in alie=

nationem transeũt ꝙ si inueniunt id qꝺ inuentũ est dicunt esse quasi non inuentũ: vt idem etiã dixit in vj. de ingenio sanitatis. c. vj. ⁊ post pauca inquit dimittam igitur sophistas alienare sicut eoꝛum consuetudo est. ꝙ etiã huiusmodi medici sint ignoꝛantes ipse ostẽdit in quarto Terapentice. ca. ij. dicens. Idiote quemadmodum ab ipsa rerum natura edocti agunt melius sophistis. in libꝛo quoqꝫ de simplicibus farmacijs ait. Sophista omnis idiota melioꝛ si em̄ nihil aliud tamen eas que scd̄m naturam intentiones idiote saluant pereuntibus sophistis. Et in. j. de differentijs febꝛium. c. ij. sic de eis scripsit. Sophiste sunt cetus hominũ opinantiũ se sapientes esse sꝫ ignoꝛãtiam suspitionẽ vero doctrine habentium. cui concoꝛdat Aristo. in quarto methaphisice textu cõmenti. xv. dicẽs. Sophista est apparẽs sophia ⁊ nõ existens. ⁊ infra. Sciẽtia sophiste est sciẽtia deceptoꝛia tantũ: ⁊ post aliqua subiunxit. Sophista existimat se scire ⁊ nescit in rei veritate. damnauit eos iterum Galienus. in. j. de simplici medicina distinctione tertia capitulo q̇nto dicens. Sophiste cõcludũt questiones ex questionibus ⁊ ex eo cuius nõ est declaratio: illud cui non est declaratio. Et in capitulo octauo eiusdẽ ait. Nobis magis cõueniens est vt conuertamus studiuꝫ nostrum in affirmãdo sensum semper vt per ipsum faciamus mendosos sophistas qui negant illũ ⁊ vituperãt. ⁊ i capitulo nono loci p̄allegati sic dixit. Isti destruunt ista duo simul: scꝫ sensum rationẽ ⁊ cõfundunt ⁊ permiscent oia qꝺ cum ita sit recte quideꝫ de ipsis scripsit Aristoles in pꝛimo celi textu cõmẽti. lxxviij. dicẽs. Sapientiã sophistarũ est negare pꝛima pꝛincipia ⁊ destruere sapientiã ideo concludamus cũ Galieno in tertio interioꝝ capitulo sexto dicẽs. Sophistici sũt medici nequeũtes ⁊ nesciẽtes quo inuestigẽt deuersitates moꝛboꝝ et pugnãt de illis que palã sunt ⁊ finiunt vitã suã in quibꝰ nõ opoꝛtet scꝫ in litigationibus ⁊ questionibꝰ et argumentationibus ⁊ volũt destruere oꝛdinẽ ⁊ pulchꝛitudinẽ dictoꝛũ antiquoꝛũ: ⁊ in pꝛimo de virtutibꝰ naturalibus capitulo. xiiij. dixit. Sophiste medicos seip̄os appellãt cũ nihil sciẽtes sint alij vero philosophos nihil intelligentes se nominãt q̇ cõtradicere tentãtes deficere mihi multum a virtute veterum visi sunt. Quamobꝛẽ vel nihil vel omnifariam parũ quidẽ pꝛoficient nõ ignoꝛo: ꝙꝫ plura quidẽ inuenio ꝑfecte demõstrata a veteribus: neqꝫ vero scita a multis sophistis neqꝫ itellecta ꝓpter imperitiã: sed neqꝫ tẽtata cognosci neqꝫ si cognoscant ab aliquo iuste examinata vt idẽ refert in tertio de virtutibus naturalibus capitulo decimo. In plerisqꝫ etiã alijs locis tales sophisticos medicos reperi ab auctoribus nostris repꝛobatos. Et pꝛopterea nec qui dicti sunt in pꝛincipio a potentibus: ꝓ sanitatis cõseruatione sunt eligẽdi: sed illi qui infra scribẽdas habuerint ꝯditiões.

¶ Capitulũ. vij. pertractat de cõditionibꝰ veri medici eligendi q̄ se tenẽt ex parte anime.

PRincipalissima conditionũ in medico eligẽdo requisitarũ est illa quã Cõciliatoꝛ posuit in sua differentiarum. secundo dicẽs. Medicus dei pꝛimitus dꝫ esse amatoꝛ ac ip̄m in cũctis operibus suis p̄ponat ⁊ timeat vt plenã ha-

beat sapiētiā que a dño deo est qui
prebet eā dili gētibus se: sicut i pri
mo Ecclesiastici capitulo scriptum
est. Diligat igitur medicus creato
rē suū ⁊ timeat qm̄ initium sapien
tie est timor dñi. ⁊ si timet eū bonā
habeat conscientiā ⁊ peccatis ipm
non offendat: qm̄ vt Salomō inqt
in maliuolā animaz non introibit
sapiētia nec habitabit i corde sub-
dito pctis. Qđ etiaz sensit Galien⁹
in primo de creticis diebus. capitu
lo septimo dicēs. Manifestuz est ꝙ
ille cuius mens est debilis et cui⁹
sia est pessima non addiscet disci-
plinā huius scientie nedum quod
antecedat ⁊ indicet aliquid eorum
que diximus. Sacer ergo sit medi-
cus qr vt dixit Hipocra. in lib. de le
ge. Sacre res existentes sacris hoi-
bus ostenduntur. prauis autē ne-
quaq; priusq; perficiantur. Medi-
cina autem est res sacra cum dicat
Ecclesiasticus. xxxviij. capitulo. Al
tissimus creauit de terra medicinā
⁊ ab ipsa est omnis medela. Cui cō
sentit Rasis in. v. libro suorū apho
rismorū dicens. Medicina tota est
dei et est res venerabilis et grates
deo reddim⁹ eo ꝙ nos fecit aptos
in ea vt veneratores ⁊ custoditores
ipsius ⁊ qr fecit nos immunes a sciē-
tijs vilibus ⁊c. Hoc idē Mesue sen
sisse videt̄ cū inquit. Sanat sol⁹ lā-
guores deus ⁊ de fragilitatis solo
ꝓduxit in largitate sua medicinaz
benedictus gloriosus ⁊ excelsus tā
tum tñ auxiliari nō desinens curā-
di doctrinā timentibus eum expli
cauit. Totus igitur dei timor pre-
ueniat ⁊ principiet opera tua ⁊ feli
citabit ea tamē cōsidera ne te amor
odium circumueniat vt decli nes a
recto: est enim excelsus gloriosus ꝗ
indicat sunt: ⁊ celi ꝗ arguūt: et ele-
menta que seruiunt. et si non aliud
superest in posterum cruciatus ge
hēne. Et infra dixit. Deū in cūctis
ꝓpone ⁊ ipse ꝓponet te: honora euz
⁊ honorabit te: time eū ⁊ secur⁹ cū-
cta experieris ⁊c. quia igit̄ de⁹ est
creator oīm vt dixit Almāsor in pri
mo. Medicus iure merito debet eū
timere ⁊ honorare preceptaq; eius
obseruare: non sicut ꝗplures nr̄m
faciūt qui nunq; in ecclesijs viden
tur: sed mūdanis oībus delitijs de
diti: gule: auaritie: luxurie ceterisq;
talibus derident quē bonuz aliqđ
facere fuerit inuiti. Debent ꝓterea
medici misericordes esse ⁊ pij humi
lesq; ac mansueti pauperibus gra
tis medentes vt voluit Rasis in li
bro. xxv. cōtinentis capitulo nono.
dicens sic autoritate iudei. Medi-
cus debet esse pius sup egros: mise
rator ipsorum: sepeliens reuelatuz
consilium ei atq; priuatum. ⁊ in fi-
ne dicti capituli inquit. O vos me
dici nolite reuelare secreta magni
ficorum quotiens interfueritis cū
ipsis quia perijt ide turba magna
medicoruz ideo secreti sint fideles
⁊ pij dicente quoq; Cōciliatore no
stro. Non velis pauperes opprime
re neq; egenos saltē intuitu pieta-
tis deserere cū inde laudabilis cō-
surgat fama. Qđ enim abundāter
accepistis his velis gratis prime
amore bonitatis ipartiri. ⁊ fuit sen
tentia Mesue clamantis. O tu cor
porū curā gerens auxiliari ne dif-
feras qr semel pereunti nulla inde
prosunt suffragia: ratio clamat ad
iudicium si misericordiam deseris
stulte: si de largo tributis gaudeas
et parua negas tristē igitur ne cer-
ne habentem irritum donū dei vt
si abundanter de ipsius largitate
susceperis ne parcus esto. hec ipse.
Sint itaq; medici misericordes et
pij quia pietas ad omnia vtilis est
promissionem habēs vite que nūc
est et future vt inquit Paulus ad

thimotheum capitulo quarto. Iob quoq; dixit. Noli auertere faciem tuam ab vllo paupere: ita enī fiet vt nec a te auertatur facies domini quod non minus p̄cedit Galienus in libro de motibus liquidis. capitulo septimo dicēs. Hoc erit in sermone dei sublimis innocanti viro comminētis tempore necessitatis presenti amico aut pauperi nō subuenienti in hunc moduz dicentis. Nunquid tu presens fuisti ac amico quidē tuo in mortis articulo iaz cōstituto nō subuenisti: deinde me fraudulenter adorasti disgredere a meo sancto altari. Beatus igitur ē qui intelligit super egenū et pauperem in die mala liberabit eum dominus. feneratur enim dn̄o q̄ miseretur pauperis et vicissitudinem suam reddet ei. Beati ergo iterum misericordes q̄m ipsi misericordiā consequentur. teste Saluatore nostro in quinto. Matthei. Null9 ita q; omnino crudelis medic9 eligat neq; aliquo alio vitio deprauatus sed bonis anime virtutib9 insignitus. Et propterea dixit Conciliator. sit medic9 verax: fidelis. fortis: pudicus: castus: māsuetus: misericors: pius: et visitator infirmorū sollicitus: nō inuidus: non cupidus: non auarus: nō desidiosus: nō luxuriosus: non vinosus: non timidus: nō audax aut p̄sumptuosus: nō hipocrita: non verbo sed opere medicus: nō laudator non fenerator aut aleator: nec venereorum neq; aborsuū perpetrator vlla occasiōe aut doctor dicente Auenzoar in secundo libro sui Teisir. capitulo quīto. Quilibet doctor in medicina non debet aliquem discipulum docere nisi prius ipsum iurare faciat q; vllo modo medicinis non vtat̄ mortiferis vel venenosis: et pater me9 cum essem puer: et discipulus eius in medicina fecit me iurare vt nullatenus medicinis venenosis vel mortiferis vti deberē. Nec sit medicus ambitiosus aut vana gloriosus nec vni heresi cōstitutus etc. Ex quibus apparet q; medicus esse debet velut sacerdos immo velut angel9 cum dicat Galienus in vltimo primi de ingenio sanitatis. Oportet medicos sicut antiquitus dictū est vt angelis assimilētur. Qui igitur medicus prefatas omnes laudabiles habuerit anime cōditiōes erit pre ceteris eligendus.

¶ Capitulū octauū ostendit que scientie: et doctrine sint medico eligendo necessaria.

Secunda principalis conditio eligēdi medici et ei necessaria ē hec scilicet vt in liberalib9 artib9 sit eruditus dicēte Rasi in xxv. continētis capitulo nono. Debet scire medicus geometriā et sciētiam astrorum: si autem ignorabit diuisiones temporum et dispositiones regionum: etiam debet scire logicam: si autē ignorabit diuisiōes generū morborū addens ipsorū et etiā ignorabit sequi veritatē et falsitatē: illius qui sequi voluerit duo regimina cōpposita insimul: etiam scire dz pronostica: et semp̄ proferre digna verba et digna vocabula exercitat9 in libro Hippocra. etc. hec ipse. Hoc etiā noster inquit Conciliator in differentiarū suaꝝ prima dicēs. Grāmatice: logice: rethorice: arithmetice: geometrie: musice: astrologie: philosophie naturalis: metaphice: et oīm bonaꝝ artiū opz medicū dignationē hr̄e: licet omnino peritum in eis non oporteat medicum esse: et exquisitam ipsarum habere cognitionē: sz sufficit

ni aliqualem earum habuit in cō-muni: sicut etiā Haliabas in sue Theorice initio sentire videt. Et Galienus etiā in scđo interiorū. c. vij. dicēs. Necesse est vt sit medic⁹: nō solū medicus verūetiā liberali um artiū magister: vt possit pluri-ma explanare ꝛ ostēdere. Rasis q̄-qꝫ in. vj. libro suorū aphorismorꝫ sic ait. Qui ex sciētia naturali ꝛ phi losophia aditus nō fuerit: nec ex canonib⁹ logice dubitabilis dꝫ eē ꝛ maxime medicine. Est autē astro nomia ei pre ceteris maxime ne-cessaria cum sit iudiciorꝫ eius di rectiua: vt ad plenum declarauit Cōciliator: ꝛ nos in speciali quo-dam nostro tractatu: ꝛ fuit sen-tentia Hippocratis in libro de ae-re: ꝛ aqua ꝛ regionib⁹: vbi ait. Qui recte tenent ꝛ credunt: norint astro nomiam non minimam partē esse medicine. Quod etiam clarius ex pressit Galienus in vno librorum suorum de spermate intitulato qui diuersus est ab eo qui impressus p̄ mitus fuit dicens. Scire debet me dicus planetam ꝛ signum in quo est cum egrotare ceperit quis tp̄s ipsum diem atqꝫ horam similiter. Nam si infirmitas fuerit secundū planetam et signum: sed accidēta liter ex actione signi ꝛ planete tūc habet aliā euentionem. ꝛ subdit. Opus nostrum est cognoscere om-nem physicam operationem supe riorum corporum: ꝛ inferiorum: et generationem ꝛ operationem eo-rum: ꝛ colligātiam: ꝛ operationem ipsorum per numerum planetarū quibus preconitis notantur enim in quib⁹ infirmitatib⁹ quisqꝫ labo rat: ꝛ q̄bus farmacijs doceat cura-ri secundum sui corporis naturā. hec ip̄e retulit Galienus Hippo-cratis auctoritate. Longe aūt ma-gis i sciētia medicine dꝫ medicus enutrit⁹ esse: atqꝫ vt ita dixeri fun-datus peroptime ne ei accidat qđ Cōmētator Auerroys in scđo Me-taphysice. cōmēto. xv. asserit vni im maturo medico ꝯtigisse dicēs. Qui intēdit medicari hominē: ꝛ iterū ad discit medicinā ei accidet: sicut cui dā cōtigit qui cū ad infirmū acces sit: ꝛ ꝓpinauit ei medicinā: ꝛ inspe xit post librū: ꝛ cū redijt mortuū re perijt infirmū. Et ꝓpterea Cōmē-tator sectarū sic ait. Oportet peritū esse medicū quatenus oēs causas inueniat egritudinū: ꝛ virtutes re mediorū: vt cū his operari valeat ꝛ ratiocinari. Qđ sensit Galienus in lib. de experimētis. c. primo dicēs. Nos nō laudamus hominē igno rantem artem quia habeat expe-rimenta quoniam vellet prodesse ꝛ forsitā noceret: ꝛ propter hoc opor tet hominē scire cōplexiones cau-sas ꝛ accidētia: ꝛ vt cognoscat egri tudines ꝛ earū accidētia quoniā q̄ hec ignorat nō est securus quin no ceat plurimum ꝛ ꝓ maiori parte ꝛ si aliquādo proderit hoc erit ex for tuna. Et idē i li. vj. meamir sic scri-psit. Ostēdi vobis vtrūqꝫ eorū q̄ di cebat Erophil⁹ verū eē: ait eīn ip̄e quoniam si dixerit aliquis nihil esse farmaca sola per seipsa con-grue dicet: nihil enim sunt nisi ha beant eum qui recte vtatur eis. Si vero rursus velut manum dei dixe rit esse farmaca recte dicet: confe-runt eīn valde si habuerit vtentē eis exercitatum in logica theorica ꝛ cum hoc natura sciēticū. Ex qui-bus dat intelligere qꝫ qui medici volunt appellari debent esse in me dicina piti ꝛ studiosi vt sciāt opor tuna cognoscere ꝛ causam reddere vniuscuiusqꝫ dicēte eodē Galieno i sexto aphorismorꝫ commēto. xvj. Oportet medicū studiosum eē ne aliquid absolutre dicat ꝛc. Cū autē

medicina immēsa sit profunditas vt dixit Damascenus in suorum aphorismorū prohemio. Debet medicus esse solers ac lector assiduus neq; die neq; nocte studio deficiēs ⁊ meditator indeficiēs: vt etiā scripsit Conciliator. Quid autem meditari debeat expressit Auicēna in prima primi capitulo scd'o dicens. Ea de quibus debet medicus ratiocinari sunt egritudines ⁊ eaꝝ cause particulares ⁊ earū signa et qualitas egritudinis remoueatur ⁊ sanitas conseruetur: ⁊ cuiusq; earum esse occultum fuerit ad illud declarandum debet demonstrationem afferre: ⁊ non debet medicus in rebus mundanis occupari: quoniā qui deditus est omnino secularibus negotijs ac mundi delitijs negligit fundamētum medicine ⁊ philosophie ac artiū doctrinā: ⁊ ꝓpterea non est ei fides adhibenda: vt Damacenus inquit vbi supra. Debetq;: vt rasis ait in sexto suoꝝ aphorismorum q̄s plures doctorū libros legere ⁊ secreta eorum inspicere: quoniam hoc ei nimium cōfert eo ꝙ quilibet philosophus aliquid habet sibi cōueniens. quod qui non faciunt illiterati existunt. Medicorū autem illiteratorum luxui subiacentium plurimi sunt homicide: vt dixit Damascen⁹ ⁊ idō tales nō sūt eligēdi: sz docti tātūmō ⁊ studiosi.

¶Capitulū nonū in quo declarat̄ q̄s libros medicus eligēd⁹ legere debeat ⁊ intelligere.

In fine precedētis capituli dictum est ꝙ q̄s plures doctores libros legere medico nimiū cōfert. Qui aūt sint hi libri Rasis nō expssit. nos vero dicimus ꝙ medic⁹ libri ꝑcipue ātiq̄rū legere debet dicēte Gal. l. iij. de virtutib⁹ naturalib⁹. c. x. Oportet medicū velut insanientē: neq; die: neq; nocte deficere studentē: ⁊ cointensum addicere quecūq; a gloriosissimis dicta sunt veterib⁹ ⁊c. In primis igitur libros Hippocratis sapientissimi ac vetustissimi medici legere ac intelligere debet: q̄m ipe precipu⁹ īter clarissimos patres sp ⁊ fuit ⁊ habit⁹ est. vt ex verbis Galieni in infinitis fere locis colligi pōt. Dixit em̄ de eo in introductorio medicoꝝ libro sic. Hippocrates q̄ oēs superexcessit primus in lucē duxit perfectā apud grecos medicinalē artē. ⁊ in tertio Pronosticorū cōmēto. xliiij. sic de ipso ait. Hippocrates nō dimisit dicere aliquā ex rebus de qua fuerit nobis dignuz existimare ꝙ sit falsa: ⁊ q̄cq̄d dicit nō sine causa dixit. ⁊ in. iiij. d' ingenio sanitatis in fine sic inq̄t. Uolo reuerti ad fontem veritatis: scz ad Hippocratē: ⁊ dico ꝙ miror inuestigationē tāti viri eo ꝙ nihil eoꝝ q̄ ad adiutoriū i morbis denotādis accōmodat: inuestigauit: q̄d nō solū in vno verūetiā i oibus fecit: sz maxime studiū ei⁹ fuit in itētiōe q̄ sumitur a periculositate morbi. in. v. ēt eiusdē tractatu sic ait d' eo. A Hippocrate ois nostra auctoritas ⁊ lumē est p quā rectā ⁊ artificialē viā habuimus. ⁊ in. vj. eiusdē. c. iiij. sic quoq; scripsit. Querēda sunt Hippocratica dicta: q2 ipe primus oim rectā viā ostēderiū existit. Nec nō in pmo Terapētice. c. ij. inq̄t. Hippocrates omniū nobis bonoꝝ prebet semina q̄ idigēt bonis agricolis q̄ seminat ea: ⁊ augeāt: ⁊ consumāt cōuenieter. Et in primo virtutū naturaliū. c. xiij. dixit de eo. Hippocrates quē scimus medicorū ac philosophoꝝ omniū primū esse: sicut aiūt ⁊ prim⁹ sic vtiq; agnoscēs

certissime opera nature: quas ad minat semp: et nimis eã extollit in istã nominãs: et solã sufficere ad oĩa. In scdo quoqz decreticis.c.j.sic ait. Oẽs medici cõuenerũt sup hoc q Hippocrates fuerit ex omnib⁹ hoĩ nib⁹ vnus ex magis veridicis: et ve ratior in sermone: et fortior super ex perientiã. Et in libro de virtutib⁹ ani malib⁹.c.ix.iterũ sic d eo inqt. Hip pocrates omniũ fide dignissim⁹ ẽ testis si qs testificet sicut qbusdã ẽ morsa: suorũ dogmatũ veritatẽ ego aũt nõ vt testi credo huic viro sicut alij multi: sz ppterea q demõstra= tiones eius inuenio certas: ppter hoc etiã ipsuz laudo. hec ipse Gal. in plurib⁹ quoqz alijs locis ipm cõ mẽdauit: modo admirabilẽ: modo diuinissimũ: et quãdoqz bonoꝝ om niũ ducẽ nihil vnqz falso: nec fabu lose dixit appellauit. Nec solũ Ga. sz etiã Auicẽ.in pria.iiij.tractatu. ij.c.vl.laudauit ipsuz pmaxime.cu ius text⁹ seriẽ ob traducentis de= fectum intricatã et vix intelligibi= lem nõ adduco sed loco eius genti lis expositionẽ: qui principem sic velle dilucidat dicens. Cõcedere qd dixit Hippocrates est concede= ra rem visam: rem auditam: et rem expertam: et rem physice probataz: ipse eñi fuit philosopus et expert⁹ qui non scripsisset si non vidisset et audiuisset quod scripsit. Ecce igi= tur qꝫrum a viris dignis Hippo= crates cõmendetur: bene ergo di= ximus supra q in primis medic⁹ debet legere libros eius: post illos vero Gal. volumina sunt ab eo ple genda: que et si plura qꝫ cẽtum exi= stant: nullus tñ ex eorum multitu dine terreri debet: q i eis tota atqz perfecta medicine scientia cõtine tur dicẽte eo de seipõ in prio regi= minis acutorũ.cõmẽto.xliij.q secu tus fuit i oĩb⁹ q̃ scripsit sñias Hip po. q̃ sũt sciẽtie certe valde. i libro quoqz secretoꝝ suoꝝ in rubrica q̃ ẽ ad dolorẽ capitis et ad lachrimas oculoꝝ dixit. Qui vult esse prudẽs in arte ista.s.medicine legat libros meos: et tũc vtatur istis medicinis quas ego cõposui et expert⁹ sũ post qꝫ cognouerit cõplexiões vtẽtiũ eis quõ aũt medicus legere debeat li= bros suos docuit ipse i.iij.iteriorũ c.iij.dicẽs. Precor videtes meos li bros illã inuestigationẽ et impedi= mentuz dimittere qd faciunt illi q̃ sophisticam intẽtionẽ inuestigãt: quia hec intentio nõ generat nisi bellum et rabiẽ absqz vllo pficuo: et cõuertant se ad indagationẽ verita ti ptingẽtẽ. ipse pfecto secũd⁹ post Hippo. nõ immerito habitus fuit: et sua doctrina sapientis nomen si bi vẽdicauit. vt ipsum Auicẽ. et Ra sis sepius appellarũt dicẽtes inqt sapiẽs Gal. etc. Et certe ipse medi= cinalẽ artẽ pfecit dicẽte sectarũ Cõ mentator. Hippo. veluti semina no bis tradidit. Gal. autẽ semina illa excoluit: et propagauit: et perfectio nẽ imposuit: et nõ solũ hi sed preci puus medicoꝝ stimulus Auerto i ij. colliget.c.de mẽbris hanelit⁹ eũ plurimũ commẽdauit dicẽs. in ma iori parte rerũ de quib⁹ opinantur hoĩes q Gal. cõtradicat Arist. non est vera cõtradictio: sed sicut addi= tiones et cõplementa. Et in.v.colli get: iterũ dixit de eo q fuit verax et legalis experimentator in hac arte s. medicine: et nullus est qui possit ei comparari. Debet etiam medi= cus videre libros Auenzo. q̃ glorio sus fuit medic⁹: vt Rasis est testifi catus cui in hac sciẽtia dz concedi corona: q vixit centũ et triginta qñ qꝫ ãnis: et in.xl.ãno in hac arte ope rari cepit: et i bono obijt statu: et in ambitu sciẽtie vidit quãta videre et cognoscere potuit: q̃ suis libris cre

dendū est:ꝛ suo testimonio. inquit Auerro. de ipso colliget .iiij.ꝛ i.vij. libro eiusdem ait de eo ꝙ in libris Auenzo. medicine thesaurꝰ ptz manifeste. Debet similiter medicꝰ legere ꝛ videre libros Rasis: Haliabatis: Auicēne: Isaac: Mesue: ꝛ ceteroꝝ sapientū antiquoꝝ: q̄ quāta laude digni sint nō est opus dicere cū satis admodū coꝝ opera quales quātiqꝫ fuerint manifestissime declarēt: circa quoꝝ volumina omnē operā ꝛ omnem industriā: vt ea intelligat: dꝫ medicꝰ adhibere: quoniā antiq̄ teste Gal. in .j. de crisi. c. vj. cōuertebāt oīa studia sua ad cognoscēdnꝫ ipsoꝝ rerū veritatē. Illi aūt q̄ nostri temporis sunt oēs preter paucos cōsumūt etates suas in nominibꝰ: et p̄termittūt res quas nomina significāt. Et iō postq̄ veteres viderit ꝛ intellexerit ap.pbatos etiā modernos legere nō pigeat his regionibꝰ ꝛ tēporibꝰ accōmodatos et consolantes magis antiquorum medicamina.

¶ Capitulum .x. in quo auctor ostendit medicum eligendum practicum siue expertum ac boni iudicij esse oportere.

Cum vniuersalia ad medici eligēdi pfectionē nō sufficiāt: sꝫ etiā particularia requīratur. iō necesse ē vt medicꝰ etiaꝫ sapientissimꝰ: si pfectus dici mereatur: vt i suo magisterio operatꝰ fuerit: cū dicat Hali ī tertio tegni cōmēto. cxcviij. ꝙ medici secundum veritatem sunt medici operationis: et eorum occupatio est in operatione et nō in verbis ꝛ sermone. quod sensisse videtur Galienus .in .vj. libro de ingenio sanitatis. capitulo primo di. Non est verum aliquem esse medicuꝫ eo ꝙ scit separationem iuncture cuiuslibet mēbri solidari debere: medicꝰ eniꝫ est si sciuerit cū quibꝰ solidatio fiat. ꝛ in .ij. terapētice. capitulo vltimo inquit exercitatū ad oīa ꝛ natura prudētē oportet esse medicū. In .iij. de crisi. c. iiij. sic ait. Necessariū est vt sit medicꝰ acuti sensus ꝛ iam plurimo exercitatus exercitio. Ex qua quidē sentētia ꝛ ex verbo illo plurimo innuit nobis Galienus medicū etiā expertuꝫ esse debere: ꝛ apprime quidē quoniā experiētia est illa que artem fecit: inexperiētia vero casum teste pho in primo methaphisi. vbi postpauca subiūxit si sine experimento quis rationem habeat ꝛ vniuersale quidē cognoscat hoc autē singulare ignoret. multotiens quidē curatione peccabit: a quo sumpsit Auer. in .j. commento canticorum Auicēna. di. non sufficit in medicina ratio sine experimento neqꝫ experimētū sine ratiōe sed virumqꝫ exigitur simul. ꝛ idem in .vij. colliget sic ait. In arte medicine necessaria est preter rerū vniuersaliū cognitionē: experientia ꝑpter quam particularis principia habeantur in eo quod ī vnoquoqꝫ indiuiduo fieri debet. ꝛ infra dixit ars medicine ē magis appropriata experiētie q̄ rōni: ꝛ ꝓpterea laici ꝛ iuuenes q̄ res nō sunt experti ꝑfectores existūt: vt Rasis inquit in .vj. suoꝝ aphorismoꝝ a quo sumpsit Damasce. cū inqt nulli credēdū est studioso medico nisi etatis sit cōprobato: q̄propter cōcludēdū est cū nr̄o padubanēsi dicēte nō verbo sꝫ opere medicū esse oportet: studiosum scilicet. ꝛ magis exercitatū quem bonum practicum vulgares solent appellare. Hic equideꝫ p̄ter scientiam ac practicam debet existimatiōis ꝛ naturalis iudicij bōitatem habere: que quantum sit medicantibus oportuna declarauit.

Hali rodoan in.iij.tegni. cōmento cv. dicens. Melior medicorum est ille cui⁹ existimatio artificialis est propinquior veritati: et nō preparatur illud nisi cum multitudine studij in operatione huius artis ꝛ bonitatis scientie precedentis per ingenium sanitatis ꝛc. qḋ sensisse videtur Galienus in.j. de creticis c.xj. cum ait. Necessarium est vt nō sit medicus q̄ medicatur recte: nisi ille qui idicauit prius: super eū recte: qꝛ optim⁹ medicus est antecedēs cū iudicio. ꝛ ꝓpterea in.ij. de crisi. c.iiij. sic iquit. Medicus q̄ nō valet discernere inter febrem tertianā et quartanā a prio. die egritudinis ipse nō est in aliquo gradu medicine. Rasis quoqꝫ i.vj. suorum aphorismorum lib. sic ait. Cōplexio boni ingenij hois opere medicine ꝛ philosophie ꝛ cogitatiue preualet. a quo sumpsit Damasce. cū dixit. Ingenium naturale medici cū paruo etiā artis fundamēto adiuuat naturā innaturale vero cōtrariū. Nec sine causa ꝑfecto dixit naturale: qꝛ hmōi ex natura tantū: et nō ex arte fieri solet. prout dixit Gal. in. ij. de crisi. c. vij. in hūc modū. Si medicus hꝫ aliq̄t de cōprehensione ꝛ existimatione ꝛ de intellectu: aut non habeat nō inest vnicuiqꝫ hominum nisi ex natura et non acquisitum. Qua de re bonus et eligendus medicus hanc inter ceteras conditione necessarias debet habere .s. vt bonum ac perspicax habeat ingenium: iudicium rectum integrumqꝫ: atqꝫ perfectam existimationem: que in multis sue artis rebus eum plurimum adiuuant.

¶ Capitulum. xj. in quo ponūtur conditiones medici eligēdi se tenētes ex ꝑte corporis.

Conditiones medici eligendi ex parte sui corporis cōsiderāde: ꝛ proposse in eo reperiende sunt in duplici differentia. Alique em̄ ꝑtes corporis respiciunt: q̄dā vero totū corpus cōcernūt. De primis dicam⁹ ꝙ medicus caput sanum et oculos precipue illesos debet habere: caput q̄dem bene cōplexionatum optimeqꝫ cōpositionatū. quēadmodum ostendit Gal. in lib. tegni. et in. x. de iuuamētis membrorū. c. vlti. vt vētriculis capitis eius debite distictis et separatis existentib⁹ bonū ingeniū tenaceqꝫ memoriā: cogitatiuā: ꝛ ceteras virtutes iteriores ꝑfectas habeat: vt bn̄ discurrere ac bn̄ apprehēdere: meliusqꝫ recordari de reb⁹ sibi necessarijs possit: visum similiter seu oculorū aciē sine defectu aliquo: vt vrine et contētorū in ea: ac reliquorū exeuntiū differentias bn̄ valeat intueri: aliter em̄ colores et reliqua talia nō bn̄ posset ꝑpēdere. ꝛ hoc est qḋ sensit Hali in. iij. tegni. cōmento. cv. dicēs. Oportet vt medicus sit memorās fortis bone ꝛ velocis solertie: sani intellectus ac bone visionis. Similiter ꝛ in cūctis sensibus sit ꝑfectus: ꝛ maxime in sensu tactus: vt acuitates et remissiones coloris febriū: pulsuum quoqꝫ differētias ꝛ eorū diuersitates facile ꝑcipiat. Boni etiā auditus eē dꝫ: vt si q̄d occultū voluerit ei infirm⁹ reuelare: possit sol⁹ audire: boni quoqꝫ gust⁹ sit vt vinorum qualitates: ꝛ reliquorū taliū ꝓ infirmis: cōsiderandas valeat cōprehēdere. Non minusqꝫ sani odoratus ipsū esse oportet vt fetores exeuntiū cognoscat q̄ multa ei mōstrabūt significātia: sit etiā lingua expeditus vt ab infirmo ꝛ ab astantibus intelligatur: sufficiēs etiā bn̄ inter

rogare patientes: qđ sibi est maxime necessarium: licet q̄ plures nostrum id non obseruēt. Et q̄ ita sit patet per Rasim in libro .xxv. continentis. c. ix. dicētis auctoritate in dei. Debet esse medic⁹ hilaris bone facultatis: locutionis: et nō dissolute: nō iracūdus: non velox: non appetens: neq̄ cupidus in diuitijs ꝛc. Patet etiā scđm quod diximus per Damascenū in suis aphorismis dicentem. Gloriosorum superbiam et naturale multiloquiū si sapias cōtemnas: nec te egrum iterrogare per omnia pudeat: nec esse debet sine prudentia: interitum vllo modo significans patiēti: immo sibi cauere debet ne verbū aliquod proferat suspectum et inaduertenter et si mori iā patiētem intueretur: quinimmo poti⁹ semper ipsum confortet: cum iubeat Rasis in. vi. suoꝝ aphorismoꝝ hoc maxime debere obseruari dicēs. Doctores medicine egros debent consolari etiam si signa mortis perpendant. qđ similiter voluit Dasmascenus cū ait. Oportet te infirmo salutem promittere semper: nec illum vnq̄ a spe deponere et si ipse desperes: neq̄ sit medicus hanelitus vel sudoris fetidi: vt patet manifeste totum similiter corpus sanū habeat: et forte vt continuo studio ac infirmorum sollicitudini possit incūbere: et sepius eos visitare: ꝛ per maxime acute laborantes dicente Rasi in. x. Almansoris. c. j. Febricitantes acute necesse est vt medicus sepe videat: et propterea medici cō plexio: vt idē dixit in aphorismis: debet esse temperata. s. sana et fortis et nō imbecillis ꝛc. Debet preterea medicus mediocris esse habitudinis et stature: neq̄ sit valde pulcher et decor⁹: neq̄ cōptus vt femina: neq̄ turpis aut dꝫformis adeo vt ab hoib⁹ aspernatur: neq̄ gygātes aut homūculus: sed medius vt noster dixit padubanēsis. qđ sensit etiā Damascen⁹ i suis aphorismis dicēs. Medic⁹ mediocris qualitatis dꝫ eē: vt nō nimis mūd⁹. i. ornatus ꝛ cōptus admiretur: neq̄ ex toto aspernatur: et q̄ ita glosandum sit verbū illud mund⁹ apparet ex his q̄ dixit Rasis in li. xxv. cōtinētis. c. ix. cū ait. dꝫ esse medic⁹ mundus in corpe: facie: capillis: et alijs mēbris ei⁹: et indumēta ipsius debent esse mūda: hoc eñ cōueniens est: sicut superfluus ornat⁹ vituperat. iuxta illud. Sint ꝓcul a nobis iuuenes vt femina compti. Debet etiā bñ vestitus et satis ditat⁹ esse medic⁹: ꝛ nō indigere adminiculātibus bonis fortune: sine quib⁹ nō cōtingit esse felicem. Et si pauper sit et studiosus: a potentib⁹ dꝫ adiuuari ne idigētie causa nephādū aliquod coactus sit perpetrare ꝛc.

¶ Capitulū duodecimum docet eligere medicum ex vita eius: et complet sermonem de medicis et eorum electione.

Hoc capitulum erit tanq̄ superioꝝ breuis epilogus: vtilis equidē ꝛ sententia plen⁹ cū acceperis ipsum ex. iiij. Almāso. c. vltimo dicētis. valde cōsiderari dꝫ in quib⁹ vitā suā expedit medic⁹: ꝛ in q̄bus illud qđ [illegible] preterijt tēpore exercuit: atq̄ [illegible] stādo sol⁹ cogitat. Si eñ [illegible] spaciū medicoꝝ ac philosophoꝝ libros ꝑscrutādo preterijt: eiusq̄ studiū est quādo sol⁹ stat: eos diligenter intueri: bona de eo haberi pōt suspitio et ꝓsequitur. Si aūt vite sue spaciū in alijs q̄ i hijs quoꝝ fecim⁹ mētionē ꝑteriuit: ac sol⁹ stādo i cātilenis et in instrumētis musicis delectatur:

inebriari

inebriari quoq; atq; his similia cõ cupiscit: nõ nisi de eo mala põt ha beri suspitio. Postq̃ aũt scitũ fue rit ꝙ ipse frequenter libros intuea tur: cõsiderãdũ erit qualis sit eius astutia atq; ingeniũ: ꝛ an cũ loqua cibus ꝛ oppositorib⁹ sit cõuersat⁹: ꝛ si in eo sit potẽtia perscrutandi ꝛ medicãdi: vel non. Et postq̃ eum libros legere atq; intelligere notũ fuerit: perquirẽdũ erit an infirmo rum cura laborauerit: ꝛ eis medica tus fuerit: atq; si hoc in ciuitatib⁹ famosis vbi medici ac infirmi mul ti sunt egerit diligẽter erit perscru tandũ: an non. Qui autẽ hec duo habere inuent⁹ fuerit: sapiens erit ꝛ aliis pferri dꝫ: qđ si contingat ali cui vnũ istorũ deesse: cõuenienti⁹ est vt operãdi magisteriũ ei desit: ita tñ ꝙ non penitus eius expers existat ꝛc. Et post aliqua subiunxit Si quis aut huius doctrine nomẽ sit adeptus qui literas non nouit: vel si literas nouit verba nõ intelli git: nec etiã cũ sapientibus mora tus fuerit: non est cõfidendũ in eo: neq; sue sapientie credendũ: immo sciendum est eũ nullo modo posse proficere: impossibile est enim vnũ hominẽ etiã si longo tẽpore viuat huius doctrine per se maximã con sequi partẽ nisi secundũ preceden tium incesserit regulã. Huius enĩ doctrine quantitas vite hominis mensuram excedit plurimum. Et post pauca etiã subdit. Qui autem de hac doctrina vsq; nunc aliquid sunt cõsecuti: nõ pauci fuerũt: nec in breui hoc cõsecuti sunt: sed fue rũt mille: ꝛ in mille annis hoc ade pti sunt. Quorũ libros si q̃ frequen ter perscrutatus fuerit in breui om nes videre videbiť ac si illis mille annis vixisset: ꝛ illorꝫ laborẽ mille annis ptulisset hec ipse. Ex quib⁹ colligi põt ꝙ studiosus ꝛ lector as sidnus debet medicus esse: practi cus etiam ꝛ reb⁹ secularibus mini me deditus: quẽadmodũ ꝛ nos in superiorib⁹ declarauim⁹. ego autẽ p̃ cor hunc meũ librũ legẽtes: si de hac materia longũ ac tediosum fe ci sermonẽ plusq̃ forsitam decens erat: veniã mihi tribuãt: rẽ enĩ exi stimaui pmaxime necessariã posse scire virũ talẽ inuenire in manib⁹ cuius vita rebus omnibus carior preciosiorq; confidenter ꝛ absq; pe riculo reponatur.

¶ Capitulũ decimũtertiũ osten dit ꝙ medicus electus debeat cõplexionẽ sui domini natura lẽ cognoscere ꝛ quomodo.

POstq̃ igitur medicus ele ctus fuerit vt supra dixi mus: debet primitus cõ plexionẽ dñi sui natura lẽ cõsiderare ꝛ ipsam op time intelligere: tñ qꝛ ipam conser uet si sana sit: vel in meli⁹ reducat si valde a tẽperamẽto lapsa fuerit: tũ qꝛ sciat egritudines curare: si in aliq̃s dñs inciderit. Qđ minime fa cere posset nisi naturã ꝛ naturalẽꝫ cõplexionẽꝫ sui dñi cognouerit: vt voluit Gal. in introductorio medi corꝫ cũ ait: neq; in sanitate custodi re neq; in egrotantibus causiolo gizare: neq; significare: neq; curare recte poterit vtiq; quis: qui nõ per scrutatus fuerit ex qb⁹ elementis cõsistat hõ: ꝛ q̃liter euersis his; que a principio natura fiunt. Et in. iij. de ingenio sanitatis. capi. quarto sic dixit Curatiões fieri nõ possũt nisi cũ scientia cõplexionũ corporũ medicandorũ. aliter enim non pos sumus ad complementũ artis per uenire. ꝛ in. c. ix. eiusdẽ inquit. pri mitus quod oportet cõsiderari ab essentia morbi sumendum est. hoc autem fieri non potest nisi primo

complexio totius corporis infirmi cognoscatur. Cuius causam et ratione innuit in tertio terapentice. ca. xij. dicēs. Naturā nosce oportet eius quod curatur corporis vt quātū amota eius egritudo a cōmoderatione sciētes imponamus ei quod illā infrigidet mensurā palam est ergo naturā infirmi necessario esse inuestigādā: vt idem ait in septimo eiusdē. cap. Cōcludamus ergo cū eodē in secūdo de accidēti et morbo. cap. tertio dicēte. Necesse est vt studeas in sciendis naturis corporū et eorū cōplexionem in quibus dispositio efficit. Et nō oportet esse de numero illorum de quibus facit mētionē in tertio terapētice. cap. penul. dicēs. Nōnulli neque querūt neque cognoscūt cōplexione infirmorum et scdm puerbiū vna forma calcei oēs calceant. Debet igitur medicus complexionem sui dñi totis viribus idagare qm nō facile cognoscitur: vt Gal. ostēdit in decimosecundo. ca. libri preallegati dicēs. Dignoscere decet cōplexiones corporum. est aūt valde difficile hoc tale et alibi per multas et difficiles cognitiōes vniuscuiusque particularū cōplexio inuenitur et coniecturatiue magis quam disciplinatiue. Ex quo modum inueniendi cōplexionē nobis ostēdit: scilicet vt prius complexiones particularū corporis notemus et precipue principaliū sicut etiā docuit Auer. in quarto colliget cap. primo dicens. Cognitis mēbrorum principaliū cōplexionibus poterimus iudicare super cōplexionē totius. Debet igitur medicus inuestigare primo cōplexionem cordis quod nobilissimum est membrorū: vt dixit Cōmentator in secūdo celi. cōmento. lxxiiij. Ipsum enim ē princeps primus et sequitur ipsum in principatu cerebrum: deinde epar: postea vero testiculi: vt etiā Hali refert in secūdo tegni. cōmento. xcj. Considerās ergo si dñs sit impiger ad actiōes: si audax: si irascibilis: si pilosus: si habeat pectus amplum carnosum et hmōi. et tunc arguat cordis caliditatem maiorē et minorem scdm signorum intensionem vel remissionem. Si vero his contraria percipiet sup frigiditatē sui cordis iudicabit: et per alia hmōi signa posita a Gal. in secūdo tegni. textu cōmēti. lxiij. et a Rasi. in secundo Almansoris capitulo decimo. et ab Auicē. in secundo primi. necnon ab Auerrois in quarto colliget. Consideret preterea cerebrū quod domus est rationalis anime: vt dixit Galienus in. j. de regimine sanitatis. et notet ingeniū et memoriā: mobilitatem mentis: faciei colorem: capillos rubeos vel nigros: et eorum crementū et crispitudinē vel planiciē: et consideret etiā si ex odoribus et calefacientibus ledatur: et videat si orta a cerebro sint grossa ampla: caputque bene formatū: poterit ex his iudicare super caliditatē cerebri: et per contraria sup frigiditatē. Cōsimili modo per magnitudinē venarū et earū amplitudinem et longitudinē digitorū et citrinitatē et ardorē exeūtium et nocumentum cōsequēs ex rebus calidis et per operationes et talia huiusmodi signa posita a Galieno in secundo tegni. textu commenti. lxxviij. et scdo Almansoris capitulo secūdo. poterit iudicare sup caliditatē epatis: et per opposita sup frigiditatem. Et cōsimiliter per proportionalia signa cōprehēdere dispositiones renum et testiū: debet quoque cōplexionē stomachi intelligere: quod licet nō sit mēbrū principale: est tamē principalibus deseruiens: et primus membrorū cocus per appetitum: sitim: digestionem: eructuationē, lin

gue color em: saporem oris: vomitũ ꝛ per nocumentũ vel iuuamentuȝ ab extrinsecis illatũ facile intelliget an calidus vel frigidus humidus vel siccus stomach⁹ extiterit. Sic igitur oibus cõsideratis: compu tũ faciat: quid ex tali summa resultet ꝛ sciet que sit totius corporis habitudo ꝛ complexio: cũ toti⁹ habitudines assimilẽtur cordi ꝛ epati ꝛ ceteris: vt Galien⁹ inquit in se cundo tegni. textu commenti. xcij. Vñ si principalia mẽbra calida fuerint ꝛ humida corpus inde resultabit sanguineũ: si vero calida ꝛ sicca colericũ: ꝛ sic de alijs suo mõ vt bñ exptus ꝛ studiosus medicus intelligit quẽ nõ vt edoceam hec scripsi sed vt dominus eius cognoscat eũ recto calle procedere: cum ordinem quem scribimus obseruauerit.

¶ Capitulum decimumquartũ ostendit ꝙ medic⁹ debet cognoscere ꝛ intelligere cõsuetudinẽ et vitam domini sui ꝛ demũ q̃d ipse agere debeat.

Necessaria est medico rerum naturalium cognitio vt preter naturalia possit facile cum oporteat remouere: vt sensit Gal. in secũdo de ingenio sanitas. capi. quarto dicens. Si naturalia non agnoueris eorũ que sũt extra naturam noticiã nullatenus habebis. Est quoqȝ necessaria vt naturale sit custodiendũ ꝛ confirmanduȝ qđ aũt est extra naturã expellendũ vt idẽ inquid in tertio lib. eiusdeȝ. Cõsiderata ergo cõplexione ꝛ corporis cõpositione: cõsequenter erit itelligẽda ꝯsuetudo cũ altera sit natura: vt Cõmentator ait in primo phisycoruȝ cõmento. lxxj. ꝛ Aristo. in libello de memoria: ꝛ in plerisqȝ alijs locis. Qđ etiam voluit Gal. in tertio de ingenio sanitatis. capi. septimo dicens. Antiqui studuerũt in scienda consuetudine quia per eam sciebant proprietatem nature infirmorum. ꝛ in tertio terapentice cap. penul. ait. Non paruã quãdã ꝛ ignobilem intentionẽ in auxiliorum inuentione existimamus esse cõsuetudinẽ. in lib. quoqȝ de assuetudinibus iterum de ea sic scripsit. Oportet multã cõsiderationem facere de assuetudine ꝛ dissuetudine debentẽ scđm modũ mederi. ꝛ si nõ debet in multis eoꝝ que scđm medicinã claudicare: ꝛ subdit. hec quidem gloriosissimi medicorũ Eras. ꝛ Hippo. dixerunt de virtute assuetudinũ nõ rõni inuentionẽ eorum attribuẽtes: sȝ ex aperte apparentibus docti. quẽadmoduȝ quippe et alios hoies q̃cũqȝ nõ sicut sues vel asini viuũt sȝ assequunt a quibus iuuantur ꝛ nocentur: licet audire quotidie dicentes assuetos esse circa hũc cibũ ꝛ hũc potũ: ꝛ ꝓpter hoc nõ est posse relinquere eos: etenim nocent. scđm trãsit⁹ ꝛc. hec ipse. ꝛ ꝓpterea dixit Rasis in libro. vj. suoꝝ aphorismoꝝ. Decet magistrũ egri cõsuetudinẽ cogscere ĩ sanitate: vt cũ res ipsi placẽtes in sanitate cognouerit ei ꝑmittat cũ ab egritudine erept⁹ fuerit. Intelligat igitur medic⁹ q̃tũ dñs eius exercitare se cõsueuerit quoue exercitij gñe quibus vti cibarijs q̃tũqȝ comedere: q̃tũqȝ dormire ꝛ vigilare ꝯsueuerit Quib⁹ rebus delectetur: q̃bus iuuet: ꝛ a q̃b⁹ ledi solitus sit: ꝛ q̃ sint illa bene perpendat ꝛ sitia inuestiget. Interroget etiã si nocumentũ aut lesionẽ in oculis: dẽtib⁹: stomacho: splene: renib⁹: vesica: vl ĩ aliq̃ alio mẽbroꝝ suoꝝ sentiat in ꝑñtiarũ vl alias ĩ eis passus sit. si q̃ȝ egrotare sit ꝯsuetus et in quo tpe anni quibusqȝ remedas sanari exami-

net. Intelligat quoq3 si quolibet anno flobotomari vel aliquo mō purgari sit cōsuetus: similiter ⁊ de oib⁹ talibus: cumq3 hec oia bene notauerit debet cōsiderare denuo si cōplexio sua talis: aut alicuius mēbrorū valde lapsa fuerit a temperamento vt si stomachū male dispositū vel renes ⁊ hmōi inuenerit ante omnia si tēpus anni ⁊ cetera cōsentiant purget si opus fuerit ⁊ cōfortet: postq3 malā illam dispositionem pro posse suo remouerit ⁊ postea preseruet ipsum ne iterum recidiuet. si autem corpus totum omnēq3 partē eius sanā inuenerit a temperamēto tn̄ lapsa3 notabiliter: ⁊ de eius reductione spē habeat reducere debet instantū cōtinens contēperātias minuēdo in q̄tum eucrasia corrupta fuerit ꝓm q̄ docuit Galienus in tertio tegni textu cōmēti. xxviij. ⁊ textu cōmenti. l. vbi sic inquit. Si velis permutare corpus puta calidum ⁊ siccu3 non sunt administrande calide et sicce diete: sed que tantū eucrata crasi frigidiores ⁊ humidiores quātū natura eius erat calidior ⁊ siccior: ⁊ sic de alijs suo modo. Si ꝟo corpus scd̄m se totū sanū ⁊ robustū satisq3 bene cōplexionatum et compositionatum inuenerit: sit medici studiū conseruare ipsum ꝓut reperit offerendo sibi similia iuxta illud Gal. in tertio tegni dicentis. Oportet vt offeras similia similibus qn̄ seruare vis corporis crasim qualē accepit. Et sic ei oia ꝓporitōnabilia ⁊ ꝯseruātia administrabit: ꝯtria queq3 ꝓhibebit q̄ si ꝓut virū sapientē d3 gubernare ⁊ ꝯseruare ipm sciuerit ⁊ dn̄s obediens fuerit ꝓculdubio vitā dn̄i sui per multos annos sine aliquo nocumēto nedū absq3 aliqua infirmitate prolongabit.

¶ Capitulū. xv. demonstrat q̄d regimē sanitatis sit vnicuiq3 hominum quantūuis sanissimo necessarium.

Quam plures equidez: vt pleriq3 faciūt quotidie dicēt. Si sanus sum tot⁹ ac bn̄ cōplexionat⁹ atq3 fortis q̄d opus est medico cōseruāte nonne ipsa natura se sola sufficiens est cōseruare? De quorum secta fuit ille veronensis plinius q̄ medicos animarū negotiatores ausus est appellare. Quibus dico q̄ errant profecto si regimen cōseruatiuū sue fortitudinis ac roboris a medico dirigendū neglexerint: propterea q̄ talis gubernatio est vite vniuscuiusq3 necessaria cu3 corpus nostrum quantūuis sanissimū facile irregulatū cadat in egritudinē: vt ipsa docet experientia. Quod tn̄ nō esset nisi corp⁹ mutabile foret dicēte Gal. in lib. de ꝯstitutione artis medicatiue. c. x. Non em̄ indigeret corp⁹ arte ꝓcurāte custodito in eo. i. habitu: sed hoc ipm est cā in indigendo ꝓcuratiua arte sc3: qm̄ diaforat: ⁊ nō ꝑmanet tale quale erat ante: quod etiam voluit in tertio tegni cū ait. Quod si impassibile esset ⁊ immutabile corp⁹ ⁊ semꝑ maneret in optima compositione. tunc nihil indigeret arte cōstituente ipsum: qm̄ vero immutat ⁊ corrumpitur et conuertitur nō seruans quā habebat a principio cōsistentiam procuratione scd̄m hoc indiget: propter hoc igit quot modis alteratur corpus totidem ⁊ genera procurationis habebit: hoc est conseruantiū causaru3. Et post pauca subiunxit alteratur corpus a quibusdā ex necessitate: a q̄busdā vero nō ex necessitate: dico aūt ex necessitate q̄dē q̄bus impossibi

le est ipm nō approximare:namqȝ semper incontinenti immorari et comedere:⁊ bibere:⁊ vigilare:necessarium est ei:gladijs vero ⁊ bestijs:non necessariū est vti:vnde in priori quidē genere causarū circa corpus ars cōficit:circa vero scdm nequaqȝ. Et postea enumerās has causas dixi eas sex esse:scilicet aer: motus:quies:cibus ⁊ potus somnus ⁊ vigilia inanitio ⁊ repletio:⁊ accidentia anime quorū singulū si indigenti corpori adducat:⁊ in cōpetenti quantitate ⁊ qualitate salubre fit:nihil ꝟo indigēti oino oblatum:aut nō incōpetenti mensura ⁊ quantitate egrū constituitur. hec Gal. ad literā. Que fuit etiam sententia Aristotelis in.xix.pblematum.problemate.xxxviij. dicentis. Laborātes ⁊ bibentes ⁊ comedentes ordinate saluamus ⁊ augemꝰ naturā ⁊ virtutem:inordinate aūt rumpimus ⁊ stupefacimus ipsam. Que autem sit hmōi ordinatio nō est possibile scire nisi a peritissimo in hac arte:⁊ propterea est necesse vt medicus sapiensqualis est.quē supradiximus ꝓ tali regimine; necessario habeatur:⁊ cōtinue ex suo sapienti cōsilio gubernetur. Et ipe diriget oia quecūqȝ scripta sunt in hoc libro:⁊ appropriabit ea cōplexioni:etati.cōsuetudini:regioni: et ceteris talibꝰ dñi sui in debita ⁊ sibi ꝓportionata q̄titate:⁊ qualitate:q̄ vero ꝓpter impotētiā medicū cōtinue in domo sua nō poterit habere hūc saltē librū sibi emat i quo regimē omne traditur sanitatis ⁊ ipsum legat persepe ⁊ obseruet q̄cunqȝ legerit tanq̄ȝ maxime in sui salutem necessaria prout illustres antiquorū scripserūt:quorū sniasꝫ ⁊ verba in ꝓpria forma apposui vt q̄ lectores mee iuuenili nō crederēt etati dictis sapientū allegatis fidē adhiberēt. Scribā igiť primo de aere ⁊ de eiꝰ annexis:deinde de exercitio:postea de cibis ⁊ potibꝰ ⁊ sic de alijs successiue scdȝ q̄ supra dictū est de mēte Gal. vt vnusquisqȝ intelligat quot ⁊ quanta sint in eis obseruanda in sue sanitatis custodia. Cū quibꝰ si se recte gubernauerit proculdubio nunq̄ȝ medicinis indigebit:sanusqȝ ꝑ suas discurret etates vsqȝ ad suū vite terminū quē preterire nō poterit.iuxta illud. Constituisti terminos eiꝰ ⁊c. Quod ei cōcedat omnipotēs ac sublimis oim reruȝ creator trinus ⁊ vnus. Amen.

¶Capitulum decimumsextum ostēdit q̄ aeris dispositiones cōsiderande sint ratione multorū ex eis prouenientium nocumentorum.

Volens medicus sanitatem sui dñi cōseruare dȝ postq̄ȝ ea que supra diximus examinauerit considerare aeris illius regionis dispositionē ⁊ qualitatē:et quecūqȝ alia sibi pertinentia.iuxta sniam Haliabatis i quinto Theorice.c.ij. dicentis. Necessario inheret medico aeris agnoscere habitudines singulis temporibus et singulis locis causas etiā quibus immutatur. Quod etiam sensit Hippocrates in libro de aere et aqua dicens. Si quis ad medicine statū accedere curat:necesse est prius vt anni tempora ⁊ que in eis generātur attente requirat ⁊ idē in libro de lege ait. Congruit enim si q̄s dȝ medicinalē sciētiā vere doceri participē esse nature discipline doctrine loci:aptitudinis laboris ⁊ temporis. Et ꝓpterea Gal. in libro de sectis inquit. Rationabilis medicꝰ dȝ scire naturas hominū:aquaruȝ

locorū ⁊c. Anicē. quoqꝫ i. ij. j. sic ait. Medicus debet scire tēporū diuersitatē q̄ in vnoquoqꝫ climate cōmoueri solet ꝑ naturā em̄ tēporū anni stat sanitas plusq̄ꝫ ꝑ alias causas. teste Auerroy in. ij. colliget. c. vltimo. Et propterea de his oibus dicendū est. De aere igitur in primis inchoātes dicemus ꝙ duplex existit: purus. s. ⁊ impurus. Purus em̄ ꝙ est elementū est corpus simplex cui⁹ naturalis locus est vt sit supra aquā ⁊ sub igne: cuius natura calida est ⁊ humida ⁊c. vt Auic. inquit in prima primi. ⁊ hūc aerez non habemus. Alter vero impur⁹ aer existit: ⁊ est hic quē inspiramus ⁊ respiramus. de quo Princeps ait in. ij. j. doc. ij. c. ix. Aer q̄ nos circundat non est purus: sed est corpus ī sua substātia cōmixtum ex aere, certo ⁊ partibus aqueis vaporosis: et partibus terreis in fumo ⁊ nubib⁹ surgētibus ⁊ partibus igneis etiā ⁊ huius aeris dispositiones dꝫ medicus cōsiderare. vt voluit Hippocrates loco superius allegato dicens. Cum medicus tēperantiam aeris tēporumqꝫ discordiā prenotauerit: scientia sua semꝑ erit vtilis ad sanitatis ingenium: in curādis quoqꝫ egritudinibus confert dicēte Gal. in tertio libro de ingenio sanitatis. c. viij. in morborū curatione inquirendū est aeris cōplexiones eo ꝙ afficiunt corpus, sicut medicina: imo etiā plus cū nobis continue adhereat: nec eius alterationē fugere possimus. vt idē inq̄t in tertio Terapētice. c. v. cum ait. Alias quidem materias ⁊ eligere ⁊ fugere possumus: an autem materiam q̄ ex continente nos nō possibile est fugere sed necessariuꝫ est vti ea que est presens qui licet frigidus sit in cōplexione cōparatione spiritus innati: vt dixit Auicen. in. ij. j. doc. ij. c. ij. Cuꝫ ꝓhibeat spm̄ ne ad igneitatem conuertatur: ex qua ad maliciā perueniat existens elementum nostrorū corporū ⁊ spirituum: ⁊ emanatio nostris aduenīēs spiritibus: ⁊ causa melioratio nis eorū vt tēperans: vt idem dixit vbi supra. Tamen eius frigiditas non peruenit apud nos in terris habitatis tanta quin aliquo modo resoluat: imo in oibus resoluit dispositionibus ꝓpter illud quod in eo existit de virtute solis ⁊ stellarū vt idem refert loco allegato. Quod etiam voluit Gal. in quarto de accidēti ⁊ morbo. c. vij. cū inquit. Aer q̄ vicinus est cuti dissoluit membra sub cuti existentia ita ꝙ inaniunt. Sua igitur caliditati naturali et quandoqꝫ accidentali aer nos resoluit cum calidus sit: vt ꝓbat Cōciliator in sua decimaquarta differentia. Et plus nocet q̄ꝫ cibi ⁊ potus: vt idem ostendit rationibus ⁊ auctoritatibus in differētia. xxiiij. Et propter hāc causam debet medicus in cōseruatiōe sanitatis suas optime qualitates considerare: et nocentes eius dispositiones vt corrigere ⁊ rectificare possit que incōuenientes sunt ⁊ bonas eligere.

¶ Capitulum decimumseptimum docet cognoscere qui aer bonus sit eligendus: ⁊ q̄ malus existat fugiendus.

NOn est dubium supradictorū ratione ꝙ qui suaꝫ vult cōseruare sanitatem vt in bono aere viuere debeat. Quis vero bonus ⁊ quis malus sit in hoc capitulo dicendum est vt vnusquisqꝫ bonum ac laudabilē a non bono possit distinguere. Incipiamus igitur cum Principe nostro Anicē. in. ij. j. dicēte. Aer q̄dē dū est temperatus ⁊ cla

rus: neqꝫ substantia extranea com plexioni spūs contraria ei admisce tur. est sanitatem efficiens: ꝛ ipsam conseruans: cū vero est econtrario contrarium operatur. ꝛ infra subiunxit. Aer bone substantie est ille cui non admiscetur ex vaporibus: neqꝫ ex fumis res extranea: ꝛ q̄ dis scoopertus est celo: neqꝫ constrict⁹ in parietibus siue muris qui permanet clarus longinquus a loco in quo oriūtur caules ꝛ eruca: aut nuces: aut ficus: ꝛ ab oleribus putridis: ventis bonis insufflagantibus discoopertus. Cui cōcordat Haliabas in quinto Theorice. c. x. dicēs. Aeris complexionis immutatio ꝑpter vapores hmōi est: si em̄ habitatio sit in loco in quo stagna ꝛ paludes sint oleraqꝫ et arbores putride: sessioqꝫ in speluncis aut domibus plurime humiditatis ꝛ muscidis alijsqꝫ talibus que aerē alterant ꝛ corrūpunt eius loci populus multorū est: morborū putridarūqꝫ febriū q̄ multe in eis semer gunt: colores eorū in croceū mutātur: nec cibos digerunt bene. ꝛ vires habēt paucas ꝛ debiles: ꝛ mēbra eorum eneruata. Quod etiam sensit Galienus in primo de regimine sanitatis cū inquit. Bonus aer est qui certissime est purus. est aūt talis qui neqꝫ stagnorum: neqꝫ paludum euaporatione turbatur. Aer itaqꝫ bonus vt Princeps voluit vbi supra: est ille q̄ non est retētus in terra profunda: qui cito calefit cū sol oritur: ꝛ cito infrigidat cum occidit: neqꝫ est strictus inter parietes qui parum est ꝙ fuerunt constructi ꝛ nondum integra ad ꝑfectā siccitatē deuenerunt: neqꝫ suffocat guttur cum attrahit. Aer vero malus erit qui opposita iam dictis: cōditiones habuerit: vt qui distēperat⁹ fuerit valde in qualitatibus suis. Nā calidus aer dissoluit et laxat: si caliditas eius multa fuerit: ꝛ colorē efficit citrinū ꝛ resoluit qđ de sanguine ad exteriora trahit: ipse quoqꝫ multū efficit sudorē ꝛ minuit vrinā ꝛ digestionē debilitat ꝛ sitim facit. Et in. ix. c. doct. ij. sic ait de eo. Calefacit iuncturas, ꝛ laxat: ꝛ humores resoluit: ꝛ spm̄ deijcit ꝛ virtutes: ꝛ ꝓhibet digestionē: ꝓpterea ꝙ calorē innatū occultū resoluit: qđ instrumētū aie existit ꝛ nature. Aer quoqꝫ distēperatus infrigiditate multū nocet debilibus imbecillē eorū calorē cōgelando. porosqꝫ cōstipando multis infert nocumentū dicente Auicē. vbi supra ꝙ hmōi est mortificans ꝛ multū cōtinet materias, ꝛ facit catarrū: ꝛ debilitat neruos: ꝛ tracheā arteriā magno impedit nocumēto. Aer etiā humidus cutim lenit ꝛ corpus humectat: siccus vero denigrat cutē ꝛ eam exiccat. Sic igit aer quilibet distemperatus aliquo modo nocet vt Princeps dixit loco allegato. Similiter aer turbatus tristificat animā ꝛ cōmiscet humores. vt idem refert in eo loco. Quod sensit Galienus in primo de febribus ad glauconem. c. j. dicens. Lucidus nimis ꝛ calidus locus relaxat corpus. Frigidus autem ꝛ obscurus cōstringit: mediocriter autē ex his temperat⁹ mulcet: oblectat: et temperat. Et ideo concludendū est cum eodem in primo de regimine sanitatis dicēte. Malus aer est qui ex putrefactione animalium: vel olerum: vel leguminū: vel stercorē inquinatur: ꝛ q̄ nebulosus est ꝓpter fumū vel stagnū vicinū. Debet ergo aer boni odoris esse: ꝛ propterea aer propinquus flumini in quo linum ꝛ huiusmodi macerantur est illaudabilis eo ꝙ turbidus humidus: ꝛ fetidus: ꝛ ꝓpterea fit

causa malarũ febriũ ⁊ pestilentie quandoq̧. vt Auicen. voluit in prima quarti. tractatu. iiij. Expressi⁹ aũt id in. ij. tractatu eiusdẽ quarti sensisse vr̃ cũ inquit Qđ putredo fit q̃nq̧ ꝓpter dispositiones extrinsecas ex aerib⁹ malis: sicut est aer pestilentie ⁊ aer lacunaꝝ ⁊ locoꝝ infusorũ in quibus madefiũt res: vt linum ⁊ aspaltum: fugiatur itaq̧ talis aer omnino: ⁊ ille eligatur q̃ oĩbus melior existit q̃ est clarus: et est subtilis in quo neq̧ multi existũt vaporos: neq̧ quietus: neq̧ ꝑfocatus inuenitur: sed venti boni venientes ad ipsum cõmonẽt eum atq̧ attrahitur delicatus sentitur qui velociter post solis occasum infrigidaꝛ vt Rasis inquit in almansoris. iij. capitulo vigesimo quinto.

¶ Capitulum decimũoctauum ostendit locũ: situ ⁊ conditiões eligende habitationis pro sanitatis conseruatione.

POstq̧ igitur bonum aerem a malo sciuerimus secernere vt supra dictum est debet vnusquisq̧ suam volens conseruare sanitatem bonũ aerẽ eligere maluq̧ euitare: atq̧ in bono aere suã reperire habitationẽ. Que ꝑ posse has habeat conditiones vt sit remota ab oleribus malis ⁊ a locis putridis vt pretactũ est: aliter em̃ in bono aere nõ existeret. Deinde oportet vt sit in loco ciuitatis sane altiori: qm̃ loca habitabilia alta producunt hoies sanos ⁊ fortes: labores multum patiẽtes ⁊ diu viuentes. queadmodum per oppositũ in locis habitabilibus ꝓfundis morãtes it vaporositate existunt multi ⁊ epatis habent debilitatẽ: vt dixit Auicen. in. ij. j. doc. ij. c. x. Multo q̧ diffusius Haliabas in quinto theorice. c. nono cum ait. dico q̧ regiones alte ⁊ elate et loci similiter eorũ aer est clarus ⁊ frigide cõplexionis. Uẽtus enim borealis illas ab altis ꝑflat locis. Et ideo populus inhabitãs est decẽs facie: ⁊ coloris fortis: sanus paucoꝝ morborum: corporaq̧ eorũ hoim magna: aerẽ enim respirant claruz qui ab altis venit locis: vnde viri sũt amicitie ⁊ mansuetudinis ⁊c. Econtra aũt se habẽt qui in profundis ĩhabitent locis vt idẽ diligenter scripsit ibidẽ. Quorũ oĩa causa quidez ⁊ ratio est qm̃ loca alta sunt euẽtabilia ꝓfunda autez minime. Habitantes autẽ euentabiles regiones ⁊ loca tarde senescunt. in palludestrib⁹ vero velociter: vt placuit magno philosophorũ Aristoteli. in decimo quarto problematũ: ꝓblemate septimo. Cũ quo cõcordare videtur Rasis i primo libro suoꝝ aphorismorũ dicens. Nõ euadit homo qui mari vicinus existit ⁊ lacunis vt prolongeꝛ in etate nec a debilitate mẽbrorũ nec ab amissione luminis ⁊c. Sit itaq̧ locus habitationis altior q̃ esse possit. Sed si quis obijceret. hoc verũ esse nõ videtur: ꝓpterea q̧ quanto locus altior erit tanto calidior cũ soli magis ꝓpinquus ⁊ ignis elemento existat. In locis autẽ calidis habitantes digestinam habẽt debilitatẽ: ⁊ cũ in eis magna sit resolutio minuiꝛ eorum humiditas ⁊ cito i psis aduenit senium: sicut habitantibus in terra nigrorum accidit: quibus aduenit seniũ annis triginta et eoꝝ corda sunt timida ꝓpterea q̧ multũ spiritus resoluiꝛ vt inquit Auicẽ. vbi supra. non igiꝛ loca alta cõuenire vr̃. Quibus respondeo q̧ totũ ex altitudine loci oppositũ contingit nec est sicut dictum est: cũ plus faciat

ad refrigeriū altitudo q̄ profundi tas ratione distantie reflexorum so lis radiorū et ratione vētorum ibi magis q̄ in humili loco spirantiū. Et q ita sit patet per Auicē. in.ca. octauo. Fen alligate dicentē. Locus qui est profundus est calidior et lo cus altus semper est frigidior. Quod etiā docet experientia cū media re gio aeris sit frigidior causans in estate q̄ calidissima grandines et huiusmodi. Locus igitur altus erit frigidus magis q̄ profundus. Et propterea magis faciens ad sa nitatē cū dicat Princeps loco supe rius allegato. Qđ in locis habita bilibus frigidis morantes sūt for tiores et audacie maioris et melius digerentes etc. Debet etiā habita tio: siue domus in tali loco fabrica ta has etiā duas habere conditio nes: quarū prima est vt naturaliter per montē aliquē aut per aliā huius terre eleuationē: aut artificialiter per parietes et talia sit versus meridiē et occidentē coopta discooperta vero suas habēs fenestras versus orien tē septentrionē. Cui si vicinū fuerit flumē bone et laudabilis aque tan to melior fiet iuxta sententiā Auic. vbi supra sed.c.octauo dicētis. Ci uitates magis temperate ex parte mōtiū sunt q̄ ab oriente discoper te sunt et a septētrione: et coopte ab occidēte et meridie. Qđ etiam voluit Rasis in tertio Almāsoris capitu lo vigesimosexto dicēs. Ciuitates meliores sunt et temperatiores que cū ab oriēte sint discooperte: ab oc cidēte cooperte inueniuntur. Et idē est iudiciū de domo vna vt patet per ipsum Auicen. infra in.cap. quinto dicente. Oportet vt fenestre et porte sint orientales: fitque illud vnde ma gis sollicitari debes vt venti oriē tales stricturas ingredi valeant vt sol ad vnūquēque locū intrare queat qui ibi existit quoniam ipse est qui aerem rectificat. et subdit. Uicinitas quo que aquarū dulciū mobilium curren tium mundarū et que hieme infri gidantur et estate calefiunt et diuer se ab eis que occultantur scilicet pu teales est res conueniens et adiuto rium prebēs scz habitationi. Et li cet ipse nō expresserit de fenestris versus septentrionem requisitis id tamen intelligendū est per ea que de vētis septentrionalibus et vtili tatibus eorū dixit: vt infra patebit cum de ventis mentionem facie mus. Ueruntamen si cōparentur inui cem facies orientalis et facies septē trionalis habitationis proculdubio vtilior et magis necessaria erit oriē talis: vt etiam sensisse videtur Hip pocrates in libro de aere et aqua. ca pitulo secundo dicens. Urbs que ortu posita securior est: q̄ que in se ptētrione est: vel in calidi vēti flatu posita: in illa eū calor: et frigus mino ra et sicciora. Morbus quoque minor et lenior necnon et aqua que secūdū solis est ortu clara ac leuis existit: aer vero ibi nunq̄ grossus habetur et nimirum presentia solis prohi betur etc. Et post pauca dixi. Quod habitantes in tali loco facies ha bent per pulcras: et lenes et colo res perlucentes splendidos voces claras et acutas etc. Sic igitur ta lis habitatio orienti exposita ab omnibus opprobatur: causa autem huius et quare nō sit exposita me ridiei vel occidenti in sequenti ca pitulo declarabitur. Quare etc.

¶ Capitulum. deci mūnonū reddit cau sam eorum que di cta sunt in superio ri ca. et bonitatem et malitiam vento rum ostendit.

Sed cū oporteat medicum studiosuz esse vt nō aliqd dicat absolute teste Galieno in vj. aphorismorū commento. xvj. Ideo dicere nō sufficit q ita sit vt supra sed oportet causam dictorū in superioribus assignare iuxta illud philosophi in. viij. phisicorū textu cōmēti. xv. Enūcians aliquid nō debet tantummodo asserere q ita sit sed causam dicti exprimere inducēdo aut demōstrando quā ob rem causam assignemus iam dictoruz scz. Quare habitationes versus meridiē fabricate fenestras habētes illi expositas similiter et que versus occidētē nō approbentur licet q̄plures et facte sint et indies a bonis etiā architectorib⁹ fiant vt forsitā lucidiores sint tota die ob oppositam eis solis presentiā. Nō intelligunt tamē q cum sol tales habitationes supflue calefiat: reddat eas insalubres: cū locus calid⁹ nimis: nō pauca vt in precedentibus: dictū est in corpus humanū pducat nocumenta. cū morantes in eo mēbra habeāt lassa et debilia et sensus graues. et desideria comedēdi et bibēdi debilia. et stomachus et capita grauia etc. vt in. x. c. dixit Auic. vbi supra. Et hec est prima reprobatio nis earū domorū et habitationum causa. Scōa vero ex parte ventorū in eas flantiū accipitur. Nam ea q̄ meridiei domus est exposita facile ventū meridionalē recipit q2 austrinus a medicis nuncupat mal⁹ et morbosus existens domū et habitantes consimiliter efficit pterea q2 veniētes a locis siccis et calidis vt Aristo. inqt in. ij. Metheororum. Transiens sup maria vapores: et humiditatē illaudabilē acqrit et pterea vēti tales grauāt auditū caliginosi existentes caput grauantes pigri dissoluētes: et multa alia mala facientes: vt dixit Hipocrates in. iij. aphorif. vj. cui concordat Rasis in. iij. almansoris. ca. xxv. di. Uentus a polo veniens meridiano corpora dissoluit: sensus turbat: atq3 dolorē capitis. et oculoꝝ egritudinem facit: epilepsiā quoq3 aū cōsueta tēpora accelerare facit: febres itidē parit propter suam putredinem. et concludit. est etiam plus omnibus ventis egritudinē paratus inferre: a quib⁹ princeps in. ij. j. videtur accepisse cū ait. Uentus meridionalis lassat fortitudinē: et aperit poros: et turbat humores et egritudinē efficit et debilitat et facit febres putridas etc. Quod nō facit pter aliud nisi q2 scōz plurimas ciuitatū est calidus et humidus: pterea q a locis calidis et supra mare venit ideo lassat: dixit idē vbi supra. sed. in. c. viij. Et pterea concludendū est etiā cū Aristo. in prima pblematū pblemate. xxiij. dicente. Quod in ventis austrinis hoies grauius se habēt et impotentius. Et ob hanc causam venti tales domos meridiei expositas faciunt salubres. Similiter et occidētales reprobant cū frigidi sint et humidi et in pluribus locorū sint causa pluuiarū in eis cōtingētium teste Auerroi in canticis et in eoruz cōmento. cx. Et pter hoc faciunt aerem grossum vt idē ait ibidē. Et fuit snia Auicenne. in. ij. j. c. viij. dicentis. Occidentales venti sunt humidi quoniam super maria transeūt: et q2 sol eos suo diuersificat motu. ideoq3 non tantum resoluit eos sol q̄tū orientales. Quod etiā sensit Rasis in. iij. Almansoris. ca. xxv. dicens. Uentus qui est ab occidente deterior et grossus magis existit. Et propter facies occidenta-

lis habitationis nō approbatur. Queadmodū septētrionalis: ratione vētorū borealiū qui corroborāt indurāt: et q̄ manifeste fluūt phibēt digestiuā forte efficiūt et aerem putridū sanāt vt idē inqt Princeps vbi supra. Qd accipit a Rasi loco superius allegato dicēte. Uentus a polo veniēs septentrionali a pte videlicet minoris vrse: frigidus ē et siccus corpora efficiēs dura et reddens robusta: sensus quoqꝫ atqꝫ caput lenia facit et ipse etiā omnibus ventis melior existit: et plus putrefactionem prohibet licet quādoqꝫ tussim faciat et hoc qr frigidus est et siccus et secū odorifera portās sicut austrinus humidus est: et qd fert secū abominabile est et grauis odoris teste Isaac in vniuersalibus dietis. c. viij. dicēs. Boreas enim si flauerit corpora confortat et indurat spiritus clarificat et humores cerebri sanat. et sensus mūdificat et subtilia: motū confortat: appetitū auget digestionē corroborat et c. Sicut auster corpora lassat et neruos humores conturbat et spiritus ac sensus vnde grauitatem parit auditus: defectū visus pigritiam nutrit motum eneruat et c. Que fuit sententia Hippocratis vbi supra dicētis. Quod ex vēto boreali corpora redduntur fortiora: et bene mobilia et bene colorata et c. Et ideo bonum est et salutiferum q̄ habitatio per fenestras septentriōi expo sita tales ventos boreales recipiat et p eos purgetur et flabeletur longe etiam melius vt ventos orientales assumat qui calidi sunt et sicci aerem clarificantes et ipsum subtilem efficiētes: vt Auerrois inqt i comēto cāticorum allegato. Auicē. et i. ij. j. sic de eis scripsit. Oriētales q̄dē vēti iter caliditatē et frigiditatē sūt tēperati et occidētalibus sicciores quod sensit Rasis in almāsoris capitulo prenotato concludens deinde q̄ ventus qui ab oriente ad nos tēdit melior est alijs quoniā tēperate cōplexionis existit: et corpora i eo tēperata sunt media et sana: vt dixit Haliabas loco et c. preallegatis. Propter has itaqꝫ causas rationabiliter dictū est q̄ habitatio discoapta eē dꝫ ab oriēte et a septētrione ratiōe tēperātie solis: et laudabiliū vētorū. Cooperta vero ab alijs propter oppositas causas et c.

Capitulū. xx. ostēdit quomodo rectificādus et alterādus sit aer in omni anni tēpore atqꝫ q̄liter viuendū sit in vere: estate: autūno. et hyme.

Posset mihi q̄spiā dicere si tm̄ aeris q̄litas magnifacis q̄ dicere nō dubitasti q̄ vēti q̄dā q̄ etiā raro pflāt sūmopere sint vitādi vt meridionales et occidētales q̄bus obstare poterimus cū vitreatis fenestris et talibus: aut omnino domos eligē do habētes facies suas v̄sus alias ptes vt docuisti. Sꝫ q̄d dices de aeris ipressione naturali ānuatim facta ab estate q̄ calida ē et sicca humores resoluēs vt dixit Princeps i ij. j. doc. ij. c. iij. et Hippocrates i li. de aere et aqua et ppterea ipa extraneus calor dn̄ator pter qd putrefiūt magis oia i ea q̄ꝫ in hieme vt Aristo. ait in. ij. pblematū pblemate. xxiij. Et cū humores resoluāt et v̄tutes debilitēt et opatiōes naturales cā multe resolutiōis in tantū q̄ humores fiūt cinis vt pnceps ait vbi supra: q̄d i ea faciēdū sit postulabit itidē. Nūq̄d mediciali ꝯsilio hec possit phiberi: qualitasqꝫ estatꝫ

ris ꝛ imp̃ssio talis remoueri. Silr in hieme q̃ frigida est ꝛ humida vt flegma in nobis teste Gal.in.j.de febrib⁹ ad glauconē.c.ij.ꝛ Hippocrates loco preallegato in qua sanguis minuitur ꝛ flegma augeł vt dixit Auicē.in.ij.j. Et plura etiam alia fiant in ea nocumenta sue sup̃flue frigiditatis ꝛ hūiditatis rōne p̃sertim in debilib⁹ cōplexionibus ꝛ in corporib⁹ paucā carnē habētib⁹ quid sit in ipsa faciendum quomodo ne sua impressio sit fugiendā expostcet aliquis vt dixit. Cui respondebo q̄ in rei veritate difficilius est hec talia subterfugere q̄ȝ ventorū ꝛ solis impressionem eo q̄ modo quodam vniuersali ꝛ diutius durent q̄ȝ ea que in precedenti.c.dicta sunt. Tñ ꝛ his proposse omni erit obuiandū eū cōtrarijs alterando aerē meliori modo quo nobis erit possibile in estate quidē vt Princeps ait in.ij.primi doc.v.c.j.Minuēdo.ex cibis ꝛ potibus ꝛ exercitio ꝛ maneat tunc hō quietus:ꝛ extinguentia bibat ꝛ si potuerit semper in vmbra moreł ꝛ loco cooperto:irorando etiā habitationem cuȝ aqua fontis frigida. Et si potens sit cū aqua violarum: neufaris: ēdiuie:lactuce ꝛ similiū. Silr aspergendo follia plātarū:frigidaꝝ ꝛ hūidaꝝ vt sunt folia vitis ꝛ lactuce ꝛ portulace ꝛ similiū. Itē cū florib⁹ ꝛ fructib⁹ frigidi. In hieme vero econtra cum calidis ꝛ siccis odoriferis faciendo ignē ex lignis laudabilibus ꝛ suffumigijs ꝛ talibus cauendo se ab immenso frigore:precipue vero flante borea qm̃ vt bene dixit noster platina ꝛ est antiquorū ex pluribus hincinde locis recollecta:vt ī nimio calore cōcoctio interimitur. Somn⁹ aufertur resoluitur corpus: ac mens iacet ita nimio frigore hebetantur sensus ꝛ destitutū prope fomento naturali stupet ingeniū.ꝛ subdit. igne itaq̧ eo tpe anni.s.hieme fouēda sunt mēbra:nō tñ diu foco inherēdum ne ꝛ corpus pigrescat ꝛ debiliteł ingeniū ꝛ malis vaporibus:q̄ fieri solet:cerebrū repleał: attractis per ignē ad caput humorib⁹ quos greci catarros ꝛ reumata:nostri autem flores ꝛ distillationes appellant. Et vt vno omnia cōprehēdam verbo a frigidis omnibus tūc abstinēdum ac calidis ꝛ siccis vtēdum est:res grossiores ꝛ ad dirigēdum duriores comedēdo:ꝛ plus se exercitādo q̄ȝ in alijs q̄buslibet anni tēporib⁹ iuxta sententiā Auicenne in tertia primi doctrina quinta capitulo primo dicētis. In hieme multū laborare debent:ꝛ copiosus comedere nisi fuerit meridionalis scilicet calida.nā si sic fuerit exercitiū erit augmētādū ꝛ cib⁹ minuēdis. Oportet preterea vt triticū pāis hiemis sit forti⁹ ꝛ fortioris soliditatis q̄ȝ panis estatis. Et silr illud qd̄ est de carnibus ꝛ q̄ sūt sicut ipe. Et vt fuit olera qb⁹ vescunł sicut caules ꝛ sicla ꝛ apiū ꝛ non attriplices neq̧ blitis ꝛ portulaca neq̧ scariola ꝛ silia. In autunno vero cauēdo a coitu ꝛ ab omnib⁹ alijs exiccantib⁹ ꝛ a fructib⁹ illi⁹ tēporis. In vere aūt a calidis ꝛ humidis abstinēdū. Et sic q̄lidi tatib⁹ tēpoꝝ excessiuis cū ꝯtrarijs erit obuiandum.

¶ Capitulū.xxi.cōtinuat dictis dicēda ostēdēs qd̄ sit exercitiū ꝛ qd̄ eius oppositum.

Postq̄ȝ medic⁹ aerem atq̧ habitationē salubres ac dn̄o suo ꝯuenientes inuenerit dȝ ꝛ ei ꝯpetēs exercitiū ordinare dicēte Gal.i li.d

dissolutiõe ꝯtinua. ꝙ oportet pñ ius eum q̃ vult custodire sanitatem ad duas res intentionẽ suam dirigere: quarũ vna est ad corpus cũ cibo cõueniẽte loco eius quod dissolutũ est de ipso: et de hoc nos postea dicemus. Alia est mundificatio ab ipso eius qđ generatũ est de superfluitatibꝰ ciborũ: ideo dicamus ꝙ cum per exercitium balneum et huius natura corporis iam dictis sit soluta euacuare superfluitates propterea conuniẽs est vt prediximꝰ ꝙ medicus electus faciat dominũ suum exercitare considerans illud Rasis dictum in almansoris quarto capitulo primo sic scribentis. Sanitas conseruatur bonitate mẽsurationis motus et quietis atq; comestionis et potus etc. Quod sensit Galienus in secundo de regimine sanitatis. capitulum primuz dicens. Si volumus custodire optime sanitatem incipiamus a laboribus: deinde sequantur cibi et potus deinde somni: deinde siusi sint venereis venerea. Et hec omnia sint moderata. hec ipse. Hunc processum igitur obseruabimus deinceps: quia primo de exercitio: et con siderandis circa ipsuz scribemus: deinde de cibatione et cibis omnibus postea vero de potu et sic de aliis successiue. Uerum cum dicat Aristo. in. xxj. problematum problemate. xj. ꝙ omne iuxta contrarium magis videtur contrariorũ. et in tertio de anima textu commenti. xxv. ꝙ vna pars contrarietatis seipsam et alteram sufficiens sit iudicare sicut rectum quod index est sui et obliqui: vt in primo dixit eiusdem a quo commentator Auerrois accepit in tertio prealle gati libri cõmẽto. xxi. cũ inq̇t ꝙ oppositũ intelligit̃ p suũ oppositum: Cũ ita sit igitur mihi videtur ꝙ volẽti tractare de exercitio debeat et cõuenienter tractare de sui opposito: scilicet de quiete: et quia ita est ꝙ cũ quis vult aliquid inuestigare oportet vt nomen eius diffiniat vt dixit Gal. in primo de ingenio sanitatis capitulo quĩto. Et fuit sententia Aristo. in primo posteriorũ dicentis. Ante omnem demonstrationem opportet p̄cognoscere qđ est et quia est, etc. Diffinire igit̃ oportet vnũ quodq; istorũ si de eis aliquid ratiocinari vel demonstrari voluerimus. Quoniã tunc asserimus rationẽ cũ diffinimus aut demonstramus: vt philosophus ait in primo de anima textu cõmenti xlviij. Diffiniẽtes ergo exercitium primitus dicemus cum Auicenna in tertia primi doctrina scđa capitulo p̄io. Exercituũ ẽ motꝰ volũtarius propter quẽ hanelitꝰ magnꝰ et freq̄uẽs est necessarius. et istud videtur sensisse Gal. in secundo de regimine sanitatis capitulo primo dicẽs. Exercitiũ ẽ motꝰ vehemẽs ĩ tm̃ vt alteret respirationẽ ĩ maiꝰ vl' minꝰ velocius vl' spissiꝰ. Auerrois vero in sexto colliget sic ipsum descripsit. Exercitiũ vniuersalit̃ ẽ mẽbrorũ motꝰ aliqua volũtate. et hoc fit ꝓprie ĩ mẽbris motũ volũtariũ habentibꝰ. Sz Fulgẽtiꝰ volẽs exercitiĩ iuuamẽta et vtilitates explicare sic ipsuz diffiniũt. Exercitiũ ẽ humane vite ꝯseruatio: caloris naturalis lima. et exercitatio dormitãtis nature: supfluitatũ ꝯsumptio et virtutũ roboratio: tẽporis lucrum: ocio inimicũ: iuuẽtutis debitũ: senectutis gaudiũ: ille ergo solꝰ se ab exercitio abstineat q̃ sanitatis gaudio vult carere. q̃ descriptiões lz ĩ v̈bis differãt ĩ vna tñ sentẽtia ꝯueniũt dicẽte Gal. in p̄io de ingenio sanitatis. c. vj. ꝙ vnũ qđq; diuersis diffinitiõibꝰ põt diffiniri in

xbis tñ differentibꝰ ⁊ nõ in significatione ⁊c. Ex quibꝰ satis haberi potest quid sit quies ⁊ priuatio exercitij tamen dicemus cũ Aristote. in octauo phisicorum textu commẽti. vij. dicentis. Quies nihil aliud est nisi priuatio motus vt in presenti proposito spectat priuatio exercitationis et laboris. Que ociositas potest appellari ex qua tot ⁊ tanta: cum superflua fuerit in corpus: pueniunt nocumenta quod ⁊ quantas exercitium potest afferre vtilitates. Post posito igitur exercitio ⁊ eius differentijs que quinquagintaquinqꝫ sunt: vt declarat Conciliato: in differẽtia. cxviij. de quibus nihil intendo dicere. Nec de omnibus speciebus eius q̃ fere sunt infinite: vt Auicena dixit in tertia primi scribemus: sed tantuꝫ quod magis vtile videbitur prosequemur de quiete itaqꝫ in primis agamꝰ: deinde de exercitio.

¶ Capitulum vigesimũ secũdũ pertractat de nocumẽtis ex nimia quiete ⁊ ex ocio prouenientibus.

Iuuamenta exercitatiõis clarius apparebũt si priꝰ nocumẽta q̃etis ostẽdemꝰ q̃ ⁊ si innumerabilia existãt tñ i genere loquẽtes de ipsis dicemus in primis cum Auerroi in commento canticoruꝫ. clxxxiij. dicens. Quies et ocium infrigidant corpus: quoniam ex omissione motus augetur et manificatur fumosa superfluitas super calorem naturalem. et ex ea sic extinguitur sicut ignis cum fumo premitur et supra ipsum. dominatur: est enim necessaria calori naturali inspiratio sicut igni euentatio quod sensit Auicẽna i textu dicẽs. Quiete ifrigidaẗ calor sicut ⁊ flãma fumo extinguitur: cum ita sit igitur ꝙ quies infrigidet corpus verissima est illa Isaac sententia i vniuersalibus dietis capitulo. xx. dicẽtis. Nihil inimicabilius regende sanitatꝭ existit ꝙ ociositas ⁊ quies quod accepisseꝗ videtur Auerroys in sexto colliget cũ inquit. Omnimoda quies corpis nõ ingreditur viam sanitatis. ex quo satis liquet ꝙ viam ingrediẗ egritudinis cum ad plures perducat infirmitates ⁊ ad ethicam precipue senectutis dicẽte Auicenna in tertia primi doc. secũda. capitulo primo. Exercitiuꝫ relinquens in ethicam frequenter incurrit quoniam membrorum debilitantur virtutes: propterea ꝙ motum dimittunt qui innatũ eis defert spirituꝫ qui vite cuiusqꝫ mẽbri instrumentum existit ex qua ethica magna cum difficultate et in longo tempore vix potest sublevari cum dicat Hipocrates in secũdo regiminis acutorum textu commenti. lj. Si corpora cõtra cõsuetudinẽ suam magis torpuerint quiete nõ possunt statim cõfortari ꝙ si quieuerint ⁊ requieuerint ꝑ longũ tẽpus postea vero q̃ ad laboris exercitia fuerint trãslata malũ ⁊c. Et propterea dixit Aristote. in prima problematũ ꝓblemate. xiiij. quies ventrẽ impinguat aliud vero corpus subtiliat: idest macrefacit. motus aũt ⁊ operatiões oppositũ operãtur. q̇ textus vt nobis videtur sic est exponendꝰ: quies ventrẽ impinguat: idest interiora corporis ex quiete pluribꝰ malis humoribus ⁊ frigidis replẽtur: cui expositioni videtur concordare Auicenne sententia in textu cõmenti canticorũ cxlv. dicens. Ultima quies est inconueniens neqꝫ est Iuuamentuꝫ in vltimitate eius: immo ipsa replet corpꝰ humiditatibꝰ neqꝫ dispo

uit corpus et aliquem cibū. cum ita sit ergo quod quies ad deiectionē perducat appetitus: et ad malaruz humiditatuz repletionem que cūctorum morborum sunt semina et principium iure merito cum Aristotele concludendum est dicente in.xiiij. problematum problemate vij. q putrefit quiescens quod autem est in motu aut omnino impu trescibile aut minus hoc patitur et quo videtur accepisse. Ouidius in primo libro de ponto dicens. Cernis vt ignauuz corrumpit inertia corpus. Ut capiunt vitium ni moueātur aque. Cōcludendū est etiā cum Galieno in libro de euchimia et cachochimia capitulo .iij. dicēte Maximum enim est malum ad sanitatis custodiam quies corporis sicut maximum bonum moderata motio. Cuius dicti rationem assignat ipse in libro de Tipoiectiga tione et tremore dicens. Quies est corruptio corporibus quibus conuenit moueri. Quomodo autez sit corruptio sic deduci potest corruptio ad putrefactionem sequitur: putrefactio vero ad malorum humorum collectionez. Que collectio humorum illaudabilium ex nimia prouenit quiete: igitur a primo ad vltimum. Quies fuit causa et principium corruptionis corporis: vt ex iam dictis patet. Et propter ea nullus quiescere debz hora qua ra tionabiliter exercendum esset: sic enim quies reprobatur et non ab solute: quod ille metrificans sensit cū ait. Ocia nullus amet nisi sint coniuncta labori. Nam nimia requie mortificatur homo.

¶ Capitulum .xxiiij. ostendit que sint Iuuamenta et vtilitates exercitij: in animam et corpus peruenientes.

Semper si vnum cōtrariorum est malum reliquum est bonum: quemadmodum dixit Aristote. in postpredicamentis capitulo secundo. Ideo dicendum est q quiete mala existēte motum siue exercitium bonum esse: et sicut illa pessima, hoc optimum fore ad sanitatis conseruationem cū non solum eius vtilitas ad corpus sed vsqz ad animam ipsam perueniat: vt sensit Gal. in libro quem de exercitio cum parua spera nominauit. ca. illius secundo dicēs. Exercitiorum enim quoddam non solum corpus sed animam letaz reddere potest Et post pauca subdit. Tante enim in ipso potens fit anima motionis q multi quidem liberati sunt ab egritudinibus sanisi solum. Et post aliqua subiunxit. Laudo exercitium quod corporis sanitatem prebet: et partium cōformitatem et anime virtutem. Et postea inquit. Ipsum enim scilicet exercitium animam potens est ad omnia iuuare: et corporis partes &c. Et in libro de assuetudinibus sic ait. Que exercitantur particule corporis fortiores simul et solidiores fiunt: et scdm hoc possūt ferre proprios mot9 alijs melius quecūqz, ppter inexercitationē molliores sūt et imbecilliores. Hippocrates quoqz i libro d aere et aqua hoc voluisse videt cū ait. Exercitiuz laboris tolerātia prestat. Quies aūt et requies timorē et ignaniā. Labor vero et agitatio animositatē ministrat. a qb9 accepit Auerroys in sexto colliget cū dixit. Iuuamentum exercitij tēperati vniuersale est: qr spiritū intrisecū augmētat: et superfluitates mēbrorum nutrimēti expellit et resoluit. Sic igit nō solū corpi: sz iteriori aie exercitiū videtur cōferre. Fo=

tificat preterea exercitium calorem naturalem et ipsum augmentat dicente Auicenna in tertia primi. doctrina secunda. capitulo primo. Exercitium est id quod calor innatus renouatur: et corpori leuitatis cofert vsum: ipsum namque subtilem facit colorem et quod ex superfluitatibus cogregatur quaque die dissoluit. Et subdit. Et preter hoc quod calorem innatu acerescere facit iuncturas et chordas duras efficit. Qua obrez operatioes efficere possut: et a passionibus secure fiunt: et mebra apta reddit ad nutrimetuz recipienduz: et eorum duricie resoluit: et ipsa facit lenia: et humiditates subtiliat: et poros dilatet etc. Quod etia sensit Haliabas in. v. Theorice. capitulo. xij. dices. Necessariu fuit exercitiu triu causa vtilitatu. Prima est vt naturale expergefaceret calore et expergefactu augeret. Unde coforttatus cibos fortius traheret: velociusque digereret: illosque mebra susciperet: secuda supfluitates quoque corporis dissolueret: tertia quo mebra eo indurescerent et coforttaretur: aliorum cu alijs repressioe: ideoque et in suis coforttaretur actionibus: remortioraque fierent ab incomodorum susceptioe. Que quide fuit sentetia Galieni in secudo de regimine sanitatis. c. primo dicetis. Utilitates exercitij sunt due ad euacuatione supfluitatum et ad bonam valitudinem solidoruz corporum: quia exercitiu est vehemes motus: et ideo necesse est hec tria fieri in exercitato corpore: duriciez organorum inuicem contritorum quare sequitur impassibilitas eorum et ad actiones robur: augmentatio nemque caloris naturalis ad quam sequitur relictorum attrahatio fortis: et alteratio paratior: et nutricatio melior: et effusio omnium corporu quam solida quidem mollificantur, humida vero subtiliantur: et pori latiores efficiutur: spiritusque fortiore motu ad que sequitur demu euacuatio superfluitatum. Et infra sic inquit. Commune est omnium exercitiorum naturalem calorem animalibus ex ipsis proprijs animalium corporibus augere concludendum est igitur et aliud exercitij iunamentum cum Gal. in secundo libro de accidenti et morbo. ca. iij. dicente. Calor naturalis confortatur et augmetatur ex motu ad qua caloris innati confortationem cetere in corpus proueniunt vtilitates et operationum perfectiones quarum vtilitatum prima est virtutum corporis. fortificatio dicente Gal. in secundo aphorismorum commento. xlviij. Utile exercitium nam commouet naturalem calorem et validas facit: que in membris sunt virtutes naturales animales et vitales: fortificando igitur naturales carnosum reddit corpus: vt dixit Auice. in canticis tertu commenti. cxliij. Exercitiu disponit corpus ad hoc vt nutriatur: et disponit paruum vt augeatur. Quod sensit Aristote. in. v. problematum problemate. xiij. superius allega. dicentis. Motus et fricationes vetrem quidem subtiliant. aliud vero corpus ingrossant sicut quies oppositum facit: augendo autem virtutes animales et vitales exercitium mundificat et expellit a corpore superfluitates: et per consequens a futuris liberat infirmitatibus longe melius quam si cum medicinis farmacis corpus purgaretur: vt infra scilicet in sequeti capitulo dicemus.

¶ Capitulum. xxiij. ostendit quod exercitium conseruet optime sanitate et melius quam si corpus dieta vel solutiuis purgaret medicinis.

Quam

Quam preciosus sit sanitatis thesaurus dixit Ecclesiastic⁹ in.c.xxx. sic inquiēs Melior est pauper san⁹ ⁊ fortis virib⁹ q̃ꝫ diues imbecillis et flagellat⁹ malitia: salus aīe in sanctitate iusticie maior est omni auro ⁊ argēto: ⁊ corp⁹ validū q̃ꝫ census imme̅sus: q: non est census sup census salutis corpis. Qđ etiā sensit Commētator sectaꝝ cū ait. Sanitate nō inuenit aliqđ vtilius: q: sine sanitate nec carpentarius opat: neqꝫ rector exponere pōt neqꝫ grammatic⁹: ⁊ vt ampli⁹ dicat nulla ars sine sanitate perfici pōt. ⁊ fuit in paucis verbis Gal. cōprehensa snīa in.ij. alimētoꝝ.c.x. dicētis. sanitas est res dignissima studēti viuere scd̄m naturā. preciosum igit iure merito atqꝫ dignissimū id dicēdū erit quod sanitatis erit conseruatiuū: quemadmodum est exrcitiū dicete Auicē.in.iij. primi doc.ij. in principio qđ plurimū regiminis cōseruationis sanitatis est vt nos exercitemur. ⁊ fuit snīa Almansoris in quarto.c.j. dicētis. Sanitas cōseruat bonitate mensurat iōis mot⁹ ⁊ quietis ⁊c. Et in.ij.c. eiusdē inquit. Sanitatē cōseruare volenti ante comestionem moueri necesse est. idem quoqꝫ sensit Isaac i vniuersalibus dietis.c.xx. dicens. Exercitia ad digerēdum et ad sanitatem optima sunt ⁊ Auenzoar in suo Teisir.c. primo idē voluit cū ait. Conueniūt medici ꝙ exercitium tēperatū: siue fiat pedib⁹: siue equo adiuuat in conseruatiōe sanitatis dūmodo tēpus excedat: ante quos oēs Gal. dixerat in libro de euchimia ⁊ cachochimia.c.j. sic. Amicoꝝ meoꝝ quicūqꝫ vacāt circa exercitia ⁊ ordinatiuā dietationez oēs video semper sanos. ⁊ in.c.iij. eiusdē sic etiā inquit. Maximū em̄ est malū ad sanitatis custodiā qes corporis: sicut maximū bonum est moderata motio: neqꝫ em̄ egrotabit oīno debite dietatus ⁊ exercitatus. a quo sumpsit Auerroys id qđ in.vj. colliget scripsit. s. cū ait. Vniuersaliter tēperatū exercitium conseruande sanitatis mirabilis causa existit: ⁊ malicia que propter priuationem exercitij accidit in carceratis manifestat: q: eoꝝ facies cacetice fiunt: ⁊ eoꝝ color est impur⁹: et oēs ipsoꝝ operatiōes sunt lese: quoꝝ omniū causa ⁊ principiuz a principe philosophoꝝ Aristotele declaratur in prima problematū. problemate.liij. vbi dixit. Nō oportet densare carnē ad sanitatē: sꝫ rarificare: quemadmoduz ciuitas sana ⁊ locus bene euētabilis: ꝓpter qđ ⁊ mare sanum est: ita et corpus bene exabile magis sanū est: oportet em̄ in eo aut nullā existere supfluitatem: aut ab hac quidē velocissime alteretur: ⁊ semper sic habere corpus ꝙ accipiens confestim expurget superfluitatē: ⁊ esse in motione ⁊ nō quiescere: qđ em̄ manet nō putrefit quēadmodū aqua que mouetur: putrefacta aūt egritudinem facit: qđ aūt expurgat priusq̃ꝫ corrūpatur separet: hoc aūt cōdensata carne nō fit: ecce igit quantū ad sanitatis custodiā faciat exercitiū. ¶ Quō aūt hoc faciat ⁊ qualiter melius q̃ꝫ purgantes medicine quereret quispiā: cui dicem⁹ cū Gal. in primo de regimine sanitatis circa finem dicente. Exercitium soluit ⁊ euacuat per poros supfluitates. et infra subiunxit Melius est euacuare superfluitates corporis que in cute exercitio q̃ꝫ attenuatiuis cibis vel farmacijs. Qm̄ farmacie calide sunt ⁊ sicce: et quib⁹ exiccātur carnes ⁊ attenuant solida: in exer=

citio vero nihil nocet corpus: imo roborātur organa calore naturali reuiuificato: ⁊ ea que adinuicē mē brorum rarificatione: duricie: ⁊ impassibilitate innata. qđ etiaz dixit Auicen. tertia primi doc. ij. c. j. Qui exercitatur secundum modum sue equalitatis: ⁊ in hora sua nullo indiget eorũ medicamentorum que materialib⁹ sunt necessaria egritudinibus. Et in canticis suis textu cō mēti. cxliij. sic quoqꝫ ait. Ex exercitijs decet qđ fit moderatũ tēperatum ⁊ equale: nam equat ⁊ tēperat corpora: ⁊ efficit egressuz superfluitatum: qđ cũ ita sit cōcludemus cũ Auerroi in cōmento. cxlvij. canticorum. q corpus exercitatũ non indiget proculdubio in aliquo euacuatiōe facta per farmaciā vel phlebotomiā. similiter cum Gal. in tertio aphorismorum. cōmento. xxj. dicente. Exercitia mũdificando corpus a futuris liberant infirmitatibus: et per cōsequens sanitatē cōseruāt. ⁊ iure merito preciosissima sunt dicenda: sicut nos ea initio huius capituli appellabamus.

Capitulũ. xxxv. ostendit que corpora se exercere nō debeant et que moueri nō possunt quid loco eius facere habeat.

Exercitiũ q̄tuz est ex se est vnicuiqꝫ vtile ⁊ necessariũ: vt in capitulo visum est superiori. quantum in quā est ex se: q2 merito indispositorũ exercitantiũ potest non modo nō iuuare: sed ⁊ plurimum nocere: ⁊ causam esse q̄plurimũ infirmitatuz et interitus etiā eorũ q̄ facile quē ad modũ cibus in se semp bon⁹ famelico cōfert: repleto vero nō modicũ nocet. quāobrem dicendũ esse deinceps mihi videt necessarie quo corpora exerceri nō debeant vt errare nō contingat: sicut sepenumero vidi nonnullos a semita veritatis deuiare credentes exercitij iuuamēta vnicuiqꝫ equaliter esse cōmunia. dicamus ergo cum Gal. in tertio aphorismorum cōmento. xxj. sic scribente. Corpora repleta aliq malo humore exercitari nō debent anteq̄ euacuentur: quēadmodum enī mordacissimi canes cum dormiunt nō sunt irritandi: sic ⁊ mali humores exercitio nō apti euacuati non sunt cũ eo cōmonēdi ne moti ⁊ alterati putrescant ⁊ aliquam egritudinez faciant. Quod voluit etiā Auicē. in tertio primi doc. secũda. c. iij. dicens. Hora qua inceptio exercitij preparat oportet vt corp⁹ sit mundũ ⁊ ne in partib⁹ intraneorum ⁊ venarum chimi siluestres et mali existant quos exercitiũ in corpore diffundat. Repleta igit ⁊ non pura corpora sunt ab exercitio prohibita Similit inanita et gracilia habētes corpora nō sunt exercēda scōm Hypocratis sententiam in secũdo aphorismorũ aphorismo. xvj. dicentis. Ubi indigentia nō oportet laborare. ⁊ Auicen. in parte secunda canticorũ textu cōmēti. xlv. idem sensisse videt cum ait. Macer non debet exercitari: ne ipsius dissolutio augeatur. Et p macros intelligit etiā corpora colerica: vt inquit Auerrois ipsum exponendo. Nos aũt sic putamus superaddendum esse forte scilicet exercitio: qm̄ moderatũ nō dissoluit nec debilē: vt manifestũ est. Aliqui etiā vt valde senes ⁊ egri ⁊ cōualescentes et huiusmodi cōuenienter exercitari non possunt: qui tamen. Gal. consilio vti debent dicentis in libro de euchimia ⁊ cachochimia q quicũqꝫ ppter etatē nō possunt exercita-

ri ante cibum:hi abstineant a grossis cibarijs:quicunq vero sunt omnino ociosi: neq ipsi accedant ad tales cibos qnimmo appensionibus vel deambulationibus p fortioribus vtãtur exercitijs. In libello vero de exercitio cũ parua spera sic inquit. Qui conuenienter exercitari nõ possunt fricationibus mollibus vel balneis calidis vti debẽt hoc em suauissimum est et quiescere egentib⁹ oportunissimũ et ibecilli:et seni:et puero valde pferẽs. Nec vlla quis effici debet admiratione si nõ potentes exercitari fricari debeant:qm fricatio est ac si esset altera pars exercitij q̃ cũ fuerit mollis laxat si autẽ multa macrescere facit:si vero temperata: ingrossat: vt voluit Auicẽ. in tertia primi doctrina scda.c.iiij.et fuit snia Aristo. in.xxxviij. problematum problemate primo dicentis. Fricationes augent carnem et faciunt caliditatem sicut quodã exercitio vt idem ait in.xxxij. eorũdem particula pblemate scdo. Non solum aũt debilibus sed etiã reliquis exercitandis fricatio videtur vtilis necessaria cum Auicenna in tertia primi doc. secunda.c.ij.sic scripserit. Oportet vt qui exercitatur prius fricatione preparetur que naturã viuificat et poros dilatat:que cũ re aspera fiat et fuit snia Gal. in scda de regimine sanitatis dicentis. Qui exercitãdus est non confestim fortiter est mouẽdus nisi ante fricationẽ preparetur:hoc tamen et si vtile sit nõ in vsu habetur obseruãdũ tñ esset. Nec minus illud memorie tradendum est vt q̃ se exercet cõfestim fortiter non moueatur:sed paulatim motum augendo continue pcedat sicut etiã in sequenti capitulo dicemus. Et hec de non debẽtib⁹ exerceri dicta in presentiarũ sufficiant.

¶ Capitulum.xxvj.ostendit que et quot fieri oporteat antequam exercitandus suum incipiat exercitium.

Preterea q̃ dicta sunt in calce precedentis capituli de fricatione que fieri debet ante exercitiũ: et de successiuo labore augmentãdo sunt et hec alia obseruanda scilicet anteq̃ ad exercitiũ quis etiam exercitandus accedat quorum primũ est vt exercitium faciendum pportionetur cibo pãssumpto scdm q̃ voluit Isaac in vniuersalib⁹ dietis capitulo.viij.dicens cum aliqs exercitans carnib⁹ pullorũ dietet se vel perdicum cito dissolute inde generãtur debilitates:et in vltimo capitulo preallegati libri sic ait in magnis exercitijs si dieta accipiat subtilis velociter deficiunt:et consumũtur carnes:et ptisim incidũt. Uolentes itaq fortiter laborare grossiori se reficiant dieta: subtili vero qui debiliter seu parũ:media vero q̃ mediocriter. Aliud ab exercitãdo oino obseruãdũ est vt antequam incipiat laborare proposse conetur communes expellere superfluitates sicut iubet Auicenna in tertia primi doctrina secunda capitulo tertio dicens. Oportet vt qui exercitatur superfluitates prius ab interioribus expellat:scz intestinis et vesica deinde se exercitet:que fuit Galieni sententia in secundo de regimine sanitatis cuz inquit. Ac exercitia sũt agenda cũ minxerint et egerint ne quid horuz robore caloris qui in exercitijs ad ambitum corporis reducatur:per has igitur principales dedit et alias intelligere superfluitates nasi sci-

licet oris &c. Debet preterea exerci
tādus anteq̄ ad motū perveniat suf
fultas: graves & suffocātes: si quas
habuerit vestes deponere iuxta sen
tentiā Aristotelis in scđa problema-
tū p. xxx. dicentis cū indumēto em̄
q̄uis valde moderate q̄s labora-
bit cito sudat propter caliditatē que
est ab indumento & propter hoc ma-
gis colorati fiunt nudi currentes
etate eis q̄ in indumentis: q̄re quē
admodū oēs in bñ euentabilib⁹ lo
cis habitātes magis bene colora-
ti sunt eis q̄ in suffocatis habitant
sic & ipse seipso qñ homo i bono spi
raculo est & tunc magis coloratus
est qñ suffocatus fuerit & commo-
tus ab aliquo estu multo qđ ma-
gis figit indumēto currēti. hec ipse
Rationē aūt dictorū assignās Pe
trus padubanensis noster in com
mēto dicit. Est aūt corpus indutū
hic intelligere vestitū cooperimen
tis multis calidis tale em̄ cū exer-
citationibus quodā estu inflāma-
bile statim & plus superfluitatū eli-
quatione mouebunt q̄ possint dis
solui & expelli: ita q̄ intus remanē
tes mote declinabunt in articulo-
rum vacuitates: & motū difficilem
reddent. Si ergo regula dispositio
ne corporis ad exercitium vt neq̄
sit omnino nudū neq̄ vestimentis
estuantibus coopertum. ¶ Atten-
dendum est postremo q̄ si exertitā
dus aliquod membrorū suorū ha-
buerit infirmū vel debile: non erit
omnino mouendū aut parum exer
citandum sicut inquit princeps in
loco superi⁹ allegato cum ait. Exer
citio vtens sibi cauere dz ne exerci
tij calefactio ad id quod ex mēbris
suis est debile perueniat nisi scđm
modū consequendi: & exemplū po
suit de varicosis qui superiora ma
gis q̄ iferiora debēt exercere. Qđ &
de alijs pariter ē itelligēdū: q̄re &c.

¶ Capitulū. xxvij. declarat q̄
nec hora repletionis neq̄ hora
omnimode inanitionis sit exer
citandum.

Vna de rebus maxie ante
exercitiū cōsiderādis est
hora: de q̄ duo faciēda sūt
capitula. Primū quorū
ostendet qua hora nō sit
exercitandū: scđm vero declarabit
qua hora securissime sit laborādū.
Dicam⁹ ergo de primo q̄ q̄ horam
sui laboris incōuenientē elegit lon
ge magis peccauit q̄ si omnino quiet⁹
permāsisset quemadmodū plerique
post crapulā dubitantes se tantā
cibi & potus nō posse dirigere q̄ti
tatē ꝯfestim forti se exposuerūt exer
citio ex quo infirmati sunt: & nōnul
li eorū interiere: eo q̄ repleti labo-
rauerūt & propter hoc dicem⁹ primo
q̄ nullo pacto post cibū donec di-
gestus fuerit se dz q̄s fortiter ex-
ercitari vt voluit Isaac in vniuer-
salib⁹ dictis capitulo vltimo dicēs.
Si exercitia ad dirigēdū & ad sani
tatē optima sunt: q̄ post cibū erunt
maxime sanitatē ipediūt: quoniā
antecedētē cibū calefaciūt & ebul-
liētē anq̄ excoquat̄ eijciūt. q̄ cū ad
epar crudus & indigestus veniat
in venis epatis humores adunan
tur grossi: & postea concludens ait.
Quare oportet post cibū exercitia
& labores vitare: sicut & requies an
te cibū fugienda erit. qđ etiā sensit
Auicē. in tertia primi doctrina se-
cunda. capitulo septimo di. Illico
post comestionē nō est dormiendū
cibo natantem. & a forti motu q̄tū
plus possibile est abstinendum: ne
cibus anteq̄ digeratur penetret
aut sine digestiōe labatur: aut pro-
pter inundationē corrumpatur. &
infra in doctrina quinta. c. secūdo
dixit. Amplius equitare nō debet

quis plenus ne cibus corrumpatur &c. Quanto igitur minus alio fortiori motu non est laborandum. hoc etiam voluit Rasis in quarto Almansoris. c. secundo sic scribens. Post comestionem a forti motu ac longi temporis omnino est cavendum: sicut enim motus ante comestionem factus sanitatis est conservativus: ita post comestionem egritudinis invenitur generativus cuius quidem causam posuit Gal. in secundo de regimine sanitatis cum ait. si enim antequam cibus digestus sit exerceatur cum exercitium conferat redditionibus ciborum cum crudi & indigesti cibi in ventre vel epate contineantur quare nondum digesti attrahuntur ad omnia membra & eis totum replebitur corpus. quod clarius in libro de euchimia et cachochimia. c. tertio expressit dicens. Ad sanitatis custodiam maximum bonum erit moderata motio cum hoc tamen intelligatur quod nemo ullo moveatur motu forti supra cibum quia sicut est maximum bonum ad sanitatem exercitium ante cibum: ita est nocivissimus omnis motus supra cibum. distribuitur enim ex ventre cibus antequam digeratur: & exinde multitudo crudorum humorum aggregatur secundum venas ex quibus assueverunt egritudines omnimode fieri: unde intelligendum est quod non sine causa dixerit Galienus. Nemo ullo moveatur motu forti post cibum: quoniam levi deambulatione post cibum potest absque ullo nocumento se quisque movere dicente Avicen. in tertia primi doctrina secunda capitulo septimo quemadmodum oportet motum qui est ante comestionem debilem non esse: ita necesse est ei ne motus qui est post ipsam sit nisi molliter et suaviter. & in eodem. c. iterum dixit. Ruffus inquit incessus hic: scilicet mollis & suavis mihi placet & proprie post prandium: quoniam bonitatem operationis cene preparat. Sic igitur post cibum suaviter erit deambulandum et non fortiter laborandum. Dicimus etiam secundo principaliter quod in anitionis tempore & postquam famis advenit desiderium: si nihil aliud impedierit non sit exercendum: ut colligitur ex dictis Hippocra. in secundo aphorismorum aphorismo. xvi. dicens ubi indigentia non oportet laborare: & Galienus in commento. & in tertio Techni. ex sententia Avicenne in tertia primi dicentis. Quando forte exercitium necessarium est: bonum est ne sit stomachus vehementer inanitus: immo sit in eo paucum nutriens. Et infra dixit. Amplius qui exercitatur si plenus est: melius est quam si exercitetur quando est vacuus: & ly melius exponendum est: scilicet minus malum. quod expresse dixit etiam Galienus in loco preallegato parte illa. Melius est calefacto quam infrigidato: & repleto magis quam evacuato &c. Ex quibus patet quod hora inanitionis est deterior: & exercitio inconvenientior quam hora repletionis: licet utraque sit damnanda.

¶ Capitulum. xxviij. docet cognoscere horam electam: & ad exercitandum convenientem: & quando ipsa sit per sua signa.

Diximus supra que sint hore illaudabiles ad exercitandum: nunc vero dicendum quae hora sit ab auctoribus ad illud approbata: sive ut alii dicunt electa: & dicemus quod exercitandum est post prime & secunde digestionis celebrationem quae hora motui convenientissima existit unicuique etati: complexioni: sexui: & regioni. iuxta sententiam Conciliatoris nostri in differentia. cxviij. Quequidem fuit Principis Avicen. in tertia primi dicentis. Oportet ut

in hora exercitij corpus sit mundū et vt cibus exterius iam sit digestꝰ in stomacho: ⁊ epate: ⁊ venis: ⁊ vt alterius cibi hora iam aduenerit. Qđ etiā voluit Auerrois ins cōmē to.cxliij.cāticoruȝ dicēs. Cōueniēs tēpus ad exercitandū est cū cōpleta fuerit digestio: nā cū sit ante cōplemētū digestiōis ipm qđ ē est ceteris rebus nocibiliꝰ: ⁊ hoc q: tūc facit egredi ⁊ transire cibū indigestum: ⁊ in summa corrūpit ipsum. quod innuit etiā Galie. in secūdo de regimine sanitatis cū inqt. Si volumus custodire optime sanitatē incipimus a laboribus: deinde sequant cibi ⁊ potꝰ: deinde somni ⁊c. Et infra clarius hoc idē expressit dicēs. Tēpus exercitij est optimū qn̄ hic extremus cibus pfecte fuerit digestꝰ duabꝰ digestionibꝰ: ⁊ que in vētre: ⁊ q̄ in epate: ⁊ alteriꝰ instat cibꝰ. Si vero an̄ exerceantur cibi nōdū digesti attrahuntur ad oīa mēbra: ⁊ eis totū replebit corpus. Et in libro de dissolutione cōtinua sic quoqꝫ scripsit. Quādo motus seqnt cibū descendit cibus de stomacho pter digestionē suam: et intrat venas sine mutatione: et adducit in epate opilationem: ⁊ renibꝰ: ⁊ reliquis mēbris morbū ⁊c. Sȝ dicet quis qn̄ hanc horam aduenisse cognoscemus: hoc profecto non poteris explicare cuȝ tanta sit etatum complexionum: stomachorum: ciborumqꝫ comestorum diuersitas: cui respondebimus dicendo ꝙ in rei veritate tale tempus tribus: nec quatuor: nec quinqꝫ: et sic de alijs horis non potest explicari vt bene p opponentē obijciebat: sȝ tunc sciemus certissime talē horaȝ aduenisse quando signa ipsuȝ demonstrantia apparebunt obijciebatur: sed tunc que in vrina videbuntur: vt Gal. voluit loco superiꝰ allegato dicens. Cum vrina moderate citrina fuerit significat tunc secundam factam esse digestionem: et tunc exercitandum. Cum autem aquosa. s. non citrina: sed sicut aqua vel rubea: idest ignea minime. Ignea enim apparet vrina post famis aduentum et post laborem immoderatuȝ: vt princeps voluit in secunda primi. Cum auteȝ talis apparuerit vrina non est exercitandum: sicut idem iussit in tertia primi docto. secunda. c. iij. cum ait. Horam exercitij et complementi primarum digestionum declarat vrine secundum substantiam et colorem maturatio. et subdit. cum enim iam longe fuerit et natura aliquo tempore in nutrimento ministrare desierit et igneitas in vrina accensa fuerit ⁊ citrinitas naturalis terminum transierit: exercitium impediens erit: quoniam virtutem deijciet: tunc igitur non erit aliquo pacto exercitandum: sȝ potius cum cibo et potu virtuti succurrendum: hoc itaqꝫ obseruetur: vt anteqꝫ ad exercitium accedamus. vrinam nostram inspiciamus que si aquosa fuerit et alba velut aqua nondum aduenit hora laborandi: quia digestio non est perfecta. Si autem erit ignea iam hora pertransiuit. Si vero citrina non dubitemus de hora quoniam tunc est presens: ⁊ precipue si stomachus percipiatur alleuiatꝰ non inflatus nec extensus: non grauis habens rugitum eructationem eiusdem saporis cū cibo preassumpto: neqꝫ singultū aut grauitatem in capite ⁊ hmōi: vt dixit princeps in. xiij. tertij. c. xvij.

¶ Capitulū. xxix. ōn̄dit qđ genꝰ exercitij vnicuiqꝫ ꝯplexiōi: etati: sexui ⁊c. ꝯueniēs sit ⁊ necessariū.

Cum q̄plura sint exercitij gn̄a: vidēdū ē de inceps qd̄ maxie faciat ad sanitatis custodiā ꝛ ad ipsius cōseruationez vt vnusquisqꝫ intelligat quo gn̄e laboris sit ei exercēdū atqꝫ vtēdū. Dicam⁹ ergo ꝙ oīm sapientū intentio sit vt id laudabile sit exercitiū in quo singule corpis ptes equaliter se monēt ꝛ exercent quemadmodū dixit Gal. in li. de exercitio cū parua spera. c. iij. cū ait exercitiū i quo ptes equaliter exercitant maxie qdē ad sanitatē cōfert ꝛ cōmēsuritatē habitus opat: necqꝫ immēsuratā carnositatē necqꝫ supercellētē q̄litatē ferēs: sꝫ ad robur indigētes act⁹ sufficiēs ꝛ oib⁹ q̄ velocitate indigēt aptissimū qd̄ ꝛ in tertio Techni textu cō. xxxix. replicauit di. Ex exercitio quidē opꝫ vt eligat̄ species in qua moueant̄ mēbra oia corporis scd̄m ꝓportionē: ꝛ nō laboret aliquod eoꝝ plus, ꝛ aliqd̄ eoꝝ min⁹. ꝛ in secūdo de regimine sanitatis sic etiā ait. Oia mēbra sanis cōseruāda sunt mouēda. ꝛ iterū in libello de exercitio cū parua spera sic scripsit in iij. c. Opꝫ veꝝ dicere: solū enim illud iustissime laudabile est exercitiū qd̄ mouens est oēs corpis particulas. Et infra dixit. Si ad sanitatē examines inquātū inequaliter exercitate sunt particule corpis in tantū: nec sanatiuū est exercitium. Necesse enim est ita has quidē superflue laborare: alias vero i ocio manere oīno: neutrū aūt eoꝝ ē bonū: sed vtrūqꝫ egritudinū subnutrit semina: ꝛ virtutē imbecillē operat̄. Hec igit̄ est rō ꝓpter quā vniuersale opꝫ esse exercitiū ꝛ singulis partibus corporis cōe. Nec ex hoc dꝫ q̄spiā admirari: qꝛ vnūqd̄qꝫ membrū exercitiū hꝫ sibi ꝓpriū. vt dit Auicē. in. iij. j. c. sepi⁹ allegato. nō solū enim exteriora mēbra pn̄t exerceri vt vnusquisqꝫ satis intelligit: sed etiā interiora: pectus enim ꝛ membra hanelitus: ꝛ os: ꝛ ligua exercentur voce graui ꝛ magna: et qn̄qꝫ acuta: ꝛ iter eas mixta: vt ꝑinceps ait vbi supra. vbi docuit vt de minori ad vocē maiorē in vociferādo sit paulatim trāseūdū dicēs. Ad legēdū ꝑterea suauiter est inci piēdū: deinde vox ordinate est exaltāda: postea vero cū vox fortior facta fuerit ꝛ crescit: ꝛ longa fuerit tp̄s ipsi⁹ ponēdū erit tēperatū: qm̄ tūc magnū affert iuuamētū ꝯsilr̄ visus exercet̄ res inspiciendo minutas: et quandoque ordinando ipsum: vt res luminosas leuiter intuatur. Auditus vero sonos auscultando occultos: ꝛ quandoqꝫ auscultando magnos et sic de reliquis intelligi potest suo modo. Qua autem exercitij specie hec omnia perfici possint sciendum ꝙ nulla accommodatio reperitur quemadmodum est illa exercitij species que ludendo cum parua spera: siue pila perficitur: in qua quidem si bene cōsideratur membra omnia corporis se mouēt. Et propterea Gal. librum de tali labore composuit: quem sepius in superioribus allegauimus: in quo libro inter cetera dixit. Laudo exercitium quod et corporis sanitatem prebet: et partium conformitatem et anime virtutem quemadmodum est illud quod per paruam fit speram: animam enim est potens ad omnia iuuare: ꝛ corporis partes consimiliter ꝛc. Laudauit etiam Gal. in eo libro aliud predicto fortius exercitium pro robustiorib⁹ omnibus dicens. Quicunqꝫ canum ductiones ꝛ altam venationem adinuenerunt delectatione: ꝛ gaudio: ꝛ curialitate: eum qui in ipsis laborem temperantes: valde sapien-

tes fuerūt: ꝛ naturā hūanā certissi me docti. Hoc tamen genus exercitij p delicatis ꝯuenire nō videt̄ aliquo pacto. Et ꝓpterea Auicen. vbi supra dixit ꝙ corporis debilis exercitium oportet vt sit debile: ꝛ corporis fortis vt sit forte: ꝛ ideo vnusquisqꝫ homo scḋm se habet exercitium sibi propriū ꝛ cōsuetū: vt idē dixit ibidem. quo consueto ꝛ sibi conueniente se debet vnusquisqꝫ exercere: sicut etiā precepit Rasis in. iiij. Almansoris. c. ij: cū ait. Sanitatem cōseruare volēti ante comestionez moueri necesse est: motu aūt quisqꝫ vti dꝫ sibi cōsueto q̄ vires ipsi⁹ nō excedat. Et ideo nō q̄litercunqꝫ oīs homo se debet exercitare vt nōnulli idiote sūt opinati. Quare ꝛc.

¶ Capitulū trigesimū ostendit que quantitas ꝛ mēsura: siue q̄s terminus exercitij vniuscuiusqꝫ esse debeat.

Si vtile fuit in superioribus de qualitate exercitij determinare non minus necessariū i presentiarū existimo de quātitate ipsius pertractandū esse: quoniā aliqui possent opinari ꝙ quodcunqꝫ bonū p augmentum eius nō solum in meli⁹: sed etiam in optimum posset deuenire: qđ cum ita se crederent facile ꝑ itarent bono: ꝛ intantū a nobis laudato exercitio q̄s maxime: ꝛ etiā vltra proprias vires forsitan exercendū esse qui nō solū deciperētur: sꝫ hoc faciētes i breui vitā cū morte cōmutarent: quāobrē intelligāt quod sicut moderatū exercitiuꝫ ad corporis facit salutē: sic ad ꝑniciez adducit superfluū et immēsuratū scḋm ꝙ sensit Auicen. in textu commenti. cxlv. canticorū dicētis. Immoderatū exercitiū proprie dicitur labor: quiquidez spiritum euacuat ꝛ educit: ꝛ emacerat pingues ꝛ carnosos violētia dolorū: ꝛ faciat corpus senescere ante etatem senectutis. ꝛ in parte secunda eorūdē ait. Non est exercitandū exercitio magno et forti ꝛc. Cuius ratio a Gal. exprimitur in tertio de regimine sanitatis dicente. Nihil relinquitur in corpore nisi siccitas ex immoderato motu. Et in quinto libro eiusdē sic inquit. Acuta exercitia quoꝝ motus sunt veloces attenuāt corpus. Et infra iterū dixit. Multa exercitia siccāt: moderata vera carnē faciūt. Qđ et in quarto de simplici medicina replicauit dicens. Exercitium forte superflue fortitudinis et solis facit acquirere corpora calida fortia superfluā fortitudinem corpora vero que nō sunt ita exercitium forte: et sol faciunt acquirere debilitatē: ꝛ resoluunt: et postremo infrigidant ipsa. In libro quoqꝫ de exercitio cū parua spera. c. ij. sic inquit. Fortassis existimabit me quispiā laudare: ꝛ alia q̄cūqꝫ attenuāt corpus exercitia: hoc aūt nō est ita: immensuritatem enim ego vbiqꝫ vitupero: ꝛ oēm arteꝫ exercere aio. Oportere qđ cōmensuratuꝫ est ꝛ si quid mēsura caret id nō esse bonū dicimus. Et cōcludēs dicit. Igitur neqꝫ cursum laudo attenuātem habitum: neqꝫ oīno ab exercitio abstinere inbeo. quā sententiā secutus Haliabas in quinto Theorice. c. j. sic inquit. Exercitio si q̄ temperatorū corpoꝝ tēperato vtantur modo ante balneum: ꝛ ante ciborum horam: calor cōfortat̄ naturalis: superflua a corporib⁹ dissoluunt̄: mēbra roborant̄: digestio ꝓcurat̄: fitqꝫ in naturaliū numero que corporis faciunt sanitatē. Si autez quiuis eo immoderatius vtatur: laboretqꝫ

plurimum calefit corpus eius: febres emergũt. Et si imoderate ei⁹ vsui diutius operam dederit: calor dissoluitur: naturalis virtus debilitatur ꝛ deficit: ꝛ ꝓpterea relictis extremis mediũ in omnib⁹ est eligendũ: cũ autẽ metiri hoc medium sit difficile diuersorũ anni tempoꝝ complexionũ: etatum: artiũ: ꝛ consuetudinũ diuersitate ꝓpterea pro regula vniuersali ab vnoquoqꝫ tenendũ est ꝙ tunc ad debiti ꝛ conuenientis exercitij terminũ deuentũ est: cũ incipit ad motionẽ consequi corporis defatigatio scḋm sententiã omniũ antiquoꝝ. dixit eñ Rasis in quarto Almansoris. c. secundo. Motu tam diu nemo presumat donec fatigationẽ ꝛ multã sentiat grauedinẽ. Sed cũ vtitur motu ex quo laxari senserit dimisso motu statim anteqꝫ aliquã inde consequatur lesionẽ quiescat. quod etiã voluit Hipocrates i scḋo aphorismorum aphorismo. xlviij. dicẽs. In oi motione corporis cũ ceperit q̄s dolere: quiescere statim remediũ est. ꝛ Galien⁹ in tertio Techni parte illa in gymnasijs qñ primũ incipit dolere corpus ꝛc. Et in libro de exercitio cũ parua spera cũ ait. Quãtum scḋm vnamquãqꝫ vtilitatẽ intendit ꝛ remitti debeat exercitium scribere quidẽ nõ est possibile: quãtitas enĩ in vnoquoqꝫ indicibilis ẽ in ipsis vero operibus inuenire et ostẽdere possibile est in quo ꝛ maxime dominat̃ ꝛc. Auicen. aũt i tertia primi. ca. sepius allegato clari⁹ de hac materia locut⁹ est dicẽs. In quãtitate exercitij tres res sũt cõsiderãde. Una ẽ calor qñ dũ in ipso bonitas augetur adhuc est hora. s. exercendi. Secunda est motus qñ dum leues perseuerãt adhuc ẽ hora. Et tertia est mẽbroꝝ dispositio scḋm ipsorum in inflammationem: qñ dum ipsoꝝ augetur inflammatio adhuc est hora Cum autem iste dispositiones ceperint ꝛ sudor vaporalis ꝛ resudatio liquida facta fuerit dimittendũ erit exercitium: ꝛ finiendũ. Que oĩa in sanis et bñ cõplexionatis corporibus sunt intelligẽda cũ in sua naturali dispositione cõseruari voluerint qñ nõ bene cõplexionata corpora vt flegmatica quã doqꝫ dictum terminum debent ꝑterire precipue qñ perduci ad meliorem dispositionem desiderarent: quare ꝛc.

¶ Capitulum. xxxj. ostẽdit. Que ab exercitatis sint obseruanda post exercitium conueniens in qualitate ꝛ q̃titate.

Quid faciendum sit: quidqꝫ obseruandũ post exercitium a laborãtibus nolum⁹ sicco calamo preterire: cũ ad p̄sentis ꝓpositi faciat complementũ ꝛ longe magis ad sanitatis cõseruationẽ vt ferme cunctorum hominũ error intelligat qui postqꝫ laborauerint illico ad corpus reficiẽdũ prolabunt̃. Qḋ tamẽ est contra philosophorũ ac medicoꝝ oim sententiã cũ dicat Aristo. in prima problematũ ꝓblematibus. xxviij. ꝛ xxx. Qḋ exercitatis nõ debem⁹ confestim cibum offerre: ꝛ causam subiunxit dicẽs: qꝛ adhuc nõ requieuit laborãs: neqꝫ segregate sunt superfluitates: in quoꝝ quidẽ problematum vltimo cõmento Petrus paduanensis noster sic ait. Scias ꝙ ille qui exercitatur dummodo fuerit forte exercitiũ seu labor nõ debet statim comedere aut bibere etiam: immo oportet prius corpus quietari: qꝛ tunc superfluitatibus adhuc purgatur: tum qꝛ ꝓpter calorẽ eius

dissеminatū p̄ totū nō posset cibos
digerere assumptos:cū in digestio
ne oportеat calidū circa vētrē adu=
nari:vñ ipsi scʒ cibi in superfluita=
tes ꝛ nō in nutrimēta corporis cō=
uertuntur.ꝛ ideo regula est in regi
mine sanitatis ꝙ in nimio exerci=
tio positis ante cibū parū quiesce=
re oportet.que sunt verba Dama=
sceni in suis aphorismis ad literā.
ꝛ postea in calce cōmenti sic subiū=
xit. Laborās ꝛ qui exercitat̄ vniuer
saliter nō sedatus est a motu ad=
huc:lʒ enim videat̄ quiescere exte=
rius mēbra tñ adhuc mouent̄:ꝛ ti=
tillant ꝑpter virtutē motꝰ impres=
sam sibi ab anima:neqꝫ etiā super
fluitates segregate per motū:sunt
expulse oīno.hec ipse.Quiescendū
igitur erit post exercitium aliquan
tulper vt calor naturalis paulatim
ad intrinseca retrocedat:postea ve
ro comedendū erit atqꝫ bibendū se
cure:dummodo cibi boni post mo
tū assumant̄ dicente Gal̄.in tertio
de regimine sanitatis.ꝙ oēs labo=
riosi euchimo indigent cibo.Et in
tertio de alimentis.c.xxix.Omniū
aūt dictoꝝ piscium alimentū opti
mū nō exercitantibus:ꝛ senibus:
ꝛ debilibus:ꝛ cōualescentibꝰ:quo=
niā qui exercitantur magis nutri=
tiuis cibis indigēt.a quo sumpsis=
se videtur ꝑrinceps cum in tertia
ꝑmi doctrina.ij.c.vij.dixit.Pisces
et que eis assimilantur post labo=
riosum exercitium comedendi non
sunt:corrumpentur enim et corrū=
pent humores.Et post multa i eo=
dem capitulo expressit.Quid cela=
uerat in eo verbo:ꝛ que eis assimi
lant̄.loquens de fructibus sic ait.
Si exercitati alijs regant̄ rebus et
nō istis.s.fructibꝰ recentibꝰ eis me
lius erit:qm̄ oīs res que sanguinē
implet aquositate q̄ incorpore ebu=
lit sicut succus fructus:licet ea ho=
ra iuuamentū prestet tamē ipsum
scilicet corpus ad putrefactionem
parat:qd̄ aūte de his explicauit:et
de alijs cachochimis cibis dedit i=
telligere:qui aūt sint huiusmodi:ꝛ
qui euchimi siue boni:ꝛ quomodo
vtēdi sint in sequētibꝰ dicemus si
omnipotēti placuerit: verūtamen
qꝛ actus coitus vna species exerci
tij videt̄ esse cum in eo notabiliter
corpus laborat:ꝛ in eo consimilia
his que de exercitio diximus sunt
obseruāda ꝛ fere quātū ad oīa cū
exercitio videtur cōuenire:ideo de
ipso cōsequēter quedā nō inutilia
subiungemus:nō ignorātes tamē
ꝙ secundū Haliabatē ꝛ Johanni=
tium coitus ipse sub euacuatione
contineatur.secundū vero Hali.et
Gal̄.in Techni sub accidentibus
anime.Nobis tamē placuit in pre
sentiarum ipsum sub motu colloca
re ante dicta iam ratione.

¶Capitulum.xxvij.ostendit qd̄
sit coitus:ꝛ de qua specie eiꝰ sit
determinandū:postremo decla
rat appetitus mulieris ad ve=
nerem insatiabilitatem.

Mordebunt me liuo=
ri:satis scio qd̄ de re
obscena ad virum ca=
stissimū ꝛ cōtinētissi=
mum scripserim. Qui
bene cōsiderant ꝙ in
verbis turpitudo nō existit:ꝛ ꝙ res
ista ad operis huiꝰ faciat integri=
tatē ꝛ ad sanitatis amicorū faciat
cōseruationē,itelligēt id potiꝰ scri=
bēdū esse q̄ silētio ꝑtereūdū.Sʒ
ipsis dimissis ad ꝓpositū meū de=
uenio ꝛ dico cū Cōciliatore i diffe=
rentia.xxiiij.ꝙ coitus est maris et
femine in membris generationis
applicatio:qua superfluum expel=
litur quātū ad finem speciei vel in
diuidui ordinati.Cuiꝰ duplex exi=

rit finis. Uenus quidē principalior. s. in speciei generationē: vnde in. v. Theorice. c. xxxvj. Haliabas inqt. Natura coitū in animali cōstituit generādi cā: vt inde species permaneret animaliū. Et iō dixit Isaac in. vj. viatici. Deus in animalib⁹ in coitu admirabilē ac insepabilē (al's insuperabilē) delectationē exhibuit: ne forte coit⁹ abominatiōe ꝯstrueret generatio. Per vim nāqꝫ generatiuā species diuino ꝛ imortali esse participātinquātū possunt. vt in de aīa ꝛ de generatione animaliū secūdis dixit Aristo. vnde Auerrois cōmētator sic ait. Solicitudo diuina cū nō potuerit facere scōm indiuiduū aīal permanere: miserta est dādo ei virtutē qua posset ꝑmanere in specie. hec ipse in. ij. de aīa commēto. xxxiiij. Ali⁹ quoqꝫ coit⁹ finis ē secūdari⁹: ꝛ hic qdē est duplex. Unus qdē vt necessarius ꝛ approbādus ꝛ ad regimē sanitatis ordinatus: de quo ꝑsens propositū determinabit. Alter vero inutilis magis ꝛ illicit⁹ vt propter delectationē ꝛ paruā ꝯsuetudinē peractus: quē vt finē optimū ꝑponunt aliqꝫ necessarijs plurimi. vnꝺ Haliabas i. v. Theorice c. superi⁹ allegato ait. Maioris ꝑtis hominū in appetēdo coitū delectationis cā ꝑponit: paucorū ꝟo finis ꝛ propositū est liberorū ꝓductio: de quo etiā coitu in ꝑsenti sermone nō intēdo verba facere: pariter nec de illo q̄ a natura ꝛ a legib⁹ fuit ꝓhibit⁹. de quo Auicē. i. xx. iij. c. v. sic inqt. Coit⁹ quidē cū infantibus est fedus apud multitudinez gētiū: ꝛ ꝓhibitus in lege. Sꝫ volo de eo coitu dicere qui catholicis ē cōcessus: ꝛ inter maritū ꝛ vxorē necessarius: i quo nō solū quo ad animā: sed quo ad corpus grauissima ꝛ q̄ꝫ plurima cōmittunt peccata superfluitatis ꝛ inordinationis rōne. Nesciunt enim pleriqꝫ quātum delinquāt: qꝺ equidē intelligēt si hūc meū librū quādoqꝫ plegerint: ꝛ de sua magis curabūt salute: q̄ꝫ ꝺ sua etiā formosissime mulieris delectatione. Que forsitā erit vt ꝛ alie mulieres naturaliter isatiabiles. sicut in. xxxix. puerbiorū Salomonis. c. colligit. cū tria insatiabilia exponeret. que fuit sententia Aristo. in iiij. problematum: ꝓblemate. xxvj. in cuius cōmento Petrus padubanensis noster sic inquit. Mulieres sunt insatiabiles: ꝛ maxime iuuēcule quarū meatus adhuc sunt angusti eo ꝙ modica est humiditas que cogitur expelli mota ꝛ liquata per fricationē: q̄ quia modica est: cito infrigidatur non potens expelli ꝓpter qꝺ iterū appetunt fricari vt expellatur. Nō est igitur tutum velle cum eis contendere: nedum velle: vt nōnulli faciunt eas superare: qꝛ isatiabiles ꝛ masculis luxuriosiores existunt. iuxta illud Nasonis de arte dicentis. Mollibus i̇ꝑtis admugit femina tauro Femina: cornipedi semꝑ adhinit equo Fortior in nobis nec tam furiosa libido est: Legitimū finē flāma virilis habet. Et fuit sententia Auicenne in. xxj. tertij. capitulo secundo dicentis. Multiplicatur delectatio mulierum in coitu super delectationē virorum propterea ꝙ ipse delectantur ex motu spermatis viri in ore matricis earum descendēdo: ꝛ propter motū qui accidit matrici: ꝛ propter fricationem. Idem quoqꝫ dixit in nono libro de animalibus vbi inquit. ꝙ duplatur delectatio feminarum ꝛc. Idē Haliabas in qnto Teorice. Padubanēsi tñ nostro placuit i. xv. cōmēto. iiij. problematū ꝙ mulierū delectatio maior sit extēsiue: itensiue ve

ro ea que masculorũ maior. quicq̃d tñ sit: certũ est ꝙ plurimũ delectãt ⁊ in tantũ ꝙ viri sapientes nõ debent velle earum insatiabilẽ appetitum adimplere: ne superflue coeuntes in nocumẽta: ⁊ egritudines infra dicendas incidãt: ⁊ p̃cipue si ad hoc apti minime existũt : vt in processu scribemus.

¶ Capitulũ. xxxiij. ostẽdit iuuamẽta ⁊ vtilitates coitus moderati: ⁊ d̃clarat nocumẽta que accidũt ex dimissione eius cum assuetus fuerat.

IN hoc capitulo viri castissimi religiosi ac ↄtinẽtissimi nõ igrediũt: tũ q2 iassueti: tũ q2 sobrij: ie iunãtes ⁊ ꝓmonẽtia ad venerẽ fugientes: ⁊ vinũ precipue potens in quo: vt Apostolus inq̃t: est luxuria. Sȝ id q̃d scribimus ad eos dirigit: oppositũ eius q̃d dictũ est faciũt: ⁊ ad hos p̃cipue q̃ venerẽ exercere cõsueuerũt. Qui si eã dimittãt ⁊ ociosam ac lautã mẽsam nõ reliquerint: intelligãt eis aduenire q̃d scripsit Galie. in. v. Theorice. c. xxxvi. vbi ait. Si huius sup̃fluitas. s. spermatica: suis aucta in vasis coitu nõ purgat: nec poterit eã expellere natura in inguinib⁹ fit ⁊ alijs simul extẽsio: omnisq3 i corpore grauitas sepeq3 suis sperma calefit in vasis fitq3 febris q̃m mẽbra hec q̃dem post illa calefiũt donec cordi calor ille cõtinuet: nonnũq3 aũt ei⁹ ascẽdunt ad cerebrũ vapores: vbi ⁊ pessimos generãt morbos. ⁊ infra magis addidit ꝙ dimissio coitus hebetudinẽ sensuũ ⁊ intellect⁹ parit. ⁊ capiti accidit grauitas ⁊ visui tenebre: ⁊ frãgit corp⁹: ⁊ appetitus iminuit cibor ũ: ⁊ nõnunq3 cõplexio declinat a statu suo. Aliquoties etiã patit maniã ex vaporib⁹ spermatis ad cerebrũ ascẽdẽtib⁹ sepe quoq3 fit corpori frigus: ⁊ nõ nũq3 tremor p̃cordiorꝫ pectoris attractio: sepeetiã scotomia ⁊ vertigo ⁊c. Cui⁹ simile dixit Hali rodã in iij. techni. cõmento. xxxi. cuius hec est series. Si superfluitas aggregata in corpore ex spermate: ⁊ non egredit per coitũ coarctat in corpore: ⁊ generant ex ea egritudines male. q̃d est q2 ex coarctatione seminis generant ex eo vapores mali q̃ ascendũt ad cor ⁊ cerebrũ et stomachũ ⁊ corrũpunt sanitatẽ illorũ membrorꝫ ⁊ generãt egritudinem. Et fortasis ex eo est aliq̃d simile veneno viperino: sicut accidit ei q̃ cõsuenit cultũ ⁊ dimittit eũ lõgo tempore ex debilitate appetit⁹ cibi ⁊ pigritia a motibus a generatiõe humoris melãcholici ⁊ fortasse corrũpitur ⁊ exiccat ex eo q̃d est simile virtuti veneni: sicut illud q̃d accidit viduis ex suffocatiõe matricis: ⁊ multis virorũ qui moriunt ex eo subito. hec ipse Hali ad literã a q̃bus videt princeps accepisse in pria tertij tractatu quinto capitulo octauo cum dicit. Quãdoq3 accidit homini vt in vasis suis seminalibus aggregetur sperma plurimũ ⁊ corrumpatur et infrigidetur et conuertatur ad qualitatem venenosam et accidit ei sicut epilepsia. Et in vigesimo tertij. capitulo decimo sic ait. Plurimorũ quorum complexio requirit coitum : cum ipsum dimittunt infrigidat corpus et cadit appetitus cibi: ita vt ipsum etiam non recipiat. ⁊ postea subdit. Et quandoq3 accidit viro ex dimissione coitus ⁊ abundãtia spermatis ⁊ frigore eius et conuersione ipsius ad ventositatẽ: ⁊ forsitã vult dicere ad venenositatēȝ vt mittat sperma ad cor ⁊ cerebrũ va-

porē malū vctosuz: vł magis credo venenosuz: sicut accidit mulierib⁹ ex coartatiōe matricis. Et ite℞ in xxi. tertij. capitu. ij. sic ait. Retētio spermatis est mala valde. Et in cā ticis etiā dixit Coit⁹ cōmēdat iuuenib⁹: quaten⁹ p eū a nocumētis pniciosis liberent. in cui⁹ comēto scilicet. cliij. dixit Auerrois. Si coitu vsi nō fuerint attingēt ei morbi magni ⁊ illaudabiles. Quod etiā sensit Haliabas loco⁹ superi⁹ allegato cū ait. His itaq3 de causis si vtatur cū opus sit hō coitu ⁊ cū i snis huiusmodi supfluitas augeł vasis sentitq3 in corpore grauitatē ⁊ titillationē: stat im vt celebrauerit alleuiatū sentiet corp⁹ i pigritiā: v͛tutēq3 ⁊ ei⁹ augeł appetitus. Deinđ subiūxit. Si ergo coitu vt oportet q̄s vtał: cogitatiōes cedūt: ira mitigał: melāc̄holie pdest passioni: pdest etiā phlegmaticis morbis: sōniorūq3 medeł multitudini ⁊ appetitū ꝯfortat. Et propterea dixit Almāsor in libro quarto capitulo sexto Uiri pterea ac mulieres cū appetūt coire debēt: qđ q̄dē faciāt nature nō repugnātes. Cui⁹ causaz ⁊ rōnē idē subiūxit i cap. xvij. eiusdē libri cū ait. Coit⁹ corp⁹ repletū alleuiat ⁊ animā hilarē ⁊ letā efficit eiusq3 auget leuitatē. Irā quoq3 sedat: ac cogitationē remouet. Et infra. Coit⁹ pterea caput alleuiat atq3 sensus. Que q̄dem fuit sentētia Aristo. in. xxx. problematō problete primo dicens. Post venerea plurimi magis leti fiunt quicunq3 superfluitatem multam emittunt cum spermate: alleuiantur enim a superabundantia superfluitatis: ⁊ hec ē. s. cā letitie. a q̄ sūpsit Auerrois cū scripsit i. vj. colliget. Coit⁹ moderato vsu ꝯueniēs existit. Qđ nō cōcedim⁹ nisi q2 sperma ē vna supfluitas pparata a natura vt expellatur sicut ⁊ alie supfluitates: excepto q᷑ i se bona est ⁊c. Hec quoq3 fuit sapiētis Gał. sentētia in sexto de regimine sanitatis. Cōmune venereo℞ actuū cōmoderatio. naz in culpabilib⁹ cōstructionib⁹ corpis neq3 oportet omnino a venereis abstinere. Et in. vj. iterio℞. c. iiij. Uirtus spmatis fortis est: in mulierib⁹ aūt frigidius ⁊ humidi⁹: ideo q3 necesse est a mulierib⁹ emitti multā spermatis q̄titatē habētib⁹. Qđ etiam viris necessariū est ⁊ sanguineis maxime q̄ nisi nubant caput eo℞ aggranatur: febricitant: appetitus ⁊ digestio debilitantur. Cognoui ego quosdā: q̄ cum abstinerēt se pter venerabilitatē infrigidati sunt. Alij v͛o ceciderūt in tristiciam absq3 vlla cā. ⁊ in falsas cogitatiōes: sicut melancolici: ⁊ appetitus et digestio infirmate sunt. Uidi quoq3 alios pter angustiā vxoris sue abstinuisse: q̄ fuerāt assueti sepe coire: vnde appetitus eo℞ deficit: ⁊ paululū comedebāt: ⁊ nō digerebał s3 multū vomitu eijciebał. Qđ cōsiderās certificauit cōtinentiā coeundi magis q̄ mēstrua nocere. maxime corporib⁹ in quibus mali humores sunt: ⁊ assuetis requie. Et postea subdit Diogenes in hmōi abstinentia fortissim⁹ fuit coitu tamē semp vsus est: cū sciret nocumētum a spermate sibi nō fore modicū si abstinētia pateretur: fertur em̄ pueris iussisse meretricē accersiri: q̄ cū moraretur mēbrū fricās pollnit se. Cūq3 meretrix venisset. ait: qđ volui manus mea fecit. Unde mōstratur q᷑ venerabiles nō faciūt hoc causa delectatiōis: s3 vt supfluitatē emittāt: hec ipse Galien⁹. Fidelib⁹ tamē innuptis nō licet hmōi ppetrare. et pterea dicebat Apostol⁹ prio ad corithios septimo. Qui nō se cōtinēt nubāt, ⁊ prio ad

Timotheū.v. volo aūt iuniores nubere ꝛ filios procreare ꝛc. Qui aūt nubere nolunt aut nō possūt: vt q̄ sacerdotes sint ꝛ a venere abstinere voluerint sine lesione debēt ab inducētib⁹ eam ꝛ promouētib⁹ infra dicēdis se precauere. vt in duobus vltimis de hac materia capitulis ostendemus.

Capitulum .xxxiiij. declarat que nocumenta proueniant ex superfluo coitu ꝛ frequentato: in membra ꝛ totum corpus.

Nocumēta supflui coit⁹ sunt lōge plura q̄ vtilitates ꝛ iuuamēta moderati. Unde licet superius moderatus coit⁹ sit approbat⁹ ad salutē corpis robusti ꝛ iuuenis cōseruādā: sic ipresentiarū supfluus ꝛ frequētat⁹ coitus detestatur: cū nō solū aliq̄b⁹ partib⁹: sed etiā toti corpi nocumenta ei⁹ sint cōmunia. Nocet em̄ oculis primo: vt voluit Auicē. i tertio tertij. c. v. cum dixit. Multiplicatio coit⁹ est nocibilior res oculo ꝛ similiter multiplicatio ebrietatis ꝛc. Qđ etiā sensit Rasis in quarto almāsoris. c. xvij. dicēs. q̄ coitu sepe vtit̄ oculoꝝ hʒ cōcauitatē. Et ifra. Coit⁹ mult⁹ ꝛ frequens oculos fortiter ledit. Que etiā fuit Aristo. sentētia i quarto pblematū pblemate. ij. dicētis. Plurimo coitu vtētes manifestissime in oculis ꝛ anchis patiūtur. Nocet quoq̄ neruis coit⁹ plurim⁹: vt dixit princeps i scđo tertij. c. j. ꝛ Rasis vbi supra. atq̄ neruosis mēbris oib⁹. ꝛ p̄cipue stomacho dicēte Auicē. i. xiij. tertij. c. vltimo p̄mi tractat⁹. Coit⁹ est ex reb⁹ magis nociuis stomacho ꝛ dimissio eius est ex reb⁹ maxime cōferentibus ei. Et in decimo eiusdē capituli. v. inquit Dimissio coitus est cōuenientior res ei q̄ habet stomachū debilē. ꝛ deuitēt ipsum de mulierib⁹ q̄ abortū patiūt̄. Que fuit sentētia Aristo. i. iiij. problematū problemate. xvij. di. Coit⁹ infrigidat vētrē ꝛ exiccat. Nocet p̄terea etiā coitus faciens accelerare senectutē. vt inq̄t Hali in. iij. Techni. cōmento. xxxvij. dicēs. Et nō factus est error multis in coitu nociuus: nisi q̄ ꝓpter multitudinem eius accidat in corpore senect⁹ festina ante horā suā: p̄cipue ille cuius cōplexio testiculorū est frigida ꝛ sicca. Qđ etiā ꝯfirmat Auerrois, i canticorū cōmēto. clvj. dicēs. Nō solū hoc dicimus q̄ multus coitus debilitat corpus quinimmo qđ diminuat ꝛ abbreuiet valde vitā: facitq̄ eā valde breuiter ꝛ celeriter terminari. Aristoteles enim asserit q̄ animalia multi coitus sunt breuioris vite probās hoc ꝛ cōfirmās ex passeribus. que non viuunt nisi per annū solū inducens super hoc probationē: quoniā nō apparet nigredo super guttur illoꝝ q̄ videtur in autūno q̄ quidē nigredo significat super senes ex eis. Aristote. quoq̄. iiij. problematū problemate. xxj. inquit. Coeuntes exoluūtur ꝛ infirmiores fiunt vt frequenter. Et ꝓpterea multus coitus debilitat corpus: facitq̄ ipm̄ hereditare varias species nocumētorum ꝛ dolorum: vt inquit princeps in canticis textu cōmenti. clvj. ꝛ in. xxiij. tractatu primo. c. quinto sic ait. Coitus euacuat de substantia cibi postremi: quare debilitatē affert cuius simile alie non afferunt euacuatiōes: ꝛ euacuat de substantia spiritus rē plurimā propter delectationē. Et propter illud qui plus delectant̄ plus sunt cadentes in debilitatē: ꝛ coitus quidē velociter facit peruenire illum qui plurimum eo vti

tur ad infrigidationem sui corporis causa sui: et ad resolutionem caliditatis inate et ad mortificationē virtutis: et preparat ipsum in primis ad caliditatē fumosam adeo donec multiplicentur sup ipsū pili. dei nde succedūt ei infrigidatio cōpleta et debilitas sensuum: visus auditus: etc. et ad multas pducit egritudines vt idē ibi dixit. q̄ quidem fuit sententia Almāsoris loco allegato dicens. Est etiā valde obseruādum ne quis coitu sepe vtatur: et precipue q̄ ex eo velociter debilitatē incurrit ac appetitiue consequtur destructionē. et post aliqua subiūxit Quo etiā si quis vsus fuerit ethicam incurret: coitus etiā multus et frequēs neruis magnū infert nocumentū: oculosq3 fortiter ledit et corpis vires destruit: corpusq3 corrūpit ac debilitat: ad seniū quoq3 cito adducit. hec ipse. Nō solū aūt cito senescete facit: s3 etiā mori q3 facile supflue ipso vtētes dicēte Galie. in scdo de spermate. c. penultimo hec vba. Nō solum a serosa humiditate priuariōes animales particulas accidet ex supfluo coitu: sedet de vitali spiritu. Etenim et de hoc ex arterijs euacuat cū spermatica humiditate. Quocirca nullum mirabile est ibecilliores effici coeuntes multū priuato vniuerso corpore ab alterutro purissimo: adueniente aūt et delectatione: q̄ est in ipso q̄ p se sufficit exoluere vitale robur: nā quidā superflue delectati mortui sunt. hec ipse Sed vt cum Conciliatore nostro in differentia. cxxiij. oia vnico cōprehēdā verbo. dico q omnē corpi dispositionē acquirit prauā coitus supfluitas et frequētia: et ad summū totā animam dissipat et corpus corrūpit. Cuius quidē rō est qr coitus est emissio pure et naturalis caliditatis. vt i quito dicitur de animalibus. Et ideo ppter paruum errorem euacuationis ipsius fit magnum nocumentum. vt Auerrois inquit in. vj. colliget. Et fuit sentētia Haliabatis i. v. Theorice. c. xxxvj. dicētis. Nō ē em̄ sperma quemadmodum alie superfluitates: qbus oino natura non indiget q̄lia sunt emūctiones: sputa su dor: vrina: et similia sed ex meliori fit q̄ i corpore est substantia ac laudabiliori. Et post pauca subiūxit. Generatur etem̄ sperma ex claro puroq3 sanguine: quo principalia et prima pascūtur mēbra. postea cōcludit dicēs. Cum igitur coitus mēsuram excesserit: licet non tanta eo quantitatis vt phlebotomia vel aliter euacuetur: vehemētior tamē accidit inde virtutis dissolutio. Et ppter hoc quādo de homine sperma exiuit: multum discoloratur et debilitat suum corpus magis q3 si quadragesies exierit de eius corpore sanguis tātus: qr sperma est res habilitata vt trāseat in mēbra. sicut in. iij. lib. dicitur de animalium generatione. Et ideo q̄ vxores habēt perpulchras: q3tū delinquunt intelligāt. Et in senectute si ad eā peruenerit: podagras expectēt: qm̄ coitus nocet neruis: et ē magis adiuuās ad hoc vt fiat podagra. sicut Rasis inqt i libro diuisionū. c. cxx. et fuit sentētia Gal. i. vj. aphorismorum. cōmēto. xxx. dicētis. Coitus est fortis causa in generāda podagra. Simus itaq3 hac i re tēperati: ne podagras et alias supradictas incurramus infirmitates: aut mortem ipsam sicut aliqui quos nouimus interiere.

¶ Capitulum trigesimū quintum ostendit quibus naturis seu cōplexionibus coitus maxime noceat: et in quo anni tempore.

VT error superflui coitus omittatur: ⁊ presertim ab his quibꝰ maxime nociuus existit: mihi videt̃ tanq̃ vtile ⁊ necessariũ scribendũ esse: q̇ sunt hmõi quibꝰ plꝰ aliis plurimi coitꝰ frequẽtia sit interdicta. Et dicemꝰ prio ꝙ vt sentiũt sapiẽtes: hi maxime sunt q̇ sicce ⁊ frigide cõplexionis existũt: ⁊ q̇ melãcholice macilẽti ⁊ debiles naturaliter sũt fabricati: modicũ sanguinis ⁊ carnis habẽtes. Et ꝙ ita sit ptz per Haliabatẽ in. v. Theorice dicẽtem. Cũ vero est corporis frigida ⁊ sicca cõplexio: ⁊ hois eiusdẽ cõplexionis testes corpꝰ exile color viridis albꝰ aut croceꝰ eiusq; i corpore sperma ꝑpaucũ: si hmõi coitũ exerceat refrigeratur corpꝰ: naturalis debilitatur calor: ⁊ rarefactum eneruatur: nerui imbecilles fiunt: superuenit illi tremor sie marcor cardiaca: appetitus ciboꝝ defectio sicci fiũt illi morbi: artetica: pectoris passiões ac pulmonis. In cuiꝰ vsu si fuerit frequẽs corpꝰ cõsumitur ⁊ deficit spasmus accidit. Et cõcludit deide. Quare ab hmõi dominio cõplexiõis cauẽdus est coitus. Sed iam dictis nõ minus mala in quã breuibꝰ adduxit Hali rodoã i iii. Techni cõmento. xxxvii. cũ ait. Ex multitudine coitus accidit senectus in corpore festina ante horam suam: precipue illi cuius complexio testiculoꝝ est frigida ⁊ sicca. Quod etiam sensit Auicen. in canticis tertu commenti. xix. dicens. Coitus nequaq̃ concedat̃ macris: senibus: aut debilibus. Et Auerroys in. vi. colliget. c. de regimine corporũ calidoꝝ in fine sic inquit. Et coitꝰ nocet plꝰ ceteris oibꝰ complexionibꝰ: supple q̃ calidis: maxime aũt frigidis ⁊ siccis. Et inter cõplexiões calida ⁊ humida supfluũ potest leuius tolerare: ⁊ q̃ peiores sunt frigide ⁊ sicce: humidi vero. s. phlegmatici medio mõ se habẽt circa illos. q̃ fuit sentẽtia Rasis in. iiii. Almansoris. c. xvii. dicẽtis. A coitu etiã corpa habẽtes sicca: vt ab inimico interficiẽte: sibi cauere debẽt quo etiã si q̇s. s. macer multũ vsus fuerit: ethicã incurret: conualescẽtes quoq; ac debiles atq; macri: et quoꝝ nerui sunt debiles: coitũ omnino vitare debẽt. Et nos addimꝰ de auctoꝝ intẽtiõe in prescripto. c. ꝙ debilẽ habẽtes stomachũ aut visuz: aut auditũ: aut aliquẽ alioꝝ sẽsuz: ad coitũ frequentẽ nõ accedãt. Et similiter q̇ debilitatez appetitꝰ patiũtur: aut calculos ⁊ hmõi: quoniã inde manifestissimum ꝑcipiẽt nocumẽtũ: rõne etiã etatis cõsiderata grãdiores cõtineãtur a coitu supfluo inquantũ possunt. Seniores vero caueãt coitũ omnino. Similiter ⁊ insueti ⁊ precipue in autumno fugiẽdꝰ est coitꝰ quoniã est tẽpus nature ac vite cõtrariũ cũ calor i eo naturalis debilitetur: ⁊ siccitas fiat fortior. dixit Auicẽ. l. ii. i. summa de pulsibus. c. ix. ⁊. i. iiii. tractatu. ii. c. viii. ⁊ fuit sentẽtia Gal. i iii. aphorismoꝝ. cõmento. xxiii. dicẽtis. Stomachꝰ ⁊ intestina maxime patiũtur in autumno: cũ frigidũ ⁊ siccũ tẽpus sit: in quo maxima est grauitas ⁊ intẽperies. vt idẽ iquit in libro de spermate. et ꝓpterea est tẽpus mortiferũ. teste Aristo. i prima problematum. problemate. xxvii. In eo itaq; maxime coitus est fugiendus: ⁊ presertim a macilentis ⁊ debilibus vt dictũ est: quia facile egrotarent. Similiter licet non tantum in estate: audacius autem in hieme et vere: semper tamẽ hoc obseruando: vt potius raritati q̃ frequẽtie ⁊ multitudini intẽdatur.

Capitulũ. xxxvi.

Capitulum .xxxvi ostendit quibus naturis et corporibus coitus temperatus maxime conveniat: ac superfluus et frequens minus noceat.

Volo ut ex hoc capitulo qui nondum uxorem duxit: bene consulat si eam ducere possit sine sui corporis ac sanitatis detrimento: licet unusquisque ferme sibi videatur forte robustum: ac bene complexionatum esse: atque bene quotidiano coitu sufficientem. In hoc tamen errant plerique qui post paucum etiam temporis spacium: postquam uxorem duxerint ex venere frequentata discolorantur: debilitantur: macrescunt: infirmantur atque non pauci (ut nostris visum est temporibus) interire. Quod ne reliquis accidat: animadvertant queso si infra dicendas has habuerit conditiones. Quarum prima hec est: quod corpora habeant grossa rotunda: et sanguinem multum: ac venas amplas: et colorem rubeum: multosque pilos. ut Rasis inquit in iiij. Almansoris .c.xvij. Que etiam fuit sententia Aristo. in .iiij. problematum problemate .xxi. et Galienus in sexto de regimine sanitatis dicentis. Innoxia venerea solis humidis et calidis et omnibus qui natura multi sunt sparmatis: Grossissimi vero siccis complexionibus venerei actus: et amplius quanto fuerit siccitas frigiditati commixta et precipue cum crasis testiculorum fuerit huiusmodi: ut in precedenti patuit .c.v. talis complexio est semita ad mortem: ut in .ij. de complexionibus idem dixit. Secunda conditio respicienda est in qua etate sunt constituti. Quoniam ut consiliator inquit maxime convenit iuxta adolescentie finem: cum corporis augmentum incipiat desinere et ante parum ac in iuventute demum et in reliqua adolelescentia. In prima tamen maxime nocet modicum etiam superfluus: cum adhuc augmentum sit sufficienter intensum sintque diminuti adhuc et debiles. Deinde et minus competit coitus in senectute scilicet prima minime vero in senio. Et fuit sententia Ga. in secundo de regimine sanitatis cum dixit quod post labores sequi debent cibi et potus: deinde somni: postea vero venerea: debentibus quidem venereis uti. et subdit. Alia namque cuncta communia omnis sunt etatis: venerea vero adolescentium solum. Et ideo Hali abas etiam in .v. Theorice. Iuvamenta coitus omnia adolescenti ascripsit et iuveni primo: nec cuilibet tali: sed sanguineo rubeo forti ac sano: ut patet ex serie ipsius in .c.xxxvi. Et propterea delirant senes qui puellas non sibi: sed alijs potius ducunt uxores: vel filijs eorum adhuc crescentibus ac teneris feminas copulant: cum utraque etas illa sit a venere prohibita. ut diximus. cuius usus inordinatus: ut padubanensis inquit: precipue nocet sexui masculino: femelle vero parum: cum in eo laborent minime. Considerent preterea nubere volentes si preter hoc quod carnosi et iuvenes fuerint bene colorati: ac naturaliter rubei ut sanguinei existant quoniam ut idem ait Consiliator. et est mens antiquorum: coitus habentibus colorem rubeum flavum precipue convenit et per flavum intelligo hoc in loco rubeum obscurum et non clarum qui cholerам et sanguinem subtilem: et non verum et bonum sanguinem ostendit in corpore dominare. Habentibus autem colorem album qui phlegma significat ut Princeps ait in .ij. j. doct .iij. c. iij. coitus etiam interdicitur. Dicit enim Avicenna ibidem. Albedo signum est privationis sanguinis: aut paucitatis ipsius cum frigiditate quoniam si cum caliditate esset et humore cholerico: esset citrinitas. et subdit quod color rubeus significat multum sanguinis et ruffus et subruffus significant caliditatem: sed subruffus plus significat choleram rubeam: et ruffus significat sanguinem cholericum. Et per eo lore

ruffum intelligimus illum quem dicimus rubeum clarum. Qui igitur colorem habuerit rubeū et nō ruffum aut subruffum: maiorē ⁊ laudabiliorē habebit sanguinis quantitatē: ⁊ per consequēs tutius poterit veneri indulgere: qui autem colorē brunū siue fuscū habuerit minime: qm̄ vt Princeps ait vbi supra. Color fuscus vehementem significat frigiditatem: ob quā minuitur sanguis ⁊ congelatur: et ille paucus ad nigredinem tendit: et cutis mutat colorem. Demum considerent consuetudinē suam iam assueti assuetos labores ferre: etiā si fuerint imbecilles facilius ferunt. teste Hippocrate in secundo aphorismorum. aphorismo. xlix. His igitur obseruatis si omnia consentiunt: aut plurima: secure quis ducet vxorem: si vero prohibuerint: minime.

¶ Capitulum. xxxvij. ostendit in quo anni tempore: et in qua hora diei naturalis sit veneri operam dandum securius.

Quantum autumni tempore noceat veneri indulgere in fine. xxxv. capituli dictū est. In qua aūt parte anni bene carnosi iuuenes et ceteri possint vti frequētiori coitu securius: nondum dictū fuit: sed in presenti dicemus: et in qua etiam hora diei hoc facere debeamus ostendemus: vt minime nostra causa errare cōtingat. Dicam⁹ igitur primo sicut in autumno plusq̄ in alijs coitus nocet: sic in vere per oppositū confert: aut saltē minus nocet: cum ver sit sanissimū tēpus ⁊ minime morbiferū: vt dicit Hippocrates i tertio aphorismorū. aphorismo decimo. In cuius cōmento Galienus inquit. Ver est ceteris tēporibus sanius: quia tēperatius alijs. Et infra. Ver (sicut diximus) in suis temperatum est cōplexionibus. Et in primo de cōplexionibus. c. iiij. sic iterum ait. Qui existimat quod ver sit calidū ⁊ humidū: ⁊ non sit equale: errāt manifeste: quod intelligēdū est respectu corporis tēperati: respectu tamē aliorum temporū anni sine dubio calidū est ⁊ humidū: vt Cōciliator voluit in differētia sexagesimasexta. ⁊ fuit mēs Galieni in primo de febrib⁹ ad glauconem. c. ij. dicentis. Ver calidum est ⁊ humidū: vt est sanguis i nobis. que etiam fuit sententia Aristot. in quarta problematū. pblemate trigesimaprima dicentis. Natura veris calida est ⁊ humida: et propterea in eo operationes nutritiue sunt perfectiores: ⁊ hoc non accidit nisi propter multiplicationē caloris naturalis in corpore. vt inquit Auerrois in. ij. colliget. c. vltimo. Et propter hanc rationem tutius in vere possimus veneri indulgere. In hyeme quoq; satis etiā secure idem facere non dubitamus: licet frigida sit ⁊ humida. vt dixit Auic. in. ij. primi. et Galienus in primo de febribus ad glauconem. c. ij. Tamen quia calor in hyeme interiora ingreditur: ⁊ ibidē adunatur: propter hoc in hyeme digeritur multū: ⁊ per consequēs mult⁹ cibus est appetēdus. teste Galieno in primo aphorismorū. cōmento. xv. ⁊ Auicenna in secūda primi. doctrina secunda. c. sexto dicēs. Hyems ad digerendū est melior: propterea q̄ frigus substantiam caloris innati cōprehendit vnde fortior efficitur ⁊ non dissoluitur. ⁊c. Et ob hanc causam in hyeme coitus non prohibet̄: sicut per oppositas causas idem in estate nocibilior ⁊ prohibit⁹ magis existit. In autumno autem omnino detestatur. Hoc est igitur quod dicimus de coitu respectu temporū anni. Sed de horis diei naturalis idem ferme asserimus quod de horis exercitij dicebamus. Unde coitus fieri non debet nisi cor-

pus eo modo quo ibi diximus prepa-retur: sicut nobis innuit haliabas in v. theorice. c. xxxvi. cũ ait. Si cibo homo repletus: aut potu coitu vtatur debilitas eius fit corpori: eneruatio neruis: dolor in genibus: aliarũqꝫ contiguationũ: viscerũ oppilatio: generanturqꝫ abinde humores grossi: cuius vsus si hoc fiat modo frequẽs et assiduus hidropisis sequitur asma ꝛ tremor. Si vero famen patiens quis ad coitum accesserit: aut sitis molestia pressus: aut aliqua certa euacuationum specie exinanitus est: vt vomitu: solutione: phlebotomia ꝛ his similibꝰ aut statim post balneum: vel laborẽ vigiliisqꝫ: aut etiam post grauem tristitiam: corpus consumitur ꝛ desiccatur: calor dissoluitur naturalis: ciborũ immutatur appetitus: tenebratur visus: oculi fiunt concaui: ꝛ nõnunqꝫ defectus accidit ꝛ spasmus ꝛc. Et ꝓpter ea dixit Auicẽ. in. xx. tertij. c. x. Coitus bonꝰ est ille qui fit in hora anteqꝫ superfluitatũ sequitur euacuatio ꝛc. Qđ dictum sic intelligendũ est: scilicet anteqꝫ hora aduenerit in qua expellere oporteat superfluitates: quoniã cum ipse stimulant ꝛ exitum petunt: tunc iam hora coeundi pertransiuit. Et qđ ita sit: patet per ipsum dicentẽ in. c. ij. eiusdem. Et oportet ne coitus fiat necessitate fecis: aut mingendi mota: neqꝫ cũm exercitio et motu: aut post passionem animalem fortem ꝛc. Et postea subiũxit. Et oportet etiam ne coitus fiat super repletionem: quia prohibet digestionem et debilitat. neqꝫ coeat aliquis cum adest vacuitas iterum: hoc enim est nocibilius ꝛ onerosius nature: ꝛ magis perneccãs calorem innatum: ꝛ magis attrahens liquefactionem ꝛ ethicam. imo oportet vt fiat cum cibus descendit a stomacho: ꝛ completur digestio prima ꝛ secunda: ꝛ mediatur dispositio in digestione tertia. Et oportet ne coitus fiat super satietatem nauseatiuam: et post euacuationes fortes ex vomitu ꝛ fluxu ventris ꝛ motus corporeos et animales ꝛc. Que fuit sententia Galieni in tertio Techni textu commenti. xxxviij. dicentis. Tempus vsus coitus est quando perfecte medium earum que extrinsecus omnium circunstantiarum: neqꝫ super repletum corpus: neqꝫ indigens: neqꝫ infrigidatum: neqꝫ supercalefactum: aut exiccatum: aut humectatum immoderate. Si vero peccet aliquando corpus: paruum esto peccatum melius vero id est minus malum est calefacto magis qꝫ infrigidato: ꝛ repleto magis qꝫ euacuato: ꝛ humectato magis qꝫ exiccato corpore vt venereis hec ipse. Tamen periculosum est super repletionem ꝛ cenam vt communiter fit velle coire: quoniam incurrit podagras et dolores alios ille qui vtitur coitu immediate post cibum sumptum sicut dixit Auicenna in canticis textu commenti. clv. Recte igitur intelligatur verbum illud Gal. melius repleto qꝫ euacuato corpore vti venereis. Obseruent itaqꝫ ea que diximꝰ de coitu qui suam incolumen cupiunt sanitatem conseruare.

¶ Capitulũ. xxxviij. ostendit que fugere debeant religiosi ꝛ que dimittere volentes a coitu abstinere.

Sed cum pleriqꝫ viri continentes ꝛ religiosi reperiantur: qui suã omnipotẽti deo vouerũt castitatẽ: quibꝰ precedẽtia dicta deuenere non modo nõ sunt vtilia: sed nec quidẽ ab eis legenda aut inspiciẽda sunt: cum

potiꝰ omni ingenio oiqꝫ diligētia mē
te ac corpore ea que venereis sunt fu
gere conent̄. his ergo hoc capitulum
cōpilaui nō modo eis vtile. verūetiaꝫ
necessariū vt ꝙ desiderant sine mole
stia ac sine aliqua tētationē facilius
consequi valeant. Quod tñ pluribus
est difficile eo q̄ᵭ que venerē ꝓmouēt
nō intelligant neqꝫ que ipāꝫ extingāt
mortificentqꝫ nō cognoscāt: quos in=
tendo in presentia docere dicens cuꝫ
Aristo. in scōo posteriorꝝ. c. j. ꝙ causa
⁊ effectus seinuicē inferūt si vniuersa
liter ⁊ adequate sumant̄. Sic igit̄ vbi
erit sufficientia causarū alicuius effe=
ctus: proculdubio ipse ꝓducetur ab
eis in esse. ⁊ per oppositū vbi sufficiēs
erit destructio taliū causarū ⁊ talis ef
fectus adnihilabitur sine dubio. Desi
derantes ergo coitū fugere debent ⁊
causas ipsum ꝓmouentes auferre ali
ter eñ positis causis ⁊ effectus conse
quetur. Cause eñ in venerē producē
tes principales he sunt. s. ventositas
erigens ⁊ semen purgari ac expelli ꝓ
curans incitansqꝫ ad hoc sine aliqua
intromissione ⁊ precipue si multe fue
rit q̄ꝫtitatis ex quibus desiderium sur
git ⁊ tentatio manifestatur. Quod cū
viderit diabolus monti persuadet vt
turpia cōcipiat: feminas desideret: ce
teraqꝫ talis viris religiosis abomina
bilia. Hec autē tentatio sepius venit:
multosqꝫ aggredit̄: atqꝫ fragiles om=
nes corrūpit: fortiores aūt ⁊ bñ arma
ti viriliter resistentes vix illesi possūt
subterfugere. Quod tñ nō esset si cau
sas illas. s. ventositatem ⁊ semen non
admitterēt. Sꝫ dicet q̄s hoc in nostra
potestate non cōsistit vt naturā suas
ꝓducere operationes impediamus:
si eñ aliquis calidos renes ac testes
plurimum sanguinis attrahentes: et
ipsum in semen conuertentes habue
rit quomodo prohibere poterit semi=
nis vel ventositatis generationē. Cui
respondebimus ⁊ dicemus quod fiat
illa caliditas erit naturalis aut acci=
dentalis: ⁊ quecunqꝫ fuerit illa remit
ti pōt cum frigidis rebus interiꝰ ⁊ ex
terius administratis fugiēdo supinū
decubitum ac grabati mollitieꝫ atqꝫ
caliditatem: que aūt debeāt esse talia
infrigidantia: medicus electus ꝭm cō
plexionem ac caliditatis intentioneꝫ
vel remissionem corporisqꝫ proprieta
tem: ⁊ vt sue sapientie videbit̄ ordina
bit. Multitudo autē sanguinis ab ea
membra trāsmissi medici opera nō in
diget sed patiētis parco regimie san
guinis calidi ⁊ acuti diminutiuo. Di=
minuitur aūt sanguinis superfluitas
superabundantiā nutrimēti prohibē
do: quoniā in repletione est venus vt
dicit Aristo. in decimo problematum
problemate. xlvij. ⁊ precipue si talis
repletio ex bonis ⁊ delicatis cibarijs
fuerit: ⁊ maxime sperma multiplican
tibus: vt carnes columbinorū passerū
hedi: ⁊ similiū. Vñ Auic. dicit in vige
simo tertij ca. xxj. Meliores ad sper=
ma cibi sunt q̄ fiunt ex carne hedi pin
guis masculi ⁊ carne ouina cicere ⁊ ce
pe ⁊c. Qua ēt sorbilia: lac pisces cum
aromatibus calidis ventosis: vt zin=
zibere pipere galāga ⁊ similibus. Cu
ius ratio ponitur a Gal. in quinto de
simplici medicina dist. sexta. c. secun=
do dicente. Res prouocantes sperma
sunt res que aperiunt: ⁊ earum calidi
tas tanta est ꝙ non exiccat propter
hoc igitur predicta aromata faciunt
ad venerem. Similiter cepe: bancie:
faba: faceoli: cicer: enula: ⁊ talia vēto=
sitatem multiplicando. Anisuꝫ quoqꝫ
⁊ feniculus: amigdale: phistici: auela
ne ⁊ hmōi vitari debent. ⁊ vinum pre=
cipue potens: ⁊ dulce in quo est luxu=
ria: vt Paulus inq̄t. ⁊ Ouidius de re=
medio cum ait. Quid tibi precipiam
de bacchi munere queres. Spe bre=
uius monitus experiere meos. Vina
parant animos veneri faciūtqꝫ libidi
nis aptos. Et fuit sententia Aristote.

in tertio problematū problemate primo dicētis. Uinū venereos facit. ⁊ recte dicitur bacchus ⁊ venus adinuicē sunt. Herbas quoqꝫ calidas vt erucā: mentā: ⁊ huiuſmodi dimittere opꝫ: ſicut etiam nec cepas accipere eſt totū vt diximus iuxta ſententiā medicorū ⁊ Ouidij dicentis vbi ſupra. Daunis an libicis bulbus tibi miſſus ab oris, An veniāt megaris noxiꝰ omnis erit. Nec minus erucas aptū eſt vitare ſalaces. Et quicq̄d veneri corpora nr̄a parat. Quod etiā nobis innuit Auic. in.c.xxxvj.ſen.xx.dicens. Ex adiuuātibus ad coitū ſunt quecūqꝫ ſumuntur ex cibis calidis acutis aut inflatiuis: ſicut ſunt cicer ⁊ vua ⁊ vitellus oui et illa q̄ aggregāt vtrāqꝫ rem ſicut eruca ⁊ vinum nouū in quo eſt ꝓprietas generādi ſperma ⁊c. Ab his ergo abſtineant: ⁊ a reliquis huiuſmodi qui ſuam caſtitatem illeſam voluerint altiſſimo conſeruare.

¶ Capitulum.xxxix. oſtēdit que facere oporteat eos q̄ a venereis nolunt moleſtari.

QUi ſuaꝫ voluerit ſeruare caſtitatē: dꝫ p̄terea que in precedēti.c. dicta ſunt: ⁊ hec q̄ in hoc dicemꝰ obſeruare: vt ſecurius ſuuꝫ laudabile votū cōſequatur. Quorum primū iſtud exiſtit: vt ꝑ poſſe nulla in eo ſpermatica ſupfluitas generet̄ cū abſtinētia cibi ⁊ potꝰ: qm̄ ſperma eſt ſuperfluitas digeſtionis quarte: q̄ fit cū diſpartitur cibus in mēbris reſudādo a venis tertia digeſtione iā expleta: ⁊ eſt de ſumma humiditatis prime coagulationi ex qua nutriunt̄ mēbra dura ⁊c. vt princeps voluit in.xx. tertij.c.iij. Iſta igitur ſupfluitas exiccabitur ⁊ cōſumetur cū ieiunio ⁊ fame vehemēti que debilitāt corpꝰ: vt Aui. dixit ī decimotertio tertij tractatu.v. c.viij. ⁊ in.xvj. tertij tractatu.iij.ca.vj. ſic inquit. Fames et vigilie reſoluunt ſuperfluitates. Similiter ⁊ cū forti labore huiuſmodi ſupfluitas: ſi qua erit generata: reſoluetur: vt ſupra patuit de nocumētis immoderati laboris: ſicut ocio ac continua requie oppoſitū cōtingit: ſicut Naſo poeta ſingularis in ſuo p̄mo de remedio cecinit. Ergo vbi viſus eris noſtra medicabilis arte. Fac monitis fugias ocia prima meis. Hoc vt ames faciūt hec q̄ facere tuent̄. Hec ſunt iocūdi cā cibuſqꝫ mali. Ocia ſi tollas periere cupidinis arcus. Cōtēpteqꝫ iacēt ⁊ ſine luce faces. Quā platanus rivo gaudet. q̄ꝫ populus vnda. Et q̄ꝫ limoſa cana paluſtris humo: Tā venus ocia amat ⁊c. Sint igitur in cōtinuo exercitio et forti qui pius a venere moleſtari conſueuerūt. Necnon mortis future recordētur: triſtitiam inferorū imaginātes: percutiētes quoqꝫ corpus: vt Hiero. ac reliqui beati faciebāt. Iſtis em̄ remedijs nulla prorſus tētatio aut q̄ꝫ rariſſima percipietur; ſicut placuit Aui. in.xx. tertij. c. de aluminiati dicēti. Cura que confert eſt illud qđ frāgit deſideriū eorū ex triſtitia fame ⁊ vigilijs ⁊ carcere et percuſſione. hec quidē ſecurior via exiſtit ⁊ ad ſanitatē magis faciēs q̄ꝫ que exiccātia ⁊ reſoluētia: ſiue plurimā extinguentia iubet aſſumere: vt ſemen agni caſti: rute: cimini: ⁊ hmōi calidorum ⁊ exiccantiū: vel corīādri: cāphore: ⁊ taliū infrigidātiū ⁊ calorē inatū congelantiū. Preterea que de pedibꝰ nudis ⁊ de dormitione ſuper res frigidas ac duras dicitur tanq̄ꝫ de rebꝰ periculoſis ad ſanitatem: imo ad vitam ipſam pernicioſiſſimis: ſimiliter ⁊ que de aſpectu pulchrarū facierū dici ſolēt tanq̄ꝫ de re manifeſtiſſima. ⁊ vtiqꝫ ab omnibꝰ caſte viuere volētibus neceſſaria nedū vtili nihil in preſentiarum verba facere inutiliter: vt aliqui voluntꝰ. Hec enim ⁊ ſimilia ſatis qui

sane mentis fuerit per seipsum ⁊ sine doctore aliquo fore frigienda iudicabit: quare de hac materia hacten⁹ dicta sufficiant.

¶ Capitulū.xl. declarat quid sit balneum ⁊ que conditiões debeant obseruari a volentibus in aqua calida artificialiter balneari.

Vt de iuuamentibus et superfluitates corporis euacuantib⁹ sermonem cõpleamus: reliquū est vt de balneo scribamus aliqua ⁊ q̄ breuissime. Tum quia apud nos vsus eius existit: tum quia non sine periculo balneantur q̄ in hoc delectari consueuerunt et ob hanc causam potius silendum q̄ scribendum esset de ipso ne omnino quis eo vteretur. Attamen quia nonnulli sine ipso vincere minime posse videntur ꝓpter eorum ad ipsum consuetudinem: sicut in quibusdã regionibus ⁊ nõ ignobilibus apparet: ideo de ipo aliqua non inutilia prout sapientib⁹ visum est in duobus capitulis adducemus. Sed quid balneum sit declaremus dicentes cum Conciliatore nostro in differentia.cxxviij. q balneum est corpus subtile vel liquidum corpori circũferentialiter occurrens: ⁊ ipsius immutatiuū. Cuius cum due sint species: scʒ aereũ qđ stupha nũcupat: aliud vero aqueũ qđ ex aqua dulci fieri solet. ⁊ hoc iterum duplex est scilicet calidum vel tepidum: aliud vero frigidum de quibus tantummodo in presentia dicemus: ⁊ primo de calido cuius multa videntur esse iuuamenta cum consuetum fuerit ⁊ debito modo applicatum: dicente Auicen. in tertia primi doc. secunda. c. v. iuuamenta balnei sunt somnum facere: ⁊ aperire: ⁊ abradere: ⁊ resoluere: ⁊ digerere: ⁊ nutrimentum ad cutis superficiem attrahere ⁊c. Et in cãticis textu commenti. cliij inquit. Utendum est balneo ad tollendum sordes ⁊ immũdiciaʒ: neqꝫ sis in hoc piger: si vis educere superfluitates a corporis superficie: et cutim ab accidentibus immundicie mundam facere. quod confirmauit Auerrois in commento ⁊ in vj. colliget. Et fuit sententia Almansoris in quarto. c. xviij. dicentis. Sunt de iuuamentis balnei corpus humectare ⁊ renouare porosqꝫ aperire: ac sordes ꝯgregatas detergere repletionem quoqꝫ minuere: ⁊ ventositatem dissoluere: ⁊ ad somnum ducere ac humores subtiliare: balneū preterea dolores reprimit: ventrem stringit atqꝫ lassitudinem remouet: corpusqꝫ cibis aptum efficit hoc quoqꝫ sensit haliabas in. v. theori. c. xiij. dicens. Balneo autem post exercitium ⁊ ante prandium vti sanis corpore magnas vtilitates confert: humectat enim corp⁹ ⁊ membra. calorem confortat naturalem: digestionem optimam reddit: angustiam si qua est effugat: poros aperit. superfluitates euacuat dolores mittigat: ⁊ vẽtositates dissoluit: ex qb⁹ apparet q balneũ nõ min⁹ sit necessarium q̄ vtile qđ equidem verum esse fatemur: et si nos in totius vite nostre tempore nunq̄ balneati fuerimus: ⁊ tamen sani dei gratia semper fuimus ⁊ propterea non absolute balneum vituperamus: sed tãtũmodo illis qui inepti sunt ⁊ insueti: consuetos enim exhortamur vt ad balneum accedant dummodo infra scribendas conditiones habuerint: sin autem minime. Quarũ pma ẽ vt assueti sint sic balneari dicẽti. hipocrate in tertio regiminis acutorum. Qui balneum tamen vel saui consueuerũt eis maxi

me adhibendum est: hi namque ipsum desiderant: si ergo dimiserint leduntur. Secunda conditio obseruanda est vt nullus plectoricus neque cachochimus balneo vti presumat. ne commoti humores aliquam faciant egritudinem: quoniam Auicen. in quarto primi. c. xvij. dixit. Balneum solet facere vt ebulliant humores et spargantur. quod etiam sensit haliabas in. v. thorice. c. xiij. cum inquit. Aliquotiens malis aliquo in membro positis humoribus. cum a balneo liquefacti fuerint decurrentes bonis: miscentur humoribus: quibus secum corruptis malorum quantitates augentur: ideo corpora habentes repleta balneo nõ expedit vti antequam eorum euacuentur corpora: et illi maturentur humores hinc itaque est quod apostemate fabricantes: et ab opthalmia molestati in morbi principis et antequam matueretur materia arceantur a balneis que fuit sententia Galie. in primo de febribus ad glauconem. et in quinto Terapentice cum inquit Quod inter reliqua a balneandis obseruanda oportet vt nulla principium particularum imbecillis existat: et quod multitudo crudorum humorum secundum primas venas non prohibuerit. et propterea concludit Rasis in. iiij. Almansoris. c. xxiij. quod si aliquid damni in balneis percipitur: istud est in corporibus impuris: quia puris nullum damnum euenire potest. et propter hanc conditionem omnes fere sunt ad balneandum suspecti. Tertia conditio attendenda circa horam balnei est vt nequaquam ante exercitium balneetur quis dicente haliabate in. v. theorice. c. preallegato Balneum etenim ante exercitium superfluitates cibi trãsmittit in membra quas indigestas inuenit. liquefacitque humores et superfluitates exire paratas: et vapores defluere ad aliqua facit membra: pariterque ide mor-bus etc. Quarta conditio vt dicebatur de exercitio. est quod ante comestionem balneari oportet: cum dicat Princeps in tertia primi doctrina secunda. capitulo. vij. Prius oportet balneari deinde cibari: ita vt comestio balneationem non precedat. que fuit sententia hippocratis in. iij. regimine acutorum textu commenti. lvij. dicẽtis. Nequaquam balneandum est parua tẽporis mora post acceptum cibum vel quempiam potum: in cuius commento Galie. ait. Quod est quia qui vtitur aliquo potum deinde balneatur post illud repletur caput eius. et qui sumit cibum deinde vtitur post ipsum balneatione repletur caput ipsius et reliquũ corpus propterea quia attrahit cibum ad se ex stomacho ante digestionem eius a quo sumpsit Auicen. in secunda primi doctrina secunda. c. xix. cum dixit. Cum balneum ingrediuntur post saturitatem impinguat propterea quod materiam ad exteriora trahit corporis. verumtamẽ oppilationes efficit propterquod sui causa a stomacho et ab etate nutrimentum ad membra trahitur non coctũ. et propterea dixit vbi supra et in. vij. quarti tractatu quarto. c. ij. Qui sanitatem vult conseruare balneum ingredi debet postquam digestum quod est in stomacho et in epate. Nec tamen propter hoc credendum est quod cum hora sumendi cibum et famis aduenerit tunc balneandum sit: immo et hec hora pariter prohibetur vt de exercitio dicebatur: teste principe ĩ secunda primi loco et capitulo superius annotato dicente. Cum balneum ingrediuntur ieiuni et vacui vehementer exiccat et macrescere facit et debilitat. Quinta conditio in balneo obseruanda est quod dum in eo sunt: neque comendant quid neque bibant quamuis oppositũ plurimi faciant: que precipitur ab

hipocrate in.iij.regiminis acutorū ſic ſcribente. Neq₃ circa horā ipſam balnei propinandū eſt aliquid cuius ratio in quarta cōditione fuit expreſſa. Sexta conditio circa ſpacium balneādi eſt ꝙ in balneo longa mora non eſt facienda propterea ꝙ reſoluit et debilitat dicente Auicenna in.ij. primi doc.⁊.c.predictis. Balneū₃ exiccat eos qui diu in ipſo morantur propter reſolutionem ⁊ ſudorem ⁊c. Et infra ſubiunxit. Si quis multā in balneo facit moram: timetur ne ei ſuperueniat ſincopis, propterea quia caleſit cor et commouetur inde ſincopis. ⁊ in ſumma ſecunda.c.ij. eiuſdem ſic inquit. Multa in balneo mora ⁊ longuo tempore: licet temperate calefaciat: infrigidat tamen calorem innatum ſuffocando. ⁊ in ſecunda tertij.c.vij. dixit. Scias ꝙ longitudo ſpacij more in tina ſiue ſit aqua ſiue aliud eſt ex eis que nocent propter mollificationem virtuti. ⁊ in tertia primi doc. ſecunda c.v. ſic quoq₃ ſcripſit. Balnei impedimenta ſunt debilitare cor ſi multum morati fuerit ⁊ facere ſincopim ⁊ nauſeam ⁊ humores quietos mouere et eos ad putrefactionem preparare et cum eis ad membrorum debilium receptacula declinare a quibus accidēt apoſtemata membrorum occultoru₃ et in eorum ſuperficie: ⁊ propterea ſit Septima conſequens ad predita conditio attendenda: que ponitur ab eodem in.xij.tertij tractatu quarto.cap. x. de termino ſpacij ⁊ more in balneo dicente. Oportet vt ſit ſpacium balneationis vſq₃ dum perſeuerat ⁊ inflatur ⁊ augmentatur corpus ⁊ incipiat de tumeſcere. Octaua conditio poſt exercitium balnei obſeruanda eſt eiuſdem principis in ſecūda primi dicentis. Qui balneantur debent ſe cuſtodire ne rē frigidā actu bibāt in egreſſione balnei aut in balneo qm̄ pori ſunt apti quare frigiditas nō tardat quin ad mēbrorū principaliū corpora pcedat ⁊ ipſorū corrūpat virtūtes ab oī quoq₃ revehemētis caliditatis ſe cuſtodire debent ⁊ precipue ab aqua quoniam ſi eam ſumpſerint timēdū erit ne cito ad mēbra penetret pncipalia: ⁊ inde accidat ptiſis ⁊ ethica. ⁊ ſubdit. Caueant preterea ne cito balneum egrediantur: ⁊ caput poſt ipſum diſcooperiant: ⁊ ne frigiditati ſe exponant ſed bene cooperiantur pannis: precipue ſi in hieme fuerit. et in tertia primi do. ſecunda.c. vij. addidit. Qui ex hominib⁹ pinguis extitit: oportet ne illico cum egredit balneum comedat: ſed expectet: ⁊ paru₃ dormiat ſomnū. Ecce igitur quod obſeruanda ſunt a volentibus balneari ſi balnei iuuamenta ab auctoribus dicta conſequi voluerint: aliter enim plus nocumenti q̄₃ vtilitatis ex balneatione pcipient ⁊ pp̄ter hoc ꝙ tanta ⁊ tot a balneandis non obſeruant: ipſum ſuſpectū habemus: q̄₃uis in ſe vtile ſit ad ſanitatis cōſeruationē.

Capituliū.xlj. oſtēdit q̄ ſint iuuamēta balnei aq̄ frigide. ⁊ q̄ poſſint ⁊ qñ ipſo vti ſecure: ⁊ demon continuat dictis dicēda.

Viſu₃ eſt in ſupiori.c. quot debeāt obſeruari q̄ calide aq̄ balneo vti voluerint: i preſenti aūt dicēdū duxi de obſeruandis a volentibus in aqua frigida balneari: vt iuuenes in eſtate balneātes ſe intelligant quibus hoc cōceſſum ſit ⁊ quibus minime: dicamus ergo cū Auice.l.iij. primi doc. ſecūda.c.vj. ꝙ ablutio que fit cum aqua frigida: cōueniens non eſt niſi cuius regimen vndiq₃ ꝯſeruat ⁊ cuius etas ⁊ virtus ⁊ figurā ⁊ tp̄s ſunt ꝯuenientia: ⁊ neq₃ faſtidiū: neq₃ vomitū neq₃ vētris fluxū: neq₃ vigilias: neq₃ reumatiſmos h₃ neq₃ eſt

puer: neq̄ senex. ⁊ in hora in q̄ ipsius corpus est leue ⁊ motus conuenien=tes ⁊ est cū hoc q̄ fit post ablutionē aqua calida factā ad hoc vt exteriora fiant fortiora ⁊ vt calor retineat̄ naturalis: qḋ si volūtas affuerit vt istud sit oportet ne aqua sit multū frigida immo ve sit tēperata: ⁊ est q̄n hoc fit post exercitiū ⁊ tūc quidē oportet: vt fricatio ante ipsam fiat fortior q̄ solebat: sed inunctio sit ex oleo quēadmodū solebat: ⁊ sit exercitiū post frica=tionē aut iūctionē tēperatā: aut sit parum velocius q̄ solebat: deinde post exercitiū in aq̄ frigida subito natet vt ipsius mēbra simul dura fiāt: postea pseueret in ea scd̄m mēsurā sue leui=tatis: ⁊ quantū tollerare valet anteq̄ superueniat horripilatio. deinde cū egressus fuerit fricet̄ sicut nominabi=mus: ⁊ eius cibus augmētū suscipiat: et potus diminutionē: ⁊ consideret tēpus reuersionis sui caloris ad ipsum ⁊ caloris ei⁹: ex quo si velox fuerit scietur q̄ eius mora fuit moderata: ⁊ si tarda fuerit scietnr q̄ mora prolixior fuit q̄ d̄buit. ⁊ subdit. Et q̄ hoc agere s. balneari in aqua frigida voluerit: gradatim in ipso procedat ⁊ calidio=re die qui est in estate hora feruoris prius incipiat ⁊ sibi caueat ne ventus sit ibi ⁊ ne illud post coitum pqrgat: neq̄ post cibum qui nō sit digestus: neq̄ faciat hoc post vomitum neq̄ post euacuationem neq̄ post colicā passionem: neq̄ vigilias: neq̄ corpo=ris debilitatem neq̄ stomachi: neq̄ post exercitium nisi qui illud agit sit valde fortis scd̄m modū quē dixim⁹. Et concludit postremo. cum aqua igitur frigida secundum modos di=ctos lauari calorem naturalē subito ad interiora pellit postea ꝯfortat ip̄m vt fortior fiat: ⁊ egrediatur extra multum hec ipse. Et non solum hoc fuit principis sed etiā ꝰhalia. in. v. theo. c. xiij. dicētis. Suauis aque frigide balneum corpus refrigerat ⁊ humectat: calefacit qu oq̄: sed per accidens spissat etem poros: calorē interius in corpore recludit. Unde ⁊ suauis aque frigide balneum si post sumptum fiat cibum: digestionem adiuuat si carnosum fuerit corpus ⁊ etas iuuentutis ⁊ presens estas tunc enim augetur ca=lor naturalis: ⁊ membrorū virtus di=gestionisq̄ bonitas. ⁊ post pauca subiunxit. Si sit autē corpus exile: ⁊ pauce carnis: frigus in profundo immer=gitur corporis: ipsumq̄ refrigerat donec etiam nobilibus cōtinuetur ipsa mēbris frigiditas: coagitatur itaq̄ naturalis calor: accidit q̄ illis qḋ serpētibus hyeme. Et post aliqua adhuc subdit. Cauendum est aūt aque frigide balneū post coitum ⁊ laborem diariamq̄ nisi quod superabundans fuerit: tunc etenim aque frigide balneū vtile est. Nec vero statim post vigi=lias aut vomitum fiat: nec post medicaminis laxatiui potum: quoniam in oībus his malū est que fuit etiam Gal. sententia in tertio de regimine sanitatis dicentis. Aqua frigida mo=derate nature corporis cōgrua: quo=usq̄ tamen augetur corpus encratū frigida nō balneādū est ꝓhibet augmentationem adaucto vero iam sufficienter assue faciendum eo: quia totū corpus fortificat: ⁊ cutem spissam et duram perficit vt non ab exteriorib⁹ ledatur. Qui autem voluerit incipe=re balneari in frigida aqua: debet hoc incipere hora anni incipiente estate: vt vsq̄ ad hyemen. iam assuefa=ctus sit: et dies sit vt possibile est nō ventosus: sed calidissimus et meridies eius sit: et homo qui erit balne=andus in medio quarti septēnij. s. cir=ca vigesimumquartum annum: in nullo ab aliqua causa eo die vel precedente nocte alteratus suam consti=tutionem certissime custodiens sit. et animo non tristis immo letus maxi

me: tunc qui prius fricetur lintheis durioribus vel spertina vt equaliter fiat fricatio: deinde fricetur oleo: post vero exercitetur equalibus quibus assuetus erat exercitijs: sꝫ citiorib⁹. deinde repête in aquã descendat vt momẽto vno omnibus mẽbris corporis circũfundit aqua: ne si paulatim descẽdat rigor innascatur: sit autem aqua neqꝫ tepida: neqꝫ multũ frigida: postmodũ vero ꝛ hac vtetur. Egrediẽte vero ab aqua pluribus manibus fricetur per oleũ quousqꝫ calefiat cutis: ꝛ postea cibaria quidẽ plura sint assuetorum: minor vero potus offeratur: quia plura appetunt in frigido balneo: et digerunt melius: ꝛ sitiunt minus: ꝛ incedant in crastinũ ad exercitia fortia ꝛc. Ex quibus manifeste patet ꝙ perpauci quidem reperiuntur qui hec omnia: sciant: possint ꝛ velint obseruare: ꝛ ꝑpterea infirmantur pleriqꝫ ex tali balneatiõe: iõ piculosa est his q̃ tot ꝛ tãta vt dixim⁹ attẽdenda nõ obseruauerint: quare aut cõsueti dimittant: aut predicta ad plenũ prosequantur. Reliquum est ꝙ postq̃ in superioribus de aere exercitio coitu: ꝛ hmõi corpus inuamẽtib⁹ (alias immutãtibus) dixim⁹ vt deinceps de restaurãtibus ipm scribamus: vt sciat vnusquisqꝫ quomodo ꝛ cũ quibus resolutũ ꝛ iam euacuatũ corpus possit confortari: ꝛ qꝛ naturaliter ꝛ artificialiter generalia semp precedere debent specialia. vt dixit Gal. in. iij. aphorismoꝝ. cõmẽto. xvj. ꝛ Aristo. in. ij. de generatione. Cognitis vniuersalibus facilius intelliguntur particularia: ideo rationabile nobis videtur vt prius declaremus quot et que circa refectionẽ vniuersalit attẽdẽda sint necessario: deinde de cibis oĩbus in speciali sermonẽ faciemus: ostendẽtes q̃ cibi laudabiles sint ꝛ sanitatis cõseruatiui: ꝛ qui mali ꝛ egritudinales existant. digerẽdi ꝛ approprĩadi in q̃litate ꝛ quãtitate vnicuiqꝫ cõplexioni: etati: regioni: ꝯsuetudini ꝛc. Scd̃m ꝙ perito ꝛ iam electo medico videbit. Nunc autẽ ab vniuersalibus incipientes ostendamus propter quid comedere oportet quotidie.

Capitulũ. xlij. ostendit causam necessitatis quotidiane refectiõis ex cibo ꝛ potu.

Quemadmodum lampadis flamma continue consumit ea que sibi apponũtur vt se ipsaꝫ diu cõseruet ꝛ faciat: q̃uis non possit immortalez: sic ꝛ calor naturalis q̃ in nobis existit: incessanter agit in mẽbra ꝛ corporis humiditates: ꝛ sicuti oleo deficiente flamma ipsa lychinũ in breui tẽpore cõburit ꝛ cõsequenter extinguitur: sic ꝛ nostra caliditas postq̃ humidũ nutriẽs finierit partes corporis arefacit: ꝛ sic est causa extinguẽdi seipsam accidẽtaliter: ꝑpterea ꝙ suã cõsumit materiã: vt inquit Aui. in tertia primi c. j. Et prima quarti. c. de ethica. Cum autẽ extinctus fuerit calor naturalis: necesse est vt ꝛ aĩa corpe separet: qꝛ deficiente instrumẽto nõ potest artifex operari: sic ꝛ anima suas amplius nõ põt actiones exercere calore naturali adnihilatio: qd̃ suũ erat instrumẽtum vt ait princeps in prima primi doc. iij. c. iij. Et fuit sententia Gal. in quinto de simplici medicina distinctione scd̃a. c. v. dicentis. Calor innatus est illud qd̃ nominamus spiritum: ꝛ est ille qui fixus est ꝛ plãtatus in corpore cuiusqꝫ animalis: qui q̃uis non sit de substantia anime: est tamẽ primum instrumẽtorum eius: necesse est igitur volenti hunc calorem ꝛ vitam ipsam cõseruare vt eum nunq̃ sine pabulo ꝛ nutrimẽto relinquam⁹: qm̃ priuatum alimẽto nõ potest diu durare teste Aristotele in secũdo de anima textu cõmenti. xlviij. ꝛ Gal. in primo de alimẽtis. c. j.

dl. Sine alimēto nō est possibile viue-
re nec sanos nec egros. Cuius causam
⁊ rationem assignauit Rasis in. xxv.
continētis. c. primo dicens autoritate
Joannitij. Quia corpora nostra sunt
continue dissolutionis ex aere circun-
ferenti ⁊ caliditate innata que est in
nobis: indiguerunt nutrimēto ad resi
stendum ei qđ dissoluitur diffusiusqꝫ
haliabas in. v. theorice. c. xiiij. hoc sen
tiens sic ait. Dico ergo cum sit corpo-
rum animaliū rationalium ⁊ irratio-
nalium substantiam eorū dissolui sem
per ⁊ continue naturalis causa qui in
eis est caloris calidiqꝫ exterius qui il
lis obuius est aeris aut dissolutione le
ui: vt qđ a corporibus omnibus relaxa
tione dissoluitur aut certe manifesta:
vt sputa: emunctiones: sudor: vrina et
egestio: necessariā habuit naturā ma
teriam ab exterioribus que eorum lo
co succederet que a corpore dissoluun
tur. hec ergo materia sunt esca ⁊ potꝰ.
Qui mihi videntur verba Galieni di-
centis in libro de dissolutione cōtinua
capitulo primo hoc modo. Quia cor-
pora hominum sunt in cōtinua dissolu
tione: ⁊ propter calorem aeris circun-
dantis ea extrinsecus: ⁊ calorem inte
rius existentem fuit necessarium re-
staurare in eis qđ dissolutum est de
ipsis: ideoqꝫ fuerunt necessarij cibi et
potus: vno itaqꝫ verbo cum ipso etiā
Auicen. in. ij. j. doc. summa. et. c. secun-
dis. sic dicente. Nutrimento indigen-
tes sumus: ⁊ nostre conseruatio sani-
tatis est ex nutrimento nobis conue-
niente quod equale existit ⁊c. In sum
ma igitur dictorum ratio hec est: quia
si resolutio esset: restauratio autē non
existeret: proculdubio vita cito finiret:
sed posito calore resolutio sequitur:
non posita autem refectione consum
ptio: propterea fuit necessarium vt nu
trimentum partibus suppleret resolu
tis: multum vero aut paucum secūdū
maiorē aut minorē resolutarum par-
tium quantitatem dicente Auicenna
in. xiij. tertij. tractatu. ij. c. vij. Necessi-
tas cibi est vt suppleat locū eius quod
resoluitur: cum ergo non est resolutio
aut est resolutio parua: non est neces-
sarius cibus extrinsecus. quod etiam
voluit in cāticis textu cōmenti. cxxiij.
dicēs. Scias ꝙ prima cibi actio est auge
re augēda ⁊ restaurare omne deꝑditū
ex dissolutione corporis: ⁊ ad primum
statum deducere. Resolutio itaqꝫ calo
re naturali ⁊ ab extrinseco proueniēs
fecit refectionis ⁊ nutrimenti necessita
tem: vt deperdita eo modo quo possi
bile est restaurarentur: quod dicimus
propterea ꝙ restaurata nunꝗ̄ ad quā
titatem: nec ad perfectionem dissolu-
torum attingūt: ⁊ ob hanc causam ne
cesse est ad finem deuenire: ⁊ ꝙ ita sit
patet per Gal. in primo de regimine
sanitatis dicentem. Si possemus tale
aliquid introducere qđ simile esset ef-
fluēti: hoc sanissimum ⁊ optimū esset:
sed hoc impossibile est: quia id quod
defluit ab vnoquoqꝫ membrorum: ta
le natura est quale ipsum membrum
a quo defluit. Nihil autē eorū q̄ come
duntur aut bibuntur: tale est omnino
quale id quod defluxit. a quo sumpsit
Auicē. in prima primi de etatibus .§.
illo. Amplius si hec virtus scilicet nu-
tritiua infinita foret: ⁊ semper permu
tationem in corpore facere eius quod
dissoluitur equaliter ⁊ vno modo: dis
solutio tamen vno modo non esset: im
mo quotidie augeret ⁊c. Et ob hanc
causam etiam optima comedētes: nu
tritiuissima: ⁊ ea perfectissime digeren-
tes: mori habent de necessitate: licet
non tam cito sicut oppositum facien
tes. Et hec de necessitate refectionis
dicta sint hactenus.

¶ Capitulum. xliij. ostendit que ⁊
quanta sit vtilitas refectionis cū ci
bo ⁊ potu.

Visa in precedenti capitulo refectionis necessitate: in presenti eius grandis utilitas est videnda: licet magna ex parte ex his que in superioribus dicta sunt: comprehendi potest. Attamen dicamus iterum replicando quod quamuis refectio quantumcunque optima nos non faciat a morte securos: cum due sint naturales corruptiones quas nullum generatum corpus effugere potest. Una quod semper magis desiccamur. Altera quod semper vniuersa substantia nostra fluit ob innatum nobis calorem. vt primo de regimine sanitatis innuit nobis Gal. et in vj. eiusdem cum inquit. Si possibile esset semper custodire humidam complexionem corporis: immortales essemus: sed quia naturalem viam eam que ad desiceandum corpus fugere non possibile. propterea senescere necessarium est nobis: et corrumpi: et quamuis a iam dictis ordinatissima et perfectissima dieta nos minime possit liberare: de his tamen duabus rebus securitatem prebet putrefactionis penitus prohibitionem: et defensionem ne humiditas cito resoluatur: et in ipsius quidem fortitudine consistit vt ipsum corpus vsque ad debitum tempus secundum suam primam complexionem permanere faciat et hoc quidem erit propter regimen rectum restaurationis que fit loco eius quod resoluitur secundum quantitatem possibilem etc. vt inquit Auicenna in tertia primi. c. j. cuius pre allegata fuerunt verba. Si igitur hec duo fecerit. s. quod putrefieri non permittat: et prohibuerit ne cito humiditas resoluatur: diu et sanos viuere faciat omnes qui tali vsi fuerint restauratione prout sensit Gal. in. vj. de regimine sanitatis cum ait. Longeuissimus est vtique qui minime desiccatus fuerit: et infra dixit In complexione longeuissimi omnium sunt qui humidissimi et nimirum et sani sunt consolidatum fuerit corpus etc. Quod etiam voluit Auicen. in loco superius allegato cum inquit. Corpus non permanet tempore quo perdurat: nisi propterea quod ipsius innata humiditas prima resolutioni resistit caloris etc. O quam grandis est ergo refectionis vtilitas: que corpus a siccitate festinu preseruat: que siccitas in tantum est nostris corporibus inimica atque contraria: quod incessanter augendo procedit donec nos perimat. teste Principe, vbi supra. quam grande iterum erit refectionis commodum cum humanum corpus longeuum et sanum esse faciat toto suarum etatum decursu. si ipsa debita fuerit et ordiata refectio dicente Galieno in libro de euchimia et cachochimia. Amicorum meorum quicunque vacant circa exercitia et ordinatiuam dietationem omnes video semper sanos esse: et iterum et in eodem. Non egrotabit omnino debite dietatus et exercitatus etc. Sit itaque huius capituli hec conclusio: quod magna est debite ac ordinate refectionis vtilitas: quemamodum sapientissimi antiquorum in preallegatis locis voluere. Quas autem habeat conditiones que debita siue ordinata dieta dici meretur in sequentibus: deo volente scribemus: non appropriando ipsam huic vel illi complexioni aut etati: sed hoc iam electi medici iudicio relinquemus: que sua sapientia quod vnicuique conueniens erit: iubebit offerre prout regio: natura: tempus: anni: consuetudo: et huiusmodi expetere videbuntur: que omnia cognoscere et sufficientissime intelligere debet: cum dicat Galienus in libro de euchimia. Memorari autem te volo secundum omnes huiusmodi tractatus: quoniam neque auxiliorum: neque sanatiuarum: dietationum scito erit finaliter qui materiarum virtutes certitudinaliter didicit: nisi cognoscat corporum naturas quibus hec adducuntur. Quedam enim densa sunt et difficile transpirabilia. Quedam vero rara et de facili euacuabilia: et indigent vt iam est: cibo

humidiori. sicciori vero secunda: & illa quidem grossiori: illa autem subtiliori & illa quidem pauciori: illa vero amplioiri: ita autem & quicunque melancholichum habent sanguinem: humidis & calidis cōplexione indigent cibis: sicut quicunque cholericū humidis & frigidis: que autem phlegmatici calidis & siccis &c. Demum cōcludit. dignosticum igitur esse oportet eum qui recte debet uti cibis: ideo perito dirigente medico iam reperto: prout conuenit vtilis semper erit ad corporis sanitatē refectio: sicuti ab initio presentis capituli intendebamus declarare.

¶ Capitlū. xliiij. ostendit qualiter substantia reficientiū in bonitate vel malitia cōsideranda sit ad sanitatem.

Dicamus q prima & principalior rerū circa refectionem cōsiderandū sit bonitas substātie ciborū: que si neglecta fuerit nō modo erit inutilis: sed etiā perniciosa Malitia enim ciborū hanc solita est habere naturā q per spacium quoddam temporis sua celet & occultet nocumenta posterius vero ea manifestissime ostēdat dicēte Gallie. x. de iuuamentis mēbrorum. c. j. Sicut animal quando famescit inducit illud famis necessitas comedendū lutū limum: & alia multa mala: ita est in quolibet mēbro quādo caret cibo sibi conueniēti: inducit ei cibi necessitas naturalis ad attrahendū humores malos quibus nutritur: & iste superfluitates que aggregātur in mēbro putrefiunt scdm spaciū temporis quousque adacuentur & calefiant & habent generare egritudines calidas & febres acutas & alias multas egritudines. Nō est igitur de propria digestiua: vt nonnulli faciunt confidēdum: cū male substātie cibaria cōmeduntur: quoniā princeps in tertia primi doc. scda. c. vij. sic inquit. Ille i quo mala digeruntur nutriēta ob hoc nō decipiatur quoniam post dies in ipso mali generabuntur humores egritudines facientes & pernecantes. quod sensit Gal. in primo de alimentis. c. vltimo cum ait. Non oportet negligere pura facere omnia ad esum preparanda cognoscentes quamēgid quod per singulos dies nocumētum non sentiatur propter paruitatem tamen cōgregatur ex ipsis tempore multo et inde manifestum fit aliquando in secundo etiam alimētorum. c. de cucumeribus in fine sic inquit. Ab omnibus abstinere consulo cachochimijs edulijs et si facile digestibilia aliquibus sint latet enim tempore multo prauus in venis chimus ex ipsis congregatus qui cum coctione modica ad putrefactionem deuenit febres mali moris operatur. & propterea in. c. iij. libri de euchimia et cachochimia cōcludit dicens. Cachochimia cibaria omnimodo fugienda sunt siue grossos siue subtiles operentur qui in nobis humores. Et libro de cura ictericie dixit: q assumere qd nociuum propter delectationem nephādum: qui autē sint huiusmodi mala cibaria: ipse Galienus expressit in libro de dissolutione continua dicens. Omnia cibaria que nō temperata sunt nō generant sanguinem purū: mundum clarum. Et cibariorum mali chimi tres sunt species: eorum enim sunt que addūt in phlegma: & eorum que addunt in choleram: & eorum quedam sunt q addunt in choleram nigram & oportet omnem hominem dimittere multitudinem eorum & cōtinuationē assumptionis ipsorum: & si digerant ea: et si non inferant nocumentum cito. tamē addunantur in corpore continuantis acceptationē eorum in longo tempore: chimi generantes egritudines malas &c. Et post pauca subiunxit q hu-

iusmodi sunt panis factus ex farina multi furfuris ⁊ frumenti antiqui aut farina mali chimi qui addit in chole ram nigrã. Et caro pecudis oīs q̃ ad dit aliq̃d in phlegma: ⁊ caro capre et multorũ annoꝝ oīs caro addit in me lancholiã ⁊ similiter caro irci: caro bo vis: ⁊ hmōi ⁊ de mēbris aīaliũ renes: ⁊ cerebrũ: ⁊ oēs vētres ⁊ oua cocta in tegnamine: ⁊ caseus antiquus ⁊ fun- gi: ⁊ cicera: ⁊ lentes: ⁊ miliũ: ⁊ panicũ: ⁊ pisces duri viscosi: ⁊ similiter saliti: ⁊ fiscus sicce si multa summantur: et pira: ⁊ poma: ⁊ cucumeres: ⁊ cucurbi- ta: ⁊ bateca cũ malũ chimũ in stoma cho reperiunt: ⁊ olera oīa sunt mali chimi ꝓpter multitudinē superfluita tum in eis ⁊ paucitatem nutrimenti: ⁊ cepe: ⁊ allia: ⁊ raphanꝰ: ⁊ rape: ⁊ pa stinace: ⁊ caules: ⁊ his similia q̃bꝰ oī- bus abstinere manifestuꝫ est dicente Rasi in quarto Almansoris. c. xj. Sal uus existit a ciborum horum malitia qui nō eis vtitur: ꝙ si aliquem eis vti contingat sibi subuenire debet catari cum humorē ex eis generatum expel lens sumendo ⁊c. Quod ēt breuius p str inxit Auicē. in tertia primi. c. supe- rius allegato dicens. In princip. opor tet vt sanitatis cōseruator studeat ne cibi ipsius substantia sit aliquod nu- trimentũ medicinaliuꝫ sicut olera et fructus ⁊ reliqua ab ipsis: qm̄ subti- liantia sanguinem sunt adurentia et grossa sunt ipsum phlegmaticum facientia. ⁊ corpora grauantia ⁊c. Non sunt ergo hmōi cibaria male et illaudabilis substantie comedenda. Si tñ aliqñ ꝓpter necessitatē aut ino piam quis alia ab his non haberet consilio principis Aui. vti debet dicē- tis in tertia primi. Si alicui necessa- rium fuerit nutrientia comedere ma- la paucis vicibus ⁊ non frequentibus vtatur ⁊ cum eis misceat quod sit ip- sis contrariũ vtputa calida cum frigi dis ⁊ sicca cũ humidis vt infra diffu- sius scribemus: quapropter cibaria male substantie intantũ ab auctori- bus detestata erũt iuremerito ab om nibus relinquenda: ⁊ per consequēs que bone fuerint substantie ⁊ lauda- bilis chimi erũt ab hoībus eligenda vt ex iam dictis patet manifeste.

¶ Cap. xlv. ostēdit q̃s modus sub stantie ciborũ eligendus sit ad sa nitatem. s. an grossi vel subtiles ci bi sint manducandi: ⁊ qui sint hu- iusmodi declarat.

Quia posset quispiã dubi- tare circa modũ substan tie ciboruꝫ: an. s. subtiles seu grossi magis cibi sint ad sanitatis conseruatio nem eligendi: ⁊ ideo in presentiarum de tali modo est aliquid dicendũ cuꝫ subtiles neq̄ grossi cibi absolute nō fuerint ab auctoribus cōmendati: sed añq̄ hoc declaremus intelligēdũ est iuxta haliabatis sniam in. v. theorice c. xiiij. q̃s cibus subtilis ⁊ q̃s grossus esse dicat̄: inquit em̄ ipse eo in loco ꝙ subtilis cibus est cuius q̄titas ma- gna corpus pauco pascit nutrimēto: grossus aũt dicit̄ cuiꝰ q̄titas pauca corpus plurimo reficit nutrimneto: tē peratus aũt inter grossum ⁊ subtileꝫ est: cuius moderata q̄titas modera- te nutrit. Si aũt multa sit eiꝰ q̄titas multũ: ⁊ si pauca: parũ: postea exēpli ficat dicens. Cibi subtiles sunt vt ca- ro pulloꝝ: pisces parui: lactuca: ⁊ hu- iusmodi oportuni his qui parui sunt laboris ⁊ exercitij: grossi aũt cibi sunt caro vituli magni: ⁊ pisces grandes solide carnis: caseus recens ⁊ similes conuenientes his qui magni sunt la- boris ⁊ exercitij: ⁊ q̃ virtutis necessa- rium habent augmentum: corporisq̄ corpulentiam: ⁊ ideo bene diximus a principio huius capituli ꝙ absolute:

neq cibi subtiles neq grossi approbentur a sapientibus: sm quod etiam Isaac in vniuersalibus dietis sensisse videtur cum ait in .c. vij. Mollia et terrena digestibilia facile sunt in sanguinē cōuertibilia et mēbris facile assimilanda: sed incorruptiones trāsdu ci leuissima et nō diu in membris permanentia: et infra dixit. qualiscunq cibus subtilis fuerit paruissimū et debilissimum membris tribuit nutrimētū cibaria vero dura ad dirigendū sunt corpus nutrientia si virtus naturalis superat ea: qd etiā voluit princeps in iij. primi doc. ij c. vij. cum inquit. Nutrientia subtilia sunt magis sanitatis conseruatiua et virtutē minus iuuant et fortitudinē. Et grossa sunt istis contraria. Et igitur qui fortitudine indiget nutrientia fortis chimi sunt necessaria. verūtamen ex eis nō multū comedant: ideo vt digerantur. ne qs autem audiens quod nutrientia grossa magis virtutem confortent decipiatur: existimās ea pre alijs fore accipiēda: debet etiam considerare quod tardi sunt digestionis: et nō nisi exercitatis conuenientia: quiescentibus autē maxime inimica: vt iam ex haliabatis serie supra visum est: et vt multo clarius ex verbis Isaac colligitur dicentis in vniuersalibus dietis. ca. viij. Cibaria grossa non sunt laudabilia quietis et non habentibus exercitia in his enim calore: quiete congelato talia nō digeruntur: ideo cauenda sunt. Que quoque fuit sententia Gal. in libro de euchimia et cachochimia. c. ij. dicentis. Cibariorum que grossos et viscosos generant humores nutriuissima omniū sunt: et si digerantur bene in ventre: valde benignum sanguinem generare nata sunt. Manifestum est autē quod qui in quiete permāserint ea bene digerere minime possunt. Et propterea ipse eodem in cap. que media sunt cōmendauit his: scilicet qui neq omnino ociosi sunt neq fortibus sunt assueti exercitijs: dicens. Inculpabilissima ciborum sunt que inter subtiliantia et ingrossantia existunt qualia sunt optimi panum et carnes gallinarum et fasianorum et perdicum et columbarum et turturum et merularum et paruarum auium omnium: adhuc autem et petrinorum piscium: et marinorum et ceterorum nullum fetorem habentiū. Et infra ait. Optimus cibus corporibus nostris est qui non est ex substātia grossa neq viscosa ex quo sāguis consistentia moderatus generatur. et in libro dissolutione continua sic diffusissime hanc materiam pertractauit di. Et qui est in corpore temperatus et sanus nec labor eius est multus. nec est labor in virtute: meliora sunt ei cibaria media inter subtilia et grossa: quia ipsa ei conueniunt et non debilitant subtilia nec generant crudelitatem et oppilationem sicut grossa: et postea exemplificat. Quemadmodum est omnis panis bene preparatus arte: Ouum gallinarum: caro hedi et animalis agni et pecudum et caro pullorum et columbarum et paruarum auium: licet hec duo sanguinem generent calidiorem et grossiorem sanguine temperato: epata quoque pullorum anserum et assellle ipsorum que sunt temperata: licet reliquum corpus eorum sit multarum superfluitatum. ¶ Et omnis auis que est multi motus. Et cuius pascua sunt in loco boni nutrimenti et mundi aeris. ¶ Et similiter omnia oua bene preparata. Et maxime que sunt proiecta super aquam calidam. Et recipiuntur antequam indurescant sunt temperate grossitie. Et omnes pisces non dure carnis. Nec multe viscositatis: Aut quibus non est viscositas. Et sunt bonissimi saporis.

et quorum pascua sunt in aquis mundis a sorditie: et qui in aquis fluminum sunt temperati et boni nutrimenti. Et de fructibus vue et ficus quando sunt bene mature sup arborem et cito discedunt de corpore. Quod enim generatur ex eis temperatum est in subtilitate. Et de oleribus: lactuca: endiuia: sparagi. Et omne vinum cuius color est granati clarus nec est nimis antiquum etc. Hec ergo inter cibaria sunt vtenda sicut grossa inter alia sunt maxime fugienda et ab ipsis etiam exercitantibus: quamuis minus eis noceant quam quiescentibus: tum quia dura sint ad dirigendum tum etiam quia sanguinem generent grossum et oppilatiuum. Et quod etiam in laborantibus sint suspecta apparet ex sententia principis in .iiij. j. capitulo allegato dicentis. Nutriens grossum quod exercitati et multi laboris comedunt propterea quod ab eorum epate rapitur cum nondum sit digestum preparat eos ad egritudines perniciosas in fine vite aut in eius principio licet sint in sua confidentes digestiua. Et in .iiij. j. c. primo iterum ait. Et nos quidem terremur a nutriente grosso cum pro certo sciamus quod ex eo accidant oppilationes etc. Concludamus itaque quod ad sanitatem conseruandam cibi valde grossi sint ab omnibus euitandi subtiles vero a laborantibus: medij autem a medio modo se habentibus. Qui subtiliores et grossiores eligantur prout maioribus aut minoribus appropinquauerint homines exercitijs dicente Ysaac vbi supra. Membris confortandis cibi sunt necessarij grossi scilicet non multum et ad digerendum duri. Regimento vero et custodie sanitatis leues cibi et faciles et actioni nature obedientes etc.

¶Capitulum. xlvj. ostendit que sint cibaria grossa que delicatis proprie et quiescentibus maxime inimicantur. Et an duris vel mollibus cibis vtendum sit.

In precedenti .c. visum est quod grossa cibaria: aut nemini conueniant: aut solum his qui fortibus vtuntur exercitijs. Que autem sint huiusmodi: ad plenum in eo minime scripsimus: sicuti in isto ea volumus sufficienter annotare: vt ab ipsis studiosi et quicunque alij quotidie sedentes: et parum aut minime laborantes possint ea cognoscere: et cognita pretermittere ne eorum percipiant nocumenta. Dicamus igitur primo quod homines et quando grossa nutrientia possint securius manducare: et qui minime. Gal. seriem adducentes in lib. de dissolutione continua sic scribentis. Cibaria grossa cum inueniunt corpus calidum multum laborans: et somnum multum post cibum: digerunt et nutriunt corpus nutrimento plurimo: adherent et confortant confortatione plurima: et melius est quod sumantur hec cibaria in hyeme propter aggregationem caloris in interioribus corporis et longitudine somnij: et quando quis sentit in corpore suo dissolutionem manifestam. Hec ipse de conditionibus eorum qui grossis nutrientibus vti possunt. Sed qui huiusmodi non fuerint: illis minime assuescere debent: scribente eodem in loco allegato sic. Si comedat aliquis cibos grossos: et sit in corpore suo caliditas pauca: et proprie in stomaco: et labor ante cibum paucus: et somnus similiter paucus: non perficitur digestio: sed generatur in corpore humor ex eis grossus nimium crudus generans oppilationem in epate et splene. Ideo oportet eum qui comedit cibos grossos: et preter necessitatem dominij appetitus eius: quod paucos ex eis accipiat: incommixtos nec assuescat eos. Deinde adducit que sint huiusmodi a quibus cauere oportet dicens. Ex eis sunt lenticule et glandes id est castanee et lepores: et fungi et fabe asse: et epata: et oua dura elixa aut assata: et quod est fri-

xum ex

rum ex eis: ꝛ lac coctū coctionibꝰ pluribus: ꝛ vbera: ꝛ vinum vue qđ est coctū: et specialiter qđ est ex vua grossa in natura sua: qꝛ caliditas in coctione acquisiuit eis siccitatem ꝛ coagulationem: ꝛ caro cerui ꝛ hyrci: ꝛ carnes bouine ꝛ vētres ꝛ intestina. hec oīa grossa sunt ꝑpter duriciē nature eorū: ꝛ eodē modo lupini: ꝛ rape: ꝛ faseoli: ꝛ panis furni in exterioribꝰ est grossus propter id qđ acquisiuit ei ignis ex siccitate: ꝛ in interioribus est grossus ꝑpter viscositatē que est in pane de natura frumēti. Et oīs panis aut superflue decocꝰ: aut diminute decoctꝰ: aut infermētatus: aut subcineritiꝰ: aut cū lagana: ꝛ dactyli: ꝛ fungi: ꝛ cerebra, omnia sunt grossa ꝑpter viscositatē q̄ in natura eorū cōsistit: ꝛ pisces duri ꝛ viscosi: ꝛ carnes ꝛ caseꝰ grossus: ꝛ aures: et labia: ꝛ extremitates musculorum. Et etiā gñat accidētaliter ex cibis frigidis humor grossus ꝑpter debilitatez caliditatis corpis ꝛ digestionis sue: sicut accidit ex comestiōe fructuū ante maturationē eoꝝ. Et ex comestiōe citrulorū ꝛ cucumeris ꝛ carnis citri ꝛ lactis acetosi ꝛc. Hec igitur ꝛ silia sunt a nō laborātibus ꝛ debilibꝰ fugiēda: ꝑpter nocumēta superius assignata. Et ꝑpterea cōcludendū est ꝙ qui ꝑtactas nō habuerint cōditiones: ista potius que diximꝰ dimittere debēt q̄ȝ comedere. Et quāuis ex iam dictis satis cōprehēdi possit ꝙ circa siue dura ꝛ lubrica viscosa siue mollia; eo ꝙ vt plurimū grossa sint: pari rōne ꝑpretermittēda forent. Tū dicemꝰ specialiter de ipsis cū Gal. in .j. de differētijs febriū. c.iij. dicēte. Quecūqȝ sunt lubrica ꝛ viscosa grossorū humorū gñatiua morbidiora sunt: oppilare enim ꝛ obstruere corpus sunt parata. Nō minꝰ aūt sicca cibaria a sapiētibus q̄ȝ aquosa ꝛ lubrica detestātur cū multorū sint gñatiua nocumentorū dicēte Rasi in .xxv. cōtinētis. c.j. auctoritate fabri. Super abundans sumptio nutrimentorū siccorū tollit virtutē ꝛ colorē corpis mutat desiccādo ventrē. Isaac etiā in .vij. c. dietarū vniuersaliū sic inquit. Cibꝰ durus ꝛ siccus fit pessimꝰ: ꝛ oībus que diximꝰ cōtrarꝰ dixerat eñ supra ꝙ cibus q̄ siccus nō erat nutritiuꝰ ꝛ ad dissoluenduz de mēbris durus existebat atqȝ qđ substātie mēbroꝝ ꝑfecte assimilabaꝛ. Et in .c. viij. libri eiusdē iterū dixit Sicca cibaria sunt pessima: qꝛ cū duricia digerēdi nutrimēta faciūt sicca: vñ scđm medicinā ꝛ nō scđm nutrimēta sunt dāda. Et ꝑpterea a preadductis auctoribꝰ nō discedēs Auicen. in .iij. j. doc. ij. c. vij. sic ait. Nutriētia sicca assidue comedere fortitudinē cadere faciūt que fuit Gal. snīa in .v. de simplici medicina distinctiōe. vj. c. ij. dicentis. Oēs res q̄ exiccāt: finiūt humiditatē sanguinis: quare ingrossant euz. Et ꝑpter hāc causam minorāt ipm. Et si sunt in naturis calide faciūt eū vehemētioris caliditatis q̄ȝ fuit ꝛc. Quam obrem dicere possumꝰ breuibꝰ nos expediētes ad sanitatis cōseruationem: nec grossa valde cibaria: neqȝ subtilia: neqȝ lubrica viscosa ꝛ valde mollia sicut nec sicca facere videnꝛ. Sȝ iter dcā que mediocria fuerint approbantur.

¶ Capi. xlviij. declarat ꝙ cibi sanitatis cōseruatiui non sint: nec esse debeant valde calidi aut frigidi: sicut nec valde hūidi vł sicci ꝟtualr.

Quia nō sufficit ciborū substantiā intelligere ad conseruationē sanitatis: nisi etiā de qualitatibꝰ ipsorū ꝑmis sufficiēs habeaꝛ cognitio. Jō impresentiarū de ipsis sermonē facie mꝰ dicētes: ꝙ cibaria sanitatis ꝯseruatiua esse nō debeāt fortis caliditatis i ꝟtute: ꝑpterea ꝙ calorē icēdūt naturalē: ꝛ hūiditatē corpis soleāt desiccare cū dicat Auicē. i. j. j. doc.

iij.capitul.j.caliditas maior quam debet: reddit corpus siccius quam oportet.et in iiij.j.c.ij.Oēs caloris cause cum super fluūt in exiccādo iuuāt.Et fuit senten tia Gal.in primo de cōplexionibus.c. ij.dicentis.Caliditatis nāque cū vincit: proprietas est vt destruat humiditatē: et cōsumat eā.Et in eodem.c.iterū ait. Necessariū est cum vincit caliditas in corpore: vt sequatur eaz siccitas etc.Et propterea cibi valde calidi vt plurimuz sunt etiā sicci:et per cōsequens calefaciunt et exiccāt corpus vltra quam opz.Et ideo cibi tales valde calefaciētes:aut nunquam:aut raro:immo quam rarissime sumantur:et plus via medicine quam nutrimenti:nisi forsitā corpora valde frigida forēt hyeme et regione frigida dicēte Gal.in libro de dissolutione continua.Cibaria calida conueniunt ei cui dominatur frigiditas:et in tēporibus et partibus frigidis:et in ciuitatibus frigidis.Et vitare debet ipsa ille qui calide fuerit cōplexionis in tēporibus calidis:et in ciuitatibus calidis:quemadmodū sunt frumentū coctū:panis fru mēti:cicera:dactyli:sisamum:sinapis: vue dulces:apiuz:ruta:raphanus:rape:canapis:pastinace:allia:cepe:porri:caseus antiquus:vinū dulce calidū:et vinū antiquū citrinū.Aduertēdū quo que est quod nō solum euitare opz cibaria que nimis calida sunt in virtute et in potētia:verumetiam temperatissima quādo actualiter multū calida percipercētur.secūdum quod iussit Rasis in Almā soris.iiij.c.iiij.dicens.Est etiā abstinēdum a cibis calidissimis:quales sunt tūc cū ab igne remouētur: quibus nullus vti dz.Propter hoc tñ nullus intelligat quod tepida debeāt esse que comedēda sunt:imo calidiora quam tepida:lz nō calidissima esse oporteat que accipiunt: propterea quod tepidū oē est mollificatiuū et resoluēs virtutē.teste Princ cipe.j.iiij.c.xxvj.Et fuit sententia Gal. in.ij.Terapētice.c.v.dicētis. Tepida oīa soluūt robur ventris:ideo calida sufficiēter et non calidissima: neque tepida sint que māducamus.Cibaria etiā actu vel potētia valde frigida nullo pacto sunt comedēda:quoniam sua frigiditas humane nature est valde contraria.cū dicat Isaac in vniuersalibus dietis.c.v. Frigida velut nix sunt multū fugiēda:quoniam et si in corporibus iuuenū non appareat nocumentū eorū:tamē malicia paulatim se adunat:licet ipsi non sentiāt:sed exeūtes iuuētutem: et subeūtes senectutem multos et diuersos morbos incidunt:qui incurabiles sunt:et diu in visceribus permanēt:et in articulis et neruis:quia frigiditas semper mēbra percutit debilia et multum sensibilia.sicut etiā colligitur in.v.aphorismorū. aphorismo.xviij.dicēte. Frigidū est inimicū neruis:ossibus:dētibus:cerebro:spinali medulle etc.et Gal. in.iij.regiminis acutorū cōmento.xl. di.Nocumentū aduenit neruis ex oībus rebus frigidis in naturis suis etc. Qua de re cōcludere possumus cū Aui cē.in.v.iiij.tractatu.iij.c.j.dicente.In omni dispositione opz vt vehemēter caueatur frigus:etiā in estate:quoniam in eo est timor magnus.Nō ingrediatur ergo res aliqua actu vel potētia multū frigida nisi gratie medicine dicēte Gal. in libro de dissolutione cōtinua.Cibaria frigida debēt administrari ei qui est calidi corporis:et in tpibus calidis:et in ciuitatibus calidis.Quēadmodū sicca cōueniūt in cuius corpore dñatur humiditas:et in tpibus:et i ciuitatibus humidis etc.Pro sanis tñ et bene complexionatis corporibus eligantur cibaria in virtute tēperate humida:cū ipsa non modo ad vitā sunt vtilia: verūetiā necessaria:cū ex ipsis sicut flāma ex oleo calor noster interior pabulatur: dicente quoque philosopho in.j. Metaphysi. quod calido viuimus: et humido nutrimur. Et in.ij.Metheo.dixit. Calidi humidū est alimētū.a quo sumpsisse videtur

princeps cũ ait i.i.i. Uita existit p caliditatẽ: ꝛ augmẽtũ per humiditatẽ: ꝛ caliditas in humiditate existit ꝛ ab ea nutrit. Et i. vij. iiij. trac. iiij. c. i. Uita nãq; i humiditate existit: verũ opꝫ vt tu caueas ꝛ abhorreas eã in via superfluitatis: lꝫ nõ appareat eius nocumẽtũ. Sint itaq; cibi non sicci vel humidi superflue: sed mediocres: sicut ꝛ in caliditate temperati ꝛc.

Capi. xlviij. ostẽdit q sapores ciborum considerãdi sint ad sanitatis conseruationem.

Cum vtile sit nõ minꝰ q̃ necessariũ p̃ter primas ciborũ ꝛ potuũ qualitates: secũdas etiã cõsiderare: que ex illis vt sapiẽtes dicũt fieri solent: ex quarũ numero sapores existũt: nobis vr̃ gñr de eis dicendũ esse: ꝛ eo magis q ea q̃ scripsimus in p̃cedẽti capitulo: reddent per ea q̃ in hoc dicent clariora: cũ demõstrabimꝰ qui calidi ꝛ q̃ frigidi existãt cibi: ꝛ quantũ vnusquisq; saporũ faciat ad corporis sanitatẽ. Sed i primis videamꝰ q̃d sit sapor: ꝛ quõ fiat cũ ex vniuersalibꝰ ad singularia oporteat procedere tanq̃ ex notioribꝰ nobis. vt voluit philosophus in. i. physi. tex. cõmẽti. iiij. Et in tex. lvij. iterũ dicat. Debemus incipere ab vniuersalibꝰ: deinde ad particularia trãsire: q2 cognitis vniuersalibꝰ facilꝰ cognoscunt minꝰ cõia. vt idem sensit in. ij. de gñatione ꝛ corruptione tex. cõmẽti. lj. Dicamꝰ igit cũ Isaac in lib. de vniuersalibꝰ dietis. c. iiij. dicẽte q sapor nihil aliud est q̃ quoddã sensuale sensui gustꝰ deputatũ: qd abhorret natura vel ex ipso delectat. Causatur aũt sapor p admixtionẽ substãtie sicce cũ humida: qñ coquunt p calorẽ decoctiõe determinata. vt inq̃t Auerro. i. iiij. colliget. Et fuit snĩa Aristo. in xx. problematũ. pblemate. xx. vbi ait. Quecũq; ꝟo natura dulcia sunt pp̃ter moderationẽ existẽtis humidi: quemadmodũ. s. reliq̃ sapores ex imoderata cõmixtiõe resultãt humidi cũ sicco: vt ex speciebꝰ eoꝶ fiet manifestũ. Que vt q̃busdã placet sunt nouẽ. Scdm ꝟo alios tãtũmodo octo. sic eñi de ipsis scripsit Auicẽ. in. ij. canonis. c. iij. Species saporũ sunt octo p̃ter insipidũ: scilicet dulcedo: amaritudo: acuitas: salsedo: acetositas: põticitas: siccitas: et vnctuositas. Auerrois aũt in. v. colliget pronũciauit esse nouẽ: inter quas spẽs insipidũ cõputauit. lꝫ Auicẽ. dixerit vbi supra: q q̃ isipidũ saporẽ te nẽt eoꝶ isipida sunt ꝟba. Quicq̃d aũt sit nolumꝰ impñsentiarũ hãc igredi qõnẽ: sed sapiẽtioribꝰ pñũc relinquant: ꝛ adherebimꝰ opinioni Auic. dicẽtis in sequẽtibꝰ de illis octo speciebꝰ sigillatim: vt virtꝰ vniuscuiusq; clarꝰ habeat: et summa quadã cũ facilitate eoꝶ distincta: ꝛ separata determinatio reperiat: si eñi vellemꝰ de oibus in vno capl'o dicere: plixũ esset admodũ cõfusũ ꝛ pmolestũq;: atq; satis inutile. Sꝫ iã ad dulcedinẽ tanq̃ ad potissimũ ꝛ desideratissimũ in primis transeamus: et de ipsa dulcedine ꝛ rebus dulcibꝰ simul: q̃ in diuersis ꝛ plurimis antiquoꝶ voluminibꝰ: ꝛ in eoꝶ varijs locis legimꝰ scribere incipiamus.

Capi. xlix. ostẽdit naturã ꝛ proprietates dulcedinis ꝛ rerũ dulciũ: tãgendo vtilitates iuuamenta simul cũ eorum nocumentis.

Quantũ ex dulcibꝰ rebꝰ humanus gustus delectet: q̃ facile põt vnusq̃sq; cõprehẽdere: pp̃ter q̃d aũt hoc fiat: solũ scit q̃ nouit q̃tuꝫ vnũquodq; suũ sile appetat atq; diligat. Grãdis q̃ppe est inter dulcia ꝛ humanam naturã similitudo dicente Isaac in vniuersalibus dietis. c. iiij. Constat saporosissimam humane Complexioni vicinantem esse dulcedinem

Et infra. Humores dulcedinis viscosi sunt ⁊ grossi tēperamēto vicini substā tiali humiditati corporis humani assi milatiui. Et post aliqua subiūxit. Pa lā ergo fit rōni: q dulcedo mediocri tatem ⁊ tēperamentū significat inter calorē ⁊ humiditatē. Unū etiā antiqui aque tepide ipsam assimilauere: que cōplexioni humani corpori assimilat. Et infra cōcludit. Cōstat dulcedinem ceteris saporib⁹ delectabiliorē ⁊ com plexioni nutriende viciniorē esse pro pter naturalē humane cōplexiōis simi litudinē. Que fuit sniā Gal. in. iiij. de simplici medicina dist. iij. c. j. dicētis. Res dulces sunt in caliditate sua pro pinque corporib⁹ apud q̄ sunt dulces ⁊ in di. iiij. c. ij. eiusdē ait. Ois res dul cis est calida ⁊ humida ⁊ ppterea ip sa est cōueniens nature corporis hu mani: qm̄ corpus humanū est calidū ⁊ humidū cū equalitate. Sunt ergo res dulces valde delectabiles. tū pro pter ea que dicta sunt: tū ēt qr huma no corpi ⁊ similes ⁊ cōueniētissime sui tēperamēti rōne. Et q ita sit apparet etiā p Auic. in. ij. canonis. c. iij. dicētē. Dulce nō calefacit calefactiōe nociua imo delectabili: sicut ē delectatio aq̄ tēperate cū effudit supra corp⁹. Et ac cepit hāc sniam a Gal. in. iiij. de sim plicibus dist. c. iij. c. j. dicente. Ois res dulcis est calida: verūtn̄ nō vincit cali ditatē q̄ est in corpe hois victoria su pflua ⁊ pportiōat aq̄ calide occurrēti corpi nr̄o frigido: ⁊ i fi. eiusdē capli sic iter inqt. Dulcedo nō accidit nisi ab equalitate caliditatis. Hoc quoq; sen sit Serapio dicens. Dulcis substātia est equalis ⁊ virtus oim dulcium est calida: nisi quia calor diuersificat in eis fm paucum ⁊ multuz ideoq; sunt diuersitates in dulcib⁹ qr qd est dul cius est calidi⁹. Et nō aduenit ex dul cis caliditate nocumētū calori innato sed est caliditas eius proxima corpo ribus quibus apparet dulce: ⁊ sic ha bemus que sit dulcedinis complexio: ⁊ q̄ta ipsius temperies quōcunq; hu mano corpi similis. Sz videam⁹ mō q̄tū faciat ad nutriendaz: vt ⁊ aliud eius iuuamentū notificet. Qd est ta le atq; tantū q nihil pōt humanum corpus nutrire nisi aliqua dulcedine participauerit: vt sensit Arist. in libel lo de sensu ⁊ sensato: cum inquit. Oia nutriunt dulci simplr: vel commixto. Et ex eo calidū augmentat ⁊ struit nu trimentū: qr qd leue q̄dem est attra hit: amarū aūt ⁊ salsum relinqt ppter grauedinem: vt in plantis in salsis ⁊ dulcibus terris plātatis est videre. q etiam voluit pnceps in. ij. canonis. c. iij. dicēs. Impossibile est q̄n in oī nu triente apud medicos sit dulcedo ali qua: lz nutrimentū aliis indigeat cōdi tionibus pter hāc dulcedinez ⁊c. Hoc etiam dixerat Gal. in loco preallega to his verbis. Oē qd nutrix est de ge nere rerum delectabiliū dulciū. Et q ita sit Isaac. sup hoc nobis adduxit signum istud in. c. iij. vniuersaliū die tarum di. Mēbra ex delectatiōe cibo rum dulciū eos attrahūt plurimū: et in intestinis remanet inde parū ⁊ pro pter hoc paruas accidentaliter feces dulcedo: salsitudo vero multas ob hanc etiā cām dulces cibi cito saturāt qr cū mēbra delectēt: cogunt vt mul to plus de eis sibi attrahāt: ⁊ venas ⁊ concauitates mēbrorū cito impleāt nullū ppterea mirū est si naturaliter dulcia affectam⁹: cū tēperata sint et nobis cōueniētia plurimūq; nutrien tia. Hec solū toti: verūēt singulis fere partibus aliqd prestēt iuuamentum dicente Auicen. Opatiōis dulcis sunt digestio. lenificatio: ⁊ multiplicatio nutrimenti. Et in. xiiij. tertij. Dulcia cōueniunt epati: quare impinguatur eis ⁊ magnificatur ⁊ confortatur ⁊c. Isaac quoque vbi supra sic ait. Dulcis sapor si fuerit pure dulcis om ni carens malitia acuminis ⁊ viscosi

tatis saporosior oibus aliis cibis erit qr naturaliter vicinior est sanguini mundificans et quasi lauans nocumetum gustus et sensus ventrem temperate humectas sine labore nature. vn actio ei9 temperata est in digestione et a stomacho et intestinis egressione e in sequen. c. dixit. Dulce fm nutrimentum nutrit multu: fm vero medicinam grossos humores dissoluit: et mundificat: diuersas res teperat: dura em mollificat humiditate sua. mollia indurat cu caloris sui subtilicate rc. Ecce igitur quot bona dulces cibi in corpus nostrum efficiant: secur9 itaq eorum vsus videt esse: dumodo duas conditiones habuerint. Prima quaru est vt eorum dulcedo no sit intenta immo remissa: vt postq digesti fuerint a naturali calore vere dulces efficiant et no in cholera conuertant. Queadmodu voluit Galie. in .iiij. de simplicib9 di. iij. in fine cu ait. Hec res vera est fm natura q rei in qua multitudo dulcedinis est: no est possibile vt addat dulcedo in ipsa: ergo pculdubio recedit a dulcedine apud conuersione et permutatione. i. digestione et ad sapore tendit q est supra dulcedine. s. ad amaritudine rei aut diminute dulcedinis expedit necessario qn digerit vt perueniat ad coplementu dulcedinis. Qd aut res dulcis] si amplius decoquat. reddat amara: declarat ipse per exemplu dices. Sicut mel qn approximat extrinsecus igni tepore logo fit amari saporis. Et similiter est eius proprietas in corporib9 hominum quando inuenit caliditate fortem generat humore colericu rc. vt infra patebit. c. de melle rc. Melius est igitur vt diximus: quod cibi remisse sint dulcedinis. et presertim fortem habentibus calorem. Et propterea mel: et hmoi valde dulcia magis senib9 videntur couenire: vt Rasis et Gal. dicut vbiq de eo loquentes. Secuda autem coditio requisita ad hoc q dulcia nullum inferat corpori nocumentu est vt subtilis sint substatie et non viscose. aut grosse dicete Isaac in vniuersalibus dietis. c. iiij. Dulcedo viscosa epati et spleni maxime est nociua duplici ex causa. Una q oppilatio est durior et grossior. Altera qr citius putredini est vicina vn augmentatiua inflationis: et rugitus: et est causa interpollationis febris comotiua facile et naturaliter in fumositate cholericam: et in cholerica genera couersiua: et accidentaliter in putredine et oppilatione rc. quod etia sensit Rasis in. iiij. Almansoris. c. j. cu ait. Dulce oppilationes generat et apostema in epate et splene et precipue si hec membra ad hoc fuerint preparata ventris et fluxus ex eo sequitur et mollificat stomachu rc. Et patet q de grosso et viscoso dulci loqtur. Dulcia em grossa hnt oppilationes facere pter sua grossitiem: et propterea q nunq perfecte digerant dicente Arist. in. xxi. problematum problemate. xij. Delectabilia plurima grossa quidem et dulcia et pinguia delectabilissima videntur esse nobis gustantibus hec autem omnia nutribilia et non digesta et supernatantia rc. Quo in loco voluit q et si bene digerantur in stomacho: in reliquis tamen indigesta remaneant: et propter hoc oppilent. patet cu inquit. Dulcia ad primam operationem corpori digesta: vt autem ad finem indigesta. Qd et sensisse videtur Auicen. in. iij. j. doct. ij. c. vij. cum dixit. Res dulces ad faciendas oppilationes sunt veloces: quoniam eas natura trahit antequa digerantur. Et infra subdit. Scire debes quod dulce nutriens rapit natura antequam maturescat et digeratur: et corrumpit sanguinem. Quod et in. xiiij. iij. iteru replicauit dicens. Licet dulcia confortent epar: veruntamen velocia sunt ad hoc vt faciant

euenire oppilationē: ꝓpterea ꝙ epar attrahit ea laboriose associās ea hūoribus aliis. Et post pauca expressit de quib⁹ maxime intelligeret dicens. Et nocibiliora dulcia sunt que sunt ex eis grossa: ꝓpterea q2 faciūt accidere oppilationē ex quo ex eis sunt calida ꝓpter cōuersionē suā ad cholerā. Ideo nostro ꝯsilio iuuenes raro: ⁊ precipue cholerici: dulcibus rebus vti debent.

¶ Capl'm .l. determinat de amaritudine ⁊ cibis amaris: ⁊ de eorum proprietatibus: iuuamentis: ⁊ nocumentis.

ETsi in reb⁹ dulcibus ꝙ plura dicantur esse pericula: et in grossis precipue atq3 viscosis: vt in superiori visum est. c. Nō debet tñ ob hāc causam quis existimare ꝙ reb⁹ amaris sit vtendū quasi duobus existētibus cōtrariis: si vnum periculosum quoq3 sit: reliquū vero sit securissimū. Deciperet equidē qui sic opinaretur: ꝓpterea ꝙ quis aliqd dulce humano corpori sit nociuū: nullum tñ amari cuiuslibet cōparatiōe vr esse ꝓbandū: ⁊ hoc q2 amara oia quodammodo corpi inimicātur sua amaritudine: caliditate: siccitate: ⁊ nutrimēti prohibitione: oēs eñ antiqui philosophi ⁊ medici cōcordarūt in hoc ꝙ amara calida existerēt: preter Auerroim tenētem in .v. colliget: ꝙ etiā fieri possent a frigiditate: cui⁹ opinionē suis cū rationibus ⁊ fundamētis cōfutauit Conciliator in differētia .cxlv. Qui ⁊ si nūq3 fuisset: adhuc magis sapiētiorib⁹ medicis erat credendū. Dixit eñ Serapio. Uirt⁹ prima amari est calida: nisi q2 caliditas sua habet multas diuersitates: q2 illd qd est amarū multa amaritudine est calidius: ⁊ illud qd habet paucam amaritudinem habet paucū calorem. Princeps etiā in .ii. canonis. c. iii. sic ait. Nō est possibile vt sapores dulcis et amarus et acutus sint nisi in substātia calida. Et infra sic quoq3 dixit. Amaritudo in substantia calida spissa ⁊ terrea fundat. ⁊ in .xiii. iii. Sapor oris amarus significat caliditatē ⁊ cholerā. que fuit sententia Aristo. in .xx. ꝓblematū. ꝓblemate .xxix. dic. Oē amarū est calidū. a quo sumpsit Isaac in .iiii. c. vniuersaliū dictarū cū scripsit. Oia amara calida sunt et sicca in tertio gradu: ⁊ terrestria. Et alibi. Amaritudo calorē suū in tertio gradu esse denūciat: ⁊ siccitatē in scdo: vñ in suis humoribus terrestreitas et grossicies dominatur. Hoc quoq3 voluit Gal. in iiii. de simplici medicina distinctione ii. c. vi. di. Omnes res amare sunt calide: sicut myrra: baurac: ⁊c. Et in .c. vii. eiusdē ait. Res non fit amara nisi propter superfluitatem caliditatis ⁊ acuitatis. Et iterū in distinctione .iiii. c. ii. dixit. Sapor amarus est sequens substantiam calidam ⁊ siccam: terreā: subtilē ⁊c. Ecce q3 clare ⁊ vniuersales contra Auerrois opinionem clamant auctoritates. Cum ita sit igitur ꝙ intantum calida sint ⁊ sicca: nimirum si calefaciunt ēt desiccant fortiter: sanguinemq3 cito ad adustionem perducūt: ⁊ ad maliciam: choleram quoq3 rubeā in sanguinem augmentant. vt Rasis inquit in Almansore capitulo sepius allegato. Alia etiam in corpus producunt nocumenta res amare: dicente Auicenna in secundo canonis. capitulo tertio. Abstergit ⁊ exasperat absolutum omne amarum: ⁊ ideo nocet visceribus: ⁊ ꝙ deterius est siccant corp⁹ amara vltra q3 oportet: vt dixit Gal. in .i. terapeutice. c. vii. Et in .iiii. de simplici medicina distinctione .iiii. c. ii. sic de eis inquit Res pure amaritudinis est inimica omnib⁹ animalibus ⁊ plātis: quoniam in natura sua est sicca et perniciosa: sicut fumus que generatur

er aduſtione. A quo videt accepiſſe
Auerrois in.v.colliget cũ ait. Amari-
tudo eſt in vltimitate contrarietatis
nutrimẽto aialiũ: ⁊ eſt cõtrariũ dulci
ppter ſiccitatẽ ſolã: ⁊ ppterea interfi-
cit infantes qñ eo multũ vtunt ppter
ea q: ſunt in vltimo hũiditatis. Et ſub
dit. Et vniuerſaliter nõ ingredit na-
tura amaritudinis in re cibali ppter-
ea q: non eſt niſi medicinalis. Quod
etiã voluit princeps vbi ſupra dicens
ꝙ purũ amarũ non nutrit animal. Et
ideo cõcludamus ꝙ res amare nõ pro
cibis: ſꝫ p medicinis tãtummõ debe-
mus accipere cũ eis vti voluerimus. Plu
rimarũ eñi ĩparũ conferũt epati eo ꝙ
ſtiptice ſunt ⁊ aperitiue vt in.xiiij.ter
tij.ca.xx. pnceps inqt Auicẽ. De pprie
tate quoqꝫ omniũ rerũ amararũ eſt:
ꝙ ipſe abſtergũt ⁊ lavãt ⁊ mũdificãt
⁊ incidũt qđ eſt in venis de humori-
bus groſſis: vt dixit Gal.in.iiij.de ſim-
plicibus.cap.ſepius ãnatato. Et i.v.eiuſ-
dẽ.ca.vltimo diſtinctionis .viij. ſic q̃-
ꝙ ait. Amarũ apit ⁊ mũdificat meatus
⁊ abſtergit ⁊ incidit hũores groſſos
pp caliditatẽ eius manifeſtã. Iterũ er-
go replicando via medicine potiusꝙ̃
via cibi vtendum eſt amaris.

Capitulũ.lj. oſtẽdit naturã
ſalſedinis declarãdo iuuamẽta
vtilitates: ⁊ ſalſorũ nocumẽta.

Quidã hominũ adeo ſunt
ſalſo ſapore aſſueti: vt ne-
quaꝙ̃ aliqđ ſine ſale ⁊ in
notabili eius quãtitate co-
medere poſſent. Alij vero reperiunt q̃
p carne ſalita vel piſcibus ſalſis que-
cũqꝫ alia etiã pfectiſſima cibaria poſt
ponerẽt. Qui omnes pfecto nõ intel-
ligũt ꝙ ſalſi cibi ⁊ ſi minus ꝙ̃ amari
ſunt calidi: ab auctoribus tñ noſtris re-
probẽtur: cũ illaudabiles in corpus p-
ducãt opationes ſue caliditatis ⁊ ſic-
citatis ratione. Quia res ſalſe terre-
ſtres ſunt ⁊ calide ⁊ ſicce in ſecundo
gradu: vt inquit Iſaac in vniuerſali-
bus dietis.c iiij. in quo etiã ſed infra
ſic inquit. Salſus ſapor ſignificat ca-
lorem ⁊ ſiccitatem ſui eſſe in fine ſecũ
di gradus: q: ſui humores inter groſ-
ſos ⁊ ſubtiles ſunt mediocres terre-
ſtribus vicinantes. vnde virtutem ha
bẽt pũgitiuã lauãtem ⁊ mũdificantẽ.
Qđ etiã voluit Serapio cũ ait. Sal-
ſus ſapor eſt ppe amarum: q: ambo
ſunt terrei calidi. Et infra ſubiunxit.
Et plurimũ ſubſtãtie ſalſi ⁊ terreum
groſſum. ⁊ fuit ſnia Gal.in.iiij.de ſim
plici medicina diſtinctione.iiij.c.ij.di.
Sapor quidẽ ſalſus eſt pximus ſapo
ri amaro: qm̃ ãbo ſunt terrei calidi ve
rũtñ differũt in hoc ꝙ res amari ſapo
ris plus calida eſt ⁊ ſicca ⁊ aduſta a
quo ſumpſit Auerrois in.v.colliget
di. Super cõplexionẽ ſalſi dñat pars
ſicca aduſta: in qua eſt mixta pauca
humiditas ⁊c. Cũ igitur ſalſum pue-
niat ex reſolutione amari in inſipido
aquoſo teſte Auicẽ.in.ij. canonis.c.
ſuperius allegato. parũ ab amaro dif-
ferre videtur. Et propterea ſalſorũ no
cumenta paulo minora ab eis que
amarorũ dicuntur eſſe ſcilicet calefa
cere deſiccare: exaſperare reſoluere. ⁊
ſubtiliare. ⁊ ꝙ ita ſit apparet p ſeriẽ
Iſaac in libro vniuerſaliũ dietarũ ſic
dicentẽ in.c.viij. Salſa diſſoluũt ſubti
li ant ⁊ calefaciunt: ſimiliter aggre-
gant: oppillant et exiccant humidi-
tatem propter calitatem ſuperfluam
et manifeſtam: vt Gal. ait in .v. de
ſimplicibus diſtinctione. viij. c. vlti-
mo. His itaqꝫ de cauſis non parũ no
cere vident ⁊ maxime choleris ⁊ ex
tenuatis corporibus. Non minus
quoqꝫ ratione nullius aut minimi ſui
nutrimenti. quemadmodũ voluit Ari
ſtoteles. in libello de ſenſu et ſenſato

vbi dicit ꝙ calidũ leue q̄dez attrahit: amarum aũt ꝛ salsuʒ relinq̄t propter grauedinē vt in plãtis in salsis ꝛ dulcibus terris plantatis est videre. Q̄ð etiã replicauit in .xxiij. ꝓblematum ꝓblemate .x. cum inq̄t. Salsum q̄dē est graue: dulce aũt leue. Cõcludere igit̃ possumus ꝙ amara ꝛ salsa minime faciant ad nutrimenta ꝛ ad sanitatis ꝛ vite conseruationē: imo nature humane ꝛ vniuscuiusq; animalis cõtrariari videnť: dicente Gal. in li. de cholera nigra. Non em̄ videnť aialia ex salcedine saturari cũ nullũ viuat aial ex illa vt vocatũ mortuũ mare coniectura in quo ꝑ nimia salcedine ꝛ amaritudine nec pisces: nec aliq̄ð aliud animal viuere põt: sic em̄ series ꝟborum ei⁹ ibi ipm̄ demõstrat voluisse. ꝛ ideo dicimus ꝙ magis via medicine q̄ via cibi humano corpori cõueniãt huiuscemodi: eo ꝙ salcedinis operationes sunt abstersio: ablutio: exiccatio: ꝛ ꝓhibere putrefactionē vt ait ꝑnceps in canonis .ij. quõ aũt caro salita q̄nq; añ cibũ ꝯueniat rõne medicine ꝓuocantis appetitũ apparebit infra .c. de salita carne.

¶ Capitulũ .lij. ostẽdit naturam acuti saporis: ꝛ nocumẽta ꝓueniẽtia ex acutis comestibilibus.

Res acute nõ minus imo lõge magis q̄ salse vel amare sunt humanis corporis inimicantes ꝓpterea ꝙ calidiores ceteris oĩbus existunt cũ in gradu quarto ꝛ postremo caliditatis reponanť: vt voluit Isaac in li. vniuersaliũ dietarũ .c. iiij. dicens. Oĩa acuta sunt calida ꝛ sicca in q̄rto gradu ꝛ post pauca subiunxit. Acuta calidiora sunt ꝛ sicciora ceteris saporib⁹. Et postea dixit. Natura ꝛ sensus minus fugit salsa q̄ amara: ꝛ minus amara q̄ acuta ꝓpter caliditatē eorum. Et iterũ infra magis sic inq̄t. Acutus sapor calidus est in q̄rto gradu: q̄ sua intentio est ignea: vnde est corrodens: incidēs ꝛ subtiliatiu⁹ magis ceteris saporib⁹. Hoc etiam sensit Auerroys in .v. colliget cũ ait. Quod dn̄atur sup acutũ est multus calor cũ multa siccitate ꝛ subtilitate: ꝛ ꝓpterea calor illi⁹ est fortior reliq̄s oĩbus. Serapio quoq; de hoc sapore sic dixit. Substãtia acuti est ignea. Et post pauca subdit. Et ꝟtus ei⁹ prima est ꝟtus calidior oĩbus aliĳs. Que fuit sn̄ia Gal. in .v. de simplici medicina. distin. viij. c. vlt. dicentis. Acutũ acre ē igneũ: sicut salsum est terreũ ꝛ cũ terrcitate calidũ. cum ita sit ergo ꝙ res acute in tm̄ calide sint ꝛ sicce: si plurimorum sint cã nocumentoꝝ dicente Auic. in .ij. canonis .c. iij. ꝙ acuta viscedibus noceãt: ꝛ os stomachi ledant: ꝛ visum. cũ dicat idē in .iij. tertij tractatu primo .c. v. de summa reꝝ nocibiliũ oculo est oē q̄ð hʒ acuitatē: sicut porrũ ꝛ andacocha: ꝛ oĩa q̄ exiccãt superflue ꝛc. Et circa finē eiusdē capituli sic inq̄t. Cibi salsi ꝛ acres ꝛ vaporosi: q̄ ledũt os stomachi sunt: cepe: porri: et allia: ꝛ bedarũgi comesta. Cuius siľe voluit Auenzoar in sui thesir loco primo tractatu .viij. c. xxj. dicēs. Et scire debes ꝙ oĩa acuta hn̄t caput replere ex vaporibus ꝛ fumositatib⁹: sicut sũt cepe ꝛ alliũ ꝛ his similia: quare visui potissime nocēt: ꝛ medicina oĩno existunt orbitatis ꝛ cecitatis. et in tractatu .viij. c. viij. libri eiusdē iterum dixit. Necesse est vt ꝓhibeas in oĩ accidente malo cerebro superueniēte alliuʒ ꝛ cepe: q̄m̄ ꝓprietatē hn̄t maximã in ꝑturbando ꝛ destruendo cogitatiuã. Rationem autem horum nocumentorum videtur assignare haliabas: in .v. theorice .c. xiiij. dicens. Sinapis cepe: porrũ: alliũ: ꝛ omnis pũgitiuus cibus: amarus salsus: ꝛ omnia talia superfluitates generant calidas: dicunturq; cibi subtiliantes: quoniam

humores generant acutos cholericos qui exurũt et corrũpunt. nec ꝓsunt nisi illis in quorũ corpe supflui phlegmatici: et viscosi ac grossi existũt hũores: incidunt etem̃ et subtiliãt eos: dinturnosq; patiẽtibus morbos vtiles sunt: eo q materias morbos hos gñantes subtiliẽt: vt ait. Galien⁹ in libro de regimine subtiliatiuo. hec ipse. Quare relinquitur q pro medicina: et nõ pro cibo sint huiuscemodi comedẽda cũ nõ solũ cerebro: oculis: et ori stomachi talia acuta sint nocua: verũetiam et toti corpi dicẽte Gal. in scdo libro de accidẽti et morbo. c. ij. q qui assuescũt allia porros et cepas et vinũ vet⁹ acutũ: aut medicamina que a veneno custodiũt febres patiant. qd quõ faciãt nobis innuit Rasis i. iij. almãsorus. c. j. di. Acutũ multo pl⁹ calefacit q̃ amarũ vñ et calorẽ auget: et corp⁹ velociter inflammat: et sanguinẽ adurit: ipmq; pri⁹ in cholerã mutat rubeã: postea aũt in nigrã: et ideo cõcludit in primo suorum aphorismorum dicẽs. Qui ab alleis et porris abstinuerit: nocumẽta malorũ humorum euadet. Talib⁹ igit reb⁹ vt diximus: nõ est vtẽdũ: nisi forsitã pro medicinis aliqñ et non pro cibis: scdm quod etiam supra iusserat haliabas et Isaac in. c. viij. de dietis vlibus cũ ait. Cibaria acuta nõ iuuãt nisi quib⁹ humores phlegmatici abũdãt: viscosi et grossi et similes vitreis. Uñ semp sunt cauẽda: neq; frequẽtãda ne sanguinẽ incendant et c. Et fuit Gal. snia in. ij. de alimẽtis. c. vltimo dicẽtis. Opz a continuo esu omniũ pungitiuorũ: et maxime qñ quis offert ipsa magis cholericis et siccis natura. solum em̃ his qui aut phlegmaticum humorem: aut crudum grossum et viscosum habuerint. idonea talia eduliorum sunt et c. his em̃ via medicine commendantur: propterea q acuitatis operationes sunt resolutio: incisio et putrefactio: teste ꝑncipe in. ij. canonis. c. iij. et Gal. in. v. de simplicibus. c. vbi supra. di. Acutũ acre attrahit et resoluit. et infra. Acutũ acre subtiliat: et mundificat: et resoluit: et aperit: et attrahit: et adurit et c. Et ob hanc causam grossis humoribus et viscosis maxime cõueniũt sicuti cholericis et macilẽtis iuuenib⁹ nocẽt ꝑcipue.

¶ Capitulum. liiij. ostendit naturam: iuuamenta: et nocumenta vnctuosarum rerum: simul et de insipidis et qualitatibus ipsarum q̃ breuiter perstringendo.

Cum perpauca velim de vnctuosis et simul de insipidis rebus minime ad sanitatis conseruationem vtilibus scribere: visum est mihi breuitatis gratia in vno. c. de ambobus aliqua declarare: cum quandam ad seinuicem habeant in qualitatibus cõuenientiam: et in virtute conformitatem: et eo magis q vnctuosorum pertractatio in. ca. de pinguedine et pinguibus infra ponendo complebitur: pro nunc tamen cum principe dicendum in canticorum textu commenti. xxx. dicente. Omne habens dominium pinguedinis et vnctuositatis est calidum et humidum: sua tamen caliditas est remissa: dicente Auerroi in. v. colliget q sapor vnctuosus dictus hoc habet: q in eo pars aerea dominatur cum modica aquositate: et propterea calor ipsi⁹ est minor q̃ calor dulcis. Quod etiam sensisse videtur Isaac in vniuersalib⁹ dietis. c. iiij. dicens. Constat q vnctuositas et dulcedo eiusdem sunt generis in caliditate: sed tamen differunt: quia humores dulcedinis viscosi sunt: et grossi temperamento vicini humiditati substãtiali corporis assimilatiui: humores autem vnctuositatis subtiles sunt et aeris humiditati similes et c. Et Auicenna in secundo canonis sic

inquit de ipsa: q cuz aceritate vnctuosi aquositas etiam satis notabilis est admixta: et ob hanc causaz stomacho non conueniunt vnctuosa: vt voluit Rasis in. iij. Almansoris. c. sepius allegato: cum scripsit vnctuosum stomachũ mollificat: et ventrem fluere facit: ac sacietatem affert anteq̃ homo cibi quãtitatẽ sibi necessariã assumat et calefacit: et permaxime febricitantes: vel habentes epar aut stomachũ calida: corpus pterea humectat atq̃ lenit: phlegma auget: cogitationẽ reddit hebetem et augmẽtat somnũ. Ex quib⁹ facile cõprehendi põt q vnctuosa non faciant ad sanitatis cõseruationẽ. Quare aut nunq̃. aut rarissime eis vtendũ est: et plus loco cõdimenti q̃ cibi nutriẽtis: vt in. c. de pinguib⁹ ostẽdemus q̃diffusissime. De insipidis vo dicim⁹ q adhuc magis pretermittenda sint: cum nulli sua placeant qualitate: sunt enim ipsa magis humida et frigida q̃ vnctuosa. teste Principe in. xxx. textu canticorum sic referẽte. Quod pure insipidum est: frigidum et humidũ existit. que videtur fuisse Gal. sentẽtia in iiij. de simplici medicina. c. iij. distic. ij. sic scribentis. Quãdo inuenimus rem quã sentimus de gustu aque: cui penitus non est sapor in aliquo succorum: tũc res in illo succo manifesta est: qm ipse est egrediẽs ab omni caliditate et frigiditate manifesta: et q eius cõplexio: aut est media: aut declinis ad frigidũ et c. Demonstrauit autẽ insipidorum nocumẽta in distinctione. viij. lib. v. operis preallegati cũ ait. Res aque insipide ingrossant: et aggregãt: et mortificant: et stupefaciũt: et propterea nõ solum ad sanitatem conseruandam: sed nec ad vite perdurationem facere videntur: qua de re pro posse dimittẽtur: quemadmodum sunt cucurbita cucumeres: et multi aliorum fructuũ: de quibus infra deo concedente scribemus.

Capitulũ. iiij. agit de sapore acetoso: ostẽdens vtilitates et damna ipsius: et rerum acetosarum.

Volumus hoc in loco aliqd de aceto scribere: cũ de ipso spãle capitulũ sit in sequẽtib⁹ faciendũ: sed tantum modo de rebus acetosis in vniuersali ipresentiarũ: prout saporũ materia requirit nõnulla q̃ breuiter percurremus: vt intelligãt hi qui oĩa ferme volũt cũ eis manducare: quantũ errent nesciẽtes acetosoꝝ cõplexionem et nocumenta: neq̃ quantũ infrigidẽt et exiccent: ppterea q forsitan nõ legerunt Auicẽ. in. xxx. canticoꝝ textu dicẽtez. Omnis sapor ponticus et acetosus frigid⁹ est et siccus: in quo autẽ gradu nõ subiunxit ipse: sed illud expressit Isaac in. c. iiij. dietarũ vniuersaliũ cũ ait. Acetosus sapor frigiditatẽ et siccitatẽ in secũdo gradu esse denunciat: qr humores sui substãtiales sunt subtiles et penetrabiles: et partim terrestres: ideoq̃ p forat et incidit grossos humores: et appetitũ commouet et c. Quod etiã sensit Serapio dicẽs. Substãtia acetosi est aquosa: et virtus quidẽ acetositatis absolute inuenit infrigiditatiua. et infra iterũ ait. Acetosi ergo substantia est subtilis pungens: et virtus eius prima est frigida. que quoq̃ fuit sententia Gal. in. iiij. de simplici medicina. di. ij. c. iiij. sic scribentis. Acetosorum corp⁹ est subtile: et qualitas eorum est qualitas frigida. et in. c. vi. eiusdem sic etiaz inquit. Inuenies oẽs res acetosas infrigidare: ob hanc igitur causam res acetose q̃plura in corpus ingerũt nocumenta: preter hoc q parum nutriãt et multas gerent superfluitates. vt placuit Aristotel. in. xxij. problematum. problemate. iij. dicentis. Acetosa quidem non sunt nutribilia: sed nutrimẽ=

tum quidã modicũ habent: superfluitatem autẽ multã ℞c. Nocumẽta vero acetosorum hec sunt: qꝛ choleram nigram adiuuãt multiplicari: neruis nocent ℞c. vt colligitur ex dictis Hippo. in.iij. regiminis acutorũ textu cõmenti.xl. in cuius cõmento Gal. sic inquit. Acetosum nocet oĩbus membris neruosis propter subtilitatẽ substãtie sue propter quã habet penetrationem in profundũ mẽbrorum: ꝛ penetrat in totum mẽbrum: ita vt non remaneat in eo pars quãuis sit parua valde cui non noceat: secũdum hoc ergo nocet membris neruosis. hec ipse. A quo sumpsit Auicen. in secũda tertij. c. j. cum dixit. Omne acetosum est infrigidatiuum in potẽtia: ꝛ ideo nocet neruis. ꝛ in. c. iiij. eiusdem sic etiã dixit. Acetum est. ex rebus que neruis sũt nocibiliores. Preter hec etiam mala res acetose faciunt senectutẽ accelerare: dicẽte Principe in.iij. j. doc. ij. c. vij. Ex acetoso cibo ꝛ nutriẽte fit senium: ꝛ similiter ex acuto ꝛ salso ℞c. Rebus igitur acetosis pro cibis non est vtendũ. licet pro medicinis eis vti quãdoqꝫ possimus: eo ꝙ plura medicinalia habeãt iuuamenta: cum dicat Auicẽ. in secũdo canonis. c. iiij. Omne subtile acetosum est aperitiuum. ꝛ Isaac in iij. c. dietarum vniuersalium. Acetosi cibi virib⁹ sunt incisiui sine calefactiõe ℞c. Et in. c. viij. earũdẽ sic quoqꝫ ait. Acetosa incidũt ꝛ subtiliant atqꝫ refrigerãt. ꝛ fuit Gal. sententia in. v. de simplici medicina distinctione. ꝛ. c. sepius allegatis dicentis. De proprietate acetosi est vt incidat ꝛ separet: ꝛ subtiliet: ꝛ aperiat: et mundificet preter quod calefaciat. In hoc tñ vltimo Auerrois in. v. colliget cum medicis nõ videtur cõcordare cũ dixit. Sapor acetosus fit cum frigiditate mixta cũ parte humiditatis: ꝛ nõ est remotus a calore: ꝛ propterea incidit ꝛ subtiliat: qui si debet a medicis saluari sic puto exponendum eius dictum. Acetosus sapor nõ est remotus a calore. s. plurimum: qꝛ frigidũ est in primo. vt etiam dixit Isaac expresse. ꝛ Rasis in. iij. Almansoris. c. j. di. Acetosum frigidum est: licet vehemẽtis non sit frigiditatis: choleram rubeã ꝛ sanguinem reprimit atqꝫ ventrẽ stringit: si stomachus ꝛ intestina munda fuerint. Si autem in eis phlegmatis erit multitudo ventris efficit fluxum: ꝛ corpus infrigidat: virtutem quoque debilitat: ꝛ digestiuam propter incepatẽ. Neruis etiam ꝛ neruosis membris et nocumentum affert: atqꝫ corpus desiccat ℞c. Quas ob res rarissime acetosis est vtendum: et magis gratia medicine ꝙ ℞c.

¶ Capitulũ. lv. ostendit cõplexionẽ: virtutẽ: vtilitates ꝛ nocumẽta stiptici ꝛ pontici saporum.

Cum sapor stipticus ꝛ põticus sint vnius nature: ꝛ nõ diuersi: nisi scdm magis ꝛ min⁹: vt dixit Auerro. in. v. colliget. Et Serapio cum inquit. Sapor stipticus est sapor põticus debilis: ꝛ nõ differũt nisi multa ꝛ pauca stipticitate. ꝙ sunt verba Gal. in. iiij. de simplici medicina distinc. ij. c. vij. dicẽtis. Sapor stipticus nõ est nisi sapor ponticus debilis. propter hoc de ipsis simul in vno. c. scribẽdum esse iudicauimus. Incipiam⁹ ergo a stiptico ꝙ ↄtrahit parũ de lingua respectu põtici ꝙ cũ exasperat. vt inqt Princeps in canonis. ij. c. iij. ꝛ dicam⁹ cũ Auer. in. xxx. canticorum commento dicente. Sapor ponticus ꝛ stiptic⁹ generantur ex substantia frigida terrea ꝛ grossa: ꝛ propterea significant super cõplexionem fortis siccitatis ꝛ frigiditatis: ꝛ ponticus in hoc est fortior stiptico. vt idem refert in colliget. v. cui consonare videtur Isaac in vniuersalibus dietis. c. iiij. dicens. Quicũqꝫ sapor ponticus aut stipticus com-

plexiones sue frigide erũt. ⁊ infra. Sti
ptici sapores semp̱ sunt siccitatis ⁊ fri
giditatis significatiui. qđ sēsit Serapio
dicēs. Et stiptici q̄dē substātia ē terrea
grossa: ⁊ v̄t⁹ ei⁹ p̄ma ē frigida exiccati
ua. q̄ fuit Gal. snīa in .iiij. de simplici
medicina di. ij. c. iiij. dicētis. Res stipti
ce sunt in essentia sue substātie grosse
in qualitate aũt sua frigide. ⁊ in. vj. c.
eiusdē sic ait. Omne corp⁹ stipticũ de-
nudatũ: ex reliq̄s saporib⁹ apud sen-
sum iuuenis semp̱ p̱ experimētũ infri
gidare: cũ talē igitur complexionē ha-
beat omne stipticũ: q̄d mirũ si corpus
humanũ infrigidet ⁊ desiccet: carniũ
quoq̧ ac sanguinis minorationem fa
ciat: si q̄s eo ml'totiēs vtat̃: stomachũ
quoq̧ cōfortet: ac vētrē scđm plurimũ
cōstringat: ⁊ sanguinē generet melan
cholicũ. vt dixit Almāsor in lib. iij. c. j.
q̄ fuit snīa Gal. in tertio de simplici me
dicina di. iij. c. v. circa finē sic scribētis.
Qñ stipticitas est fortis vehemēs: tũc
ipsa stringit meat⁹: ⁊ coarctat eos: et
aggregat substantiā cui occurrit ⁊ so
lidat eā: ⁊ prohibet res que humectāt
⁊c. Et in. v. c. dist. viij. sic iterũ dixit. De
p̱prietate stiptici est vt aggreget ⁊ fa
ciat solidum: ⁊ stipticet: ⁊ impleat: ⁊ in
grosset: ⁊ infrigidet: ⁊ exiccet: ⁊ p̱pter
ea magis nomen medicine q̄ȝ cibi res
stiptice tibi vendicarũt. ¶ Rex simili-
ter pōtice idē qđ stiptice in corpus hu
manũ operātur: quodā tñ modo intē-
siori: cũ ⁊ ipse in suis qualitatibus sint
illis intēsiores dicente Auic. in cano-
nis. ij. c. iij. q͞p ponticũ est frigidius sti-
ptico. ⁊ Gal. in. iiij. de simplici medici-
na distinctione. ij. c. iiij. di. Humor pon
ticus est stiptico frigidius proculdu-
bio. Et infra. Corpora pontica sunt
grossa: ⁊ propterea de proprietate hu
moris pontici est: vt aggreget linguā
⁊ exiccet eam: et exasperet ipsam per
operationem sui manifestā. Et Isaac
in vniuersalibus dietis. c. iij. sic de eis
scripsit. Cibi pontici naturaliter sunt

stiptici humiditatis ingrossatiui ⁊ de-
siccatiui: id scilicet facientes ventri q͞p
calx coriis preparādis facit: vnde sub-
tiliter digerere vel dietare volentibus
nociui sunt ⁊c. Et in. iiij. earundem sic
etiā inquit. Pōticitatis humores sunt
pure terrestres ⁊ frigidi similiter: ⁊ sic
ci intantũ q͞p necesse est vt in fine tertij
gradus sint: existant autē ei vicini vn
de ⁊ sua nutrimenta sunt paruissima:
⁊ grossos humores facientia: ⁊ subti-
lis diete laudabilia: in sui tamen natu
ra desiderium cibi excitat: q: in primis
cōstringit superiora: ⁊ exijt cōtenta p̱
inferiora ⁊c. Ex quib⁹ patet q͞p huius-
modi stipticis ⁊ ponticis non sit vten
dum via cibi: cũ dicat Auenzoar i p̄ri
mo. c. sui Theisir autoritate zoar pa-
tris sui dicentis. Experimento noui q͞p
omnia habētia fortem stipticitatē si-
cut sant pontica naturaliter sunt sicca
grossa: ⁊ dura: terrestria: dolorē stoma
cho generātia: q̄ȝuis in eis virtus ali-
qua confortādi stomachũ reperiatur:
q: non cōferunt stomacho habentia
fortem stipticitatem: sed temperatam
sicut rose ⁊c. Postremo de ciborum sa
poribus mihi videtur concludendum
cum Isaac loco allegato dicente. Hor
ribilia saporosa humane complexioni
sunt cōtraria vt pōtētica: stiptica: ace-
tosa: amara ⁊ salsa: cuius quidē ratio
nem assignat in. c. v. cũ ait. Quicunq̧
cib⁹ est grauis in odore: siue abomina
bilis in sapore nutrimēti est pessimi: ⁊
p̱pterea si alicui necessariũ fuerit hu-
iusmodi mala nutrientia comedere in
pauca quantitate ⁊ paucis vicibus: ⁊
nō frequēter vtatur. vt admonuit Aui
cen. in tertia primi. c. de eo quod come
ditur ⁊ bibitur ⁊c.

¶ Capitulũ. lvj. ostendit quantum fa
ciant ad sanitatis cōseruationē cibi et
potus delectabiles: ⁊ si aliqualiter fue
rint minus q̄ȝ commendati deterio-
res.

Delectabilitas reficientium omnem mundi saporem vincere et superare dicitur. Quam quidem delectationem autores medicine non mediocriter magnifacere: et ideo rationabiliter et consecutive de ipsa post saporum determinationem dicendum esse hoc in loco non incongrue existimavi. Tantam enim in cibis vim habet hec delectatio: quod facere possit ut minus boni plerumque magis bonis anteferantur: ut colligitur sententia hippocratis in .ij. aphorismorum. aphorismo xxxviij. dicentis. Parum deterior cibus et potus delectabilior: melioribus quidem et in delectabilibus est magis appetendus. In cuius comento dixit Gal. Omnis enim cibus sapidus quo quis delectatur: cum accipitur a stomacho amplexus retinetur: et cum magna delectatione digeritur plusquam quilibet alius quod si fuerit abominabilis fugit idem vomitus fastidium et inflationem generatur. A quo videtur assumpsisse Rasis in .xxv. continentis .c.j. cum dictum hippocratis preallegatum exponeret inquit. Quare scire debes quod res que erit penes maiorem partem hominum mala modice: et penes unum ipsorum delectabilis eidem erit melior: quoniam ubi fuerit delectatio: ibi sequitur bonitas digestionis. Et subiungit. Diximus enim si fuerit mala modice: quoniam res delectabilis si fuerit in ultimate malicie: non debemus ea uti tunc frequenter ob delectationem ipsius: immo si fuerit malicia eius modica: et delectatio egri in ea sit abundantior magis quam illa que non habuerit ipsam maliciam: et similis debet esse conditio in corpore sano. Et infra sic etiam subdit. Que consueuit uti aliquo nutrimento: illud erit eis magis conueniens licet non fuerit laudabile modice: et similiter est conditio temporum sumptionum: eius delectatio enim ipsius nutrimenti in hoc dignitatem habet maximam: quoniam quanto detestabilius fuerit nutrimentum: tanto magis vehementior erit digestio ipsius: quare sequi debes illud secundum consuetudinem approbatam et antiquam. hec ipse. Quod etiam sensit Avicen. in .iij. primi doc. .ij. c. .vij. dicens. Oportet te scire quod nutriens melius est quod melius sapit: propterea quod stomachus et virtus nutritiua vehementer ipsi applicantur: cum bone fuerit substantie: et fuerint omnia principalia mebra in suis operationibus sana. Nec minus hoc sensit Auerrois in parte .ij. canticorum comento .xvij. dicens. Duorum cibariorum ille qui minoris est iuuamenti magis tamen delectabilis: melior est minus delectabili et si sit maioris iuuamenti et in .v. sui colliget etiam hoc idem voluit cum ait. quod quando cibus est multum delectabilis: lesio que provenit ab eo non est multum manifesta. Non solum igitur sanis. sed etiam infirmis saporita et delectabilia cibaria convenire videntur dicente Isaac in vniuersalibus dietis .ca. .vij. Cibi temperatissimi et iuuatissimi sunt maxime si saporiti sint: facilliores enim sunt ad digerendum et utiliores in sanitate custodienda in sanis et infirmis reddenda. Non saporitos vero abhorret natura. Unde non digestibiles sunt: immo stomacho nocentes etc. Et infra sic iterum inquit. Si duo cibaria in natura sua vel in qualitatibus equalia saporiora sunt stomacho utiliora: et ad digerendum velociora: non saporita vero econtrario. et adhuc in eodem c. dixit. Si duo cibaria equalia sint in sanitate custodienda et infirmis reddenda stomacho delectabiliora sunt et utiliora. Ex quibus satis eligere possumus quod cibis bonis et delectabilibus sit utendum semper. Reliqui vero tanquam inutiles et nociui pretermittantur.

Capitulum .lvij. ostendit quod reficientia cum contrarijs debeant alterari: cum fuerint alicuius excellentis qualitatis: vel complexio assumentis discrasiata.

AD cōplementū cōsideratiōnis nostre de ciborum qualitate: dicēdum est de vtilitate tēperātie reficiētium: que quidem non modo vtilis: verum ēt ad sanitatis cōseruationē necessario: eo quod quando calida vel frigida nimis sint nobis oblata: similiter sicca vel humida q̄ tn̄ sic incorrecta permecabilia videtur esse et sepissime egrotare faciētia: vt supra visum est: cū de prima ciborū qualitate loquemur: quāobrē ne huiusmodi male vel excellētis qualitatis nobis nocere possint debemus ea corrigere et tēperare cū sibi cōtrarijs. s. calida cum frigidis. humida cū siccis etc. Secundum quod precepit Auicen. in. iij. primi doc. ij. c. vij. dicens. Frigidum nutriens sicut cucumer et cucurbita temperet cū eo quod et existit contrarium sicut allia et porri: et si fuerit calidū: cū eo quod est frigidū tēperet: et si oppilatiuum fuerit: cum eo quod aperiat et euacuet etc. et infra etiam subiūxit. Et cui res dulces nocēt: acetosa bibat: cui vero acetosum nocet rē dulcē post ipm comedat. Idē quoque in cāticorū parte. ij. textu cōmēti. xix. scripsit. Cibi sūt permiscendi. s. humidi cū siccis: dulces cū acetosis: frigidi cū calidis etc. Cuius hec est series. Est aūt humidū et lubricū stiptico imponēdū. estque sapor dulcis acetoso vniēdus et siccū cū humido rectificandū: et frigidū cū calido et econtrario. Quod si timeat defedatio oleagino si vel eius quod est male digestionis ratione pinguedinis addat sal eis aut aliquid acutū: nā hec iuuāt ad subtiliādū quod etiā voluit Rasis in. xxv. cōtinētis c. j. cum ait. Et si coactus dederis alicui nutrimētū inconueniens misce cū eo aliquod cōueniens ad remouendum nocumentū ipsius mō quantitatis ipsius etc. Hoc etiā sensisse videt. Isaac in vniuersalibus dietis. c. xiiij. di. Caro q̄ calida fuerit i sui cōplexiōe: cū vua acerba et aceto pomi citrini. s. arantij: aut limonis vel mali granati et ramis portulace aptet. Si vero accipiētis natura sicca fuerit: cū aceto: et cucurbite succo et succo cucumeris et citrulorum et lactucarum suū calorē temperantiū etc. Hoc igit obseruet preceptum cōsiderata substātia et qualitate ciborū in seipsa cū tēperato corpori vel satis bn̄ cōplexionato exhibent: nō minusque obseruandū est id quod diximus ex parte suscipientiū: iuxta sniam Gal. in lib. de euchimia et cachochimia sic scribētis. Sanatiuarum dietationū nemo scitor erit finaliter nisi cognoscat corporum naturas: quibus nec adducunt. Quedā eni densa sunt et difficile transpirabilia. Quedā vero rara et de facili euacuabilia et indigēt vt palā est cibo hūidiori porra: sicciori vero scda. Et illa quidem grossiori. illa aūt subtiliori: et illa quidē pauciori: illa vero ampliori: ita āt et quecūque melācholicū hn̄t sanguinē humidis et calidis cōplexiōe indigēt cibis: sicut et quecunque cholericū humidis et frigidis: similiter aūt et quecūque sunt phlegmatici calidis et siccis: quecunque vero sanguinem benignū aggregāt ampliorē paucioribus quidē cibis indigēt: apparentem aūt nullā hn̄tibus virtutē minierisz consistentibus in medio etc. Quod clarius innuit in lib. de dissolutiōe cōtinua: cum ait. Itaque opz qn̄ dn̄ans est secundum corpus sanguis mūdus. quod administrent cibi equales i quantitate tēperati in naturis suis et qn̄ est phlegma dn̄ans opz vt sint cibi calefacientes et exiccantes et nutriat cū his q̄ addūt i caliditatem et cōsumant humiditatem. et qn̄ ei fuerit dn̄ans colerā opz quod nutriat cū his extinguūt ipam et addūt in humiditatē et qn̄ ei nigra cholera dn̄at: opz vt nutriat cibis calidis et humidis. et cū corpus est spissum tarde dissolutiōis opz vt nutriat cibis paucis et subtilibus humidis q: paucū est quod dissoluit de corpore: et qn̄ corpus fuerit rarum: opz vt nutriatur cibis multis grossis siccis et

viscosis ꝓpter multitudinē ei⁹ qđ dissoluitur de corpore ꝛ hoc regimē est conueniēs de necessitate nisi sit in aliquo corporis mēbroꝝ lesio ꝛc. hec ipse. Et ideo tēperāda sunt reficientia: vt diximus altera iā dictaꝝ duarum ratione quare ꝛc.

¶ Cap. lviij. ostēdit q̄ debeat esse refectiōis q̄ntitas: ꝛ que nocumenta proueniant ex superflua.

Visa substantia ꝛ qualitate reficientiū: de q̄ntitate iporum volumus impresentiarum dicere cum pauciores hoīes si excessiua fuerit q̄ntitas ipsa nō interimat: aut saltē ad pniciosas egritudines nō pducat. dicēte Eccl'ia. in. c. xxxvij. Propter crapulā multi obierūt q̄ aūt abstinēs est adijciet vitā. Qđ sensit Aui. in. iij. primi doc. ij. c. vij. dicēs. Uehemēs repletio in qualibet dispositione est pernecabilis siue ex comestione sit: siue ex potu: quot namq̄ hoies supfiue se repleuerūt ꝛ suffocati interiere. ꝛ infra nihil est deterius q̄ fastidiū. s. sequēs repletionē ꝛ ꝓprie cū fuerit fastidiuꝫ ex malis nutrientib⁹: ꝓpterea q̄ cum fastidiū ꝓuenerit ex grossis nutriētibus hereditare faciet iūcturaꝝ dolores: ꝛ renū: ꝛ disniā: ꝛ podagrā. ꝛ splenis ꝛ epatis grossitiē ꝛ phlegmaticas egritudines ꝛ melancolicas: qđ fastidiū si ex subtiliātib⁹ acciderit nutriētibus ꝓueniēt ex ipso febres acute et erratice ꝛ maligne ꝛ apostemata mala acuta ꝛ c. hoc etiaꝫ sensit Ga. in. ij. de accidenti ꝛ morbo. c. iij. di. Sicut cā frigidi morbi plenitudo potus: sic nimia abūdantia cibi: lꝫ eñ corporis sit nutritiuus ꝛ ipsi cōueniēs cā tñ est frigidoꝝ morborū. ꝛ in li. de dissolutione cōtinua sic etiā ait. Obseruāda est ciborū mensura: ita vt sint in mēsura virtutis digestiue: qꝛ ꝛ si est cibus in seipso bonus ꝛ corpori conueniens ꝛ est virtutem digestiuā debilitans q̄ntitate sua generatur ex ipso nutrimētū malū qđ diuersoꝝ morboꝝ est occasio ꝛ precipue frigidorum vt dictuꝫ est. Modū aūt ꝛ principiuꝫ causandi tales infirmitates posuit Auicen. in canticis textu cōmenti. clxxxiij. dicens vehemens saturitas ꝛ crapula calorē suffocat ꝛ extinguit quēadmodū excedens olei q̄ntitas extinguit flammaꝫ lampadis donec ipsum omnino suffocet: vt inq̄t Auerroys in eius commēto. ꝛ propterea dicendū est cum Petro Apostolo. Fratres sobrij estote ꝛc. Et similiter cuꝫ principe in tertia primi doc. ꝛ. c. vbi supra sic scribente. Ex cibo nullus est ita replēdus: vt nō sit ibi locus superfluus: sed ab eo est remouendus reliquijs desiderij adhuc in anima remanentibus hec eñ famis reliquie post horam vnam destruuntur quoniaꝫ nulla est deterior comestio quam que stomachi grauitatem facit: vt idem ait ibi: sed paruꝫ infra que fuit sententia Aristo. in prima problematum ꝓblemate. xlvij. dicentis. Sanum est a cibo subtrahere ꝛ causaꝫ subiungit dicens. Quia egritudinis causa est multitudo supefluitatis. hec autem fit quotiens nutrimēti superabundantia fuerit. ꝛ in eius commento Padubanensis noster sic inquit. Huius vero excessus superfluitatum causatur quocunque modo nutrimentum superabundauerit: Ita quod natura ipso non indigens non digerit: neque postea conuertit: sed in digestum permanens conuertitur in superfluitates que demum modica occasione commote mouentur ad putrefactionem causantes egritudinem hec ipse. Et propterea dixit Rasis in xxv. continentis. c. primo quod saties tates nauseatiuas in aliquo tēpore sequuntur accidentia huiusmodi. s. inflatio: compūctio: solutio vētris: nau-

sea: defectus appetitus cibi: aut exercitio eius remissio corporis: grossa mēs negligentia: ponderositas capitis: et aurium dolor: et stomachi angustia: impeditus intellectus: calamitas: melancholia: colica: vitiū splenis: epatis et articulorum: corpus laxum et febris. Et infra etiā dixit. De maioribus causis habētibus vim in corruptione sanguinis sunt satietates nauseatiue illate frequēter q̄ quotiens fiunt de nutrimētis malis: peiores sunt: et si fuerint de grossis generāt morbos grossos. Et si de subtilibus morbos calidos Quam obrem perutile nimis est cōsiliū surgere a mensa cum aliqua sanus particula adhuc remāserit et precipue obseruandū ab habentibus frigidū stomachum: qui longe plus appetit q̄ bene digerere possit: teste Gal. in .ij. Technitextu cōmenti. c. cxiij. sic dicētis. Frigidus natura venter appetere quidē bonus: digerere vero nō bonus: et maxime quicūq̄ difficile mutabiles et frigidi ciborum fuerint: acescunt enim hmōi cito in ipso etc. Quē textū sic glosant Hali et ceteri ipm exponentes q̄ frigidus stomachus plus appetit q̄ digerat etc. In habētibus vero stomachū valde calidum appositum est faciendum .s. q̄ aliquid vltra vires desiderij est accipiendum: quia calidior natura venter digerit quidem melius q̄ appetat vt dixit Galie. vbi supra. perpauci tamen huiusmodi ventrem habentes reperiuntur: plurimi autem frigidum: et propterea tanq̄ vniuersalem regulam fecit philosophus cū ait. Sanum quidem est a cibo subtrahere etc.

¶ Capitulum. lix. declarat que sit competens refectionis mensura vnicuiq̄ propria: et quotiens sit comedēdum in die: et quando plus et quando minus.

Cum ciborum et potuū nō parua sit habentia solicitudo in robur virtutis: vt quātitate cōmoderati et qualitatibus diligentissimi sint: vt inquit Gal. in. vj. Terapentice. c. de tali ciborum mensura dicendū esse iudicauimus: cum ipsa ad salutē corporis sit maxime necessaria. Hec autē cōmoderata quātitas q̄ sit in vnoquoq̄ hoīm nec lingua proferri: nec calamo scribi pōt: sed sola experiētia que magistra sit virtutis: vt dixit Gal. in secundo de alimētis. c. x. Et illa q̄ debet hanc commoderatā quātitatē inuenire: et ipsam vnūquēq̄ docere. Scire igitur debet vnusquisq̄: q̄ intētio quātitatis in cibarijs est vt nunq̄ grauent ventrē: licet difficile sit hoc tale: et fortassis impossibile in valido ventre custodiri penitus: vt inquit Gal. in primo terapentice. c. vj. A quo sumpsisse videt Princeps i primi doc. secūda. c. vij. cum ait. Cibi quidem mēsuratio existit scdm vsum et virtutem: et vt mensura eius in eo qui sane est virtutis sit talis cum ipsum recipit: q̄ ei grauitatem non afferat: neq̄ natet: et non accidat ex eo nausea: neq̄ caninū desideriū: neq̄ casus: neq̄ ingenij pigritia neq̄ insōnietas: neq̄ ipsius sapor in ructibus post tps reperiat etc. Aduertendū est igit q̄ cū aliqd pdictorum affuerit preassumptā ciborum quantitatē ostendet cōmensuratā nō fuisse: et ideo cōsilio eiusdem Auicen. vti debet dicentis vbi supra. q̄ si aliq̄ die superuenerit grauitas ex cibo precomesto vel aliqd predictorū. s. sequenti die famelicus maneat: et somno vtatur prolixiore: q̄ si somnus ei nō aduenerit: multo vtatur incessu suauiter et continuo in quo nō sit quies etc. Deinceps autē sibi cauere debet a tanta ciborum quantitate egritudines et nocumenta que in precedēti. c. diximus incurrat. De mēsura autem numeri re

fectionis

fectionis in die naturali sciēdū ꝙ cōsuetudo est maxime obseruāda cū sit altera natura testibꝰ Hipocrate Aristo. Gal. ⁊ Auerroi in plerisqꝫ locis: licet Auerrois ipse i. vj. colliget in. c. de regimine corporis tēperati in fine sic dicat. Noui medici sentiūt ꝙ cōueniētia tp̄a comedēdi tēperatis cōplexiōibus sunt: vt tribꝰ vicibꝰ refectio duobꝰ celebretur diebus: ⁊ isti mihi videntur veritati magis appropinquare: et etiaꝫ admirabilis Auenzoar huic assentire videt̄. hec ipse. Cuius dicti fundamētū ⁊ rōnē posuit in p̄te secūda cāticorū cōmēto. xij. dicēs. ꝙ scd̄m ꝙ quidā opinati sunt: actꝰ digestiōis tertie nō ꝑficit̄ nisi i decimooctaua hora: cōstat aūt ꝙ laudabilior modꝰ reficiēdi est: cū reficit̄ q̄s iā ꝑfecta digestiōe cibi preassumpti. qđ etiā videtur voluisse Auicē. in textu preallegati cōmēti: ⁊ in tertia primi cū ait. Ex vicibus saciantis comestiōis est vt homo vna die semel: ⁊ altera bis: mane. s. ⁊ vespere comedat. ⁊ subdit. Verū tn̄ in hoc vsus multū est cōsiderandus: qm̄ ille q̄ bis in die comedere cōsueuit si semel comedit debilitabitur ⁊ lassabitur eius virtꝰ. ⁊ ꝓsequit̄. Sꝫ q̄ digerēdi debilitatē habet: bis comedere debet: ⁊ raro semel comedat in die: ⁊ q̄ semel i die comedere cōsueuit: si ad bis comedēdū redibit: accidet ei debilitas et pigritia et lassitas ⁊c. Que fuit s̄nia Rasis. n. xxv. cōtinētis. c. j. dicētis. Nemo dꝫ mutare cōsuetudinē in numero tēporū comestionū: qm̄ q̄ est vsus comedere bis in die: si semel in die sumit cibū debilitabit̄ valde ⁊ lassū erit corpꝰ eiꝰ: rubefiet vrina: et suspendent̄ eius viscera: ⁊ q̄ vsus est comedere semel in die: si bis sumit cibū suū: ille cibꝰ ponderosus erit sup̱ stomachū ipsiꝰ: qꝛ stomachꝰ ꝯsueuit digerere cibum semel ⁊ nō bis. ⁊ infra dixit auctoritate Rufi. Habēs quoqꝫ corpulentū corpꝰ et lene: semel comedat in dimidio diei: sꝫ habēs corpꝰ macilentū comedat bis in die leniter in prandio: ⁊ in cena abūdāter: q̄ oia dicta sunt etiā per Gal. in libro de dissolutiōe cōtinua sic scribētē. Antiq̄ ꝓferebāt cenā prādio ꝑcipiētes ꝙ iumeret̄ plꝰ in cena ꝓpter aggregationē caloris in interiora corpis frigiditate noctis ⁊c. Et post aliq̄ subdit de horis comestiōis dicēs. ⁊ cōsuetudo in eis addit partē magnā: qm̄ q̄ cōsueuit prādere ⁊ remouet̄ ab eo ⁊ est cōtētus: cena magnificat nocumentū cibi: ⁊ q̄ cōsueuit sumere cibū in aliqua hora determinata: ⁊ mutat̄ ad aliā preter istā horā declarabit̄ sibi hec ꝑmutatio nociua ⁊c. Multa quoqꝫ alia dixit de cōsuetudine hm̄ōi horarū: q̄ oīno debet obseruari etiā si mala fuerit: ⁊ iam est antiquata ⁊ supermutari dꝫ nō nisi paulatim. Cōcludamus igitur ꝙ vsus est obseruandꝰ dicentes cū Hippocrate. in primo aphorismorum aphorismo. xvij. sic scribēte. Quibꝰ semel: aut bis: aut amplius: aut minus: aut scd̄m ꝑtē: dādū est aliq̄d: tēpori et hore ⁊ regioni ⁊ cōsuetudini: quare ⁊c.

¶ Ca. lx. ostēdit ꝙ diuersa cibaria in vna refectiōe nō sint assumēda: declarās nocumēta q̄ ꝓueniunt ex ipsa diuersitate.

Quam plures sane viuere desiderantiū q̄ diximꝰ in p̄cedenti. c. conant̄ ad vnguē obseruare: peccāt tn̄ i multiplici reficiētiū diuersitate: nō cōsiderātes eius nocumenta: ⁊ in hūc errorē potentes omnes fere nō solum sepe: sed sem

per et quotidie solēt incidere: et ob hāc cām multotiens infirmantur: qm̄ hm̄oi pluralitas: et ciborū et potuū diuersitas nō solū nō digerit̄: sed in stomacho vt pluribꝰ corrumpit̄: et i prauos et pernecātes humores cōuerti cōsueuit: corruptio aūt digestiōis est mater egritudinū et origo chronicaꝝ infirmitatū: vt dixit Aui. i. xiiij. tertij tractatu tertio. c. ij. Qd̄ cōsiderās sapiētissimꝰ Salomon in fine. xxxvij. c. ecclesiastici sic cōsulit dicēs. Noli auidꝰ esse in oi epulatiōe: et nō te effundas sup oēm escā: i multis em̄ escis erit infirmitas. Unde Horatius. Nempe immacrescūt epule sine fine petite. ꝑpter hoc quoqꝫ exclamat Lucanꝰ in. iiij. dicens. O ꝓdiga rerū luxuries paruo nunqꝫ gaudere paratu: Et q̄sitoꝝ terra pelago qꝫ ciborū. Ambitiosa fames et laute gloria mēse: Discite qꝫ paruo liceat ꝓducere vitā. Et qꝫt ū natura petat. et c. Que quoqꝫ fuit medicoꝝ sn̄ia. Dixit em̄ Gal. in. iij. regiminis acutorū cōmento. xxxvij. qꝫ diuersitas rerū q̄ comedūtur et ꝓprie qn̄ nō sunt similes in virtutibꝰ suis facit stomacho inquietudinē. Et i. v. de regimine sanitatis idē sensisse videtur cum ait. Non debemꝰ nociuis vtile miscere cū possumus ipso vti solo. Et in libro primo de iuuamētis membrorū capitulo quarto circa principiū sic inquit. Res cōposite ex multis rebus sunt velocioris corruptionis quam res cōposite ex paucis. A quo sumpsit Rasis i. xxv. cōtinētis. c. dicēs. Tp̄s comestiōis nō debet esse longū et tardū valde multiplicatis modis cibariorum in eo: cū primū cibariū sit diuersum al teri in digestiōe dato in fine et gra ne fiat sup stomachū et c. et princeps in. iij. primi doc. ij. c. vij. hos imitatus sic ait. Nihil deterius est qꝫ diuersa nutriētia simul adiungere: et post in comedēdo tp̄s prolongare: quoniā cū postremum nutriēs aduenit primum iam incepit degeri. Nutrientis ergo partes in digerēdo nō assimilant̄: et infra dixit iteꝝ. Cibaria diuersa a duabꝰ ipediunt partibus. Una eaꝝ est ꝓpter diuersitatem coꝝ in digerēdo et quoniam quod ex eis est digestū: ei admiscetur quod nō est digestū. et scd̄a quoniam aliquis plus pōt comedere ex vno cibario qꝫ ex alio. In tp̄e em̄ antiquo q̄ exercitabant̄ iam fugierunt ab hoc: cōtēti enim erant solꝰ carnis comestione in mane: et solꝰ panis in cena. hec ipse. Sint igit̄ simplices aut perpauci et nō diuersi cibi i genere: et in specie vt bene digeri possint: et inuicē se nō impediant: quēadmodū in diuitū cōuiuijs solet esse: in quibus valde diuersi existunt cibi: vt carnes plurimū aialiū et diuersimode preparate que specie tātū differre dici p̄nt post quas q̄nqꝫ pisces: lacticinia: fructꝰ: et postremo cōfectiōes admiscent in sui corporis qꝫ citissimū interitum: quare et c.

Ca. lxj. ōndit q̄s ordo i diuersoꝝ reficiēt in assumptiōe sit obseruādus: et q̄ cibi anteponēdi sint: et qui postponendi.

Cum nolint potētes qd̄ diximꝰ de omissione diuersitatis ciboꝝ vllis ꝑsuasionibꝰ vel rationibus obseruare Cū eis videret̄ qꝫ non solū nobilitatē sed diuitias ipsas amisissent et eo magis ꝓpter hospitantes qui ad eorum domos non raro solent peruenire. Ideo dicendum est in hoc. c. qꝫ si omnino volunt ciborum diuersitatē in eorum mensis habere: ordinem tamen de

bitum non aspernāt: qui ⁊ si omne nō tollat nocumetnū diuersitatis: iuuat tñ plurimū: sicut si negligat facile ad egritudines pducit: vt visum est Hipotetici in libro de pharmacijs sic scribēti. Uane ⁊ negligēter traditi cibi perturbant hoies ⁊ eos egrotare faciūt. Talis igit ordo est obseruandus: q sempḡ cibi lubrici subtiles: et cito penetrabiles ⁊ facile digestibiles: similiter et cachochimi vt fructus aquosi ⁊c. talia grossis ⁊ durioris digestiōis reficientib⁹ anteponant: ⁊ hoc fiat ne inuicē corrūpant dicente Isaac i de vniuersalib⁹ dictis. c. iiij. Opȝ a cibis incipi leuioribus ⁊ ad digerendū facilioribus: postea grossioribus ⁊ tardioribus dietare: vt cū descendit subtilis digerat: ⁊ nō offendatur: ⁊ nō sit a quo retineat. Cui⁹ qdē rōnē in eo. c. assignauit dicēs. Cibus corrūpit cū accipit ab initio grossus ⁊ ad digerēdū tardus: post aūt subit subtilior ⁊ digestiōi facilis: q ex lenitate sui cito digest⁹ ⁊ exire incipiēs a grauiori egredi phibet: remanet ergo aliquādiu ⁊ mutat in fumositatē: ⁊ gñat cholera in stomachis calidis: vel mutat in accetositatē putredinē quib⁹ stomachus est frigid⁹ Et pptera i. c. xx. libri eiusdē sic dicit Cōcordati sunt antiqui in hoc q cibaria q velociter sunt descendentia: facile venas penetrantia: ante cibum prio sunt danda: que aūt ad hoc tarda postrema. Cibus enim facile digerēdus si extremi⁹ accipiat ⁊ digerat ⁊ exire festin⁹ sit: repugnat sibi grauis anterior cib⁹ ⁊ exire nō pmittit Cū aūt exire nō possit innatat: ⁊ a calore grossi cibi calefit: et ebulliēs velociter corrūpit ⁊ iō postea cōcludit q pter hoc molles cibi ⁊ liquidi ante duros sunt accipiēdi. Hoc etiā voluit Rasis in. xxv. cōtinētis c. j. ⁊ Auicē. in. iij. j. doc. scda c. vj. cū ait. Nutrictia ordine in sui receptiōe debēt hre: in quo sanitatis cōseruator solicit⁹ esse dȝ: ne illud qd subtile est ⁊ qd cito digerit post forte nutriēs qd sit i eo duri⁹ i cibo sumat: q2 prius digerit ꝙ ipȝ: ⁊ sup illū natabit nō habēs viā q penetret: putrefiet ergo: ⁊ corrūpet ⁊ corrūpet illud qd ei admiscebitur ⁊c. Fuit quoq hec Gal. snia in prio terapētice. c. vj. dicētis. Suscipiendus est imbecillis cibus primū vt ⁊ digestus sit cito ⁊ subeat ei⁹ supfluitas. ⁊ vacuo ⁊ puro vētri scdus cibus det. ⁊ in. ij. de Alimētis. c. x. ait. Utile est scire eo℞ q ad secessuȝ icitāt edilio℞: qm posterica quidē opȝ sumere que tardi secessus: oim aūt prima que permeāt quidē celeriter corrūpēda aūt si tardauerint in ventre. Et in. c. xviij. eiusdē. ij. sic etiā inquit Meminisse opȝ huius qd est cōe omnibus quecūq cachocymia humida et lubrica et facile subire potentia q comedere oportet ipsa priora alijs: sicut enim ipsa celeriter subeunt ⁊ illis viā faciūt vl. aūt sumpta simul corrumpūt et alia. Clari⁹ quoq hoc dixit in lib. de dissolutiōe cōtinua his verbis. Debem⁹ pmittere ex cibarijs que opȝ pmittere ⁊ postponere: q2 eniȝ aliqñ aggregat hō cibos lenientes corpus in vna comestione ⁊ cibos stipticantes ipsum. Quod si premisit lenitiuū ⁊ secuti sunt ei alij: leniter descendūt post digestionē cibi. Sed quando premisit stipticū ⁊ secutus est leniens nō descendunt sȝ corrumpitur totū. et hoc ideo quia lenitius separatur inter stomachum ⁊ iter descensum cibi stiptici: remanens in stomacho post digestionem suam corrumpitur et corrumpit corruptione sua cibū aliū. Sed quando est cibus leniens

ante ſtipticum: leniēs deſcēdit poſt digeſtionē ſuam: ⁊ ſtipticū leuiter ꝑ vias deſcendit: ⁊ ideo ſi aggregat aliq̇s in comeſtiōe vna cibos velocis digeſtiōis: ⁊ alios dure et tarde digeſtionis: preponat cibos dure ⁊ tarde digeſtionis in fundū ſtomachi: ꝓpterea q: fund⁹: ſtomachi eſt calidior ⁊ potētior ſuꝑ digeſtionē ꝓpter multitudinē cōpactionis eius: que eſt in eo de partibus carnis ⁊ ſuperius ſtomachi eſt neruoſum frigidū debilis digeſtiōis ⁊c. hec ipſe. Que q̇dē ſane intelligēda ſunt. ſ. qñ cib⁹ facilis digeſtionis: ⁊ cibus difficilis digeſtionis nō multū in hoc diuerſificarētur. Qñ tñ valde forent diuerſi: vt cōiter accidit: vt carnes ⁊ caſeus: ꝓcul dubio carnes ꝑponi debēt: ⁊ caſe⁹ poſtponi: cū longe difficilioris digeſtionis ſit caſeus: vt ꝑ3: ne carnib⁹ digeſtiuis ⁊ pernicare nō potētib⁹ corrumpant̄ ⁊c. vt ipſe Gal. Iſaac. Auicē. ⁊ oēs cōuenere. Tuti⁹ tñ eſſe videt̄ ꝓpter difficultatē cognoſcēdi certiſſime hmōi mēſuram ⁊ q̄ntitatē groſſis ⁊ ſubtilibus ſimul in vna mēſa nō vti: q̄m ⁊ ſi ſubtilia in fundo ſtomahici: ⁊ poſtea reponant̄ groſſa: aliq̇d tñ inde ꝓuenit nocumentū dicente Auicē. in. iij. j. c. ſepius allegato. ꝙ ſanitatis cōſeruator nō primo comedere debet cibū labilē: ita vt poſt ipm cibū fortē ⁊ durū ſumat: q̄m cū ipſo ſ. ſubtili labet̄ cū ad itestina penetrabit eo. ſ. groſſo nōdū tā itegre digeſto q̄ntū debebat ⁊c. Ex q̇b⁹ ſatis ꝑ3 ꝙ nil ſecuri⁹ ē q̄ diuerſitatē ciborū dimittere vt oīs ſuſpitio corruptiōis nutriētiū auferat̄: ⁊ ſāitas cū paucitate ⁊ ſimplicitate ꝯſeruet̄ ⁊c.

¶ Cap. lxij. oſtēdit qui cibi eligēdi ſint ad ſanitatis ꝯſeruationem q̄ntum eſt ex parte eorum.

QUia poſſet mihi quiſpiā dicere: ꝓhibuiſti in precedētibus q̄dā reficientia rōne ſubſtantie: quedam rōne qualitatis: alia rōne saporis: ⁊ nonnulla ꝓpter multitudinē: diuerſitatem ⁊ indebitū ordinem. Que igitur cibaria dicis nobis cōuenire? Cui reſpondebimus dicentes ꝙ illi ſunt pre ceteris eligendi: qui bonum ⁊ laudabilē ſanguinem ſolent generare: ⁊ qui ſunt delectabiles (vt ſupra diximus) et qui complexioni: cōſuetudini: exercitio ⁊ temporibus anni proportionantur: dummodo in ſua conuenienti hora quantitate ⁊ ordine recipiantur: quemadmodū pro parte viſum eſt in ſuperioribus: ⁊ ꝑ pte in ſequentibus dicendū. Qui aūt cibi ſint boni ſanguinis generatiui: ꝙ pre aliijs ſint eligēdi rōne ſui in hoc. c. manifeſtabim⁹: vt ceteris cōſentientibus tantummodo ipſi aſſumantur. Dicamus igitur cum Auicē. i. ij. j. doc. ij. c. xv. ꝙ cibi quorū natura vicinior ſubſtantie ſanguinis: ſunt ſicut vinū: ouorū vitelli: ⁊ aqua carnes: ⁊ panis etiā: ⁊ caro: licet ſint parū per lōgiora: nutrientia vero medicinalia ſunt ab hoc longinqua. In tertia aūt primi doc. ij. c. vij. dixit. Oportet vt cib⁹ ſit talis: qualis ſunt carnes: ⁊ proprie ſicut carnes hedorum ⁊ vitulorum lactentiu3 paruorū: et agnorum annualium: et triticum ab extraneis rebus purgatum: quod ex meſſe ſana fuerit collectum: et cui nullum accidit nocumentu3: ⁊ res dulcis conuenientis complexiōis. et vinum bonum odorem bonum habens ⁊c. Hec enim ꝓ ſanis ⁊ mediocriter laborantibus magne cōuenire videntur: ſicut que primi loco dixerat debilibus. Quod etiam

voluit Gal. i libro de enchimia cũ ait. Inculpabilissima cibarioꝝ sũt que sunt inter subtiliãtia ⁊ ingrossantia: qualia sunt optum panũ ⁊ carnes gallinarũ ⁊ fasianorũ ⁊ perdicũ ⁊ columbarũ ⁊ turturũ ⁊ merulorũ ⁊ paruarũ auiũ: ad huc aũt et petrinorũ piscium ⁊ marinorũ ⁊ ceterorũ nullũ fetorez habentiũ ⁊c. Hi nãq; cibi ⁊ sibi similes generãt bonũ ⁊ laudabilem sanguinem: quo nihil est melius ad sanitatem custodiẽdam: vt inquit Isaac in vniuersalibus dietis. c. xviij. Et vt omnia hmõi cibaria vno cõp̄rehendãtur verbo: dicendũ est cũ eodem capitulo quinto libri preallegati sic scribẽte. Nullus cib⁹ vtilior est in landabilli sanguine generãdo: q̃ʒ qui perfecte digeritur in stomacho si enim cibus in stomacho bene digeratur: et in alijs membris similiter quo nihil meli⁹ dicẽte Galieno in libro de enchimia preadducto. Cibariorũ q̃ digerũtur magis meliores signũt humores: nihil em̃ ad enchimã in oĩbus cibarijs reperitur eque bonũ sicut digerere bñ in vẽtre. Digerũtur aũt bene cibi bone substãtie si cum bono desiderio siue appetitu accepta fuerint. Qui quãtũ faciat ad digestionẽ declarauit ipse in libro de dissolutione cõtinua cũ ait. Et appetitus in opere digestiõis cibi est maior pars: quia significat super conuenientiam ⁊ bonitatem ipsius: et quando sunt duo cibi equales in bonitate: ⁊ est necessitas appetit⁹ de eis ad vnum eorum declinans consentiemus dare rem appetitaʒ pre alia: quia cõuenientior est nature sue ⁊ lenior ea in digestiõe. Et quando duo cibi sunt: ⁊ vnus eorũ est melior altero: ⁊ necessitas appetitus in eo est ad peiorez declinãs: eligimus eum super meliorem eorum: dummodo non timeamus ex ipo nocumẽtũ plurimũ q̃d eueniat ex ipso. Iuuamentũ autem accidit ex eo propter bonum sumere: ⁊ melius stomachum digerere ipsum hec ipse. Utenduʒ est igitur bonis cibis ⁊ cũ desiderio assumptis: vt bonus sangnis inde generet: q̃r nulli dubium est malum cibũ malum sanguinẽ generare: teste Galieno in secundo aphorismorũ cõmento. xxxvj. Humores autem augmentati cause consistunt egritudinum: vt idẽ dixit. in. iij. Techni textu cõmenti. clxxxvj. Quare q̃ dicti sunt eligantur.

¶ Capitulum. lxiij. ostendit q̃ cibi et potus proportionati cõplexioni et consuetudini sint eligendi.

Cibi et pot⁹ cõplexiõi vniuscuiusq; conueniẽtes sunt: aut q̃r eã put est cõseruãt: aut in melius reducunt: aut q̃r appropriati. Et ꝑpterea dixim⁹ q̃ si volumus presentẽ sanitatem ⁊ complexionẽ qualiscunq; fuerint cõseruare: sibi similia sunt eligenda. dicente Galieno in tertio techni textu cõmenti. xlviij. Oportet vt offeras similia similib⁹: qñ seruare vis corporis crasim qualẽ accepit. Cuius quidẽ rõ ab eodẽ assignat. iij. de ingenio sanitatis. c. iij. cũ inquit. Naturale custodiendũ est ⁊ cõfirmãdũ: vnde similia sunt semꝑ ei necessaria. Et in. c. viij. eiusdẽ ait. Naturalia custodire ⁊ regere cũ similibus debemus: sicut que extra naturã cũ contrarijs expellere. Cũ igit nobis intẽtio duplex sit circa sanos: aut custodire corp⁹ sanũ: scd̃m q̃ oportet ⁊ scd̃m crasim quã hʒ: aut hãc ipaʒ meliorẽ facere. vt idẽ ait in. ij. Ter

pētice.c.vlti.Si ergo hoꝝ primum
aggredi voluerimus:tēperata erūt
dāda tēperatis:ꝛ intēperata discra
siatis.dicēte Ysaac in.j.c.dietaruz
vniuersaliū.Tēperatis cōplexioni
bus cibaria tēperata:ꝛ etiā oī ma-
la qualitate carentia:necesse est vt
dent̃.Si vo distēperatū fuerit cor
pus:intm̄ ꝯtēperātias minui opz:
inquantū eucrasia corrupta fuerit
Calidiora em̄ dādo calidioribus:
frigidiora frigidioribus:ꝛ sicciora
siccioribꝰ:hūidiora hūidioribꝰ:vt
iussit Gal.i.iij.Techni.ꝛ i.vj.de re
gimie sanitatis vbi series eiꝰ talit̃
sonat.Scd̃z q̃litatē familiaritates
siquidē custodire volueris comple
xiones:humidis quidē humectan
tes cibi cōgrui:siccis vo sicci:si vo
subalterare volueris cōtrarij con-
grui:ꝓpter hoc igit̃ si corpꝰ disten
peratū voluerit ad meliorē reduci
cōplexionē cōtrarijs cibis vti dz:q̃
tm̄ a cibo distēt tēperato:quantū ꝛ
ipm ab eucrato corpore recesserit.
vt docuit Gal.in.iij.Techni p̄alle
gato cū dixit.Si velis permutare
corpꝰ siccū ꝛ calidū:nō sunt admi-
nistrāde calide ꝛ sicce diete:sz q̃ tm̄
eucrata crasi sunt frigidiores ꝛ hu
midiores q̄tū natura eiꝰ erat cali-
dior ꝛ siccior.Et ideo Princeps in
.iij.j.doc.ij.c.vij.dicebat ꝙ melācho
licus nutriēte indiget vehemēter
humectāte:ꝛ parū calefaciēte.Cho
lericus vero eo qd̃ humectat ꝛ īfri
gidet.Et ille q̇dez in quo sanguis
calidus ꝛ bonꝰ:nutriētibꝰ indiget
frigidis ꝛ parci nutrimēti.Et ille
in q̇ sanguis generat̃ phlegmaticꝰ
nutriētibꝰ pauci nutrimēti idiget
in q̇bus caliditas sit et subtilitas.
Securior em̄ via hec est in corpori
bus distēperatis vti.s.cōtrarijs:q̄z
sibi similibꝰ vt etiā sensit Gal.i.ij.
de vtutibꝰ naturalibꝰ.c.viij.dicēs.
Propter hoc calida cibaria calidis
natura:ꝛ iuuenescētibꝰ in cholerā
prōpti trāsmutant̃:calido em̄ cali-
dū appropinquans in imoderatio
nē crasam desistit ꝛc.Et in sexto de
regimine sanitatis etiā inq̇t.Faci
liꝰ a similibꝰ cibis in morbosaz di
scrasiā deueniūt:q̄z scz a cōtrarijs.
Et ꝓpterea cōtrarijs est vtendū:vt
etiā de mēte eiusdē diximꝰ in.cap.
lvij.vbi vba ipsiꝰ annotauimꝰ scri-
pta in libro de dissolutiōe ꝯtinua.
Sciendū est ꝓpterea ꝙ talis q̄nq̧
ꝓprietas cadit inter cōplexiōes et
cibos aliq̇s:ꝙ quidā aliquibꝰ sunt
cōuenictes:alijs aūt ꝯtrarij:vt vo-
luit Auicē.in.iij.j.c.superiꝰ allega
to dicēs.Unaqueq̧ hoīs cōplexio
cibū hz cōuenientē ꝛ similē:ad quē
mutandū si volūtas ei affuerit:no-
cumentū ei faciet ꝛ impedimentū.
Et subdit.Ex hoibus quoq̧ est cui
aliqd̃ nutrientiū bonoꝝ ꝛ laudabi
liū nocet:ipm ergo relinquere ē ei
cōueniēs cui cōcordat Ysaac in li-
bro dietarū vniuersaliū.c.ij.cū ait.
Eūdē cibū q̇busdā inueniemꝰ con
trariū:quibusdā vo nō:quibusdā
stipticū:q̇busdā solutiuū.vñ Arist.
qd̃ Gal.cōfirmat.Quidā em̄ inquit
carnē vaccinā ꝛ similia grossa ꝛ ad
digerendū tarda bñ digerūt:ꝛ citiꝰ
q̄z perdicū ꝛ gallinaꝝ carnes:ꝛ pul
loꝝ:seu laudabiliū piscinz.Et qui
sint hi declarat Auicen.vbi supra
di.Et est aliq̇s hoim in cuiꝰ stoma
cho cibus corrumpit̃ subtilis:et q̇
cito digeri solet:ꝛ fortis q̇ tarde so
let digeri in ipso digerit̃:ꝛ hic qui
dē est cuiꝰ stomachus est igneꝰ:et
ex eis est q̇ huic existit cōtrariꝰ quo
rū quisq̧ scd̃m suū vsum est regen
dus.Qd̃ nō minus voluit Rasis in
iiij.Almāsoris.c.iiij.cū ait.Sūmo-
pere est obseruādū vt cibos sibi cō
suetos q̇sq̧ accipiat:ꝛ toties edat
quotiēs consueuit:nisi cōsuetudo
preuisa fuit a q̃ īoino gradatiz pimu

tari dz. Et illā nō repēte sz ordinate et paulatim trāscundo ad bonaz deserire. Et in.xxv.cōtinētis.c.j.dixit etiaz auctoritate Gal.in.c.libri primi de epidimia. In hoibus sūt aliq singulares: qbus cibaria aliq sūt cōferentia: et tñ maiori pti hoiz sunt nocentia: et nocina eis cōferūt. Et hoc in hmōi nō pōt bene cognosci: nisi per experientiam: quare cognoscere debes morē cuiuslibet: et illū seq scdm modū ipsi⁹. Et sic cuz eo cōcludendū est q cōsuetudo est obseruāda: dūmodo multuz mala nō fuerit. et hec fuit. Hippocratis sentētia in.ij.aphorismor aphorismo.l.dicētis. Ex multo tēpore consueta etsi fuerit deteriora insuetis min⁹ molestare cōsueuerūt. Si aūt pessima foret cōsuetudo: paulatim corrigat: vt dictū est. si aūt nō multū mala fuerit: potius obseruet q subito permutet dicēte eodē in secūdo regiminis acutor textu cōmēti.xx. Facile qdē ē cōprehēdi q mala dieta cibi et pot⁹ q scdm simile fit: securior est in oi tpe tueri sanitatem: q ea q melior si in ea mutatio subita fiat. et ideo dixit Gal. in.iij. microtechni: Medici corrigere quidē debēt ex multo studio paulatiz transferētes in melius: quoniā nō sustinet natura repentinas mutationes etc.

¶ Cap.lxiiij. ostendit qnō cibi sint eligēdi secundū qualitatez et fortitudinem exercicij.

Ciborū cōueniētia respectu facti vel faciēdi laboris est sumenda: et ad illū taliter cōparāda vt qle fuerit vel futur ē exercitiū: et talis sit ipsa dieta et reficiendum qlitas. Qui em laborauerūt multū grossiori reficiēdi sūt dieta dicente Rasi in.xxv.cōtinētis.c.j. Debes cōsiderare in quātitate mot⁹ añ cibū facti: qre si mot⁹ fuerit habundās: nutrimentū fiat grossum et viscosū habundās et tarde dissolutiōis: et debes seq dictā ex eā appetēdi eā. Tñ si mot⁹ fuerit factus ante cibū modic⁹: dictā debes seq cū paucitate cibi et tenuitate ipsi⁹. Et si mot⁹ fact⁹ fuerit cōpetens: vti debes nutrimētis equalib⁹ in habūdātia et nō tenuitatis et grossitudinis ipsorum etc. Que fuit snia Gal. in libro de dissolutiōe cōtinua sic scribētis. Qñ est mot⁹ añ cibū multus: ciba bñ nō cibis multis grossis: viscosis: ad siccitatē declinātibus qui sint difficilis dissolutiōis: neq iungas ei dietaz: qr parū cōuenit ei. Et qñ nō est añ cibū motus: vel est pauc⁹ opz vt nō sis cōtentus dieta. s. cum paucis cibis et subtilib⁹: imo adiutorio in purgādo cū medicina solutiua aut cū balneo etc. Et postpauca subiūxit. Et qñ motus est conueniēs dabim⁹ cibos tēperatos i subtilitate et grossitie etc. Igit hec obseruet exercitat⁹ malos quoq ac corruptibiles cibos post suū exercitiū nō dz assumere: vt colligitur ex sentētia Principis in tertia primi dicētis. q pisces post laboriosum exercitiū nō sunt comedēdi: qr corrūpent et corrūpēt humores. Qd etiā de alijs pariter corruptibilibus intelligi dz: quēadmodum in duob⁹ verbis preceperat Gal. i primo de regimine sanitatis cum ait. Omnes laboriosi euchimio indigent cibo Uia tamē medicine et propter refrigerium caliditatis in corpore remanētis post exercitium: etatis tempore: pauca fructuuz quātitas poterit conuenire atq concedi: vt in libro de euchimia et cachochimia.c.vltio volnit Gal. dicēs. Ab=

stinendum est a cachochimis.nisi aliqñ laborãtes hora estatis egeãt sanare siccitatẽ ⁊caliditatẽ toti⁹ corporis.Idonea em̃ sunt illo tp̃e poma:⁊ pruna:⁊ cerasa preassumpta. De citrolo aũt ⁊ melone ⁊ melopopone nõ multum offerendũ est ⁊c. Hec pauca de cibis cõuenie ̃tibus post exercitiũ dicta sufficiant:cũ et de hoc aliqua scripta fuerint in.c. xxxi.libri huius.Qui aũt cibi conueniãt anteq̃ fiat exercitium:dicamus:q̃ si exercitiũ forte fuerit:cibi grossi sunt accipiendi:⁊ tãto min⁹ grossi quanto suauis fuerit exercitiũ:sicuti subtiles penitus quiescẽtibus sunt conueniẽtes:vt placuit Isaac in vniuersalib⁹ dietis.c.j.cũ inquit. Nullus phisicus ambigit temperatũ cibum iuuenũ alterum esse q̃ seniorũ in excitantibus q̃q ⁊ laborantibus aliud q̃ inquiete. Laborantes em̃ ⁊ exercitantes expetunt grossiorem cibũ:⁊ ad digerendũ duriorẽ atq̃ ad dissolnẽdũ tardiorẽ.Quietis vero ⁊ silentib⁹ ecõtrario dandus est cibus subtilior:⁊ ad digerendũ velocior ⁊ dissolutioni de mẽbris facilior. Et in ca.xx.eiusdẽ libri sic etiã ait.Oportet vt dieta grossa si scd̃m exercitiũ ⁊ labores sepe enim fortiter exercitati sicut athlete:⁊ similes grossissimam ⁊ viscosissimã erunt patientes dietã.Et infra.Soli exercitãtes et laborãtes cibis grossis indigent. Hoc quoq̃ sensit Auicen.in tertia primi doctrina ⁊ capitulo sepi⁹ allegatis:cuz dixit.Exercitati ⁊ multi laboris sunt magis tolerantes nutrientia grossa.Et in quarto primi capitulo primo sic inq̃t. Eligimus cibũ fortis nutrimẽti ⁊ tarde digestionis ꝑpter eũ quẽ cõfortare volumus ⁊ exercitijs fortibus preparare ⁊c.Cõcludamus ergo cum Gal.in libro de euchimia dicente. Soli illi qui vehemẽter exercitant: ⁊ viscera nõ habent male a natura facta:possibile est in pachichimis ⁊ grossis cibarijs conuersantes nõ ledãtur:alioꝝ aũt nullus:ꝓpterea igitur,si quis voluerit fortiter laborare:nõ debet ova sorbilia aut carnes hedi lactentis:aut pulli iuuenis ⁊ similium manducare:sed res grossiores ⁊ ad digerendum duriores et cetera.

¶ Cap̃.lxv.ostẽdit qui cibi secũduz vnũquodq̃ tẽpus anni sint eligendi ad sanitatem.

Nullus ambigit alterꝝ cibũ debere esse in vere q̃ in autũno: aliuz quoq̃ in hyeme q̃ in estate dixit Isaac in p̃mo capitulo dietaꝝ vniuersalium.Propterea faciendũ est q̃ in substãtia quantitate ⁊ q̃litate ⁊c.debẽt cibaria scd̃m anni tẽpora diuersificari:vt voluit Gal.in j.de alimẽtis capitulo.xiij.dicens. Eadem aũt ⁊ de regionibus tẽporibus ⁊ cõsistentijs itelligere oportet scd̃m vnũ quodq̃ edulium: pacentẽ quidẽ in autũno a melancholis cibarijs ⁊ exiccãtib⁹ edulijs.In hyeme aũt vtentẽ calefacientibus sicut ⁊ scd̃m estatẽ humectantib⁹ ⁊ infrigidantibus.In vere autem medie complexionis media virtutibus alimẽta offerendũ. Et in libro de dissolutione cõtinua sic etiã dixit.Et quando somn⁹ post cibuz mult⁹ fuerit:oportet q̃ donem⁹ cibos multos grossos:⁊ hoc cõuenit fieri in hyeme ꝑpter longitudinez noctis et multitudinem somni.Et qñ somnus est paucus lenis:subtilibus nutriatur sicut in estate propter prauitatẽ noctis ⁊ sõmni paucitatẽ ⁊c.A qua sumpserunt posteriores:⁊ Rasis primũ qñ in.xx.cõti

nentis capitulo primo sic scripsit. Debes vti nutrimētis habundā-tibus ⁊ grossis in hyeme ⁊ ecōuerso in estate: ⁊ debes nutrire corpora equalia cū nutrimētis equalib⁹ ⁊c. Sed egredientia modū nature cum intentione ⁊ contrarijs. Similiter Princips Anicē. in scđa parte suorū cāticorū accepit ab eo cū sic iqt. Tempore estiuo est cibi quātitas minuēda: estq; tunc ad subtilitatē nutrientiū declinandū. Unde vitāde sunt tūc carnes grosse: ⁊ vtēdū est oleribus. ⁊ lactis specieb⁹: et piscibus recentibus: hedo ⁊ agno mediocris etatis: ⁊ pullis gallinaceis ⁊ gallinis: carnib⁹ quoq; colūbarū ⁊ coturnicū. ⁊ subdit. Sunt etiam ex cōficiētibus tūc sapores excoriādro ⁊ agresta ꝯpositi ⁊ similes. Que autē sit huius causa exprimitur ab Auerroi in commento sic dicente. Hoc quidē fit rōne debilitatis caloris naturalis cōtingētis corporibus ex dñio calidi extranei sup corpora tēpore estiuo. Et ꝓpter eandē rationē sicut i hyeme nutriēs actu calidum est comedēdū: sic in estate frigidū: aut parue caliditatis: neq; caliditas in hyeme: neq; frigiditas in estate ad rem ꝑueniat quā sustinere nō possit: vt dixit etiā Aui. in iij. primi. c. sepius allegato. et hec fuit sententia Almāsoris in. iiij. c. iiij. dicētis. Op; preterea vt in hyeme sit cibus actualiter calid⁹: in estate vero actualiter frigid⁹. Est tñ abstinendū a cibis calidissimis q̃les sunt tūc cū ab igne remouent̄. Et ab illis qui sunt vehemētis frigoris sicut qui super niuē refrigerant̄: quib⁹ nullus vti dз: cibo eniз super niuem infrigidato nullo mō est vtēdū nisi in tpe magni caloris ⁊ corpore quasi inflāmato existente hec ipse. Nos tamē adim⁹ ꝙ preter suprascriptas cōditiōes debet esse iuuenis: carnosus. fortis: fortiū viscerū: ⁊ assuet⁹: q̄ sine lesione reb⁹ adeo ifrigiditatз vti voluerit. Aliter em̄ i cacolicā ⁊ alias egritudines facile caderet. ⁊ forsitā in ꝓprij ⁊ naturalis caloris extinctionem cū modicus esset ⁊c. vt patet ex his que in prima. iiij. de aqua frigida et de ipsius exhibitione a principe dicātur. Cibi quoq; in nutrimēti quātitate differre debent: nā in estate nō debent esse tanti et tam grossi nutrimēti sicut illi q̄ in hyeme: dicente Aui. in. iij. primi. c. vij. doctrina secūda In hyeme quidem cibi pauci nutrimēti nō sunt edēdi sicut olera: sз nutriēs magis est edēdū qđ est ex granis ⁊ fortis soliditatis. ⁊ in estate cōtrariū. ⁊ in parte secūda canticorū etiā sic ait. In tpe q̄dē hyemali est vtendū cōtrarijs eis q̄ retulim⁹ vt obuiet̄ frigiditati ipsius. Uere aūt ⁊ autūno incedendū est inter estatem ⁊ hyemem. In cuius cōmento Auerrois sic inquit. Uere et autūno sunt corpora regēda regimine medio iter caliditatē ⁊ frigiditatem: congruit tñ. regimen exiccatiuū i vere: ⁊ humectatiuū in autūno: vnde fugienda est exiccatio in eodem: vt dixit Aui. ibi. Que fuit snia Rasis i. iiij. Almāsoris. c. xxvj. dicētis. q̄ autūni tpis egritudines male sunt et pessime ad vltimū: tota intētio sit in corporis humectatiōe: i hoc em̄ tpe hoc plus existit necessarium ꝙ̄ etiā in estate: hoc nāq; tps pro sue cōplexiōis malignitate errorē nō tolerat regiminis: vñ largis nō permittit vti cibis: neq; dietā despicere. Qđ sensisse videt̄ Hippocrates in pmo aphorismorūз aphorismo. xviij. dicēs. Estate ⁊ autūno cibos grauissime fuerūt ⁊c. Horū aūt rō est: q: autūnus est tps nature ⁊ humane vite cōtrariū: qm̄ calor in eo

debilitaᵉ: ⁊ siccitas sit fortior: vt dixit Princeps. in. ij. primi. summa de pulsib⁹. ca. ix. Et ꝓpterea ẽ tp̃s morbiferũ: vt ait Aristot. in prima ꝓblematũ problemate. xxvij. Et iõ in ipso nõ sunt accipiẽdi cibi mali aliquo modo. ꝓpter qđ aũt in vere regimen exiccatiuũ cõueniat dicẽdũ est: quoniã etsi ip̃z tẽperatũ sit: ⁊ de se sanissimũ ⁊ minime mortiferũ teste Hippocrate in. iij. aphorismorũ aphorismo. x. tñ in ipso mouenᵉ egritudines plurime: vt dixit princeps in. ij. primi. ⁊ Aristot. vbi supra. Et hoc q: sua caliditate ⁊ humiditate eliquat humores: ⁊ sup̃fluitates cõgregatas in hyeme et ꝑmiscet eas sanguini: vt Auicẽ. voluit in. j. tertij tractatu. iij. c. xix. Et ꝓpterea ꝯcludit in. ij. primi doctrina secũda. c. vij. q; nulla res ẽ q̃ ita tueaᵉ ab egritudinib⁹ veris sicut phlebotomia ⁊ inanitio ⁊ diminutio comedendi ⁊ bibẽdi: ⁊ debilitatio potus inebriãtis: bñ igiᵉ dictũ fuit q siccatiuo in eo vtendum sit regimine.

Cap. lxvj. declarat q̃ hora cõueniẽs sit ad reficiẽdũ corp⁹ tã ex ꝑte corpis q̃ʒ ex ꝑte diei ⁊ tẽporis anni.

SI cũcta q̃ in sup̃ioribus capitulis dicta sunt: ad vnguẽ obseruarenᵉ: hora tñ debita comedẽdi nõ obseruata: paꝝ quippe ad sanitatis facerẽt cõseruationẽ. Et ꝓpterea de ipsa tanq̃ʒ de re maxime necessaria ad salutẽ tuẽdã dicẽdũ ẽ i p̃ñtiaꝝ. Duplex aũt ẽ hora comedẽdi: vt dicũt autores Quaꝝ p̃ria ẽ hora diei artificialis recẽtior i q̃ lõge meli⁹ ẽ comedere q̃ʒ i alijs ꝑtib⁹ diei. ⁊ p̃sertim in estate dicẽte Auicẽna in tertia primi doct. ij c. vij. In estate q̃dẽ melior comedẽdi hora existit qua est frigidior. Qđ etiã sensit Rasis in. iiij. Almãsoris c. iiij. dicens. Meliores quoq; hore ad sumẽdũ cibũ sunt hore frigide: q si hore frigide esse nõ p̃nt mãsiones saltẽ frigidi sint. ⁊ in. xxv. cõtinẽtis. c. primo Meli⁹ tp̃s nutricationis erit frigidũ: q: calidũ malũ est. Et si nutrimẽtũ nõ põt sumi in tꝑe frigido: sumaᵉ in loco autore: q: caliditas circũferẽs corp⁹ nr̃m debilitat digestionem ⁊c. Que fuit Gal. sñia in libro de dissolutiõe cõtinua sic scribẽte. ⁊ melior horaꝝ in accipiẽdo cibũ ẽ hora frigiditatis ꝓpter aggregationẽ caloris naturalis i iteriorib⁹ corꝑis. Sʒ i hora caliditatis opʒ q dimittatur acceptio cibi: q: caliditas aeris attrahit calorẽ naturalẽ ad exteriora corporis: ⁊ euacuaᵉ ab iteriorib⁹: ⁊ debilitaᵉ calor i iteriorib⁹ corꝑis ad digestionẽ ⁊ ꝓpter hoc antiq̃ p̃ferebãt cenã prãdio: p̃cipiẽtes q plus sumereᵉ in cena ꝓpter aggregationẽ caloris i iteriora corꝑis frigiditate noctis ⁊c. Vespere igiᵉ. ⁊ mane reficiẽdũ est: ⁊ nõ in meridie vel circa vt nõnulli faciũt. Altera aũt hora comedẽdi obseruanda ex ꝑte corꝑis est: vnq̃ʒ comedam⁹ nisi cũ appetit⁹ mãducãdi insurrexerit: q̃ postq̃ʒ aduenerit nõ ẽ tardãdũ ampli⁹: qm̃ tũc ẽ hora comedẽdi. vt voluit Princeps loco superi⁹ allegato cũ ait. Opʒ ne aliquis comedat nisi post d̃sideriũ: neq; i hoc tardeᵉ cũ desideriuʒ ebullierit: nisi fuerit mẽdosũ nã tolerare famẽ stomachũ replet putridis hũorib⁹. qđ voluit Rasis i. xxv. ꝯtinẽtis. c. j. dicẽs. Exsidigẽtia ꝓlixa stomach⁹ repleᵉ de erugine mala. Et infra iterũ ait. Nõ debes remouere tp̃s mot⁹ appetitus cibi: qm̃ si tardauerit tunc sumꝑtio cibi: imminebũt male super-

finitates. ꝛ inde deficiet sibi appe
titus. que quoqꝫ fuit Gal. sentētia
in libro de dissolutione continua
sic scribentis. Et dꝫ esse acceptio
cibi in hora motus appetitus: p=
pterea ꝙ qn̄ monetur apppetitus:
ꝛ nō incipit accipere cibum: attra=
hit stomachus ex superfluitatibꝰ
corporis: que cū intrent stomachū
destruunt appetitū: ꝛ corrumpūt
cibum quādo admiscetur ei ꝛc.
A quo videt accepisse Auicen. vbi
supra qn̄ sic scripsit. Cholera ru=
bea abundantibus ex tolerantia
famis accidit vt cholera rubea ad
ipsorū descēdat stomachum. Cū qꝫ
aliquid comederint ipsorū corrum
pentur cibi: ꝛ voluntatē comeden
di amittent ꝛc. Hanc autem horā
ne quis decipiat scimus aduenisse
vt dixit Auicen. loco allegato. qn̄
stomachus ꝛ superiora intestina a
primo nutriente euacuata fuerint
Et hoc est qđ etiā volebat Rasis
in quarto Almansoris in princi=
pio cum inquit. Comedere opor
tet postqꝫ cibi preteriti fex inferiꝰ
descēderit. Et pars vētris inferior
leuis efficitur: in qua nulla reman
sit tensio: ꝛ motus precessit conue=
niens: appetitiua quoqꝫ preualet
ꝛ tunc melius indicatur. Et ꝑpter
ea dixit idem in. xxv. cōtinentis. c.
preadducto ꝙ inter prandiū ꝛ ce=
nā debent esse octo hore a prandio
sexdecim hore ꝛc. Auerrois etiā in
vj. colliget dixit. Hora cibādi erit
cum oēs digestiones fuerint cele=
brate. Et hi oēs a Gal. accipere di
cente in. j. Terapētice. c. vj. Tantū
rationabile est ꝙ primus cibus cer
tissime totꝰ sit digestꝰ anteqꝫ scđs
accipiat. Cuius quidē rationē ipe
qđē assignauit i loco de dissolutio
ne continua dicēs. Assumptio cibo
rū dꝫ fieri in hora sua. Et ideo q̄ ac
cipit cibū scđm post descēsionē pri
mi: ꝛ secutꝰ fuit somnꝰ sufficiēs fit
bona digestio. Et q̄ accipit cibū et
remāserūt in stomacho eiꝰ: aut in=
testinis reliquie in qūtitate ex prio
ri cibo ꝑter digestionē: corrūpit ci=
bus scđs cū reliquijs primi ꝛc. Et
ab eo Princeps accepit id cōiter
allegatū qđ scripsit in. iij. j. scꝫ. Qđ
in corpe est deteriꝰ: est vt nutriens
sup nutriēs: qđ nōest digestū mit=
tere. Cū eo itaqꝫ cōcludēdū est sic
vbi. s. scribēte. Oēs q̄ sanitatē cu=
stodire volūt nihil comedāt nisi de
sideriū fuerit certū: neqꝫ in hoc tar
det cū ipm ebullierit quēadmodū
ieiunātes faciūt: qm̄: vt dixit Auer
rois in. iij. colliget. qn̄ recipit cibꝰ
post ieiuniū in stomacho ꝛ epate:
ꝑmutabit ad calorē ꝛ siccitatē for=
tē ꝛ inducet stomachum ꝛ epar ad
eandē cōplexionē ꝛc. Et hec de ho
ra comedēdi dicta sufficiāt.

¶ Cap. lxvij. ponit cōditiones
quas dꝫ habere triticū: ex quo
panis faciens ad sanitatē fie=
ri debet.

VIsis vniuersalibus circa
refectionē attēdēdis: iaꝫ
tp̄s est vt ad ꝑticularia
descēdamꝰ: ꝛ ad dicēdū
de singulis cibis i specie
hodierno tp̄e vsitatis accedamus:
a pane priꝰ initiū faciētes: cū ipse
sit velut oim̄ ciborū fundamētū de
cuiꝰ bonitate maxie ꝑuidēdū ē: qm̄
si malꝰ fuerit: nō solū nullū bonū
opat i corpe: sꝫ nocicissimꝰ ē: teste
Gal. i. v. de regimine sanitatis. qđ
ēt ex dctō illo ꝑncipis colligi pōt i
iij. j. dicētis. Impedimētū panis cū
nō digerit est multū ꝛc. Iō vidēdū
est quale triticum prio esse debeat
ex quo panis conficiēdus est: nec
hac re tam vtili tamqꝫ necessaria
contingat dubitari: ꝛ quanuis ex
multis alijs panis fiat nos ta=

men de triticeo tanq̃ de pfectiori ꝛ humano corpori cõueniẽtiori sermonẽ faciemus dicentes cũ Auerroi in.v.colliget. Cõcordati sunt antiqui medici: ꝙ melior ex cibis terre nascẽtibus hoibus naturalib⁹: hoc est illis qui stant in quinto climate aut quarto. sit triticuz artificialiter preparatuz. sic enim de eo scripsit. Almansor in.iij.c.ij. Triticũ tẽperamẽto ẽ vicinũ licet caliditati parũ attineat Et infra dixit. Triticum hominibus quoq3 omnibus alijs granis magis conueniens ꝛ magis propriuz inuenitur. ꝛ sanguis ex eo generat⁹ temperatior existit. Idez etiã sensit Haliabas in q̃nto theorice capitulo.xv.cuz ait. Triticum omnibus granis laudabilius est: ꝛ magis temperantie proximum: nisi ꝙ ad calorem declinat parum: ideoq3 factum est conuenientius oibus granis: ꝛ hominum corporibus conferentius ac laudabilior cibus ꝛc. Isaac etiã i parti. die. sic ait de ipso. Granum tritici precipuus est cibus ad humani corporis nutrimentum: ꝛ eius naturalit̃ simile ꝯplexioni. ꝛ ĩfra iq̃t. Hz granũ tritici ꝓprietatẽ ab oib⁹ granis exceptã: ꝙ nutribili⁹ ꝛ laudabili⁹ ẽ ꝓpter siĩitudinẽ ꝯplextionis nostri corpis. q̃ fuit Gal. sñia ĩ libr. dietaꝝ dicẽtis. Granũ frumẽti ẽ magis iuuatiuũ hoibus oi alio grano: ꝛ illd̃ qd̃ est ex eo claꝝ: durũ ꝛ firmũ: ꝛ nõ de facili frãgit̃: ẽ vald̃ nutritiuũ ꝛ meli⁹ ꝛ nutribili⁹ alio ꝛ illd̃ qd̃ ẽ diaphanũ ꝛ leue ecõtrario. Ex q̃b⁹ apparet ꝙ has laudes nõ omne triticũ habeat: s3 tãtũmõ illd̃ qd̃ dixit. Gal. vbi. s̃. ꝛ Isaac ĩ loco allegato vbi ĩfra scriptas voluit habere cõditiones. Quarũ prima hec est scilicet ꝙ sit spissuz grane ꝛ frangi difficile: coloris exterius cerei: interius vero albi: superficie lucidũ et lene: ex cuius substantia et medulla farina exurberat plurima: cortex autem et fursur nõ in multa quãtitate: tale eñ triticũ maxime facit ad consortationẽ mẽbroꝝ ꝛ ad vires dãdas ꝛc. teste eodẽ vbi supra. quod etiã sensit Almansor ĩ libro.iij.c.ij. dicens. Triticum quod ponderosius inuenitur et solidus maioris est nutrimẽti. Idẽ etiã voluit Auerreois in v.colliget. et Serapio de auctoritate Diascordis. Meli⁹ ex frumento ad sanitatẽ hominũ ẽ nouũ: maturũ: plenũ: cuius color est aureus: ꝛ post hanc speciẽ est illud qd̃ est̃ medium inter tẽpus sue collectionis ꝛ tẽpus seminationis: ꝛ est triũ mẽsiũ. que fuit Gal. sententia in libro de subtiliãte dieta.c.vj. dicẽtis. Est aũt ꝛ triticoꝝ ipsoꝝ nõ parua dr̃ia scd̃z speciẽ. Quodcũq3 eñ ipsoꝝ est ponderosum et dẽsum ꝛ xanctum nutritiuissimũ est pachichimum ꝛ viscosum. Quodcũq3 vero leue ꝛ rarũ et albũ: ecõuerso minus nutrit: ꝛ minus grossum ꝛ viscosum generat humorem. Sic ergo quod aridũ fuerit ꝛ leue: ꝛ frãgi facile: et nõ leue in superficie: et cuius farina est modica et furfur multum: nõ cõmẽdatur: quãium ad primã cõditionem. Secũda conditio que prime causa existit ꝛ principium est: ꝙ triticũ ĩ crassa ꝛ pingui terra natũ sit qm̃ tale pigue graue ĩ põdere atq3 nutribile magis est oĩ alio: queãdmodũ. id qd̃ ĩ macra ꝛ sicca terra nascit̃ naturalit̃ ꝛ accidẽtalit̃ macrũ: ꝛ sic cũ sit leueq3 in põdere minusq3 nutrit: vt patet d̃ nato ĩ nitrosa vl̃ salinaria terra ꝛc. Eodẽ Isaac vbi supra referẽte. Nec d̃bet etiã natũ esse ĩ vmbrosa vel luculẽta terra: qꝛ frigide ẽ humideq3 nature ꝛ multiplicãdo humoꝝ ẽ cã q̃bus granũ tume fit: tenerascit: atq3 mollescit:

cui⁹ qdẽ interiora frigiditas exteriozis aeris pforãs calorẽ ipĩus naturalẽ extinguit. Et ꝑpter hoc medulle minnẽde est cã ⁊ furfuris augendi. Tertia cõditio est: ꝙ triticũ nõ sit nouũ: licet Serapio ⁊ Diascorides oppositũ sentire videant: neq etiã vetustũ ⁊ lõgitẽporis: qm̃ vetustũ sic cũ est ⁊ parũ nutrit: ⁊ ad digerẽdũ est durũ: qm̃ cũ accidẽtalẽ eius humiditatẽ aeris calor penitus exhauriat: naturalẽ quoq plurimũ subtrahat. Nouũ vero breuisq tẽporis ecõtra: ꝑpter humiditatẽ ac viscositatẽ terre humidũ est atq viscosum: densuz: digeri durũ ⁊ inflatiuũ: vẽtositatẽ ⁊ rugitũ vẽtris faciẽs. Et post multa ad hec subiũxit Isaac. Tritici recẽtis ⁊ noui nutrimẽtũ parũ existit ⁊ crudũ: phlegmaticũ ⁊ iflatiuũ ⁊ rugitũ dolorẽ lateribꝰ cõmonet: ⁊ i putredinẽ cito cõuer tit: manifestat aũt hoc ꝙ videmꝰ lubricũ ⁊ cucurbitinorũ generationẽ: suã quoq superfluã ostẽdit humiditatẽ: hoc. s. ꝙ inpinguet velociter corpus panis factus ex eo: vt dixit Auicẽ. in scdo canonis ca. cccccclxxvij. Si igit mediũ i etate qm̃ eiꝰ humiditas iter multã et paucã est media exhausta humiditate accidẽtali: quã aeris desiccauit calor: ꝑpterea hec species media laudabilior existit ⁊ melior bñ naturã nutrit ⁊ cito digerit. Quarta ⁊ vltia ꝯditio ẽ: ꝙ triticũ mũdũ eẽ dꝫ a zizania vł lolio ⁊ cicerculis ⁊ hmõi granis illaudabilibꝰ. Nec aliq̃ mala sit affectũ q̃litate: dicẽti Principe f. iij. j. doc. ij. c. vij. Opꝫ vt sanitatis cõseruator studeat eligere triticũ ab ex̃neis rebꝰ purgatũ: qđ ex messe sana fuerit collectũ: et cui nullũ acciderit nocumentũ ⁊c. Auerrois q̃ꝫ i q̃nto colliget dixit Melior ceteris ẽ panis factꝰ ex farina tritici in hũc modũ vt sit custoditũ a malis accidẽtibꝰ eidẽ venire potẽtibꝰ ⁊c. Ex tali igitur superiꝰ electo tritico grani: lucido: cereo: medioecri: sano: puro: fieri debet farina pro pane sano ⁊c.

¶ Capitulũ. lxviij. ponit cõditiones quas dꝫ habere laudabilis farina etiã ex electo tritico.

Farina tritici quãtũcũq optimi nõ erit ad sanitatẽ corporis laudãda: nisi debite conditionata: perfecteq molita: nõ autẽ transmolita: vt plerũq molẽdinarũ facere cõsueuerũt: volẽtes ꝙ tantũ furfuris cõteratur: quãtum optime farine sunt furati: inde farina ipsa nigrior redditur ⁊ peior: ⁊ ad sanitatẽ minime faciẽs ꝑpter plurimam subtilis furfuris quantitatẽ ei admixtã. ex qua nõ potest fieri nisi panis furfuracens: q̃ velociter de stomacho descẽdit. vt Princeps ait in tertia primi. c. sepiꝰ allegato. et in scdo canonis. c. ꝑprio sic etiã inquit. Panis opirus q̃ est multi furfuris: velocis est penetrañois: sꝫ est minoris nutrimẽti ⁊ deteriozis: ⁊ preter hoc est durus ad digerẽdũ: ⁊ doloris ⁊ inflatiõis generatiuꝰ: ⁊ nutrimẽti illaudabilis: vt dixit Isaac in vniuersalibꝰ dietis. c. xj. ⁊ in particularibꝰ sic etiaz inquit. Natura corticis triticei calida est ⁊ sicca ac colatina ⁊ mũdificatiua magis q̃ farina: nutrimẽtũ tamẽ eiꝰ paruissimũ ẽ: quinimmo pessimũ cũ panis furfuracens generet melãcholiã. teste Auicẽna in cãticis textu cõmẽti. cxxx. q̃ fuit Galieni sentẽtia vt refert Rasis in li. xxj. cõtinẽtis. c. xxviij. dicẽtis. Panis habẽs multũ đ furfure nõ trahit morã i stomacho: ⁊ ẽ pauci nutrimẽti: ⁊ i quo est parũ de furfure est econtrario. Et infra autoritate

Ruffi etiam sic inquit. Panis quãto mundior: tanto magis generat humorẽ meliorẽ: tamẽ est tradi descensus. Ille vero q̃ nõ est bñ mundus ꝛ multi furfuris: generat malũ humorẽ: ꝛ est velocis descensus. Et ꝓpterea farina debet esse sufficienter ꝛ nõ sup̄flue molita: vt cortices grossi remaneãt: ꝛ nõ possint cũ cribrãtur cũ farina ꝑ setacium trãsire: ꝛ inde mũdior et salubrior sit ipsa: dicẽte Isaac in vniuersalibus dietis. c. allegato. Farina ꝑfecte molita: ꝛ a furfure ꝛ cortice mũdata: melior est ad mutandũ in stomaco ꝛ ad venas totũq; corp⁹ penetrandũ facilior: ꝛ mẽbroꝝ totius corporis nutribilior: q̃ aũt non bñ molitur ecõtrario. Qđ etiam sensit Ruffus vt idẽ refert in particularibus cũ ait. Panis quanto mũdior est: tãto pluris est nutrimẽti: ꝛ durioris egestionis. a quo videt̃ Princeps accepisse cũ dixit in. ij. canonis. ca. cccccl xxvij. Panis de simila nutribilior est q̃ alius: ꝛ ei⁹ nutrimentũ est melius: sed est tardioris penetratiõis. ꝛ ab his sumpsit Auerrois in cõmento. cxxvj. cũ ait. Sciẽdũ ꝙ panis ex simila tritici citioris est digestionis ceteris: et tardioris penetratiõis: egressiõis: ꝛ descẽsus. sc̄dm Gal'. q̃ ꝓbat ipsuʒ esse cite digestiõis ex magna mũdificatione ꝛ separatiõe ipsius a furfure: qđ quidẽ omnino ẽ indigestibile. Et hoc quidẽ est causa tardi descẽsus ipsius. nã furfur prebet pani velocitatem egressus. Ex hoc opinati sunt posteriores medici ꝙ panis ex simila cõpositus difficilis ꝛ tarde sit egestiõis. Ex quibus patet ꝙ farina debet esse mũda: et debito modo molita: q̃ p̄ria erat cõditionũ ad perfectionẽ farine req̄sitarũ. Scđa aũt cõditio est: ꝙ farina nõ sit nouiter molita: nec etiaʒ iã diu ꝛ ꝑ lõgum tẽpus reseruata: sed media. cũ dicat Isaac in particularib⁹ dietis. ꝙ farina q̃ vicina est moliciei ꝛ vicini tẽporis: calefacit corp⁹ ventremq; cõstipat: igneã em̄ naturã ex molẽdini inuolutiõe adepta est: vnde stomachũ calefacit: ꝛ egestiõis humiditatẽ exiccat. Que vero lõginq̄ est tẽpis: epar calefacit: ꝛ a stomacho eijcit̃ cito. que vero medij est tẽpis: prefatarũ est media potestatũ. Talis em̄ farina mũda⁹ ꝛ (vt dictũ est) molita: est illa q̃ comeditur: ꝛ in cõplexione est calida ꝛ humida: vt dixit Serapio I c. de maturatiua medicina. ꝛ fuit sentẽtia Gal'. in. v. de simplici medicina distinctiõe. ij. c. v. Ex tali itaq; farina cũ aqua sale: ꝛ fermẽto (vt dicetur infra) panis est cõficiend⁹ ex quibus forma vna et complexio resultat: qua panis calefaciens est in primo gradu. vt inquit Haliabas in quinto Theorice. ca. xv.

¶ Capitulũ. lxix. ostẽdit quõ, et ex quibus panis laudabilis sit conficiendus.

Ad panem sanitatis conseruatiuum faciendum: tria maxime necessaria debẽt obseruari. Quorũ primum est: vt nullũ p̄termittatur ingrediẽtiũ que sunt hec. aqua. s. sal ꝛ fermẽtũ icõpetẽti quãtitate: vt iussit Auerrois in. v. colliget. c. de cõplexionib⁹ ciboruʒ cũ ait. Quãdo panis cõficitur ponitur de sale conuenienter: ꝛ conficit̃ cũ multa aqua ad hoc vt sit spõgiosus: et sit etiaʒ competenter fermentatus. Et causam subiunxit dicens. Quia panis azimus est grossus ꝛ viscosus: eodẽ modo non est bonus qui est nimium fermẽtatus q: trãsmutatur ad humores putridos ꝓpter calorẽ extraneũ generatum in eo. s. fermẽto. Et ꝓpter hoc

quãtitas fermẽti ꝛ salis dꝫ esse moderata: qm̃ panis q̃ fermẽti superfluũ salisq́ꝫ habuit: parũ nutrit et nõ cõfortat: virtus.eñ salis humiditatẽ ei⁹ exiccat: fermẽtũ aũt cõmixtionẽ ei⁹ ratificat: vt inqt Isaac vbi supra. Ponat igitur bona quãtitas salis ꝛ fermẽti in pane: sꝫ nõ superflua dicẽte Rasi in tertio Almansoris.c.iij. Panis q̃ ex tritico fit melior redditur quãdo multum salis habet ꝛ multũ fermẽti: ex quibus bene fermẽtatus citius digeritur ꝛ magis tenuis ꝛ subtilior inuenitur. q̃ fuit etiã Gal. sententia li.v. de regimine sanitatis dicẽtis. Panis cõueniens nõ debet esse sine sale: immo multũ salis ꝛ fermẽti habeat: ꝛ coctus sit diligenter. et in primo de Alimẽtis.c. de fermento sic etiã dixit. Optim⁹ panis ad sanitatẽ homini ẽ neq́ꝫ inueni: neq́ꝫ laborãti q̃ plurimũ quidẽ fermẽtuꝫ habẽs: ꝛ plurimũ salis: plurimũ a pistore laboratus ꝛc. Si quis aũt quereret ad q̃d ponitur fermẽtum in pane. Respõdet Auerroys in quinto colliget dicẽs. Propterea ponitur fermentũ in pane: ad hoc vt faciat ipsuꝫ spõgiosuꝫ: ꝛ vt in eo dominetur aeritas: ꝛ sit facilis ad digerendũ: ꝑpterea q꞉ corpus aereũ leuius est ad permutandũ propter suã humiditateꝫ. sicut substãtia sicca est dura ad permutandũ ꝛ digerendũ. Et querẽti ad q̃d sal in pane ponitur: respõdet Aristo. in.xxj. problematũ preblemate.v. dicẽs: Quia desiccat sal propter qđ ꝛ saluantur imputridi saliti. consumitur eñ ꝛ desiccatur humidũ ab ipso qđ putrefit⁹ calido: et in pane igitur cõsumitur humidũ a sale: et exhalat extra: ꝑpter qđ veteres panes leuiores sũt calidis frigidi existẽtes: in nõ salitis aũt hoc humidũ plus existẽs facit grauiores ipsos. hec ipse philosophus. In cuius cõmento padubanẽsis nostra sic ait. Causa hui⁹ est: q꞉ sal in sui caliditate ꝛ siccitate habet desiccare illa qb⁹ admiscetur: ꝛ iõ panes saliti saluãtur in putredinẽ: p̄ sal cõsumitur resolutiõe calidi: ꝛ desiccatur hũidum aqueũ qđ erat natũ putrescere a calido. Et post multa dixit: q꞉ in panib⁹ nõ salitis humidũ aqueũ cõseruatur in eis intrãspiratu: cũ nõ sit sal mouens ꝛ exiccans illud: reddit ergo eos grauiores: et ideo falsi pistores panes nõ saliũt neq́ꝫ decoquũt sufficienter vt põderi cõstituto a preside adequentur. ex his ergo q̃ dixim⁹.s. ex aqua fermẽto ꝛ sale cũ farina panis fiat ꝛ nõ cũ oleo vl' alijs hmõi qm̃ pãis sic impastat⁹ cũ oleo est mal⁹: q꞉ tẽpore decoctionis cõburitur oleũ et tendit ad sulphureũ. testib⁹ Auerroi in.v.colliget. ꝛ Haliabate in.v. Theorice.c.xv. Hoc igitur erat primũ requisitũ ad panis cõfectionẽ: vt ingrediẽtia iã dicta ꝛ nõ alia in sufficiẽti ponerẽtur quãtitate. Secũdũ aũt requisitũ est vt pasta bñ malaxetur ꝛ domet iuxta preceptũ Auicẽ.in.ij.canonis.c. sepi⁹ adducto dicẽtis. Et cõficiatur massa ipsius plurimũ: qđ fit vt panis inde digestibilior reddatur querẽte eñ Aristo.in.xxj.problematum. problemate.vij. Propter quid massa quidem quanto vtiq́ꝫ magis conficitur difficulter diuisibilis fit: panis autem facile diuisibilis. Ad quod respondens ipse sic ait. Propter id quod conficitur vehementius pasta ꝛc. Et quia series eius est obscura ꝛ lõganimis: dimittam ipsam: ꝛ loco eius adducamus cõmentum Petri de abano sic dicentis. Quanto magis pasta conficitur. ꝛ commassatur: viscosior redditur: ꝛ cũ sufficienter decoquitur: ex

omni parte humidū cōſumitur et aufertur: cū ipm ſit debilius ⁊ magis euapoꝛari aptum propter diuiſionem ipſius in partes minimas: quare ablato hinc humido a pane redditur amplꝰ frāgibilis: et in plures ꝑtes diuiſibilis quātūcūqꝫ fuerit paſta magis ducta ⁊ malixata: nā tali cōfectione adeo in partes paruas humidū redditur diſpartitū: ꝙ idē frāgibilis fit panis ⁊ digeſtibilis optime: qꝛ trituratio cibi in oꝛe cōfert ad digeſtionē. et hoc eſt qđ voluit Ariſto. in textu cū inquit. Opoꝛtet em̄ qđ debet digeri diuidi in parua ⁊c. Tertiū cum pꝛedictis requiſitū ⁊ obſeruandū eſt. vt panes non multū parui: nec etiā multū magni fiāt: ſed medio‑cres. quoniā dixit Iſaac in particularibꝰ dietis. ꝙ panis parui ⁊ ſubtilis interioꝛa ignis perfoꝛat: ⁊ humiditatē medulle exiccat: vnde parū nutrit: ⁊ tarde egreditur: ⁊ ventrē cōſtipat: ⁊ pꝛecipue ſi ſit vno vł duobꝰ diebus a coctione longinquus. Magnꝰ etiā panis nō laudatur: dicente ipſo vbi ſupꝛa. ꝙ foꝛma panis magna medulle plꝰ habet: ⁊ cotticē ſubtilioꝛē: ⁊ qꝛ medulla groſſa eſt ⁊ viſcoſa ⁊ humida: vnde eſt inflatiua phlegma viſcoſuꝫ generans: ꝓpterea parum nutrit hmōi panis ⁊ ad digerēdū eſt durus: humiditatē digeſtiōis excitās ⁊ ventrem ſoluit. Si aūt digeratur pluꝛ ē nutrimētu. ⁊ iō medie exiſtat quātitatis ⁊ medie erit poteſtatis ⁊c. Cōcludēdū ē itaqꝫ ꝙ panis q̄ p̄dictas nō habuerit conditiōes: mali ſit humoꝛis gn̄atiuus: dicēte Gał. i lib. đ euchimia ⁊ cachochimia. panes q̄cūqꝫ neqꝫ đ fermēto: neqꝫ đ ſalibꝰ ſufficiēt habuerūt: neqꝫ ad plurimū fuerūt elaboꝛati cachochimiores ſūt valde: cū viſcoſitate nō pauca ꝑticipēt: quare fiāt vt diximus,

Capitulum .lxx. oſtēdit quomodo coquendus ſit panis: et q̄ ſint nocumēta eiꝰ cuꝫ azimus fuerit aut nō coctꝰ ad ſufficiētiā.

Cum diuerſimode panes decoq̄ cōſueuerint neceſſariū mihi videtur eſſe ſcribēdū de modis illis: cū aliqui ipſoꝛum nō ad ſanitatē: ſed permaxime ad egritudinū faciāt generationem. Dicamꝰ igitur cū Galieno in pꝛio de alimētis. c. de tritico ſic ſcribente. Panes ſuꝑ cratē aſſati: aut per calidū cinerē: aut ignis texta ſicut clibano vtētes: pꝛaui oēs ſunt ⁊ irregulariter diſpoſiti. ſimiliter vero ⁊ q̄ extra ipſoꝝ ſuperaſſati ſunt: et in ꝓfundo ſunt crudi ſubcineritū nominati ab eo ꝙ coquunt ſub cineribꝰ ſepulti. quibꝰ addit ⁊ cinis pꝛauitatē: omniū panū ſunt peſſimi. A quo ſumpſit Iſaac ī particularibꝰ dietis cū ait. Panis ſub tectis coctꝰ peioꝛ eſt: qꝛ focus tantuꝫ in vna parte operatur: altera vero groſſa ⁊ viſcoſa permanet: ⁊ iō ad digerēdū durus eſt. Si ergo comedatur poſt multū tēpus inflationē ⁊ doloꝛē lateris generat: peioꝛ aūt oibus eſt q̄ ſubtus carbones vel cineres coctus exiſtit: q̄ velociter deſiccatur extrinſecus: intrinſecus vero groſſus remanet et viſcoſus: et multū cineris ⁊ terre ei admiſcetur maxime autē ſi ligna mollia fuerint ⁊ cito incēdātur: vnde inflationes mēbꝛoꝝ: ⁊ grauitates: ⁊ viſus obſcuritates hmōi panes faciunt. Quāobꝛem dicendū eſt cū Auicē. in. xiij. tertij. c. xxix. ꝙ panis in furno coqui dꝫ: nec etiam ſit quomodocūqꝫ: ſed cū igne cōmēſurato: ſuperexcellēs em̄ clibani caloꝛ vituperatur ab Iſaac vbi ſupꝛa dicēte. Magnꝰ focus deſiccat et indurat exterioꝛa panis: mica vero nō bene

cocta remanet: qz cortex velociter induratus nō ꝑmittit focum penetrare ad interiora: inde duabus de causis est illaudādus: vel qz cortex est dur⁹: ⁊ inde nō nutriēs interiora vt feruore incēsus: vel qz grossa est ⁊ viscosa mica: ⁊ ita vtrūqz indigestiuū ⁊ diuersoꝝ malorū humorū generatiuū: duricies eñ corticis et intensio sui siccissimū sanguinē parit ⁊ cōstipat ventrē: viscositas vero ⁊ grossicies mice humores crudos ⁊ phlegmaticos faciūt: ⁊ solutiones vētris adiuuāt ⁊c. Qđ sensit Haliabas in.v. Theorice.c.xv. cū inquit. Laudabilioꝝ oībus panis est cui⁹ farina optime pistata est: ⁊ in quo salis opportuna proijcitur quātitas: beneqz fermētatus est: ⁊ in camino coquitur mansueti ignis tēperati: ⁊ nō nimiū calidi: q̄ exteriora panis vrat: interioribus indigestis, crudisqz remanētib⁹ ⁊c. Et fuit Gal'.snia i primo de alimētis.c.preallegato dicētis. Optimi panū ꝑ digestione sunt q̄ maxime fermētati: ⁊ qui assationem habuerūt a cōmēsurato igne in clibano: qm̄ amplior quidē ignis mox i prima applicatiōe exteriorē supficiēs adurens obstrachizat: et accidit secundū ambo prauū fieri panē: crudum quiddā ⁊ imperfectū int⁹ habentē ⁊c. Sic ergo tēperato ⁊ sufficiēti calore clibani vel furni panis coqui dz: et non debili vel remisso: qm̄ vt Isaac inqt vbi supra. Debilitas foci ex defectione sui penetrare interiora panis pigrescit. vnde diuti⁹ hz immorari: si eñ anteqz coctus sit extraxeris eū: viscosus erit ⁊ fortis digeri: exercitātibus tñ necessarius: ⁊ si vsqzquo coquat̄ dimiseris: siccus ⁊ dur⁹ erit digestioni ⁊ stiptic⁹. Superi⁹ ēt dixit ꝙ panis nō bñ coct⁹ viscositatē creat ⁊ grossiciem: vnde durior ⁊ tardior ad digerendū. ꝓpterhoc apt⁹ est exercitantib⁹ scz forti ⁊ laborioso exercitio: in quibus habundātia caloris existit causa fortitudinis digestionis. qđ etiā voluit princeps i.ij.canonicis.ca.cccccLxvij.cuz dixit. Ille panis q̄ nō decoquit̄ bene est plurimi nutrimēti: ⁊ similiter parū habēs fermēti: sz ei⁹ nutrimētū oppilat: nisi illos q̄ plurimi sunt exercitij. ⁊ subdit. Et panis de patella est hui⁹ gñis: ei⁹ nāqz par interior raro decoquit̄ bene. Et ꝓpterea ↄcludendū est ꝙ quietis ⁊ delicatis: et quoꝝ virt⁹ deficit sicut senibus: et ex egritudine resurgentib⁹: panis predictus.f.nō bene coct⁹ ↄueniat minime: sz tantū ille q̄ coctus est a tēperato foco: q̄ totū corpus panis equaliter perforat. vnde perfecte ⁊ scđm oportet coquitur: vt ait Isaac vbi supra. Qui aūt azimus fuerit ⁊ nō sufficiēter coctus: a predictis quiescētib⁹ est fugiendus: sicut et qui iā dictus est: ꝓpterea ꝙ i ipsis dure digerit̄: tardeqz de stomacho descēdit: ⁊ in ventre dolorem efficit ⁊ in epate oppilationē atqz in renibus lapidem creat: vt dixit Haliabas in.v.theorice.ca.xv. Et Rasis in tertio almāsoris.c.iij. ⁊ in.j.suorū aphorismorum cū ait. Qui panē azimū comedit: grossas egritudines ⁊ magnas habebit: qm̄ panis azim⁹ est grossus ⁊ viscosus: teste Auerroi i.v.colliget. qđ cōfirmauit Isaac i pria doctrina dicēs. Azim⁹ panis nimiū nutrit ⁊ diutissime digerit̄: ꝓprietatez hz oppilationē et ventositatē gñandi. Idcirco oībus naturis icōueniēs est: nisi raro eis q̄ maximis laborib⁹ exercētes sunt vt messores ⁊ hmōi. Gal'. quoqz idē sensisse videt̄ cū in primo de alimētis.c.sepius adducto dicat. Athletis q̄dē idone⁹ panis ē: q̄ neqz valde bene coct⁹: neqz fermētū habet

multū: penitus tñ infermentatus nulli est vtilis. Quare de bona panis coctura ad tuendā salutem est valde procurandum ꝛc.

¶ Capitulū. lxxi. ostendit quis panis sit laudabilis ꝛ eligēd⁹: ꝛ q̄ sint iuuamēta ꝛ vtilitates ei⁹.

Reliquū est ꝓ cōplemēto huius materie aliqua alia ad sanitatē de pane subiungam⁹ nō inutilia: qm̄ posset aliquis existimare ꝙ panis semꝑ bon⁹ esset: cū oēs p̄fatas habuerit cōditiones: ꝛ deciperetur cū nō sit ita: immo panis durus ꝛ exiccat⁹ vel adhuc calid⁹ reprobet: ꝛ si nullū eorū que dicta sūt ei desit: ꝛ ꝙ ita sit apparet ꝑ Auenzoar in primo capitulo sui theisir dicēte. Panis q̄ steterit post decoctionē suā etiā vltra vnū diē: suam tēperatā cōplexionē perdit: inquātū est panis: ꝛ incipit recipere alterationē ꝛ q̄to magis indurat: eius indigestio multiplicat: ꝛ ei⁹ siccitas auget: quare humores sicci ex ipso ꝓcreant: vn̄ ipm̄ comedere ꝓhibeo. hec ip̄e. Qd̄ etiā in parti. dietis Isaac inq̄t cū ait. Panis siccissimus rarus est ꝛ lenis cā ablate humiditatis. vn̄ humiditatem corporis desiccat: dure a stomacho ejicit: cum diu oporteat immorari ꝛ inde generatur sitis: quia egestionē desiccat ꝛ ventrē cōstipat. Aui. quoq; in. ij. canonis. cap. ꝓprio dixit. Panis antiqu⁹ siccus stringit etiā si ei nō admiscet aliud ꝛ fuerunt verba Serapionis dicētis. Et panis sicc⁹ ꝛ vet⁹ stringit ventrē qn̄ sumitur sol⁹. ꝛ similiter facit panis biscoctus: vt Rasis inq̄t. in. xxi. cōtinentis. c. xxviij. Cōsimiliter panē recētē ꝛ calidū oēs āntiqui ꝓhibuere ad sanitatē. de quo dixit Isaac vbi supra. Panis q̄ ea die comedit min⁹ est nutritiu⁹: velociter digerit: tarde descēdit: q2 extrinsec⁹ infrigidatur: ꝛ ꝑoris clausis ꝛ calore recluso interi⁹ manet fumus: ꝛ inde exiere nō pōt poroꝝ oppillatione: ꝛ reuertēs inuenit aliā fumositatē: quib⁹ grossicies fumositatis ꝛ inflationis cōficit: ꝛ inde durus ꝛ indigestus et inflatiu⁹ stomacho reddit. Et ideo dixit Auenzoar loco superius allegato. Dicūt medici: ꝛ ē verū: ꝙ comedere panē cōuenienter fermētatū ꝛ optime malaxatū ꝛ coctū eodē die: post recessum tñ caliditatis acq̄site ab igne: iuuat in sanitatis cōseruatione. Et quēadmodum panē frigidū. post diē vnā. comedere nocet: ita ꝛ calidū: eo ꝙ si qs eū sic comederit: īfundit ipsius calor igne⁹ ī stomacho: ꝛ ipm̄ corrūpit: ꝛ stomacho dn̄atur q2 difficilis digestionis valde efficit. qd̄ sensit Auicē. ī scd̄o canonis. c. cccccclxxvij. dicēs. Panis nō cōmedat calidus sicut ē: qm̄ panis calid⁹ nō ē apud naturā receptibilis: ꝛ acceptio ei⁹ qui est de furno ꝛ reliquorū3 similiū est mala. Et infra iterū ait. Panis calidus facit sitim sua caliditate: ꝛ natat ꝓpter suā hūiditatē vaporosā3: satiat velociter ꝓpter illd̄: ꝛ est tarde descēsiōis. que fuit sn̄ia Rasis in. xxi. continentis. capitulo xxviij: sic scribētis. Panis calidus h3 caliditatē accidentalē ꝛ humiditatē vaporosam. Et ꝓpter caliditatē accidētalē īducit sitim: ꝛ ꝑꝑ hūiditatē vaporosā3 supernatat. Et erit difficilis digestionis ꝛ descēsus et inflat: p̄ter illa duo q̄ diximꝰ: ꝛ replet velociter cā sue caliditatis et suꝑnatatiōis. Cōcludam⁹ ergo cū Haliabate in quinte theorice. capitulo decimoquinto. sic dicente: Panis calid⁹ cū ex camino extrahitur oibus reliquis peior est: qm̄ immo

ratur ei⁹ a stomacho descensus et sitim ꝓuocat:⁊c. Et cū Isaac i.p.d. sic scribēte. Panis ille est melior: qui post primū diē vel scđm accipitur: qm̄ intus ⁊ exterius frigiditas dominatur ⁊ ꝓpterea hic laudabilis est nutrimenti: q2 neq3 grossus: neq3 viscosus existit. Hic itaq3 panis qui oēm habuerit laudabilem conditionē: vere erit precipuus cibus ad humani corporis nutrimētū: ⁊ eius naturaliter simile cōplexioni cū calid⁹ sit ī secūdo gradu. vt Isaac ipse sic demonstrat. Triticum scđm sui naturā substātialem in primo gradu calidū est ⁊ humidum ⁊ siccū mediocre. Panis ex eo factus calidior est in scđo gradu. adipiscit̄ em̄ id ex calore ignis et coctione: ad qđ addit sal ⁊ fermentum: ⁊ testatur hoc elementoru3 in reb⁹ actio. Verbigratia. Melones cū in natura sint frigidi ⁊ humidi in scđo gradu. eorū semē desiccatū ad solē cōcipit siccitatē. Ordeū aūt ⁊ faba cū in ꝓpria natura sue substātie facta sint sicca: si coquant̄ in aqua humiditatē assumūt ⁊c. Et sic habem⁹ panis cōplexionē. Qui antē optim⁹ sit ⁊ eligēdus panis ad tuendā sanitatē: licet ex iam prehabitis satis patere possit: attamē ad ampliorē intelligentiā dicem⁹ cu3 Auerroi cōmēto. cxxvj. canticorum sic dicēte. Melior ex panib⁹ est ille q̇ sic p̄paratur: vt similis spongie efficiatur equaliter ⁊ temperate fermētatus ⁊ in clibano ꝯueniēter decoctus. ⁊ fuit snīa Gal. in p̄mo Terapētice. c. vj. sic scribentis. Panis bonus d3 esse clibanarius purus sine furfure: studiose q̇dem coctus: habēs aūt fermentū ⁊ sal sufficienter. ⁊ in p̄io de Alimētis ait. Optimi panum ꝑ digestione sunt q̇ maxime fermētati: ⁊ qui assationē habuerūt a cōmēsurato igne in clibano. ⁊ in lib. de euchimia. c. ij. Euchimorū cibariorū tritici quide3 sunt panes puri elaborati bn̄ cocti scđ3 certitudinem habentes cōmixtionem: ⁊ fermentationē moderatā: et de sale cōsimiliter Huius itaq3 panis iuuamenta q̇ moderatus est in omnibus supradictis hec sunt: sc3 in stomacho perfecte digerit̄: ⁊ sanguinē in corpore clarissimum generat: vnde nature cōfortat actione3: propterea cōmodus est eis qui inquite sunt ⁊ delitiarū delectatione: ⁊ eis quoꝝ digestio defectum patitur: ⁊ seniorū ⁊ egritudinem exeuntium ⁊c. Teste Isaac vbi supra. De pane aūt facto ex aliјs granis dicimus cu3 Auerroi in q̇nto colliget. ꝙ h3 illam virtutem: quam habēt illa grana que cum omnia ferme sil laudabilia sunt: ⁊ panis ex eis confectus similiter.

¶ Capitulum. lxxij. ostēdit quāta sit conueniētia carnis ad corpus hūanū: ⁊ preponit q̄ ꝯsiderāda et scribenda sint de carne.

Si homines antiquit⁹ erāt cōtēti comestiōe glādiū ⁊ castanearū: vt dixit Gal. in scđo Alimētoꝝ. hac tn̄ nr̄a etate valde ab eis degenerasse videtur: cum non solum siluestribus cibis: sed ⁊ domesticis delicatissimisq3 ꝙ̄ pluribus nō sint contenti. Et propterea pane etiam optimo non saturati: diuersa carnium ⁊ animalium genera ad esu3 inuenerunt: qđ equidem a viris sapientissimis habuisse initiū existimam⁹: magis vt ꝓportionale ⁊ sibi cōueniēs cū oporterēt humanū corpus accipe nutrimētū: ꝙ̄ vt ꝓprie gulositati satisfacerent. Rationaliter enim cognouerūt ꝙ facili⁹ caro ex carne fieret: ꝙ̄ ex q̇cūq3 alio cu

insuis generis ⁊ cōditionis cibo: qđ cū experti fuissent: grandē corporis cōfortationē ex ei⁹ comestione pceperūt: quoniā cū caro sit corpus calidū ⁊ humidū molle ex sanguine generatū: vt ait Cōciliator: nō immerito est cibus cōfortās corpus. ⁊ est cibus magis propinque cōuersionis ad sanguinē ⁊ ad nutrimentum. teste Auicē. in canonis scđo. ⁊ Rasi in tertio Almansoris. c. ix. dicēte. Caro oībus nutrientibus vehementius nutrit corp⁹ preterea impingnat ⁊ corroborat. ⁊ in libro. xxiij. cōtinētis. c. lxxiij. Caro ⁊ quotiēs bene digerit. generat sanguinē bonū ⁊ cōferentem. ⁊ pprie si fuerit de carnibus aīaliū bonorū humorꝝ ad modū carnis porcine ⁊c. Et i. xxv. libro eiusdē. c. j. Nutrimētū carnis cōuenientis corporis bonū est: quoniā auget cito carnē ipsius ⁊ illud corroborat finaliter: qm̄ oīs res corroborās aliud similis est rei corroborate per eam. Hoc quoqꝫ sensit Haliabas i quinto Theorice. cap. xxj. Caro omnis calida est ⁊ humida multi nutrimēti ⁊ multū generans sanguinē: et ideo sapientes fuerunt qui vsum eius (vt diximꝰ) inuenire. de ipā ergo in pn̄tiarꝫ sermonē facere intēdimus: preponentes aliqua prius vniuersalia: deinde vero ad particularia magis descēdemus de carne cuiuslibet animalis vsitata specialiter pertractādo. Dicamꝰ igit in hoc. capi. q in carniū comestiōe multa est adhibenda diligētia: vt vnusquisqꝫ pro sui sanitatis cōseruatiōe sibi carnes cōueniētes sciat eligere. reliquis vero aut nūqꝫ vtatur aut qꝫ rarissime: nō eñ carnes omnes faciunt ad sanitatem: sed tantummodo ille que humanam naturam nutriunt. et ille que complexioni sue sunt vicine: sicut porcine, agnine heduline ⁊ similes. vt inquit Isaac in vniuersalibus dietis. capit. xiij. Carnes ꝓo eritij vulpis leporis ⁊ similiū nature hūane nō sunt similes: immo earꝫ nutrimenta sunt pessima: quod testatur grauitas odoris ⁊ vicinitas fetoris. et ideo ab humanis complexionibus sunt discedentes: vt idez ait vbi supra et fuit snīa Rasis in tertio Almansoris. capitulo nono dicentis. Que carniū malū habēt odorē sunt sanguinis generatiue deterioris: ideoqꝫ nullo modo comedi debent ⁊c. Dimittende sunt. ergo huiusmodi ab omnibꝰ: a non nullis vero subtiles ⁊ laudabiles vt a fortiter exercitantibus sicut: neqꝫ grosse ⁊ ad digerendum dure aquiescentibus sunt manducēde dicente Almansore vbi supra. Caro grossa multū laborantibus conueniens est. subtilis aūt his q̄ predictis sunt cōtrarij conuenit. Que autem sint subtiles ⁊ que grosse expressit Auicē. in. xiij. iij. c. xxj. dicēs Carnes subtiles ⁊ lenis digestiōis sunt caro hedi ⁊ perdicū: ⁊ turturū nō supflue pinguiū ⁊ galline. Carnes vero grosse sunt epar: splē: cor: carnes hyrcorꝫ ⁊ arietum: ⁊ similiū. Preter hec etiā ad carniū cōueniētiā ē necessaria ꝯsideratio multarꝫ rerꝫ expte ipsorꝫ aīaliū: q̄rꝫ carnibꝰ itēdemꝰ vti an. s. domestica sint silnestribꝰ meliora: ⁊ domesticorꝫ: an que in domo sunt nutrita: an que in campis tantūmodo vescunt. Similiter an masculina sint feminis laudabiliora: ⁊ an castrata sint coire petentibꝰ vtiliora. Ex pte quoqꝫ etatis: an. s. tenera et lactentia sint adolescentibus iunioribus vel senioribus ⁊ decrepitis saniora. Ex parte etiam habitudinis: an pinguia macra vel mediocria sint magis eligenda. Et si assata vel elixa

ta sint comedenda. Deinde magis specialiter de oibus ambulātibus vsitatis domesticis ꝛ siluestrib⁹ videndū erit. Demū si volatilia sint gressibilib⁹ siue ambulantibus: ꝛ quadrupedib⁹ meliora: ꝛ q̄ sint ea: ꝛ quāto tpe sint anteq̄ comedant interficiēda: scribēdū erit ꝛ cōsiderādū. Postremo de mēbris oib⁹ q̄ cōmendata sint: ꝛ que ad sanitatē reprobata: vt vnusquisq̄ cōuenientes ab incōpetētibus possit discernere: ꝛ ad sui salutē cōseruādā eligere. Hoc aūt in plerisq̄ sequētib⁹ capitulis deinceps dño cōcedente psequendum: quare ꝛc.

¶ Capi. lxxiij. ostendit que caro melior sit ꝛ eligibilior: ad sanitatē: an ea que ex domesticis accipitur animalibus: an q̄ ex siluestribus.

Ex multis causis domesticoꝝ aīaliū carnes sunt siluaticis siue siluestrib⁹ meliores: et ꝓpterea magis eligende: vt voluit Haliabas in. v. Theorice. c. xxj. dicens. Siluestriū caro oim mala est: sanguinē enim generat grossum melācholicumq̄. et Isaac in vniuersalib⁹ dietis. c. xiij. cū inqt. Domestica aīalia saporiora ꝛ nutribiliora sunt siluaticis: exceptis capreolis: qꝛ minoris sunt caloris ꝛ maioris humiditatis siluaticis alijs. ꝛ inde laudabiliores. Et infra sic etiā ait. Antiqui dicūt domestica aīalia accidentaliter ptinere ad pauca nutrimēta: siluatica vero accidētaliter ptinere ad multa. Domestica enim ꝛ si multū nutriāt naturaliter: qꝛ inde a mēbris cito dissoluūt mēbra semp inaniūt ꝛ alius cibus ad cōplementū qrit: ꝛ sic parum nutrimētū acqrit̄ ide. Saluatica fo ꝛ si parū nutriāt naturaliter: qꝛ dure a mēbris dissoluūtur ꝛ tarde: sufficiunt tn̄ mēbris vt nō pauperent̄ in cibis querendis: ꝛ inde antiqui nutritiua multū ea dixere. Siluatica ergo aīalia ad cōfortandū mēbra bona sunt: domestica vero ad sanitatē custodiēda. Cuius dicti rōnē ipse assignauit in particularib⁹ dietis cū ait. Aīalia domestica ad siluestriū cōparationē calorē ꝛ siccitatē habēt tēperatiorē: ꝓpter sue quietis ꝛ aeris tēperiem: ꝓinde sunt nutribiliora ꝛ laudabiliora: ꝛ adhuc magis in ꝓcessu loquēs de volatilibus dixit. Domestica plus nutriūt ꝛ sunt tēperatiora: atq̄ laudabilē gn̄ant sanguinē ꝓ sui humiditate laborisq̄ tēperie. qd etiā sensit Gal. i lib. de subtilitate. dieta. c. viij. dicēs: qꝫ q̄ dietant̄ in mōtib⁹ aīalia oia sicciora ꝛ calidiora sunt cōplexionibus ꝛc. Et in. iij. de alimētis. c. xiij. Caro domesticoꝝ aīaliū humidior est ea q̄ siluestriū: ꝛ ꝓpter humiditatem aeris in quo versant̄: ꝛ ꝓpter desidiosum vite: q̄ aūt in montib⁹ defatigant̄ ꝛ laborant sepe: ꝛ in sicciori aere morant̄: ꝓpter hoc caro ipsoꝝ est durior: ꝛ min⁹ putrescibilior. Et subdit postea: qꝫ alimētū siluestriū sine supfluitate est magis domesticoꝝ ꝛc. Ubi sciendū est qꝫ Gal. non laudat ibi siluestria ad cōparationē domesticorū absolute. Sꝫ tantū respectu eoꝝ que in domo sine aliquo exercitio vel labore nutriunt̄: hmōi eñ (vt infra dicem⁹) sunt longe peioris nutrimenti q̄ siluestria: cum etiā stat qꝫ. ꝛ siluaticoꝝ carnes sint illaudabiles. ꝛ qꝫ ita sit apparet p Isaaci vniuersalib⁹ dietis. c. superi⁹ allegato dicentē. Quecūq̄ aīaliū ꝛ nascētiū in calidis ꝛ siccis locis innascunt̄: calidiora ꝛ sicciora sunt, ꝛ ad similandū membris velo

ciora:sed ad digerendū ⁊ penetrandū corp⁹ dura:vnde sunt illaudabiliora:qꝛ caro eoꝝ dura ⁊ sicca nutrimenta facit. Et infra etiā dixit. Oia silnestria aialia non saporita sunt:neqꝫ nutribilia sunt sicut domestica:ꝑter capreolos ⁊c. In ꝑticularibus sic quoqꝫ inquit. Siluestria aialia sunt calidiora ⁊ sicciora ⁊ idigestibiliora:illaudabile nutrimentū generātia:ꝓpter multitudinē motus ⁊ laboris eoꝝ:⁊ propter calorē ⁊ siccitatē sui inhabitātis aeris:qđ fit ꝓpter calorē solis:⁊ ꝓpter indigentiā vmbre ea a sole operiētis. Vn̄ siluestria aialia min⁹ boni sunt nutrimenti in q̄titate ⁊ qualitate ⁊c. Qđ etiā sensit Rasis i Almāsoris.iij.loquēs de siluestribus iquit. Oēs carnes iste sanguinē generāt melācholicū. Ex quib⁹ clarissime ptz primuz circa carnes aialiū cōsiderandū.s.qꝫ domestice siluaticis ad sanitatis cōseruationē magis ab auctoribi⁹ approbentur. Et iō siluestriū carnes vbi domesticoꝝ copia habet̄ ab oib⁹ postponēde sunt.

¶ Capi.lxxiiij.ostēdit que caro domesticoꝝ melior sit ad sanitatē:an eorū q̄ in domo cōtinue nutriunt̄:ad illorū q̄ in campis pascuntur.

Non solū naturas quorūdā aialiū scire sufficit:sꝫ etiam q̄titates nutrimenti ⁊ qualitates digestiōis in quibuslibet specieb⁹. Et opꝫ vt inuestigem⁹ loca ⁊ pascua ⁊ aerē:⁊ quātitatē sui mot⁹ ⁊ q̇etis vt inquit Isaac i.c.xiij.dietarū vniuersaliū. Circa q̄ nō modica quidē est habēda solicitudo a volēti suā cōseruare sanitatē:qm̄ ex iā dictis bona ⁊ salutifera:⁊ qn̄ morbosa et ꝑniciosa est caro eorūdē aialiū in specie. Nā ea q̄ in domo alunt̄ aialia locis quietis:ac nutrimenti superabūdātis rōne nō approbant̄: dicēte Isaac vbi supra. Que in domibus nutriunt̄ ⁊ incrassant̄:carnes habēt viscosiores ⁊ grossiores ꝓpter multas comestiōes:⁊ sui cibi corruptiōes ⁊ grossicies:vn̄ duriores sunt in stomacho ⁊ epate:et ad digerendū tardiores:si tn̄ bene digerant̄:nutriunt multū ⁊ mēbra cōfortāt. Quod tn̄ raro.s.cōtingit vt bene digerant̄:qm̄ vniuersa aialia q̄ i exercitata sunt supfluitates sunt habētia.vt dixit Gal.in.ij. Terapentice.c.ij.⁊ in libro de subtiliāte dieta.c.viij.idē sensit cū ait. Colūbe que in turrib⁹ meliores sunt eis que scđꝫ domos:ita aūt ⁊ porci montani sunt meliores domesticis ad esum. Et subdit. Et vniuersaliter oia q̄ exercitant̄ nō exercitatis:⁊ q̄ sicciorib⁹ cibis vtunt̄ eis q̄ humidiorib⁹. Et q̄ parū ⁊ subtilez aerē respirāt:meliora sūt ꝯtrarijs. Domesticoꝝ em̄ porcoꝝ carnes oiꝫ q̇dē ciboꝝ sūt nutriuissime:multā aūt habēt i seipsis viscositatē ocio et dieta et copia cibi humidioris. Sꝫ ab his q̇dē abstinere opꝫ omnifariā eū q̇ curat de subtiliante dieta ⁊c. Quēadmodū aūt de his tātū modo expressit aialib⁹:pariter ⁊ de alijs est intelligendū. A quo sumpsisse videt̄ Isaac cū in suo de particularibus dietis.c. de pecudib⁹ dixit. Caueant hoies aialia siluestria in quiete viuētia:⁊ etiā multo magis domestica. Et post pauca causam addacit dicēs. In quiete enim viuentibus ⁊ delectationem assuetantibus modicus est calor: et copia humorum frigidoruꝫ ⁊ viscosorum:⁊ quibus necessario calor eorum sit defectus. Addit etiaꝫ ad maliciam carnis horum anima

lium nutrimentum quo ipsa vtun tur:quod forsitan suis cōplexioni- bus nō est i totū appropriatū:quē- admodū si in cāpis ꝛ pratis essent sibi reperirēt ꝛ ꝓpterea illaudabi- lia reddunt. Et hec nō nostra est sꝫ Isaac snia in libro de vniuersalib⁹ dietis.c.xiiij.dicētis. Oia aialia si ci bos cōpetētes sibi ꝛ sue cōplexiōi vnde saturent īueniūt:carne sapo- riora ꝛ laudabiliora fiūt:nō inue- niētia vero his cōtraria:hmōi aūt sunt q̄ in domibus tenent:ergo il- laudanda. Que aūt sint talia sibi appropriata nutrimenta: declarat ipse in eo loco dicēs. Animalia par uas ꝛ minimas herbas pascentia: sunt bonitate carnis laudabiliora ab initio veris vsqꝫ ad mediū esta tis:his enim tēporibus sibi com- petentes cibi inueniunt:vnde ꝛ in his tēporib⁹ grossiora ꝛ teneriora fiunt:ꝛ laudabilis nutrimenti. Et postea subiūxit. Extrema ramorꝫ pascētia ab initio estatis vsqꝫ ad mediū hyemis sunt bona:tūc eñ rami teneriores sunt. Et post alia quedā sic etiā ait. Aialia q̄ ramos comedūt teneros ꝛ frondes:melio ra sunt q̄ꝫ que domui alunt.et pro- pterea in illo.c.auctoritate Hippo cratis ipse concludit.ꝙ sine dubio aialia que in campis ꝛ pratis de- gunt carne sunt leuiora:ꝛ faciliora ad dirigendū plus q̄ꝫ ea que in do mibus pascunt. Quorū quidē rō duplex est:vt ipse dixit ibidē. Una ꝙ aialia que parū sunt comedētia: vt illa que in campis.s.multū co- medentibus ꝛ bibentib⁹ sunt me liora:quēadmodū.s.sunt ea que in domibus aluntur. Alia aūt causa ponitur ab eo in.c.xv.eiusdē libri sic scribēte. Carnes aialium q̄ sem per sunt mouentia:ad digerendū sunt velociores ꝛ saporiores:ꝛ ve- narum sunt penetrabiliores:quo- niā motu subtiliant hūores:caro le uiat ꝛ calor tēperat. Sēp aūt qescē tiū his sunt cōtrarie:qꝛ qes refrige rat:carnes grauat:ꝛ ad digerendū indurat. Et propterea possumus concludere cum eodem in.cap.xiij. preallegati operis.ꝙ aialia dome- stica pasta in montanis ꝛ siccis lo- cis:sunt mediocria in oib⁹ inter sil uatica ꝛ domestica domi nutrita: ideo carnes eorū ceteris laudabi- liores:ꝛ cōuenientiores ꝛ perfectio res in custodienda sanitate ꝛ con- fortatione:ꝛ in membrorū assimila tione ꝛc. Maxime itaqꝫ sunt fugiē de carnes domestice domi nutri- te:si humide fuerint cōplexiōis:vt carnes porcorū:auiū:ꝛ colūbarūꝫ ꝛ similium.

¶ Cap.lxxv.ostēdit que magis eligenda sit ex carnib⁹ mascu- lorum:feminarum:ꝛ castratorū animalium.

Sex⁹ quoqꝫ aialiū quorū carnes co- medim⁹ ē ꝯside- rād⁹:cū nō parū faciat ad sanita- tis ꝯseruationem ipsi⁹ habita dili- gētia. Nā mascu lorꝫ carnes sunt vt plurimū lauda biliores q̄ꝫ feminarꝫ.ꝛ hoc plurib⁹ de causis vt sensit Isaac i.c.xiiij.die tarꝫ vniuersaliū dicēs. Nō dubita uerūt antiq̄ physici q̄n aialiū ma- scul⁹ calidior ꝛ siccior sit:minusqꝫ viscosi hūoris:ꝛ nutrimēti subtilio ris q̄ꝫ femia: femia vo ecōtrario:iō oēs masculina caro laudabilior ꝛ di gestibilior ē:caprina excepta q̄ cali dior et siccior ē tēpamēto. Et i ptícu larib⁹ dietis sic etiā iqt. Masculina oia femininis sūt calidiora ꝛ mino ris hūiditatꝫ sunt ēt laudabiliora ꝛ digestiōi faciliora:feminia vo qꝛ mi

norem habent colorē & humiditatē maiorem ad digerendum sunt tardiora. Quod etiam voluit Rasis in libro. xxiij. continentis. c. cciij. cum dixit. Caro masculina est siccior feminina. Et Auicen. in secundo canonis. c. de carne dixit. Caro nigri est leuior & suauior: & similiter caro masculi: & hoc qꝛ calidior est et siccior: femina aūt frigida & humida: vt ait Aristo. in quarta ꝓblematū. ꝓblemate. xxv. Et ꝓpterea dicebat Gal. in cōmēto pulsuum primo. ꝙ calidior sit masculus ꝙ̄ femina: ab optimis anteriorib⁹ medicis & philosophis dictum est: & a nobis alibi demonstratū est. Cuius signum posuit Auicē. in prima. j. doctrina tertia dicēs. Femine sūt masculis in creatura minores. et hoc qꝛ non nisi frigidiores illis in cōplexione existūt &c. Ex qb⁹ pꝫ ꝙ ceteris paribus: caro masculoꝝ est melior digestibilior: & laudabilior: & ꝑ ꝯsequēs magis ꝙ̄ caro feminarū est eligenda nō existēte tñ in oībus paritate caro feminaꝝ qñq̄ magis eligēda foret: vt si cōpararetur iuuenca adolescēs adhuc vel vitula vt malis dicere: seni & iam decrepito boni: & sic de alijs: vt patet māifeste &c. Quid aūt de castratoꝝ carne sentētiam⁹ scribam⁹ mō dicētes. ꝙ ipsa media sit inter masculorū & feminarū carnes: nō adeo bono sicut ea que masculoꝝ exceptis caprinis: castratis gallis & hmōi acuitateꝫ habentib⁹ vt infra in ꝓcessu magis videbit: nec tantum mala sicut ea que feminarum: que quidem est sententia Isaac in libro parti. die. sic scribentis. Castrata animalis q̄uis propter humiditatē feminis sint vicina: in calore tamen sunt discordantia: quia calor eorum inter vtrūq̄ sexum est mediocris. Castrata nāq̄ animalia maiorem ꝙ̄ feminina habent calorē & minoreꝫ masculis: idcirco digestibiliora sūt feminis. In capitulo vero decimoqrto vniuersalium dietarum sic etiam ait. Castrata animalia inter cōplexionē maris & femine sunt mediocria in specie sua: ideo actiones sue et passiones feminis sunt vicinātes: quia & si quilibet masculus nascat: nobilissima tamē membra: que naturalis caloris sunt fundamenta amisit: inde calor defecit. Sciendū tamen est ꝙ hec dicta de castratis quadrupedum maxime sunt intelligenda: nō autem de castratis volatiliū: quorum nonnulli magis ꝙ̄ masculi cuiuscūq̄ generis magis approbantur. dicēte Isaac in. p. d. Volatilia castrata oībus aīalibus ambulantibus sunt vtiliora. Necnon galli castrati omnibus volatilibus conuenientiores: cum laudabilius nutrimentum & perfectū generent sanguineꝫ: quod & in. c. xvj. v. d. voluit cum ait. Castrata volatilia ad comparationē ambulantiū sunt meliora: laudabilem enim sanguinem sunt generantia. Et infra. Gallus caponatus plurimum est laudandus: qm̄ complexio sua in quatuor qualitatibus est temperata & inde nutribilior &c. Ecce igitur ꝙ castrata volatiliū plusq̄ꝫ masculi non orbati sunt cōnenientia. De quadrupedibus auteꝫ omnib⁹ nō sic, est: vt ex dictis auctorum prealegatis comprehendi potest ꝙ̄ clarissime. De ouib⁹ et capris vel hircis, castratis inpresentiarum nihil dicere volumus: quia in sequentibus de ipsis propria faciemus capitula: si deus voluerit.

¶ Capitulum. lxxvj. ostēdit que caro melior sit aīalium noniter natorum vel iuuenum aut veterum & decrepitorum.

Utile perfecto ac p maxime necessariũ ad sanitatē cōseruādam non minus: q̄ ad bonitatē carnis cognoscēdū est precognoscere animalium etates. Qm̄ caro eiusdē animalis in vna etate & a sapiētibus approbatissima: in altera vero egritudinalis & plurimum ab eiusdē detestata atq̄ prohibita. Et ppterea dicendū est in hoc.c.q̄ etsi plerūq̄ aialiū lactentium carnes vtiles sint. & ad custodiam salutis facere videant: nō tñ oēs sunt hmōi. Sed ille tātummodo que siccorū sunt animalium: vt placuit Isaac in vniuersalib⁹ dietis. cap. xiiij. dicenti. Lactentiū carnes sūt humidiores: & a stomacho lubriciores. vētris solubiliores: sāguinē phlegmaticū & multā superfluitatem generātes: nisi sicce sint naturaliter sicut bouine & caprine: quarū nutrimenta sunt ceteris laudabiliora: & maxime bonū lac sugētia. Et postea subiūxit. q̄ si animalia lactētia naturaliter fuerint humida sunt pessima: q: humiditas naturalis & humiditas etatis i eodem se colligūt: & inde fiunt grossa & viscosa: & ad digerendū dura: et corruptū nutrimentū facientia. Et cū humide sint cōplexionis: phlegmaticos generant humores & calidos fumos & corruptos. Et inde est q̄ lactētia porcina & agnina sūt pessima: sz plus porcina ex naturalis caloris paruitate: & viscositatis et humiditatis dominio. et ideo sunt fugiēda. qd̄ etiā in libro particulariū replicauit dicēs. Lactēs aial calidus & humidius est aialib⁹ oib⁹ atq̄ teneriorē hz carnē ppter sanguinē materie sue cōplexiōi dominantē: ppter hoc igit̄ sunt quedā aialiū in suo gñe humida sicut porci & pecudes: q̄ necessario de duab⁹ ptibus habēt humiditatē: ex etate scz. & cōplexione: q̄re qd̄ ab eis gñatur est viscosum digestioni difficile facile tñ de stomacho descēdit: difficillime a mēbris dissoluit̄: & viscosum generat phlegma maxie si nō sit ex masculinis aialib⁹. q̄ si fuerit aialia in suo genere sicut caprina & bouina suarū cōplexionū siccitas cū humiditate etatis tēperat̄. Uñ sunt leuiora & digestioni cōpetētia maxime si masculina sint: ideoq̄ lactētium corpora caprina & bouina sunt laudabiliora porcinis & pecorinis. Que fuit etiā Gal̄. snia i. iij. de alimētis. c. decimoquarto. dicentis. Caro qdē humidissima est post parturritionē. Et in libro de enchimia cap. iij. Carnes iuniorū animalium digestibiles sunt preterq̄ si postq̄ nata fuerint mox comedant̄ superfluitatib⁹ eñ plene sunt oēs he. & maxime eorum q̄ humidiores habēt natura carnes sicut agnorū & porcorū. hedorū vero & vitulorū que sicciora sunt aialia: multo sunt meliores: & ad digestionē & ad nutritionē. Et in libro de dissolutione cōtinua sic quoq̄ ait. Omne qd̄ est ex aialibus siccis paruū velocius digerit̄ q̄ magnū: & ideo caro vituli velocius digerit̄ q̄ caro bouis & hedi. & annalis agni velocius digerunt̄ carnes q̄ caro antiquorū & q̄ caprina. Et oē qd̄ est ex animalib⁹ hmōi magis & velocius digerit̄ q̄ anteq̄ durescant: eorū vo que hūida sunt ecōuerso. & ideo annalis ex pecude velocius digerit̄ q̄ agnus. Et caro ois aialis qd̄ est in augmēto et cremento velocius digerit̄ q̄ eius qd̄ inueteratum est & antiquū &c. Et ppterea idem dixit. in secundo de cōplexionibus. c. ij. Caro animalis cū nascit̄ fit insipienda propter multitudinē humiditatum in

ea. ꝛ ꝓprie que humida natura est. Et ideo cōcludit Rasis in .xxiij. cōtinētia .ca.cciij. Nō dꝫ comedi caro morticina: neqꝫ macilēta valde: nec etiā caro illius qđ natum est in minori tēpore vnius mēsis. Sic ergo dicemus cum Isaac in illo loco superius allegato dicēte. Pulli siccorū animalium meliores sunt. Humidorū vero et frigidorum maiores. Iuuenes igitur sint porci pecudes ꝛ huiuscemodi animalia natura humida. Que vo sūt sicca lactētia comedanť. Qđ etiam in particularib⁹ voluit cum ait. Animalia in iuuentute manentia calidiora sūt lactentibus in qualitate: in quātitate vero minime: qm̄ eorū caro siccior est ꝑ sua natiuitatis remotione. Unde animalia si sunt sicut bo ues: capre: habent siccitatē ex duabus partibus: scꝫ ex etate et cōplexione: sunt ergo dura ac indigestibilia: ad dissoluendū tarde. illandabile quoqꝫ nutrimentum donātia. Qđ si sint aīalia genere sua humida sicut pecudes ꝛ porci: naturalis eorum humiditas cum sua siccitate tēperatur: ideo iuuenes porci et pecudes meliores sūt ꝛc. Qđ Gal. accepit vt visuꝫ est supra. ¶ Quod aūt de antiquatis cuiuscūqꝫ generis sunt aīalibus: dicim⁹ id quod scripsit Isaac in vniuer. die. c.xxxij. di. In etate quarta. i. decrepita aīalia omnia sūt pessima: ꝛ ad digerēdū durissima. Et infra etiaꝫ sic ait. Que magis sunt annosa aīalia mēbris sūt sicciora: ꝛ ad digerēdū duriora: quāto minora: tāto mēbra sūt tenuiora ꝛ ad digerēdū velociora. Cuius causam in .p.d. assignauit dicens. Decrepita quidē animalia sunt sicciora et duriora: qꝛ naturalis calor eoꝝ defectissimus est extinctioniqꝫ paratus: ꝛ eoꝝ humiditas vicinitus finienda: ꝛ quia virt⁹ eorū digestiua est defecta: accidēt aliter aquisiuerunt humiditatem crudam ꝛ innutribilem: ideoqꝫ ad digerendū difficilia ꝛ ad dissoluēdū tardissima: illaudabilem chimū vt pote viscosuꝫ phlegma generātia. Sed tamē si naturaliter fuerint calida minus nociua erunt: econuerso vo si fuerint frigida pessimā inferunt lesionem ꝛc. Concludamus igitur ꝓpositū nr̄m cū Almansore in libro .ij. ca. ix. sic dicente. Animaliū decrepitoꝝ ꝛ impinguatoruꝫ caro mala est: nec est in comestiōe ei⁹ vtilitas. Que aūt media reperitur mediocris existit. Que fuit etiam snia Auenzoar in .j. c. sui Theisir sic scribentis. Dicunt medici ꝙ comedere carnes antiquas ꝛ veteres est materia egritudinū. ꝛ Gal. i. ij. Terapeutice. c. ij. di. Omniū aīaliū fugienda sunt vetera ꝛ nouiter nata: nā hec quidem duriora sunt et indigestibiliora: illa vero qꝛ vltra ꝙꝫ oportet humida: ꝛ supfluitatem generantia ꝛ maxime quecūqꝫ aīaliū sunt humida sicut oues ꝛc. et in iij. de Alimentis. c. xviij. sic etiam iquit. Oportet cognoscere crescētiū carnē multo meliorē esse ea que ꝑfectorū: mediam aūt amborum ea que in statu: prauā vo ꝛ eā q̄ oino iuuenū: sed sub contraria ei q̄ eoꝝ iam senuerunt. Et in .xx. eiusdeꝫ sic concludit. Optime quidem carnes sunt animalium bene nutritorum ꝛ iuuenum: pessime autem que macilentorū ꝛ ꝑfectorū. ¶ Et sic ista ex dictis eliciať cōclusio: ꝙ aīaliuꝫ naturaliter siccorū carnes dū lactēt comedēde sunt: humidoruꝫ vero ꝛ frigidorū cū ad statum iuuentutis peruenerūt: seniorum vero nunqꝫ.

¶ Capi. lxxvij. ostendit que caro laudabilior sit ad sanitatem conseruandam: an ea que mediocrium pinguium: vel macilētorum animalium fuerit.

Quia posset a nobis quispiam rõbiliter q̃rere pre suppposita bonitate ani= malis in genere etate ⁊c. Quenã caro sit cõueniẽ tior ad sanitatẽ tuendã: an ea que macri fuerit animalis: an illa que pinguis: vel ea que mediocris exi= stit. Cui rñdebimus adducentes Isaac autoritatẽ scriptã in. c. xiiij. vniuersalium dietarũ sic dicentis. Animalia macerrima carne sunt neruosa: ⁊ parum sanguinis habẽ tia: ⁊ parum humida ⁊ parui nutri mẽti: sed tñ causa sue parue viscosi tatis velocia sunt digeri ⁊ venas penetrare magis inquã q̃ꝫ carnes crasse. Et in. c. xvj. earũdẽ sic etiaꝫ ait. Neruosa sunt ⁊ dura ⁊ parum nutrientia aialia q̃ macra fuerint aut naturaliter sicca. Quod etiam sensit Auicẽ. in scđo canonis. c. p= prio cũ dixit. Caro decrepiti est ma la ⁊ similiter caro extenuati. Que mihi videntˀ fuisse verba Gal. in iij. de alimentis cum inquit. Car= nes aialiũ macilentorũ ⁊ pronecto rũ sunt pessime. Ex quibꝰ manife= festum est ꝙ caro macrorũ aialiũ nõ sit comedẽda: minusq3 etiã caro pinguiũ ex arte ⁊ studiose ipin guatorũ. Qm̃ crassissima aialia si= militer sunt pessima: cũ pinguedi nis proprietas stomacho ⁊ dige= stioni sit nociua: vt inq̃t Isaac i. d. c. xiiij. Et in particularibꝰ simili= ter cuꝫ ait. Pinguissima cõpositio est indigestibilis: cito de stoma= cho descẽdẽs: ventrẽ humectat: ve lociter in corruptionẽ cõuertitur: phlegmatis viscosi est generatiua ⁊ magis si sit de humidis aialibꝰ: vt sunt porci: ⁊ pecudes. Et infra sic quoq3 scripsit. Pinguedo cum carne mixta fastidiosior: est et solu bilior: ambo enim sunt fastidium inducentia: cibiq3 instrumẽtũ mol lientia ⁊ humefacientia maxime villos stomachi: h3 quoq3 ꝓprieta tẽ sup oẽs cibos natãdi: ⁊ in cibũ viscosum grossum digestioniq3 in obedientẽ faciendi: ⁊ falsam satu= ritatẽ generãdi ⁊c. Et propterea di xit etiã Princeps i canonis. ij. Ca= ro q̃dẽ pinguis lenit ventrem cũ paucitate sui nutrimenti ⁊ veloci= tate sue conuersionis. ad fumosita tẽ ⁊ cholerã ⁊ egeritˀ velociter ⁊c. Caro itaq3 mixta cũ pinguedine q̃ crassa dicitˀ nõ est comedẽda. Si tñ sola sit: ex pinguedine nuda: et de crasso animali assumpta fuerit: co medi põt: qm̃ melior est ⁊ laudabi lior q̃ꝫ q̃ cõmixta est ex pinguedi= ne: licet etiã sit de non crasso ani= mali. Et causa est: q2 nõ h3 crassitiẽ que possit stomacho nocere vt ad literã inq̃t Isaac in lib. v. d. c. xiiij. Via tñ tutior: ⁊ securior est vt re= lictis extremis: pinguissima sc3 et macerrima carne: mediocrẽ come damus: qm̃ vt idem ait vbi su= pra: que aialiũ inter crassitiẽ ⁊ ma ciẽ sunt media: in natura sue actio nis ⁊ passionis sunt mediocria. Et infra. Caro cuiuslibet animalis in pinguedine tẽperata: melior est q̃ꝫ pinguissima siue macerrima. Qđ iterũ in particularibus replicauit cũ de mẽbris toqueretˀ dicẽs. Mẽ= bra mediocriter pinguedinis ha= bentia sunt digestibiliora. ⁊ stoma cho cõpetẽtia. ⁊ bonũ sanguinẽ ge nerãtia. Que q̃dẽ fuit etiã Haliaa= batis snia in. v. Theorice. c. xxj. sic dicẽtis. Oibus porro carnibꝰ ele= gãtior est q̃ inter macredinẽ ⁊ pin guedinẽ est tẽperata. ⁊ Rasis i ter= tio Almansoris. c. xj. sic scribentis. Caro que inter pinguedinẽ ⁊ ma= crã existit: sanguinẽ gñat tẽperatũ. Et in. c. ix. eiusdẽ. Caro rubea sine pignedine maioris ẽ nutrimẽti: q̃ꝫ q̃ est cũ pignedine: ⁊ pauciores ge

nerat superfluitates: et stomachum plus corroborat Sit itaque caro faciens ad sanitatem nō macra. nec pinguis: sed de carnoso iuueni: et satis pingui naturaliter animali: et nō in domo incrassati superabūdanter. et presertim si illud animal humide fuerit cōplexionis vt porci oues et similiū: quā nihil deterius: vt ex preallegatis auctorum sentētiis visum est supra. quibus fidem qui adhibere noluerit. galieno saltē credat sic dicenti in libro de dissolutione cōtinua. Caro galine durragi et starne et epata pullorū anserum et eorū ascelle. et omniū auium pinguiū et iuuenum velocius digeruntur: quā ascelle macrarum et antiquarum. Et sicut ipse de predictis expressit sic pariter de reliquis aialibus intelligendū est. Que cū iuuenilia fuerint: et mediocriter pinguia: eorū carnes optime sunt dūmodo pinguedo que eis adheret nō accipiatur: sed caro tantūmodo sola vt ex pretactis rationibus diximus.

¶ Cap. lxxviij. ostendit quō coquende sint carnes macre et quō pingues: declarās virtutē et naturā assatarū frixarum et elixatarum carnium.

Cum semper nō possumus habere aialia: vt. s. diximus: mediocria. sz quandoque necessariū est pinguibus: quandoque pro macris aialiū carnibus vti oportunū nō minus quā vtile: mihi visum est in hoc. c. modū coquēdi dictas carnes scribere rōnabiliter debere: vt itelligatur quō magis faciāt ad sanitatē. Dicamus igitur quod etsi plures sint modi coquēdi carnes: hi tñ principaliores existunt. s. in aqua: et dicitur elixatio. alius vero super prunas in veru: et appellatur a medicis assatio. Carnes igitur macre elixāde sunt: et crasse vero magis assande vt pcepit Isaac autoritate Ruffi in. c. xxxiiij. dietarū vniuersaliū dicēs. Antiqui et maxime Ruffus precepit vt carnes macre nullā pinguedinē habentes nō accipiant nisi elixe vel in insculo cocte: quatenus ab ipsa aqua fiāt humide. vnde sue siccitates tēperentur. Et ifra etiā dixit si cū sale et aqua carnes elixentur ex aqua humectātur et tenerantur et faciledigeruntur. et subdit. Et hoc est quod pceperūt antiqui: ne caro macra nisi elixa comedatur: quia aqua humectat eā et tēperat: cū ipsa sit neruosa et naturaliter siccissima. Ecce igitur qui assant macrā carnē vt boninā quēadmodū nonnulli faciūt: quātū ipsam superflue desiccent et quātū peccent ad sanitatē pariter: et qui crassam elixant superabundanter ipsam humectantes cū potius assari debuerat dicēte eodē Isaac in lib. et. c. preallegatis. Quod studuerunt antiqui artificialiter adaptate carnē pinguissimā cū multo sale et assare ipsam forti carbonoso igne vt mali humores sui sint plus exiccati: et vt accēdāt tēperamentis. Et infra adhuc ait. Caro pinguis nō debet comedi nisi assata cum multo sale et super carbones ignis vt plurima sua humiditas queat exiccari. Si tñ multū pinguis nō esset: minori foco coquinanda est. vt idē voluit vbi. s. dicēs. Qui assare carnes volunt quarū humores illaudabiles sunt sicut carnes nimie pinguedinis: oportet multū assari et diu igni apponi vt sua humiditas illaudabilis finiatur: mediocres autem in pinguedine non forti foco sunt assande similiter quam nude sunt. s. a pinguedine. Et adhuc magis in processu sic inquit. Carnes humide sub frixentur et assentur et cū siccis condiantur: vt sua humiditas tēperetur et

ericcet.maxime si pingnis fuerit. Et ppterea demũ concludit q̃ porcina et pecorina caro ex sua humiditate sit bona assare:et caprina ex siccitate sua elixare ppter qd bouina assata:et porcina elixa equaliter sunt illaudabiles. Prima ex sua nimia siccitate. Scda vero ex superflua humiditate. Et hec fuit etiã Aristo.snia in.xx.pblematũ pblemate.v.dicentis. Sicciora nõ magis desiccari opz:elixa aũt oia humidiora:et meliora.minus autem humida si calefiant et fiant sicca. Tantũmodo ergo humide et crasse carnes sunt assande:qũo aũt sint assande dicamus breuiter cũ Almansore in lib.iij.c.xij.sic scribẽte: Caro supprunas assata multũ nutrit:corpus namq corroborat atq velociter nutrit:tarde tñ atq vix vnq̃ tota oino digerit:caro aũt q̃ in patellis posita in furno coquit mala est parũ eni nutrit. Cui tñ nõ videt assentire Isaac in vniuersalibus dietis.c.xix.cũ inquit. Focus panificij et assandi molior et quietior et sine flamma in calore temperatus bonus erit.ne ad exteriora corpora preualeat et suã humiditatem cõsumat:dura et sicca faciat antequam interiora sint cocta q̃admodũ focus carbonũ facit. Cuius magis videt adherẽdũ opiniõi cũ Almãsor i loco pallegato sic dicat. Caro i veru assata grossa ẽ et multũ dat nutrimentum.que non digeritur nisi cũ stomachũ inuenit robustũ ac calidũ. Quod ex alia causa non videt cõtigere:nisi q: interius non sit cocta sufficienter:vt Isaac dixerat supra. Sic itaq apparet quõ duobus modis caro crassa possit assari:et quis cõuenientior sit. Que vero sit carnis assate natura si bene digeratur dixit Haliabas in.v.theorice.c.xxiij.hoc modo. Assata caro calida est in humido temperata et sicco plurimi nutrimẽti digestionem tardat:naturã angustet maximeq macros eorũ vero q̃ pingues sunt minus ventrem retinet:laborantibus et exercitij viris vtilis ẽ:et cuius complexio humida. Quod etiã voluit Auic.in.iij.primi.c.xx.cũ ait Assatura carnis q̃ fit super prunas si digeritur nutrit multũ et bene et plurimum restaurat.et in.vij.iij. tractatu.iij.ca.ij.assata de carnibus ppter illud quod retinetur in eis de virtute carnis generant carnez durã. Decoctũ autem ex carnibus s.elixum generat mollitiem et teneritatem non firmã. Huius itaq capituli sit hec cõclusio.q sicca caro dz elixare:crassa vero assari:nulla aũt frixari dz:qm caro cũ pinguedine frixa:fastidiũ facit atq de stomacho tarde descendit:teste Rasi vbi supra.et Auicẽ.xx.tertij.tracta. j.c.xxj.sic scribente. Frixio phibet cõfortationẽ carnis et multitudinẽ nutrimenti eius qd credo euenire ppterea quod in stomacho non digerat. Postremo obseruandum est Auicen.preceptũ in.vj.iij.tractatu.ij.c.xj.dicentis. Caro quecunq caro sit assata:nõ cooperiat submergendo imo dimitatur discooperta donec euaporet:nam cũ submergẽdo cooperitur:fit venenum qd ad pl'ia pducit accidẽtia:vno aut duobus diebus.et quãdoq interficit. Et hoc est illud qd etiã sensit Almansor in lib.viij.c.xxvij.cum ait. Si qd assat et mox cum remouetur ab igne suffocatur:et multis obuolutiõibus anteq per horã expiret vaporẽ eius exire phibentibus inuoluat.et si comestum fuerit:prouenit ex ipsius comestione fluxus ventris et nausea:et vomitus:et fortassis plerũq interficit:itellectum quoq per vnũ diem aut duos inde

deficit rc. Hoc igitur est qd de assatis r elixis sentiunt antiqui: approbat em vtrūqz dummodo fiant vt debēt. faciūt em ambo ad corporis cōfortationē: qm licet assata in exterioribus sint sicca: in interioribus tamē sunt humida: elixata aūt econtra vt magno placuit philosopho in. iiij. metheororū. Et nutrimētuz eius q assata est siccius: r eius q elixata humidius: vt princeps ait i canonis. ij.

Capitulum. lxxix. ostēdit naturā r pprietates carnis salite: declarās q carnes possint. r debeant saliri r que minime.

Multi sunt hominū q magis ex salitis carnibus q recētibus delectant. Et pptera diuersor animaliū carnes sibi salire faciūt: ignorates equidē q bone sint ad saliēdū r q minime. r hoc qz nesciūt qd referat Isaac in. v. d. c. xviij. cuz ait. Sal operatur in rebus scdm naturas rerū patientiū r nō scdz suā. Unde aliquādo indurat: aliquādo tenerat et emollit sicut in actione ignis videtur q lutū incēdit r exiccat: r plumbū eliquat. et postea subdit. ex qbus palā est intelligi: q mollis carnis: r multor humor aialia oia: sicut lactētes porci r agni: r oia aialia dure carnis: vel paucor humorū sicut sunt iuuenes boues et veteres porci illaudabiles sunt ad saliendū. Et post aliqua etiā dixit. q veteres bouine r caprine carnes salse sint illaudāde. Et postea concludit: q qcūqz aialia sunt mollis carnis r paucor humor sicut sunt iuuenes porci illaudanda sunt ad saliendū. Que fuit Gal. sentētia in iij. de Alimētis cap. penultimo dicētis Idonea ad salitura sunt corpora aialiū qcūqz duras r supfluas habēt carnes habētes i se ipsis humiditatē resp̄sam magis phlegmaticā. Et qnto hec vtiqz amplior fuerit r grossior: tāto melior fit caro salsa: q vero aut valde mollē aut valde durū r sine supfluitate habēt habitū corporis nō sunt idonea saliri. Deinde subdit q qcūqz corpa sunt natura sicca infecta salibus inesibilia fiunt. Ex qbus clarissime apparet error salientiū carnes bouinas antiquas r similes. Que cū naturaliter r ex etate sicce sint ex sale postmodū siccissime fiunt: r sanitatis cōseruationē pessime: sine ad humores melancholici gnationez optime. sz de hoc hec dctā sufficiāt. Quid aūt de carne salita q bn poterat saliri scdm medicos sentētiamus. Dicēdū ē q ipsa pluribus de causis adhuc est illaudabilis: lznō detestāda vt pdicte: qm sicca nimis a sale facta est: qnuis nō multū calida: respectu sue excellētis siccitatis. dicēte Isaac in pticularibus dietis. q sal calefacit moderate: multū tn desiccat: qz cōpositū est ex duabus qlitatibus: quarū vna est incidiua r colatiua. Altera vero coadunatiua r cōstipatiua. q vterqz desiccatiue sunt. Hoc etiā sensit Serapio. i. c. de medicina mollificatiua cū ait. Sal desiccat desiccatiōe forti. Et fuit snia Gal. in. v. de simplici medicina di. ij. c. vj. dicētis. Sal exiccat exiccatiōe vehemēti rc. Sapiēter ergo dicebat Princeps i. ij. canonis. c. cvj. q salita caro qnuis i principio fuerit humida: tn facta est desiccatiua vehemētiorē habēs exiccationē q ois caro: r pptera eius nutrimētū est paruum. Et pter hoc qd ē paruū: est ēt paruū dicēte eodē in. ij. j. doc. ij. c. xv. Caro salsa est grossi nutrimēti r pauci r mali chimi. qd etiā voluit Rasis i. xxiij. cōtinētis. c. ccccccij. cū inqt. Caro salita medici nutrimēti ē. qz sal dis

pergit humiditatem ei⁹: cõstipat ventrem: et ppꝛie si infunditur in aceto. ꝛ Gal. in. iij. interioꝝ. capitulo. vij. similiter dixit. Omnia salsa ꝛ pꝛecipue de carnib⁹ animaliũ: siue silnestriũ: siue aquosoꝝ. vel domesticoꝝ sanguinẽ melãcholicũ generãt. Ecce igitur q̃tũ carnes salite a sapiẽtib⁹ detestãtur. Nec mirũ: cum nõ solũ carnes: sed ꝛ quecũ q̃ alia salita ab eisdem vituperentur: repꝛobenturq̃ ad sanitatis cõseruationẽ. vt in. c. de salsedine superius declaratũ est. Carnib⁹ itaq̃ salitis nostro cõsilio nõ est vtendũ via cibi: vt faciũt hi q̃ in initio capituli dicti sunt. Sed tãtummodo pro medicinis aliquãdo sunt assumende: vt appetitus deiectus subleuetur: ꝛ phlegma existens in eo abstergatur ꝛ exiccetur: dicẽte Pꝛincipe in. ij. canonis. c. iij. q̃ operationes salsedinis sunt abstersio: ablutio et exiccatio: ꝛ pꝛohibere putrefactionem ꝛc.

¶ Cap. lxxx. ostẽdit naturã carnis hedine cuȝ pꝛopꝛietatibus eius et iuuamentis.

Iam tẽpus est vt ad specialia deueniam⁹: ꝛ dicam⁹ de carnibus quadrupedũ pꝛio. Deinde de carnib⁹ volatiliũ sigillati: ꝛ pꝛio de domesticis: postea vero de siluaticis nõ omnib⁹: sȝ de magis vsitatis. Et cũ inter domestica hedus maxime appꝛobetur: a carne eius initiũ nobis videtur oꝛdiendũ esse. Deinde de ea q̃ vitulorũ agnoꝝ ꝛc. Sicut Pꝛinceps i tertia pꝛimi doc. ij. c. vij. eam aliis pꝛeposuit cũ dixit. Opoꝛtet vt sanitatis cõseruatoꝛ studeat vt cib⁹ ei⁹ sit talis: quales sunt carnes hedoꝝ ꝛ vituloꝝ lactentiũ paruoꝝ: ꝛ agnoꝝ annualiũ ꝛc. Inchoantes ergo ab hedina carne dicem⁹ de eius complexione cũ Isaac in. c. xiiij. dietarũ vniuersaliũ sic scribẽte. Caro lactẽtiũ capꝛinoꝝ est frigida: mediocris tamen in humiditate ꝛ siccitate. ꝛ infra. Caro hedulina lactentiũ est tẽperata nullã in se habẽs malicie admixtionẽ: q̃ licet tẽperatũ generet sanguinẽ: laboꝛãtib⁹ tamen nõ cõgruit ꝛc. Et post pauca iterũ inquit. Sãgnis quoq̃ q̃ ex ea generatur inter subtilẽ ꝛ grossuȝ: ac inter calidũ ꝛ frigidũ existit: cũ sua tamẽ tẽperie videtur ad frigidũ ꝛ humidũ declinare: cũ dicat Rasis in li. iiij. suoꝝ aphoꝛismoꝝ. Caro hedina est frigida ꝛ humida mirabilis sed in ea odoꝛ existit. Et ideo comedi debẽt hedi nõ magni: ꝛ apti sũt ad salutis custodiã. Et i li. xxiij. cõtinẽtis. c. ccccccij. sic quoq̃ di. Caro hedina cõfert habẽti naturã calidã ꝛ siccã ex humiditate lactis: ꝛ generat sanguinẽ bonũ: ꝛ melioꝛ ẽ mediocris in etate cũ ppꝛietatem cõfert habẽti calidã cõplexionez ꝛ siccam. Et infra adhuc de ipsa sic scripsit. Caro hedina minoꝛis caliditatis carne agni annotici: ꝛ maioꝛis humiditatis dum fuerit lactens: ꝛ valet ad calidas personas: ꝛ bonũ nutrimentũ pꝛestat ꝛc. Q̃d etiã voluit Haliabas in. v. Theoꝛice. c. xxi. cũ ait. Heduloꝝ caro quoq̃ generat sanguinẽ bonum: quoniã eius cõplexio minoꝛis est caloꝛis: ꝛ minoꝛis est humiditatis q̃ agnoruȝ caro: scilicet quando nõ lactẽs fuerit: ꝛ in humido est temperata ꝛ sicco: cite digestionis: ꝛ tẽperatũ generat sanguinẽ in subtilitate ꝛ grossitie. Ideo talis caro pꝛout supꝛa dixit Rasis: vere mirabilis est nũcupãda. ꝛ pꝛeserti si masculi lactẽtis fuerit ꝛ remoti ab ei⁹ ortu notabilit ipa iquã nõ põt dici illaudabilis ppter laudabilez humidita-

ĕ lactis vt di. Isaac in libri preallegati.c.xiiij.in q̄ etiā subiūxit. Heduline carnes sunt oibus laudabiliores quas diximus.s.quadrupedū Unde sanguis quez generāt.subtilior est ꝛ nutribilior: ꝛ oib⁹ hominib⁹ cōuenientior: maxime euadentib⁹ ab egritudine. Vituline aūt nō similiter: q̄ em̄ generāt sanguinez grossiorem faciunt: quia boues grossiores ꝛ humidiores sunt naturaliter. Qd̄ etiā replicauit in libro pticulariū dietarū cū scripsit. Lactētia hedulina sunt cōueniētia malas habētib⁹ cōplexiōes: ꝑpter tēperiē quā habēt: sunt etiā comoda egritudinē exeūtib⁹. Et infra l c.de hircis.sic quoq̧ ait. Lactētes hirci sunt ceteris aīalib⁹ laudabiliores in sapore ꝛ nutrimēto ac digestionē ad generādum bonū sanguinē: lac em̄ eis naturalē prestat humiditatē.vnde carēt omni acumine. Eoꝝ nāq̧ cōplexio tēperata est in calore ꝛ humditate absq̧ sui corruptione: facilē ergo ꝛ subtilem dāt dietā. Et vtiles ꝑpterea sunt calidis ꝛ siccis egritudines exeūtib⁹. Et quāto diutius lac sunt accepturi: tāto molliores ac teneriores sunt: hi aūt q̄ sue natiuitati sunt vicini nutrimentū dāt subtile: ꝛ laudabilē generāt sanguinē: min⁹ tamē lactentib⁹ vtiles sunt ꝛc. q: tātuz.s.nō habēt humiditatē. Et propterea dixeram⁹ supra: ꝙ hedi saniores sunt cū abortu suo remoti fuerint notabiliter: ꝛ quasi nō ampli⁹ lactētes ꝛc. Que omnia ꝗ̄ breuib⁹ innuit Gal. ꝛ cōprehēdit cum ait i libro de subtiliāte dieta.c.vij. Solis aūt hedis q̄s intristāter vtetur.et ob hoc tot ꝛ tātas cōsiderās Auerroys bonitates in .v.colliget postq̄ carnē galline supremā fecerat: inquit. Et post illius bonitatez scilicet carnis galline iuuenis: ex ambu latinis ē caro hedi. Et infra subiūxit. Carnes heduline sūt meliores vitulinis: q: generāt meliores humores ꝛ permaxime hoc faciunt hedi nostri: vt Cōciliatori vi suz est dicēti. Quadrupedū aūt domesticoꝝ hedū apd̄ patauos maxime prefero lactentē. Dico aūt ita: quoniā in regionib⁹ calidis multū ꝛ siccis min⁹ appreciād⁹ est agnos. Ecce igitur quātū caro hedina faciat ad sanitatē: est itaq̧ vtendū ipsa: ꝛ presertim a delicatis quietis ꝛ hominib⁹ nō exercitatis: illud Auicenne preceptuz obseruādo: qd̄ ipse posuit i tertio primi doc. scd̄a capitulo septimo dicēs. Hed⁹ cū frigid⁹ fuerit erit melior: ꝑpterea ꝙ ei⁹ quiescit vapor. Agnus aūt cū est calidus est melior ꝑpterea ꝙ ipsius malus odor resoluitur. Utraq̧ tamē dū est calida magis placet omnib⁹ cuius ratione nō obseruatur.

¶ Capitulum.lxxxi.ostendit naturam proprietates ꝛ iuuamenta carnis vituline lactentis et non lactentis.

Caro vitulina ab auctoribus nostris satis commendata in duplici reperitur differētia. quedam.s.est lactens: ꝛ quedā minime ꝛ grandioris etatis. Utraq̧ tamē est ad sanitatem approbata: licet ex egritudine resurgentib⁹ vt hedina non conueniat.vt in.c.superiori pro parte visum est. ꝛ secundum ꝙ dixit Isaac in vniuersalib⁹ dietis.c.xiiij.his verbis. Vituline carnes ꝛ si sint laudabiles: non tamen cōueniunt exeūtib⁹ egritudines: cū mēbra eoꝝ i digerēdo grossum cibū deficiāt. In particularibus etiā sic ait. Egritudinē exeuntibus: licet caro vituli non noceat ad digerendū

ad digerendū: tamē est grauis pro pter defectonē virtutis eoꝝ. Sȝ di cet quispiam fortassis hec ad hunc librum spectare non videnť que tu de conualescentibꝰ adduxisti. Cui quidē consentimus: sȝ tm̄ hec op ponere voluimus: vt aliqualē car nis vituline grossitiem demonstra remus: qua nō sic oībus sanis hoi nibus sicut hedulina videť conue nire: quibusdā tn̄ et eis precipue q̄ aliqualiter laborāt: caro lactentis vituli est cōuenientissima ꝓpterea quia cū sua aliquātula grossicie in complexione sua est: tēperata. vt in libro dietarum vniuersaliū ꝛ. c. pal legato colligiť. Et ideo Rasis inq̄t in. xxiij. continētis. c. cccccciij. Ca ro vituloꝝ generat nutrimentū cō petēs ꝛ proprie si digeritur. ꝛ Aui cen. in. iij. j. c. ꝛ doc. sepiꝰ adductis. etiā inter carnes sanitatē custodiē tes enumerauit carnē vitulorū la ctentium paruoꝝ: cuius bonitatis causam tetigit Isaac in particula bus dietis cū ait. Bos lactens lau dabile generat nutrimentū: facilis est digestioni: q: calor ꝛ humiditas eius in quantitate multa est pro pter vulue vicinitatē ꝛ lactis bibi tionē. Idcirco bonū generat sāgui nē: ꝛ cholerā etiā rubeam a stomo cho expellit: maxime si comedenti bus naturalis calor dominetur. qd̄ videtur ab Haliabate sumpū fuis se in. v. Theorice. c. xxj. sic dicente. Vitulorū caro mediocriter nutrit ꝛ ab ea generatꝰ sanguis est lauda bilis: hocq ideo qm̄ bouis comple xio sicca est: ꝛ animalis parue eta tis complexio humida: caroq vitu li natura sicca: cum etatis humidi tate cōplexionē tēperat i humido ꝛ sicco: ideoq cibus est laudabilis: sic quoq ꝛ omnis cōplexionis sic ce aīalis caro paruoꝝ etate melior est q̄ magnoꝝ ꝓpter eoꝝ humidi tatē cōplexionis. Caro itaq vitulo rum et annualiū agnoꝝ cōpetētes est his qui moderate exercenť. Ca ro autem vituli nō lactētis est etiā bona ꝛ laudata: licet durior sit ad digerendū cū grossior ac siccior exi stat: dicēte Isaac in particularibus dietis. Adolescētes vituli minꝰ q̄ lactentes sunt humidi duriusq di geruntur: sed qui ab eis generatur sanguis non est illandabilis pro pter fortitudinem sui caloris. Qd̄ dictum quidem est intelligendum de vitulis non lactentibus: parum tamen distantibus a tempore sue lactationis: quoniam multū remo ti sanguinem generant siccum ꝛ il laudabilem: cum dicat idē vbi su pra. Iuuenes boues pro sue natiui tatis remotiōe: calore ꝛ humiditate carent: quam de lacte ꝛ vulue vici nitate habuerant. Et propterea mi hi videtur concludendū esse cū eo dem in. c. xiiij. vniuersaliū dietarū sic scribēte. Masculus bos lactens melior ꝛ laudabilior est nō lactēte: q: humiditas lactis cōplexionem suā tēperat ꝛc. Et ob hanc causam Auerrois in. v. colliget dixit. Car nes vituline sunt bone carnes: pro pterea quia nō habent quā habēt ahnine: superfluam humiditateȝ: nec illam frigiditateȝ ꝛ siccitatem quam habent carnes bouine vete res: ꝛ eorum scȝ vitulorum carnes sunt magis odorifere alijs carnibꝰ ꝛ quantum est in hoc meliores sūt carnibus hedinis: propterea quia in carnibus hedinis manifestatur quedam mucilago quando coquū tur. hec ipse. Quare laudamus eas ad sanitatem.

¶ Cap. lxxxij. ostēdit naturā et vtilitates carnis agnine iuue nis: ꝛ malitiā ꝛ nocumēta eius dem cū tenella ꝛ lactēs fuerit.

NOn intendim⁹ hoc in c. dicere multum de agnis lactentib⁹ ⁊ ꝓpinquis natiuitati: q̄ humidissimā et phlegmaticā habēt carnē: nec de carne ouiū antiquarū que magis superfluica ē: ⁊ mali chimi hmōi enim caro reuera reprobari: meretur vt voluit Haliabas in.v. theorice.cap.xxj.dicēs. Agnorū caro maioris est humiditatis ⁊ caloris quaȝ caro porci ac phlegma generat. Ouinaq3 feminea caro sanguineȝ generat malū. Qđ etiā voluit Gal.in.iij.alimētoꝝ.c.j.⁊ in libro de euchimia ⁊ cachochimia.c.iiij.cū dixit caro agnorū humida ē ⁊ viscosa ⁊ blenosa: ⁊ ꝑ cōsequēs nō videt facere ad salutis cōseruationē: vt supra diximus. Sȝ de carne agnorū annualiū a sapientib⁹ laudata intēdimus nō inutileȝ facere sermonē vt nōnulli ad pauca respicientes vt soliti sunt: eā nō ita facile vilipendāt vel vniuersaliter malā esse ꝓnūciēt: nisi illā rōne prime aut vltime etatis inculpanda fore cognouerint: cuȝ dicat Isaac in.p.d. Pessimitas agnorum lactentiuȝ vel ouiū vetularum sit ꝓpter humiditatis ⁊ viscositatis copiā ⁊ superfluitatē phegmatis qđ generāt. vn̄ comeste prius q̄ȝ digeste sint e stomacho egredientur. Adolescentes ꝟo pecudes lȝ malignati ꝑtineāt: etatis tn̄ siccitas humidā eaꝝ temperat cōplexionē. Unde sunt laudabiles digestioniq3 faciles ⁊ bonuȝ chimū generantes ⁊c. Et idem in libro dictarū vniuersaliū capitulo xiij. enumerauit agninas inter carnes q̄ hūanā naturā nutriūt ⁊ ei sūt vicine: q̄re si fuerit annualis caro agnina nō ē superflue humida: vt asserunt hi equiuocātes. Et ꝙ ita sit. apparet manifestius. per Isaac vbi supra in.c.xiiij.sic scribentem. Caro agnorū annualiū est calida ī hūiditate in ⁊ siccitate mediocris ⁊ infra dixit iteꝝ. Caro agnina annualis calida est: ⁊ ei⁹ siccitati dn̄atur humiditas nō superflua. Et propterea post pauca subiūxit. carnes ꝯuenientiores pecorie atq3 laudabiliores sunt ex quo a lacte separate sunt quousq3 ꝑueniāt ad nubēdū. qđ in fine anni vni⁹ vel circa cōtingit: tūc eñ caro agnorū masculorū est temperata: vt idē ait ī loco preallegato: ⁊ nō solū fuit Isaac hui⁹ opinionis: sȝ etiā reliqui sapiētes. Dixit eniȝ Rasis in.xxiij. cōtinētis. c.ccccccciij. caro agni annotici calida est cōferens calidis personis: ⁊ sicce cōplexionis: ⁊ cū sua ꝓprietate cōfert in cholera nigra. et infra etiā dixit: caro annualis annotici generat sanguinē laudabilē nō humidū neq3 siccū ⁊ cōfert in nigra ⁊ ꝓprie castratorū annoticoruȝ caro. Et adhuc magis in ꝓcessu dixit caro oīm aialiū ambulātiū nō est in nutrimento ⁊ digestiōe melior carne agni annotici: q2 caro ipsius est minoris humiditatis carne agnorū paruorū. Princeps quoq3 in secūda pmi doctrina.scđa.c.xv.sic inquit. Caro annualis agni est multi nutrimēti ⁊ spissi ⁊ boni chimi. ⁊ in tertia eiusdē doctrina scđa.c.vij.circa principiū idē sensit. Hoc etiā voluit Auerrois in quinto colliget dicēs. Cōueniēs est dicere ꝙ carnes agnoꝝ sunt post bonitatē carniuȝ hedoꝝ ⁊ sic sensit Rasis ⁊ qđ mihi videt de agnis est: q2 sunt multaꝝ superfluitatū: excepto ꝙ in terris calidis recipiunt tēperiē ꝓpter calorē. ⁊ ꝙ hoc sit veꝝ est: q2 videm⁹ ꝙ pili agnorū stātiū in terris meridionalibus sunt tortuosi sicci ⁊ curti ⁊c. hec ipse. Ex quo dicto hoc possum⁹ elicere correlariū. ꝙ q̄to agni fue-

rint nati ⁊ nutriti in loco calido et
ſicco vt in montibus eſtatis tpe ⁊c.
tanto meliores ſint ſibi oppoſitis
etiã ſi annuales nõ fuerint preciſe:
⁊ preſertim ſi aſſentur cũ bono car-
bonũ igne ⁊ ſale multo cõdiant̃ ⁊c.
Et ex his ſeq̃t̃ ꝙ peſſimi ſint agni
q̃ de mẽſe februarij vtendi ſolẽt tri
bus de cauſis permaxime. Quarũ
prima eſt q: nouiter nati. Secũda:
q: in tpe humido ⁊ locis vt pluri-
mũ humidis cũ in parte anni pa-
ſtores ouiũ montes iã reliquerint
⁊ ad planities noſtras ꝑuenerint.
Tertia q: impinguati ſunt ab eis
ſtudioſe cuȝ farina ſeminis lini vt
grãdiores ⁊ ponderoſiores exiſtãt.
Et ꝓpterea peſſimi ſunt vt diximꝰ
ad que frigiditas noſtre regionis
ad ipſam malitiã aliq̃d ſuꝑaddit:
cũ in ſexto climate ſumꝰ cõſtituti. ⁊
ideo fugiẽdi ſunt eo tpe. ⁊ cum an-
nuales fuerint comedẽdi ſunt: idẽ
Auicẽ. p̃ceptũ obſeruãdo qδ in cal
ce interioris capituli annotauimꝰ.
ſ. vt caro eorũ actu calida aſſumat̃
dicente ipſo Principe Agnꝰ cũ eſt
calidus eſt melior ꝓpterea ꝙ ipſiꝰ
malus odor reſoluitur ⁊c.

¶ Cap. lxxxiij. oſtẽdit qualis na
ture ſit caro porcina: ⁊ q̃ ſint eiꝰ
nutrimenti vtilitates: laudes ⁊
iuuamentis.

OMnes antiq̃ cõuene-
runt ꝙ caro porcina
ſit oibꝰ carnibꝰ humi
dior: ⁊ multis etiã fri
gidior: laudabilis tñ
ad nutrimẽtũ: ſi nõ la
ctẽs vel antiq̃ fuerit. ⁊ ꝙ ita ſit: au-
diẽdꝰ ẽ Iſaac i libro: p. d. cũ inquit.
Pecudes ſunt porcis minꝰ hũide:
q: caro porcina ceteris oibꝰ aialibꝰ
ẽ frigidior ⁊ hũidior: ⁊ maxime do-
meſtica: q: ſilueſtris porcine caro
ad domeſtice cõparationẽ calida ẽ
⁊ ſicca; vñ minoris ẽ nutrimẽti ⁊c.
Et i. c. xiiij. vniuer. die. ſic etiã ait.
Caro iuuenis porci ideſt nouiter
nati fugiẽda eſt: q: eiꝰ ſiccitati do
minatur humiditas Et infra di-
xit. Cõcordant antiq̃ in hoc ꝙ nul
la aialia ambulãtia ⁊ corpis hũa-
ni nutritiua porcinis ſint frigidio
ra. ⁊ iterũ in eo. ca. ſic ait. Porcina
ceteris aialibus ſunt minꝰ calida
⁊ magis humida: vnde oleo onfan
cino antiqui eã aſſimilauerunt in
frigiditate: qδ ſenſit Gal. i ſcδo de
cõplexionibꝰ. c. ij. cũ dixit. Carnes
porcellorꝝ ⁊ agnorꝝ ſunt humidio-
res reliq̃s carnibꝰ: ꝓpter quã cãm
caro ipſorꝝ nõ in oi etate: ſȝ tãtũ cũ
in ſua potiori caliditate naturali
ſcȝ in iuuẽtute fuerit comedẽda ẽ.
Cũ dicat Iſaac in particularibꝰ. d.
Aialia q̃ i ſuo gñe ſunt hũida: ſicut
pecudes ⁊ porci in cõſiſtẽtia: natu
ralis eorꝝ humiditas cũ ſiccitate tẽ
perat̃. Idcirco iuuenes porci ⁊ pe
cudes meliores ſunt iumẽtis bobꝰ
⁊c. Et infra ait. Meliora ſunt hec
aialia cũ natural'r ſunt calida: hoc
aũt eſt in eorꝝ iuuẽtute vt ptȝ ergo
⁊c. Et ob hãc cãm caro veterũ por
corꝝ nõ ẽ maducãda: vt nr̃ inq̃t Cõ
ſiliator auctoritate Democriti di-
cẽtis. Porcine carnes qñ bñ dige-
ſte fuerint: ſanguinẽ nutriũt opti-
mũ: nihil eñ melius in nutrimẽto
corporis inuenimꝰ: maiores tñ eta
te vitamꝰ: quã obrẽ iuuenes ⁊ ma
ſculi porci ſunt eligẽdi quorꝝ caro
multũ eſt nutritibilis: bonũ chimũ
gñat: vẽtrẽ humectat: ꝑꝑ hũidita-
tis ſueq; viſcoſitatis copiã vrinam
ꝓuocat: nõ tñ tenue dietãtibus eſt
cõueniẽs vt inq̃t Iſaac: i libro pre-
allegato. Et poſt pauca ſubiunxit.
Adoleſcẽtes ſũt meliores ⁊ bñ nu-
tribiles: laudabilẽ enim ſanguinẽ
generãt: ⁊ iuuenes adhuc ſunt me
liores: ſicut lactẽtes ſunt ceteris pe

iores:qꝛ cõuertibiles in malos humores ꝛ in putredinẽ:pcipue si inuenerint stomachũ preoccupatum malis humoribus ꝛ plenũ putredinibus:phlegma eñ gñat viscosuz. Uñ sunt causa generãs podagraz: ylij dolorẽ:sciaticũ morbũ:lapidez in renib⁹:paralisim:ꝛ similia scdm cõplexiões ꝛ naturas q̃s inueniũt hec ipse.Sit itaqꝫ caro porcoꝝ que comedi dꝫ:nõ oim sꝫ iuuenũ tãtũmodo:vt dixim⁹ q̃ lꝫ sit grossa ꝛ ad digerendũ dura ꝛ ad penetrandũ venas tarda:vt dixit Isaac in.v.d. c.xiiij.Et fuit snia Gal.i primo Terapentice.c.vj.dicẽtis.Nutribilissimũ oim cibarioꝝ est porcina caro: sed nõ facile digestibilis:ꝛ hũoris grossi ꝛ viscosi gñatiua.Habet tñ plurimas laudes nõ paucioraqꝫ iuuamenta dixit enim Auerrois de ipsa in.v.colliget ꝙ melior carniũ sit caro porcina.ꝛ ẽ naturalior hoibus q̃ꝫ alia caro aialiũ ambulãtiũ: ꝛ experiẽtia hoc docet inquit ipse. Et Haliabas in.v.Theorice.c.xxj. sic etiã de ipsa scripsit.Et quadrupedũ quidẽ carnis laudabilior est porcina in calore eñ ꝛ humiditate tẽperata est:eiusqꝫ cibus plurim⁹. ꝛ sanguis ab ea gñat⁹ mult⁹ ꝛ melior est oim sanguine carniũ quem generant:est namqꝫ corpori magis cõueniens hois ꝛ illi conferentior. ideoqꝫ ait Gal.Quoniã q̃dã humanã comederũt carnẽ tãq̃ꝫ porcinã: nec dubitauerũt in aliquo:nec inter eas discreuerunt aut in odore aut i sapore ꝛ hoc signũ nobis est ipsam plurimũ corpori conuenire hũano.Porcelli aũt caro plurime ẽ humiditatis:ꝛ phlegma gñat ꝛc. Hoc idẽ scripsit Auicẽ.in secundo canonis.c.ccccccxiij.Cuz ait.Carnes hois ꝛ porci sunt ꝓxime in oi re:ita ꝙ q̃dẽ fuerũt q̃ vẽdebãt carnẽ hois ac si esset caro porciꝛ occultatũ fuit illud vsqꝫ quo inuẽti fuerunt digiti hois in ea.Et in cap. cxlvij.dixit.Caro enim porci siluestris ꝛ domestici scdm ꝙ dicitur:est velocis digestionis:ꝛ fortis nutrimenti viscosi ꝛ grossi ait eñ scdm ꝙ dicit:qꝛ ipe nõ comedebat ex eis cũ in sua lege essent ꝓhibite.Sed Gal.q̃ fuit verax ꝛ legalis experimẽtator in hac arte:cui nullus est q̃ possit ei cõparari:vt dixit Auerrois de ipso.carnes porcinas plurimũ cõmendauit.In tertio enim Alimentorũ.c.j.sic ait. Quãdo carnes aialiũ bene digerũt sunt optimi sanguinis gñatiue.ꝛ magis in aialibus boni chimi quale est genus porcorũ:ꝛ infra sic dixit.Oim quidẽ eduliorũ caro porcorũ ẽ magis ꝛ maxime nutritiua:ꝛ huius experientiam euidẽtissime athlete habẽt.ꝛ in.c.xviij.eiusdem inquit. Genus oim volatiliũ aniũ paucioris nutrimenti:si cõparetur generi peditantiũ ꝛ maxime porcorũ:quorũ carnenullũ aialiũ amplioris nutrimenti sumere habebis.ꝛ i libro de euchimia et cachochimia.c.iij. sic etiã scripsit.Optimo porcorum esu existente in gressibilibus aialibus ꝛc.Unde sciendũ est ꝙ licet in tantũ caro porci laudet̃ est tamen grossus cibus:ꝛ quietis non videtur conuenire:ꝓpterea que de mẽte auctoꝝ scripsimus in.c.lxiiij.pñtis operis.ꝛ ideo raro carne porcina vti debent ꝛ hyeme potius q̃ꝫ i aliquo alioꝝ temporum anni:siluestri potius q̃ꝫ domestica dicente Principe in secundo canonis.c.superius allegato.Christiani dicunt et qui eos imitantur:ꝙ melior caro siluestris:ẽ caro porci siluestris: nã cũ hoc ꝙ ẽ leuior carnib⁹ domesticis:est fortis nutrimneti et plurimi et velocis digestionis : et est q̃ꝫ est melior possit in hyeme scilicet propterea quia in ipso digestiua est fortior:vt collisitur ex illo Hip.

pocratis aphorismo dicente. Uentres hyeme ꝛ vere calidissimi sunt natura ꝛc. ex dietis Gal. i ei⁹ cōmēto. Qui igitur exercitant nō eligāt aliā carnem supra istam. Qui vero semꝑ sedent ꝛ quiescunt dimittāt eā: ꝛ domesticam precipue ꝛ de ipa ꝑ maxime q̄ in domo nutrita fuit: et ingrassata studiose.

¶ Cap. lxxxiiij. ostendit naturā carnium castratorum declarando que ipsaruz laudabiles sint et que minime.

Castratorum plurime species reperiuntur: due tñ hec in regione permaxime sunt in vsu. agni ꝛ hirci. Quorū carnes apud nos patauos: ꝛ: presertiz apud nobiles non appreciantur ꝛ iuramento eo ꝙ antiqui sint oēs fere: qui nostro in macello interficiuntur castrati. ꝛ propterea eorum carnes sunt fetide ꝛ potius horrēde q̄ comeden de. Si tñ iuuenes forēt: ꝛ anni vni⁹ essent boni ꝛ ad sanitatē cōuenientes cū nō parum a medicis approbentur. Dixit enim Rasis de ipsis in lib. xxiiij. cōtinentis. c. cccccccciij. Caro castratorum tam ouinorū q̄ caprinoꝝ laudabilis est. quia humectat: ꝛ est dulcis modice caliditatis: sed si senescit animal caro ei⁹ mala erit: generat: enim cholerā nigram ꝛ sanguinem grossum. Quod etiā voluit Isaac in. p. cā ait. Arietes in iuuētute manētes minoris sunt humiditatis ꝛ viscositatis q̄ agni: ꝑpter sue etatis siccitatē eoꝝ cōplexioni dominantē idcirco eoꝝ caro melior est agnis ꝛ ouib⁹. Que si bene digeratur bonū multumq̄ sanguinem generat: maxime si sint iuuenes castrati: quia caliditas eorum et humiditas est temperata. Unde boni sunt saporis nisi sint decrepiti qui proculdubio sunt pessimi: quoniam in calore naturaliter sunt defecti: quorum caloris defectio duobus modis est etate. scilicet ꝛ testiculorum indigētia. Et ideo concludit ꝙ annualis mediocrem habeat cōplexionē inter lactentiū humiditatē ꝛ iuuenū nō castratorū siccitatē. Idcirco ceteris arietibus sunt meliores ad digerēdū faciliores: sanguinē enim mediocrem generant: ꝛ iuuenes maxime iuuant calidas ꝛ siccas cōplexiōes. habentes: ꝛ habitātes in regiōe calida et sicca ꝛc. Et nobis videt ꝙ ꝑ id qđ dicit: ꝙ iuuat calidas ꝛ siccas habētes cōplexiōes: ꝙ p̄cipue hoc intelligat de castratis ouinis q̄ humidiores sunt caprinis: vt ptz ꝑ ipm in. c. xiij. d. v. sic scribentē. Caro caprina masculina q̄si decrepiti aīalis caro est habēda: ꝛ lz ibi de coire potentibus itelligat: ꝛ de castratis caprinis existimādū ē ꝙ q̄uis humiditatē maiorē habeāt respectu hircoꝝ: respectu tñ ouinoꝝ castratoꝝ valde minorē: vt pz ex sua naturali cōplexiōe ꝛc. Auerrois quoq̄ in. v. colliget. videt carnes castratoꝝ multū cōmendare cū ait. Post has scz carnē hedi ꝛ quasdā alias laudabiles carnes quas enumerauerat: est caro arietū: ꝛ hec est opinio maioris partis medicoꝝ: ꝑter Galie. qui abominat carnes arietū. hec ipse. De ipso aūt Auer. nos nō possumus nō admirari cū talia imponat Gal. aliter sentiēti: vt ptz per eū in tertio de alimentis. c. j. sic scribētem. Caro castratoꝝ est melior ouiū ꝛ capraꝝ carne: antiquior aūt pessima. Castrati quoq̄ ex hyrcis facti si iuuenes sint consimiliter approbant dicēte de ipsis Isaac in lib. particulariuz dietarum. Hyrci castrati iuuenes sunt meliores nō

castratis: quia non sunt tanti acuminis:et siccitas eorum est ꝯtẽperata:ꝛ ppterea saporosiores sunt ꝛ ad digerẽdũ faciliores.Et pꝰ aliq̃ subdit sic cõcludẽs.Propter hoc femine capre ꝛ hyrci castrati sunt meliores nõ castratis:q: humidiorẽ ꝛ saporosiorẽ habẽt carnẽ:ꝛlaudabiliorẽ generãt sanguinẽ.Qd etiã i.xiij.c.vniuersaliũ dietarũ voluit cũ dicit autoritate Hipocratis.Caro caprina illaudabilis ẽ:neq̃ nutrimẽto:neq̃ digestionihabilis maxime si masculũ aial sit.Nõ sic aũt si castratꝰ sit:vel lactẽs fuerit aial:q: in castrato acumẽminuit:caro hũectatur:attenuat:ꝛ saporosior efficitur ꝛc.Si q̃s aũt peteret cõparatis inuicẽ oniũ ꝛ caprarꝫ castratis eque iuuenibus pinguibus ꝛc.quis eorũ melior sit ad sanitatem corporis bñ cõplexionati?Nobis vr̃ sic esse respõdẽdũ:ꝙ ouini laudabiliores sint:qm̃ sicut se hꝫ ouis ad capram sic castratꝰ ad castratũ.Sꝫ caro ouina iuuenis ẽ melior q̃ꝫ iuuenis caprina:vt apparet ex pncipe in.ij.canonis sic scribẽte.Caro caprina est sicca ꝛ difficilioris digestionis carne ouina.Ex quibꝰ relinquit ꝙ nõ obstãtibꝰ illis q̃ in.c.lxxv.superius scripta sunt:carnes castratorꝫ iuuenũ ꝛ p̃cipue annualiũ acuitatẽ habentiũ sunt laudabiles ꝛ nõ castratis laudabiliores:vt ex predictis ꝛ ex caponibus apparet.

¶Cap.lxxxv.ostẽdit naturaꝫ et maliciã carnis bouine:ꝛ vaccine:ꝛ p̃cipue veterũ declarando nocumẽta.q̃ ex eis proueniunt.

Caro bouina in sui cõplexione frgida est ꝛ sicca.vt inquit Isaac in vniuersalibus dietis.c.xiiij. Nec est mirũ cuꝫ sit de numero magnorꝫ aialiũ que terrestria sunt.teste Auer.in.v.colliget.Et ppterea in cõparatiõe carnis pecudũ et porcorꝫ siccissima ẽ:ꝛ siccior ipa carne caprina.Et ideo:vt dixit Isaac in particularibꝰ dietis.sanguinem generat grossum turbidũ ꝛ melancholicũ:multũq̃ꝫ nutrimẽtũ inobediẽs digestioni:tardeq̃ꝫ de stomacho eijcit:ꝛ a mẽbris difficulter dissoluit:ꝛ vẽtrẽ cõstipat:ꝛ si eã vescẽtes sint melãcholice cõplexõis:splenetici erũt:quartanã patient: complexiones eorꝫ corrũpent:ꝛ i hyposarchã incidẽt:ꝛ nõn unq̃ꝫ nascet i eis scabies:impetigo: elefantia:lepra:cãcer:ꝛ serpigo:scd̃m cõplexionẽ quã p̄paratã his morbis inuenit.hec ipse.O q̃ta ꝛ quot sunt ergo carnis bouine nocumẽta.q̃ tãto grauiora ꝛ tãto plura inueniũt:q̃ꝫto ipsa antiquior fuerit:ꝛ eo magis cũ iuuenes etiã boues:vt idẽ inq̃t vbi supra:p sue natiuitatis remotiõe calore ꝛ hũiditate careãt quaꝫ de lacte ꝛ vulue vicinitate habuerãt:quare eorũ caro sicce cõplexionis existit ꝛ dure:ꝛ ad digerẽdum difficilis:humorẽ generãs melancholichũ:maxime si comedentium naturas apparatas melãcholie inuenerit:decrepiti ꝟo pessimi propter paruã sui caloris q̃titatẽ ꝛ siccitatis augmentum in eo ex etate suiq̃ꝫ cõplexiõe generatã. Uñ caro eius durissima est ac lignea coctioni repugnatiua:nullũ dans nutrimentũ nullũq̃ꝫ saporẽ.Qd etiã sensit Auicẽ.in tertu cõmẽti.ciij.canticorũ di.Antiqui boues ꝛpanis fur furacens ꝛc.sunt generãtes melancholiam.Si tñ boues antiqui non fuerint:sꝫ iuuenes:aut in pricipio senectutis existẽtes:eorꝫ caro multũ:lꝫ nõ bonũ:p̄bet nutrimentum. dicẽte Gal.in.j.de alimẽtis.c.j.Bouine carnes alimentũ q̃dem ꝛ ipse

dãt corpori nõ paucum: neq; facile euaporabile: sanguinẽ tñ generãt grossiorẽ q̃ cõueniat: & si qs natura fuerit melãcholic⁹ in cõplexiõe: capiet aliq̃ passione melancholica ex vsu earũ. Ecce igit q etiã Gal. ipsas dãnauit q̃uis maior pars hominũ hac in regiõe eis vtat: & hoc q: ipsi nesciũt quantũ erroris committãt. ¶ Sz q̃d dicemus de carne vaccina: q̃ sub noie maxime vẽdit q̃ sepissime. cũ sit adhuc prior & p̃sertim cũ vetus fuerit: qui grossã ẽ sanguinẽ spissum ac grossum generat: neq; cõgruit nisi his multo vtũtur exercitio. Et ab eis comestione p̃cipue debẽt abstinere q̃bus melãcholice accidũt egritudines vt dixit Almansor in libro tertio. c. x. Et idẽ Rasis in libro. xxiij. continẽtis c. ccccccciij. sic quoq; ait. Caro vaccina habũdater nutrit tñ generat humorẽ grossum. declinantẽ ad nigredinẽ: & si ea vtit in cibo melancholicus p naturã: frequẽter patietur morbos melãcholicos admodum cãcri: lepre scabiei discoriate: febris quartane: grossiciei splenis. & forte eius corrũpet complexio: & incidet hydropisim &c. & ifra ait. Caro vaccina est grossi nutrimenti: turbidi sanguis: tarde digestiõis: inferens vitiũ elefantis: cancrũ. scabiem &c. Auicẽ. quoq; in scd̃a primi. c. xv. sic de ip̃a scripsit. Caro vaccina ẽ grossi nutrimẽti & multi & mali. &. in. ij. canonis cap. cxlvj. sic etiaz ait. Caro vaccina plurimi est nutrimenti: grossa: melãcholica: generãs egritudines melãcholicas & infra eius nocumẽta mõstrauit cũ dixit. q ipsa generat leprã: elefãtiã: & varices & ipsa sicut & reliquae carnes grosse et male faciũt euenire alienationẽ p̃pter. exiccationẽ earũ: & febres q̃rtanas &c. O q̃ grãde igit periculũ imminet his qui eas comedũt assidue plus pecuniã q̃ p̃priaz corporis sanitatem diligentes: & p̃cipue si sint ociosi.

¶ Cap. lxxxvj. oñdit naturã carniũ leporis cuniculorum & vulpis cum suis iuuamentis & nocumentis.

Ompleto sermone de carnib⁹ ambulãtiũ domesticorũ. tp̃s mihi videt esse vt de siluestriũ magis vsitatorũ carnib⁹ sit dicẽdũ & precipue de carne leporum q̃s nobilissimi iuuenes nostri venatores post multas et maximas defatigatiões tã q̃ rẽ suauissimã comedere cõsueuerũt: ignorãtes sñiaz Isaac in. c. xij. dietarũ vniuersaliũ sic dicẽtis. Carnes vulpis & leporis & similiũ nature humane nõ sunt similes immo eaꝝ nutrimẽta sunt pessima qđ testat grauitas odoris & vicinitas fetoris. Et in libro p̃ticulariũ dietarũ sic quoq; dixit. Lep⁹ siccus est: & grossum & siccũ sanguinez generat: p̃inde cõuenit siccas volẽtibus habere cõplexiones: & cõtrari⁹ est tenuẽ seruãtibus dietam. s. delicatis & quiescẽtibus. Quod etiam voluit Auicẽ. in. ij. canonis. c. cxlvj. cũ inquit. Leporis caro est calida: & sicca. Et fuit Gal. sñia in libro de subtiliãte dieta. c. viij. dicentis. Leporum caro ad siccatiuã dietam est idonea: ad eã ab̃t que nũc preiacet nõ valde vtili⁹: grossum em̃ sufficiẽter sanguinem generat. Et p̃pterea Rasis in tertio Almansoris. c. x. loquens de carnibus silnestrium paucis se expediens dixit. Oẽs iste carnes sanguinem generant melãcholicum: leporina vero caro hoc precipue operat: ip̃a em̃ plus alijs melancholie generatiua existit. Et ideo est illaudabilis & minime mãducanda ex eo q sanguinis melan

cholici ⁊ grossi sit generatiua.vt ẽt
sensit Gal.in tertio Alimentoꝝ.c.
j.Sꝫ si q̄s oĩno ea vti voluerit:illd̄
saltẽ obseruet qđ precepit Rasis in
xxv.cõtinẽtis.c.j.cũ inquit. De car
nibꝰ leporinis coquere debes eas
bene:deinde ipsas cũ cõdimentis
⁊ aromatibus:qđ sit vt nobis vide
tur ꝓpterea ꝙ cuꝫ aromata calida
sint ⁊ subtilia : habẽt grossiciẽ car=
nis leporine aliqualiter subtiliare
⁊ quantũ ad hoc rectificant ipsam.
Sed tñ qꝛ addunt ad caliditatem
eius:nõ in totũ videnť cõuenire:et
venatoribus precipue qui post for
tes eoꝝ labores calefaciẽtia nõ de=
bent assumere:sed potius refrige=
rãtia:⁊ caliditatẽ ex vehemẽti exer
citio inductam extinguere:vt satis
patet rõnis aliqđ cognoscẽtibꝰ.Et
ideo nostro cõsilio melius erit eis
si alijs q̃ his reficiant cibis ⁊ hu=
midioribus ⁊c.¶De cuniculorum
similiter carne intelligendũ est:cũ
ipsi parui lepores sub terra:vñ no
men acceperũt:magna ex parte du
cẽtes:melius tñ eoꝝ caro ac facilꝰ
videť alere q̃ leporina:que quidẽ
cũ frigide ⁊ sicce nature sit:vt dixit
Platina:ob eã rẽ melãcholicam fa
cit de quibꝰ apud antiquos nihil
aliud hactenus reperi:nisi qđ scri=
psit Gal.in.iij.de alimẽtis.c.j.cum
ait.Nõ igiť adhuc indigebo sermo
nibꝰ ꝓlixis ad ꝓtractandũ secũdũ
vnãquãq; gentẽ q̃ in locis illis oĩa
aĩalia sicut in hyberia qui dẽ qđ le
pusculis simile animal qđ vocant
cunicũ ⁊c.Et post pauca subiũxit.
Quecũq; eñ bene cibata taliũ aĩa
liũ sunt ⁊ manifeste pinguia:melio
ra sunt:hec eñ experiẽtia discutiũ
tur.hec ipse.¶Caro aũt vulpis lꝫ
humane nature nõ sit similis:vt di
xit Isaac vbi supra . videť tñ ꝙ in
vindemijs sit satis laudabilis:pro
pterea ꝙ tunc ex vuis impinguať:
et carnes sue melioreň:cum dicat
Gal.in libro ⁊.c.superius annota=
tis.Carnes vulpiũ in autũno:qui
apud nos sũt venatores comedũt:
impinguanť eñ ab vuis:⁊ vt alio
rũ aĩaliũ quecũq; cõueniẽs alimẽ=
tũ copiosum habẽt ⁊c.Quod dictũ
si bene cõsidereť:nõ asserit eas bo=
nas esse:sed minus malas in autũ
no q̃ in aliquo alio tpe anni.Et ꝙ
ita sit patet per ipm in libro de sub
tiliante dieta sic scribentẽ.Canum
aũt ⁊ vulpiũ carnẽ ego quidẽ nũq̃
gustaui:eo ꝙ nunq̃ indigui esu ea
rũ:neq; in asia:neq; in aledea:neq;
etiã scđm Italiã:audio hec comedi
sed cõiecturo similẽ eis virtutẽ es=
se ei q̃ leporũ:sunt eñ similiter sic=
ca cõplexione ⁊ vulpis ⁊ canis.Ex
quibus potius apparet qđ dam=
net eũ qui comedet:vt de carne le=
poris fecit.Quare nobis videť sic
cõcludendũ esse.ꝙ oĩno dimittẽde
sint eaꝝ carnes:tñ qꝛ sicce cõplexio
nis existũt:vt dictũ est:tum qꝛ non
facile ipsoꝝ etatẽ possumꝰ itellige=
re:si eĩ ãtiq; ⁊ veteres forẽt rõne cõ
plexionis etatis atq; siluaticitatis
essẽt pessime ꝓculdubio.Quare ⁊c.

¶Ca.lxxxvij.ostẽdit naturã car
niũ ceruium cerui capreoli ⁊ da
me cum earum iuuamentis et
nocumentis.

Caro ceruina a q̄busdã nouis medicis cõ
mendať in aliquibꝰ
eoꝝ cõsilijs:de q̄bus
nõ possuꝫ nõ admira
ri qđ approbare au=
deãt qđ sapiẽtes antiqui vitupera
uerũt.Si eĩ legissẽt priscoꝝ opa vť
vidissent nõ ita facile qđ asserunt:
enũciassent. Nõne scripsit Almã=
sor in.c.ix.tertij hec verba.Hyrcoꝝ
siluestriũ caro grossior est:⁊ melan=
cholie ꝓpinquior.Ceruina siľr ca=

ro atq; onogarina eadē operat. Et subdit. Oēs carnes iste sanguinez generāt melācholicū. Et idē Rasis .i. xxiij. ꝯtinēt ꝫ .c. cccccccij. sic quoq; ait. Caro aīaliū senescentiū est diffi cilis digestiōis ꝛ mali nutrimēti: ꝛ caro ceruina nō ē minor his. s. oui= na: vaccina: et leporina: in malicia sanguinis et difficilis digestionis. Ut infra dixit. Caro caprina min⁹ nutrit ꝙ̄ caro vaccina: et difficilio= ris digestionis est ea caro ceruina: et post eam in siccitate caro capre siluestris existit. Et post aliq̄ subiū xit. Caro ceruina generat sangui= nez melancholicum: ꝛ est difficilis digestionis: ꝛ iuuat ad digeren= duz ipsam laborante comestionem eius: et lotio post laborem: et post eam vtatur motu modico: vt sedeat in stomacho: deinde dormiat super latus sinistrum ꝛc. Idem etiam sen sit Haliabas in quinto Theorice cū dixit. Siluestriū caro omniū ma la est: sanguinē em̄ generat grossuz melancholicumq;: ꝛ qu e min⁹ ma= la est: capreolina: post quā est lepo= ris caro: ceruoꝝ vero ꝛ asinoꝝ silue striū: arietumq; montanoꝝ oīs ma la est ꝛc. Que fuit Gal. snia in libro de subtiliāte dieta. c. vij. dicentis. Prope asinos sunt cerui: vnde ab eoꝝ esu abstinēdū est. Et huius di cti rationē assignat in tertio de ali mentis. c. j. cuz ait. Mali aūt chimi his nihil min⁹ est ꝛ q̄ ceruoꝝ ꝛ du= ra: ꝛ indigestibilis ꝛc. Quāobrez q̄ carnes ceruoꝝ māducare voluerit his que dicim⁹ nō obediēdo: expe= ctent qđ eis ꝓmittit Auicen. in. ij. canonis. c. cxlvj. cū dixit. Caro vaci na ꝛ ceruoꝝ: ꝛ hyrcoꝝ siluestriuz: et magnaꝝ auium faciūt euenire fe= bres quartanas. Cum quo cōuenit Isaac in prima doc. inquit. Cerui= na caro melācholica est: ꝛ dura ad digerendū: sed tñ diuersa est scđm etates ꝛ cōplexiones eius: sunt em̄ lactētes ceteris laudabiliores ꝛ vti liores: secūdo adolescentes. Iuue= nes vero sunt his duriores: decre= piti aūt omniū pessimi. Iuuenes aūt si fuerit castrati meliores erūt: qm̄ calor eorū ꝛ siccitas tēperatur. Sed q̄s pōt eos sic habere nisi po= tentissimi: q̄ in ipsorū viridarijs so lēt ipsos tenere: ꝛ tūc pluribus rōni bus dicendi forēt potius domesti= ci ꝙ̄ siluestres. Noster aūt sermo ē de his qui in montib⁹ a venatori= bus capiūt: quos seniores ceruos esse credēdū est: cū minus occurre= re ꝙ̄ iuniores possint: vt patet ma= nifeste. ¶ De carne aūt capreoli di cim⁹ ꝙ ipsa iter ceteras siluestres sit magis approbata: dicēte Isaac in vniuersalib⁹ dietis. c. xiij. aucto ritate Gal. Siluestria aīalia nō sa= porita sūt sicut domestica ꝑter ca= preolos: q̄ cū sint siluatici sunt sa= porosiores: ꝛ laudabiliores: ꝛ nutri bitiores: ꝛ nimio em̄ suo motu ꝛ la bore subtiliat eoꝝ sanguis: corpus rarificatur: pori aperiunt: ꝛ humo res qui sunt cā grauitatis odoris dissoluūt. Et post aliqua subiūxit. Domestica sunt saporosiora ꝛ nu= tribiliora siluaticis except ꝫ capreo lis. ꝛ idez in libro. j. dioc. sic etiā de eis scripsit. Siluestria aīalia min⁹ sunt boni nutrimenti in q̄titate et qualitate ꝙ̄ domestica: nisi sola do mestica capreolina: q: ꝑꝑ supfluita tes caloris mot⁹ ꝛ laboris: quē as= sueuerūt: eoꝝ naturalis tēperat fri gitudo: ideoq; nimis eoꝝ exercit[illegible] saporꝫ carniū ꝛ odoris grauitas āpu tat adiutoriū ēt ꝟtuti digestiue da tur: vt facillime optieq; caro eoꝝ di gerat. Et fuit snia Rasis in. iij. Al= māsoris. c. ix. dicētis. Caro gazel. i. capreoli inter siluestres carnes me lior habetur: sanguis quoq; ex ea generatus paucas efficit. supflui=

tates:qui cū siccus sit melācholie attinet. Ex cuius dicti a calce elicere possum⁹ q̄ ꝛsi ipsa iter siluestres laudabilioꝛ existat:nō tñ absolute laudanda sit ꝛ cōmendanda: cum sanguinē satis melancholicū generet:quēadmodū ꝛ relique siluatice licet nō tm̄ ꝛc. Cū aūt voluerimus ab ea hoc tale siccitatꝭ sue nocumētū aliqualiter remouere: coquem⁹ ipsam cū oleo: vt Rasis docuit in libro quarto suoꝝ aphoꝛismoꝝ dicēs. Melioꝛ ex carnibus montanis absq̄ nocumēto ꝛ absq̄ vētositate caro gazellis.i.capreolis existit:parū tamen est sicca:cuius siccitas cū oleis humidis remouet:ꝛ in comestione eius virtus accidit mirabilis:ꝛ ꝓdest paralisi frigide ꝛc. Auicen.quoq̄ in scđo canonis sic de ea inquit. Caro siluestris melioꝛ ē caro gazel cū declinatiōe sua ad melancholiā. Et ꝓpterea elixabim⁹ ipsam:ꝛ cū humidis condiemus:si quādoq̄ continget vt ad nostras manus ipsa pueniat. ¶ De dama vero ꝛ ei⁹ carne ab antiquis nihil reperi dictum:qđ vt opinoꝛ contingit:qꝛ cū eiusdē sit generis cum capreolis:vt etiā scripsit Platina:loloquētes de gñe:speces cōprehenderūt:ideo tātūmodo dicem⁹ cū eo q̄ dama cū capreolis fere in qualitatibus cōuenit bonū nāq̄ alimentū eius caro vescentibus p̄stat modici recremēti est:sanguinē tñ ad atrā bilē.i.ad melācholiā quoquo mō tēdentē efficit Que fuit sententia Rasis i.xxiij.ꝯtinētꝭ.c.cccccccciij dicētis. Caro damina generat sanguinē proximū sanguini melācholico:tñ laudabilioꝛ est carne vaccina ꝛ ceruina.hec ipse.quare ꝛc.

¶ Capitulum.lxxxviij. determinat de carnib⁹ eritij terrestris: cameli:vrsi:ꝛ reliquoꝛum taliuꝫ animalium.

Caro eritij:cū hūane nature non sit similis: eius nutrimentū est pessimū:vt inq̄t Isaac in.c.xiij. dietaruꝫ vniuersalium Et propterea via nutrimmēti nō accipiat:lꝫ quandoq̄ ipsam loco medicine comedamus cū dicat idē in particulariū libro. caro eritij vim hꝫ dissoluētē ꝛ desiccātē:ꝛ ꝓprie stomachū cōfoꝛtat:vētrē soluit:vrinā ꝓuocat: vtilis q̄q̄ fit eis q̄ elefantico moꝛbo sunt parati. Qđ etiā voluit Serapio i suo capitulo cū ait. Uirt⁹ carnis eritij terreni desiccat ꝛ resoluit fortiter ꝛ qñ desiccat ꝛ bibit cōfert lepoꝛis ꝛ habētib⁹ cōplexionē malā corruptā dñantē in corpoꝛibus coꝝ.ꝛ cōfert spasmo ꝛ egritudinib⁹ renū et habētibus hydropisim carnosam. ꝛ veꝝ dixit q̄ cōferat paralisi ꝛ elefantie. Qđ etiā voluit Auicē.i.xv. tertij.c.vj.cū ait. Caro eritij foꝛtiter ꝓuocat vrinā ꝛ mūdificat ꝛc. clari⁹ vero in secundo canonis capitulo. xxxviij.cū inq̄t. Qđ de eritio terreno salitū est cōfert elefantie ꝛ lepre ꝛ illud ꝓpter vehemētiā resolutionis ꝛ exiccatiōis Et infra sic ait. caro ei⁹ salita ꝯfert paralisi ꝛ spasmo ꝛ egritudinib⁹ neruoꝝ oib⁹ ꝛ elefantie. Idem quoq̄ voluit Rasis in libro.xxiij.cōtinentis.c.cccccccxc.dicēs auctoꝛitate Bimmasui.caro eritij cōfert ptisi:lepre:ꝛ spasmo: ꝛ doloꝛi renū:p̄cipue si siccat et bibit:ꝛ dixit etiam q̄ eritius siluester mirabilis est valde ad dissoluendū scrophulas:nodulas et neruos:ꝛ cinis ei⁹ valet ad mingētē i lecto de ifantib⁹ valde:ita q̄ freq̄ns comestio ipsi⁹ gñat difficultatē mingēdi ꝛc. Ecce igit̄ q̄ multū facit ad medicinā:nihil ꝟo aut paꝝ ad nutrimētū

Quare ad sanitatē carnē eius non laudamus. ¶ Caro aūt camelina que calida est ꝛ sicca: vt dixit Isaac in.v.d.c.xiiij.nullā habet bonitatem nisi ꝙ ꝓuocat vrinā: vt retulit Auicen.in.ij.canonis.c.cxlvj. Uia aūt nutrimēti humorē generat melācholicū.teste Rasi in.iij.Almansoris.c.ix.dicēte. Caro camelina vehemēter existēs calida melancholiā generat Ursina vero caro est viscosissima digestioni inobediens: pessimumqꝫ dat nutrimentū: vnde plus pertinet medicine ꝙ̄ cibo.vt Isaac dixit in particularib⁹ dietis vbi subiunxit Leonina ceteris est calidior ꝛ grossa granis.difficil' digestionis: dolorē ꝛ torsionē i vētre generat: ꝛ in vētositatē cōuertitur ꝛc.Et subdit. Postremo licet hec aialia vniuersaliter nō māducent eorū tñ naturā dicamus. Oia autē hec malum dant nutrimētū: generātqꝫ pessimum sanguinē. Asinus eñ difficile digerit̄.stomacho nocet ꝛ vomitū facit. Cetera aūt aialia similiter agunt: asinus tñ subtilioris est nutrimenti et carnis ꝙ̄ equus: equ⁹ aūt subtiliorē camelo nullus aūt est ceteris deterior.hec ipse.Et hoc sensit Gal.in.libro de subtiliāte dieta.c.viij.dicēs. Eqs autē ꝛ asinos asinus oibus concedendum est comedere sicut leopardus ꝛ vrsus: ꝛ leones feralib⁹ hoibus. Hos ego p̄res imitabor nullum ampliorē de his faciendo sermonem inutiliter: cū hec ꝛ similes carnes nō solū a medicis: verūetiā ab oibus iure merito sint ꝑtermisse sicut ꝛ reprobate.

¶ Capitulū.lxxxix.cōparat volatilium ad ambulantiū ꝛ quadrupedū carnes ostendendo q̄ laudabiliores earū: ꝛ demū nō nulla circa volatilia obseruāda

Expleta determinatione carniū ambulantiū: reliquū ēvt de carne volatiliū aialiū: ꝛ prio domesticorū: deide silnestriū vsitatorū aliqua nō inutilia scribamus: vt bona ꝛ cōpleta fieri possit electio carniū ad sanitatē cōseruādā. Unde primo intelligendū est ꝙ si voluerimus cōparare carnes volatiliū ad carnes ꝓcedētiū quadrupedū: habebimus dicere cum Isaac in vniuersalib⁹ dietis.c.xvj. sic scribēte. Uolatilia vniuesaliter ad ambulātia cōparata minora faciunt nutrimenta: ad digerendum tñ subtiliora ꝛ faciliora. Quod in particularibus dietis capitulo de volatilibus etiā replicauit cū dixit. Uolatilia vniuersaliter subtiliora ꝛ leuiora oibus carnem habētibus existunt: sunt etiā digestibiliora oibus aialibus ambulantib⁹, minus tñ sunt nutribilia. Quod etiam sensit Rasis in lib.xxiij.cōtinētis.c.cccccccciij.dicēs. Caro auiū est modici nutrimēti: velocis digestionis: adhibita relatione ad alia aialia. Et infra subiunxit. Caro auiū generaliter est vehemētioris siccitatis ꝙ̄ caro oim aialiū. Et iterū magis in ꝓcessu addidit. Caro auiū leuior est carne alia aialium Et Haliabas i.v. Theorice.c.xxiij. sic dꝫ dixit. Auiū caro oim velocioris est digestionis ꝙ̄ quadrupedū ꝛ subtilior cibus ꝛc. Que fuit Gal. snia in libro de dissolutiōe cōtinua dicētis. Et caro auiū oim velocius digerit̄ ꝙ̄ q̄drupedū.ꝛ in.iij.alimētorū.c.xviij.inqt. Genus oim volatiliū auiū paucioris est nutrimēti si ꝯparet̄ generi peditātiū ꝛ maxie porcorū: q̄rū carne nulli⁹ aialiū maioris nutrimēti sumere hēbis.digestibilior tñ ē caro volatiliū aialiū: ꝛ maxie ꝑdicū frāgelinicꝫ ꝛ colū-

be gallineqꝫ ⁊ galli: turdoꝝ etiā et
merulorū ⁊ paruorū passerum ⁊c.
Cuius quidē ratio videt̄ hec esse:
qm̄ caro auiū oīno est siccior carne
quadrupedū. teste Auicē. in. ij. ca=
nonis. c. cxlvj. Et ꝙ ita sit declara=
uit ipse ibidē: sꝫ infra dixisset. Car
nes auiū assate ⁊ nō assate constrin
gunt ventrem: et proprie alcubu=
gi ⁊ atheagi ⁊c. que fuit Hippocra
tis sententia vt dixit Isaac i. c. xvj.
dietarum vniuersalium: vbi ait.
Volatiliuꝫ leuiores sunt carnes ꝙ̄
ambulātium ⁊ minus humide: le=
uiores quoqꝫ ⁊ minus humide car
nes perdicum ⁊ turturum ⁊ star=
norū. Et iō hm̄ōi aues nō sunt lau
dabiles nisi pigues sint: sicut ille
q̄ naturaliter sunt humide nō co=
medantur pingues sed macrei. vt
idē asserit ibidē dicēs. Que volati
liū naturaliter sūt humide: lauda=
bilior ē macies ꝙ̄ crassicies: q̄r ma
cies suā multā aufert humiditatē:
⁊ suā tēperat cōplexionē. q̄ aūt na=
turaliter sūt sicciora: crassa macris
sunt meliora. Hoc igitur preceptū
nō mō tanꝙ̄ vtile: sꝫ sicuti necessa
riū ad sanitatis custodiā est obser
uādū. Si q̇s aūt quereret cōpara=
tis volatilibꝰ domesticis ⁊ siluati=
cis adinuicē: q̄ sint meliora? ad hoc
respōdebimꝰ scd̄ꝫ Isaac determina
tionē in dietis ꝑticularibꝰ sic scri=
bētis. Siluestria volatilia minꝰ do
mesticis sunt humida: ⁊ tenuioreꝫ
habēt carnē: sunt etiā faciliora di=
gestiōi causa raritatis carniū: ⁊ vi=
cinitate ⁊ subtilitate sui aeris ⁊ sic
citate. Necesse ē ḡ vt cōtraria hoꝝ
habeāt domestica: sꝫ tm̄ domestica
plus nutriūt: ⁊ sunt tēperatiora: at
qꝫ laudabiliorē sanguinē generan
tia ꝓ sui humiditate laborisqꝫ tēpe
rie: porro domesticis cāpos inha=
bitātia sunt meliora comedētibus
in casula ꝓ sui motu. Et q̄r escam
suscipiunt q̄ nature sufficit ⁊c. hec
ipse. Et istud etiā vltimū dictū est
pro regula semper obseruandū: sci
licet ꝙ domestica animalia inexer
citata in casula studiose impingua
ta non conueniant ad sanorum co
mestionē: ⁊ precipue si naturaliter
fuerit humida vt anates ⁊ hm̄ōi.
Si tm̄ naturaliter sicca forent im=
pinguēda sunt. vt iussit Isaac. in
c. xvj. dietarū vniuersaliū dicens.
Que volatiliū complexionis sicce
sunt: nō sunt accipiēda nisi domui
nutrita ⁊ incrassata fuerint: neqꝫ
illa q̄ calida sunt nimis sicut tur=
tures ꝑdices ⁊ hm̄ōi. Obseruan=
dū est preterea ꝙ volatilia in suo
genere nō sint multū natiuitati ꝓ
pinqua nec etiā vetera sed crescē=
tia: aut in etate iuuentutis consti=
tuta: ⁊ presertim si humida sint na
turaliter. Si vero sicca: anteꝙ̄ ad
iuuentutem perueniant sunt occi
denda: ⁊ tunc manducanda: dicen
te Isaac in. c. xiiij. libri superiꝰ alle
gati. Oīa aīalia volatilia vł ambu
lātia dū sūt crescētia carne sūt lau
dabiliora ꝙ̄ q̄ iam sunt declinata
Media vero iter hec duo extrema
laudabilia sūt vel illaudabilia ꝰm
extremum ad qd̄ sunt magis pen=
dentia. Postremo ꝓ regula maxi=
me necessaria ad sanitatē est regu
la maxime necessaria ad sanitatem
est aduertendū ꝙ volatilia statim
postꝙ̄ occisa fuerint: nō coquēda
da sunt. ⁊ precipue q̄ carnes duras
habuerint ⁊ siluatice fuerint: teste
Isaac in. c. xix. d. v. sic dicente. Car
nes siluatice nō sunt coquinande
post occisionē: sꝫ vna die cū pluri=
bus dimittēde sunt vt tenere fiāt.
Et infra tēpus limitauit dicēs. Si
hyems fuerit carnes ante vnam
diē sint occise. hesternū em̄ faciliꝰ
digestibile est recēte. Estate v̄o suf
ficit extincta mane fuisse caro q̄ co

medi dz circa occasum solis ꝛ in xvj.ca.earūdē iterū ait. Uolatilia postꝗ̄ sunt occisa ꝑ diē ꝛ noctē dimittant vt carnes mollient.et presertim aquatica ꝛ similia durascarnes habētia.Que aūt tenera sunt vt pulli gallinacei ꝛ hmōi:nō tm̄ tpis requiruntur vt patet.

¶Cap.xc.ostendit naturā ꝛ bonitates carnis gallinacee ꝛ caponum castratorum suorum.

Initiū sermonis de carne volatiliū in a gallina videt rationabiliter esse inchoandū:cuz caro ei⁹ sit leuior vel melior:vt alia textus hz litera:omni altera carne auiū:vt dixit Rasis in.xxiij. cōtinentis.c.cccccciij.Dicamus igitur primo de ipsa et ei⁹.carne cum Auēzoar in libro.j.sui theisir trac. ix.c.vij.di.Pullos gallinaceos paruos absolute ceteris carnib⁹ laudabiliores.esse diximus.Et in lib. ij.eiusdē tra.iij.c.iij.vt inqt.De melioꝛib⁹ cibis est gallina i tafea.Et Haliabas in.v.theoꝛice.c.xxiij. de ipsa sic scripsit.Oim auiū caro laudabiloꝛ.excellētioꝛqꝫ ꝛ velocioꝛis digestionis;gallinarū est caro ꝛ pullorū earū.Qd etiā voluit Isaac cū i li.dietarū vniuersaliū.c.xvj.sic ait. Caro galine ꝛ galli.s.iuuenis ē tēperata.ꝛ ꝓpterea pulli gallinarū leuioꝛis sunt digestiōis ceteris domesticis volatib⁹:ꝛ laudabile generāt sanguinē:appetitū ꝯfoꝛtāt:ꝛ oib⁹ naturis sūt cōueniētes vt idē dixit i ꝑticularib⁹.Et infra subdit. Et laudabilioꝛes sunt pulli masculi canere incipiētes ꝛ intēꝑata pinguedine existētes.Hoc quoqꝫ sensit Princeps in.ij.canon.c.ccxciij. sic dicēs inquit.Ruffus.gallorꝫ melioꝛ ē ille q̄ nō cātat adhuc.ꝛ gallinarū melioꝛ est q̄ nondū parit oua. Et post pauca subiūxit:Caro gallēnarū q̄ sunt pulle in intellectu augmentū efficit.A quo sumpsisse videtur Auerrois quod scripsit in v.colliget dicens. Melioꝛ caro ex volatilibus est caro galline iuuenis sane ꝛ pinguis.ꝛ hz mirabilē propꝛietatē imtēꝑerando cōplexionem:ꝛ ꝓpterea bꝛodiū suū est optima medicina leproꝛis.ꝛ dicit ꝙ cerebrum galine augmētat substantiā nostri cerebꝛi ꝛ acuit ingeniū.Qd etiā Rasis sensisse videt i iiij.lib.suoꝛū aphoꝛismoꝛū cū inqt Pulli gallinarū tēperati digerunt velociter visui cōuenietes:sperma augmentantes ꝛ sanguinē.Etharus eñ philosophus dixit ꝙ habent virtutem caloꝛē innatū vigorādi.ꝛ infra subiūxit di.Gal.que nimiū nō sūt antiq:nec nimiū pingues mirabilis cib⁹ existūt.ꝛ tēperatioꝛes sunt alijs carnib⁹ꝛ pullis approximāt:nō sunt tamē ita laudabiles:quoniā Isaac i.p.d.sic ait Gal.min⁹ pullis est humida:ꝛ propterea ad pulloꝛū cōparationē digestioni est difficilis: tn̄ bene digesta pluris erit nutrimēti.et subdit: ꝙ si de ea simplex ius cōficiat erit melioꝛ: qꝛ ab aqua aliquid humiditati acquirit. vnde stomachi est cōfoꝛtatiuū ꝛ multū dat nutrimentū ꝛc.Qd autē gallina pullis sit minus humida dat de hoc tale signū in libro dietarū vniuersaliū dicēs. Quia gallina naturaliter siccioꝛ est ꝗ̄ pulli:cōtraria pullis agit:qꝛ pulli ventrē humectāt: gallina ꝟo aliquātulū strigit. Quapꝛopter elixate magis ꝗ̄ assate galline sunt comedēde.¶Quid aūt de caponib⁹ dicēdū sit.hoc est ꝙipsi plus ꝗ̄ pulli ꝛ galline cōmendātur: cuz dicat Isaac loco supius allegato. Gall⁹ caponatus plus est laudandus: quia complexio sua in quatuoꝛ

qualitatib⁹ est tēperata ꝛ inde nutribilioꝛ ꝛ coit⁹ augmētatioꝛ. In li. vo. p. d. sic etiā ait. Volatilia castrata omnib⁹ animalibus ambulātibus sunt vtilioꝛa: nec nō galli castrati omnibus volatilib⁹ cōueniētioꝛes: laudabilius em̄ nutrimētū ꝛ perfectū generāt sāguinē. ¶ De gallinis vo castratis nihil expressum ab antiqs vsqꝫ mō reperi: sed tantūmodo a Michaele .s. viro singulari q̄ sic de ipsis scripsit. Febriētibus magis cōpetunt galline castrate iuuenes. Nec mireť q̄spiaꝫ de castratura earū. nā de ipsis habeo in domo: ꝛ sine dubio caro earū est albioꝛ ꝛ melioꝛ ꝛ frāgibilioꝛ: ꝛ statim fere decoquūtur: ꝛ tenere fiūt ꝛ esui delectabilissime: rēqꝫ istā vt expertam scribo. hec ipse. Qđ est verū possibileqꝫ. qđ ipse dixit apparet p verba. Gal. in pꝛio de sperma te. c. iiij. q̄ in hoc loco ad cōfirmationē predicte opinionis ꝛ experiētie voluim⁹ annotare: vt circa id qđ dictū est: nullus dubitet aliquo modo. dixit em̄ Gal. ibidē postqꝫ de castratis masculoꝛū vba fecerat: subiūxit. Ita aūt ꝛ si femini aialis testiculos abscidas: neqꝫ lasciuit vnqꝫ: neqꝫ adheret masculo grā a coicatiōis venereoꝛū: ꝛ pdit vt vtiqꝫ dicat q̄s femineitatē: femininos nāqꝫ poꝛos abscindit: q̄ apud nos nō solū in asia. sꝫ in sup lactētib⁹ gentib⁹ vsqꝫ in cappadociā: ꝛ fiūt oēs similiter castratꝫ masculis sufficiēter ꝛ bone ꝛ pingues: ꝛ delectabiliorē carnē habēt aliis feminis: sicut masculi aliis masculis ꝛc. Gal. vbi supꝛa. Et quāuis textus noster nō dicat hec q̄b⁹ aialibus Gal. intendat: attamē de gallinis caponatis sonare videtur. ¶ De carne aūt galli tanqꝫ de min⁹ bona dicēduꝫ est. Postremo cū Isaac in libꝛo de. p. d. sic scribente. Galli iuuenes sunt durioꝛes ad digerendū minoꝛisqꝫ humiditatis qꝫ galline: decrepiti autē iuuenib⁹ lꝫ mollioꝛis ꝛ teneꝛioꝛis sint carnis: tardi tñ sunt digestioni. In li. aūt vniuersalium. c. xvi. sic inquit. Gallus qꝛ nature calidioꝛis est gallina atqꝫ pullis: quādam salsitudinē incisiuaꝫ caro sua acquirit vnde sit solubilis si vetus sit ꝛ decrepit⁹. inde Gal.ꝫ inqt. Galli veteres ꝛ decrepiti cū sale fortiter cocti ꝛ cimino ꝛ aneto ꝛ poꝛris ꝛ semine croci hoꝛtulani humoꝛes phlegmaticos deponunt: ꝛ colice pꝛosunt ꝛ doloꝛē stomachi de vētosita te grossa inflatiua mitigant. Hoc quoqꝫ dixerūt Auicen. Serapio. ꝛ reliq oēs dicētes vno oꝛe. qꝫ galli ad medicinā valent ꝛ non ad nutrimentū. Et ppterea cōcludamus cū Rasi in. iiij. lib. suoꝛū aphoꝛismoꝛū sic scribēte. Galli veteres digestioni nō sunt cōuenientes: qꝛ humiditate sunt pꝛiuati. ꝛ qꝛ nitrositas q̄ in eis existit: putredinē generat. ꝛ in fine supaddidit. Et melius est vt dimittanť. ꝛ ita faciam⁹ postqꝫ nomē pulli perdidere.

¶ Cap. xcj. ostendit naturā carniū anatis ꝛ anseris declarando que partes ipsarum sint eligende.

Anas calidioꝛ est oībus auibus domesticis: ꝛ dicunt quidā qꝫ ipsa calefacit infrigidatū ꝛ facit calefactū possidere febꝛē: teste pꝛincipe in. ij. cañ. trac. ij. c. xlij. Et infra dixit. Eius caro tardať i stomacho ꝛ est grauis et ppꝛie caro anseris. sed leuius qđ in ipsa sunt ale. cū aūt digerit caro harū auiū est nutribilioꝛ oīb⁹ carnib⁹ auiū. Et hoc est qꝫ dixit etiam Serapio in. c. de Gal. auctoꝛitate

Gal.Caro anatis est calida multũ nã ego comedi ex ipsa ꝛ calefecit me:ꝛ dedi ex ea calefacto ꝛ calefecit ipsuȝ.ꝛ auctoritate Abẽmesuai subiũxit. Caro anatis hȝ multam humiditatẽ:ꝛ ẽ grauis digestiõis sed clarificat colorẽ ꝛ vocẽ ꝛ impinguat:ꝛ aumẽtũ facit in spermate:ꝛ aufert vẽtositates:ꝛ qꝛ mollis est ꝛ vnctuosa grauis est stomacho ꝛ fortificat corp⁹ ꝛc.Et causa p̄dictoꝝ ẽ: qꝛ in carne auatũ dominaꝛ humiditas:vt di. Isaac in vniuersalib⁹ d.c.xvj.Et in particularib⁹ etiã cũ ait.humidior ẽ ceteris anser: anas strutio.ꝛ p̄cipue si in casula nutriti fuerint:idcirco sunt grossi duriq̃ꝫ ad digerendũ. ꝛ maxime si eoꝝ pascua sint in lacub⁹ꝛ siľib⁹ locis.qḋ testaꝛ sui odor/grauitas achorribilitas saporis.Et ꝑpterea anas:anser:strutio ꝛ similia stomacho sunt nociua:granãt em̃ ꝛ putrefaciunt eũ ꝑpter sue hũiditatis supfluitatẽ suiq̃ꝫ labilitatẽ: sȝ eorũ ale dissimiles sũt eis:faciles nãq̃ꝫ sũt ad digerẽdũ ꝛ longinq̃ a corruptiõe pro sui laboris motusq̃ꝫ nimietate:propter hoc ergonihil ex eis est comedẽduȝ preter alas ꝛ collũ:reliquarũ vero partiũ caro ipsius anatis ẽ grossi nutrimẽti licet multi ꝛ mali chimi vt dixit Auicẽ.in.iij.j.doc. ij.c.vij.Et hoc etiã voluit Almãsor in li.iij.c.ix.dicẽs.Anatis caro plures efficit superfluitates:ꝛ pl⁹facit fastidire: ꝛ maioris est caliditatis q̃ꝫ colũbi:nõ tñ pl⁹ nutrit q̃ꝫ caro gallinacea.Et idẽ in li.xxiij.cõtinẽtis c.cccccccciij.sic etiam inq̇t.Caro anatꝫ ꝛ strutiõis supabũdãtis supfluitatis est:ꝛ difficilis digestiõis: ale tñ ipsarũ nõ min⁹ sunt bone q̃ꝫ ale aliarũ auiuȝ paruarũ.Et infra dixit auctoritate Tabri.Caro anatis est melior alia carne auiũ.ꝛ postea subdit.Caro anatis ꝑximaest carni ouine ĩ hũiditate: tñ calidior est:ꝛ auget carnẽ ꝛ impingnat.Ã q̇ princeps videtur accepisse cũ ait i.ij.canoñ.c.xlvj. Caro q̇dẽ anatis est plurimi nutrimẽti:nõ tñ existit in bonitate nutrimẽti gallinarũ et similiũ:et vẽtres earũ sũt suaues:ꝛ epata ipsarũ sũt bona suauia in cibo ꝛ boni humoris.et ꝑter hoc proprietatẽ habẽt priuãdi fluxũ ex debilitate epatis accidẽtẽ:vt inq̇t/Rasis in li.iiij.suoꝝ aphorismorũ. Et qꝛ dixit Auicẽ.in loco allegato: q̄ caro anatis est vehemẽtis humiditatis ꝛ ꝑpinqua in hoc carni ouine: iõ in veru dȝ assari ꝛ cũ sale cõdiri:vt sua vehemẽs hũiditas exiccetur:vt supra etiã de mõ coquẽdi pingues carnes dicebam⁹. ¶De carne aũt anserũ nihil reperi ĩ speciali ab antiquis determinatũ:nisi illud Auicẽ.in.ij.canonis .c.vbi supra dicẽtis.Caro magnarũ auiũ ꝛ anserũ ꝛ miluoꝝ est grossa:ꝛ propterea ẽ tarde ꝛ difficilis digestionis:ꝛ ꝑpter humiditatẽ earũ supfluã sunt febris generatiue:vt aliq̇ dicũt ex modernis.ꝑ q̇b⁹ facit Haliabas in.v.theorice.c.xxiij. dicẽs. Anatis et anseris carnes plurime sunt humiditatis et caloris.Et earum nutrimentum malum: et est multarum superfluitatum cito febres generans .Et que earum iuuenes sunt carnem habent laudabilioreȝ q̃ꝫ parue.Et ideo iuuenes ex eis eligantur: et assentur. et de ipsis solummodo alas manducemus.di. Gal.in libro de euchimia et cachochimia .cap.iiij. Optime sunt gallinarum et anserum ale: sed alie partes anseris dure sunt ꝛ indigestibiles ꝛ superfluice.ꝛ ꝑpterea dixit idẽ in li.de subtiliãte dieta.c.viij.Ab occidis.ꝛ anseribus ꝛ magis strutionib⁹ et ab omnibus similib⁹abstinere opȝ eũ cui cure

subtiliāte dieta vti: vniuersa em̄ hec.s.pter alas superfluicā habent carnē ⁊c. Quare exhortamur q̄escē tes ⁊ debilē habētes digestiuā: vt eis nō vtātur. Reliquos aūt nō p hibem⁹ ab eoꝝ comestiōe: si tātum modo alas vt diximus mādūcaue rint: ⁊ nō omniū: sed iuuenū ⁊ mediocriter pinguiū. Ab esu aūt vete rū ⁊ salitarū oēs abstinere cōsuli mus: relinquēdo eas pfidis iudeis q̄ cōtinue fere vescuntur eis: ⁊ inde fit p magna ex parte q᷑ melancholici sint: mali coloris: nigri et plūbei ⁊ puersorū moꝝ: q̄ pueniūt ex prauis humorib⁹ generat; a talib⁹ cibis grossis ⁊ illaudabilib⁹ quales sūt anseres saliti ⁊ hm̄oi: q̄re ⁊c.

¶ Capi. xcij. ostēdit naturā ⁊ vtilitates carnis pulloꝝ colūbarū: ⁊ nocumēta carnis eoꝝ iuuenū.

Quia colūbarū quedā silvestres: ⁊ quedā domestice existūt. Et domesticarū quedā nutriūtur in domo: et he a vulgarib⁹ subterranee dicuntur: eo q᷑ nidos suos in terra faciāt: ⁊ aliq̄ in turrib⁹ siue i columbarijs nidificiāt: de quib⁹ tantūmodo sermonē facere decreuim⁹: ⁊ nihil aliud de siluestrib⁹ dicētes: nisi quod de eis ait Gal. in libro de subtiliāte dieta cū inquit in. c. viij. illius. Colūba em̄ siluestris cū eo q᷑ duriorē hʒ colunbis. s. domesticis ⁊ turturib⁹ ⁊ per dicib⁹ carnē: digestibilis est ⁊ supfluica. Et pptera carnes earū nō comedem⁹: sed potius accipitrib⁹: vt fieri solet: porrigem⁹. Et de domesticis iā dictis solummodo dicem⁹: q᷑ licet carnes pulloꝝ colunbe subtilliores sint q̄ȝ anatū: ⁊ ad digerēdū faciliores ex paruitate humiditatis sue ⁊ teneritateȝ carnis respectu. s. carnis anatū: vt scripsit Isaac in. c. xvi. v. di. Tamē in se et nō anatib⁹ cōparati pulli colūbini: ⁊ p̄reci pue si i casula nutriti fuerint: sunt supflue humiditatis: et idcirco grossi sunt ⁊ duri ad digerē dū. vt idē ait in particularib⁹. c. de volatilib⁹. Et post aliqua subdit. Pulli colūbini calidi sunt: ⁊ in cōplexione humidi: quāobrē grossuȝ dant nutrimentum: quod testatur grauitas ad volādum: sed volare inchoantes amittunt illā grauitatem: fitq̄ȝ eoꝝ caro leuior: ⁊ ad digerendū acceptabilior: est etiā conueniens phelmaticā habentibus cōplexionem: inconuenies vero cholericis natura ⁊ humidis et calidis. Hoc etiā voluit Auicē. in. ij. canonis. c. cxxxiij. dicēs. In pullis columbarū q̄ volare non possunt: est caliditas ⁊ humiditas superflua sed ille q̄ volant sunt leuiores. Et infra inquit. In pullis est grossitudo propter humiditatē superfluā: et ideo volātes sunt leuioris digestiōis: ⁊ melioris humoris q̄ȝ pulli. Que videtur fuisse verba Rasis in xxi. continētis. c. ccxxvij. auctoritate Mesue dicentis. Pulli colūbini habent humiditatem et caliditatem superfluā: ⁊ hac de causa sunt grosse substātie: ⁊ incipiētes volare sunt leuis ⁊ laudabilis nutrimē ti. Et calefacti debēt ipsos comedere cū agreste aqua coriandro ⁊ medulla citrulli. Et in lib. xxiij. eiusdē c. ccccciij. sic de eis inquit. Dātur pulli colūbarū in cibo illi⁹ cuius corp⁹ euacuatū fuerat de sanguine: aut infrigiditatū ex lōgo morbo. Et iterum dixit q᷑ caro eorum est bona renibus: augetq̄ sperma et sanguinem. Quos imitatus Auerroys in. v. colliget sic ait. Pulli columbarum habent humiditatem superfluam: et significat super hoc grauitas

grauitas suorum motuũ: sicut significat calor eorum actualis et velocitas digestiõis in stomachis: eorum super ipsorum calorẽ. Qd cũ ita sit quid mirũ si pulli columbini vehementis sint caliditatis: et sanguinẽ generent inflammatũ: et cito febrire faciãt. vt inquit Almansor in. iij. c. x. Et Isaac in libro dietarũ vniuersaliũ. c. xvj. cũ ait. Pulli colũbarum ex multo suo calore sanguinẽ incẽdunt maxime siluatici: quia calidiores sunt et minus humidi: vnde facile in intensionẽ cõuertũtur et in genera cholerica: iõque antiqui cum frigidis precipiũt dari: sicut cũ aceto vue acerbe: pomi citrini: portulaca: lactuca: coriãdro: scariola et similib⁹. Sic ergo ipsos preparabimus: et presertim cũ dederim⁹ eos calidas habentib⁹ cõplexiones. sicut etiã cũ predictis iussit Auicẽ. in ij. canonis. c. superius allegato dicẽs. Et oportet qdẽ vt calefacti comedãt eos cũ agresta et coriãdro et medulla citrulli. qd accepit a Rasi vbi supra. Et quia pulli iã dicti et precipue illi q̃ i cl'a nutriti et q̃ i domo domestici tenẽt grossi et iexercitati et pleni supfluitatib⁹ existũt: i quorum carne dominatur humiditas. teste Isaac vbi supra. iõ reliquis sunt peiores. Et fuit Gal. sentẽtia in libro de subtiliãte dieta. c. viij. dicẽtis. et colũbe q̃ in turrib⁹ meliores sunt eis q̃ scd'm domos. Et subdit. et vniuersaliter omnia q̃ exercitãtur non exercitatis: et q̃ sicciorib⁹ cibis vtũtur eis q̃ humidiorib⁹: et q̃ purũ et subtilẽ aerẽ respirãt meliora sũt cõtrarijs. De his igit q̃ in domo nascũtur maxime verificatũ est qd dixit Rasis vbi supra auctoritate Mesue in lib. stomachi dicentis. Pulli columbini sunt graues stomacho: et tarde digestionis. quod etiam infra subiunxit dicens auctoritate Bimmasui. Caro columbarum est calidior alia carne auium cum difficultate digestionis ipsius: et superabundantia generatiõis sanguinis et humiditatis: et propterea ipsa iducit ad squinãtiam cito: et ob causam comestionis ipsius mortuus fuit quidam Cassisa nomine: qui in vno die comederat de ipsa assater. vt ait Gal. iq̃t ipse. De eis quoque scripsit Haliabas in. v. Theorice. c. xxiij. dicens. Columbarũ pulli carnem habent malam multeque humiditatis: quique ex eis generatur sanguis plurimum calidus est et humidus cite putrefactionis: morbos generãs sanguineos. Qui autem iam volare incipiunt: minorum sunt superfluitatum: prosuntque tm̃ his quorum cõplexiões calefaciẽde sunt. Idem quoque sensit Princeps in. xiij. c. xxxiij. dicẽs. Corpora pullorum colũbinorum sunt tarde digestionis et longe more in stomacho. qd nõ nisi ex supflua sue carnis humiditate cõtingit. et propterea reprobantur magis domestici grossi et subterranei q̃ alij. Et ideo aut omnino dimittendi sunt aut sue superflue humiditati est obuiandum assando ipsos et desiccãdo: et preparando eos cum frigidis et siccis: vt supra diximus. Pulli vero siluestrium aut turricenorũ non multum pinguium possint securius elixari. Hoc itaque tanq̃ vtile et necessarium ad sanitatem obseruetur primo: deinde memorandum et obseruandum est secundo vt capita ipsorũ abscindãtur cum eos interficimus: quoniam habẽt proprietatem egritudinem capitis chronicam generandi. teste Rasi in quarto suorum aphorismorũ. ideo faciendum est qd ipse iussit ibidem dicens. Quare capita eorum cũ interficiuntur auferri debent: vt eo-

ruz malicia reprimatur. quod etiã voluit Auenzoar in libro sui Thei sir.trac.ix.c.x.cũ inqt.Et ciba eos columbis silnestrib⁹.i.turricenis: quorũ capita ꝛ colla sint abscissa. Et in libro.ij.eiusdẽ trac.vij.c.xvij. dixit.Cognoscas ꝙ in capitib⁹ columbarũ inest ꝓprietas pessima i faciẽdo dolorẽ capitis.Et ꝓpter hoc eijciẽda sunt capita ꝛ colla ipsorũ. inqt ipse.His ergo modis electi et preparati pulli colũbarũ.vt Rasis ait vbi supra:erit cibus mirabilis ad caliditatẽ declinãs.Et philosophi dixerũt ꝙ in eis est virt⁹ mirabilis:ꝛ ꝑceperũt ꝙ hi:q̃ parũ habẽt sanguinis:ꝛ q̃b⁹ deficiũt virtutes ꝛ calor innatus:debẽt eos comedere:ꝛ ex ꝓprietate sua dolori renum cõferũt:ꝛ sanguinem colant corruptuz:ꝛ he due res sunt mirabiles. hec ipse.Iuuenes aũt colũbas nullo pacto comedem⁹ sue supflue caliditatis rõne:cũ dicat Isaac in.c. xvj.dietarũ vniuersaliũ.Caro passerũ ꝛ iuuenũ colũbarũ calida est ꝛ sicca corrũpens stomachũ:ꝛ a temperamẽto longa est.Et in particularib⁹ dietis.Colũbi in iuuẽtute manẽtes vel trahentes eam dure sunt digestionis:ꝛ illaudabile faciunt nutrimentũ:ꝛ plurimi nocumenti generatiuuz.Iuuenes itaqꝫ sicut tenellos ꝛ impennatos nondum volare potẽtes fugiemus dimittemusqꝫ.

¶ Cap.xciij.ostẽdit naturã carnis pauonũ:ꝛ nutrimẽtũ eius illaudabile fore.

Pauonum carnes calide sunt ꝛ hũide circa scdm: vt dicũt moderni:ꝛ melãcholici sanguinis gñatiue:ꝛ difficilis digestiõis: neqꝫ sunt accipiẽde nisi domini nutriti sint:dixit Isaac in libro vniuersaliũ dietarũ.c.xvj.Qui lz sint nutribiliores anatibus:vt idẽ ait eo in loco:reliquis tñ auib⁹ duriores ꝛ graniores sunt sicut etiã grues: vnde nõ opꝫ mãducare eos in estate nisi mortuos vno die:in hyeme vero postq̃ occisi fuerint duobus vel tribus diebus manserint:sicqꝫ mãducent vt caro eoꝝ fiat tenera. inquit idẽ in particularib⁹.Et hec res est necessaria:qm̃ caro pauonis est durior ꝛ difficile digestibilis.vt ait Gal.in.iij.de alimẽtis.c.xviij.ꝛ in lib.de dissolutione cõtinua.Et qđ peius est nutrimẽtũ eoꝝ est malũ:cũ dicat Rasis in li.xxij.cõtinẽtis.c.cccclxxxvij. auctoritate Bimasui.Pauo est male cõplexiõis ꝛ tarde digestiõis.ꝛ Haliabas in.v. Theorice.c.xxiij. Postq̃ de q̃busdã aialib⁹ aquaticis quoꝝ caro est illaudabilis:locut⁹ fuerat:subiunxit.Cuius caro oibus his durior est ꝛ digestioni difficilior: eodẽ modo ꝛ pauonũ caro. Opꝫ aũt oẽs has dimittere carnes duob⁹ aut trib⁹ dieb⁹ postq̃ interfecte sunt:pedibusqꝫ auiũ lapides alliges ꝛ suspẽdas vt earũ tenerescat caro:sic ꝛ in oib⁹ opꝫ quoꝝ est dura caro facere auib⁹ ꝛ quadrupedib⁹ vt earũ duriciei pellat nocumetũ.Ex quibus satis apparet ꝙ caro pauonum reprobat simul cũ his quas dixim⁹. Quapropter Princeps in.ij.canonis.c.cxlvj.recte quidem dixit oẽs volucres magne habẽtes colla longa:vt pauo ꝛ miluus:ꝛ palumbus dure sunt:ꝛ eoꝝ plurima gñatio est melãcholica.a quo sumpsit Platina cũ inqt.Sunt q̃ velint pauonis carnem crassi ꝛ modici alimenti ac difficilis cõcoctionis esse:melãcholiãqꝫ augere.Michael etiam.s.noster accipiens ab Haliabate vbi supra sic inquit.Remouetur de carnis pauonis nocumẽta plurimũ:

si suspendant p collū: & ad pedes eor ligent lapides: & sic teneant p vnā diē & noctē: aut p duas: & qdā tenēt eos suspēsos sine pondere. x. dies. Concludit et ipse postremo. Est tñ caro ei⁹ cibus mal⁹ eis qui vtunt exercitio si prepare: & cū bonis speciebus cōdiat: & post eius comestionē vinū bonū odoriferū bibat. hec ipse. Nos aūt volum⁹ hec pauca ex modernis accepta subiūgere poti⁹ q̄ ab antiquis plura q̄ dicta sint nō inueniētes sic trūcato sermone preterire: vt vnusquisq; intelligeret q̄ et si p re quodāmodo preciosa caro pauonis habeat: & nō raro in mensas nobiliū pueniat: illaudabilis tñ ad sanitatem cōseruandam ab omnibus vnanimiter pnūcietur: vilipendaturq;. quare &c.

¶ Cap. xciiij. ostendit naturam carnis perdicū & vtilitates: & iuuamenta ipsius ad corporis cōfortationem.

Dixim⁹ supra de volatilibus domesticis: nūc aūt de siluaticis cōsequenter est dicendū sicut de qdrupedibus fecim⁹ supra. Et q: perdices q̄ cubugi dicunt i arabico: nō solū a modernis: s; etiā a priscis auctorib⁹ plurimū cōmēdātur: ab eis igit incipiēdū esse iudicauimus q̄ q̄ pdix iuremerito fuit approbata: cū nutrimētū mediocre licet aliqualiter subtile pbeat. teste Isaac in lib. dietarū particu. sic scribente. In volatilib⁹ starna est subtilior pulliq; pdicis & pulli gallinacei: post hec vo pdix fasian⁹ & gallina: ex q̄ ordine pdicē gallina subtiliorē esse demōstrat. & in. c. xvj. vniuersal. dixit. Starne & pdicis pulli sūt subtiles i tertio gradu subtilitatis. Turturis vero & anatis & coturnicis in scdo. pauonū vero et gruū in primo. Ex quo etiā possumus cōprehendere q̄ iuuenes perdices sint in secundo gradu subtilitatis: si earū pulli sint in tertio. et ppterea dicebat Auicē. i. ij. canon. c. clxxxvj. q̄ caro cubugi est de subtilioribus carnibus. & infra. Caro ei⁹ est leuis & stringit: augmētū facit in coitu & impinguat. Et i. xiiij. iij. c. xxj. inqt. Carnes subtiles & lenis digestiōis sunt caro hedi pdicū & turturū nō supflue pinguiū: cū tales igit sunt pdices nō immerito Auerrois in. v. colliget eas commendauit cū dixit. Et laudabiliori bus carnis volatiliū sunt carnes pdicū: sed declinant parumper ad frigiditatē et siccitatē: & sunt sicut galline deserti & habēt pprietatē stringēdi ventrē asse. & elixe. Que quidē fuit snia Rasis in. iij. Almāsoris. cap. x. dicētis. Perdicis caro ventrē stringit & multū nutrit. et in lib. iiij. suorū aphorismor ait Perdices cib⁹ bon⁹ ad frigiditatē & siccitatē declinās ius earū boni odoris & bōi saporis naturalr tēperatū existit & ad comedēdū sūt apte. Et post pauca subiūxit. Et ear virt⁹ ē mirabilior: quā dixerūt philosophi et est qd hūiditatē exiccāt stomachi & putredinē extra hūt: & de hoc nō est dubitatio: maxie tñ si cū succo pomor dulciū excoquant. Et sic cocte euadūt malitiā. & ear virtus scda est retētiuā cōfortare virtutē. Et in li. xxiiij. cōtinētis. c. ccccccciij. sic quoq; de ipsis. ait. Caro perdicis masculi est tenuior carne aliarum auium et velocioris digestionis. Et infra. Caro pullorū perdicis est leuis ad modū carnis coturnicis. & valet ad fluxum ventris si comedit cū aceto. Et circa finē capituli sic inquit. Caro perdicis masculi calida est & humida: inflat: au

get actū venereū: impinguat corp⁹ ⁊ calefacit: ⁊ auget sanguinē valde ⁊ conueniens; est si ea vtit̄ cōualescēs: cui⁹ corpus fuerat infrigidatū ⁊ sanguis diminut⁹ ⁊c. Et sic apparet in dictis ei⁹ manifesta ꝯtradictio in graduatiōe cōplexionis perdicis si ad idē cōparauit: respectu tū diuersorū nō est incōueniēs ꝙ calida sit ⁊ humida ⁊ frigida et sicca perdicis caro: si eñ cōpararet masculus ad feminā perdicē sic calidus est ⁊ humidus: si vero ad corpus hois temperatū frigide erit ⁊ sicce cōplexionis vt reliqui sapientes dixere. Isaac eñ i capitulo. xvj. dietarum vniuersaliū inquit. Causa cōstrictionis vētris a perdicib⁹ est siccitas que dominat̄ in carne ipsarum. Et ꝙ ita sit apparet per verba eius eo in loco sic dicentis. Que volatiliū cōplexōis sicce sunt: non sunt accipiēda nisi domi nutrita fuerint ⁊ crassata: sicut sūt turtures ⁊ ꝑdices ⁊ hm̄ōi: qꝛ tū multi sunt nutrimēti vt dictū est supra. ⁊ ab Auicē. in scdo canonis. c. xlvj. sic scribēte. Caro melior volucrū non est aldurági ⁊ gallinarū ⁊ subtilior eaꝝ ⁊ nō sunt cū nutrimēto carniū alcubugi id est perdicis: vbi apparet ꝙ princeps plus dicat esse nutrimentū ex carne perdicis ꝙ̄ gallinarū. Qꝛ inquā sūt multi nutrimēti: ⁊ nō raro ad manus potentū deferunt̄ mortue ⁊ non viue que possint incrassari: vt iussit Isaac bonū mihi vr̄ esse ⁊ obseruandū vt elixate potius ꝙ̄ assate vt communiter fit: comedende sint vt ex humiditate aque sua siccitas aliquātulum tēperaretur: nisi corpora comedentiū humida forent ⁊ lubrica superflue: tūc eñ cōuenientiores sunt assate. Et qꝛ perdicū vita ad. xvj. annum videt̄ prolongari: vt Platina refert. aduertendū ne ex veteribus sint que nobilib⁹ anteponēde non sunt: sed ex iunioribus. Que quāto fuerint iuniores: tanto earum siccitas minor ⁊ ipse cōsequēter laudabiliores. Et ꝑpterea iussit Michael noster vt eligant̄ iuuenes pingues dicte ꝑnicones ille eñ meliores et saniores esse videntur eo ꝙ ceteris sint temperatiores.

¶ Cap. xcv. ostēdit naturā carnium starnoꝝ fasianoꝝ ⁊ similium cū earū iuuamentis.

CUm starne: fasiani: ⁊ ꝑdices sint in natura ꝑpinq̄: vt dixit Baldahac: de eis mihi vr̄ in vno capitulo scribendū esse. Et qꝛ de ꝑdicib⁹ vnum superi⁹ de per se fecim⁹ capitulū: de reliq̄s in p̄nti dicēdū erit. Sūt ergo q̄dam aialia que galline siluestres dicunt̄: ⁊ ipsas rustici ⁊ vulgares quidā gallinaceas appellāt: et he multū appropinquāt nature ꝑdicis ⁊ cōplexioni ei⁹: vt Michael noster inquit. a quo tantummō de ipsis reperio fuisse factā mētionē. Et iō de eis sufficiat qd̄ in p̄cedēti capitulo dictū ē. ¶ Et ꝑpterea qd̄dā ꝑdicū gen⁹ qd̄ vulgares coturnices appellāt: rostrū habēs rubeū ⁊ pedes sil'r. Que tū aialia nō essent sic dicēda: qm̄ coturnices ꝑprie dicunt̄ ortigie quaquile siue qualee: vt pādectarū placuit auctori: ⁊ sil'r. Simoni ianuensi. Quib⁹ maxime credendū est cū excellētis doctrine viri fuerint. Sꝫ quorsum hec dicet quispiā cui respondebim⁹ dicētes ꝙ ea q̄ p̄misim⁹: ad hoc ꝑpositū adduxim⁹ vt ostēderemus hec aialia nō esse illa q̄s antiq̄ starnas nūcupabāt: ⁊ mirū in modū ꝯmēdabāt: quoꝝ cōplexio ponit̄ tēperatū: licet

Ruffus eã calidã ꝓnũciauerit: et ẽ generatiua boni sanguinis ꝛ pau ce superfluitatis: ꝛ est cõualescenti bus ꝛ debilibꝰ ꝛ sanis multũ cõue niẽs: vt Michael noster retulit. Et ꝙ ipsa apud eũ nõ sit ortigia patet qm̃ aliud speciale de quale fecerat capitulũ: in quo ipsam q̃leã pluri- mum: vt ita dixerim: blasphemaue rat. Et ꝙ hec sit rei ꝟitas: scʒ ꝙ star na nõ sit qualea: apparet etiaʒ per Cõciliatorẽ sic dicẽtẽ. Sed q: post starnã subdit Almansor coturnicẽ: dubitandũ est: q: vel eo intelligit auem perdicẽ maiorẽ eiusdem fere coloris cũ rubeis pedibus ꝛ rostro saporis delectabilioris dicta cotur nix in italica lingua: ꝛ ita eius au- diendꝰ est sermo. vel per hãc intel ligitur ortigo siue q̃scula: ꝛ tũc eũʒ nõ accepto: cũ hec sit carniũ volati liũ deterior fere. hec ipse. Ex quibꝰ etiã dictis pʒ ꝙ hec auis dicta co- turnix a vulgaribus: est magis lau data q̃ ꝑdix: nõ sic starna: sed spe- cies ꝑdicis maior. Videt̃ aũt verisi mile ꝙ starna sit minor ꝑdice. dicẽ te eodẽ padubanẽsi nr̃o: per starnã põt itelligi aut auis magna velut anser grisea cineritia: cuiꝰ caro lau dabilis est maxime cũ iuuenis fue rit: vel maneries perdicies parue iuxta tuscos quã moyses vr̃ audi- re iudeis inquiens. Similiter star ne nõ vident̃ ꝓ dño nostro cõueni re: q: ventrẽ constringũt. Et hec ve re videt̃ starna ꝛ nõ superior velut anser. Ex his que etiã dixit Isaac in.c.xvi. dietaꝝ vniuersaliũ cũ ait. Carnes que in calore sunt defecte: ꝛ tñ temperamẽto attinẽtes. sunt sicut starni pulli ꝛ similiũ: ad dige- rendum sunt velociores ꝛ facile ve nas penetrãtes: ꝛ cico in sanguinẽ mutabiles ꝛ laudabilẽ sanguineʒ generãtes: oĩ etati ꝛ cõplexioni cõ- gruentes: sʒ tamẽ ex sue dissolutio nis velocitate nõ multã virtutem membris prestant. vnde ad regen dã sanitatem sunt cõueniẽtes ma- gis q̃ ad cõfortãdum. Et infra di- xit ꝙ starni ꝛ ꝑdicis pulli sunt sub tiles in tertio gradu subtilitatis. Et hoc est qđ dicebat Almansor in c.x. libri tertij cũ inquit. Starne ca ro oĩ carne auiũ leuior inuenit̃: atq; his, qui subtili volũt custodiri regi mine conuenientior. ꝛ postea sub- iunxit. Et post istã caro coturnicis que est vna species perdicis iã di- cta. Secũda in bonitate existit que paruã generat superfluitatẽ: ꝛ nõ multũ calida iudicatur ꝛ est melio ris sanguinis generatiua q̃ caro pullorũ ꝛ spermatis augmentati ua. Et prosequitur. Perdicis caro istis grossior existens ventrẽ strin- git ꝛ multum nutrit ꝛc. hec ipse.

¶ De fasianis vero quorũ caro di- cit̃ tẽperata sana ꝛ multũ nutriẽs ꝛ maxime conueniẽs cõualescenti bus ꝛ extenuatis: cũ mediũ q̃ddaʒ inter perdicẽ ꝛ caponẽ obtineant: vt Platina dixit: nõ reperio ab an- tiquis q̃d dictũ aliud ab eo qđ scri psit Cõciliator cũ ait. Siluestrium volatiliũ laudabiliores sunt fasia ni ad sanitateʒ ꝛ robur: ꝛ fortassis etiã domesticis cũ sint gallinis ꝓ- pinquissimi ꝛ eiusdeʒ speciei fere: sintq; illis siccioris aeris ac alimẽ ti ꝛ exercitij amplioris: post quos sunt perdices: starne ꝛc. Qđ videt̃ accepisse a Rasi in.iiij.lib. suorum aphorismorum sic dicente. Fasia- nus cibus conueniens laudabilis subtilis pullis affinis quoad esuʒ ethicos confortat: ꝛ eos q̃ab egri tudinibus etheci fiunt: ꝛ habet ꝓ- prietatem vigorandi virtutes que digerunt: ꝛ humores corruptos in stomacho preparat. Et profecto id mihi de ipsis videtur esse conclu- dendum quod noster Michael c̃-

ſulit de his auibus dicēs. Et hi ſūt cibi quib⁹ nō debēt vti ſani: vt ſuperueniēte egritudine aliquid vltra consuetudinē comedāt. q̄re ⁊c.

¶ Capitulum. xcvj. oſtendit naturā carnium coturnicū ſiue qualearum ⁊ turturū: ⁊ declarat modū preparationis ipſarum.

Coturnix q̄ua ē auis reſpectu perdicū ⁊ faſianorū: que ortix ⁊ a quibuſdā quaquila dr̄: vt Simon ſenſit ianuenſis. qualea vero a vulgaribus appellat̄. cui⁹ cōplexio calida eſt in fine primi vſq̄ ad ſcōm ⁊ multe humiditatis ⁊ ideo cito corrumpitur vt p̄z. Et p̄pterea tā tēperatis q̄ȝ diſtēperatis ē cib⁹ incōueniēs: ⁊ difficilis digeſtiōis: ⁊ preparat corpora ad febres et auget eas: vt in ſua practica Michael inquit. qđ etiā ſenſit Platina cum ait. Uere cū reddit inſipida ⁊ mali alimenti habet̄. Et p̄pterea Conciliator ait. Ortigo ſiue quiſcula eſt carnium volatiliū deterior fere. Et ideo dr̄ in. ij. canonū. q̄ ex comeſtione carniū coturnicis timetur tetanus ⁊ ſpaſmus: nō q̄ȝ comedāt elleborum tm̄: ſed q̄ȝ in ſubſtātia earū eſt hec virtus. Et iſta innuit Gali. ſnia in. v. c. expoſitionis ſexti capituli epidimie: vt Raſis inquit. i. c. cccclxx. libri. xx. dicēs. Ego vidi q̄ſdam pati tetanum in muſculis ipſorum ex comeſtiōe coturnicū: eo q̄ coturnices comedunt elleborū. Et ideo nō debēt comedi niſi ille que nō inueniunt elleborū: ⁊ nō dȝ fieri frequēs ſumptio ipſarū: q̄m plures paſſi ſunt tetanū ex frequēti ſumptione ipſarum. Hoc etiam voluit Iſaac in. c. xvj. dietarū vniuerſaliū cū inquit. Coturnices ceteris ſunt peiores: ſicut nec i nutrimēto: neq̄ȝ in digeſtione ſunt laudabiles. ⁊ p̄pterea nō ſunt accipiende a ſanis: neq̄ȝ ab īfirmis ſupradicta rōne ⁊c.

¶ Turtures v̄o: vt Michael ait: calide ſunt vſq̄ ad ſecundū ⁊ ſicce: lȝ habeāt humiditatē quandā ſuperfluam ⁊ indigeſtā: eligant̄ tn̄ iuuenes et pingues: q̄ ſcōm Gal. bonū dāt nutrimentū: ſed antique groſſum ⁊ difficilis digeſtionis. et ſanguinis melancholici ſunt generatiue: quare cū pertrāſiuerūt annū nō aſſumant̄. Et preſuppoſito q̄ iuuenes ſint: vt ſupra diximus: adhuc illud Gal. preceptū eſt obſeruādū qđ poſuit in libro de attenuatiua diete dicētis. Perdix ⁊ turtur neq̄ȝ ſumme duras carnes habēt: neq̄ȝ digeſtibiles: neq̄ȝ cachochimias: ſȝ duriores earū vna die cuſtodiant̄ mortue: ſic eīm trāſcēdunt faciliter ⁊ fiūt fragiles ⁊ cōculpabiles oīno: q̄m benignū corpori exhibent nutrimentum ⁊ viſcoſum: ⁊ in medio groſſiciei ⁊ ſubtilitatis exiſtūt: qđ puto ſanis conuenire. A quo ſumpſiſſe videt̄ Iſaac in particularib⁹ dietis cū inquit. Preterea oib⁹ auibus turtures ſicciores ſunt: quare nō oportet eos comedere niſi cum vnius anni fuerint: ⁊ manducētur poſt occiſionē trāſacto die. Taliter eīm comeſte laudabilē generāt ſanguinē: mediocrē vȝ inter groſſum ⁊ ſubtilē. Sic eīm preparate carnes turturū nō ſuperflue piguium ſubtiles ſunt ⁊ leuis digeſtionis: vt ēt ſcripſit Auicen. in. xiiij. tertij. capi. xxj. Et ſunt cibus cōueniēs bonos efficiens humores: licet caliditati attineant: ⁊ conferūt plus poſt pullos colūbarū: ⁊ habēt virtutē mirabilē ⁊ augmētant ſanguinē in omnibus in quibus eſt paucus. ⁊ dicunt philoſophi q̄ proprietate ſua vigorant virtutem retentiuam: et in hoc maxime preualēt: teſte Raſi

in libro.iiij.suorum aphorismorum cuius predicta fuerunt verba. Et preter hec turtures licet declinent ad caliditatē plusq̄ galline deserti: habēt tñ mirabilē ꝓprietatē in acuendo igeniū vt dixit Auerrois in.v.colliget. Qđ accepisse videtur a principe in scđo canonis.c.xxj. de duragi que est turt: vt voluit Johānes arculanus.c.de epilepsia: ⁊ Simon ianuensis similiter. licet Bartholome⁹ de Montag. in suis cōsilijs crediderit q̄ esset fasianus: predictis tamen magis adhereo. Dixit ergo ibi princeps. Caro duragi.i.turturis in cerebro ⁊ in intellectu augmētum efficit: sicut etiā dixerat Auerrois vbi supra: ⁊ postea subiunxit. Caro eius auget sperma ⁊ coitum. ⁊ ꝑ hoc dat intelligere quod ipsa sit multum nutritiua et q̄ sanguinis augmentatiua: vt Rasi placuit loco preallegato. Memorandum est ꝓterea q̄ cū in carne turturis dominetur siccitas: vt dixit Isaac in.v.d.c.xvj. Bonum erit et vtile ad sanitatem vt in casula incrassentur per aliquot dies anteq̄ manducentur vt sua siccitas temperetur iuxta preceptum eiusdem in loco allegato sic scribentis. Que volatilium complexionis sicce sunt nō sunt accipiende nisi domi nutrite ⁊ incrassate sint sicut sūt turtures: perdices: ⁊ huiusmodi. et tunc tutius potuerunt assari. si vero macre fuerint. tutius eas comedemus elixas: ne forte ipsas naturaliter ⁊ accidentaliter siccas assantes siccitatibus alterā que ab igne siccitatem adeamus.

¶ Cap. xcvij. ostendit naturam carnium strutionis gruis ⁊ aliarum auiū aquaticarum duras habentium carnes declarando quō preparande sint.

Placuit mihi de his oib⁹ i vno capitło scribere: vt queadmodum in natura sunt ꝓpinque: sic et sermo de carnibus earū sit simul. Dicā ergo in primis de strutionū carne cum Isaac in.c.xvj. dietarum vniuersaliū sic scribēte. Caro strutionū ceteris est peior: ⁊ pl⁹ stomachū fatigant. Qđ etiā sensit Rasis in tertio Almansoris.c.x. dicens. Strutionis caro oibus grossior indicatur ⁊ ꝓpterea caro eius nō assumatur. Gruis aūt caro frigida est ⁊ sicca dura ad digerēdum et mali sanguinis generatiua: vt inquit Michael noster: cui consonat Platina dicēs. Ex his cibaria quouis modo cocta tarde coquuntur attrabilē.i.melancholiā augēt ⁊ recremēti in se q̄ alimēti plus habēt vnde fit q̄ caro gruis aut oino pretermittēda est aut pri⁹ ꝓparāda vt de carne pauonū supra diximus. Que fuit snia Rasis i libro.xiiij.cōtinētis.c.cccccciij. sic scribētis. Caro gruis ē musculosa ⁊ villosa: iō nō debet comedi nisi post dies plures sue mactationis. De carne autem ciconiarum ⁊ cignorū ⁊ similiū q̄ vt plurimū in paludib⁹: ⁊ lacub⁹ habitāt dicendū est cū Isaac i libro.p.d. q̄ nō sunt eq̄ bone sicut aues terrestria loca incolētes. Qđ etiam voluit in vniuersalibus cum ait. Omnia volatilia paludes inhabitantia carne sunt neruosa grossa ⁊ ad digerendum dura: sed tamen bñ digesta multū nutritiua: ad dissoluendum de mēbris dura: ⁊ ideo machinandū est ad mollificandum carnes eoꝝ neq̄ annū trāseuntia sunt comedenda. Quod sensit Auicē. in secūdo canonis.c.cxlvj. cum ait. Omnes volucres magne aquatice ⁊ habētes colla lōga: eoꝝ plurima ḡnatio est melancholica. et

infra dixit. Caro auiũ aquaticarũ est vehemẽtis humiditatis: scʒ accidẽtalis: ꝛ plurime siccitatis substãtialis. Et ꝓpterea caro magnarũ auiũ facit euenire febres quartanas. Almã sor quoqꝫ in. ca. x. libri tertij sic inqt. Caro sisonis ꝛ aliarũ auiũ siluestriũ quanto maiori participant rubedine ꝛ nigredine: tãto sanguini melancholico propinquior videtur. Que aũt illaꝝ malũ habet odorẽ est sanguinis generatiua deterioris. Ideoqꝫ nullo modo comedi debet. Et subdit. Uolatiliũ aũt caro in fluminibus vel lacubus morantiũ: multaꝝ est superfluitatũ effectiua: q̄ si malũ hʒ odorẽ deterior indicat̃: non sunt itaqꝫ hmõi carnes assumẽde. Q̄uis ĩ tpe hyemis aues aquatice in magna copia reperiant̃ Uenetijs ꝛ in quibuslibet alijs ciuitatib᷒ mari propinquis ꝛ lacubus: si quis tñ eas oĩno manducare voluerit: machinet̃ prius ad mollificandũ carnes eaꝝ ꝛ nõ omniũ: sed iuuenũ tantũ modo: q̄ annũ nõ transcenderint: vt dixit Isaac vbi supra. Mollificãt̃ aũt ꝛ tenere fiũt carnes haꝝ volatiliũ si mortue fuerint ꝑ duos dies vel circa: vt placuit Rasi: vt diximꝰ ꝛ Auenzoar ĩ suo Theisir. c. j. dicẽti. Caro q̄ est ex aĩalib᷒ habentib᷒ duras carnes velut sunt turtures: grues: anates siluestres et similia comedi dʒ post necationẽ ipsoꝝ duodecĩ horis in hyeme. estate vero septẽ horis. Mihi tñ magis placet pro regiõe ista q̄ frigida ẽ: illud qḋ voluit Isaac in. c. xviij. dietaruʒ vniuersaliũ cum inquit Uolatilia postq̄ sunt occisa per diem ꝛ noctẽ dimittant̃ vt carnes emolliant̃. et subdit: ꝛ p̄sertim aquatica sic dimittantur. ꝛ infra auctoritate Gal. sic etiã ait. Que aĩaliũ vel terrena recentiora sunt q̄ opʒ: aut nõ maturata quantũ cõueniat aliquãdiu reseruata: sicca eoꝝ teneantur ꝛ mollia ipsoꝝ indurant̃ ꝛ cruda maturant̃ sicqꝫ velociter digerunt̃. ꝛ infra subiunxit. palaʒ fit nos nõ debere nutriri carne naturaliter dura ꝛ sicca: neqꝫ inhabitãtibus paludosa loca: nisi cum ante duos dies sint occisa vt sue carnes mollescant ꝛ facile digerant̃. Que fuit Gal. sñia in libro de subtiliante dieta. c. viij. dicẽtis Opʒ aũt non recentẽ: sed suspẽdẽdo die vna ad minus ita comedere nõ turturẽ solã: sed etiã perdicem ꝛ alia oĩa que moderate siccã habẽt carnem. Si aũt volatilia aquatica que dictis a Galieno sunt durioris carnis: viua caperent̃ cũ retib᷒ aut aliq̄ alio hmõi instrumẽto: nõ sunt subito occidẽda: vt venatores faciũt: sed sic preparãda vt docet Isaac in. c. xix. libri preallegati sic dicẽs. Si durorũ aĩaliũ carnes sunt coquinande anteq̄ occidant̃ multũ fatigentur: vt ita carnes dure tenerent̃: indigestis vero et dure nature: sicut senioribus ꝛ egrotãtib᷒ si grosse carnes dent̃ ad comedẽdũ verberent̃ ꝛ cũ pauco sale tymo quoqꝫ ꝛ calamẽto in aqua apponant̃ ꝛ aliquãdiu dimittant̃: sicqꝫ tãdẽ nimiũ lote coquentur ꝛc.

¶ Cap. xcviij. ostẽdit naturam carniũ turdoꝝ meruloꝝ passerũ ꝛ ceterũ minutarum auium.

Cum species paruarum auiũ sint ferme infinite quis liber posset de naturis omnium ꝛ ꝓprietatibus singularum doctrinã cõprehẽdere. q̄s vel calamꝰ posset id scribere: nullꝰ ꝑfecto. Et ob hanc causam prisci omnes ꝛ sapientissimi medici non ausi sunt hanc tantam prouinciam aggredi

sed vnusquisq eoꝝ cõtẽtus fuit velle de his oib⁹ in vniuersali tantũmodo facere sermonẽ: quos etiã in hac parte: sicut ꝛ in ceteris nos imitabimur: ꝛ de ipsis paruis volatilibus in vno tantũ. c. scribem⁹ colligẽtes q̃cq̃d boni de hac materia dictũ ab antiquis inuenerimus: sed ante nõnulla a modernis sumpta ꝓponam⁹ dicẽtes cũ quo prius sic scribẽte Ficedularũ: cardueliũ: reliquarũq auiũ minutarũ caro si pingues sint ꝛ iuuenes: modo nõ nidificẽt boni alimẽti ẽ. Et subdit. Absit tñ a patinis nostris passer: qui esui sumptus ob nimiã caliditatẽ male alit: difficulter cõcoquit: et libidinẽ excitat. Michael aũt noster de turdis ꝛ merulis loquẽs auctoritate Jesu medici sic inquit. Turdorũ ꝛ meruloꝝ carnes sunt calide ꝛ sicce in fine primi vsq ad primũ secundi. Et subiũxit. Eligant pingues ꝛ capti cũ laqueo vel retib⁹: vt dixit Balda hac: quibusdã placuit ꝙ meliores sint qui cũ aue capiunt sunt difficilis digestiõis ꝛc. Et postea dixit ꝙ meruli sunt turdis meliores. Demũ loquẽs de volatilib⁹ minutis sic ait. Auiũ paruarũ aliaꝝ a passeribus carnes declinãt ad caliditatẽ ꝛ siccitatẽ sed pl⁹ ad siccitatẽ. Et iõ eligant pingues: qm̃ iuuenes sunt ꝛ eaꝝ caro est laudabilis multuz ꝛ laudabile generãt nutrimẽtũ: facile digerit ꝛ cõualescentibus sana. Que q̃dez fuit Gal. snia in octauo de ingenio sanitatis. c. ij. dicẽtis. Ex volatilib⁹ optime q̃dẽ sunt pdices simul cum montanis oib⁹ passerib⁹. Deinceps aũt galine fasiani ꝛc. Quẽ textũ sic exponit Cõciliator. p passeres aũt pmissos audio aues minutas. ꝛ nõ passeres vere dictos q̃ calidissimi sunt ꝛ luxuriã incitãtes. De passeribus aũt vere dictis q̃ calidi sint vsq ad tertiũ ꝛ sicci fere in eodẽ dicim⁹ ꝙ nõ solũ moderni verũet iã antiqui patres carnes ipsoꝝ vituperarũt. Dixit enim Haliabas de ipsis in. v. theorice. c. xxiij. passerũ ꝛ colũbarũ agrestiũ caro dura est ꝛ ad digerendũ grauis maliq cibi ex quibus generat sanguis calidus ꝛ siccus: ꝛ post pauca subiunxit. Oportet aũt passeres in domo saginatos oino cauere: gñat⁹ etem ex eis sanguis pessimus est. A quo sumpsisse videt Jsaac in libro particulariũ dietaꝝ cũ ait. Calidiores oib⁹ auib⁹ passeres sunt: ꝛ plus q̃ alie parue aues stiptici: ꝛ pl⁹ etiã sanguinis incensiui. ꝛ in libro vniuersaliũ dietarũ. c. xvj. sic etiam de eis inquit. Caro passerũ ꝛ iuuenũ colũbaꝝ calida est ꝛ sicca corrumpens stomachũ. ꝛ a tẽperamẽto lõge est. ꝛ iterũ in eodẽ. c. dixit. Que volatiliũ calida sunt ꝛ sicca nõ sepe sunt accipiẽda: ꝛ maxime passeres: natura enim sunt calefaciẽtes ꝛ in fumositatẽ ꝛ cholerã rubeã cõuertibiles: ꝛ ꝑcipue siluatici ꝛ macri: q: digestionẽ desiccant ꝛ vẽtrẽ cõstipãt. qđ etiã voluit Auerrois in quinto colliget dicẽs. Passeres sunt oẽs calide ꝛ sicce in fine caloris. Et infra sic quoq ait. Sturnelli q̃ dicunt azuri sunt calidi ꝛ sicci ꝛ graues ad digerẽdũ ꝛ grosse nature. ꝛ ideo Princeps in secũdo canonis. c. cxlvj. sic inquit. Et passeres oẽs male sunt: ꝛ hoc caro earũ calidissima est luxuriãq cõmonet. ꝛc. teste Almãsore in libro tertio. c. x. Hec nãq auis: vt Platina refert: minime vite ẽ: ita salacissime. Mares em̃ negant anno diutius durare: qđ ꝓpter coitus multitudinẽ atq frequentiam euenit: licet ipse nõ dicat. Fuit enim hec sententia philosophi: vt refert Auerrois in canticorum Aui. cõ. clvj. sic di. Mõ

solũ hoc dicimꝰ ꝙ multꝰ coitꝰ debilitat corpꝰ: q̃nimmo ꝙ diminuat ⁊ abbreuiet valde vitã: facitq̧ eã valde breuiter et celeriter terminare. Aristot. enĩ asseruit ꝙ aĩalia multi coitꝰ sunt breuioris vite: ꝓbãs hoc ⁊ cõfirmãs ex passeribꝰ q̃ nõ viuũt nisi ꝑ annũ solũ. inducens sup hoc ꝓbationẽ: qm̃ nõ apparet nigredo sup guttur illoꝝ q̃ vident̃ in autũno. q̃ quidẽ nigredo significat sup senes eorũ ⁊c. Carnes ergo ipsorũ fugiemus.

¶Cap. xcix. ostendit naturam manifestaꝝ partiũ aĩaliũ: declarãdo q̃ sint eligibiliores ⁊ magis facientes ad sanitatem.

Ntellectꝰ noster q̃ naturaliter scire desiderat vt ab Aristo. i ꝓhemio methaphysice colligi põt: nõ solũ ex cognitione bonaꝝ ⁊ malaꝝ carniũ cõtẽtus remanet: sȝ vltra cupit intelligere: quaꝝ etiã partiũ aĩaliũ laudabilior sit ad sanitatẽ. Et propterea dicendũ est de hac materia ꝙ ꝑticulaꝝ aĩalis quedã sunt manifeste: ⁊ alique occulte. De primis igit̃ dicimus: q̃ duplices sunt. s. exteriores ⁊ interiores. Q̃ si eas voluerimꝰ cõparare adinuicẽ ꝑ quãto faciãt ad sanitatem: tũc habebimus dicere ꝙ exteriores magis approbent̃ fcõm Isaac sniam i. c. xv. dietarũ vniuersaliũ sic scribentis. Partes aĩaliũ q̃ exteriꝰ sunt in medio corpe: meliores sunt interioribus: q: ex vicinitate pororũ corpis qbꝰ sudor ⁊ fumꝰ dissoluit̃: inde alleuiant̃ ⁊ soporant̃: ⁊ ad digerẽdũ faciliores efficiunt̃: iteriores vero eõrio. Et in libro ꝑticulariũ sic inquit. Mẽbroꝝ q̃dã sunt mediocria q̃ cuti ⁊ ossibꝰ vicinant̃: ⁊ sunt teneriores carnis minorisq̧ pinguedinis: sunt etiã sapidiora ⁊ digestibiliora duobꝰ modis. Unꝰ ꝓpter multã substãtie eiꝰ dissolutionẽ q̃ egredit̃ ꝑ poros cutis cũ sudore. Alius ꝓpter collisionẽ q̃ fit ex ossibꝰ ea cõfricãtibꝰ. Mẽbro aũt a cute ⁊ ossibꝰ remota grossiorẽ habẽt carnẽ: multeq̧ pinguedinis: idcirco sunt indigestibilia ⁊ insipida: ⁊ copiã malorũ chimorũ gñatiua ꝓpter duas res. Una ꝙ vijs sunt vicina ꝑ quas humoꝝ feces expellunt̃. Alia propter longinquitatẽ poroꝝ cutis ꝑ quos sue hũiditatis superfluitas nequit egredi. Alia ꝓpter ossiũ absentiã vñ tenera fieri: neq̧ collidi pñt: ideoq̧ venter ⁊ intestina: ⁊ similia sunt grossiora et male nutribilia. Cum aũt membra apparentia subdiuidant̃ in anteriora ⁊ posteriora Si q̃s peteret an anteriora sint posterioribꝰ meliora: vel vt dicemꝰ cũ Isaac in libro dietaꝝ vniuersaliũ. c. pallegato dicẽte. Partes anteriores aĩaliũ posterioribus sunt meliores tribus ex causis. Una q: nutriunt̃ sanguine mũdificato in corde: iõ pectꝰ ⁊ ipm̃ circũstãtia ceteris membris in cibo sunt meliora. Secũda q: pectꝰ ⁊ voce flatu semꝑ mouet̃: ⁊ iõ caro sua leuigatur. Tertia q: in pectore cor moratur quod est fundamentũ caloris naturalis. ⁊ in. c. xvj. eiusdẽ dixit. Partes vicine spatulis ⁊ costis ex suo motu faporosiores ⁊ digestibiliores existũt Que fuit etiã Rasis snia in. iij. Almãsoris. c. xj. sic dicẽtis. Aĩalia anteriora leuiora sunt ⁊ calidiora: posteriora ꝟo grauiora sũt ⁊ frigidiora ⁊c. Querenti aũt an dextra sint mẽbris sinistris saniora respondet Isaac iq̃nto. c. xv. dicẽs. Partes aĩaliũ q̃ i ꝑte dextra vicine sunt fundamento caloris naturalis scȝ epati

⁊ felli: inde leuiores ⁊ ad digerēdū faciliores. De sinistra vero parte cō trarie: quia spleni sunt vicine. Et in particularibus sic ait. Mēbra. enī dextre partis meliora sunt his que in sinistra sunt propter vicinitatē epatis: qđ est naturalis caloris fundamentū: fortiorē enī actionē hȝ circa loca vicina ꝙ̄ circa remota. Hoc et sensit Princeps in. ij. canonis i. c. cxlvj. cū ait. Et dextra quidē leuior est ⁊ melior sinistra. Mēbrorū quoqȝ diuersitas reperit̄ ꝑm situ nō pauca. Quedā enī sunt pn cipalibus propinqua: quedā vero remota. Mēbra namqȝ inter cerebrum ⁊ cor existentia calori vicina naturali: sunt boni saporis: digestioniqȝ facilia: ⁊ bonū nutrimentum generantia ꝑpter duas res. Una pro vicinitate caloris naturalis superfluitat es sui nutrimenti purificātis. Scđaȝ qꝛ bene bonoqȝ sanguine cordis ⁊ epatis sunt nutrita. Mēbra vero que caude sunt vicina: ⁊ a calore naturali longinqua: duriora sunt ⁊ indigestibiliora minusqȝ saporosiora. Quod fit duobus modis. Primo ꝑpter calorē naturalē ab eis remotū. Scđo qꝛ fuerūt nutrita sanguine male i epate cocto. Mēbra vero inter hec mediocria: sunt scđm vtrūqȝ extremitates sibi vicinantes. de eis enī qualitates accipiunt ⁊c. hec ipse.

¶ Cap. c. ostēdit naturā mēbrorū valde carnosorū declarando q̄ meliora sint ex eis.

Membrorū quedā sūt adeo carnosa vt carnes ipsa tantūmodo esse videant̄. Quorū particulas qꝛ aut sine ossib⁹ sint: aut cū modicis: vnusquisqȝ emptor expostulat nesciēs ꝙ vt plurimū partes aīaliū adeo pulpose sunt ipsorū nates. Quarū carnes licet saporite sint ⁊ vnctuose: vt dixit Isaac ⁊ calide ⁊ humide teste Auicē. in ij. canonis. c. cxlvj. sunt tñ illandabiles: vt voluit ibi princeps cū ait. Caro yliorū ⁊ natiū deterior est carne pingui: ⁊ est mala in dgestione ⁊ nutrimēta: qꝛ est calidior ⁊ grossior pinguedine. Cuius quidē causa potest esse: qꝛ sunt mēbra quiescētia ⁊ humiditatib⁹ plena: que vituperantur ab Isaac in lib. particulariū dietarū cōtraria approbando. cū ait. Mēbra que sunt mobilia ⁊ modicū humiditatis habent: sunt saporosiora facileqȝ digestibilia. Cōtraria aūt sunt cōtrarie se habētia. ⁊ ob hanc causam lacertose partes aīaliū approbant̄ vt coxe crura ⁊ hmōi. Carnes enī coxarū saporate laudabilis sunt nutrimēti ⁊ cito digestibiles: vt inqt Isaac. in. c. xv j. d. v. Simil'r etiā lacerti: qꝛ sīt mēbra multū mobilia ⁊ parū humoris habētia ⁊ ideo sunt bene digestibiles vt idē ait in particularib⁹. Qđ tñ prius in. xv. c. vniuersaliū dixerat his ṽbis. Mēbra iter durū ⁊ molle media sicut caro lacerti caro piguedine nuda sūt tēperatissima in q̄tuor q̄litatib⁹: ⁊ iđ ceteris mēbris sūt tēperatiora: ⁊ ad digerendū velociora: ⁊ ad penetrādū venas faciliora: ⁊ ad cōfortandū corpus laudabiliora. Et i. c. xvj. eiusdē sic quoqȝ inquit. Carnes lacertorū ⁊ pinguedine nude sunt tēperate. ⁊ infra subdit. Carnes lacertorū ⁊ maxīe extremitates eorū sunt ceteris carnibus laudabiliores ꝑpter nimiū motū. Si tñ musculi multa ac plurima essent repleti pinguedine: sanguinē multa habundantē humiditate multāqȝ generantē superfluitates efficiunt: queadmodū caro sine pinguedine rubea. s. sanguis sicci est generati-

na paucas faciens superfluitates: minoris tñ est nutrimẽti: sicut caro q̃ est inter pinguẽ ꝛ macrã sanguinẽ generat tẽperatũ. vt dixit Almãsor in tertio li. c. x. Talis itaq; caro eligatur: q̃ mobiliũ sit mẽbrorũ in macie ꝛ pinguedine tẽperatoꝝ: anterioris ꝛ dextre partis a principalibus mẽbris nõ remota: vt supra diximꝰ. Et iõ cõcludẽdo presẽs capitulũ dicemꝰ ꝙ ꝓ cõclusione huiꝰ materie illud Isaac preceptũ ĩ particularibꝰ dietis est obseruandum dicẽtis. Mẽbra mediocritatẽ habẽtia eligẽda sunt ad sanitatẽ tuẽdã sicut caro pinguedine nuda q̃ sũt tẽperatiora ꝛ saporosiora: et digestioni faciliora: ꝛ laudabilẽ sanguinẽ generãtia: maxime si fuerint de animalibꝰ temperatas cõplexiões habentibꝰ sicuc sunt heduli vituli lactentes: ꝛ iuuenes porci: ꝛ pecudes itidẽ iuuenes .s. annuales agni ꝛ similiũ. hec ipse quare ꝛc.

¶ Capitulũ. ci. ostẽdit q̃ partes de exterioribꝰ volatiliũ sint eligende magis ꝛ saniores.

Postq̃ diximus q̃ membra ambulãtiũ seu quadrupedum sint meliora: mihi quoq; videtur esse dicendũ de partibꝰ volatiliũ q̃ laudabiliores ꝛ saniores ad sanitatẽ existãt. anteq̃ de singulis mẽbris sermonẽ faciamꝰ. Dicamꝰ ergo cũ Haliabate in. v. Theorice c. xxiij. sic scribente. Auiũ porro mẽbroꝝ aĩalẽ facilꝰ digerũtur ꝛ minus nutriũt: ꝛ laudabiliores inter oẽs alas auiũ sunt saginatarũ par uarũq; etate: eodẽq; mõ ꝛ colla. Cuius causaz innuit Isaac in. ca. xvj. dietarum vniuersaliũ di. Sole ale et ceruices in omnium volatilium generibus teneriores et laudabiliores sunt propter nimium earnz motũ. Et infra sic inquit. Mobilia semp teneriora sunt ꝛ saporosiora: et ad digerẽdũ velociora: sicut ale volatiliũ saporosiores sunt gallinarũ primo scõo anserũ ꝛc. Quod etiã voluit in particularibꝰ dicẽs. Ale vniuscuiusq; volatilis sunt aliis mẽbris laudabiliores ꝓ sui motus ac laboris nimietate. Constat eñ motus multitudine humorũ superfluitatez expelli: vnde ala fit saporosior ꝛ digestibilior. Rursus iuuenũ volatiliũ ale sunt meliores puerilibus ꝓpter fortitudinẽ motus eorũ: pulloꝝ eñ ale lz bene nutriãt: paruum tñ dant nutrimentũ. Et ꝓsequit. Colla laudabilis sunt etiã nutrimenti ꝓpter nimium motum quẽ habẽt sicut diximus de illis: sed colla anseris et galine sunt meliora colis omnium animaliũ. Que nõ solũ fuit Isaac sñetiã Auic. sñia in. ij. canonis. c. cxlvj. dicentis. Ale grossarũ auiuz ꝛ magnarũ exercitantiũ sunt boni chimi. Et etiã Gal. in. iij. de alimẽtis. c. xx. sic scribentis. Ale volatilium sunt idonee ad digeri ꝛ adnutriri: magis aũt ex ipsis ꝛ que gallinarũ. Et in libro de euchimia et cachochimia. c. iij. sic etiã inquit ad digestionẽ: ale volatiliũ animaliũ sunt idonee ꝛ cõi quidẽ sermone ꝛ aliarũ que exercitant partiũ non superfluice eñ sunt oẽs he; sicut earũ que in ocio superfluice existent. Et propterea in. c. iiij. preallegati libri sic cõcludit. Optime igit sunt gallinarũ ꝛ anserum ale: sed alie partes anseri dure sunt ꝛ indigestibiles ꝛ superfluice preter alas ꝛc. De cristis aũt galloꝝ ꝛ barbis nihil vsq; modo reperi ab aliquo medicine auctore preter q̃ a Galieno in tertio de alimentis sic dicẽte. Cristas galloꝝ ꝛ barbas nõ laudabit quis neq; vituperabit. Quid igitur de ipsis possum ego

minimus medicorū dicere. Ideo de eis aliter nō scribimus. Sed de reliquis volatiliū partibus credimus pariformiter esse: dicendū sicut ⁊ de partibus quadrupedū supra scriptū est. scz. ꝙ anteriora posterioribꝰ sint meliora: ⁊ dextera sinistris: ⁊ propinqua principalibꝰ remotis sint laudabiliora. Et sic de alijs suo modo vt patet intelligēti: quare ⁊c.

Capitulum. cij. ostēdit naturam cerebri cū suis nocumentis: ⁊ qūo preparari debeat antequā manducetur.

Quamuis per tradita in superioribus capitulis possemus multorū scribendorū infra scire naturā ⁊ intelligere: tñ vt clarior ⁊ habundantior habeant doctrina pro sanitatis cōseruatione: de mēbris oībus ambulantiuz ⁊ volatilium dicemus sigillatim. a superioribꝰ initiū faciēdo de vnoquoqꝫ descriptionē afferemus: vt virtus ⁊ operatio illius mēbri: et modus substantie: ⁊ nonnulla alia melius intelligantur. Declarātes igit primo qd sit cerebrū. Dicemꝰ cū Conciliatore nostro in differentia. xxiiij. sic dicente. Cerebrum est seu medulla capitis i supremo corporis sita tribꝰ seu quatuor vētriculis intercisa duabus miringis velata sensus ⁊ motus organice initiatiua. vñ in. iij theorice dicit Cerebrū est ceteris mēbris honorabilius et excellentius: est nāqꝫ radix ⁊ quasi forma aīe rōnalis: ꝑ quam est animus ⁊ discretio sensibusqꝫ origo. Et hoc est qd sensit Gal. in primo de regimine sanitatis cum ait. Cerebrū est domus q̄dā aīe rōnalis: que ab osse cōtinetur denso. Cuius cerebri cōplexio est frigida ⁊ humida ⁊ nō calida: vt ꝓbat cōciliator in differētia p̄allegata cōtra Isaac qui dixit ꝙ ipsum erat naturaliter calidū: ⁊ frigidū accidētaliter. Et ꝙ nō sit ita: imo. ꝙ cerebruz naturaliter frigidū sit: sex ibi rōnibus ⁊ pluribus autoritatibꝰ ipse padubanēsis probauit. qui ⁊ si nūq̄ fuisset: id satis erat manifestum ex dictis philosophorū ⁊ medicorū oīm. Nōne scripsit Aristo. in libro de sensu ⁊ sensato. frigido existente cerebro de facili fiūt reumata ⁊c. ⁊ in scdo de partibꝰ aīalium. Cerebrum est frigidissimū partiū quod etiā voluit Auicen. in prima primi i. c. de cōplexiōe mēbrorū cū inq̄t. Mēbra p̄ncipalia sūt tria quorū vnū est cerebrū qd ē frigidū ⁊c. Et prima tertij. c. ij. Cerebri substantia est frigida ⁊ humida et in canticis idē voluit. Cum igit hi viri sapientissimi in hoc cōueniant. de cerebro viuentis hoīs q̄ calidissimus est aīalium vt placuit philosopho. Quanto igit magis cerebrū occisorū brutorū est frigidū: quo tātū in via cibi nōnulli delectant nescientes ꝙ cū hoc ꝙ frigidū sit et naturaliter ⁊ accidentaliter: pluribus de causis est etiā humidissimū ⁊ cū sua humiditate viscosum plurima faciēs nocumēta: quēadmodū dixit Haliabas in. v. theorice. c. xxij. di. Cerebrū amplius humidū est flegma generat digestioni resistit subuersiuum stomachi malum. Et Isaac in particularibꝰ dietis etiā sic scripsit. Cum cerebrū sit accidentaliter frigidū proinde est humidū ⁊ viscosum abominabile: appetitum corrumpit in stomacho: citoqꝫ in putredinē cōuertit: maxime si in fine cibi mādücet vñ Gal. Volētes inq̄t vomere cerebrū in fine cibi cū multo oleo comedāt. Ideoqꝫ opz añ cibū ⁊ post

ipsum cauere ab humidas cōple-
xiones habentibꝰ: ac debilē appe
titū in stomacho. Et alibi sic etiaꝫ
dixit. Cerebrū pinguedo ⁊ similia
sūt viscosa ⁊ lubricatiua stomachi
villos sua hūiditate defectāt ⁊ cor
rūpunt: sunt etiā in malos humo
res cōuertibilia. q̄ q̄ꝫ fuit Gal. s̄nia
l. iij. de alimētis. c. vij. dicētis. Ma
gis phlegmaticū est ⁊ grossi chimi
⁊ tardi meatꝰ ⁊ indigestibile: non
minus ⁊ malū cerebrum oē est sto
macho. a q̄ princeps accepit i. ij. ca
nonis i. c. ciij. cū ait. Cerebrū frigi
dū est ⁊ humidū generās plegma
⁊ humores grossos ⁊ subdit. ipsuꝫ
eñ facit nauseā apud digestionē
suā ⁊ delet appetitū. Et sir̄ Almā
sor in li. iij. c. xj. di. Cerebrū cū sit fri
gidū nauseā facit: ac stomacho no
cet ⁊c. Cū igr̄ hec faciat cerebrū aīa
liū sua sup̄flua hūiditate ⁊ viscosita
te: aut nō erit comedēdū oīno. aut
p̄paratū prius et cōditionatū vt. j.
Quarū cōditionū hec prima sit. q̄
ipm nō sit aīalis humidi ⁊ viscosi
naturaliter vel accidentaliter vt
porcis pecudis agni ⁊ hmōi quo-
rū cerebrū oīno est fugiēdū. Sꝫ sit
potiꝰ siccorū cerebrū naturalr̄ aīa
liū: ⁊ volatiliū magis q̄ꝫ ambulan
tiū: qm̄ illud magis approbat̄ ab
Isaac in libro particulariū dietaꝝ
c. de volatilibꝰ cū ait. Cerebella vo
latiliū cerebellis ambulantiū sunt
meliora. quoniam minoris sunt
humiditatis ⁊ viscositatis ⁊ pro-
pter hoc iudicamus ipsorū cere-
bella parū esse humida ad illorū
cōparationē. ⁊ laudabiliora oībus
cerebellis volatiliū sunt ea q̄ pul-
lorū starnorū p̄dicū gallorū ⁊ galli
narū. Hoc etiā voluit Auic. in. ij. ca
nonis cap. p̄allegato cū dixit. Me
liora sunt cerebra volatiliū ⁊ p̄prie
montanorū. ⁊ ex cerebris q̄drupe-
dum cerebrū arietis. s. hedi: dein-
de vituli ⁊c. Et fuit Gal. s̄nīa in. iij.
de alimētis. c. xx. dicentis. Cerebra
parua q̄dē habēt volatilia anima-
lia: meliora tamē multo his q̄ pe-
ditātibus quāto ⁊ sicciora: his igi
tur vtēdū est potius q̄ꝫ cerebris am
bulantiū. Que ⁊ si voluerimꝰ oīno
comedere: sit ista scđa cōditio ob-
seruāda: vt ante cibuꝫ sumātur: et
cū reprimētibꝰ eoꝝ malitiā sint pre
cōdita: dicēti Isaac in. p. d. Anteq̄ꝫ
comedāt cerebrū cum aceto pipere
zinzibere ⁊ absinthio ⁊ mēta ⁊ si-
milibꝰ illud cōdiāt. qđ sensit prin-
ceps vbi supra dicēs. Et oportet q̄
dē vt comedat̄ cū seminibꝰ. s. cale-
faciētibus ⁊ desiccantibꝰ. Et q̄ ita
sint verba eiꝰ interpretāda: appa-
ret p̄ Gal. in. iij. de Alimētis. c. vij.
dicentē. Cerebrū lꝫ sit grossi chimi
⁊ sup̄flui: cū melius aūt sit c̄ꝫtū ad
oīa cū incisiuis ⁊ calefaciētibꝰ pre
paratum: sic enim conditum si be-
ne digeratur: alimentum notabile
dat corpori hec ipse: quare ⁊c.

¶ Capitulum. ciij. ostendit na-
turā nuche ⁊ medulle cū earum
malitijs ⁊ nocumentis ⁊c.

Nucha est nūcius ⁊ vica-
rius cerebri in cursu dor
si: a qua lateraliter oriūt̄
nerui nō potētes conue-
nienter a cerebro nasci: q̄
spinalis medulla siue dorsalis nū
cupatur: vt ex dictis Aui. in prima
tertij ⁊ p̄ria p̄mi colligi pōt. Est eñ
velut clauus ligans spōdilia: teste
Auerroi in scđo colliget. Que cum
minꝰ mollis sit q̄ꝫ cerebrū: quanto
magis ab eo distat ⁊ remouet̄ tāto
magis indurat̄: vt inquit Gal. i. ij.
Alimētoꝝ. q̄ q̄dē medulla siue nu-
cha cū sit cerebro frigidior: vt pro-
bat Conciliator in dr̄ia. xxv. ⁊ fuit
s̄nia Isaac in li. particulariū dieta

rū sic scribētis. Medulla spondiliū ad cōparationē medulle ossiū frigidissima ē sicut ⁊ humidissima. Est eñ sicut cerebrū durior tñ ē ipso frigidior: ⁊ minoris hūiditatis. q̃ si bñ digerat grossius ⁊ plꝰ cerebro dabit nutrimētū. Medulla tñ ossiū saporosior ⁊ fastidiū faciens: bñ tñ digesta multū nutrit. Hoc eñ sensit rasis ī. xxiiij. cōtinēt. c. cccccclvij. cū ait. Medulla q̃ est ī interiori pte ossis: suauior ⁊ vnctuosior est medulla cerebri: q2 excitat vomitū: tñ si digeritur nutrimētū ipsius erit habūdās. s3 medulla spinalis. s. nuche nō cōpetit: q2 solidior ē medulla cerebri qñ digeritur non modici nutrimēti est. Et auctoritate Pauli dixit ꝙ vngit stomachū tollit appetitū cibi ⁊ lenit ventrē. vnde comedēda est cū aromatibꝰ: ⁊ Haliabas in quinto Theorice. c. xxij. sic de ipsa ait. Medulla cerebro iocundior est ⁊ suauior: s3 si plurimū sumatur subuertit: iō cū saturegia et sale oportet accipere. Et hi oēs a Gal. sumpsere dicēte in. iij. de alimētis. c. viij. Nauseatiuꝰ ē cibꝰ amplior comesta medulla sicut cerebrū. si aūt bñ digerat nutritiua est ipsa. ⁊ infra subdit. Spinalis medulla cōtinua q̄dē ē cerebro: ⁊ eiusdē nature cū ipso: durior aūt nō modicū ⁊ maxime ī inferioribꝰ extremitatibꝰ spine. in quātū eñ distat a cerebro plꝰ: in tantū magis induratur. Si aūt hec alijs medullis cōparetur: magis mollificatiua reperitur: ⁊ ꝑ cōsequēs mag stomacho nociua: vt colligitur etiā ex verbis Serapiōis dicētis Reperit in ossibꝰ medulla q̄ vere ē medulla. Alia in spinali ⁊ est nucha: q̄ est durior ⁊ siccior medullis alijs oibus q̄ accipiūtur ex ossibus. ⁊ habet de mollificatiōe ⁊ vnctuositate plꝰ. Non igit ē comedēda cū peior alijs medulis videatur: vt dictū est ⁊ tanto magis ꝙ si ois alia medulla est calefactiua lenitiua ⁊ abstersiua: licet multi nutrimēti si digeratur teste principe in scḋo canonis. c. ccccc. ⁊ conturbet stomachū ⁊ delet appetitū vt idē ait ibidē. Quāto magis nucha cum sit frigidior cerebro ⁊ grossior vt diximꝰ ⁊ vnctuosior ⁊c. Dimittāt itaq3 q̄ sua3. volūt cōseruare sanitatē hmōi medullas: ⁊ presertim q̄ stomachū debilē ⁊ hūidū habēt ⁊ similiter q̄ deiectū ⁊ postratū suū senserit appetitū. qḋ si omnino quandoq3 voluerint eis vti: ex bonis et ex laudatis animalibus supra sic accepta: quoniam cōuenientior est medulla vitulorum et cerui ⁊ tauri et caprarum: deinde ouium vt inquit princeps vbi supra. Quo in loco iussit etiam vt anteq̄ comedamus eam vt preparemus sufficienter dicens. Oportet vt comedatur cum piperibus ⁊ seminibus. Sic enim medulla inter frigiditatē caliditatem existit ⁊ temperamento vicina: caliditati tamen magis appropinq̄t. Que et sperma augmentat ⁊ stomachum mollificat. vt etiam asserit Almansor in. cap̄. xj. libri tertij. Uerum q2 huiuscemodi naturaliter sunt humida ⁊ viscosa ⁊ lubricatiua stomachi: et quia villos sua humiditate corrumpunt et in malos humores conuertuntur: vt supra diximus cum ipsius auctoritatem allegaremus: propterea securissimum nobis esse videtur vt talia vnctuosa et stomachum mollificantia omnino postponātur potius: q̄ etiā cōdita: ⁊ ī pauca sumātur quātitate.

¶ Capitulum. ciiij. ostēdit naturam oculorum et lingue pro quanto via cibi faciunt ad nutrimentum.

Oculus est instrumẽtum videndi: complexiõe aqueũ cũ quadã anteriori planitie rotundum: in supremo anterioris partis capitis locatum: ex septem tunicis ꝛ trib⁹ humorib⁹ cõstitutũ: sex musculis motuз: ꝛ vno vel duob⁹ seu tribus fultum. inquit Conciliator in differẽtia .lxiiij. Qđ sensit Gal. in .j. de ingenio sanitatis. c. vj. dicens. Oculi sunt mẽbra quoꝝ actio est visus: q̃ ex septẽ tunicis ꝛ trib⁹ cõponi inueniunt humorib⁹: teste Rasi in .j. Almãsoris. c. viij. Que q̃dẽ diffinitiões de viuentib⁹ oculis semꝑ sunt intelligẽde. Nos aũt oculos nõ viuentes: sed prout veniunt ad cibos cõsideram⁹ in ꝑsenti ꝓposito. quẽadmodũ de eis locutus est Isaac in libro particulariũ dietarũ cũ ait. Oculi sũt ex diuersis substãtijs cõpositi: habẽt eñ lacertos pinguedinẽ pelliculas et hũores. Quãtum eñ est ex parte pinguosa ꝑtinent calori ꝛ hũiditati: quantũ vero est ex ꝑte pellicularũ attinẽt frigiditati ꝛ siccitati. idcirco de pinguib⁹ aialibus frigdi sunt ꝛ humidi. Si vero de macilẽtis: frigidi sũt ꝛ sicci. ꝛ subdit. ꝛ licet oculi facili⁹ ceteris mẽbris digerãtur tñ ob pinguedinẽ sibi admixtã habẽt grauedinis viscositatis ꝛ indigestionis quoddaз: ꝛ ꝓpter hoc nõ accipiant nisi cũ aceto sale apio pipere calamẽto: зinзibere ꝛ similibus cõdiant. Qđ sensit Gal. in li. de euchimia ꝛ cachochimia. c. iiij. cũ inter ꝑtes aialiũ difficile digestibiles oculos enumeraret: vbi etiã dixit. Oculos pauci. q̃dẽ comedũt: cõponũt eñ ex dissimilib⁹ substãtijs Musculi aũt eoꝝ sũt bñ digestibiles soli animaliũ q̃ idoneã habent naturã ad euchimiã quales sũt cõ modati scꝫ etatẽ porci. Ab his tamen partibus manifeste discessit Platina cũ inquit. Oculi animaliũ si tenerrimi sint et pinguis bestie cũ sint ꝛ humidi moderati alimenti habent. Qđ tantũ quidem a via deuiat veritatis quãtũ ꝛ ipse a prefatis sapiẽtibus secessit. Quãobrẽ aut oculos oĩno dimittemus animaliũ: aut eos ex melioribus ꝛ laudabiliorib⁹ bestijs eligemus cõdiẽtes ipsos: vt inserũt Isaac ꝛ Halis bas vbi supra: ꝛ raro eis vtẽdo De lingua aũt dicem⁹ cũ Auicẽ. in. vj. tertij. c. j. ꝙ ipsa est mẽbrũ oris: ꝛ instrumentũ conuersionis cibi masticati. Scđm aũt Aristo. in. iij. ꝓblematum problemate. xxxij. lingua ẽ caro spongiosa. a quo⁹ sumpsisse videtur princeps in. ij. canonis. cap. cccclv. cũ ait. Lingua est substantia cõposita ex carne laxa in qua penetrant⁹ vene ꝛ nerui ꝛ lacerti: ꝛ humor eius est humidus ꝛc. Et Rasis in. xxij. continentis. capitulo. ccccccxcvj. de ipsa dixit auctoritate Bimmasui. lingua grossa est habũdãtis mot⁹ coadunatiõe hũiditatis. vnde comedi dꝫ cũ sinapi. Et dixit Paulus. mollis est ꝛ modici nutrimẽti. Et inq̃t Galien⁹ in lib. nutrimẽti. Substãtiã hꝫ cõpositã de carne molli venis et musculis generãs humorẽ habentem superfluam humiditatẽ. Sed Halisbas in. v. theorice. capitu. xxij. sic de ea scripsit. Lingue caro temperata est et digestioni obediens: eiusꝙ nutrimentum inter multum et modicum. Cui videtur consentire Isaac in. p. d. cum dixit. Lingua inter lacertos et teneram carnem est mediocris idcirco sola comesta dat nutrimentũ inter durũ ꝛ molle ꝛ mediocre. Que si cum lacerto substãtie ei⁹ iuncto mãducet: erit laudabilior faciliꝰꝙ digerit. Rursus si cum

si cum tenera carne sibi iūcta per quā saliua tori descendit manducet durioris & viscosioris erit digestionis. Unde bonū est si cū obsomagaro .i. sale: pipere & aceto: origano. zinzibere: & similibus comedatur &c. Ex q̄bus pōt q̄s facilie vnusq̄sq; ponere ↄcordiā inter aliqualiter dissonantes auctores: vt pȝ. secundū eīn quod diuersimode lingua consideratur: sic dissimilis existit nutrimentū. Quare cōcludere possumus cū Michaele nostro sic dicente auctoritate Ruffi. Linguarum carnes sunt satis temperate: quare nutrimentū est mediocre in q̄ntitate. Et iō non est periculum linguis laudabiliū animalium vti quandoq;.

Capitulū. cv. ostendit naturaȝ carnis: auriū: nariū: cutis: gutturis: & similium cartilaginosorum.

De his oībus i vno capitulo scribendū esse videtur: cū in suis naturis & cōplexionib[9] similentur. Sed inceptum modū obseruātes dicim[9] q̄ auris est membrū creatū auditui: & factum est ei ostracosum anfractuosum &c. vt dixit pñceps in. iiij. tertij. c. j. Nares vero sunt vie per quas anhelitus trāsit teste Gal. in. v. de accidenti & morbo. c. iij. a quo Consiliator accepit in sua differentia. xlv. cū ait. Nares sunt instrumenta delatiōis aeris ad pulmonem: & odoris ad carūculas: ex pluribus ossibus & cartilaginibus cōposita: quorum instrumentoꝝ ↄplexio est frigida & sicca: vt colligit ex verbis Isaac in particularib[9] dietis scribentis. Nares frigide & sicce sunt. Sunt enim cartilaginose: ideoq; digestioni difficiles. pāꝝ nutriūt. Et supra dixerat. Membra q̄ naturaliter sicca sunt dure digerunt: tardeq; de stomacho eijciunt: & minus ceteris sunt nutrientia: maxime si fuerint de animalibus siccis sicut bobus capris. Que q̄uis bene sint masticata in stomacho et epate bene digesta siccū tamen generant sanguinem & pessimū. Quod itē rū voluit in processu magis cū ait. Extremitates animaliū: q̄ omnino carent pinguedine tarde digerunt: sunt eīn de substantia cutis & neruoꝝ. que quidem videt Rasis sententia in. xxi. continentis. c. lx. & lxi. dicentis. Nas[9] sm̄ Mesue est frigidus & siccus: q̄ est cartilaginosus & est dure digestionis & dȝ comedi cū aromatib[9]. Auris autem sm̄ eūdem est de natura nasi. et sm̄ qd̄ inquit Gal. in libro chimorū. Aures animalium sunt cartilaginose non digerunt nec mutant. Et cutis q̄ est super cartilagineȝ est pauci nutrimenti & difficilis digestiōis q̄ est subtilis & sicca: & hoc est qd̄ voluit Gal. in iiij. c. li. de euchiomia & cachochimia. Cum inter partes animaliū difficile digestibiles sint nares & aures. Et talia enumerata. Qua de re cū Isaac in loco allegato est concludendū dicēte. Labra auribus sunt laudabiliora: q̄ auricule de cute & cartilagine sunt composite. Cartilagines vero si de animalibus iuuenib[9] fuerint & bene coquantur: erūt digestibiles & presertim si de lactentibus fuerint. Ideȝ quoq; de cuti est sentiendū que pellis dicitur & a vulgaribus cutica: que est membrum ex neruo carneq; contextum superficietenus corpus āb iēs omne ac ipsi[9] protectiuū: vt dixit Cōsiliator in differentia. xliij. Et lȝ hec vere cutis sit diffinitio: tamē & aggregato ex cuti & imene conuenit: & ad ꝓpositum facere videtur: quoniam malum dat nutrimentum sua grossicie & terrestricitate siue siccitate. sicuti sensit Auic. in. ij. canonis. c. ccccclij. dicēs.

Meliores ex eis sunt pelles lactentiũ propter humiditatẽ ipsoꝝ: earũ tamẽ nutrimentũ est paruũ viscosum: ꝛ propinquũ est in viscositate et dispositionibus suis nutrimẽto pedũ. Multoqꝫ clarius Rasis in.c.xj. libri tertij Almãsoris cũ inquit. Cutis frigidũ generat sanguinẽ in quo multa existit viscositas et oppilationẽ facit ꝛc. Similiter guttur est frigidũ ꝛ siccũ cartilaginosum: proinde parũ dat nutrimentũ digestioni inobediẽs: ꝛ hac de causa cũ calidis aromatib⁹ decet comedi teste Isaac vbi supra. In quo loco etiã iussit vt nares aures ꝛ huiusmodi cartilaginose partes prepareñtur cũ aceto: obsomogaro. sinapi: carui: pipere: zinzibere ꝛ similib⁹. Si quis autẽ aliqua affectus admiratiõe quereret qua ratione voluerit hic auctor ꝙ huiusmodi mẽbra cartilaginosa que frigida sunt et sicca: vt ipse etiã asserit: cũ aceto ꝛ talib⁹ etiã desiccãtibus mãducarentur: cuꝫ videaꝛ ꝙ siccitas siccitati nõ sit cõiungẽda. Cui respõdebimus ꝙ ita est pofecto: vt ipse ait: quãdo ex talibus iam dictis nutrimentũ expectaremus. Sed qñ intẽdimus eorum maliciã rectificare via condimẽti huiusmodi ꝛ cõueniunt: ꝛ sunt per maxime necessaria vt viscositatẽ ꝛ grossitiẽ cartilaginosarũ rerũ habeãt remouere cũ sua incisione ꝛ subtiliatiõe. Hortamur tamen quoscũqꝫ sanguinẽ habuerint grossum et viscosum vt phlegmatici ꝛ melãcholici: vt a predictis totaliter abstineant aut eis ꝗ͂ rarissime vtantur: quare ꝛc.

¶ Cap. cvj. ostẽdit naturã cordis ꝛ pulmonis ꝛ ꝗ͂tũ in via nutrimẽti faciant ad sanitatem.

Etsi cor sit nobilissimũ mẽbrorũ: vt inquit Auerrois in.ij. celi. cõmento. lxxiij. Et sit princeps corpis primus teste Hali.i.ij. Techni cõmento.xcj. Et ꝓpterea positũ in medio pectoris tanꝗ͂ in loco tẽperatiori: vt ait princeps in.xj. tertij.c.j. Et est minera generatiõis nutrimẽti spirituũ vt idem voluit in libro de virib⁹ cordis.c.ix. Et est fundamẽtũ ꝛ quasi fons caloris naturalis ꝛ virtutis vitalis. vt inquit Hali. in.v. de interiorib⁹. c.j. Et licet inquam cor viuẽs sit plus omnib⁹ mẽbris sanguineũ: ꝛ plus eis calidũ: vt ipse dixit in primo cõplexionum.c.ix. est tamẽ mortuũ: cum ad cibũ peruenit decoctũ: valde ab eo diuersum: qm̃ viuẽs erat membrũ principale. cuius virtutes erãt potẽtes in corpore ac effectus maximi virtutũ organum in corporis modio velut fornax situ. vt noster inquit Conciliator in differẽtia. xlj. autoritate zoar. Mortuum autẽ cor inter vilissimas corporis partes viam nutrimẽti cõputatur: vt idẽ asserit Cõciliator in differẽtia. xxiij. Qm̃ materialis cordis complexio: quã sumpsit ex miscibiliũ mixtione frigida est ꝛ sicca: ꝛ ideo fortis extat texture ac cõpacte: ita vt ignivide rim in cõbustis pre ceteris corpis partibus resistere: ad quod etiã humidũ coadiuuat conculcatũ in idipsum: qꝺ oportuit vt obstaret motibus ꝛ pcussionibus ꝛ caloribus: propter qꝺ supid sita fuit pinguedo quidã equiuoca tamẽ: estqꝫ ipsum dure digestionis et delationis id est penetrationis ꝛ melancholici magis alimenti. hec padubanensis ipse. Cũ tamen bene digeriꝛ caro cordis multi est nutrimenti licet non laudabilis: vt sensit Isaac in particularib⁹ dietis.c. proprio cũ ait. Cor dure est substãtie ꝛ nature lacertoruꝫ pertinẽs: tarde de stomacho eijcitur: bene tamen digestum multum nutrit ꝛc. Hoc idem voluit Almansor in.iij. c.xj. cum inquit. Cor calidũ est ꝛ dure substãtie: quod ꝛ tarde digeritur ꝛ nõ multum nutrit. Et in.xxiij. cõtinentis idem sic scripsit in.c. dcxxxij. autorita

te Gal. in libro nutrimēti. Substātia cordis est caro solida musculosa: ideo est difficilis digestionis tarde descensionis de stomacho: et penetrationis de intestinis quando digeritur: ꝛ qđ lucratur de eo corpus modicū est. Sꝫ in libro chimorum dixit ꝙ est abundātis nutrimenti. quod etiam voluit Bunmasui. quibus concordat Haliabas in. v. Theorice. c. xxij. dicēs. Cor solidum est ꝛ digestioni inobediens valde: quod qui comedere voluerit: oportet post illud zinzibere vti condito. ꝛ comedat ipsum cum pipere: ꝛ cimino: ꝛ saturegia: cuius digestio si plena fuerit plurimum nutrit. ꝛ hec fuit Gal. sententia in. iij. de alimētis. c. xij. dicentis. Cor secundū stomachū quidem durum est: ꝛ propter hoc indigestibile ꝛ tarde pertrāsitionis. Si autē digeratur bene alimentum non paucum dat corpori. Concludamus igitur cum Michaele nostro sic scribente. Cor vt cibus debet graduari frigide ꝛ sicce cōplexionis: cum sit arteriosum ꝛ neruosum satisꝙ omnia frigida sunt ꝛ pauce carnis: ꝛ ideo aut dimittatur omnino: aut eligatur ex iuuenibus animalibus ꝛ pinguibus: et si cum sale pipere ꝛ cimino accipiatur remouetur nocumentum eius. Ciminum tamen mihi non placet cum horribilis sit saporis: sed loco eius feniculum sumatur.

¶ De pulmone vero dicimus cum Cōciliatore in differentia. xcix. ꝙ ipse est terminus caliditatis naturalis in euentationem cordis ordinatus: separat enim ꝛ distinguit animalia calida a non calidis: calidiora enim eguerunt in euentatione caloris pulmone seu sanguinem habentia: reliquis vero sufficit euentatio cum brachijs: vt in piscibus ꝛc. Et propterea fuit creatum ꝛc. Sed in proposito nostro consideratus frigide et humide existit cōplexionis in primo: vt Michael refert. Quod etiam antiqui sensisse videntur cum dicat Isaac in particularibus dietis: ꝙ pulmo sit facilis digestionis: et facile de Stomacho eijciatur propter leuitatem ꝛ raritatem substantie: proinde ceteris membris corporis nutrimentū gignit pertinens phlegmatico humori. ꝛ Haliabas in. v. Theorice dixit absolute ꝙ pulmo parum nutrit: ꝛ phlegma generat. Rasis autem in. iij. Almansoris inquit. Pulmo tarde digeritur paruꝫ nutrit et est frigidus. Et in xxij. continentis. c. cccxliiij. sic etiam ait autoritate Galieni. Pulmo leuioris digestionis est epate ꝛ splene, iuxta modum raritatis corporis ipsius: tamen minoris nutrimenti est: et nutrimentum eius est phlegmaticum. Et propterea dixit. Ruffus in libro regiminis. Pulmo est modici nutrimenti valde. et Joannitius dixit. Hoc accidit causa siccitatis ꝛ leuitatis ipsius. Et iterum Ruffus inquit. Juxta modum leuitatis substātie debuit esse velocioris digestionis: tamen quia ipse natat in superioribus stomachi factus est tardioris digestionis.

¶ Idem quoꝗ sensit Paulus. Auicenna vero in. ij. canonis. c. dlxxiij. dixit. Pulmonis nutrimentum est paruum declinās ad phlegmaticum. Et infra dixit. Eius digestio est facilis: ꝛ in ipso est constrictio ventris. Et sic ipse ꝛ Isaac vidētur esse cōtrarie opinionis ꝗ̄ prefati sapientes: qui absolute pronūciauerunt ipsam esse digestionis difficilis: quibus magis assentimus. Pro cōcordia tamē dicere possumus ꝙ aut textus est corruptus: et vbi dicit facilis dicere velit difficilis: aut (et forsitan melius) intellexerunt omnes ꝙ absolute pulmo difficulter digeratur. In comparatione tamen

ad epar ⁊ splenem faciliter. Qđ vide tur Gal. voluisse in .iij. de alimētis .c. xj. dicēs. Pulmo digestibilior est epa te ⁊ splene ꝙto eis rarior: ad nutrire aūt minor. Alimentis vero ꝗ dat cor pori phlegmatico suis ⁊ magis ⁊c. Et propterea pulmones aīalium di mittant: aut eligant solūmodo ex ani malibus iuuenibus temperatis: aut temperamento vicinis: vt hedi pin guis: vituli: porci: ⁊ similium: vt Mi chael inquit ⁊c.

Capitulū .cvij. ostendit naturā stomachi: matricis: intestinorum ⁊ similium pro ꝙto via cibi ⁊ nutri menti faciunt ad sanitatem.

De his oībus in vno capitu lo scribendū est. cum eius dem fere sint substātie cō plexionis ⁊ nature: sȝ ostē dētes q̄d sint hec dicam⁹ cum nostro Sauoronola in sua pra ctica sic scribente. Stomachus est mē brum organicū cōplexione frigidum ⁊ siccū: in medio corporis situatū tu nica neruosa intrinseca ⁊ carnosa ex trinseca cōstitutū: cibi ⁊ potus ꝑ meri bo ore susceptiuū: atq̄ ipsius calore proprio ⁊ circūstantiū mēbrorum adiu torio digestiuū. Intestina aūt, vt dixit Consiliator in differentia .cciiij. sunt mēbra corporis ceteris longiora du plici consita tunica iuuatiui ⁊ super fluitatis contētiua: q̄ sex extāt nume ro: vt ex .xvj. tertij colligendū a princi pe. Matrix vero est mēbrū cōcauum: neruosum pelliculosum spissuȝ neruo sum in ꝯcauitate alchatin locatū ad rotūditatē quādā figuratū ⁊c. Ex qui bus descriptionib⁹ cōplexio horum mē brorū intelligit: que frigida est ⁊ sicca de sui nā in viuis animātib⁹: frigidior vero in mortuis plurimū: ⁊ ꝓpterea dicebat Isaac in .c. xvj. dietarum vniuer salium. Carnes stomachorum dure sunt ad digerendū. Et in particulari bus etiam inq̄t. Mēbra sicca naturali ter sicut neruus: cutis: intestina: vēter vulua .i. matrix ⁊ similia dure digerū tur: tardeq̄ de stomacho eijciuntur ⁊ minus ceteris sunt nutritiua: ⁊ maxi me si fuerint de animalibus siccis na turaliter. Quod etiā voluit Almāsor in li. iij. xj. dicēs. Vēter tarde digerit: qui frigidus existēs parū nutrit atq̄ phlegmaticū generat sanguinem. Et in .xxiij. continentis idē Rasis .c. cccccc lxxij. sic scripsit. Vēter intestina ⁊ ma trix animaliū solidiora sunt carne: iō lȝ digerant perfecte de eis generatur sanguis non purus carens bonitate: imo generat humor vehemētioris fri goris ⁊ crudus indigēs tpe longo in sui alteratione ⁊ trāsmutatiōe: lauda biliores tñ sunt vētres aīalis lacten tis ex humiditate ⁊ veloci digestione ipsorū. Auctoritate ēt Pauli dixit qđ vētres ⁊ intestina sint tarde digestio nis ⁊ generēt phlegma. Haliabas q̄ȝ in .v. theorice .c. xxij. sic ait. Intestina: stomachus: ⁊ iecora omnia membra neruosa sunt ⁊ solida duraq̄ digestio ni inobedientia queȝ generāt sangui nem bonus nō est: sed malus ⁊ ad fri giduȝ inclinus: nec aliq̄d peruenit ex eis ad corp⁹ nutrimentū ⁊c. Princeps quoq̄ in .ij. canonis .c. cccccccxxxvij. di xit. Venter paruī est nutrimenti ⁊ ma li chimi: ⁊ similiter qđ simulat ei ex vi sceribus ꝙuis ei⁹ bona fiat digestio: que fuit Gal. snīa in lib. de euchimia ⁊ cachochimia dicētis. Partes que in animalibus difficile sunt digestibiles sunt intestina ⁊ venter ⁊ matrix. et in libro de subtiliante dieta .c. viij. sic ēt ait. Vitandus est esus viscerum sicut ⁊ sanguinis: quoniam ipsa superflui ta sunt ⁊ digestibilia ⁊ pachichima: quod ⁊ de ventribus: cum eiusdē sint nature: intelligi potest quare aut di mittantur omnino: aut eligantur so lummodo ventres volatiliū potius

q̃ ambulantiũ:⁊ non omniũ ſed laudatorum vt anſeris ⁊c.dicēte Iſaac in particularibus dietis.Uēter oīm volatilium lacertoſus eſt ⁊ durus ad digerendũ:ſed ſi digeretur multũ dat nutrimentũ: omnibꝰ tamen vētribus anſerinus eſt melior ⁊ laudabilior propter copiã ſue humiditatis:poſt hũc galli naſcentis venter commēdatur. Quod etiã ſenſit Auic.in.ij.canonis. c.xlvj.cum ait.Uentres earũ.ſ.anatũ ⁊ anſerũ ſunt ſuaues.Et in.c.ccxxvij. eiuſdē ſic inquit.Uentres auiũ qñ digerũtur ſunt melioris nutrimenti q̃ aliorũ: ⁊ precipue gallinarũ ⁊ anſerũ. Qđ non minus voluit Raſis.in.xxiij. continētis.c.dcxv.Et fuit ſentētia Gali.in.iij.de alimētis.c.xx.dicentis.Uētres nutritiui ⁊ delectabiles ſunt qui anſerum ⁊ impinguatarũ gallinarũ: hi enim tantũmodo approbātur.Inteſtina aũt ⁊ matricē nullibi cõmēdata reperi:vituperata aũt in omnibus prefatis locis:⁊ ꝑcipue ab Iſaac in.j. doc.cũ inquit.Mēbra acute ⁊ oſſibus remota ſunt indigeſtibilia ⁊ inſipida: groſſiorē habentia carnē:copiam malorũ chimoꝝ generãtia propter duas res.Una q꞉ vijs ſunt vicina per quas humoꝝ feces expellunt.Alia propter longinquitatē pororũ cutis per quos ſue humiditatis ſuperfluitas nequit egredi.Alia propter oſſium abſentiã vnde tenera fieri neq꞉ collidi poſſunt. Ideoq꞉ venter ⁊ inteſtina ⁊ ſimilia vt matrix ⁊c.ſunt groſſiora ⁊ male nutribilia:⁊ propterea finiamus hoc capitulum dicētes cum Michaele noſtro: ꝙ huiuſmodi relinquenda ſunt guloſis qui cum eis ⁊ vino dulci in eorum interitum ſolatiantur.

¶Capitulum.cviij.oſtēdit naturã epatis ⁊ ſplenis prout faciunt ad nutrimentum:declarando que ipſorum ſint meliora ⁊ eligibiliora.

Declarãtes quid ſit vnũquodq꞉ predictorũ:dicemus primo cũ Aui.in.j.ſ. doctrina.iij.c.ij.Epar eſt ſicut ſanguis cõgelatꝰ.et cum eodem in.xiiij.tertij ſic ſcribēte. Epar eſt mēbrum qđ generat ſanguinē:⁊ eſt caro rubea quaſi ipſa ſit ſanguis verus cõgelatus.⁊ cũ Gali.in.v. interiorũ.c.vij.dicēte.Epar eſt inſtrumentũ faciendi ſanguinē.⁊ in.v.de iuuamentis mēbrorũ.c.iij.epar eſt principiũ venarũ ⁊ primum inſtrumētorũ generantiũ ſanguinē:⁊ hoc ꝓpter ſuã ſubſtantiã carnoſam:quã qui cõſiderauerit inueniet ipam eſſe propinquã nature ſanguinis.A quibus ſumpſit Cõciliator in differētia.xlvij.cũ inqt. epar eſt ſanguis inſpiſſatus:⁊ ipſius primũ generationis inſtrumentaliter organũ.Quas cũ habeat in viuēte dignitates mortuũ quoq꞉ alias quaſdã habet proprietates ⁊ bonitates:cum plurimũ faciat ad nutrimētũ:vt dixit Iſaac in particularibus dietis:qñ ſic ſcripſit.epar omnibꝰ mēbris groſſius eſt ⁊ durius digeri:ſanguinē tñ generat laudabilē et nutribilius eſt carne non habēte pinguediuē:ſed lactentiũ epar ceteris eſt melius.galline autē adhuc melius q̃ lactentũ ⁊ precipue ſi galline nutrimentũ fuerit tritici farina cum lacte diſtēperata ⁊ ficubus. Et in.c.xxj.v.d.Ficatum omniũ animalium.durum eſſe cõſtat tamē laudandum eſſe anſerinum ⁊ gallinaceũ eſt melius.Que quidē fuit Gal.ſentētia in.iij.de alimentis.ca.xj.dicentis. epar quidem omniũ animaliũ groſſi chimi eſt:et quaſi indigeſtibile ⁊ tarde pertranſitionis exiſtens.⁊ in libro de euchimia.c.iij.ait epar non eſt cachochimum.a quo ſumpſit Auicen. in ſecundo canonis.c.ccxxxiij.cum dixit.humor generatus ab epatibꝰ eſt groſſus:⁊ ſanius ex eis eſt epar anatis pinguis ⁊ gallinarum pinguium

et infra ſic ait. Amplius epar eſt tar-
di inceſſus ivenis: niſi eparanatis pin
guis. ⁊ ſimiliter Haliabas in. v. Theo
rice. c. xxij. dicens: epar complexione
polida ⁊ humida: ſapor ⁊ iocundus
eſt: ſed groſſum eſt ⁊ digeſtioneʒ im-
morans: quod ſi digeritur plurimo
paſcit corpus cibo: ⁊ ſanguis ex eo ge
neratus laudabilis exiſtit. Laudabi
lius aũt oib⁹ epar ⁊ iocũd⁹ ē āſeris i-
pinguate cũ paſta ⁊ lacte. Deide gal
linarum impinguatarũ: poſt que por
cinũ: omnis etenim animalis ſagina
ti epar delectabile eſt: maximeqꝫ ſi cũ
lacte fuerit ſaginatum: oportet auteʒ
quadrupedum comedentes epar nõ
multum ſumere: digeſtione etenim
immoratur hec ipſe. Cum quo videt
conſonare Raſis in. iij. Almanſoris. c.
xj. dicēs. Epar calidum eſt ⁊ humidũ:
quod ⁊ tarde digeritur: ⁊ graue exi-
ſtit. Et in lib. xxv. ꝯtinētis c. ccccccclxiij.
cum ait auctoritate Gal. in lib. nutri-
menti. Epata animalium ſubiectorũ
ad comeſtionem generant humoreʒ
difficilis digeſtionis: tarde deſcenſio
nis de ſtomacho: ⁊ penetrationis de
inteſtinis: ⁊ melius epar in omnibus
conditionibus eſt animalis comeden
tis fic⁹ ſiccas. Et ſubdit. Et epar ana
tis cum nutrimentum diſtenperatur
cum lacte ē delectabile valde. ⁊ abun
dantis nutrimēti valde: generat ſan-
guinē laudabilem ⁊ humorem in vl
tima bonitate: ⁊ diſpoſitio eius in di
geſtione in ſtomacho ⁊ egeſtione eſt
ſatis digna. ⁊ poſt ea auctoritate Bi-
maſui dixit. Epata oīm aīalium cali-
da ſunt ⁊ humida: tarde digeſtionis:
⁊ generant ſanguinē groſſum ad mo
dum illius quem generant ſplen et te
ſticuli: ſed epata gallinarium lauda
bilia ſunt: p̄cipue ſi fuerit impingua-
te ⁊ proprie ſi comedunt ficus ſiccas
⁊c. Eligātur itaqꝫ epata anſerum ana
tum pinguium: ⁊ galinarum ſagina-
tarum: de inde porcorũ: deinde alio
rum animalium lactentium: vt Mi-
chael noſter ait. ❡ De ſplene autem
dicamus cum Auicē. in. xv. tertij. c. ij.
ꝙ ipſe eſt mēbrum linguoſum longũ
cõiunctum cũ ſtomacho a ſiniſtro ſuo
vſqꝫ retro vbi eſt dorſum: attrahens
melancholiam. Gal. vero in. v. de iu-
uamentis membrorũ. c. iij. dixit de eo.
Splen eſt inſtrumentum ad purgan
dum ſuperfluum feculentum genera
tum in epate: et propter hoc ꝙ ſplen
eſt ſaccus melancholie: illaudabilis
eſt nutrimenti via cibi: ⁊ cũ in men-
ſam venerit: ⁊ corruptuʒ ⁊ melancho
licum ſanguinem generat: ⁊ digeri-
tur dure et tarde de ſtomacho eijci-
tur: vt inquit Iſaac in particularibus
dietis: vbi ſubdit. Splen autem porci
melior eſt ceteris propter ſue ſubſtā-
tia raritatem ⁊ ſubtilitatē. Quod etiā
voluit Princeps in. ij. canonis. c. cccccc
xxj. dicens Melior ſplenum eſt ſplen
porci cum hoc tamen eſt mali chimi.
In ipſo enim eſt ſtipticitas quedam
et generat ſanguinem melancholi-
cum: et eſt tarde digeſtionis propter
ſuam ſtipticitatem. et hoc eſt quod
ſenſit Raſis in. xj. capitu. libri. iij. Al-
manſoris cum ait. Splen mali exiſtēs
nutrimenti tarde digeritur: ac nigruʒ
generat ſanguinem. et in libro. xxij.
continentis. capitu. cccclxxxiiij. idem
retulit auctoritate Gal. Ioānitij et
Bimmaſui. A quibus non diſceſſit.
Haliabas in. v. Theorice. capitu. xxij.
cum inquit. Qui ex ſplene ſanguis
generatur malus eſt: et ad choleram
declinans nigram: ſed tamen ſi de
porco ſumatur minus malum ſequi-
tur: ⁊ animalium ſplenes ſaginatorũ
minus mali ſunt ꝙ̄ macrorũ. Quare
comedentem pinguidini illum admi
ſcere oportet. ⁊ optime coq̄re ⁊c. Qui
omnes a Gal. fonte copioſo accipere
in. iij. Alimentorũ. c. xj. dicentis. Splē
quidem neqꝫ ad guſtum bene dele-
ctabilis eſt: habet enim ponticũ ap-

parens meritoqꝫ cachochim⁹ esse cre ditur melancholici sanguinis genera tiuus existens. Et in lib. de euchimia et cathochimia. c. iij. sic etiã inquit de ipso Splen sufficienter est cachocim⁹ et melancholichus. In porcis autem minime ẽ talis. Omnes tñ hortamur vt porcinio et quocunqꝫ alio splene õ= termisso: cibis aliijs melioribus refici antur.

Capitulum. cix. ostendit natu ram testiculorũ: renũ: et vberũ: et õ eis quo ad nutrimentũ sit eligẽdũ

Testiculi sunt vnum de mẽ bris corporis principalib⁹ plus pro cõseruatione spe ciei qꝫ indiuidui generatũ vt colligitur ex sententia Principis primi. doc. v. c. i. et in cãticis de eis sic scribentis. Testiculi sunt mẽ bra generationis. A quo sumpsit Mi chael noster in sua practica cũ ait qꝫ ipsi sunt membra glandosa: alba: ex tra corpus eminentia: geniture per se et principaliter generatiua seu produ ctiua etc. Quorũ cõplexio prout etiaꝫ pertinet proposito: calida est et humi da vsqꝫ ad scõm. teste eodeꝫ in. ij. tra ctatu libri sui. Et quemadmodũ scri psit Auicẽ. in. ij. canõis. c. cccccc xxi ij. Plurimi ipsorũ sunt difficilis digestio nis plurimi nutrimenti: et propre cum sunt de aialibus magnis grosse car nis. Que quidẽ fuit sententia Rasis in. xxi. continentis. c. cclxxvij. et Gal. in iij. de alimẽtis. c. vi. cum inquit. Ani maliũ testiculi indigestibiles sũt et ca chochimi: digesti autẽ bene nutritiui quod autem magis et minus in ipsis proportionale est dico secundum car nen: in quantum enim porcorum caro ea que aliorum est melior intantum et testiculi testiculis. Soli autem qui callorum optimi secundum omnia et maxime saginatorũ. Et in. c. xx. eius dem dixit. Testiculi sunt optimi et ma xime impinguatorum gallorum. Et in. ij. c. de euchimia et cachochimia sic etiam de eis ait. Epar non est cacho= chimum: renes autem et testiculi non euchimi preter eos qui gallorum et propterea dixit Auicen. in. ij. canonis c. ccccccccxxij. Melior testiculus est il= lius cuius bonus est testiculus: et qui est adolescentium: et testiculus qui ẽ magnorũ hyrcorum et que eis assimi lantur: de arietibus et tauris non di= geritur: et non est sicut testiculus gal= lorũ: et precipue impingnatorum: nã ipse est bonus valde. Et subdit. Non habet bonitatem nutrimẽti mamilla rũ: nisi testiculus gallorũ impingua= torũ: ipse namqꝫ est boni nutrimenti plurimũ et oẽs species testiculi qñ di= gerũtur ꝓprie qui nõ sunt difficilis di gestionis plurimũ nutriũt. Ex quib⁹ manifestũ est quantũ gallorũ testicu li sunt cõuenientes. et ideo dixit Auer rois in secunda parte canticorum cõ= mento. cxi De testiculis gallorũ ha= betur opinio: qꝫ ex eis tantum pond⁹ sanguinis generet. quãtũ ipsi sñt qꝫ aliijs postpositis his securissime po= terim⁹ vti et õbiles essent etc. De ma= millis vo dicam⁹ cũ Auicẽ. i. xij. tertij sic eo describẽte mamillã. Mamilla est membrum creatum ad generan dum: lac vt nutriatur cum eo nouiter natus in introitu sue natiuitatis et vsqꝫ quo confirmetur et crescat eius virtus et fiat conueniens ad digeren= dum cibum fortem solidum. Conci= liator vero in differentia. cxcv. dixit qꝫ mamilla est instrumentum generati uum lactis: qõ cõponit ex arterijs ve nis et neruis carne alba sensibili: vt sanguis in ea in lac vlterius deco= ctum dealbetur etc. Et propterea be= ne dixit. Michael noster cum ait. Uberum carnes sunt similes carni= bus glandosis: et complexio ea= rum est humida declinans ad frigidi

taté: sunt boni saporis et dulcis: et ex eis generatur sanguis bonus: et multum nutriunt licet tarde digerantur. Que quidem fuit sententia Haliabatis in .v. theorice. ca. xxij. Et Almansoris in libro. iij. c. xj. dicentis. Uber est frigidum grossum: quod licet multum nutriat tarde tamen digeritur. Et in xx. continentis. c. cccclxxx. sic etiã Rasis inquit. Mamilla si comeditur: vt dixit. Gal. in libro nutrimenti: plena lacte nutrimentum eius: post digestionem bonam: erit primũ nutrimento carnis: tñ nisi conditionabilis fiat digestio ipsius de ea generatur humor crudus aut phlegma. Et dixit. Bimmasui. Mamilla frigida est et sicca ex neruositate que in ea: tamen si in ea fuerit lac erit velocioris digestiõis et laudabilior ex complexiõe: sed comedẽda est cum aromatibus: vt velox fiat descẽtio eius de stomacho et c. Gal. aũt ante hos oẽs in tertio de alimentis. c. v. sensit qđ dictũ est quando sic ait. Qui autẽ in mamillis quando habent lac: insinuant et aliquid dulcedinis illius: et ꝓpter hoc desiderabile lecatoribus edulium adenes pleni lacte facti et maxime in porcis. Quod autem ex ipsis alimentum bene quidem digestis prope id est qđ scđm carnes: magis aũt defectiue elaboratis crudum et phlegmaticũ humorem generãt et c. A quo sicut et ceteri: princeps accepit cũ in. ij. canonis. c cccc ccxlvj. scripsit. Uber natura est frigidũ et siccũ propter neruos plures qui sunt in ipso: et nutrimentũ vberis pleni lacte quando digeritur propinquũ est nutrimẽto carnis. Et illud est melius in quo est lac: quoniã facit ipsum velociter descendere: si est de animali bone carnis boni humoris grossi et fortis erit generatiuũ. Et in capitulo. cxlvj. eiusdem dixit. Mamille quidem nutrimentũ est bonum: ꝙ si in ea est lac: est grossum et c. Eligantur igitur: vt Michael iubet. vbera de animalibus iuuenibus et temperatis et c. ¶ De renibus postremo dicamus cum Auicenna in. xviij. tertij. ca. dicente. Renes fuerunt creati ad hoc vt sint instrumentum mundans sanguinem ab aquositate superflua et c. Et quia sunt duo membra carnea dura et in complexione calida sicca: vt noster inquit Sanoronola. Quod etiam sensit Auicenna in. ij. canonis. ca. ccccclxxx. cum dixit. ꝙ ad siccitatem sunt declinantes propterea parui sunt nutrimenti et humor eorũ est malus. sunt difficilis digestionis et horridi saporis: laudabiliores tamen ex eis sunt renes hedi lactentis inquit ipse. Quod etiam voluit Isaac in. p. d. cum ait Renes duobus modis sunt illaudabiles: immo propter sue substantie corruptionem et credo ꝙ velit dicere compactionem et duritiem et grossitien. Secundo quia eorum nutrtmentum fuerat vrine pinguedo: vnde sanguinem generant grossum et pessimum. Et ideo dicebat Haliabas in. v. Teorice. ca. xxij. Renes malus est cibus propter eam que in eis est vrine qualitatem. Et similiter Rasis in. iij. Almasoris. c. xij. inquit. Renes tarde digeruntur: qui nec bonum generãt sanguinem: nec multum dant nutrimentũ. Et in. xxiij. cõtinentis. c. ccccccclx. auctoritate Gal. dixit ꝙ malum humorem generant manifeste: et digestio eorum est difficilis et laboriosa. Et Ruffus inquit ꝙ sunt male digestionis et nutricatiõis Et Joannitius ait. ꝙ nõ sunt laudabiles ex grossitudine substantie ipsorũ neqꝫ in nutrimento ex malitia chimi generati de eis: neqꝫ in solutione ventris ex taeditate descentionis ipsorũ quare preter hedinos laudatos alij dimittantur.

¶ Capitulũ. c x. ostẽdit naturam: pedum et caudarum animalium in via nutrimenti: et quõ eligendi et c.

Pedes ꝛ cauda sunt mẽbra corporis manifestissima: ꝛ ppterea diffinitione non indigerent. Attamẽ id mihi minime videtur esse pretereundum quod scripsit Gal. in.iij. de iuuamentis mẽbrorum.c.j.cum ait. Pes est instrumentũ ambulationis in hoīe qui est aīal sapiens: ꝛ ambulatio fit per motum ꝛ fictionem: pedes ergo sunt instrumẽta fixionis ꝛc. Et quis hec descriptio pedibus hoim sit attributa: põt tñ ꝛ pedibus brutoruꝫ cõuenire: vt tñ nostro pertinet proposito de eis dicendũ est cum Auicẽ. in ij.canonis.c.ccccclv. dicente. Pedes generãt humorem viscosum nõ grossum. sed ipse est laudabilis ꝛ paucarum superfluitatum. Et infra subiunxit. Boni sunt digestioni ꝛ boni chimi viscosi nõ grossi. Et significatio bonitatis digestionis eorum est velocitas inflationis ipsorum ꝛ dissolutionis in decoctione. Uerum eoruꝫ nutrimentum non est multũ. Qđ sensisse videtur Haliabas in.v. theorice cap. xxij. dicens. Pedes aures ꝛ labia: omnia hec neruosa sunt paululũ carnis habentia ꝛ adipis parum nutriunt celerius digeruntur. Amplioris nempe quãm reliqua membra sunt motus: quare a stomacho citius descendunt sue viscositatis causa: ꝛ qui ab eis generatur sanguis bonus est ꝛ laudãd⁹: Et similiter Rasi in vigesima tertia cõtinentis. capit.cccccclxj. dixit auctoritate Gal. Pedes generant chimum viscosum: tamen nõ grossum: ꝛ sunt conuenientis digestionis carentes superfluitatibus boni chimi: et velocis digestionis. Deinde subdit auctoritate eiusdem in lib. de chimis: quod generãt humorem viscosum nõ grossuꝫ. ꝛ hñt signũ sup hoc ex dispositione ipsoruꝫ in decoctione: qr id qđ augeť ꝛ liq̃fit in coquendo bonum erit in digestiõe ꝛ in.iij. Almansoris. capitulo.xj. ait. Pedes sanguinem generat viscosum qui frigidior ac leuior existit illo quẽ caro gñat. Quorũ ãteriores leuiores sunt ꝛ calidiores: posteriores vero grauiores sunt ꝛ frigidiores. A quo sumpsit Isaac in pticularibus dictis cum inquit. Extremitates aīalium quia omnino carent pinguedine: tarde digeruntur sunt enim substãtie cutis et neruorum: sed quãm semper sunt in motu ꝛ labore digestibiliora sũt neruosis membris. ꝛ immobilibus ꝛ non laboriosis: quia neruosa nec laborem habentia viscosum dant nutrimentũ lubrificatiuum a stomacho ꝛ ex intestinis cito descendens. Necesse est ergo vt extremitates simile generent nutrimentũ: sed tamen nõ tãtũ. qđ sic pbatur. Cũ em̃ coquuntur per partes suas dilatantur quod significat leuitatem ꝛ subtilitatem: paruũ tamẽ eorũ ẽ nutrimẽtũ. Et post aliq̃ subiũxit. Pedes anteriores posteriorib⁹ sunt meliores propter fundamentũ naturalis caloris eis vicinantis. Concludamus itaqꝫ quod cũ pedes quadrupedum sint de numero ciborum superfluitates nõ habentiũ. vt dixit. Gal. in libro de dissolutione continua. securi sint ad sanitatẽ: pmaxime cholericis ꝛ sanguinẽ subtilem habentibus cõuenire videntur. Eligantur ergo pedes laudabilium aīaliuꝫ ꝛ decoquantur vsqꝫ ad dissolutionem ꝛ preparentur cũ aceto ꝛ croco: ꝛ sic remouebitur eorũ nocumentũ si quod ex grossitie ꝛ viscositate ipsorũ timetur: vt Michael inq̃t. Et eorũ patina apponi prima mensa consueuit ꝛ mirũ modum appetentiam excitabunt: vt obsonioruꝫ retulit autor. ¶ De cauda autem dicimus cum Rasi in.xxij. continentis.c. ccccxxvij. autoritate Gal. sic scribente Caude sunt magis solidiores ventribus ꝛ intestinis. ꝛ iuxta hunc modum erit difficultas digestionis ipsa

rum ꝛ paucitas nutrimenti: tamen superfluitates ipsaꝝ sunt modice ex motibus ipsarū: ꝛ propter hoc quidā modernorum dixerūt ꝙ cauda est satis cōueniētis nutrimēti propter sui motum cōtinuū. Quod tamen dictum sic absolute nō est conueniēs: cum dicat Isaac in particu. dietis ꝙ nō solū cauda: sed etiam mēbra que caude sunt vicina: ꝛ a calore naturali longinqua duriora sunt ꝛ indigestibiliora minusꝙ saporosiora. Quod fit duobus modis. Primo ꝓpter calorez naturalē ab eis remotum. Secundo quia fuerūt nutrita sanguine male i epate cocto. Et hoc videtur sensisse Rasis cum in iij. Almansoris. c. xj. inquit. Cauda est calida que stomacho nocēs fastidiuz facit ac cholerā generat rubeam. Et in libro. iiij. suorum aphorismoruz sic quoqꝫ ait. A capitibus homines sibi precauere debent ꝛ a caudis. Philosophi eñ dixerunt ꝙ carnes pilose venena nō euadunt naturaliter. ꝛ maxime capita eoꝝ ꝛ caude: ꝛ ideo comedi nō debēt que fuit ꝑ parte Gal. sententia i libro de euchimia ꝛ cachochimia c. iiij. cum caudā enumerauerit inter partes difficilis digestionis ꝛ mali chimi. quāobrem vsum eius nō laudam⁹ ad sanitatē pacto aliquo quemadmodum pedes laudabiles plurimum cōmendamus.

Capitulū. cxj. ostendit naturam sanguinis ꝛ pinguedinis ꝑ quāto via cibi quādoqꝫ sumunt ur.

Sanguis ꝛ pinguedo nō sunt corporis membra quemadmodum sentiūt medici verū qꝛ cum mēbris vicinitatē habēt: de ipsis postremo mihi videt̄ esse scribendū tanꝙ si mēbra quedā forent: quātum ad sanitatis custodiā pertineant. Licet eñ sanguis in viuēte aīali: vt dicit Cōciliator in differētia. xxx. sit humor calidus ꝛ humidus sapore dulcis odore fetidus minime coagulabilis solus. que diffinitio soli sanguini prout ab alijs distinguit̄ humoribus conuenire videtur. Tamē cōsiderat⁹ prout via cibi ex aīalibus sumitur: est quoddā cōfusum ꝛ cōmixtum ex oīb⁹ quatuor humoribus: qui proprie a medicis massa humoralis nūcupatur: alterius cōplexionis ꝙ dictū sit alteriusꝙ nutrimēti ꝛ illaudabilis: cuiuscūꝙ fuerit animalis: ꝛ presertim domestici. vt ex dictis Isaac cōprehēdi pōt: ꝗ in. c. xiiij. dietaruz vniuersaliū inquit. Siluaticoꝝ sanguis subtilior est ꝛ acutior: qꝛ minus sunt comedētia: ꝛ sunt sicciora ex nimio motu ꝛ calore aeris. vbi eñ aluntur semper sole cooperiūtur. vnde pori rarificantur ꝛ superfluitates humorū dissoluuntur: ꝛ qꝛ parū comedunt atqꝫ bibunt. Sanguis vero domesticoꝝ datus est cōtrarius: qꝛ durior: grossior: viscosior: atqꝫ nutribilior ex paruitate aeris ꝛ defectione mouēdi ꝛ multitudine comedēdi atqꝫ bibendi: vnde pori oppilantur: ꝛ nutrimenta ingrossantur: que videt̄ fuisse Gal. sententia in. iij. alimentorū. c. xvij. dicētis. Omnis quidē sanguis difficulter digestibilis est: ꝛ maxime qui grossus ꝛ melācholicus qualis qui bouz: Qui autem leporū tanꝙ delectabilissimus appreciatus est. ꝛ in. c. xxij. eiusdē inquit. Superfluicus ꝛ indigestibilis est omnis sanguis: scdꝫ quemcūꝙ modū ipsum preparauerit aliquis. ꝛ in libro de subtiliāte dieta. c. viij. sic quoqꝫ ait. Et sanguinis vsus omniū animalium vitandus est: ꝛ multo magis ad subtiliantem dietam. A quo sumpsit Rasis cum in. xxij. continentis. ca. cccviij. sic scripsit autoritate Pauli. Omnis sanguis est difficilis digestionis: ꝛ precipue sanguis grossus qui declinat ad

cholerā nigram ad modū ſanguinis
teuri ⁊c. ꝓpterea ipſius comeſtio: quo
modolibet fugienda eſt: lꝫ ꝙ plures
ex ſanguine porcino ſanguinaceos fa
ciant cū eo admiſcētes lac pinguedi-
nem cū feniculi ſemine: ⁊ eis in hye-
me, vtātur: neſciētes quantū mali: ex il
lorū comeſtione: ⁊ in ſanitate detrimē
tum ꝑueniat. quare ⁊c. ¶De pingue
dine autē dicimus cū Serapione au-
toritate Gal. ſic dicente. Quādo aīal
eſt humidū generatᷣ in eo pinguedo:
ſicut porcus. Et quādo eſt ſiccū gene-
ratur in eo adeps: ſicut taurus: capra:
⁊ alia que habēt cornua: ⁊ in hoc dif-
ferunt. Erit igitur pinguedo id quod
a vulgaribus laridū dicitur. Adeps
vero ſiue vnctuoſitas id qꝺ axungia
nuncupatur. Et hoc eſt qꝺ ſenſit Ha-
liabas in .v. Thorice. c. xxiij. cū ait. Pin
guedinis cōplexio calida eſt ⁊ humi-
da. Adeps vero minꝰ calidus eſt ⁊ hu
midus ꝙ pinguedo: ſunt autē ambo
phlegma ⁊ ſuperfluitas humida: ſto-
machū eneruant ⁊ in calorē cito alte-
rantur: ⁊ eoꝝ modicū eſt nutrimentū
⁊ ſanguis quē generāt nō eſt laudabi
lis. Ubi ſciendū eſt ꝙ ipſe Haliabas
ſicut ⁊ alij de noībus nō curātes: qñꝙ
ſicut in prehabitis: adipis ⁊ pingue-
dinis noībus abutitur. Iſaac etiā idē
voluit qꝺ dictū eſt cū in .v. d. ſic ſcripſit
Unctuoſitas ſiue adeps eſt illa que in
bobus creſcit: que calidior eſt ⁊ humi-
dior ꝙ pinguedo que in porcis gene-
ratur: qꝛ vnctuoſitas calorē naturalē
habet ꝓpter vicinū ſibi carnis calorē:
pinguedo vero frigidior eſt vnctuoſi-
tate ⁊ ſiccior: qꝛ a carnis calore eſt re-
mota ⁊ ab eius humiditate. Generatᷣ
autē adeps ex aquoſitate ⁊ vnctuoſi-
tate ſanguinis quam frigiditas coa-
gulat: ideoꝙ ipſam reſoluit caliditas
vt inquit Princeps in prima primi do
cto. v. c. j. Res autem vnctuoſa et pin-
guis eſt aquea aerea ſicut voluit Ga
lie. in lib. de ſimplici medicina diſtin-
ctione. viij. c. j. Complexio igitur adi-
pis eſt calida: vt idem dixit in .v. de iu
uamentis mēbroꝝ. c. ij. dicens. Signū
multi caloris in pinguedine et adipe
eſt velocitas in accenſione ꝓpter pro-
pinquitatē nature eius ad naturam
ignis. Cōplexio etiā ſua eſt humida:
cum dicat idē in .j. de cōplexionibus. c.
vlti. Cerebro humidior eſt pinguedo:
cuiꝰ coagulatio nō eſt niſi propter fri-
gus panniculorum: ⁊ illud ideo quo-
niam oleo ſpiſſo eſt ſimilis: ⁊ propter
ea congelatur cū mēbra ei obuiant fri
gida ſanguine priuata: neꝙ quidem
poſſibile eſt vt pinguedo in circuitu
epatis coaguletur: neꝙ in circuitu ve
narum pulſatiliū: neꝙ in circuitu cor-
dis: neꝙ in circuitu alicuius membro
rum vehementis caliditatis. Et pro-
pterea ꝙ eius coagulatio fuit a frigo
re: eſt eius reſolutio ⁊ liquefacto a ca
lore ⁊c. Ex quibus patet cōplexio pin-
guedinis ⁊ adipis: que calida ſunt et
humida: licet calidior ſit adeps pin-
guedine. ⁊ ob hāc cauſam dixit Iſaac
in doctrina. v. capitu. xuij. ꝙ craſſiſſi-
ma ſint peſſima: quia pinguedinis ꝓ-
prietas ſtomacho et digeſtioni eſt no
ciua. Primo quia innatat cibis: ⁊ fa-
cit eos inflantes: et cito ſaturantes.
Cum autem alteri cibo admiſcentur:
ſua viſcoſitate ille alter ingroſſatur: ⁊
digeri incipiēs villos ſtomachi emol-
lit: et viſcoſitatem et lubricitatem eis
tribuit: vnde virtus contentiua deficit
et expulſiua vigoratur vnde plurimū
lienteria generatur. Et hoc proprie
operantur in ſtomachis frigidis. In
ſtomachis vero calidis pinguia ad
fumoſitatem et ad choleram conuer-
tuntur: quia calor ſtomachi ex pingue
dine interius incenſiuus fit: ſicut exte
rius calor ignis pinguedine ⁊ oleo ac
cenidtur. In docto. quoꝙ. v. ſic inquit.
Adeps ⁊ pinguedo ſunt faſtidium in
ducentia: cibiꝙ inſtrumētum mollien
tia ⁊ humefaciētia maxime villos ſto

machi: habent quoq; proprietatẽ sup omnes cibos natãdi: ꝛ cibũ viscosum grossum; digestionisq;, inobedientem faciende: ꝛ falsum saturitatẽ generandi. Et infra dixit. Carnosa ꝛ nõ carnosa pinguedo pro nutrimẽto data pessima est: oppilationẽ generat: ꝛ humores phlegmaticos adiuuat ꝛc. Idem quoq; sensit Princeps in .ij. canonis .c. cxlvj. cum ait. Pinguedo ꝛ adeps sunt mali nutrimẽti ꝛ pauci: ꝛ subleuant cibũ: ꝛ nõ est conueniẽs ex eis nisi quãtitas parua scd̃m mensurã que delectet. Et in tertia .j. dixit. ꝙ ex cibo vnctuoso sit ociositas ꝛ aufertur desideriũ. Et in xiij. tertij. tractat. ij. c. vlti. sic scripsit. Scias ꝙ omnia vnctuosa prosternũt appetitum aut debilitant ipsum p hoc ꝙ mollificant: ꝛ per hoc ꝙ corrũpunt orificia venarum ꝛc. Eis itaq; via cibi nõ est vtendum: sed tantummodo via cõdiendi: vt infra apparebit. Et sic est finis sermonis nostri de carnibus ad laudem indiuidue trinitatis.

¶ Capitulũ. cxij. ostẽdit naturam cõplexionẽ vtilitates: ꝛ iuuamẽta ouorum in via nutrimẽti.

Ob nostre sanctissime legis reuerentiam: nõ semp licet nobis carnes comedere: sꝫ in quibusdam dieb᷑ oua: lac: caseũ: ꝛ hmõi. In aliq̄bus autẽ alijs vti solũ piscibus: oleribus: fructibus: ꝛ talibus cõcessum fuit. Et propterea de his omnibus est scribendum. Et primo quidem de ouis tã ꝙ̃ de re magis vsitata: ꝛ plurimũ ad sanitatem faciente: cum oua aliquando vicem carnis retineant: vt inquit Almansor in .c. xiiij. libri tertij. Dicamus ergo cum nostro Conciliatore in differentia .lxix. sic scribente. Ouũ est animal potentia ex ouificantis productum superfluo. Cuius complexio ad equalitatem tendit ꝛ temperamentũ: licet ipsius albumen ad frigiditatem: ꝛ vitellus ad caliditatem: quorꝫ ambo sunt humida: vt ait Auicen. in .ij. canonis .c. cccccxvj. Quod ẽt sensit Isaac in libro dietarum vniuersaliũ .c. xvij. dicens. Quorum nature vniuersaliter temperate sunt: ꝛ mediocres complexioni humane vicinantes. Et in particularibus inquit. Oua id sunt ex animalibus volatilibus: quod sanguis et sperma ex animalib᷑ ambulãtib᷑. Sicut enim sanguis ꝛ sperma sunt ex materia ꝛ nutrimẽto animaliũ ambulantium: ita oua sunt ex materia ꝛ nutrimento volatilium. Oua enim volatilium masculũ succunbẽtium hec duo in se retinere videntur: sperma videlicet ꝛ nutrimentum: proinde velociter ꝛ multum sunt nutrientia ꝛ confortãtia. Velociter nutriunt propter sue substantie subtilitatẽ suiq; liquoris tẽperamentũ. Corpus sunt cõfortantia: et velociter nutriũt: ꝛ quanto plus calor in eo operatur: tanto magis indurantur: sicut videmus in exterioribus fieri: quanto enim calor ignis in eis operatur: tanto indurari incipiunt. Nutrimentũ autem dant multũ: qꝛ tota eorum substantia mutata membris omnino assimilatur pro sui nature humane vicinitate. Et maxime eorũ vitella: qꝛ in calore ꝛ humiditate sunt temperata: ꝛ magis videntur humane cõplexioni similia. Que fuit Rasis sentẽtia in tertia Almãsoris .c. xiiij. dicẽtis. Salline ꝛ perdicis oua temperata sunt et cõuenientia. Vitellus quoq; in caliditate temperatus existens bene nutrit. Albumẽ vero frigidũ est ꝛ viscosum dureq; digeritur: sanguis etiam ex eo generatus nõ est bonus. Quod considerans Serapio inquit. Complexio quidem oui est frigidior parum ꝙ̃ corpus temperatũ: ipsum namq; infrigidat temperate ꝛc. Que complexio sic potest declarari si frigidũ plus in mole ꝛ quantitate permiscetur cuꝫ calido

temperato: proculdubio totū commi-
xtum erit frigidū: vt patet: sed aggre
gatum ex albumine ꝛ vitello est huius
modi: ergo totum erit frigidius tem-
perato: vt bene dixerat Serapio. Quod
autem vitellum sit temperatuꝫ: appa
ret per Isaac in.v.doctrina.c.xvij. di-
cente. Vitella sunt temperata: ꝛ calori
naturali viciniora: ꝛ ideo ad digeren-
dum velociora ꝛ faciliora: ꝛ maxime
si de iunioribus fuerint volatilibꝰ ma-
sculos habentibus. Patet etiam per
ea que dixit Rasis ꝛ similiter Auicen.
in preadductis eorum allegationibꝰ.
Similiter albumen est frigidum: licet
Conciliator in predicta differentia de
claret ipsum esse calidū absolute: sed
tamē respectu corporis temperati est
frigidum: cum dicat Isaac in particu
laribus dietis. Albumen ouorum ali-
quātulum frigiditati ꝛ grossitati perti
net: vnde est durum ad digerēdum et
tardum. Quod sensit Gal. in.xvj. Te
rapeutice.c.v.dicens. Debilibus ma-
gis sunt danda vitella ouorū ꝑpterea
ꝙ album ipsorum difficile digestibile est.
Cuius rationeꝫ expressit in quarto de
simplici medicina distinctione.ij.c.iij.
cum ait. Albumen oui compositū est
ꝛ permixtum ex substantia aerea: ter-
rea: et substantia aquea simul: sicut
oleum: verūtamen est pluris terreita
tis ꝙ oleum suaue: ꝛ propter illā ter
reitatem ꝛ grossiciem suam cū quodā
viscositate est difficile digestibile. Ex
quibus apparet que sit oui cōplexio.
¶ Vtilitas autē ouorū ad sanitatē est
multa: cum plurimum nutriant corpꝰ:
vt pro parte iam dictum est ꝛ quēad-
modum innuit nobis Isaac in.xvij.c.
d.v.dicēs. Oua cū materia ꝛ nutrimē-
tum omnium volatilium existant: ne-
cesse est vt fortissimi ꝛ multi sint nutri
menti. Multi enim q'totū assimilatur
sanguini ꝛc. Et infra subiunxit. Oua q̄
de subtili sunt animali ꝛ temperato si
cut perdicum ꝛ gallinarum laudabi-
lium: laudabile est eorum nutrimentū
facile digestiuum ꝛc. Et ꝑpterea om
nia oua augmentum faciunt in coitu:
vt dixit Princeps in.ij.canonis.c. alle
gato. Et fuit sententia Rasis in tertio
Almansoris.c.xiij. dicentis. Duo ve
ro ouorum prius dicta genera: galline vi
delicet atq; perdicis: sperma valde au
gmentant: atq; ad coitum stimulādo
incitant: quod ideo fit quoniam oua
gallinarū virtutem augmentāt: ꝛ ma-
xime virtutem coeūdi: humectant eni
ꝛ ethicis conferunt ꝛ sanis hominibꝰ:
vt idem ait in quarto suorum aphorismo
rum autoritate Arzicon philosophi.
Ratione igitur sue temperate comple
xionis: atq; sue ad humanum corpus
conuenientie: ꝛ multitudinis nutrimē
ti: oua inter reliqua vsitata cibaria nō
immerito cōmendantur.

¶ Capitulū.cxiij. ostēdit que oua
sint meliora ad sanitatē nutribilio
ra ꝛ magis eligenda.

Visa cōplexione ꝛ vtili
tate ouorū: dicendum
est de ipsorum electio
ne: nō eniꝫ sic oua om
nia vt supra scripsimꝰ
approbātur: sed solū
electa ex eis. Que si
electa ꝛ laudabilia dici merentur: ne-
cesse est vt ipsa has habeant cōditio
nes. Quarum prima est hec: vt ex lau
dabilibus sint animalibus: perdicis
scꝫ ꝛ galline iuuenū atq; pinguiū ma
sculinum coeuntem habentiū: qm̄ vt
ait Isaac in.v.d. Oua gallinacea ꝛ per
dicū tēperatoria ꝛ laudabiliora sunt
ceteris: maxime masculum habentiuꝫ
bene nutriunt: ꝛ iuniorū oua sunt me
liora ꝙ veterū: ꝛ crassorum ꝙ macro-
rum: vicinitas factorum ꝙ veterorū. Et
in particularibꝰ sic inquit. Si oua de
tēperatis fuerint aīalibus bn̄ carnosis
etiā ꝛ iuuenculis: ceteris fiunt lauda-

biliora maxie si masculis fuerint suc cūbentia contraria autē ecōtrario p: inde oua perdicis. ⁊ galline naturali ter pinguis sunt laudabiliora quā si sint crasse propter escā vl' quietē quā habēt. Si vero fuerint iuuenes ⁊ ma sculos habuerint: multo plus erunt laudāda. Animalia eñ masculis suc cumbentia calorē habent vehēmētio rem quare odor eorum omni caret acumine: vñ sunt facilia ad digeren dum. Deinde subdit. Post hec anse ris oua sunt bonitatis qd habentia: ⁊ lz sint grauia duraqꝫ ad digerēdū: tñ si calor erit fortis: ipsaqꝫ bene dige rant: superi⁹ dictis nutribiliora sunt: ⁊ magis confortantia. Peiora istis sunt oua struīj: sunt eñ grauis odo ris: idcirco sunt dura grauiaqꝫ dige stioni. Pessima vero oīm sunt pauo nis oua ꝑpter horribilitatem odoris sue carnis: vñ sunt indigestibilia hu maneqꝫ cōplexioni incōuenientia: sꝫ calidiora ceteris ⁊ ardentiorē sangui nem generētia sunt oua passerū post hec colūbarū q̄ minorē calorēꝫ ⁊ sicci tatēꝫ hñt. hec ipse. Que fuit ēt sentē tia Rasis in. iij. Almāsoris. c. xiij. dicē tis. Oua plus alijs hoībus conueniē tia galline sunt ⁊ perdicis post q̄ oua anatis in bonitate exīstūt: q̄ꝰuis ma lum efficiant nutrimentū. Alia vero sicut ea que paruarū auium atqꝫ ma gnarum comedenda nō sunt nisi me dicine cā. Et post pauca subiūxit. an serum aūt oua fastidiū faciūt grauē habētia odorē. A quo sumpsit Auer. in. v. colliget dicens. Oua gallinaruꝫ sunt meliora ceteris: ante quos oēs sapiens inquit Gal. in. i. de alimentis c. xxi. Meliora oua sunt que gallinaꝝ ⁊ fasianorum. peiora que sunt anserū ⁊ structionū. Cōcludēdū est ꝫ cū Isaac l. v. d. sic scribēte. Oua q̄ de grossis sūt aīalib⁹ ad digerendū duris ⁊ nutrimē ti illaudabilis sicut structionis ⁊ anse ris: ⁊ nali sunt nutrimenti, ⁊ ad digerē

duꝫ dura grauis odoris ⁊ maxime de veterib⁹. Oua vo q̄ de subtili sunt ani mali ⁊ temperato sicut perdicum: et gallinarum laudabilium: laudabile est eorum nutrimentuꝫ facile digesti uum: ⁊ maxime si de iunioribus fue rint: quoniam oua leuiora sunt de iu nioribus: ⁊ grauiora de veteribus: et temperatiora de mediocribus: quia caloris sunt perfecti ⁊ minoris humi ditatis: vt etiam dixit in eodem. c. li cet in alio loco. Si igitur oua de sa nis fuerint animalibus ⁊ crassis nutri menti erunt laudabilioris: similiter de coeuntibus cum masculis: quoniā calorem naturalem maioreꝫ habent coeuntia quā non coeuntia: vt idem refert vbi supra. Que fuit etiam Ra sis snia in. iij. suorū aphorismorum: cū ait. Oua meliora sunt oua gallina rum ⁊ earū que cū gallis viuūt. Ex q̄ bus oībus prima integrat cōditio. s. q̄ oua eligenda esse debeāt ex lauda bilibus aīalibus iuuenibus pinguib⁹ ⁊ cū masculis coeūtibus. Scda vo cō ditio est: vt oua sint recētia: qm vt in quit Isaac in particu. dietis. Oua re centia sunt laudabiliora: q: calor na turalis eorū est fortior: qd testat boni odoris suiqꝫ saporis acceptabilitas ꝑpter hoc bñ nutriūt atqꝫ calorē con fortant naturalem. Uetusta vero pes sima fiunt: vñ corruptibile generant nutrimentū: calor eñ naturalis eorū est defectus: atqꝫ ab aere aliū sumpse runt: ideoqꝫ malorū humoꝝ putredinē citius subeunt: ⁊ q̄to vetustiora tan to erunt deteriora. Qd ante ipsum di xerat Gal. in. iij. de alimentis. c. xxi. cum ait. Optima quidem oua sunt q̄ recentissima: pessima auteꝫ que vetu stissima: que autem inter media hoꝝ proportionātur distantia qua distāt ab extremis bonitate ⁊ malitia. Et ideo concludamus cuꝫ Auic. in. ij. canonis cap. cccccxxxv. q̄ meliora ex ouis sunt oua galline recētia: quare illa tantū

modo sunt eligenda.

¶ Capi.xxiiij. ostendit quomodo quoquantur oua: ꝛ quis modus coquendi sit melioꝛ ad sanitatem.

Cu3 multifariã oua dequoq̃ consueuerit: dicendũ esse vtile ꝛ necessariuȝ de eorũ decoctionibꝰ existimauimus: vt sanitatis conseruatoꝛ intelligat quis modus laudabilioꝛ ꝛ salubrioꝛ a medicis esse ꝓnuncietur. Dicamus ergo ꝙ principaliter oua dupliciter preparentur. assando.s. ipsa super cineres calidos ꝛ in aqua elixando. que si inuicem cõparentur: elixa melioꝛa. ꝛ assatis laudadilioꝛa dicẽtur: vt placuit Isaac in.v.doctrina.ca.xvij. dicente. Oua assata elixis sunt grossioꝛa. Et ad digerendum durioꝛa. q2 focus substantialẽ eorũ humiditatẽ desiccat: vnde desiccatoꝛia ꝛ minus refrigeratiua existũt. Et in particularibꝰ etiã ait hoc modo. Oua in caloꝛe ꝛ humiditate sunt temperata ꝛ humide cõplexioni similia: sed tñ si assentur: ab igne caloꝛẽ suscipiũt ꝛ siccitatem: vñ fiunt desiccatiua minusq3 caloꝛis refrigeratiua. Si vero cũ aqua fuerint elixa humiditatẽ sumunt: proinde minus desiccatiua magisq3 caloꝛis mitigatiua. ꝛ infra sic ait. Oua assata sũt grossioꝛa ꝛ durioꝛa ad digerendum elixatis: qm̃ caloꝛẽ ꝛ siccitatẽ ab igne suscipiunt famositatẽ etiã odoꝛis egranitatem. Vñ sic cocta plus vias medicine ꝙ̃ cibi cõueniunt: teste Auic.in.ij. cano.c.cccccxxxv. cũ inquit. Et que ex eis sunt assata super cinerem sine fumo conferunt solutioni ventris ꝛ dissinterie ꝛc. cũ aũt duobus modis assentur oua: super carbones.s. ꝛ sub cineres: petet quispia3 q̃ deterioꝛa? cui rñdet Isaac in.v.doctrina.c. preallegato dicens. Oua q̃ inter cineres ponuntur tota sunt peioꝛa eis que sup carbones ponuntur qm̃ cũ caloꝛ foci circũeat ipsa: fumositatẽ suã exire ꝓhibet: super carbones vero posita fumositatem emittũt ꝛ mũda sunt. nullo igitur predictoꝝ modoꝝ sunt oua coquenda: sed potius elixanda: dicẽte haliabate in.v.theoꝛice.c.xxvj. Cõpetentius aũt ouum qđ sumitur: est elixatũ in aqua ꝛ non multũ decoctũ vt durum fiat: sed media tm̃ maturatione decoquatur qđ etiã soꝛbile vocatur. hoc nanq3 citius digerit ꝛ melioꝛ est cibus. Nodatũ aũt ꝛ durum ꝛ lapidosum ꝛ patellatũ malũ est ꝛ difficilis digestionis: humoꝛẽ generat grossuȝ facitq3 oppilationẽ ꝛ lapidem in renibus: ꝛ putrefactionẽ in stomacho: ꝛ colicã mouet passionẽ. Cũ aũt ouuȝ elixari etiã duobus modis cõtingat: cũ coꝛtice.s. ꝛ sine ipso cũ frangitur ꝛ in aquã calidã ꝓijcitur: quereret aliqs foꝛsitan ꝛ bene que harũ duarũ elixatio sit conuenientioꝛ? Cui dicemus cum Isaac vbi supra sic scribẽte. oua elixa coꝛticibus suis peioꝛa sunt ꝙ̃ fracta in aqua: quia fumositati ꝛ grossitiei coꝛtices repugnãt exterius. Que oua qui sepe comedunt ventositatem inflatiuam ꝛ grauatiuam patiuntur stomachi ꝛ totius ventris et postea subdit. Oua in aqua fracta melioꝛa sunt his que cum coꝛticibus elixantur: quia caloꝛ aque temperate penetrat ꝛ grossitiem suam subtiliat ꝛ aufert sibi grauitatem sui odoꝛis. Unde huiusmodi sunt laudabilioꝛa ceteris. Et post multa sic etia3 inqt. Oua in aqua elixa laudabilioꝛa existunt: maxime medie cocta: quia ex toto cocta mutantur in assatoꝛum natura3: Et in particularibꝰ idẽ voluit cũ ait. Oua elixa in aqua ꝛ mediocriter cocta facilis sũt digestiõis. Quo ad duritatẽ coquãtur tarde digerunt ꝛ infra subiunxit. Oua elixa in aqua sine te-

ſtis: in ſua naturali cuſtodiuntur hu-
miditate: cū aque humectatiōe ſuiqꝫ
odoris grauitatē amittunt: vnde cete
ris ouorū preparationibꝰ ſunt lauda
biliora: ⁊ precipue ſi mediocriter cocta
fuerint ⁊c. Sed qꝛ ſic p̄parata: etſi ma
gis ꝗ̄ alia dicātur eſſe ſaniora: nō om
nibus tamē placēt: imo quidā: de quo
rū numero ſumus: plus cū cortice oua
elixa deſiderāt: melioriqꝫ cum appeti
tu: vt ita dixerim: aſſumūt ea. Ideoqꝫ
de ipſis dicamus vlteriꝰ ꝙ tripliciter
poſſunt eſſe decocta. parū. ſ. ⁊ vt ſemi
cruda ſint: ⁊ talia ſi nō abominabilia
fuerint: plurimum dāt nutrimentū: vt
voluit Serapio cū ait. Ouum ſemico
ctū ſorbile eſt magis nutritiuū ꝗ̄ alio
modo comeſtū. Quod etiā ſenſit Al-
manſor in. iij. c. xiiij. dicens. Oua mol-
lia ad deſcēdendū velocia his quibꝰ
ſanguis fluxit multitudo: ac vires fue
runt diminute cōferunt. Quedā vero
cum teſtis ſuis indurantur. ⁊ hec ſunt
dura ad digerendū: bene tamen dige
ſta plurimū exhibēt nutrimētū: teſte
Iſaac in. v. doc. ſic ſcribēte. Oua indu
rata deſiccatoria ſunt ⁊ a ſtomacho
dure exeuntia ⁊ venas tarde penetrā
tia: ſi tamen digerātur dure diſſoluū-
tur: ⁊ ideo ſtomachū grauāt et inteſti
na: plerūqꝫ tamē bene cōfortāt. qḋ cō-
firmauit Raſis in tertio Almāſoris c.
preallegato dicens. Oua cū elixātur ⁊
dura fiunt plus nutriūt: ad digerēdū
tamē ſunt duriora: tardiuſqꝫ de ſto-
macho deſcēdunt. ⁊ Gal. in tertio Ali
mentorū. c. xxj. cum ait. Oua quidē co
cta ⁊ indurata difficulter digeſtibilia:
⁊ tarde pertranſitionis ⁊ alimentum
groſſum tribuunt corpori: his tamen
adhuc magis ſunt tarde pertranſitio
nis ⁊ groſſioris chimi que ſupra cine-
rem calidum aſſata. Et in libro de eu-
chimia. ca. iij. ſic etiam dixit Ouorum
quecunqꝫ vſqꝫ ad perfectam coagula
tionem coquūtur aut aſſantur nō be-
ne euchimia ſunt. Quedam vero oua
inter hec extrema medium tenent de-
cocta quidem ſufficienter et non indu
rata: que ſorbilia vel coagulata dicū
tur: ⁊ hec ſunt ſaniora ⁊ omnibus fere
hominibꝰ gratiora: ⁊ ceteris laudabi
liora dicēte Almāſore vbi ſupra. Oua
tremula que neqꝫ dura ſunt: neqꝫ mol
lia inter illa duo media exiſtūt. ⁊ Ga.
etiā in loco ſuperius adducto inquit.
Optima ouorum ad alimentum ſunt
que tremula ſorbilia. que quidem mi-
nus nutriunt induratis: facilius tamē
ſubeunt ⁊ eas que innocata alteriora
aſperitates leniunt. Et in libro de eu-
chimia ſimiliter ait. Oua que mode-
rate ſunt cocta: propter quod tremu-
lenta vocātur: meliora ſunt alijs: ⁊ ad
digeſtionē ⁊ ad euchimiam ⁊c. ¶ De
frixis autem cum oleo et huiuſmodi
dicimus cum Iſaac in quinta doctri-
na. c. xvij. ꝙ oua frixa ceteris ſint peio
ra: quia paruiſſime in ſtomacho ſunt
morantia: ⁊ quia in fumoſitatē ⁊ cor-
ruptionem ſunt mutabilia. quicquid
ibi ciborum inueniunt corrumpentia
ſunt: grauitatem ſtomacho generan-
tia et faſtidia peiora ꝗ̄ alia quelibet
faciāt oua. Et īfra dixit. Oua frixa peſ
ſimos generāt chimos ⁊ faſtidia. ⁊ in
pria doctrina etiā ſic ſcripſit. Oua fri-
xa ceteris deteriora ⁊ groſſiora citoqꝫ
in fumoſitatē ⁊ ī cholericos humores
ac in putredinē conuertibilia: quare
ſunt cauſa faſtidij ⁊ abhominatiōis:
qꝛ cōuerſa in putredinē quicquid bo-
norū cibariorū in ſtomacho inueniūt
putrefaciūt. Que fuit Gal. ſententia in
tertio Alimentorū ſic dicētis. Oua fri
xa peſſimū dant alimētū: ad oīa indi
geſtibilia eīm ſunt: ⁊ groſſum dāt chi-
mū ⁊ prauū ſupfluū. Et in li. de euchi-
mia. c. iij. dixit. Oua q̄ frigunt cacho-
chimia fiūt: ⁊ in eā q̄ in vētre digeſtio
nō habēt in fumoſam corrūpunt ſub-
ſtantiā ⁊ propter ipſa ⁊ alia cibaria.
Et propter eis qui indigeſtionē patiū
tur peſſima ſunt: quare ⁊c.

¶ Capitulū

¶ Capitulū .xcv. ostendit q̄d sit lac. & que sit eius natura siue complexio &c.

Cum tot vt dixit princeps in secundo canone. lac cum corporibus humanis habeat proportionalitates: q̄ earū cause non comprehenduntur. nō est aliqua afficiendū admiratione si prisci sapientes lactis gñibus vtebant̄ q̄s & posteri sunt imitati: id tñ qd illi ex eis iuuamentū non consecuti ppterea quia inordiatissime lacticiniis sint abusi: & inde q̄plures egritudinum species deuenere: qd aliqui considerātes: & id putantes ex parte lactis contingere ipsum penitus spreuere eo nunq̄ vtentes a quib⁹ plerique edocti illud idem obseruant quorum opinio falsa & erronea q̄tum a via deuiet veritatis ex infra scribendis clarissime patebit. Sz primitus q̄d sit lac qd ipsi intelligere minime vident̄: declaremus dicentes cū Gal. in octauo de iuuamentis mēbrorū.ca.vltimo sic scribēte. Lac est superfluitas cibi corporis bona digesta. a quo sumpsit Consiliator noster in differentia .cxlviij. cum dixit. Lac est animalis superfluū albū bina decoctione in mām̄is gñatum & est sanguis bis decoctus: vt inq̄t Mesue in albedineq̄ mutatus. qd quidē sensit Auic. in .xij. tertij.c.j. cum ait. mamilla albificat sanguinē rubeū & facit ipsum lac. Et propterea dicebat Isaac in.c.xvij. doctrina quinta. Lac nihil aliud est q̄ sanguis scd̄o coctus. Et in particularibus iterum. Lac vicinum est sanguini: neq̄ aliud est q̄ sanguis scd̄o coctus in vberibus: hz tñ de mamillis albedinē: saporitatem: & humilitatem. & infra dixit. Lac non est separatum a sanguine sicut cholera vel melācholia per se: immo non est aliud nisi sanguis secūdo coctus in vberib⁹: qd natura pbauerit ad nutrimentū animaliū: sicut eundē sanguinem operata est ad fouenda corpora: & ob hanc causam Auicen. in secundo canonis. c.ccccxlix. sic ait. lac est boni chimi & facit exuberare sanguinē: augmentū faciens in cerebro: & est propinque digestiōis cū sit gñatum ex sanguine qd est in summo digestionis cui superuenit digestio quedam alia q̄uis fiat ex membro qd ad frigus declinat. Et propterea lactis complexio parumper ad frigus declinat: vt tetigit Consiliator in preallegata differentia cum inq̄t. Et si lac sit sanguis secundo coctus: secunda tamen decoctio eidem nō caliditatē: sz potius inferat frigiditatē ppter mamillarē carnē glandosam frigidam & humidam existentē: sicut em̄ spiritus animalis bis decoquit̄ puta in corde & in cerebro ita lac in epate ac mām̄is & qd ita sit ptz per dictū Haliabatis: in .v. theorice.c.xxvj. qd est tale. Lac vniuersaliter frigidū est & humidum: Et per Almansorem in libro .iij.c.xv. dicente. Lac recenter multū temperamento existit vicinū: lz frigiditati et humiditati parūper approximet: qd corpus humectat & impinguat ethisis insuper & ptisicis necnon sicce tussi ac ardori vrine confert. quas. s. operationes minime faceret nisi frigidum & humidū foret. Que quidem fuit etiā Ga. sententia in quarto de simplici medicina distin. iij. c. vlt. sic q̄ dictū est pbantis. Lac q̄uis sit suaue tñ nō alteratur per seipsum ad amaritudinem prorsus: & istud est qm̄ frigiditas in ipso est vincens caliditatē & nō caliditas frigiditatē. Et propter illud fit q̄ qñ moratur occurrens ei aliqua hora acescit: & istud est qm̄ cōpositū est ex tribus substantiis diuersis in qualitate: quarū vna est substantia grossa

ex qua eſt caſeus: ſecūda eſt pinguis ex qua eſt butyrum recens ⁊ coctū: et tertia eſt aquea que dicitur aqua caſei: ⁊ vniuiq; harū triuim ſubſtantiarū ineſt cōplexio ſibi ꝓpria. Subſtātia pinguis eſt maioris equalitatis i cōplexiōe. ⁊ ſubſtātia groſſa eſt frigida in equalitate cōplexiōis: ⁊ aquea eſt frigida ⁊ humida: ⁊ cū res ſit ſecūdū qđ narraui: tūc caliditas totius lactis eſt ſub caliditate toti⁹ corporis tēperate cōplexionis: ⁊ ꝓpter illud eſt qđ cōuertitur ⁊ permutat̄ per ſe ad acetoſitatē. Et in. v. lib. eiuſdē diſtinctione. vj. c. ij. ſic etiā inquit. Lac in caliditate ſua eſt inter phlegma et ſanguinē: ſed nō eſt lōgitudo eius ab vtriſq; ſimilis ⁊ equalis: imo a phlegmate eſt lōginquius ⁊ ꝓpinquius ſanguini. Qđ etiā voluit Serapio i. c. de medicinis prouocātib⁹ lac a predicto accipiens loco ex quib⁹ apparet ꝙ licet lac ſit decliue ad frigidū et humiduz hoc tñ eſt parū. Iſaac tñ aliter ſenſiſſe videt̄ cū in. c. xvij. doctrina quinta inquit. Lac dulci vicinitus mamillas exiēs calidū eſt in medio primi gradus ⁊ in initio ſecūdi: qđ mōſtrat ſaporoſitas ſua ⁊ saporis ſanguinis vicinitas ⁊ facilis in eū mutabilitas ⁊c. Qui noſtro iudicio etſi cōtrari⁹ videatur opinioni Gal. ⁊ alioꝝ: vt viſuz eſt: ab eis tñ nō diſcedit. nā ſi cōſideretur lac abſolute an calidū ſit vel ne: proculdubio calidū eſt pronūciandū cuz dulce ſit ⁊c. vt dixit Iſaac. Si aūt cōparetur corpori tēperato vt probauit Gal. erit frigidum ⁊ humidū nec hoc Iſaac negaſſet. et ſic omnis remouetur contradictio inter eos.

¶ Capitulum. cxvj. oſtendit quale quantumq; ſit lactis nutrimētum: ⁊ que ſint ipſius vtilitates.

Quantū ſit lactis nutrimentū: ⁊ ex eo corporis robur ꝓueniēs: nunq; equidez qs poſſet credere niſi ea q̄ de ipſo ſcribūt autores noſtri plegiſſet. Quos qui nō legit: aut minime pōt intelligere ⁊ hoc ſaltē legat caplm: in quo non cōprehendunt̄ ille q̄ ad morbos infinite fere ſunt lactis vtilitates: ſed tantūmodo he que ad corporis ſani faciūt cōfortationē. Dicamus ergo cū Auerroi in. v. colliget. c. de humiditate aīaliū. ꝙ ſi corpus eſt mundū: nihil eſt cōuenientius lacte ad reſtaurandū quod diſſolutū eſt ex mēbris radicalibus: et proprie lac mulierū: ſecūdo lac aſinarū: ⁊ poſt lac caprarū: ⁊ ideo eſt lac magis iuuatiuū oībus aliis rebus ethicis: ⁊ hoc eſt ꝓpterea: q: eſt materia ſimilis prime materie: ex qua eſt humiditas radicalis: ⁊ ideo nutrimētū bonum corpori exiſtit ⁊c. Qđ etiam voluit Serapio anctoritate Diaſcoridis cum ait. Lac omne eſt boni chimi: ⁊ eſt multū nutritiuū: mollit ventrē ⁊ confert ſtomacho. Similiter Iſaac in. c. xvij. dietarū vniuerſaliū dicens. Lac femininum ⁊ caprinū temperatū eſt in ſuis tribus ſubſtātiis: ⁊ perfectū generat nutrimētū ⁊ tēperatum. Et infra ſubdit. Et ſi corpus ſit mundū: ⁊ lac bene digeſtū: multū dat nutrimentū: laudabilē ſanguinē generat augmentat carnē: totū corp⁹ laudabiliter humectat: exteriora tenerat ⁊ facit pulchra. Et iterū poſt aliqua dixit. Cōcordati ſunt oēs antiqui: ⁊ rōne teſtant̄ nulla re melius nutriri corpus q̄ʒ que facile in ſanguinē mutat̄ ſicut lac: q: nulla res lacte nutribilior exiſtit. Princeps quoq; Auic. in. ij. canonis. c. ccccxlix. ſic inquit. Lac quidē eſt nutrimētum: ⁊ equat chimos: ⁊ cōfortat corp⁹ ⁊ abluit. Et poſt pauca ſubiūxit. Lac eſt boni chimi: ⁊ facit exuberare ſanguinē: augmentū faciens in cerebro

⁊ proprie muliebre. Et in areola deco rationis sic inquit. Et quādo lac bibitur cū zuccaro: colorē efficit valde bonum ⁊ proprie mulierū: ⁊ impinguat: ⁊ ꝓprie habētes cōplexiones calidas ⁊ siccas: cū soluūtur potu eius ꝓpter suā cām ⁊ nō impinguat eos nisi propterea qꝛ humectat ⁊ extrahit humorem malū quare rectificat nutrimētū quod nō minus sensit Rasis in. iij. Almansoris. c. xv. dicēs. Corporibꝰ siccis lac optimū tribuit nutrimētū: atqꝫ ad temperiē ducit: sanguinē quoqꝫ atqꝫ sperma augmētat. Que fuit Gal. sententia in. v. de regimine sanitatis versus finem sic dicentis. Boni lactis hec sunt: moderata subductio vētris: ⁊ euchimia ⁊ nutrimentū nō paruū. ⁊ eiusdē in. iij. de alimētis. c. xiiij. sic quoqꝫ scribentis dicendū est. Optimi chimi esse optimū lac fere omniū quecunqꝫ comedimꝰ. Neqꝫ simpliciter dictū est optimū qm̄ lac malū euchimos ipso vētres cachochimos efficit. Ecce igitꝰ quot bona quāteqꝫ vtilitates in bono lacte reperiūtur: ⁊ ꝓpterea nō ita vt aliqui faciunt despiciendum est.

¶ Cap. cxvij. ostēdit qꝫ lac sit bonū ⁊ laudabile ad sanitatē: ⁊ quas debet habere conditiones.

Bonū esse oportet lac qđ comedimus si vtile debet esse ac vt supra diximꝰ nutritiuum. Qm̄ lac maluꝫ nō modo est inutile verū etiā permaxime nociuū vt apparebit ex dicēdis. Et ꝓpterea scribendū est qui requirantꝰ ad lactis bonitatē q̄tū est ex parte eiꝰ primo: deinde ex parte suscipiētis ⁊c. quod in alio faciemꝰ. c. In presentia aūt dicamus cum Halyabate in. v. Theorice. c. xxvj. dicēte. Bibere vero lac volēti oportet nō statim sumere post partū: sꝫ post ad minus. xl. diebus. Quo premisso procedamus dicentes cū Isaac in. xvij. c. d. v. sic scribente. Electum lac quatuor qualitates: colorem albissimum clarum a citrinitate rubore et liuiditate liberum: odorem odoriferū ⁊ ab horrore ⁊ grauitate alienum: liquorē inter subtilem ⁊ grossum medium: vt si gutta super vnguem aut aliud corpꝰ solidum proijciatur remaneat continua inferius lata: superius acuta. saporem acceptabileꝫ ab amaritudine salsitate ⁊ acetositate liberum. quod etiam voluit Rasis in. xxiij. continentis. c. dcc. cum ait. Bonum lac est vehementis albedinis: equalis contēti vel substantie: quod si stillatur super vnguem non fluit. Et lac caprinum minus nocet ventri q̄ꝫ aliud ⁊c. A quo sumpsit Auicen. in. ij. canonis. c. ccccxlix. cuꝫ dixit. Melius lac est quod est vehementis albedinis equalis essentie: quod super vnguem distillatum figitur ⁊ non currit: ⁊ est pastus planta bona: ⁊ non est in ipso sapor extraneus declinans ad acetositatem aut amaritudinē aut acredinē: aut odor extraneus horribilis. Idem etiā voluit Serapio cū dixit autoritate Gali. Lac melius est sanum naturale nō habēs infectionem alicuius alterius humoris: aut super quod non vincit aliqua qualitas: et est clarum in quo non est turbulentia aliqua nec acuitas in sapore vel odore: nec acetositas nec salsedo: imo est in eo dulcedo pauca et est odor eius bonus. Et lac quidem quod est huiusmodi est illud quod generatur ex sanguine sano expiato ab omni malicia et circa medium capituli sic etiam inquit. Est autem lac bonum quod est albū equale in spissitudine quādo ponitur super vnguem et non diffunditur sed stat collectum in se et ista fuit in rei veritate Gali. sententia in primo de

regimine sanitatis cum dixit. Bonuȝ lac est quod gustu odoratu delecta-bile est: quod album ⁊ quod equale ⁊ medium hȝ inter liquidum ⁊ gros-sum: malum vero ⁊ grossum ⁊ casea-tum ⁊ liquidum ⁊ inequale substātia ⁊ amarum ⁊ salsuȝ vel q̄ aliā ineptā hȝ qualitateȝ qua neq̄ odore erit de lectabile ⁊c. debet preterea lac esse in substātia subtile vt velle vr̄ Isaac in v. d. c. preallegato diciens. Omnium lac est laudabilissimum quodcunq̄ subtilissimum est femininum primo: secundo non tamen adeo in subtilita te vicinum: asininum grossissimuȝ et plus nutritiuum: deinde pecorinum: deinde vaccinum ⁊c. Quantum autē est ex parte animalis lac fit laudabi-li: qm̄ opȝ ex laudabili iuuene carno-so: ⁊ sano aīalia et bono pastu nutrito accipiaṫ dicente Isaac vbi supra. Lac aīalis bñ carnosi meli⁹ est lacte īfirmi aut macri. qđ sensit Gal. i li. de euchi. c. iij. cū ait. Ad euchimiam lac est bo-num animalium eucrasiam haben-tium. Et infra subiunxit. Scriptuȝ est de; lacte ab oībus medicis quoniam euchissimum est si ex sanis ⁊ mundis animalibus fuerit: quoniaȝ ex cacho chimis cachochimum est similiter et in cachochimis corporibus. Et ppter ea ipse concludit in. v. de regimine sa nitatis. Animal ergo cuius lac sum-pturi sumus sine querela erit si etate iuuenis fuerit s̄m habituȝ corporis. Et in lib. de dissolutione continua ēt inquit ⁊ melius lac ⁊ tēperatius est lac capre quia est subtilius q̄ lac pe-cuduȝ ⁊ vacce, ⁊ est grossius q̄ lac asi ne ⁊ camele: ⁊ prosequiṫ. Et debet ac cipi lac ex animalibus sanis iuuenib⁹ bene nutrientis ⁊c: ⁊ post pauca ad-didit: ⁊ melius est recipere lac statim nullum anteq̄ immutetur ab aere: q̄ velociter immutatur. A quo Rasis ac cepit in. iij. Almansoris. c. xv. cuȝ ait. Lac animalium pinguium ⁊ iuuenū;

que discurrēdo bonas pascūt herbas ⁊ partui adhuc vicina existunt: tēpe-ratuȝ ⁊ melius iudicatur. Nemo enī debet lacte vti animalis cuius nutri-mentum ignorauerit quoniam pluri-mum facit ad ipsius bonitatē: vt pla cuit Isaac in. p. d. sic scribenti. Anima lia enim recentes herbas pascētia fa ciunt subtile lac ⁊ aquosum cito dige stiuū ⁊ minus vētositatis ⁊ inflatio-nis generatiuum q̄ lac animaliū sic carum herbarum extremitates pascē tium vel sicca genera. Lac enim ani malium stiptice arboris extremitati-bus vescentium vtilis est stomacho. ceterisq̄ visceribus: quod autē ex aīa libus solubilia manducantib⁹ fit om nibus est deterius: proinde lac capri-num plus ceteris stomacho cōuenit: qm̄ semper stipticis herbis vtunṫ. sci licet extremitatibus arboꝝ: masticis: quercus: leutici: oliue: ⁊ similiū. Que autem de frondibus vescuntur arbo rum solutiuarum: scilicet scamonee: tithymali elebori: ⁊ similium: eaꝝ lac est pessimum vtpote stomacho noci-uum: quod Diascorides testatur. Ui-di inquit capras eleborum album pa scentes in initio pascendi vomitū pa tiebantur. Cuius rei effectus talis est quia earum lac bibentibus stomachi defectionem vomitum atq̄ nauseam ingerebat. Lac preterea ex parte tem porum bonitatem atq̄ malitiā assu-mit quoniam melius est quod in pn̄-cipio estatis accipiṫ q̄ in aliquo alio-rum temporū anni: vt sensit Isaac. v. d. capitulo. xvij. dicens. Lac in initio veris subtilius est ⁊ aque assimilatur in fine aūt veris ⁊ in initio estatis tē peratior ⁊ laudabilior cibus erit: in fi ne aūt estatis ⁊ in initio autūni gros sius ⁊ minus aquosuȝ fit. Et infra sic etiam dixit lac veris quia aquosum est: nociuum stomacho fastidiuȝ mo uens ⁊ vomitum stomachi emolliēs asperitateȝ ⁊ lubricans. deinde dixit.

lac grossum tēperamentū exiēs fit du rum ad digerendū & stipticū sicut lac qđ in fine estatis & in principio autū ni generatꝫ: qđ maxime in stomacho coagulatꝫ: & pessime infirmitates inde generantꝫ. Et in particularib⁹ sic etiaꝫ scripsit. Lac vernale. s. in fine veris ge neratū ceteris q̄dē melius & tēperati⁹ duobus modis existit. Uno q: ceteris tp̄ibus tēperatius est cū sit mediocre inter quatuor qualitates. Alio ꝓpter lactis naturā: nā lac tp̄i seu parui ge neratoꝝ animaliū ꝓpinquū: est aquo sum & indigestū ꝓpter humores i vbe ra coadunatos a tp̄e cōceptionis: & iō cū lac. l. dieb⁹ a tp̄e quō generata fue rint aīalia prolongetꝫ: superfluitas quā habuerūt desiccatꝫ & consumitꝫ: & nō re stat in lacte nisi humiditas substātia lis & naturalis: quare tēperatū est et laudabile facile digestioni &c. Autū nale vero est dissimile: naturalis eīn humiditas ei⁹ est plurimū finita: & ca seata est multiplicata vn̄ grossum est & difficulter digeritur: stomachū gra uat: grossam ventositatē & inflationē generat: & putredini apparatꝫ. Estiuū aūt. s. in principio estatis: est inter hec duo mediocre. Hyemale v̄o pessimuꝫ & grossissimū: & q: siccissimū ꝓpter lon ginquitatē tēporis a partu: idcirco sui humiditas naturalis prorsus est fini ta. Similiter inq̄t Aui. i. ij. canonis. c. ccccxlix. Halia. & ceteri quorū autori tates & dicta breuitate omnibus gra tissima existente: pretermittamus.

¶ Capi. cxviij. ostendit qđ lac sit malū: & quod acetosum: & que no cumenta proueniant ex eis.

Quānis ex suprascriptis eli ci possit qđ lac sit malū: & q̄ sint ei⁹ nocumēta. Pro ple niori tn̄ noticia boni atq͂ mali lactis mihi videtꝫ esse dicendū de malo lacte: & de ipsi⁹ ma licia sigillatim vt meli⁹ cognoscatur. Qm̄ lac malū: vt inq̄t Isaac in. c. xvij. d. v. nō solū corrūpitꝫ: sed etiā oēs lau dabiles chimos cōfundit. & Ga. in. iij. Alimētorū. c. xiiij. sic ait de ipso. Ma lū lac euchimos vtētes ipso cachochi mos efficit. A quo ꝑnceps in. ij. cano nis accepit cū dixit. Nō est aliq̄d no cibilius corpori q̄ꝫ lac malū. qm̄ vt di cit Hip. in lib. de aere & aqua & regio nib⁹. Lac si malū est lapidē in vesica latentē facit: maxime aūt si calidissi mū choleris rubeis pertinēs est: ven trē enim & vesicā calefacit: & vrinā in cēdit: & lapides facit. Quod etiā vo luit Almāsor in. iij. lib. c. xv. dicēs. Lac similiter spissum oīno vitandū est: ge nerat enim lapidē in renibus eo vten tium. Lac igitur malū erit cū spissum seu grossum vel nimis aquosum fue rit: vel aliqua mala affect⁹ qualitate: vel de nō laudabili aīali: dicēte Gal. in. j. de regimine sanitatis. Lac malū est grossum caseatū & liquidū et liui dū: & inequale substantia amarū vel salsum: vel q̄ aliā ineptā habet quali tatem: similiter illud qđ odore nō erit delectabile: vt in precedēti etiā. c. dixi mus. & in. iij. Alimētorū. c. xiiij. sic etiā ait. Lac quidē qđ paucū habet humi ditatis. s. serose et nō paucū grossiciei casealis non est securū oībus his qui in ipso habūdant: ledit quidem et re nes quicūq͂ idoneos habent ad lapi dis generationē oppilationes etiam & secundū epar efficit his qui hoc prō pte pati possunt Auic. vero in prealle gato loco sic de ipso dixit. lac quidem omnis animalis cuius pregnatio est prolixior pregnatione mulierū est ma lum. quapropter proportionale est ei illud quod est proximum sicut vacci num. & Serapio dixit. lac animalium quorum carnes sunt fetide & longin que a natura hominis est malum: vt canis: vrsi: leonis: & similium. Nullus ergo huiusmodi lacte vti debet. Si

militer lac ꝓpinquũ partui ⁊ venale in initio veris vel in postremo estatis autũnale ⁊ similiter hyemale ⁊ fugiendum est. Lac quoq̧ aialis veteris aut nõ sani aut macri vel pasti ex malis herbis humidis nimiũ ⁊ aq̄sis vel ex solubilibus: ⁊ talia omnia lactis genera sunt detestanda: vt ex superiori ca. fuit manifestum. Similiter ⁊ lac acetosum ex quo extractum fuit butyrũ. quale id q̄d paduę p vicinias vẽditur via cibi est oĩno fugiendum ratione sue frigiditatis: nisi a corporibus valide calidis: q̄m plurima facit in aliĩs nocumenta dicente Isaac in p. d. Lac acetosum frigidum est ⁊ siccum digestioni inobediens: grauat gingiuas ⁊ stomacho nocet. Quod etiam voluit Auicen. in. ij. cañ. c. vbi supra cũ ait. Et lac quidẽ acetosum est tarde digestionis valde ⁊ est crudi humoris. Uerum stomachus calidus naturaliter aut accidentaliter digerit ipsum: ⁊ iuuatur cum eo. ⁊ non eructuat fumose propter ablationem butyri ab ipso. Quecquidem fuit Galie. sententia in. iij. alimentorum. c. xv. dicẽtis. Sufficit d̄ acetoso lacte dicere q̄z frigidum est ⁊ grossi chimi. sequit̄ enim ad hoc non de facili ipsum digeri cõmensurata se habente cõplexione. Ex postea subdit. Lac acetosum vtile est edulium magis ignitis ventribus: frigidioribus vero ventribus contrariĩssimuz. Et propterea ipso nõ est vtendũ nisi via medicine: vt Rasis inquit in. iij. Almãsoris preallegato cum ait. Lac q̄d post butyri extractionem remanet fluxũ ventris ex acumine cholere rubee patientibus: corpusq̧ habentibus macrum ac debile confert: si ferrum ignitum in eo pluries extinguatur ⁊c. Nõ commẽdam⁹ lac tale igitur pacto aliquo via nutrimẽti q̄si ab ipso butyrũ siue vt vulgares appellant capita lactis. q̄ calidiores sunt lactis partes: quibus extractis frigidum nimis remanet lac vt dictũ est: ⁊ nõ modica inducens in corpus nocumenta. Nec etiã approbamus id quod iã mulsum est q̄m a natura dulcis lactis est egressum. ⁊ factuz est ad digerendũ durũ grossum ⁊ maluz dans corpori nutrimentũ: ⁊ in renib⁹ ⁊ vesica lapidem generat: maxime si stomachus a cibis nõ sit mũdificatus teste Isaac in vniuersalibus dietis capitulo sepius adducto.

¶ Capitulum. cxix. ostendit de specieb⁹ lactis que sunt in vsu: que sit melior ⁊ eligibilior.

Post q̄z scitũ fuerit quod bonũ quod ve malum: lac fuerit in vniuersali sicut supra dixim⁹. Scire desiderat vlterius intellectus: cuius aialis in specie lac magis in via cibi commẽdetur: ⁊ propterea dicendum est de hac re quid senserint antiquiores: qui non modo ad egritudinis: sed ad sanitatis conseruationem lac femininuz videntur approbare. Post q̄d lac asininũ: caprinũ deinde ⁊ post ipsum ouinũ: postremo vero tãq̄z minus vtile vaccinũ. Et quod ita sit apparet per Isaac in. c. xvij. d. v. sic dicẽte. Lac femininũ et caprinũ temperatum est in suis tribus substantiĩs: ⁊ perfectũ generat nutrimẽtum ⁊ temperatum. Et infra. Omniũ lac est laudabilissimuz quodcũq̧ subtilissimũ est femineuz primo: scd̄o vero nõ tñ adeo in subtilitate vicinum asininũ: grossissimũ vero ⁊ plus nutritiuũ dehinc pecorinuz: ⁊ deinde vaccinũ: plus aquaticũ oĩm est porcinũ ⁊c. Et subdit. Temperati⁹ in tribus substantiĩs ⁊ mediocrius est femininũ. Et adhuc magis l processũ ait. Lac femininũ tẽperatius est ⁊ nutribili⁹ ceteris: ⁊ mortiferis succurrẽs venenis. Q̄d etiã voluit Auicẽ. i. ij. ca=

nonis.c.ccccxliiij.dicēs.Lac qđ melꝰ eſt oibꝰ eſt lac muliebre. Et in.j.liij. trac.iij.c.vj.inquit.Non eſt lac ſuper lac mulieris. Et Auerrois in.v. colliget ſic etiam dixit. Melius lac eſt femineū: et poſt illud lac aſine et poſt hoc lac cape. Et iſte ſpecies lactis ſunt ſubtilis ſubſtantie.Sed lac ouis ē groſſius: et ꝓpterea citiꝰ in ſtomacho caſeat̄: Sȝ vaccinū adhuc groſſiꝰ et cū hoc butyroſius. Serapio quoqȝ in.c.lebē.ſic etiā ſcripſit.Saniꝰ lac eſt mulieris maxime cuiꝰ corpus ē ſanū nō antique: ſȝ iuuenis: pulchre: tēperate cōplexionis: cuiꝰ nutrimētū eſt bonū: generatiuū bonorū humorū. Et poſt lac mulieris eſt lac aīaliū: quorꝫ natura nō eſt elōgata a natura hoīs: ſȝ ꝓpe naturā eiꝰ: excepto porcino.ſ. quāuis ipſe nō dicat: qꝛ eſt aquoſū et incoctū.teſte Iſaac. Et infra ſubdit Serapio.Et lac mulieris eſt dulciꝰ et nutribilius oī lacte.Et fuit Gal.ſententia in.j.Terapētice.c.vj.dicētis.Lac humanū cognatū qdē eſt et familiare nobis et optimū: qꝛ vero nō ſuſtinent multi lac mulieris in moduȝ infantiū accipere: dādum eſt eis aſininuȝ hoc enim eſt aliorꝫ optimū.Si qs tñ quereret ꝓpter qđ aſininū intātum comedat̄ cū immeditate poſt humanuȝ ponat̄: cui dicemꝰ cuȝ Iſaac in.c.xvij.d. v.qꝛ qūodcūqȝ lac ſubtile eſt et aquoſum ſicut aſininuȝ et caballinū ſanguinē nō generat groſſum. Qđ ꝟo plus abundat ad caſeuȝ ſicut vaccinum: et pecorinum: ſanguinē facit groſſuȝ ſȝ tñ plꝰ vaccinuȝ.Et qꝛ etiā lac aſininū poſt femineuȝ et caprinum eſt tēperatiꝰ ceteris.teſte eodē vbi ſupra: ſȝ in vlteriori proceſſu.Auicē. quoqȝ in.ij. canonis.c.allegato dixit.Lac aſinarꝫ. minꝰ exiſtēs butyroſuȝ ē ſubtile.caprarū ꝟo lac ē tēperatū: et lac ouie ē groſſum valde: et lac vaccinū eſt pinguiꝰ et groſſius.Idē quoqȝ ſenſit Almanſor in.iij.c.xv.cū dixit. Aſininū oī lacte ſubtilis eſt: que fuit ſententia Galie. i.v.de regimine ſanitatis dicētis.Tenuiꝰ et ſeroſiꝰ lac ē aſininū modeartū vero groſſitie ē caprinū.Quare hoc qdem ad nutriendum eſt magis. ſi eo opus eſt aſininuȝ vero minꝰ fallax oīno etenim ſi quādoqȝ ſumatur ſine pane: et ſubducit citius: et minime eſt vētoſum: neqȝ caſeatur ſcđm ventreȝ ⁊c. Et in libro de euchimia et cachochimia capitulo.iij.ſic quoqȝ ait. In camelarum et aſignarū lacte plurimum eſt ſeroſitatis: in ouino autē plurimū de ſubſtantia caſeali: in bouino vero multū de vnctuoſitate: caprinuȝ autē mediocritatem in omnibus tenet Sȝ ſi quis obijceret bos eſt aīal frigiduȝ et ſiccū vt patet in.c.de carne bouina ſupra.vnctuoſitas vero calida et humida: vt in.c.de adipe et pinguedine ſcripſimus: quō ergo lac bouinū eſt ceteris vnctuoſius.Ad hoc reſpondebimus dicentes cū Iſaac in.v.c.ſepiꝰ allegato dicēte. Cū vacca nō tantuȝ caloris habeat vt vnctuoſitatem ſanguinis attrahat ſibi fit eiꝰ lac vnctuoſiſſimū et nutribiliſſimū: qꝛ ceteris eſt aquoſum et acutū et magis nutrit: ſtomacho cōuenit: mēbra cōfortat: calorē epatis et ſtomachi refrigerat: et bonū eſt ad alia butyroſitate ablata. et qꝛ lac caprarū īter vacinū et aſininū: vt ēt dixit Serapio: mediū tenet: et qꝛ ī vaccino multiplicat̄ butyroſitas vt Princeps dixit: iō videt̄ vtrūqȝ eorū cōueniēs eſſe his q̄ īpinguare deſiderāt et ꝓcipue vaccinū et qꝙ ita ſit apparet per Gal.in.iij.de alimētis.c.xiiij. dicente. Lac bouinū eſt pinguiſſimū iō macilētis deſiderātibꝰ īpinguari videt̄ alijs conuenientius. Et per Almanſorem in.iij.ſic ſcibentem.Uacinū enim lac omni lacte cuiuſlibet alterius animalis groſſius iudicatur: quod etiam omnibus ſui corporis pinguedinem adipiſci volētibꝰ cōueniētiꝰ exiſtit.Et ꝑ cōſeqńs pīguibꝰ icōueniēs et nociuū

pronuncianduꝫ est. Similiter lac oui
nũ qꝛ est grossum valde teste princi=
pe in.ij.canonis.et Gal. in lib. de eu=
chima.ideo dicendũ est de ipso cũ Ra
si vbi supra dicente. ꝙ ouinũ lac plu=
res ꝙ̃ aliquod aliud ꝓcreat sup̃flu
itates:⁊ ꝓpterea citius in stomacho
caseantur vt dixit Auerrois in.v.colli
get.⁊ Isaac in.p.d.cũ ait. Uaccinũ et
pecorinuꝫ semper coagulantur in sto
macho pro sui grossitie ⁊ terrestreita
te ⁊ propterea dimittendũ est. Pro sa
nis aũt ⁊ satis bene cõplexionatis cor
poribus cõuenientissimũ est inter cete
ra lactis genera caprinũ cum sit tem
peratum in suis substantijs plus om
ni lacte post feminũ vt inquit Isaac
vbi supra. ⁊ est magis stomacho cõ=
gruum:qꝛ capre siluaticis herbis et ra
morum extremitatibus pascuntur:vt
etiã. Princeps voluit vbi supra quan
do ipsum tẽperatũ esse pronunciauit
⁊ fuit Rasis sententia scribẽtis in Al=
mansore.caprarum lac tẽperiem te=
net. Qua de re concludendũ est cum
Gal in.lib.de euchimia sic dicente:bo
num omnibus ⁊ commoda eius lac ẽ
id quod caprarũ:neqꝫ enim sufficiens
ter est humidum nec vnctuosum nec
grossum. Ideo post feminum melius
est alijs:⁊ ad sanitatem magis eli=
gendum.

¶ Cap.cxx.declarat quibus corpo
ribus ⁊ naturis:lac etiam tempe=
ratũ ⁊ electũ sit cõueniens.

Non oportet hoc in.c.di
cere qd lac infantibus
sit exibendum cũ id sa
tis sit manifestum vni
cuiqꝫ. Et si nũq̃ Gal. in
j. de regimine sanitatis
precepisset cum ait Puer nutriendus
est solo lacte vsqꝫ quo mittat anterio
res dẽtes.⁊ tũc assuescendus est gros=
siori cibo. qm̃ lac sane matris propri⁹
assuetus est cibus infanti:cũ enim in
vẽtre sanguine eius nutrietur qui pa=
rum in mamillis mutatus est in lac:
eodem fere nutritur ⁊ post ortũ vt ipse
dixit ibidẽ. Sꝫ in hoc capitulo scriben
dũ est q̇bus adultis cõueniat cũ non
paucos ex lacticinijs infirmari videa
mus:pro cuius expeditione hanc po=
mus conclusionem de mẽte sapien=
tiũ antiquorũ. Quod lac quãtũcunqꝫ
bonũ conuenit cõsistentibus ⁊ senib⁹
nõ phlegmaticis:sed calidis ⁊ siccis ĩ
cõplexione:si stomachum a malis hu
moribus mundificatum habuerit. Et
si bene ipsum lac digerunt:⁊ ex eius
cõplexione:⁊ ipsius comestione nullũ
perceperint nocumentũ. Qui vero nõ
habuerit has cõditiones:eis minime
cõuenit quãtũcunqꝫ lac de se perfectis
simũ existat. Et ꝙ ita sit declaratur.
auctoritate Auicẽ.in scd̃o canonis.ca
ccccxliiij.sic scribẽtis. Lac nocet phleg
maticis:quoniam caliditas eorum nõ
conuenit ipsum ad sanguinem sicut
oportet. Et corpus vtitur ipso ante cõ
uersionem eius propterea ꝙ est ei ꝓ=
pinquum.⁊ ꝓpter hoc cõfert habenti
bus cõplexionẽ calidam ⁊ siccam cũ
in ipsorũ stomachis nõ est cholera. ⁊
infra subiũxit. Lac est magis conue=
niens cõsistentibus ꝙ̃ adolescentib⁹
calidam habentibus cõplexionẽ:nam
conuertitur in ipsis ad choleram ⁊ cõ
fert senibus etiã propterea ꝙ hume=
ctat ⁊ remouet pruritum qui eis est ꝑ
prius. Quod sensit Gal.in.v.de regi=
mine sanitatis cũ inquit. Lac nõ oib⁹
dandũ est:sed his solũ senibus quicũ
qꝫ bene illud digerũt ⁊ sint homo nul
lum circa dextrum hypocũdriũ senti
unt. Cuius quidem ratio ab eodem
assignatur in quarto de simplici me=
dicina distinctione.tertia.c. vltimo di
cente. Quando lac non digeritur in
stomacho conuertitur et permutatur
ad vnã duarum specierum.⁊ istud qm̃
ipsum in stomacho frigido acescit.et

in stomacho calido fumigatur ⁊ amaricatur. Quod maxime fit cū stomachus cholera vel phlegmate repletus fuerit. Et hoc etiā voluit Isaac in. d. v. c. xvij. cū ait. Si quis lac acceperit stomacho non mundificato: siue corpore nō tēperato vel tēpore nō moderato. cito mutatur in fumositatē. cholerā q3 nigram generat ⁊ fumosam cōplexionē calidis vel acetositatē ⁊ putredinē frigidis. ⁊ post aliq̄ dixit. Et si lac in substantia sua sit laudabile cā sublitatis ⁊ digestibilis sue: aliquādo vel semper ex mutatis qualitatibus stomachi coagulatur ⁊ mutatur in fumositatē ⁊ in cholericā generat: aut aliquādo vel semper mutatur in acetositatē vel phlegmatū putredinem scdm accidentia hoc facientia. ⁊ propterea cōcludit deinde q lac non sit accipiendū nisi corpus sit tēperatū: ⁊ stomachus sit inanitus de cholericis ⁊ phlegmaticis humorib⁹: ⁊ in libro d. p. sic quoq3 dixit Cū lac in se duas substantias cōtrarias habeat aerā et terrestrē. s. caseatam ⁊ butyrosam. Caseata propter frigiditatē suiq3 siccitatē induratur ad digerendū. Unde in acetositatē cōuertitur: pcipue si inuenerit cibū vel humores in stomacho acetositati pertinētes butyrosa vero pro sui calore ac leuitate: mutatur in fumositatē presertim si stomachum sibi similē inuenerit. Ideoq3 nō oportet lac potari nisi stomacho inanito ⁊ ab humoribus mundificato Que ēt fuit Auerrois sententia in. v. coliget dicētis. Lac recipit immutationē citi⁹ omnibus alijs rebus ab aere. ⁊ similiter permutat in distēperatis corporibus ex malis humorib⁹ ⁊ acescit ⁊ caseatur in stomacho frigido: aut in fumosum in stomacho calido: ⁊ replet cerebrū. Sed si corpus sit mūdū nihil ē cōuenieti⁹ eo ad restaurādū ⁊c. his ergo lac cōuenit alijs autē minime. quare ⁊c.

¶ Capitulum. cxxj. ostendit quo modo preparandum sit lac. ⁊ que alia obseruanda sint ante ipsius assumptionem.

Post q̄ electū lac habuerimus: ⁊ de mūditia nostrorū corporū certieri mus: adhuc est a nobis obseruandū q lac sit recēter mulsum dicente Isaac in. c. xvij. d. v. Lac nouiter mulsum magis est calidū ⁊ tēperatū cum nature sanguinis sit vicinū. Ad cōparationē ergo alterius lactis laudabilior ⁊ nutribilior cibus erit ⁊ maxime acceptū sicut oportet. ⁊ in particularibus etiā inquit. Lac vberibus vicinū est dulce ⁊ liquidū. Et idcirco ceteris laudabilius est digestibili⁹ citoq3 in sanguinē cōuertibile: si prout oportet accipiat: ⁊ quātū virt⁹ tolerare valuerit ⁊c. Cui cōcordat Auer. in. v. colliget cū ait. Et lac nō valet in his q̄ diximus nisi recēter trahat ex mamillis si esse pōt. Et similiter Avi. in scdo cano. ca. ccccxliiij. dicens. Et op3 vt administretur statim vt mulgetur: anteq̄ cōuertatur. Que quidē fuit Gal. sententia i v. de ingenio sanitatis. c. xij. dicentis Studendū est vt lac mox vt ab vberibus aialiū est emūctū sugatur nequo modolibet ab aere tangatur. Quorū quidē sapiētū preallegatorū ratio est Qm̄ lac in sua substantia est velocis cōuersionis. i. corruptionis: teste principe vbi supra: ⁊ Almāsore i libro. iij. c. xv. sic scribēte. Conuersio lactis est velox. ⁊ experientia illud docet: qr facile acrescit ⁊ cito. Obseruādū est preterea q si ex vbere non sugatur permiscendum est cum eo salis et melius modicum vt in. stomacho minime coaguletur: et presertim si lac grossum fuerit iuxta preceptum Isaac in v. d. sic scribentis. Si mel et parum salis in lacte apponat: nunq̄ coagulabitur. et in particularibus sic etia⁊

inquit. Lac caprinum nonnūq̄ coagu-
latur in stomacho: nisi cū calidum ab
vberibus exiens bibatur. aut cū fue-
rit cū modico melle ꝛ sale permixtū:
tali enī modo propinatū nullā cōglutī
natiōnē dabit. ꝛ subdit. Si autē tali
dabitur modo semetipsum coagula-
bit ꝛ grauitatē in stomacho ꝛ in gula
suffocationē gn̄abit. q̄ fuit Gal. snīa in
v. de ingenio sanitatis. c. superius alle
gato dicentis. Qui miscet aliquātulū
mellis cū lacte: phibet ei⁹ coagulatio
nē in stomacho. nam mel custodit ne
coaguletur in stomacho: ꝓpter qđ si
vis vt facile a stomacho descēdat mit
te parū salis in eo. Et in. v. lib. de regi
mine sanitatis versus finem ait. Lac
nō caseatur scđm ventrē: si de sale et
melle assumpserit. Et in. iij. alimētoꝝ.
c. xiiij. Si quis accipiat salis aliqđ aut
mellis impossibile est lac in stomacho
eius coagulari. Et in libro de euchi-
mia. c. iij. Consimiliter inquit nō est in
fallax absq̄ melle offerre tēperatū lac
qm̄ multis coꝝ qui ipsum biberūt ca-
seatum fuit in ventre ꝛ nimirum. Que
autē sint nocumēta eius cū in stoma-
cho coagulat̄: nō est hic opus dicere:
cū ex superius habitis sint satis mani
festa. Et ideo talis pparatio lactis cū
melle ꝛ sale aut cū zuccaro ꝛ passulis
vt aliqui iubent moderni: pro re vtili
nō minusq̄ necessaria ad sanitatē est
obseruanda. ¶ Qua autē hora lac bi-
bēdum sit subiungamus: cū ꝛ ipsa nō
modicū faciat lꝫ per accidens ad nu-
trimētum: dicēte Jsaac in. v. d. c. xvij.
autoritate Ruffi hec verba. Ruffus in
quit ꝙ lac bibentes ieiunos esse opor
tet ꝛ bibāt cū exeat vbera: neq̄ aliqđ
comedāt quousq̄ digerat̄: ꝛ post pau
ca subdit. digestio autē illo scđo acci-
piant. ꝛ tertio itidē faciant. sic enī fa-
ciendo solutionē prestat ventris cum
aquositate sua: ꝛ corp⁹ est nutriēs: au
gens quoq̄ carnē: ꝛ sanguinē nature
amicissimū gn̄at. ꝛ ꝙ cum lacte nō sit
aliud pmiscendū tolli pōt ex dicto illo
principis in. iij. j. doc. ij. c. vij. Lac cū re
bus acetosis comedendū nō est: neq̄
pisces cum lacte: qm̄ inde peruenit̄ ad
egritudines permanētes sicut lepra ꝛ
hmōi inquit ipse eo in loco indoꝝ ex-
perimentorum autoritate. Que autē
quantitas lactis bibenda sit minime
expressum inuenio: scđm tn̄ etates cō-
plexiones ꝛ stomachi tolerātiam acci
piatur: ꝛ in tanta quātitate ꝙ digera
tur ꝛ nō ledat vt tetigit Jsaac in. j. do
cto. cū ait. Prout oportet accipiatur: ꝛ
quantum virtus tolerare valuerit. Si
enī vltra q̄ȝ oportunū fuerit sumatur:
naturā grauat: ꝛ capiti stomachoq̄
infert nocumētū. Securissime igitur
a pauca lactis quantitate incipiendū
est: ꝛ paulatim ad maiorē transeūdo:
prout digestiua stomachi docebit.

¶ Cap. xxxij. ponit q̄ sint obseruā
da post lactis assumptionē ne in
stomacho corrumpatur.

QUecūq̄ hacten⁹ dicta sunt
de lacte obseruanda pcul-
dubio forēt mutilia: si post
q̄ȝ bibitū fuerit q̄ oportuna
sunt nō intelligētes preter
mitteremus. Et ideo dicendū est q̄ ne
cessario debēt attēdi post lactis come
stionē cū Jsaac in. d. v. c. xvij. sic scribē
te. Postq̄ȝ lac bibitū fuerit in ieiuno ni
hil aliud comedāt quoadusq̄ digera
tur ꝛ labor ꝛ nimius motus fugiātur.
Si enī oino sine motu stomachi inue
nerit defectionē: eijcitur lac anteq̄ȝ di
gerat̄. Si vero fortitudinē: mutatur in
corruptionē: nō enī quiescendo a deā-
bulatiōe: sed ambulādo suauiter quo
adusq̄ ad stomachi fundū sentiat de
scendisse. Sic enim melius ad digeren
dū preparat̄. Quod etiā voluit Aui. in
ij. canonis. c. ccccxliiij. dicēs Jllū autē
qui bibit lac post ipsū quiescere opor
tet vt nō corrūpat̄ ꝛ nō acescat verum

opʒ vt nō sup ipsum dormiat neqꝫ su-
scipiat sup ipsum cibū aliū donec de-
scendat nec etiā post ipsum bibat vi-
nū qm̄ alterat ipsum ⁊ coagulat ⁊ pe
netrare facit indigestum. vt iuniores
medici sentire vident. hoc igit sit pri-
mum p regula obseruādum. Secun-
dum autē nō minus hoc dicto necessa
riū est: vt lauent dentes ⁊ gingiue cuꝫ
aceto vel vino: aut cū aqua mellis et
hmōi re aliqua abstergēte. Qm̄ vt di
xit. Haliabas in. v. theo. c. xxxi. Lac dē
tib⁹ nocet: ⁊ gingiuas comedit ⁊ ener
uat ideo lac comedentē post illū ma-
sticare opʒ aquā mellis vel vinū quo
gingiue oīno abluantur ab ea q̄ illis
inhesit coagulatiua substantia. clari⁹
autem Isaac in. p. d. sic etiā hoc inqt.
Lac dentibus atqꝫ gingiuis mollitiē
dabit ⁊ putrefaciet ea: vnde mollifica
te putrefiunt: sit ergo necessariū vt os
lauetur cum vino vel aceto: vt qd̄ de
lacte dētibus inuiscatū fuerit mundi-
ficetur. Hoc etiā voluit Auicen. in ca-
nonis. ij. c. sepius allegato dicens. Et
lac quidem nocet dentibus. ⁊ corrodit
eos ⁊ concauat ⁊ consumit ipsos: ⁊ p-
prie cū dens est frigide cōplexionis ⁊
laxam efficit gingiuam: immo opʒ vt
post ipsum colluatur os cum melle et
vino ⁊ oximelle. Que sententia fuit
assumpta a fontevberrimo Gal. in ter
tio Alimentorum. c. xiiij. sic scribente.
Oportet post oblationem lactis vinū
mixtum traijcere. Et subdit. Et meli⁹
est ⁊ si mellis aliquid supermittas ipsi
oīno cm̄ sic abstergitur qd̄ circumplas
matum dentib⁹ ⁊ gingiuis fuerit. Hoc
etiā similiter obseruandū est post la-
cticiniorum dicendoꝝ infra comestio
nem: ⁊ presertim post lactis coagula-
ti ⁊ casei sine sale recentis assumptio-
nem. quorū partes grossiores ⁊ visco-
siores magis gingiuis adherent ⁊ in-
ter dētes precipue raros inuiscantur.
Abstergantur itaqꝫ ⁊ lauentur cū ali
quo predictoꝝ: ne putrefiant: scdm̄ qd̄
sapientes antiqui vt supra visum est
preceperunt. Et hec de obseruandis
post haustum lactis dicta ꝙ breuissi-
me sufficiant.

¶ Cap̄. cxxiiij. ostēdit que nocumē
ta proueniāt ex assidua et frequē-
tata lactis etiā boni assumptione
in multa corporis membra.

ET si multa bona de lacte
superius dixerim cū debi-
to accipitur modo: ⁊ qn̄qꝫ
nō tn̄ frequentandus est
eius vsus: cū ad diuersas
perducat egritudines ⁊ dentibus pre
sertim noceat: dicēte Isaac in particu
laribus dietis. Assuefacto ⁊ multū la-
cte ebibito dentes ⁊ gingiue mollificā
tur: ⁊ inde putrefiunt. Que quidē fuit
etiā Gal. snīa in. iij. Alimentoꝝ. c. xiiij.
dicentis. Continuus vsus lactis ledit
dentes simul cum adiacentibus carni
bus quas nomināt gingiuas: has igi
tur laxas: dētes autē valde putrescibi
les ⁊ corrosos efficit. Nocet similiter
vsus lactis visceribus nō modicū: cuꝫ
dicat Princeps in. ij. canonis. c. supe-
rius annotato. Lac preterea nō est bo
num visceribus: licet lac caprarum sit
minus nocens visceribus ꝙ aliud. qd̄
etiam sensit Rasis in libro. iiij. suoruꝫ
aphorismorum dicens. Lac a quo bu
tyrum non est extractum ⁊ maxime re
cens: et butyrum cruduꝫ intestina hu
mefaciunt et lubricant et ea ledunt.
Et ideo viscera habentes debilia co
rarius ꝙ ceteri homines vti debent.
Similiter strictas habentes venas et
oppillationibus parati lacte omni ꝙ
rarissime vtantur. quoniam vt Auer-
rois inquit in. vj. colliget. cap. de dimi
nutione cibi. Et lac bonuꝫ est senibus
venas habentibus largas: sed neces-
sarium est vt cum melle vtantur. Se-
nes vero frigide complexionis per na
turam: ⁊ venas habentes strictas la-

cti non approximēt: quoniā omne qui dem lac facit possidere oppillationes in epate et in meseraicis. Et propter hanc etiam causam lac facit euenire lapidem vt idē dixit eo in loco. ꝛ per maxime si grossum fuerit dicente. Haliabate in. v. theorice. c. xxvi. Lac cui coagulatiua dominatur substātia malum est: ideoqꝫ oppillationeꝫ parit in epate ꝛ splene: in renibus vero ꝛ vesica lapides: nec oportet illud multum sumere. Multoqꝫ magis predicta faciet nocumenta si cū grossis cibarijs permixtum fuerit: vt Isaac voluit vbi supra dicens. Si lac coctum cū alijs cibarijs manducetur: sicut risis: milio: panico: ꝛ similibus bene nutrit minus ꝙ generatiuū ventositatis: est tamen durum digestioni: ꝛ est causa generādi in epate ꝛ intestinis oppilationes: ꝛ in renibus lapides. Postremo sic cō cludit. Ideoqꝫ non opportet lac potari nisi stomacho inanito ꝛ ab humoribus mundificato: sitqꝫ lac de sanis animalibus: sed neqꝫ crebro: neqꝫ multaꝫ de eo quantitatē accipiant. Lac preterea: vt princeps voluit vbi supra: malum est neruis ꝛ habentibus egritudines neruorū proprie frigidas ꝛ phlegmaticas. Et infra dixit. Lac facit euenire tenebrositatē visus ꝛ caliginem. Et plurimus vsus eius generat pediculos scdm qd quidā existimauerunt: ꝛ multotiens facit euenire febres ꝛc. hec ipse. Et propterea videtur omnes antiqui in hoc conuenire ꝙ frequens vsus lactis fugiendus sit oīno. Cuius quidem ratio plus ex parte corporis non diu mundi remanētis potius ꝙ̄ ex parte ipsius lactis potest contingere: ꝛ ideo tutissimū est veterū autorum cōsilium: vt raro lac bonū comedamus postqꝫ sciuerimus ꝙ corp⁹ sanū fuerit calidum ꝛ siccū ꝛ stomachus mundificatus a cholera phlegmate: vt superius diximus⁹. Itē lac sit bonū ex laudabili aīali nō acetosum: sꝫ correctū vt supra. in cōuenienti quoqꝫ mēsura bibitū: tunc enim nocere minime poterit: sed plurimum iuuare: dicente Isaac loco sepius allegato ꝙ lac predicto modo suspectū sanguinē laudabilem generat: ventrē humectat pect⁹ pulmonē ac vesicam iuuat: corpus impinguat calorē clarificat: ꝛ multa alia facit iuuamēta: quare ꝛc.

Capitulū. cxxiiij. ostendit naturaꝫ quorundā lacticiniorum scilicet lactis coagulati: capitis lactis: butyri ꝛ huiusmodi.

Quantū nobiles errēt lacticinijs quibusdā vtētes. si hoc legerint capitulū satis quidē poterūt intelligere. Et pmaxime qui in vltima mensa hoc comedere cōsueuerint. Nesciētes ꝙ quicqd boni ciborū preassumpserant cōfundunt: alterant atqꝫ corrumpūt. Et qꝛ lacte cōcreto pꝫ sepe vescuntur: intelligant primo qd de ipso scripsit Isaac in. c. lviij. dietarū vniuersaliū cū ait. Lac coagulatū grauitatē generat in stomacho: fumositatem mittit capiti: vñ suffocatio ꝛ angustia sepe generat. ꝛ infra. Lac coagulatū ex grossitie sua est ad digerendū durū: ꝛ peius omni alio lacte: grossos humores generat: ꝛ cito fastidiū facit ꝛ causa fit lienterie. Quod etiā voluit Rasis in. iij. Almansoris. c. xv. dicens. Lac coagulatū fastidiū facit: atqꝫ graue existens appetitū non irritat: vt caseus ꝛc. Et ꝑpter ea aut oīno dimittēdum est: aut vt Platina inquit: coagulatū lac pma mēsa sit haustū: nā post cibū sumptū: vt fere solem⁹: aut statiꝫ putrescit: aut secū alterū cibū in coctū ad ima trahit. De butyrositate ꝟo diximus ꝙ̄ pars calidior ꝛ vnctuosior est lactis: ꝛ ꝙ̄ ex quiete ꝛ nocturna frigiditate fieri solet: ꝛ facta in superiori parte lactis natās apparet: ꝛ ipsam vul-

gares caput lactis appellāt: ꝛ multū ab indulgentibꝰ gule appꝛeciaṫ: Ne scientes ꝙ lꝫ gustui placeat voraci: qꝛ tamē calida est ꝛ humida viscosa et vnctuosa ꝛ parte caseata nutribilioꝛ teste Isaac in quinta do. est tamē mollificatiua villoꝛū stomachi: ꝛ qꝛ aerea natat supꝛa cibū: vt oleū super aquaꝫ quare cibis grossitudinem tribuit ꝛ viscositatem. vnde indigesti manent cibos etiā digeri incipientes lubꝛicat: et a stomacho deponit priusꝗꝫ decoctionis tempus cōpleatur: vt idem dixit in pꝛima doctrina. Et infra etiā subiūxit: pars lactis butyꝛosa pꝛo sui caloꝛe ac leuitate mutaṫ in fumositatē pꝛesertim si stomachū sibi similē inuenerit: ꝛ assuefacta stomacho nocet: qꝛ villos ꝛ stomachi asperitatē lenit: ꝛ ꝓpterea via cibi fugiēda est cū in calido ꝛ frigido stomacho sit suspecta: ꝛ nihil fere a butyꝛo ipso differre videturꝰ. Quod via nutrimenti a medicis minime appꝛobatur: cum calidū sit ꝛ humidū in pꝛimo: ꝛ mollificatiuū stomachi. vt dixit Pꝛinceps in. ij. canonis. c. cxv. ꝛ Rasis in. iij. Almansoꝛis. c. xv. vbi ait. Butyrum etiā coctū stomachū debilitat: ac dura mollificat ꝛc. Et post pauca subdit. Qui autē eo in comestiōe vsus fuerit: phlegmaticas patieṫ egritudines: quanto igitur magis crudū est il laudabile. Et ꝓpterea ipso nequaꝗꝫ est vtendū nisi pꝛo cōdimēto: ꝛ pꝛesertim a pinguibus: qm̄ impinguat multum: vt docet experientia. de quo in ꝓcessuꝫ pꝛout in via ingrediṫ cōdimenti longioꝛē dn̄o cōcedente sermonē faciemus. ¶ De re cocta vero nō nisi pauca ab antiquis inuenio cū eam foꝛsitā cōpꝛehēderint sub lacte coagulato vel sub caseo recēti sine sale. de quo infra scribemus. dicit em̄ Auicen. de ipsa in ij. canonis. c. cxxviij. Recocta minꝰ est nociua stomacho ꝗꝫ caseus nouꝰ. Et Haliabasi. v. Theoꝛice. c. xxvj. sic di. inquit. Quādo excolaṫ lactis ea aquositas remanet coagulatiua substātia que vocatur in nostro vulgari recocta huiusmodi quidē substantia coꝛpꝰ oppoꝛtuno pascit cibo: calidiſqꝫ hominibus vtilis est stomachi ꝛ cholericum habentibus fluxum. Magis auteꝫ ex vaccarū lacte si fuerit: nec nocet homini si sanus fuerit. Sed tn̄ si frigidus cōplexione sit stomachus minime illam digerit. Quod etiā sensit Rasis in. iij. Almansoꝛis. c. xv. cū ait. Massal vero idest recocta infrigidat foꝛtiter: atqꝫ sitim ꝛ choleram repꝛimit rubeā: neruis tamen ac frigidis egritudinibus malū est. Et ideo doꝛmitasse videtur Platina qn̄ recoctā calidā esse scripserat. Et hec de ipsa dicta sufficiant.

¶ Capi. cxx. ostendit naturā casei recentis nō saliti: ꝛ illius etiaꝫ qui modicum salis habuerit.

Caseus ꝗꝫ plures habet diuersitates: cum quidā recēs: quidam antiquus: ꝛ quidam medius existat: ꝛ iterum recentis aliquis est salitus. ꝛ aliquis sine sale: ꝛ etiam diuersificatur ex parte lactis: qm̄ quidam factus fuit ex ouino: ꝛ alius ex vaccino: ꝛ tertius ex ambobus ꝛc. De quibus seriatim dicendū est: vt quis sit melioꝛ: ꝛ ad sanitatē laudabilioꝛ intelligatur. Dicamus ergo cū Auicen. in. ij. canonis. c. cxxviij. ꝙ caseus recēs sine sale est frigidus ꝛ humidꝰ in tertio: ꝛ ē nutritiuꝰ: ꝛ ipinguatiuꝰ ē tn̄ malꝰ stomacho: lꝫ vt ipse refert: ꝙ Diascoꝛides dixerit ꝙ recens est bonus stomacho. Quod dictum est ex eis in quibꝰ est ambiguitas: ꝛ ꝗuis ipse sic dicat: mihi tamen videtur Diascoꝛidi plus Isaac assentire cum in quinta doctrina. c. lviij. inquit. Caseus carens sale est nutribilioꝛ salito: ꝛ humectans coꝛpus: ꝛ magis carnis est augmētatiuꝰ ꝛ nō tantum stomacho nocens. Sapoꝛitus tamē parum melioꝛ. Et similiter

Gal. in. iij. alimentoꝝ. c. xvj. dicēs. recens caseus cibus caseis est melioꝛ: quoniam ipse delectabilissimus est ad esuz. ꝛ innocuus stomacho: ꝛ omnibus alijs caseis difficulter digestibilis: ꝛ difficulter pertransibilis: non tamen cachochimus est: neq̧ valde grossi chimi. qđ etiam voluit in lib. de euchimia. c. iij. cū dixit. Cachochimi sunt casei oēs. sed iuuenes sunt absq̧ cachochimia in corpoꝛibus. s. calidis illum bene digerentibus. qm̄ frigidis minime cōuenit. cuz dicat Auerro. in v. colliget. Caseus recēs frigidus est ꝛ humidus grosse substantie. ꝛ clarius Almansoꝛ in. iij. c. xv. cuz ait. Caseus recens frigidus est ꝛ grossus: q̄ carnis augmentatiuus existens adustionem reprimit stomachi. neq̧ natura frigidis bonus dicitur. Et infra concludit. Uerumtn̄ opoꝛtet vt recēs dimittatur. s. eis qui frigidi sunt. Et idem in lib. xxij. continentis. c. cciij. sic etiam inquit. Caseus recens eadem hoꝛa factꝰ est frigidus respectu alioꝝ: qꝛ retinet adhuc de natura lactis ꝛ qꝛ multū aquositatꝫ hꝫ ꝛ nō est ī eo sal: nec coagulū ardens ꝛ acutū per que acquirat caseus caliditatez ꝛ siccitatem ꝛ non potest hic caseus cōseruari: sꝫ dꝫ comedi eo die quo fit ꝛ tūc est boni sapoꝛis: ꝛ non grossi chimi: ꝛ in lib. xxij. eiusdē. c. dccij. dixit. Caseꝰ recens nō salitus valet ad stomachū scꝫ calidū: de leui accedit ad membꝛa auget carnem: lenit ventrem ꝛc. Qui licet frigido stomacho non cōueniat: tn̄ calidum habentibꝰ stomachū cōfert vt dictum est: cuius rō ab Isaac posita fuit in pꝛima doctrina cum inquit. Caseus recēs minus ceteris est calidus ꝛ acutus vnde vicinū est frigiditati ꝛ humiditati quasi in pꝛimo gradu. ꝛ in hoc valde discrepat ab Auic. qui graduauit ipsum frigidum esse in tertio quod est pꝛopter humectationem ꝛ lactis aquositatem in se contentam: quare ceteris est nutribilioꝛ: ꝛ ventrem humectat absq̧ vllo stomachi foꝛtis nocumento ꝑcipue si sale indiget. que fuit Serapionis sententia in capitulo de leben dicentis. Caseus recens sine sale quando comeditur est nutritiuus: ꝛ bonus stomacho ꝛ boni sapoꝛis facile transiēs ad membꝛa: auget in carne ꝛ impinguat: ꝛ mollit ventrē tēperate: sed ob seruetur vt vere recens sit ꝛ plurium dierum: quoniam caseus salez nō habens in acetositatē mutari suspicabitur: teste Isaac in vniuersalibus dietis. c. lviij. Quo in loco ipse etiam cōmendat caseum recentem modicum salis habentem cum inquit. Caseus recens humoꝛes non malos generat cum sit mediocris inter lac ꝛ caseum siccum: retinet enim partim dulcedinem ꝛ aquositatem lactis: ꝛ ideo ad digerendū facilioꝛ ꝛ ad nutriendum laudabilioꝛ: maxime si sale caruerit multo. Et subdit. Si caseus sit sapoꝛitus omni malo sapoꝛe carens laudabilioꝛ est non salso ꝛ multo sale refracto: vbi etiā dixit autoꝛitate hyppocratis ꝙ caseus recens paruz salitus melioꝛ est nō salito. Multū vero salis habens fit siccus ꝛ moꝛdens stomachuz ꝛ incendens sanguinē. Quare cōcludamus hoc capitulū ꝛ hanc materiam dicentes ꝙ caseus recens modicū salitus est laudabilis cū nō tm̄ frigiditatis ꝛ humiditatꝫ habeat q̄tum is que sine sale penitus fuerit nec tm̄ caliditatis ꝛ siccitatis q̄tum salitus. Relinquitur ergo ꝙ sit mediocris ꝛ in cōplexione ꝛ in nutrimento. Et ꝙ ita sit apparet per pꝛincipez in ij canonis. c. allegato dicentē. Caseꝰ salitus nō vetus est intra eos: ꝛ velocioꝛ in digestione q̄ non salitus ꝛ velocius descendit: ꝛ pꝛopterea stomacho frigido non est ita nociuus sicut recēs penitus sine sale: ꝛ iō tutius ipo vtendū est q̄ altero quocunq̧.

Cap. cxxvj. ostendit naturam casei saliti ꝛ veteris et non saliti: ꝛ que sint eorum nocumenta.

Quemadmoduz caseus recens ab antiquis cōmendat: sic antiquus nō salitus ꝛ salitus etiā plurimū ab eis detestari vr: eo quod vterq; eoꝝ q̄plurimū nocumentoꝝ sit gn̄atiuum dicēte Isaac in. v. doc. c. lviij. Caseus salsus nimis est exiccatus ꝛ stomacho nocet ꝛ infra. Caseus h̄ns multum salis fit siccus: mordens stomachū ꝛ incēdēs sanguinem. Qd etiā voluit Aui. in. ij. canonis. c. cxxviij. dicens. Salitus est malus stomacho ꝛ ꝓpterea generat melancholiam: vt idē in canticis inq̄t textu cōmenti. cxxx. In cuius cōmento Auer. causam assignat dicens. Caseus arid⁹ ꝛ āntiquus est calid⁹ ꝛ sicc⁹: et ꝓpterea generat melancholiā: salsus vero est hm̄oi: ꝛ ꝓpterea fugiendus similiter. ꝛ caseus vetus nō salsus est reprobādus: cuz non pauciora in corpus inferat nocumenta: vt ptz per haliabatē in. v. theorice. c. xxvj. sic dicente. Caseus vetus peior oībus est. maximeq; ille in quo acumē est ꝛ pūctio: in hoc em̄ caseo aquositatis nihil est: ꝛ ex coagulo acumen adeptus est: ideo cephaleā mouet oppilationē in epate generat: ꝛ in renibus calculos. Et ꝓpterea oīs quidē caseus q̄to ꝓpinquior recenti est minus malus: ꝛ q̄to amplius vetus ꝛ difficilioris digestionis erit: ꝛ maiorē vrgens sitim ac cephalicā capitis. A quo videtur accepisse Isaac in doct. v. c. vbi supra cū scripsit. Uetus case⁹ est acutus ꝛ siccissimus: vn̄ ad nutriendum est grossus, ꝛ corruptibilis: ad exeundum de stomacho durus. et infra subdit. Caseus vetus est vitandus: quoniam in renibus ꝛ vesica parit lapides: ꝛ nullū aufert iuuamentuz: neq; est nutritiuus: neq; cito digestiuus: neq; bonū sanguinez generans: neq; ventrem humectans: sed plurimum humiditatis desiccans: stringens vrinam: ꝛ cito in intensionē se mutans. ꝛ in particularibus. c. de caseo sic quoq; ait. Uetus caseus siccissimus est acumen: ꝛ calorē palā habens pro salis coaguliq; siccitate: proinde cito in fumositatē ꝛ choler: cos ꝯuertit humores q᷑ duob⁹ modis ꝯtingit. Uno: q: ci vnctuositas in ꝑpatulo ē ab aquositatis indigentia. Alia pro acumine qd acquisiuit a coagulo ꝛ sale: iō stipticum est ꝓpter siccitatē quā ab ipsis retinet. Idcirco si cū alijs reb⁹ accipiatur ꝟtutē subtiliatiuā ꝛ aperitiuam h̄ntibus fit deterior: q: est cā lapides generādi in renibus. nihil em̄ aliud est materia lapidis nisi grossorū copia humoꝝ acumē cū calore habentiū: qd semp in caseo inuenit. Caseus ergo taliter ex̄ns pretermittendus est: q: non est bonus ad nutrimētum: nec ad bonū sanguinē generandum: neq; ad vētrem humectandum. hec ipse. hoc etiaz sensit Auerrois in quīto colliget dicēs. Uetus caseus calidus est ꝛ siccus ꝓpter sal: ꝛ tēdit ad adustionē ꝛ calidū est ꝛ siccum in tertio: ꝛ ꝓpterea comestus facit cholericum humorē. Que fuit sn̄ia Rasis in tertio Almanso. c. xv. dicēns. Uet⁹ caseus ꝑm vetustatis q̄titatē diuersificatur: qui em̄ acuti est saporis calid⁹ est adurens atq; sitim faciēs ac male nutriens. Et in lib. xxxj. cōtinentis c. ccuj. sic et ait. Caseus multum vetustus est calidus ꝛ sicc⁹ respctu aliarū spērū: q: non hz humiditatē lactis et est corruptus ꝓpter coagulū ꝛ salem plurimū ineteratū in ipo. ꝛ ꝓpter hoc ducit multā sitim ꝛ generat malum chimuz ꝛc. Sētētia quoq; Gal. in tertio alimentorum. cap. xvj. dicens. Ca-

seus diu seruatus est sitis factiuus: et peius digestibilis: ⁊ peioris chimi q̃ alius propter hoc ad eam que in renibus lapidũ generationẽ est nociuus talis chimus. ⁊ cõcludit. Fugiam⁹ igitur talem caseũ tanq̃ nihil oino boni habentẽ. neq̧ ad digestionẽ neq̧ ad vrinationẽ: neq̧ ad subductionẽ ventris sicut neq̧ ad euchimiã. Et in lib. de euchimia. c. iij. sic etiã ait. Cachochimi sunt casei omnes: sed iuuenes sunt absq̧ cachochimia. Antiqui vero minime propter grossitatẽ ⁊ viscositatẽ. Et postea dixit. Casei grossorũ humorũ generatiui sunt oẽs: antiqui aũt cachochimi sunt itaq̧ fugiendi. Qui autẽ antiqui sint dicendi: ⁊ post quot mẽses: ab autore aliquo non reperi: credo tamen q̧ vsq̧ ad. vj. mẽses iuuenes sunt pronũciandi et post. xij. antiqui: ⁊ q̃to post tanto antiquiores et sine dubio peiores: vt qui duorum fuerint annorum vel trium pessimi: et quanto sicciores: tanto absolute deteriores habeantur ⁊c.

¶ Cap. cxxvij. ostẽdit q̃s casus sit bonus ⁊ eligẽdus: ⁊ que sint obseruanda in eius comestione.

Bonus caseus ⁊ ad sanitatẽ eligẽdus est qui vitiosa reliq̃rit extrema: ⁊ medio tẽperato appropinquauerit: nõ nouus neq̧ antiquus valde vt supra diximus: sed medi⁹ existẽs: vt dicit Isaac in. v. doc. c. lviij. his verbis. Caseus inter nouũ ⁊ veterẽ medi⁹ multũ ⁊ fortiter est nutritiuus: multũ q̧ grossicies lactis facit caseum: fortiter vero q̧ induratꝛ velociter. Et in particularib⁹ dietis. c. ꝓprio sic etiã inquit. Caseus quidẽ inter nouũ ⁊ vetustũ mediocris si laudabilis ⁊ illaudabilis scd̃m aliquarũ extremitatũ vicinitatem. Qđ similiter Rasis sensit in li. xxj. cõtinẽtis. c. ccxij. di. Ex caseo oꝫ eligi qui non sit multũ vetustus: nec multũ calid⁹. i. recẽs. Et caseus qui fit ex lacte pauce acetositatis est minus nociuus stomacho oĩbus speciebꝰ casei: et eius acetositas cõfortat stomachũ: ⁊ nõ est difficilis digestionis. Et infra dixit. Et caseus mollis ⁊ melior duro ⁊ spõgiosus melior solido ⁊c. Auic. vero i. ij. canonis. c. cxxviij. inq̃t. Melior caseus est qui medius est inter illũ qui extendit vt viscus ⁊ frangibilẽ: ambo em̃ illi sunt mali: ⁊ qui est priuatus sapore: ⁊ declinis ad dulcedinẽ ⁊ suauitatẽ equalis in sale qui non remanet in visceribus plurimũ: ⁊ factus ex acetoso lacte melior est eis. Auer. quoq̧ in. v. colliget sic scripsit. Aliquis caseus est bonus: ⁊ est medius inter nouũ ⁊ veterẽ dũmodo sit fact⁹ rationabiliter ⁊ ex bono lacte ⁊c. ¶ Quis aũt caseus melior sit vaccinus an pecorinus est questio a Michaele nostro sic discussa. q̧ licet caseus ouinus sit vaccino terrestrior: alijs tamen parib⁹ minus malus: et salubrior existit vaccino: cũ melioris sit odoris saporis: ⁊ gustui magis ꝓportionatus cũ sit fact⁹ ex lacte cuius cõplexio est melior: similiter vaccin⁹ sanguinẽ grossiorem generat cũ viscosior sit ouino. Et iterũ. Lac ouinũ factum in mẽse maij est laudabili⁹ quocunq̧ alio: cũ lac vernale in vltimo veris: et in initio estatis sit omni alio cõueniẽtius: vt in superiorib⁹ patuit capitulis: et per ꝯñs caseus factus ex illo est quocunq̧ alio melior ⁊ laudabilior. Vaccinus aũt caseus iã dicto est nutribilior: q̧ vnctuosior sicut lac vaccinũ vnctuosius est ouino. Et sic habemus q̧ plurib⁹ de causis caseus pecorinus sit cõueniẽtior q̃ vaccin⁹ ⁊ si minus nutritiu⁹ existat: deide subdit ip̃e q̧ a gulosis accepit q̧ caseus cõposit⁹ ex duab⁹ partib⁹ lactis ouini ⁊ tertia vaccini sit gustui delectabilior: et ab eis sanior reputatꝛ. Caseus vero caprinus et si

nus ꝛ si factus sit ex tēperatiori lacte omnibus tñ caseis est deterior: qꝛ sta tim exiccatur ꝛ terrestrificatur: ꝛ effi citur valde frangibilis vt experiētia docet: pro primo tñ die laudandus es se videtur. hec ipse. M. Sed pro ꝯple mento sermonis de caseo tres regu le in ei⁹ comestione mihi videt̄ de mē te auctorū esse obseruande. Quaruꝫ prima hec est. Maxime cauendū est ne caseus cum subtiliatiuis vel diure ticis siue aperientibus assumat̄: quo niam perducūt ipm ad renes ꝛ lapi des faciūt. quēadmodū sensit Auicē. in. ij. cano. c. superius allegato dicēs. ꝛ subtiliantia q̄dē augmentāt mali ciam ei⁹: qm̄ faciūt ipm penetrare: et impellunt eū. Et propterea subiūxit post aliqua ꝙ oppilatiōes facit ꝛ ge nerat lapidē in renibus ꝛ vesica ꝛ ꝓ prie humidus: ꝛ ꝓprie qui comeditur cum seminibus penetrare facientib⁹ vt sunt feniculū apiū petroselinū pi per ꝛ hmōi. Quantum igitur ob hāc regulaꝫ decipiunt̄ qui raffiolos ex ra dice petroselini ouis caseo ꝛ pastilib⁹ confectos comedūt admiscentes eis passulas ꝛ species odoriferas pene trare facientes oīa illa viscosa. s. adi pem caseuꝫ: ꝛ pastile eorū tegmentū. Secunda regula est ꝙ multa q̄titas casei q̄tumcūq laudabilis nō sit as sumenda: quēadmodū faciunt illi q̄ cū pane i vna cena nihil aliud preter caseum accipiunt: ꝛ hoc ꝓpter pericu la que pōt inducere de oppilationib⁹ indigestionibus: humoꝝ grossitie: et lapidum gñatione: vt pretactū fuit. ꝛ ꝙ ita sit apparet per Gal. in lib. de dissolutione continua sic dicentē. De oppilationib⁹ est caseus multus: quo niaꝫ adducit oppillationē in epate: ꝛ lapideꝫ in renibus ei qui multiplicat assumptionē ei⁹: ꝛ cuius epar ꝛ renes sunt parata recipere lesionē. hec ille. Tertia ꝛ vltima regula obseruanda est: ꝙ omnino parua ex caseo sumat̄ q̄titas ꝛ post comestionē alioꝝ cibo rum: qm̄ os stomachi corroborat. sa tietatem quoq nimiā atq fastidium que ex dulcib⁹ ꝛ vnctuosis in ore sto machi ꝓueniunt cibis aufert. vt Rasis inq̄t in. iij. Almansoris. a quo platina accepit cū ait. Caseum sumptuꝫ post cibū q̄tūuis parū: os stomachi sigil lat: ꝛ fastidiū pinguiū eduliorꝝ tollit: ꝛ coctione capiti prodesse aiunt. Et hec de caseo cum laude omnipotētis dicta sufficiant.

¶ Cap. cxxviij. ostendit in vniuer sali cōplexionē pisciū ꝛ nocumen ta que proueniunt ex comestione ipsorum assidua precipue.

Cuꝫ semper carnes aut oua vel lactici nia minime come damus. sed in qui busdā tēporib⁹ so lūmodo piscibus: herbis: fructibus: ꝛ hmōi vti sit ne cesse: de ipsis deiceps mihi videt̄ esse scribendū. Et primo de piscibus q̄ in tacta reperiunt̄ diuersitate: vt impos sibile aut permaxime difficile foret de omnibus in particulari velle determi nare siue scribendo pertractare. Et ꝓ pterea de eis q̄dam tm̄modo vniuer salia annotauimus: quib⁹ tñ sufficiē tissime poterimus bonos ac laudabi les ab eis oppositꝫ distiguere: vt vnu s q̄sq pisces faciētes ad sanitatē possit eligere ꝛ reꝓbatos cognoscēdo reliq̄ re. dicamusq̄ ꝙ pisces lōge a bonita te carnis sint remoti: ꝛ plurimū a nu trimento ꝛ ab ei⁹ tēperie separati: cū natura ipsoꝝ frigida sit ꝛ humida. si cut voluit Isaac in lib. particularium dietarū. c. de piscib⁹ cū ait. Dicim⁹ er go naturā pisciū vniuersaliter esse fri gidaꝫ ꝛ humidā ꝛ humoris phlegma tici gñatiuā: cōuenientē calidā habē tibus complexionē ꝛ siccā maxime ꝛ

estiuo tpe:⁊ calida regione. Incōue=
niens vero frigidis ⁊ humidis cōple=
xionib⁹ ⁊ carnosis maxime quib⁹ mol
les nerui fuerit:⁊ ad hyemalē tp̄s ve
nerint:vel frigidā regionē habuerit:
naturaliter em̄ eos infrigidāt et hu=
mectāt:proinde q̄bus cholera rubea
dominat̄ ⁊ calidā habentib⁹ comple=
xionē coitum confortāt ⁊ sperma aug
mētant. Qđ etiā voluit Rasis in.xxij.
cōtinentis.c.ccccxxiij.cū dixit autori=
tate Bimmasui. Pisces recētes gene=
rāt phlegma:sed cōferūt psonis cali
dis ⁊ tenuib⁹ corporib⁹ tū illi in quo=
ruʒ corpore cōdominat̄ phlegma:nec
nō ⁊ in neruis est lassitudo ipsos eui=
tare debēt ⁊ ꝓprie in hyeme:⁊ in ciui=
tatib⁹ frigidis:q: ex ꝓprietatib⁹ ipso
rum infrigidāt stomachū. Et ꝙ cōple
xio pisciū sit frigida sic ostēdit ipse di
cens. Significatio ꝙ pisces sint frigi=
di est:q: aut carēt sanguine:aut ha=
bent modicū sanguinē ⁊c. Hoc idē sen
sit Hali.in.v.theorice.c.xxv.cū ait. Pi=
scis recens vniuersaliter frigid⁹ est et
humidius.⁊ phlegma generat:a qui
bus sumpsisse videt̄ Aui.in.ij.cano.c.
dlx.cū inq̄t. Ois piscis frigid⁹ est ⁊ hu
midus.⁊ infra. Qui pisciū sunt recen=
tes generāt phlegma aquosuʒ:⁊ mol
lificant neruos ⁊ nō sunt conueniētes
nisi stomacho calido valde:⁊ sanguis
eorū ad subtilitatē declinat. Hoc simi
liter voluit Almāsor in.iij.c.xvj.dicēs.
Pisces recētes frigidi sunt ⁊ humidi.
⁊ oēs pisces ad digerēdū sunt duri et
in stomacho longā faciūt morā:sitim
quoqꝫ creāt:sanguis aūt ex recentib⁹
generatus phlegmatic⁹ est. Hi aūt pi
sces corpus humectāt:ac sperma au=
gēt.qui colicis atqꝫ his quib⁹ frigide
accidere solent egritudines:mali exi=
stunt. Cōplexionē aūt habētibus ca=
lidā atqꝫ his quib⁹ cholera dominat̄
rubea cōferūt:licet eorū nutrimentū
omnino sit malū. Cum alijs preterea
cibis mixti ad cholere rubee extinctio=
nem sunt meliores. Pisces em̄ in sto=
macho longā facientes morā:sitimqꝫ
generātes:malas in corpore adunāt
superfluitates:multasqꝫ viscositates:
ex quib⁹ multe ꝓueniūt egritudines.
Ratio aūt ⁊ cā dictorū est:qm̄ vt dixit
Isaac in vniuersalib⁹ dictis.c.lix. Pi=
sces vniuersaliter parū nutriūt ⁊ cito
dissoluūtur ⁊ subtilis sunt sanguinis
phlegmati pertinētis. Et infra de ma
rinis loquēs ait:ꝙ ipsi parui sunt nu
trimēti ⁊ laudabilis dureqꝫ descēdūt
de stomacho ⁊ itestinis. Et de fluuia=
libus inq̄t ꝙ mali sunt ad digerendū
duri:⁊ similiter ad penetrā.dū venas:
velociterqꝫ de stomacho descēdūt. Et
infra magis etiā dixit. ꝙ cito sunt cor
rūpentes stomacho nocētes ⁊ humo
res crudos generātes.⁊ vt vno cum
Auerroy in.vj.colliget oīa concludā
verbo. Dico ꝙ sanguis ex piscib⁹ ge=
neratus est cite corruptionis. Et pro=
pter hoc nō est mirū si plurime ex eo=
rū frequētata comestione proueniāt
egritudines:teste Almansore vbi su=
pra. Et ꝓpterea ab eorū vsu frequēti
cauendū est:⁊ precipue cū rebus alijs
loco ipsorū vti possimus et eo magis
ꝙ perpauci reperiātur qui omnes re
quisitas habeant cōditiones vt ex di=
cendis patebit.

¶ Cap.cxxix.ostendit naturā pi=
sciū maritimorū:⁊ ipsos esse prece
teris ob eoꝝ laudes eligendos.

VT pisces bonos a malis
discernere valeam⁹:in pre
senti.c.adducem⁹ req̄sitas
ad hoc cōditiones:non lo=
quēdo de mortuis piscib⁹:
neqꝫ de fetētib⁹ qui satis vt vnicuiqꝫ
patet sunt reprobādi:dicente Hali.in
iij.de alimētis.c.xxiiij. Pisces mortui
⁊ qui putrescūt continuo cū reseruan
tur ⁊ pessime olēt sunt indelectabiles
⁊ ceterorū pessimi.⁊ in libro de euchi=

mis.c.vij. Odoratu et gustu dignotionem piscium facere oportet: etenim qui grauis odoris sunt: idelectabiles existunt &c. Sed de viuentibus sermo noster ptractabit in hoc.c.&nõ de oibus: sed de maritimis tantũ plus alijs approbatis: postea vero de reliquis scribemus tamen de imperfectioribus: cũ dicat Auerrois in cõmẽto cãticorũ.c.xxviij.q tres sunt spẽs pisciũ: scz marinus: fluuialis: & habitãs in ambabus aquis simul. & melior ex eis sm Gali. est marinus: & post illũ q simul in ambabus aquis viuit: & postea qui viuit in aquis dulcibus. Cuius ratio est: qm humiditas excedit & dominat in piscibus: verũ oẽs illi qui nutriunt in aqs salsis sunt minoris humiditatis: contrariũ aũt est de illis qui in aqs dulcibus nutriunt: sed qui viuũt in ambabus aqs sunt medij inter eos &c. hec ipse. Cum quo conuenit Halia. in.v. theorice.c.xxv. cuz ait. Et piscis recẽs vniuersaliter est frigidus et humidus & phlegma generãs: sed q in mari nascitur & salsa aqua minoris est humiditatis & frigiditatis. Qd etiã voluit Isaac in.v.d.c.lix. cũ inqt. Pisces marini calidiores & minus humidi & minus viscosi sunt: salsitudo em̃ aque in habitate calefacit eos incidẽs humiditatẽ & grossitiẽ vnde pinguedo eo℞ minorat. & infra sic ait. Marini pisces minus grauis sunt odoris & facilioris: digestionis minus nutritiui: cito in sanguinem cõuersiui: velociter a mẽbris dissoluẽdi. & ad exeundũ a stomacho tardiores. Unde antiq assimilauerũt pisces marinos humane cõplexioni. sani enim sensus sibi tãtũ assimilatis delectãtur: sanguis enim quem generant est tẽperatissimus: non grossus: neqz turbidus: neqz subtilis: neqz aquosus licet subtili vicinus existat. & post aliqua iterũ dixit. Marini pisces sunt meliores fluuialibus quia sunt salsitatem habentes ex aqua maris. ex qua viscositates eorũ auferũtur: maxime si loca fuerit petrosa: assiduo em̃ motu suo & collisionibus saxosis carnes emolliũtur & tenerãtur: pinguedo minoratur &c. Plurimũ quoqz ipsos commẽdauit adhuc magis in pcessu cum dixit. Pisces nõ viscosi sunt qui de pelago & litoribus sunt claris in nutrimẽto & in tẽperamẽto: laudabiliores omniũ sunt in cõplexione: & ad digerendũ faciliores qr carnes habẽt molles: nullius viscositatis atqz grossitiei: neqz grauis sunt odoris: sicut etiã q de petrosis sunt locis: sanguis em̃ quẽ generant tẽperamẽto est vicinior: & ideo non minus exercitatis est cõgruus et defectis sicut sanioribus & egritudines exeũtibus: & ad sanitatẽ custodire magis q̃ membrorũ fortitudinẽ amãtibus. Quod nõ minus voluit Auic. cũ in.ij.cañ.c.dl. sic scripsit. Et pisces quidẽ Marini sunt laudabiles subtiles: & melior species eorũ est illorũ qui nõ sunt nisi in mari & pelago &c. et infra subdit. Et pisces qdẽ marini sunt optimi subtilis carnis & pcipue cũ eoruz habitatio est in littoribus petrosis aut arenosis &c. Que quidem fuit Galie. sententia in alimentorũ.iij.c.xxiij. dicentis. Optimi pisces sunt qui in puro mari existunt. & in lib. de euchimia.c. vij. ait. Pisces qui in puro mari dietantur inculpabiles fere oẽs sunt. similiter et quicunqz in permixto aque dulcis dietantur sicut vocati pelagales. et petrini sunt euchimi. Et in ea que secũdum esum delectatione multum preeminent alijs &c. Et postea subiunxit. Qui vero in mari dietantur pisces: odorem inculpabilẽ & pinguedinẽ paucam habent. Concludamus itaqz de ipsis cũ Isaac in prima doc. sic dicente. Marini pisces duplices sunt: quidam enim nascũtur in pelago & in altis locis: quidam vero alij in ripa planisqz aquis nati. Qui vero creati sunt in pelago aut petro-

fis ꝛ arenosis habitāt: sunt subtilio-res ꝛ laudabiliores oīb⁹ piscib⁹ mari nis ꝛ ad digerendum faciliores ꝛ ad sanguinem generandum laudabilio res: ꝛ non ita de stomacho ꝛ intesti-nis exeūt ꝑpter sue viscositatis par-uitatem qđ testat̄ sue pinguedinis in digentia suiq̄ saporis habilitas: sunt ergo humanis corporib⁹ conuenien-tes. Oīs eñ cibus q̄to longior a sa-piditate tanto minus delectabilis et minus cōueniens humanis naturis. Et propter hoc hec spēs pisciū lauda bilior ꝛ digestibilior magisq̄ cib⁹ ad salutem gerendā est efficax ꝑpter eo rum temperamentū non eñ sunt sub tiles aquosi nec terrestres aut grossi. Post hos quidez aliq̄d bonitatis ha bent qui lutosa ꝛ mollia loca maris sunt habitantes dulcibus aquis va-cinantes: nō adeo puri sicut q̄ in are-nosis ꝛ petrosis locis pelagi morant̄ ꝑpter putredinē ꝛ sorditatē terre. pri mi itaq̄ eligant̄: alij vero dimittant̄ propter causam assignatam.

¶ Ca. cxxx. ostēdit q̄ de piscib⁹ flu uialib⁹ eligēdi sint rōne fluminis ꝛ aque in quib⁹ nati sunt ꝛ degūt continue atq̄ vescuntur.

Ostq̄ de piscibus marinis: ꝛ de his q̄ in vtrisq̄ aq̄s viuūt diximus: de fluuia-libus modo tm̄mo do scribemus: q̄ nō adeo sunt a veteri-bus laudati sicut marini. Queadmodū ostendit Isaac in. v. doc. c. lix. cum inquit. Pisces flu-minum in actione ꝛ passione contra-rij sunt marinis: qm̄ fluminalis aqua frigidior est ꝛ humidior: vñ pisces flu uiales sunt grassiores ꝛ viscosiores: atq̄ pinguiores: ꝛ iō nutrientes plus mali tñ ꝛ ad digerendū duri, veloci-terq̄ de stomacho descendunt. Et in particularibus. c. de piscibus inq̄t. Pi sces qui nati sunt in flumine subtilio-res hn̄t spinas multas ꝛ molles pro mollitie humiditatis aque in qua na ti sunt. Et infra subdit. Pisces aquaꝝ dulcium vniuersaliter sunt grossiores ꝛ viscosiores tardioresq̄ ad digeren-dum: facili⁹ tñ de stomacho egrediū-tur q̄ marini. ꝛ nutribiliores sunt. qui aūt pisciuz inter fluuiales magis ap-probentur hi sunt qui de magnis ac currentibus fluuijs accipiunt̄: vt idē voluit in. v. c. vbi supra cū ait. Fluuia les pisces maiora ac cito currētia cla ra atq̄ mūda flumina inhabitantes ad cōparationem alioꝝ sunt laudabi liores: q: claritas aque aufert ab eis grauitatem odoris. fortis aūt fluuij impetu carnes teneran̄t: ꝛ grossities aufertur: ꝛ maxime si super petrosa currat. Quod etiā in particularibus replicauit dicens. pisces dulciū aqua rum hi sunt meliores q̄ magna inha-bitant flumina impetuose fluentia quorū fundus lapideus ꝛ longinqua sunt a ciuitatis sorditie: q: fortitudi-ne cursus aque cōprimūtur pisces et super lapides: vñ caro eorū teneratur: fitq̄ cā sue digestionis: ꝛ ab eis visco sitas ꝛ odoris grauitas expellit. ꝛ pre cipue si non sit altitudo aquarum vt pisces terre sint ꝑpinqui: q: q̄to pau citatem aque habuerint: tāto a terra freq̄ētius percutiunt̄: ꝛ aque clarita te oī horridilitate carebūt: ideoq̄ sūt quasi pisces petrosa loca pelagi ihā-bitantes. haliabas quoq̄ in. v. theo-rice. c. xxv. si scripsit. Laudabilior aūt piscis est qui in lapidosis nascit̄ locis plurimos habentib⁹ lapillos quiq̄ magno nō est corpore ꝛ in suaui na-scitur aqua ac clara spaciosisq̄ flumi nibus magnis decurrentibusq̄: vt ty gri: eufrate: nec vero multum est pin guis: nec extra moduz macer. Qui et enim piscis in saxis nascitur ꝛ magni

aquis decurrentib⁹ a corpore eius su perfluitas deficit propter mot⁹ copiã ꝛ percussionẽ ipsi⁹ in lapides. Qui ve ro i suaui nascit aqua delectabilis est ꝛ iocũde carnis. minime viscosus. cito digestibilis: corp⁹ humectat: ꝛ sangui nẽ generat bonũ: calidisqꝫ cõuenit cõ plexionibus iuuenib⁹ ꝛ ethicis in ca lidis tpibus ꝛ siccis ꝛc. Hi pisces igit inter ceteros maxie approbant sicut oppositi detestãt ab Isaac vbi supra sic scribẽte. Pisces aũt parui fluminis lutosi loci: ac aque debiliter currẽtis: ꝛ sorditiei ciuitatis vicinãtis sunt vi scosiores ꝛ horribilẽ habẽt odorem sunt etiã grauiores ad digerẽdũ ꝛ de terioris sunt saporis: vnde malũ dant nutrimentũ: qꝛ debilitas cursus aque q̃etos reddit pisces: clauditqꝫ in eorũ corpib⁹ copiosos humores: q̃re fit cã viscositatis et horribilis odoris: atqꝫ difficilis digestiõis. Sint igit vt ipse di cebat in vlibus: pisces morãtes i aq̃s fortiter currẽtib⁹ qꝛ meliores sunt q̃ȝ in q̃escẽtib⁹. Et hoc est etiã qđ voluit Priceps in. ij. cañ. c. dl. dicẽs. In locis aũt in q̃b⁹ morant est electio: qm̃ illi q̃ morant in locis petrosis sunt melio res: deinde in arenosis ꝛ in aq̃s dulci bus currẽtib⁹ in quib⁹ nõ sunt sordes: ꝛ nõ sunt limose: neqꝫ lacunales: neqꝫ cãpestres ꝛc. Et fuit Sal. snia i. iij. ali mẽtoꝝ. c. xxiiij. dicẽtis. Pisces q̃ in flu uijs generant meliores sunt si i fluuio rapido ꝛ multi flux⁹ existãt: sicuti pe iores q̃ in parua degũt aqua fluuios magnos nõ suscipiẽte: nec effluxũ co piosũ habẽte: multo vtiqꝫ ꝛ his dete riores: si naũt oino neqꝫ defluat aqua adhuc deteriores ꝛc. Horũ aũt rõ est: qꝛ pisces in hmõi aquis currentib⁹ de gentes cõtinue se mouẽt: pisces aũt se semp mouẽtes sũt cõtrarijs meliores: qꝛ mot⁹ multus ꝛ eorũ exercitia ipso rũ corpora emolliũt: carnisqꝫ viscosita tẽ ꝛ grossicies auferũt. vt Isaac inq̃t in. v. doc. c. superius annotato. ꝛ simi liter Auicẽ. vbi supra cũ ait. Et pisces illi qui morant in aq̃s multarũ agita tionũ ꝛ vndarũ sunt meliores eis qui sunt ecõtrario: qm̃ vehemẽtiori indi gent exercitio: q̃ȝ illi q̃ habitãt in aq̃s stãtib⁹. Et ꝓpterea meliores sunt illi qui morant in aquis discoopertis fla tui vẽtorũ super se: qꝛ plus q̃ȝ alij mo uẽtur. ꝛ Isaac in loco preallegato sic quoqꝫ ait. Pisces qui habitãt vbi vẽti semp flant: melioris sunt nutrimẽti: et melioris carnis: q̃ȝ si null⁹ vẽtus fla uerit: ꝛ maxime si septẽtrionalia loca sint eis exposita: sicuti pisces vbi au strini vẽti flant illaudabiles fiunt: cũ auster naturaliter humid⁹ sit ꝛ qđ se cũ fert abominabile: ꝛ iõ piscib⁹ aug mẽtatur grauitas odoris. Qđ in par ticularib⁹ etiã replicauit dicẽs. Pisces in septẽtrionali plaga habitãtes si in suflati fuerint septẽtrionali vẽto erũt meliores. Et cãm deinde assignat quã dimittam⁹ breuitatis gratia. Et con cludit qꝫ pisces fluminũ a vẽtis pfla torũ meliores sint q̃ȝ eis oppositi: qꝛ fortitudine ꝛ impetu ventorũ mouen tiũ vacillatur aqua: ꝛ cũ mouet aqua necessario pisces mouent inuicẽ se al lidẽtes ꝛ perfricãtes: quare superflui tas humorũ ab eis excluditur: ꝛ inde saniores existũt. Que fuit Sal. senten tia vbi supra dicẽtis. Pisces existẽtes in aqua ad boreales ventos cõuersa sunt ceteris meliores: nõ parum enim ad euchimiam facientibus omni ani mali cõgruis vti exercitijs. Pisces er go huiusmodi aquarum pre ceteris sunt eligendi.

¶ Capitulum. cxxxi. ostendit qui pisces fluuiales sint eligẽ di ratione annexorum flumi ni: declarãdo qꝫ pisces petrosi optimi sint: ꝛ reliquis omnib⁹ saniores.

De electione piscium fluuialium.

Pisces fluuiales maxime ab auctoribus comendantur si flumina ex quibus accipiuntur: has duas sibi annexas habuerit conditiones. Quarum prima vt pro parte diximus supra: est quod sit fluminis fundus petrosus siue lapidosus non plurimum in altitudine aque profundatus &c. quoniam tales ceteris meliores esse approbant: dicente Isaac in .v. doc. quod sanguis qui ex piscibus petrosis generatur est temperatus naturaliter: licet subtilitati sit pertinens: et velociter a membris dissolubilis: et per consequens melior ad regendam sanitatem quam in membrorum confortationem. Et post aliqua subdit. Pises de clara aqua laudabiliores et longe minus corruptibiles sunt quam alij: et maxime petrosa incolentes. Quod etiam sensit Auerrois in .v. colliget cum ait. Pisces qui nascuntur in loco petroso sunt subtilioris substantie: et minoris superfluitatis alijs: et tales quia velociter mouentur et multum laborant: et complexio istorum est minoris humiditatis: et qui parum laborant sunt frigidioris et humidioris complexionis. Auicenna quoque in .ij. canonis .c. ccccccl. sic inquit. Pisces illi qui morantur in locis petrosis sunt meliores: deinde in arenosis &c. Et in .j. .iij. trac. .iiij. c. xxj. cum dixit. Pisces petrosi generant sanguinem laudabilem. Que fuit Gal. sententia in .iij. Alimentorum .c. xxiiij. dicentis. Alimentum ex piscibus petrosis non solum est digestibile: sed etiam sanissimum corporibus hominum sanguinem consistentia medium generantibus. Uoco autem medium qui neque omnino subtilis est et aquosus: sed neque sufficienter grossus &c. Secunda autem conditio flumini annexa per quam pisces laudabiliores esse redduntur hec est. s. vt flumen prope ciuitatem non existat eius recipiens superfluitates: quoniam et si marini forent huiusmodi pisces adhuc illaudabiles esse iudicantur. cum dicat Isaac in doc. c. lix. pisces qui littoribus sunt vicini: et in turbida et non munda morantur aqua: et putridis fluminibus ciuitatum putredines ferentibus vicina: viscosiores et alijs piscibus marinis grossiores: et ad digerendum tardiores existunt. Et propter hoc pisces maris russie peiores sunt ceteris marinis: quia aqua est immunda: et multa flumina in eis intrantia putredines ciuitatum eis ferunt. Et post pauca subiunxit. Pisces qui in paruis stant fluminibus parum fluentibus immundis vicinis ciuitatibus pinguiores sunt atque viscosiores: et ad digerendum duriores: mali saporis quia defectio aque motus vnctas carnes atque grossas facit: immundum vero nutrimentum grauioris odoris eos reddit. Et idem in particularibus replicauit. Quod similiter voluit Rasis in .xxij. continentis .c. cccccxiij dicens. Caro illorum qui nutriuntur de sorditie ciuitatum: exinde erit mala et peior carne omnium piscium: ita quod trahendo moram per tempus modicum post exitum eius de aqua fetebit. Unde caro talium est horribilis saporis et difficilis digestionis. A quibus sumpsit Auerrois cum scripsit in comento .c. xxviij. canticorum. Deteriores sunt omnes pisces habitantes in littoribus maris: et hoc quia nutriuntur ex fecibus et superfluitatibus ibidem existentibus iuxta magnas ciuitates. Idem quoque faciendum est de habitantibus in fluuijs ciuitatibus propinquis &c. Et fuit Gal. sententia in .iij. Alimentorum .c. xxvj. dicentis. Pisces littora et fluuios expurgantes ciuitatem inhabitantes pessimi sunt non bene digestibiles: neque euchimi: neque delectabiles. Et in li. de euchimia .c. vij. sic etiam inquit. Pisces paulominus omnes euchimi preter conuersantes in paludibus &c. Et preter vtentes aere malo: et exercitijs paucis: et cibis malis: et maxime quando per ciuitatem magnam fluit aqua: purgans latrinas: et balnea: et coquinas: et lauantur in ea vestes et panni: pessima enim fit

eorū caro q̄ in tali aqua dietant. Ex q̄bus fatis intelligi potest q̄ pisciū fluuialiū sint laudabiliores quātū est ex parte loci vel fluminis. ꝛ ꝓpterea prudentes intelligant in quacunq; vrbe fuerit: ex quibus locis veniant pisces qui in ea vendentur vt bonos a malis secernere valeant: quod maxime venetijs obseruandum esse videtur: cum ibi infinite fere piscium species reperiantur ꝛc.

¶ Capitulū.cxxxij.ostendit q̄ pisces lacunarū ꝛ paludū reprobādi sint: ꝛ q̄ pastus piscum sit intelligendus.

Diximus supra de maritimis ꝛ fluuialibus piscibus: de reliquis consequenter dicēdū est: vt cōsideratio eorū ꝓ quanto ex parte loci pertinet: compleatur. declarando etiā qualis pastus piscium esse debeat: vt in eorū electione errare minime contingat. Dicemus ergo in primis cū Halihabate in.v. Theorice.c.xxv. sic scribēte. Peior oīm est pisces qui paludosa habitat loca: aquasq; spissas ꝛ putridas: calidasq;: q̄m piscis qui in huiuscemodi nascit quict⁹ est celeris immutationis in fetore cū ab aqua educt⁹ fuerit. Qui enim huiusmodi est minime comedatur: celeris eī est immutationis in stomacho ꝛ in malū humorē. A quo videtur quodāmodo accepisse Isaac in.v.d.c. sepius allegato cū inquit. Pisces lacunales q: teneras habēt carnes: cito sunt corrūpentes: stomacho nocentes: ꝛ humores crudos generātes. Et post multa dixit. Pisces de lacubus viscosiores sunt ꝛ grauioris odoris q̄ qui in fluminib⁹ nascunt: q: aqua lacunū lutuosior est ꝛ pinguis nature. Et ideo pisces sunt vnctuosiores ꝛ min⁹ saporosi: grauioris odoris ꝛ mali nutrimenti: ꝛ ad digerendū duri in corruptionē velociter mutādi. Et infra subdit. Pisces lacuū sicut ꝛ piscariorū ꝛ paludum peiores ceteris existūt grossiores: ꝛ iodore grauiores. ꝛ i corruptionē mutabiliores velociter: ꝛ ad digerēdū duriores: q̄m q̄eta ē ꝛ nimiū lutosa ipsorū aqua: vñ maxime sunt fugiēdi. Et post aliqua etiā subiūxit. oēs pisces fluuiales ꝛ lacuum ꝛ si carnis melioris sint. s. ad gustū: tñ grossiores sunt ꝛ stomacho nocētes: ꝛ in corruptionē se conuertētes. In particularib⁹ quoq; dixit. Pisces lacunales ceteris sunt peiores: grauioris etem̄ sunt odoris ꝛ grauiter digerunt: maxime si sint lōge a mari ꝛ fluminib⁹: habēt eī requiē: nec flumē intrat i eos: vt eorū putredinē lauet: vñ pisciū humores augumētant: eorūq; pori claudunt. Qd̄ sic certificatur: q̄m cū aquas exierint cito in putredinem cōuertūtur: eorū eī viscositatis multitudo claudit poros ꝛ suffocat: ꝛ extinguit calorē intrinsecus locatū. Et propterea vt magis inquit i processu: meliores sunt qui habitāt in lacub⁹ amari remotis: quos semp flumina intrāt q̄m partim lauantur fluminis aqua. Qd̄ etiā voluit Rasis i.xij.c.cccxxiij. auctoritate Gal. ꝛ in.iij. Almāsoris.c.xvj. dicēs. Pisces illi sunt eligēdi qui neq; in lacub⁹: neq; in paludib⁹: neq; in locis sordes habētib⁹ sunt capti: neq; in luto malū habēte odorē: neq; in aqua malas habēte herbas sint nutriti Que etiā fuit Gal. sentētia in.iij. Alimētorū.c.xxiiij. dicentis. Quicūq; i lacunosis ꝛ paludosis reperiūt locis paruā habēt carnē. Et in libro de euchimia.c.vij. inquit. Pisces paulominus oēs euchimi preter cōuersantes in paludib⁹ ꝛ lacubus ꝛ fluminib⁹ limosis ꝛ turbidis ꝛc. ¶ Pastus autem pisciū cū faciat multū ad eorū bonitatem: similiter de ipso dicimus q̄ vnusquisque pro posse suo debet a piscatoribus intelligere ꝛ inuestigare

quis sit ipsorum piscium cibus: dicēte Isaac in li. d. v. pisces pascentes herbas recētes laudabiliores sunt oppositis & meliores si aque presertim fuerit clare. Et in particularib⁹. pisces olera pascētes vel radices aut grana que oīa sunt bona: bonū dāt nutrimētum: fitq3 illorū genus pisciū ad comedendū vtile: econtrario sunt cōtraria pascētes: sunt enim pisces aliqui lutū & immunditiā edētes: ideo corruptibiles sunt malū habentes saporē & horribilē odorē digestione male obedientes &c. Que fuit etiā principis Auicē. sententia in. ij. canonis. c. ccccel. dicentis. Scđm cibū pisces illi qui cibant herbis bonis & radicibus plantarum sunt meliores his qui comedunt sordes q̄ ꝓijciūtur in ciuitatib⁹ ad loca infusionū &c. Qualiter autē hoc sciri possit: nō intelligo: nisi per illud qđ in testinis eorū reperit: & per piscatorum relationē quib⁹ hac in re maxime credendū est. Obseruet itaq3 vt vno verbo presens cōcludamus propositū: ex quo loco veniant pisces: & ex quibus sint nutriti vt eligendi a non conuenientibus secernantur.

Cap. cxxxiiij. ostēdit cōditiōes quas debent habere pisces laudabiles ex parte carnis & quātitatis eorū: scʒ an magis sint paruis meliores vel ne.

Postq3 pastū & locū piscium intellexerimus: adhuc scire desiderat intellectus qui pisciū sint saniores. s. an pingues vel macri aut mediocres. Et similiter an magni paruis eligibiliores existūt: vel ecōtra. Et propterea de his consequēter scribendū est ne forsitā errare cōtingat in ipsorū electiōe. Dicam⁹ ergo cū Isaac in. c. lix. die. vniuer. sic di. pisces q̄ molliū sunt carniū viscosarū & grossarū magis nutribiliores & vnctuosiores sūt sʒ tn̄ illaudabiles vt pote ad digerēdū duriores & i malū sāguinē gn̄rādo viciores. Unnō sūt comedēdi nisi ex necessitate cū sinapi & similib⁹: & ꝓpt hoc infra subiūxit. pisces q̄ in genere suo duriores fiūt parui erūt laudabiliores: q2 paruitas etatis siccitatē temperat carnis. Qui vo moliores maiores erū laudabiliores quia maioritas etatis malliciem eorum temperabit. Qui vero sunt mediocres in mediocritate eorū fiūt laudabiliores. qđ et sensit Auicē. in scđo ca nonis. c. ccccel. cū inqt. Et habentib⁹ mollē carnē ille q̄ est maior ad terminū aliquē eligit: queadmodū ex piscibus durā carnē habentib⁹ ille q̄ est minor. Studiū igitur sit in eligēdo ꝓposse omni pisces duras carnes habētes: quoniā saniores sunt vt sapientes medici dixerūt. Isaac em̄ loco allegato sic inqt pisces q̄ duras habēt carnes: sʒ tn̄ viscosas sicut pisces magnorū fluminum & cito currētiū: ad cōparationē petrinorū illaudabiles: q2 grossiores ad digerēdū duriores sunt. tn̄ nutribiliores cōuenientes exercitantib⁹: & calorē naturalē habentib⁹ fortē cōfortationēq3 membrorū magisq3 sanitatē custodire amātibus Sed si viscosi nō fuerit: proculbio saniores sunt q̄3 q̄ mollē carnē habent: dicēte. Gal. in. iij. alimētorū. ca. xxiiij. Duricies carnis i piscibus & fragilitas eiusdē significat q2 neq3 viscosum aliqđ sit in ipso: neq3 pingue: & nutrit bene alijs piscibus magis quādo bene digerit. Et in libro de euchimia c. vij. sic ait. Meliores pisciū sunt q̄ durarū carniū fiūt & fragiliorē habēt carnē petrinis &c. A quo sumpsisse videt Rasis in. xxij. cōtinētis. c. ccccxxiij. cuʒ ait. Pisces modice humiditatis quoruʒ caro frāgit ex priuatione pinguedinis & humiditatis abūdātis nutrimenti sunt: q2 caro ipsorū solida. Et ob hanc etiā lucij carpiones & huiusmodi qui carnes duras habēt & frā

gibiles: ⁊ in partes facile diuisibiles sunt iure merito commendādi. Tinche vero regine: anguille: ⁊ huiusmodi nequaq̄ ꝓpter oppositas causas. Quātitatem quoq̄ piscium cōsiderare oportet: quoniā nō est ita: vt quidē opinātur scilicet. ꝙ semper caro ānualis eē debeat: piscis vero comedēdus annorū decē: immo vt Isaac inquit in libro. v. d. ca. superius allegato. Pisces mediocres īter paruos ⁊ magnos sunt magis laudabiles: ꝙ parui qui cito in corruptionē mutantur: ⁊ ꝙ magni qui grossi sunt ⁊ viscosi magis. et post pauca subdit. Pisces parui melioris sunt carnis ad digerēdum faciliores: sed cito in corruptionē mutādi. Maiores vero carnes sūt grossiores: ⁊ ad digerēdū difficiliores stomacho nocentes. sed nō cito corruptibiles: horū autem medij sunt laudandi: quia ab extremitate vtraq̄ sibi sumunt qđ magis est laudādum. Et propterea Auerrois in. v. colliget dixit. Meliores pisces sunt quorum corpus est medium inter magnum ⁊ paruum: ⁊ qui sunt velocis motus ⁊ pauce viscositatis ⁊c. Et postea rationē assignauit cū dixit in vno altero. ca. eorū q̄ nascuntur ī aqua magnitudo corporis significat multam humiditatē: propterea laudatur in piscibus paruitas. Consimiliter in crassitie ⁊ pinguedine pisces esse debēt mediocres ⁊ non crassi aut macri valde: teste Isaac vbi supra sic scribēte. Pisces mediocres in crassitie meliores sūt ⁊ laudabiliores: quoniā cum nimiū crassi fuerint ad digerendum sunt duri stomachum emolliunt grossum phlegma generantes ⁊ viscosum. Si vero macri sint: ad digerēdū quoq̄ duri existunt. ⁊ subdit. Cū pisces oua facere incipiunt: si incrassātur: illaudabiles sunt propter multitudinē sue pinguidinis: ⁊ si macri fiunt etiam illaudabiles existunt: nec sunt amādi ex quantitate sue maciei. Meliores itaq̄ in omnibus erunt q̄ mediocres fuerint in his que de magnitudine paruitate crassitie ⁊c. dicta sunt.

¶ Capitulum. cxxxiiij. ostendit q̄ pisces eligendi sint ex parte squamarum: ⁊ que partes ipsorum sint laudabiliores.

SQuame in piscibus sunt vna de cōditionibus ad bonitatem eorum requisitis: vt placuit Isaac in. v. d. ca. lix. dicēti. Nutrimentum piscium squamas habentiū melius est ⁊ laudabilius squamas non habentibus: superflua enim ad squamas expellit natura: sicut in alijs est videre animalibus in quibus pili aut penne aut cornua expelluntur ad exteriora. In libro etiam particularium sic inquit. Pisces squamas habentes sunt meliores: squama enim significat humorum paruitatem ⁊ aquositatis indigentiam: quia natura superfluitates humorum ab interioribus ad exteriora expellit ad nutriēdas squamas: sicut animalium natura tertiam finiēs digestionem exterioribus mēbris mandat quecūq̄ sunt conueniētia ad nutrimentum lane pilorumq̄ ⁊ similium. Unde pisces squamas habentes duras ⁊ grossas meliores sunt habentibus molles ⁊ subtiles: squamarū eñ grossities paruitatē innuit humorū: ecōtrario autē habētes copiā habent humorum: ⁊ p hoc testat q: grossities squamarū pisciū marinorum maior est squamis pisciū fluminum squama iterum dorsi maior est scamis ventrium: dorsum enim siccius est ventre. Qđ etiā sensit Auerrois in quinta colliget dicēs. Squame multe laudātur in piscibus: q: significāt rē cōtrariā eorum complexionibꝰ etiā multe spine in eis laudant. ⁊ infra subdit. Meliores pisces sunt q̄ degunt in locis petrosis: ⁊ qui multas

habent squamas: et quorũ corpus est
mediũ inter magnũ et paruũ: et q̄ sunt
velociores mot⁹ etc. Et ob hãc causam
scardule regine et hmõi nõ videntur re-
probari sicut tinche anguille et similes
squamas nõ habẽtes. Et hoc idẽ mihi
videtur sensisse Rasis in .iiij. suorum apho-
rismorum cũ dixit. Pisces meliores sunt
fluuiales et marini: et precipue illi qui
habẽt asperã cutẽ: et nõ sunt mucilagi-
nosi: et naturaliter albi sunt ad modum
argenti: et pisces nigri et rubei in quib⁹
sunt penne diuerse: et qui habẽt colorẽ
pauonis: et in quib⁹ sunt macule nigre
et pallide naturaliter mali sunt et ab
eis est cauẽdũ: apostema enim generãt
in mẽbris interioribus: et in intestinis
puncturas: et oppillationẽ generãt: et
nocumentũ visui inferũt: malũ quoq
sanguinẽ generant et frigidos natura
liter humectãt. Ex quibus apparet quod
anguille etiã ratione sue nigredinis et
asperitatis priuatiõe sint male et om-
nino reprobãde. Et ideo dicebat Gal.
in libro de euchimia et cachochimia. c.
vij. Anguilla oĩno nõ est euchimiũ ci
barium etiã si ex aqua fuerit mũda:
nedum: ex ea que ciuitatẽ expurgat.
Et in libro de subtiliãte dieta: idẽ quo
q de ipsa sic scripsit. Anguille enim et
plurima malachiorũ licet mollem ha
beant carnẽ: tamen propter viscosum atq
phlegmaticum quod est in eis sufficiẽter
sunt nociua his qui subtiliãte vti vo-
lunt dieta: ita autẽ et plurima ostracho
rum etc. Squame igitur ob assignatas
rationes cõsiderande sunt. Que autẽ
piscium partes aut mẽbra meliora sint
atq saniora et que deteriora dicendum
est cum Isaac in. c. lix. d. v. sic scribẽte.
Membra piscis mobilia sicut cauda
dorsa ale: sunt carne meliora et minus
pinguia: ad digerẽdũ velociora: et in
nutrimẽto laudabiliora maxime si pi
scis crassus fuerit. Mẽbra autẽ piscis
minus mobilia: sicut vmbilicus et co-
sta: vel viscosiora sicut capita: et ideo
grossiora et ad digerendũ duriora: et
ad nutriendũ corruptibiliora. Unde
caro talis illaudabilis est: quia stomacho
inflatat ppter viscositatẽ et vnctuositatẽ
suã: et durius digeritur: et villos stomachi
emollit ide plurima generatur lienteria. Ab
stinẽdũ est itaq a comestiõe huiusce
modi partiũ insalubrium. Et ppterea
nõ accipiatur de piscibus nisi cauda aut
dorsum: et alia que in cõtinuo reperiũ
tur motu et exercitio ppter quod suas ex
purgant superfluitates: queadmodũ
supra in capitulis plurib⁹ de animali
bus ambulãtibus et volatilibus scri-
ptum est: ptes et mẽbra ipsorum mobilia
pre ceteris cõmendando. quare etc.

¶ Cap. cxxxv. ostendit quibus mo
dis pisces coqui debeãt: et quomo-
do meliores: et quib⁹ cũ rebus pre-
parandi atq condiẽdi sint anteq̃
accipiantur.

Non est inutile volẽti sa
nitatẽ cõseruare: postq̃
cognouerit quod piscium
sint meliores: intellige-
re etiã qui mod⁹ coquẽ
di eos magis a medi-
cis approbetur. Et ppter hoc de ipsis in
genere scribere voluim⁹. s. de assatiõe
elixatiõe et frixione ipsorum dicẽtes. Pri
mo quod pro regula est obseruandũ id pre
ceptũ Isaac in. c. lxj. dietarum vniuersa
lium dicentis. Calidis natura pisces
sunt dandi elixi cum iusculis frigidissi
mis: frigidis vero natura cũ forti vi-
no cõdias sinapi zinzibere pipere et ca
lamento. Humidis vero assati dentur
cõdiẽdi aceto: sinapi: forti vino: origa
no: et similib⁹. Siccis autẽ cũ aqua sa
le et aneto: hoc enim respectu corporum et
cõplexiões ipsorum est obseruãdũ. Sed
cõsiderãtes coctionis modos et inuicẽ
eos cõparando dicem⁹ cũ eodẽ Isaac
in libro particulariũ sic scribẽte. Pisces
qui cũ aqua sola elixãtur: sunt oĩbus

laudabiliores: quoniã eorum viscositatẽ aqua in qua fuerant decocti: abstulit. precipue si manducenť cũ sale: menta apio: carui: pipere: zinzibere: ꝛ similibus. Quod etiã voluit Auicẽ. in. ij. canonis. c. ccccl. cũ ait. Modus vero melior in quo pisces coquũtur est aliffibegi id est elixi in iusculis cũ predictis reb⁹. Et infra subdit. Et melior ipsorum decoctio est vt coquanť aqua donec ferueat: deinde proijcianť in eam. Ex quibus pꝫ ꝙ elixi principatũ obtineãt in bonitate: post quos sũt assati iuxta sententiã eiusdẽ principis vbi supra dicentis. Quod post modũ primũ ꝛ meliorem. s. elixationẽ sit mod⁹ illorum qui sunt assati super testam: vel vt nos facimus super craticulã: aut alios super veru. Taliter eñ cocti laudabiliores sunt ꝙ̃ frixi: dicẽtẽ Isaac in. v. d. c. preallegato. Corporib⁹ temperatis denť pisces assati aut cũ oleo frixi tamẽ meliores sunt assati. Et in particularib⁹ causam huius expressit dicens. Assi pisces frixi sunt laudabiliores: quia frixi quoddã habẽt viscositatis ꝓpť oleuꝫ ꝛ ob hãc causam pessimi sunt hi q̃ naturaliter molles ꝛ viscosi existũt ꝛ friguntur: vt tinche qui ꝛ similes. Deterior igitur coquẽdi mod⁹ est frixatio: tum qꝛ viscositatẽ piscibus tribuit: vt dictũ est: tum etiã qꝛ piscis cũ oleo frixus stomachũ emollit: vt Isaac dixit in libro. v. d. ca. sepius adducto. Ideo scripsit princeps in secundo canonis. c. vbi supra. Pisces frixi sunt cõuenientes habentib⁹ fortem stomachũ cum seminib⁹ preparati: sed assati sunt nutribiliores ꝛ tardioris descentionis ꝛ elixati sunt econtrario. Et ideo tuti⁹ elixis piscibus est vtendũ. ꝛ precipue preparati: siue vt docent auctores conditi cum sale: aneto: porro ꝛ vino si piscis durus sit ꝛ non viscosus. Quod si viscosus esset ꝛ grossus: ei⁹ viscositas ꝛ grossities a piscib⁹ sic auferetur: vt docet Isaac in vniuersalib⁹; scꝫ ꝙ in calido ponanť cinere ãteꝙ̃ decoquãť sic enim grauitatem amittent odoris. Et si cum aceto preparenť in elixatione similiter viscositatem eorum remouebis. Illud etiaꝫ est obseruandũ quod iussit Isaac vbi supra: scꝫ ꝙ quilibet piscis coquinãdus in lebetem non proijciatur nisi iusculũ suum cũ aromatib⁹ pri⁹ excoctum fuerit: ꝛ calido deinde ꝛ bullẽti ipso apponatur piscis. hec eñ saporitatem reddunt: ꝛ sanguinẽ laudabiliorem faciũt. ꝛ precipue si pisces recentes ꝛ adhuc mouentes coquinẽť quomodo eos decoqui oportet vt idẽ consulit ibidem. Non enim permitti debẽt mortui ac per mediũ scissi a mane vsꝙ ad vesperas vt aliq̃n patauę mulieres facere consueuerũt. Quoniã caro ipsorum piscium ꝛ presertim estatis tempore: plurimum alteratur: ꝛ ad corruptionẽ disponiť. vnde ad facilem etiã in stomacho corruptionẽ disposita fit magis ac preparata.

Cap. cxxxvj ostendit naturam cancrorum ꝛ piscium saltorũ cum proprietatibus eorum.

Vt sermo noster de piscib⁹ cõpleatur: videť nobis de cancris ꝛ de salitis piscib⁹ dicendum esse: cũ ꝛ ipsi ad mensas etiã nobiliũ nõ raro sint soliti deuenire. De primis ergo dicemus cũ Isaac in particularib⁹ dicens. c. ꝓprio sic scribẽte. Cancri ꝛ omnes pisces habẽtia squamas sunt solubiliores. ꝛ hoc testať Gal. solubiles esse ꝓpter salitiẽ eorum atꝙ acumẽ. proinde stomacho sunt nociui ꝛ maxime sue neruositati. Quod etiã sensit Aui. in. ij. canonis. c. clj. dicẽs. Caro cancrorum est difficilis digestionis ꝛ plurimi nutrimẽti. ꝛ Rasis in libro. xxij. continentis. c. ccccxiij. cum inquit. Cancri solide carnis sunt difficilis digestionis abũdantis nutrimẽti. Et in fine il

lius capituli auctoritate Bimmasui dixit. Caro cancrorum & iura ipsorum cõferunt ptysicis: & augẽt in actu venereo. Haliabas quoq; in .v. theorice. c. xxv. sic de ipsis ait. Cancrorũ caro ois salsa est sapore: vnde naturã fluxã facit & non cito digeritur. Et qui minus salsus est caro eius lacertosior & durior est & magis digestioni inobediẽs: vnde huius animalis raro ois humorem generat grossum phlegmaticũ: ex quibus nos elicere possum⁹ q̄ frigide sunt cõplexionis & humide. q̄uis aliquid nitrositatis habeant: sed tñ ab antiq̄s vsq; modo que sit eorum determinata cõplexio non reperi a quibusdã etiã modernorũ frigida existimatur ppter q̄d somnũ inducunt. Quod facile credendum est cũ etiam ethicis cõueniant: & q̄r de genere pisciũ existunt. Uerumtamen maritimi calidiores sunt seu minus frigidi ratione aque in qua sunt & ratione salsedinis & maioris solutionis qui pprie sunt stomacho nocui & neruositati eius & solubiles ppter salsitatem eorũ: vt Isaac testatus est vbi supra. ¶ De cocleis autẽ ranis testitudinibus sepijs cõchis & similibus que pisces equiuoce nũcupantur: nihil dictum aut determinatũ ab antiq̄s patribus prout via cibi faciunt inuenimus. Uia tamẽ medicine aliqua ipsorum approbãtur & q̄r eorum nutrimẽtum modicũ & illaudabile existit plus pro gulosis faciens q̄ pro sanitatis custodia: ideo de ipsis prisci sapiẽtes scribere noluerunt quos etiã hac in re sicut & in ceteris sumus imitati: nihil de eis scribem⁹ preter id q̄d de ipsis scripsit Gal. in li. de euchimia cũ ait. Sufficiẽter autẽ cachochimia sunt ostrea & ririticdes idest coclee & spondili & omnia similiter talia vocata ab Aristotele ostracodemia &c. De quibus si quis omnino curauerit: & gule damnose indulgere voluerit platinã videat & cõdimenta & sapores eorũ intellget: & similiter quo modo coquẽdi sint ab eo edocebitur: qui de his & de alijs piscibus in pticulari sermonẽ fecit ostẽdẽs q̄ erudit⁹ in coquina fuisset. Que omnia preterimus: ne longa inutilis ac molesta sine necessitate nostra plongetur oratio. ¶ De piscibus salitis dicamus cũ Haliabate in .v. theori. c. prealleGato dicẽte. Piscis salsus cõplexione calidus est & siccus magisq; sit inexcitat q̄ recẽs: estq; phlegmaticis cõueniens & humidis si modico vtantur est autem malus cholere dñis nigre. Qui autẽ pisces saliri debeant et qui minime ipse nõ expressit Sed loco ei⁹ Isaac in .v. d. c. lix. dixit. Quicunq; pisces mollis sunt corporis illaudabiles sunt salsi siue multi siue pauci humoris fuerint: qui autẽ parui sunt humoris meliusculi sunt salsi. Si autẽ pisces viscosi fuerint & non multi humoris salti sunt laudabiles iuxta sniam Gal. in .iij. alimentorũ. c. xxiiij. dicentis. Piscis viscosus multo melior seipso salitus: deponit omne feculentũ & macilaginosum: & melior quidẽ piscis est qui multo tempore salitus: q̄ qui nouiter inquit ipse ibidẽ. Aui. tñ in .ij. canonis sensisse videt oppositũ cũ inquit. Saliti sunt meliores q̄ qui sunt recẽtes: deinde illi qui sunt propinqui termino quo sunt saliti: & meliores istorũ sunt illi q̄ cõditi cũ aceto &c. Et p eorum cõcordia mihi videtur q̄ Gal. intellexerit de piscibus viscosas & teneras carnes habẽtibus: de quibus iam locut⁹ fuerat. Auicẽ. vero de piscibus durarũ carnium intellexerit. de quibus dixerat supra circa principiũ capituli. ccccccl. Piscis ille qui habet duram carnẽ salit⁹ melior est eo qui est recẽs: & huius cõciliationis ratio est manifesta: quoniã piscis dure carnis iam diu salitus nimium videtur induratus & exiccatus. Non est autẽ sic de piscibus tenerem carnem habentibus. & q̄ ita sit apparet per verba principis ibidem dicen-

tis. Et saliti pisces calidi sunt & sicci: & quanto plus antiquitantur: tanto plus in ambobus augmentantur. Quomodocunque autem sit: vnum est quod ipsorum nutrimentum est malum: vnde plus via medicine sunt accipiendi quam via cibi dicente Rasi in. xxij. continentis. c. cccccxxiij. Pisces vero saliti calidi sunt & sicci: qui incidunt phlegma & conferunt vomitui eo quod emittunt phlegma viscosum de stomacho & quanto vetustiores fiunt: tanto magis calidiores & sicciores: sed laudabiles pisces huiusmodi sunt qui condiuntur cum aceto. Et idem in. iij. Almansoris. c. xvj. sic ait. Saliti autem pisces nullo modo sunt comedendi nisi in die in quo aliquis sibi medicari voluerit. Si tamen eos aliquis appetit parua ex eis sumatur quantitas: qui cum rebus vnctuositatem habentibus sint preparati. Quod faciendum esse existimo ne diu in stomacho morentur: eo quod sitim faciunt: facileque in ipso corrumpantur & in malos humores conuertantur. & ideo paruum de ipsis assumere opportet. De quibus autem salitis comedendum sit dicimus quod non de omnibus absolute: sed tantummodo de laudatis ab auctoribus & precipue de sardis que plurimum approbantur a Gal. in. iij. de alimentis. c. xxx. cum ait Preciosissima enim est vtique sarda salitura verisimiliter delectationis gratia & mollicie carnis: nominantur autem consuete ab omnibus iam tales saliture sarde: post sardas autem & palamides qui ex ponto deferuntur magis appreciantur. & post ipsos qui coracini. & iterum in. c. penultimo eiusdem libri sic inquit. Optime autem sunt earum que ad meam experientiam deuenerunt sardice a prioribus medicis nominate saliture. &c.

¶ Capitulum. cxxxvij. ponit octo conditiones & regulas in comestione piscium obseruandas.

Vt materiam piscium compleamus: nobis videtur de quibusdam regulis in comestione piscium obseruandis scribendum esse. Quarum prima hec est vt pro posse frequens vsus ipsorum dimittatur propter prauitatem sui nutrimenti: & propter suorum nocumentorum multitudinem. vt. in. c. cxxviij. visum est. Secunda si pisces omnino comedere voluerimus: bonos ac laudabiles eligamus: prout nos docuit Rasis in almansore cum inquit. Illi quorum caro non est viscosa: neque multum crassa: neque malum habens odorem: neque cito putrefiens Insuper neque in lacubus: neque in paludibus: neque in locis sordes habentibus sint capti: neque in luto malum habente odorem: neque in aqua malas habente herbas nutriti: neque marini sint: sed in omnibus mediocres duram carnem habentes & frangibilem & ex partibus earum que mouentur & magis sunt squamose &c. vt in superioribus capitulis dictum est. Tertia regula est: quod a lacte piscium quantumuis laudatorum summopere cauendum est cum sit facile putrescibile & reliquum cibum corrumpat &c. vt Rasis vbi supra testatus est. Quarta regula: abstinendum est omnino a piscibus assatis & infrigidatis. & precipue si in loco fuerint humoroso: quoniam mala multa & plurima nocumenta ex eis consequi possunt dicente Rasi in. viij. Almansoris. c. xxvij. Cum pisces assantur: & infrigidati in loco steterint humoroso: & sequenti die comesti fuerint seeua accidentia que ex malorum fungorum comestione solent euenire accidunt. Que sunt squinantia: colica passio: angustia anhelitus: sincopis: sudor frigidus: & quandoque subito interficiunt teste eodem vbi supra sed in. c. xxv. Et ideo dixit ipse in. xxij. continentis. c. cccccxxiij. Pisces comedi debent calidi & non frigidi. Quinta regula. Pisces assati seu frixi qui sic calidi post eorum coctionem

inter patinas reponunt ne infrigidet: nullo pacto comedendi sunt iuxta sen temtiam Almansoris vbi supra sic di centis. Si quid assatur ꝛ mox cum re mouetur ab igne suffocatur. ꝛ multis obuolutionibus antequam per horā expi ret vaporē eius exire ꝓhibentibus in noluat: ꝛ comestū fuerit prouenient ex ipsius comestione fluxus ventris ac vomitus: necnon accidentia coleri ce passionis ꝛ nausea consequenter. ꝛ fortassis plerunqꝫ interficit. intelle ctus quoqꝫ quandoqꝫ per vnū ꝛ quandoqꝫ per duos dies inde deficit hec ipse. Sex ta regula est Auic. in. iij. j. doc. ij. c. vij. dicentis. Pisces ꝛ que eis assimilant post laboriosum exercitiū nō sunt co medendi: quoniam corrūpent ꝛ corrūpent humores ꝛ fuit Gal. snia in. iij. alimē torum. c. xxix. Septima regula sumit ex Principe loco preallegato sic scri bēte. Experimētatores indi et alij iaꝫ dixerūt ꝙ lac cū rebus acetosis eden dum non est: neqꝫ pisces cū lacte: quoniam inde ad egritudines perueniūt perma nentes sicut lepra ꝛ hmōi. Errāt igit valde qui in eadē mensa post piscium comestionem lac coagulatū accipiūt vt pleriqꝫ facere consueuerūt. Octa ua regula bene obseruanda est si bar bulos pisces comederimus ꝛ oua ha buerint: ipsa nequaquam comedamus in mense presertim maio perniciosa ha bentur: testis enim ego sum: quoniam cū vnus eorum piscium mihi dono datus fuisset coctus in mensa positus multā ouorum habebat quantitatem. Et recordatus ꝙ a vulgo diceret ꝙ oua piscis huius ab ijcienda forent ꝛ nequaquam assumenda sic mecum incepi cogitare atqꝫ dicere. Miror equidē ꝙ si hec res iam diuul gata vera sit: ꝙ antiqui de piscibus de terminantes hoc suis in libris nō an notauerint. Et hac cum fiducia duos tantum bolos ex eis accepi: vt hoc in me ipso experirer. Nihil deinde per plu res horas post prandiū nocumēti p ceperaꝫ. Et putabā falsum esse quod di ceretur. Hora aūt cene superueniente plurimā in ore stomachi sensi vento sitatem adesse: quā vt dissoluerē ani sum assumpsi: ꝛ nihil ꝓtulit ꝛ post ho raꝫ facies mea facta est simillima sin copizanti ita vt astantes ꝛ admirari ꝛ de mea salute iā timere inchoassent. Ego aūt in hmōi dispositione grādē non solū in stomacho et vētre: sed in omnibus mēbris exterioribus altera tionē diuersamqꝫ quādā cōplexionē in vnaquaqꝫ carnis parte sentiebā. et sic mihi superuenit passio colerica do nec superius ꝛ inferius simul per plu res vices ora purgarent non nisi ma gna cū angustia grandeqꝫ virtutis ꝓ stratione: atqꝫ cū maximo vite pericu lo tandē inuocato clementissime sup virginis ꝛ protectricis nostre auxilio fui liberatus.

¶ Capitu. cxxxviij. docet cogno scere complexionem primaꝫ olerum omnium per odorem ꝛ saporem si mul.

Cum oleribus quamplu rimis ꝛ radicibus earū diuersimode homines vti ꝯsue uerint: alijs enim in prima mensa pro salatutio. aliquibus vero pro ferculis vtē tes. Et ideo videt vtile de ipsis scribē dum esse vt qui medicū semper habe re non pñt. cuius cōsilio gubernent: cognoscere valeāt que vtiles ꝛ que noci ue eis herbe siue radices existant: vt suā per hec que dicemus possint ille sam sanitatē conseruare. Uerum quia hoc minime facere. ꝛ consequi possent ni si cōplexionē olerum in vniuersali salu tem cognoscerent: ideo de ipsa prius dicendum est ponendo signa per que infallibiliter vnusquisqꝫ etiā idiota

fiet calida a frigidis separare. Di-camus ergo q̄ prima via put in p̄sen ti pposito spectat ad cognoscendum primas qualitates in oleribus domi-nantes hec est.s.vt prius olfaciamus ipsa q̄ si bonũ habuerint odorē ꝛ acu tuꝫ precipue: pnunciabimus rē illam absolute calidam esse: pauca illa exci piendo que ponit Auicen. in canticis textu commenti. cxxij. dicens. Judicat caliditas super cōplexionē cuiuslibet floris ꝛ cuiuslibet aromatici: exceptis quinqꝫ.s.myrto: salice: nenufare: rosis ꝛ violis: sandalis quoqꝫ ꝛ cāphora: lꝫ ipse nō dicat. Ista em̄ sunt frigida et aromatica. Cetera ṽo oia calida sunt vt maiorana: serpilluꝫ ꝛ talia q̄ boni sunt odoris. Et propterea dixit Prin-ceps in.ij.cano.c.iij. Odores boni acu ti nō sunt nisi in substantia calida. qd̄ etiā sensit Isaac.in.d.c.v.cũ ait. Que cunqꝫ aromatica cũ odore suũ saporē hñt: substantia eoꝝ proculdubio cali da est ꝛ subtilissima. Et fuit Gal.snia in.iiij.de simplici medicina distin.v.c. j.dicentis. Uerum est q̄ res que sunt odorabiles: sunt calide pculdubio: cũ plurimũ vaporis nō sit pculdubio ni si ex caliditate. Et in lib. de subtilian-te dicta.c.iij.sic ēt inquit. Si ꝑm odo-ratuꝫ vel gustũ: aut ambos simul sen sus acutũ qd̄ ꝛ mordēs appareat op-portet calidā incisiuā ꝛ subtiliantem virtutem inesse ei. Scd̄m hoc aũt ꝛ si bonũ odorē ꝑm olfactũ habēs aroma tis phantasiā facit gustui necesse est: ꝛ hoc calidum esse ṽtute ꝛc. Qd̄ ante ipsum voluit Arist.in.xij.pblematuꝫ pblemate.iij.cum dicit. Odor calidi-tas q̄dā est: ꝛ bene odorabilia calida caliduꝫ aũt leue est. Et in.xx.pblema tũ pblemate.xvj.sic iteꝝ inq̄t. Calida bene odorabilia semina: pp̄ter quod omnino odor per caliditatem quādā fit. Hac igitur prima via cognoscem⁹ calidas herbas ꝛ radices a frigidis. Uerũtamen quia Gal.vbi supra dixe rat: q̄ non est prudētia iudicare sup ṽtutes medicinaꝝ singulariũ ex odo re tm̄: qm̄ in odore est aliquod testi monium: sed est paruũ: ideo postq̄ꝫ odoriferā cognoscemus esse medici-nā trāseamus ad scd̄aꝫ viā.s.ad sapo rem ꝛ gustemus ipsam rem: qm̄ si in-sipidi: vel (vt rectius loquar) nulli⁹ sa poris fuerit vt aqua: cucurbita: lactu-ca: ꝛ limōi: tunc dicemus audacter rē illā frigidā esse. iuxta sententiā Gal. in.iiij.de simplici medicina.distinc.ij. c.iij.dicentis. Qñ inuenimus rē quaꝫ sentimus de gustu aque: penitus em̄ non est sapor in aliquo succorum: tūc res in illo succo manifesta est: q̄ ipse est egrediens ab omni caliditate ꝛ fri giditate manifesta: ꝛ q̄ ei⁹ complexio aut est media aut declinis ad frigidũ parũ. hec ipse. Si autem sapor illius rei dulcis fuerit: tunc res ipsa calida erit ꝛ humida cũ equalitate ꝫ quod idem dixit vbi supra. ꝛ Auic.in.ij.ca-nonis.c.iij. Si aũt res illa amara fue rit: tunc complexio eius erit calida ꝛ sicca in tertio. Si vero salsa: calida ꝛ sicca in scd̄o. Si vero acuti saporis: ca lida ꝛ sicca in quarto. Et consimiliter de frigidis dicendũ. Si em̄ rē illā ace tosam esse precipiemus frigidā ꝛ sic-cam esse in scd̄o pronunciabimus. Si autem ponticam vel stipticam frigi-dam esse ꝛ siccā in tertio: prout supra de saporibus scripsimus in pluribus capitulis ad que recurrendũ est. Et sic per odorem ꝛ saporē simul indica bimus satis sufficientes sup ꝯplexio nem olerum: licet etiam ex alijs hoc fieri possit. Sed hecque dicta sunt: quantum ad presens spectat proposi tum qualiacunqꝫ sint: sufficiant.

¶ Capitu. cxxxix. ostendit q̄ olera non sint comedenda: eo quia nutrimentum eorum sit malum: ꝛ precipue siluestriuꝫ fugiendum.

Postq̃ olerũ cõplexio quantũ ad primã ipsorũ qualitatem scita fuerit: et similiter cõplexio corporis intellecta: facile vnusq̃sq̃ poterit iudicare si tale olus sibi cõueniens fuerit an non. Et ꝑpterea plura de hac materia nõ mihi videntur esse scribenda. Sed potius dicendũ vtilius existimamꝰ vtrũ vsus oleruꝫ vel ne faciat ad sanitatis conseruationẽ: ⁊ ad hãc questionẽ respõdemꝰ dicẽtes: ꝙ nequaq̃ frequẽs olerũ comestio sit conueniẽs ad salutem humani corporis regẽdã: imo vt in.iij.j.doc.ij.c.vij. princeps ait. Opꝫ vt sanitatis cõseruator studeat ne cibi ipsius substãtia sit aliquod nutriẽtium medicinaliũ sicut olera ⁊ fructꝰ ⁊ reliqua ab ipsis: q̃m subtiliãtia sanguinem sunt adurentia: ⁊ grossa sunt ipsum phlegmaticũ faciẽtia ⁊ corpus grauãtia. Gali. quoq̃ in lib. de euchimia ⁊ cachochimia dixit. Olerũ quidẽ nullũ est euchimũ. ⁊ Rasis in.vj. Almansoris.c.v. sic etiam de ipsis inquit. Olera precipue atq̃ fructꝰ absq̃ magno replent corpus nutrimẽto. et humores crudos generant ⁊ malos. ⁊ in lib.iiij. suorum aphorismorũ. Olera humores humectãt. ⁊ ideo nõ sunt cibus cõueniẽs. Et hoc ꝓprie de frigidis est intelligẽdũ sicut dictũ illud Auerrois in.v. colliget. de calidis et acutis est exponẽdũ cum inquit. Oẽs herbe per suam naturã declinant ad humores melancholicos. ⁊ hoc etiaꝫ faciũt a tota substãtia. excepta lactuca ⁊ buglossa. ⁊ ideo via cibi non videtur cõuenire. Uia tamen medicine seu cibi medicinalis possunt quandoq̃ vt in estate valde calida ꝯueniẽtes esse ad remittendũ ardorem: sitim ⁊ fortẽ corporis caliditatẽ. Et ex eis permaxime vti possumꝰ lactuca: endiuie: portulaca. ⁊ huiusmodi. In hyeme vero minime. Sed calidis: ⁊ siccis eo in tẽpore est vtendũ secundũ Principẽ. in iij.j. dicẽtẽ. Olera cholerica multũ cõferũt in hyeme: sicut insipida inferũt in estate. Uia igitur nutrimenti: ⁊ vbi restauratio querit eius qđ dissolutuꝫ est a mẽbris: hec olera nõ sunt eligenda: cum suũ nutrimentũ paruissimuꝫ sit ⁊ illaudabile: dicẽte Isaac in.c.xxviij. dietarũ.v. autoritate Ga. hoc modo ait Ga. de nutrimẽto herbarũ pauca in corpus veniũt. Que sentẽtia colligi põt ex scđo Alimentoꝝ.c.xxxviij. cũ de lactuca sic scripsisset. Nosse opꝫ oĩbus oleribꝰ paucissimũ ⁊ cachochimum sanguinẽ generantibꝰ: ex lactuca aũt non multũ quidẽ neq̃ cachochimũ: neq̃ tñ euchimũ sanguinẽ generari. ⁊ in.c.xlj. libri eiusdẽ sic quoq̃ ait. Ut alimentũ ex bleta est modicũ sicut ⁊ ex alijs oleribꝰ. Ex quibꝰ plane apparet ꝙ olerũ nutrimentũ sit paruissimũ. Et ideo a sapiẽtissimis ⁊ sanctissimis viris cõcessum est in quadragesima vti posse oleribus: radicibꝰ: seminibꝰ: granis seu leguminibꝰ fructibus ⁊ piscibꝰ: in quibꝰ oĩbus modicissimũ reperitur nutrimentũ: nõ sic aũt carnibus: ouis: caseo: lacticinijs: ⁊ huiusmodi in q̃bꝰ magna q̃titas existit nutrimẽti. Et ꝑpterea cõcludamus ꝙ rebus istis minime sit vtendũ: nisi tpe ieiunij ob legis nostre sacratissime reuerentiã. In alijs aũt tpibus summo pere fugiẽda sunt. Sed si q̃s a me peteret: forsitã olera tantũmodo domestica vituperasti eo q̃ frigida sunt et humida: ⁊ vt plurimũ aquosa naturaliter ⁊ accidẽtaliter scilicet ratione loci: siluestria autẽ cum non sint huiusmodi: sed sicciora ⁊ minus aquosa ac magis calida: ipsa videntur longe magis cõuenientia? Cui respõdebimus dicentes ꝙ omnia olera in via nutrimenti sunt illaudabilia: verum domestica minus mala: siluestria autẽ peiora. Et quod ita sit apparet ꝑ Isaac

in.v.

in.v.d.c.xij.dicentez. Nutrimentū olerū domesticorū melius est:& cito digestibile: facile penetrat venas:sȝ tñ mēbris assimilari tardi⁹. Et infra subdit. Herbe humidis i locis & terra crassa nascētes ad digerendū & penetrandū venas sūt faciliores:sȝ tñ humiditatis causa ad assimilandū mēbris dure: sanguis quē generāt vti subtilis & aq̄sus est:& earū nutrimenta pua sūt & illaudabilia. Siluestres vo oppositum facere videnť: dicēte eodem vbi supra auctoritate Gal. Herbe siluestres ad cōparationē domesticarum sicciores sunt:ideoq; ad digerēdū duriores:sed & ad penetrādū venas tardiores:sed tñ si bene digeranť cito mēbris assimilanť: q: siccitate sua ad coagulandū vicinanť. Et postea subiūxit. Siluestres herbe nutrimento sunt male ex acuminis & sue siccitatis fortitudine:& hoc q: herbe & alia que i siccis locis nascunť et calidis:nutrimēti sunt sicci ad digerēdum duri &c. Que fuit Galie. snia in libro de euchimia & cachochimia dicentis. Ultime cachochimia sunt oia siluestria olera sicut siluestris lactuca &c. Et similiter radices olerum & raphanidarū:& alleorū &c. Quare omnino olera dimittamus:& preci pue siluestria cū ad sanitatē minime faciant vt diximus.

¶Cap.cxl.ostendit de quibus sit deinceps scribendū:& q̄uo illa sint a legētibus intelligēda.

Cum ex olerib⁹ plurima ac diuersa cibariorū genera fieri ɔsueuerint:salatutia scȝ fercula: sapores: mixture: cōdimēta:moreta: torte:postilli: & hu iusmodi.de q̄b⁹ Platina diffusissime ptractauit:& ideo de ipsis scribere nō intēdim⁹:sȝ tñ volum⁹ notificare cōplexionē virtutē & nutrimentū olerū oim vsitatorū primo: radicū deinde. Postea seminū siue granorū & leguminuȝ que sunt in vsu:dem ū de fructib⁹ olerum:& postremo de fructib⁹ arborū dicem⁹: vt cognitis horū virtutib⁹ & nutrimētis facile vnusquisq; possit itelligere que faciāt & q̄ non ad sanitatis cōseruationē: sciatq; cōsequenter qualiter & ꝑposita ex illis faciāt ad illud idē. Cognitis eñ simplicibus & cōposita ꝑ cōsequēs fient manifesta. Si eñ sciuerim⁹ ꝙ lactuca portulaca:endiuia.& hmōi sint frigida:facile ꝑpēdemus ꝙ salatutiū ex eis cōppositū tm̄modo frigiduȝ erit:& sic de aliis suo mō. Dicemus itaq; nō oēs virtutes herbarū: sed eas tñ mediū adducem⁹ q̄ non ad egritudinū curationē:cū ad p̄sens ꝓpositū nō spectēt:sȝ ad salutis faciēt cōseruetionē:ordinē alphabeti obseruādo:vt vnusquisq; sine longa investigatione quicq̄d voluerit possit inuenire:& quia herbe ferme sunt infinite:nō pollicemur de oibus:sȝ magis vsitatis et quotidie ad man⁹ nostras ꝑuenientib⁹ dicere:q̄ quib⁹ corporib⁹ cōplexionib⁹ etatibus & tēporib⁹ sint cōueniētes] & appropriate:similiter scribere nō ꝓmittim⁹: sȝ astanti & perito iā electo medico ꝓut supra dixim⁹: aut lectoris ingenio bonoq; iudicio ei⁹ relinquem⁹:longū admodū esset & ꝑmaxie molestū si de vnaq̄q; herba dicere & replicare vellem⁹: ꝙ q: frigida noceat stomacho:matrici itestinis:phegmaticis: mulierib⁹:senib⁹:septētrionalib⁹ in hyeme ɔstitutis &c. Similiter si calida fuerit ꝙ epati calido:renib⁹:cholericis. iuuenib⁹: laborātib⁹ i estate

ꝛ hmōi sit nocina:s3 hoc i prudētia discretorū legētiū ꝛauditorꝫ reliquē dū est. Uerū qꝛ de gradibꝰ primarꝫ qualitatū locuturi sumꝰ: vt ꝙ aliq̄ res sit tēperata: q̄dā calida in prio: q̄dā i scđo. alia i tertio: ꝛ aliq̄ i q̄rto. Jđ vt hi termini ab his q̄ medicine operā nō dedere intelligantur. Sciendū est ꝙ olꝰ aut quecūqꝫ res alia: q̄ in corpꝰ nostrū ingredit̄ in debita ꝛ notabili quātitate aut ip3 corpꝰ alterat: aut nō. etsi nō alterat: sc3 qꝛ non calefacit: nō infrigidat: humectat aut desiccat tūc talis res i quatuor primis q̄litatibꝰ dicet̄ tēperata respectu corpis humani tēperati. Si aūt alterabit corpꝰ tēperatū: vt verbi gratia: qꝛ ipsum calefaciet: cōsiderādū erit si talis alteratio. s. calefactio fuerit occulta vix notabilis: qꝛ nō eduxit corpꝰ illud notabiliter extra latitudinē sue sanitatis. ꝛ tūc res illa dicet̄ calida i primo gradu: vt camomilla ꝛc. Si ꝟo manifeste talis alteratio pcipietur: ꝛ corpꝰ se notabiliter exre illa calefactū esse senserit: res illa erit i scđo gradu calida. Si aūt adhuc magis ꝛ corpꝰ plurimū calefactu3 fuerit in tātū vt se egrotare sentiat calida in tertio gradu nūcupabit̄. Si aūt fortissime calefecerit ita ꝙ cōburat vel interficiat. calidam in quarto ꝓnūciabimꝰ. Quāto igitur res intēsior in gradu fuerit: ꝛ a temperata magis remota: tāto periculosior existimabit: ꝛ ideo minor ex ea quātitas ꝛ rarius erit sumēda: vel qđ securiꝰ erit oīno relinquēda ne sanitas ipsa temere corrūpatur ꝛ hoc oī cū diligētia obseruādū est: vt a rebus temperatis: aut paulo a tēperamēto remotis: vtamur plꝰ tū: ꝛ minꝰ scđm corporū diuersitatē: cōplexionū etatū: regionū ꝛ similiū: a q̄bꝰ ē iudicatio sumēda vt satis ē vnicuiqꝫ manifestū. S3 quātū est ex pte iporꝫ cibariorꝫ simplicium vel cōpositorꝫ: nil meliꝰ esse pōt q̄ tēperatis aut tēperamēto vicinis vti: quare ꝛc.

¶ Cap. cxlj. ostēdit naturā: ꝛ ꝓprietates acetose ꝛ apij domestici prout faciūt ad sanitatē.

Volentes: vt supra ꝓmiseramꝰ. ordinē alphabeti obseruare: icipiemꝰ de oleribꝰ loqui: quorū noīa ab A inchoant: ꝛ nō de de oībꝰ: s3 de magis via cibi velꝉ cōdimēti vsitatis. Ab acetosa igit̄ exordiamur q̄ in salatutijsponit̄ sepenumero dicētes de ea cū Auicē. in secūdo canonis. c. liiij. ꝙ domestica frigida ē i prio: ꝛ sicca in secūdo ꝛ in ipsa est stipticitas ꝛ oīs species eiꝰ superat cholerā ꝛ ipsiꝰ humor est laudabilis. Et illa q̄ nō est vehemētis rubedinis plꝰ nutrit. Qđ sensit Rasis in libro. iij. Almāsoris. c. xviij. cū dixit Acetosa frigida est ꝛ sicca: q̄ ꝛ ventrē stringit: ꝛ stomachū exasperat: cholerāqꝫ rubeā ꝛ sitim extinguit. Et ꝓpterea ibidē in libro. xxi. cōtinētis. c. cclviij. sic ait. Diascoridis auctoritate. ꝙ ipsa valet ad dissinteriā ꝛ fluxū vētris chronicū. ꝛ ꝓprie senina maioris: vt ipe inquit Gal. auctoritate: vbi dixit ꝙ comedit̄ acetosa a b hoibꝰ appetētibus lutū ꝛ alias hmōi res horribiles: facit quoqꝫ ad appetitū incitādū: vt idē inquit filij Mesue auctoritate. ¶ De apio vero dicimus cū Haliabate in. v. Theorice. c. xvj. dicente: ꝙ calidū sit ꝛ siccū in tertio gradu ventositatē dissoluēs ꝛc. Similiter cū principe in secundo canonis. c. lvj. sic scribēte. Apiū calidū est in prio: siccū i scđo Ruffus vero

dixit ꝙ domesticū est humidū. Uerūtñ eiꝰ radix est sicca cū cōueniētia: cuiꝰ opatiōes medicinales plurime sunt resoluit em̄ inflationes. aperit oppilatiōes: sedat dolores: ꝓuocat vrinā: sudorē: ⁊ hmōi. Uerūtñ illa via cibi nō cōmendant̄: dicēte eodē vbi supra Apiū est malū excitās epilepsiā epilepticorū. Et stomacho etiā nocere videt̄: cū dicat idē ꝙ apiū nō est velocis digestiōis: neqꝫ descensionis. Et lꝫ qdā dixerint ꝙ oēs species eiꝰ cōferant stomacho. Ruffus tñ dixit ꝙ nō est verū: immo qñqꝫ trahit ad ipm̄ humiditates malas acutas: ⁊ crudū de eo in stomacho ꝓlongat̄ ⁊ facit nauseā. Qḋ etiā voluit Isaac i ꝑticularibꝰ dietis cū inquit. Apiū datū ꝓprietatē hꝫ cōstipationē soluēdi ⁊ viā humoribꝰ faciēdi eosqꝫ ad stomachū vuluā ⁊ caput attrahēdi: vñ fit epilepticis nocivū maxime fetui in vulua existēti. Uñ Gal. Pregnātes: inquit: assuete apiū comedētes fit cā gñandi in corpore fetꝰ apostema putridas pustulas. Rursus nō debemꝰ scḋꝫ cibū apiū laudare; q̄ hūores totiꝰ corpis ad stomachū coadunat: vñ gñat vomitū. Et in fine subiūxit. Et epileptie vniversaliter nocet. Rasis quoqꝫ in tertio Almāsoris. c. xviij. ipm̄ non cōmendat nisi via medicine: immo via nutrimenti nihil aliud de ipso dixit. nisi ꝙ luxuriam cōmovet. Et in. xxiij. cōtinētis. c. cccccviij. sic ait etiā de ipso auctoritate Bugerij. ꝙ apium excitat appetitum venereū virorum et mulierum: ⁊ ideo lactatrix debet evitare illud: quia excitat ad coitum ⁊ diminuit lac: tamē apium bonum anumum facit: ideo vti dꝫ abundanti comestione ipsiꝰ laborans fetore oris: ⁊ cōsiliarius regis sive alicuius persone nobilis valde: quoniam frequens comestio ipsius in ore ⁊ in spū ipsorum nō dimittit odorē horribilē. Et infra auctoritate Bimmasui dixit ꝙ nocet epilepticis: ⁊ ꝓpterea qui timet epileptiā fugiāt ab eo ⁊ similiter nutrices: vt dictū est: q꞉ pueri sive infantes facile in epileptiā cadūt. Et iō lac comedētis apiū ē eis valde periculosuꝫ ꝓpter hoc ergo ⁊ ꝓpterea q꞉ ꝓuocat eas ad coitū lac diminuēdo summopere vitādū est sicut etiā placuit Auicē. in libro et c. superiꝰ allegatis sic scribēti. Quidā aūt dixerūt ꝙ apiū excitat coitū ita donec dixerunt opꝫ vt ablactās ꝓhibeat̄ ab acceptione eius: vt nō corrūpat̄ lac ipsius ꝓpter exercitationē desiderij coitꝰ. Concludamꝰ itaqꝫ ꝙ via cibi tutiꝰ sit ipm̄ dimittere q̄ꝫ eo frequenter vti: nisi ab his q̄ fetorē halanelitꝰ aut oppilationē vel aliqḋ aliḋ tale patiunt̄.

¶ De aneto: absintio: abrotano: arthemesia ⁊ hmōi nihil hoc in loco scribēdū est ⁊ si ab A icipiāt: qm̄ ꝓ medicinis vtunt̄ tantūmodo de q̄bus p̄sens ꝓpositū nō intendit. de alio aūt in ca. de radicibꝰ infra. et de aniso in. c. de seminibꝰ ⁊ cōdientibus. dicemus. quare ꝛc.

¶ Cap. cxliij. ostendit naturā et ꝓprietates basiliconis maioris et minoris sive gariofilati.

Basiliconis due spēs reperiunt̄: quoddam em̄ maiꝰ ē ⁊ latoꝝ foliorꝝ: ⁊ q̄ddā minutū dictū ozimū gariofilatū quorū quodlibꝫ in via cibi: sepenumero accipitur. De maiori ergo in primis dicemꝰ: vt virtꝰ eiꝰ itelligat̄ cū Haliabate i q̄nto theorice. c. xvj. ⁊ cū Rasi i. xxj. ꝯtinētis. c. clxij. dicētibꝰ. Badarūgi i. basilicō hortulanꝰ latoꝝ foliorūꝫ scḋm Diascoridē q̄ comedit multū

de eo monet ventositatē: provocat lac: facit visus obscuritatē: et est difficilis digestionis. Et post pauca subiūxit inqt Gal. in ultimo secūdi Basilicon est calidum in scdo: et hz humiditatē supfluaz: et ob hoc non est innatiuū corpori cū recipit interius. Et postea subdit: et dz in libro dietarū q basilicō nocet stomacho: et generat malos hūores: et est difficilis digestiōis. Deinde auctoritate filij Mesue sic iqt dicit fili9 Mesue. Basilicō est calidū in scdo: et sic cū in fine primi: et hz humiditatē superfluā: et cū duplicat eius assumptio generat velociter putrefactionē: et desiccat pulmonē et pect9 et laxat ventrē: et generat inflationē pvocat vrinā: multiplicat lac: et est difficilis digestiōis: velocis putrefactiōis et corruptiōis. Et postea subiūxit. Inqt Gal. in lib. de accidēti et morbo. q basilicū est de reb9 multiplicātib9 choleră. Ait quoqz Costa in lib. de agricultura. Basilicon minuit mentē. Ex quibus ptz q illaudabile sit: et mali nutrimenti: et minime sit eo cōseqnēter vtēdū cū velox sit ad putrefactionem: et generat humorē malū melācholicū: vt Princeps inquit scdo canonis. c. xvi. vbi etiā addidit: et facit pvenire obscuritatē visus comestū propterea q cōmonet humiditatē eius et cōturbat eā &c. et in libro de virib9 cordis dixit. Visus basilicōnis nō est in letificatione laudabilis: qm̄ substātia nutritiua que est in ipso: cōtrariatur ipsius medicinali substātie: etem̄ substātia medicinalis efficit q̄ dicta sunt: nutrimētalis vero sanguinē turbidū atqz melācholicū generat et illa supfluitas q̄ est in ipso: causat inflationez in venis &c. ¶ Basilicō aūt minutū qd gariofilatum dz. calidū est et siccū in secundo gradu. teste Auerroi in. v. colliget. c. de reb9 marinis. aperit oppilationē cerebri et vz cōtra cardiacā humidā et cōtra melācholiā et cōtra hemoroidas inquit ipse. Que fuit Rasis snia i lib. xxij. cōtinentis. c. cccccxxxiij. dicētis auctoritate Bimasui. Ozimū gariofilatū calidū ē et siccū i fine tertij: aperit oppilationes accidentes in cerebro: et cfert i saltu cordis accidēti de phlegmate et cholera nigra. et si comedit aut olfacit aperit oppilatiōes accidētes i narib9: auget cholerā: et valet ad hemoroidas. In tertio aūt libro Almansoris. c. xviij. dixit. Albetarogi calidū est qd et dolorē efficit capitis et nutrit: cuius comestio vtentis visum turbat. qn̄ eo multū vtitur: sperma quoqz ac lac desiccat: oritū stomachi cōfert: corroborat em̄ ipsum atqz cordi auxiliatur: et q de minuto loquat appa ret ex eo qd dixit lac desiccat: et stomacho cōfert cuius oppositū facit basilicon maius et latorū foliorū. Serapio aūt in. c. de berēgemisch dixit de eo q calidū est in fine scdi gradus: cōfert stomacho frigido: et facit digerere cibū grossum: et confert epati et cordi: et aufert cardiacā que fit a melancholia et phlegmate: et aufert tristitiā et solicitudinē: et odoriferas facit eructuationes: et q̄uis intm̄ laudatum sit a Serapione: tn̄ per ea q̄ dicta sunt a Rasi vbi supra: mihi videt q neutrū ipsorum via nutrimenti cōmendetur ad sanitatis cōseruationem. et propterea tutū erit ipso nunqz vti: aut q̄ rarissime: licet eū sua plurimum placeat aromaticitate: cum dicat Gal. in scdo alimentorū. c. iij. Licet basilicon vtant multi cū oleo et garo ipsum offerētes: pessimi tn̄ chimi est et pter hoc infamant quidē ipsum dicētes. Si tritū immittat olle vacue celerrime gnat et in pan-

cis diebus scorpiones: ꝛ magis qñ in sole quis qualibet die calefecerit ollam. sed hoc quidem est falsuꝫ cachochimũ aũt ꝛ malũ stomacho ꝛ idigestibile ipꝫ esse hoc olus vere itaqꝫ dices ipsum. Quare suademus magis vt qui eo delectant: ipsum olfaciat: ꝙ manducent ob causas superius assignatas: q̃re ꝛc.

¶ Capitulum.cxliiij.ostẽdit naturam ꝛ ꝓprietates blitis: boraginis: ꝛ buglosse: cũ earũ iuuamentis.

Bleta blitis siue sicla: vt Rasis inqt i.xxij.cõtinentis. ca.cccccxxvj. Diascoridis auctoritate: duas hꝫ species. Quedã em̃ est nigra. que ex vehemẽti viriditate ipsius declinat ad nigredinẽ: ꝛ hoc constipat vẽtrẽ. Sed spẽs alia q̃ est alba laxat vẽtrẽ: ꝛ spẽs vtraqꝫ ẽ mala ex pte vitrea q̃ est in eis. Ideo succus eius mũdificat quotiẽs imponitur in naribus ꝛc. et infra auctoritate Gal.in.viij.tractatu.sic etiã iquit. In bletis sunt vires baurachie. et ideo excitant ventrẽ ad solutionẽ: ꝛ pungunt intestina: ꝛ stomachum ꝓprie si fuerit bõi sensus: ideo blete nocent stomacho. ꝛ presertim habẽti stomachũ in hoc vitio defectiuum: si abũdãs fuerit earũ assumptio: ꝛ nutrimẽtũ ipsarũ est modicum admodũ alioꝝ olerũ ꝛ post aliqua auctoritate Bimmasui sic ait. Blete calide sunt ꝛ sicce in primo ꝛ in principio eius: qꝛ in eis est acuitas modica ex salcedine q̃ est in eis ideo nocẽt stomacho: sed magis cũ dominatur viscositas, ꝛ ab iter sio: ꝛ humor generatus ab eis nõ est laudabilis ex salsedine et bauracitate earũ. ꝛ hoc est qđ voluit Haliabas in.v.theorice.c.xvj. et Auerrois in v.colliget cũ dixit. Blete humores generãt grossos ꝛ viscosos ꝛ phlegmaticos. Et similiter Isaac in ꝑticularibus dietis cuꝫ inquit. Sicla quã vulgus blitã appellãt: calida est ꝛ sicca in primo gradu: illaudabile prestat stomacho nutrimentũ propter quãdã sui acuminis multitudinẽ: vsus igit̃ eius nõ est frequẽtandus: ꝛ precipue ab habentibus stomachi debilitatẽ: immo dimittẽda est potius cũ magis sit medicina ꝙ cibus: dicente Gal.in.ij. Alimẽtoꝝ.c.xlj. Alimentũ est bleta modicũ efficiẽt ab alijs olerib⁹ magis tñ idonea est ꝙ malua ad oppilationes epatis: adhuc anteꝫ magis qñ cũ sinapio: aut oino cuꝫ aceto comeditur: ꝛ spleneticis eodẽ mõ fit bõa medicina. Et subdit. Merito aũt qđ dicet ipsã medicina magis ꝙ alimentũ qñ sic comedit̃ ꝛc. ¶ Borago autẽ: vt Isaac inquit loco allegato. calida est ꝛ humida in primo gradu: hꝫ ꝓprietatẽ leticiam generãdi si in vino missa potetur: cor etiã confortat: proinde antiqui miscebant eã medicinis cardiace passioni valẽtibus. Et vt auctor inquit pandectarũ. Uirtutẽ hꝫ generãdi bonos humores. ꝛ vt ipse iquit auctoritate Diascoridis: valet cõualescẽtibus et sincopizantibus cardiacis ꝛ melancholicis comesta cũ carnibus. Et ego puto ꝙ ipsa sit vna species buglosse cũ satis in figura forma ꝛ virute ipsi assimiletur. dixit em̃ de ipsa Rasis in lib.xxij.cõtinentis.c.cccccccj. Diascoridis auctoritate. ꝙ si ponit̃ in vino: ꝛ vinũ illud bibitur ꝑstat leticiã. Et vt dicit Gal.i.vj.de simplicib⁹.c.lxxxiij. Cõplexionẽ habet calidã ꝛ hũidã: ideo si ponit̃ in vino letificat et ꝯfert tussi ꝛc. Qđ ẽt cõferat cordi ꝑꝫ ꝑ Auicẽ.in.i.iij.c.iiij. dicẽtẽ. Sup buglossam ꝓo sis au-

dar:⁊ non timeas maliciā eius:et vtere ea cū oī qđ in potu tribꝰ ⁊ in cibo das:etem̄ iā cucurrit cōſuetudo vt in potu tribuat̄: et ſilr̄ aqua eiꝰ diſtillata. In tractatu quoqꝫ de viribus cordis dixit:ꝙ cor ꝯfortat. Poſſumus igit̄ ſecure boragine et bugloſſa in ſalatutijs vti cū lactuca ⁊ alijs infra dicendis laudabilibus ipſis:ergo hec que iā dicta ſūt voluimꝰ vt ꝓ quāto pn̄ti pertinent ꝓpoſito ſufficiant. ¶ De betonica vero brāca vrſina hm̄ōi pure medicinalibus nihil dicēdū eſſe indicamus. De bateca vero infra de fructibꝰ olerū. De bulbo ⁊ bautia ī capitulis de radicibꝰ dicemꝰ:illuc ergo recurratur. De braſſica ꝟo in ſequēti capitulo. quare ⁊c.

¶ Cap̄. cxliij. oſtendit naturam ⁊ ꝓprietates ⁊ nocumēta cauliū et omniū ſpecierū ipſarum.

CAules ſeu braſſice:vt malis appellare: duas precipuas ſpēs habēt. Quarū vna ſimilis bliti dr̄ et eſtiualis:et eſt illa q̄ aperta ⁊ ſeparata hꝫ folia. Altera vero ſpecies hyemalis eſt rotunda habens albiora ac ſtrictiora:atqꝫ magis inuicē ſupꝑpoſita folia:quam vulgares noſtri caputios appellāt:antiqui ꝟo canabith aut carabia. ⁊ vt Haliabas dixit in. v. Theorice. c. xvj. ⁊ Iſaac ī libro particulariū dietarū. Natura caulis frigida eſt et ſicca in primo gradu:iō turbidū et melācholicum ſanguinē generat horribilē odorē dantē:eſtiuales em̄ vſtionez generāt ſanguinē cholere vſte vicinum qđ eoꝝ acumē mōſtrat:ꝑinde ſunt colatiui ⁊ mūdificatiui. Hiemales ꝟo tāti acuminis nō ſūt. lꝫ vis coꝝ ventrē humectat ⁊ vrinā prouocat. Et vt ab eoꝝ nocumēto tēperētur: elixent:⁊ aq̄ prima ꝓiecta ⁊ in alia aq̄ coquant̄ cuꝫ pinguiſſima carne pecudis vel ſuis. ⁊ cōdiant̄ coriandro:pipere:⁊ cimino:⁊ allio:et eſui donent̄. Hoc etiā de nutrimēto ipſoruꝫ ſenſit Auerrois in. v. colliget cū dixit. caules ſunt frigidi ⁊ ſicci:⁊ ideo neceſſario generāt humorem melācholicū. ⁊ ꝑnceps. li. ij. canonis c. cxliij. ſic etiā ſcripſit. Nutrimētū cauliū eſt paruū ⁊ humidiꝰ nutrimēto lentiū:⁊ ſanguis eiꝰ ē malus cū ergo coquit̄ cuꝫ carne pingui et gallinis fit bonꝰ parū. ⁊ infra ſubdit Et malꝰ ſtomacho:⁊ eſt tarde digeſtiōis. ⁊ ꝑcipue canabith eſt groſſi nutrimēti igroſſans ſanguine cum non diſſoluit̄:⁊ inflat vſqꝫ ad ꝑtes furcule ⁊ lateris:⁊ facit doloroſum corpꝰ. Que qꝫ fuit ſn̄ia Almēſoris ī libro. iij. c. xviij. Caulis q̄ iperialis dr̄:calidꝰ eſt ⁊ ſiccus cholerā generās nigrā:⁊ ſomnia mala videre facit. Uerūtamē guttur ⁊ pectꝰ lenit vētrē quoqꝫ fluere facit atqꝫ ebrietatē aufert ⁊c. Et idē Raſis ī lib. xxiij. cōtinētis. c. ccccccclxxxiij. auctoritate Diaſcoridis ſic inquit. Caulis elixꝰ nō bn̄:⁊ comeſtꝰ laxat vētrem: tn̄ bn̄ ⁊ ꝓprie elixꝰ bis cū duabus aq̄s retinet vētres. Sed caulis naſcēs in eſtate malꝰ eſt ſtomacho:⁊ poſt aliq̄ ſubiūxit. Medulla eiꝰ melior ē ſtomacho ⁊ magis ꝓuocans vrinā ꝙ̄ alia ꝑtinentia eiꝰ. Et poſt multa dixit auctoritate Gal. ī li. nutrimēti. Corpꝰ acq̄rit đ caule nutrimētū modicū hūidū ad modū nutrimēti lenticularū:q2 nō hꝫ in ſe ſoliditatē corporis ⁊ tarditatē more:q2 olus ē:⁊ ſanguis eiꝰ nō eſt bonus admodū ſanguinis lactuce:ſed eſt malꝰ horribilis odoris. Et poſtea autoritate Binimaſui ſic inq̄t. Caulis calidꝰ eſt ⁊ ſiccꝰ in prīo ⁊ naſcēs

in estate mal⁹ est stomacho cū eo q̄ est i eo de acuitate. Et demū de canabith sic scripsit. Caulis canabith grossior est et tardior in stomacho digestiōe: generat sanguinē turbidū: et si comedit cū carne pingui: aut cū gallinis melior erit: aut cū oleo amigdalino. et idē etiā ipse replicauit in .xxv. eiusdē. c. j. Preparentur itaq̄ caules vt dictū est: et non nisi raro ab in exercitatis hoībus assumantur: et in estate nequaq̄: sed in hyeme Obseruet etiā qḋ Gal. pcepit in scḋo de alimētis. c. xlij. dicēs. Sic caulē ppara memorās illi⁹ añ oīa q̄ nō opꝫ tāgere: neq̄ aerē: neq̄ aquā frigidā q̄ bis elixat non adhuc enī bñ fit tenerū: neq̄ si ad plurimū decoxeris: sed opꝫ inlinstāti habētes aquā calidā pparatā extrahētes ex priori trāsmutare mox in illā etc. De cicorea ꝟo dicem⁹ in. c. de endiuia sequēti: qm̄ est vna species ei⁹. De capparib⁹ vero in capitulis de fructib⁹ olerū. De reliquis aūt incipiētibus a. C. qr i medicinalia ad cibū minime venientia: ideo de ipsis nihil est ad p̄sens scribendum.

¶ Capitulū. cxlv. ostendit naturā endiuie et etiā cicoree que ē vna spēs eius cū suis iuuamentis et nocumētis prout veniunt ad cibum.

Endiuia: vt dixit Auerrois. in. v. colliget: duas hꝫ species. Quedā enī est siluestris: et quedam domestica. Siluestris q̄ cicorea dr: est frigida et sicca i primo gradu. Domestica vero est frigidior et humidior. Cū quo Isaac in particularibus dietis vr̄ conueni re cū inqt. Endiuia duplex est: domestica et siluestris. Domestica diuerse ē virtutis: hꝫ enī amaritudinē pōticitatē: et isipiditatē. Que iterū in duas ptes diuidit. est enī hyemalis et estiualis. Hyemalis aūt insipida est ꝑpter sue amaritudinis paucitatē: et insipiditas ei⁹ ꝑpter tēporis frigiditatē et humiditatē: vñ frigida est in fine primi grad⁹: alij dicūt in principio secūdi gradus: et qdā dicūt eā esse humidam qḋ sensui nō apparet. Est aūt siccitas palā ꝑpter amaritudinē suiq̄ pōticitatē. Estiue aūt amaritudo ē maior et minoris frigiditatis. frigida enī est in prio gradu: et sicca in medio eiusdē: ꝑinde peiorez gñat sanguinē: vt inqt Gal. q̄ lactuca: et deteriorē: qr maioris est amaritudinis. et in fine capituli dixit. Siluestris endiuia frigida ē in initio primi grad⁹: et sicca in fine eiusdē: iōq̄ hꝫ pōticitatē stomachū cōfortantē: que si comedat aut succ⁹ ei⁹ potest morsui scorpionis subuenit: et cathaplasmata idē operat etc. Auicē. quoq̄ in. ij. canonis. c. cclxxij. plurimū ipsam in via medicine cōmendauit: sed modicū admodū i via nutrimēti cū scripsit. Ambe spēs vincūt lactucā in operādo: et in prestādo iuuamentū oppilationi epatis: q̄uis minorent ab ea in cōfortādo et in extinguēdo: et magis iuuatiua ex eis epati ē illa q̄ est magis amara. s. cicorea. Natura enim endiuie frigida ē in prior: et sicca in fine ei⁹. Et hortulana ē frigidior et hūidior: et ei⁹ qdē amaritudo i estate fit fortis: et declinat ad pnā caliditatē q̄ nō efficit īpressionē: et opatiōes ei⁹ sūt q̄ aperit oppilatiōes epatis et venarū: et viscerū oīm: sedat nauseā et excitationē cholere: et confortat stomachū: et est de melioribus medicinis stomachi calidi: et siluestris quidē melior est stomacho q̄ hortulana: et dicit q̄ est conueniēs oppilatiōi epatis quomodocunq̄ sit.

Calide q̄dē ē vehemēter cōueniēs ⁊ nō est nocumentū ipsius frigide: nocumētū reliquarum specierū olerū frigidorum. Qd̄ etiā sensit Rasis i tertio Almāsoris.c.xviij.cū ait. Endiuia frigida existēs extinctionē male signit caliditatis:q̄ stomachi ac epatis ardorē ↄfert:oppilationē quoq̧ dissoluit. Et in libro.xxiij.ↄtinētis.c.cccccccxiiij.dixit auctoritate. Diascoridis.:siluestris ē melior ad op⁹ stomachi. Et ifra auctoritate Gal. in.viij.sic iquit. Cōplexio endiuie siluestris frigida est ⁊ sicca in prio: tn̄ hortēsis infrigidatio maior est infrigidatiōe siluestris ob cāz illi⁹ qd̄ mixtū ē cū ea de aquositate aliena:⁊ abūdāti deficit ab ea siccitas: sed vtraq̧ species saporē h̄z stipticū. Subdit deinde et dixit auctoritate Bimmasui. Endiuia estatis ex manifesta amaritudine q̄ fit in ea declinat ad caliditatē:⁊ in hyeme ecōuerso. sz summarie frigida est in primo.⁊ sicca in medio ipsi⁹: miscet̄.cū ea aliqua caliditas si fuerit in estate:cōfortat stomachū:aperit oppilatiōes i epate:⁊ abstergit id quod in eo fuerit. Et postremo dixit auctoritate Gal.in Miamir.⁊ iō ē de meliorib⁹ medicinis ad op⁹ corruptiōis epatis calidi. Et ꝑpter ea ab habētib⁹ calidas cōplexiōes sepi⁹ ⁊ maiori cū fiducia accipiat̄ cruda vel cocta.ꝑut stomach⁹ fortis extiterit.quare ⁊c.

Cap.cxlvj.ostēdit naturā eruce cū ꝓprietatibus eius ⁊ nocumentis.

ERuca scd̄m Haliabatē i.v. Theorice.c.xvj.est calida i tertio:⁊ humida i prio: subtiliat:sperma generat:coit⁹ excitat appetitū:dolorem capitis facit ⁊c. Scd̄m alios tn̄ aliter est graduāda.nā calida in secūdo:⁊ humida i primo existit:vt Isaac inq̄t i pticularibus dietis vbi sic ipse scripsit. Eruca comesta capitis dolorē generat:ventositatē ⁊ inflationē facit:que si manducet̄ cocta spermati tribuit augmentū ꝑpter calorē cū humiditate ei⁹. Uentris ꝟo iflatio fit ꝑpter calidā vētositatē:sz tn̄ q̄ capiti dolorē facit:cholerici ⁊ sanguinei illā caueāt: diligētib⁹ aūt eā comedere det̄ cū endiuia:lactuca:portulaca ⁊ similib⁹.sola em̄ accepta gn̄at calorē:digestionē corrūpit:ventrē cōstipat:spermatis desiccat humiditatē in calidis:frigidis aūt coitū augmentat:⁊ iō eis cōuenit:q̄ eorū digestionē adiuuat:ventrē humectat:coitū ⁊ sperma augmētat. hec ipse. A q̄ Princeps Auicē. in secūdo canonis.c. ccxxxj.videt̄ accepisse dicens.ꝙ facit soda:⁊ ꝓprie si comedat̄ sola:lactuca vero remouet nocumētū ab ea:⁊ similiter. endiuia ⁊ portulaca facit lac abūdare:⁊ in ipsa est digestio cibi:scz in cōplexionib⁹ frigidis:quoniā in calidis op positū faceret:vt supra visum est.⁊ fuit sn̄ia Almāsoris i tertio.c.xviij.dicētis. Eruca calida est:q̄ iflatiua existēs capitis creat dolorē:tardeq̧ digeritur:sed virgā erigere facit. Et idez in libro.xxj.ↄtinētis.c.cxc.dixit auctoritate Diascordis i secūdo. Eruca excitat appetitū coitus:ꝓuocat vrinā:ꝓcurat digestionem:⁊ laxat ventrē:⁊ est calida in secūdo:⁊ humida in prio:⁊, q̄ est ei⁹ caliditas maior sua humiditate:est generatiua ventositatis;addit ad coituz: facit erigere virgam:et cum comeditur sola inducit sodam:et qui vtitur ea comedat cum ipsa lactucas: scariolas.et portulacas. Et de proprietate eruce est prouocare vrinā: laxare ventrē:ꝓcurare digestionez

et tenere instrumētū virge erectū. Que oia etiā Pauli auctoritate cōfirmauit. Et in li.xxv.eiusdē.c.j.inquit. Debes post comestionē eruce comedere de lactucis aut de endiuia silvestri: sinantez comedere debes tātū eā si vis vti actu venereo: ad id enim nō modicū valet: dicente Gal.in.ij. Alimētoꝝ.c.l. Calefacit potenter hoc olus: vt neqꝫ solū comedere ipm facile sit sine mixtura foliorum lactuce: sed sperma gn̄are creditū est: ꝛ impetus ad coitū excitat: dolorатiuū aūt capitis est ꝛ magis si qs solū ipm comedat. Quare aut oino dimittēda ē: aut cū lactucis assumenda: vt supra diximus. ¶ De ennula vero nihil ad presens dicit: cū ei⁹ radix tātummodo sit i vsu: ideo de ipsa sermonē faciem⁹ cū de radicibus loquemur. De eufragia aūt eupatorio ꝛ talibus pure medicinalib⁹ ab. E. incipiētib⁹ nihil etiā in pn̄tia dicendū opinamur: quare ad ea tātūmodo olera que sunt in vsu trāseam⁹ scđm ordinem iam inceptum.

¶ Cap.cxlvij. ostēdit naturā feniculi ꝛ modum vtendi ipso sicut ꝛ ceteris aperientibus ꝛc.

Eniculus a vulgaribus nr̄is herba bona dr̄. qui scđz Auerro.in.v.colliget calidus est in tertio gradu: ꝛ siccus in secundo: ꝛ ꝑpter hoc ꝓuocat lac vrinam et menstruam: et confert oculis ꝛc. Jsaac vero in particularib⁹ dietis dixit: ꝙ fenicul⁹ domestic⁹ calid⁹ est in medio secūdi gradus: ꝛ sicc⁹ i medio pꝛimi inobediēs digestiōi: sꝫ tn̄ scđm medicinā valet ad diuturnas febres ꝛ ꝓuocationē vrine ꝛc. Auicē. aūt i.ij. canonis.c.cclxxxj. sic ait de ipso. Natura silvestris est vehemētioris caliditatis ꝛ siccitatis: ꝛ ē digni⁹ tertio: hortulani aūt caliditas est in secūdo: aperit oppilationes: acuit visum. Et Democritus qdē existimauitqꝫ venenosi vermes pascunt feniculi recentis semen: vt eoꝝ visus cōfortet: ꝛ vipere ꝛ serpētes fricāt oculos suos qn̄ egrediunt de cauernis suis post hyemē sup ipm vt illuminent oculi eoꝝ. Et humid⁹ comestus facit exuberare lac: verūtn̄ ei⁹ digestio ē tarda: et ipsi⁹ nutrimētū est malū: ꝓuocat vrinā ꝛc. Que fuit sn̄ia Rasiz in.xxij. cōtinētis.c.ccclxvj. dicentis auctoritate Diascoridis. feniculi comesti augent lac. Et ifra subiūxit auctoritate Gal.in octauo. ꝙ aqua hortensiū feniculoꝝ calefacit violēter: ita ꝙ pōt poni in tertio: sꝫ desiccat in pꝛimo: iō gn̄at lac ꝛc. Et ꝑ hoc saluat Auerr. q in tertio gradu caliditati posuit ipm. Deinde subdit auctoritate Ruffi ꝙ sunt grossi ꝛ mali nutrimēti: tn̄ ꝓuocāt vrinā. Et dixit in libro regiminis. Feniculi difficilis digestiōis sunt ꝛ modici nutrimēti: tn̄ faciunt ad ꝓuocādū vrinā. Postremo dixit auctoritate Gal.in lib. appositarum morbis medicinarū: ꝙ reptilia comedūt de feniculis ꝛ seminib⁹ eoꝝ recentibus ad acuendū visuz ipsorū. ¶ Nos vero de mēte Gal.i libr. de dissolutiōe cōtinua dicim⁹: ꝙ fenicul⁹ apiū ciminū et huiusmodi aperiētia nōsint frequētāda ꝑpter nocumēta q faciūt ex longo vsu eorū. dixit eni ibi Gal. hec verba. Licet eruca: ciminū: fenicul⁹: ꝛ hmōi cōferāt ei q indiget apertiōe oppilatiōis splenis ꝛ epatis ꝛ pectoris ꝛ cerebꝛi: ꝛ incidāt substātiā ꝛ subtilient: sed tamē nō opꝫ ꝙ aliquis multū vtat eis: nā sanguinez adurūt ꝛ reddunt ipm subtilē: ꝛ hi cibi minuunt corp⁹ postea ipm debili-

tāt: ⁊ postea calefaciūt sanguinem calefactione nimia: ⁊ reddūt plurimū eiꝰ in cholerā citrinā: ⁊ postea si cōtinuus sit vsus eorū ex ipsorū cōtinua assumptiōe dissoluit sanguis subtilis: ⁊ deducit ad desiccationē ⁊ grossitiem: ⁊ ex eo plurimū fit cholera nigra ⁊ q̄nq3 gn̄atur ex istis lapis in renibus nociturꝰ ⁊c. hec ipse. Sed dicet quispiā: quō faciūt lapidē in renibus huiscemodi aperitiua: cū facientia lapidē sint oppilatiua grossa ⁊ viscosa vt oēs fatentur: illa aūt sunt aperiētia et subtiliantia: igit non vident posse lapidem causare. Cui r̄ndebimus dicentes ꝙ verū est ꝙ ipsa aperiētia p se hoc minime facere possint iam dicta rōne. Uerūtamen per accidens lapidem possunt generare deducendo grossa cibaria ad vias renum ⁊ vesice: et proprie cum eis admiscentur: que grossa cum subtiles vias penetrare non valeant: ibidem retinentur et aduruntur a renum caliditate: et sic causam lapidis per accidens esse fatemur. Et iō huiusmodi diureticis ⁊ aperientibus cū cibis non est frequenter vtendum. Ad feniculum itaq3 redeundo dicemus ꝙ cum potius sit medicina q̄3 cibus cum de numero sit diureticorum vt visum est nisi suis operationibus indiguerimus: erit summopere fugiēdus propterea que supra diximus: et quia difficilis est digestionis: et mali nutrimenti ⁊c. De isopo: iunipero: ⁊ reliquis omnibus vsq3 ad lactucam: quia raro eis vtimur. Et pro medicinis tātummodo: ⁊ non pro cibis non scribemus.

¶ Capitu. clviij. ostendit naturam lactuce ponendo laudes iuuamenta ⁊ ipsius ad sanitatē nocumenta.

Lactucā inter cetera olera via cibi et nutrimēti cōmēdatā maximeq3 approbatā inenio. Quā debemꝰ ponere frigidā i primo vel in p̄ncipio scdi gradꝰ vt inquit Auerrois in. v. colliget. Haliabas vero in. v. Theorice. c. xvj. fecit eā frigidiorem cū ait. Dico ꝙ lactuce cōplexio est frigida ⁊ hūida i scdo gradu vltimo magisq3 reliqs nutrit oleribꝰ: ⁊ suauioris est saporis: ⁊ sanguis q̄ ab ea gn̄atur laudabilior est alioꝝ sanguine olerum. Qd etiā cū eo sensit princeps in. ij. canonis. c. ccccij. dicēs. ꝙ ille q̄ dixit ꝙ lactuca sit frigida in tertio gradu: iudicauit de ipsa ꝙ sit mali nutrimenti ⁊ pauci, ⁊ nō est ita: immo videtur ꝙ ipsa sit in scdo. Et post pauca subiūxit. Sanguis vero ex ea gn̄atꝰ ē melior sāguie gn̄ato ex oleribꝰ: ⁊ nutribilior est: ⁊ illa p̄sertim q̄ ē elixata: ⁊ illa q̄ nō est abluta est melior. Ablutio em̄ addit ei inflationē: ⁊ similiter oibꝰ oleribꝰ frigidis: ⁊ est velocis digestiōis: facit somnū: ⁊ remouet vigilias elixata ⁊ cruda: ⁊ cōfert alienatiōi ⁊ adustioni solis in capite ⁊c. Et infra dixit. Et hortulana q̄dē ē bōa stomacho: ⁊ est velocis digestiōis: ⁊ acceptio eiꝰ cū aceto facit appetitū: ⁊ remouet icteritiā ⁊ ardorē stomachi. Et ista ēt fuit Isaac determinatio i libro dietaꝝ vniuersaliū dicentis. Laudabiles herbe i bono gn̄ando sanguie sunt lactuce: sanguinē em̄ gn̄ant naturali vicinū. Et i pticularibꝰ inqt. Lactuca cū sit mediocriter frigida ⁊ hūida: melior ē ceterꝭ herbis ad gn̄andū bonū sanguinē in q̄litate ⁊ quātitate: q̄ si nō lauet aq̄ melior ē: qm̄ aq̄ sue frigiditati ēt hūiditati p̄bet augmētū: cito digerit: vrinā puocat: morsionē stoma-

chi de cholera rubea ortā extignit. vñ tuſſim placās ſanguinis ebúlli tionē refrigerat: ſomnum vigilias habētib⁹ pſtat laudabilē capitꝫ do lorē de cholera rubea vel ſangui- ne factū amputat: ⁊ cocta plus ꝙ̄ cruda eſui cōueniēs: lac augmētat ꝓpter bonitatē ſanguinis quē ge nerat in qualitate ꝙ̄titate ⁊ pfe- ctione: ſed tñ cū indurat ⁊ lactis copiā habuerit ei⁹ humiditas mi nuit: ⁊ fit amari ſaporis: vñ fit ape ritiua: ⁊ ſanguinē generat peſſimū idcirco eā aſſueſcētib⁹ fit nociua: q: tenebroſitatē in eorū oculis fa- cit: ⁊ ſpmatis naturā corrūpit ⁊c. Hoc etiā voluit Raſis in.iij. Almā ſoris.c.xviij.cū ait Lactuca frigi- da eſt: q̄ calidi ſtomachi naturā re primit: atq; ſperma minuit: ſomnū q; facit. Et in.iiij. ſuoꝝ aphoriſmo rū libro dixit.ꝙ viſum debilitat et calorē innatū. Gal. quoq; plurimū lactucas cōmēdat in pleriſq; ſuoꝝ operū. Dixit eñ de ea in ſcdo de alimētis.c.xxxviij. Lactuca mihi i cōſuetudine ex multo tpe fuit: la- borioſam vero nūc habēs maſtica tionē iduxi decoctionē. Utebar āt lactucis in iuuētute q̄dē choleri- zāte mihi cōtinue ſuperiori vētre infrigidationis grā: cū aūt ad eta tē veni ꝓuectā: remediū erat mihi ſolū olus hoc: vigilie econtra ꝙ̄ vt qñ iuuenis erā: ſtudēti mihi circa ſomnū: cōſuetus eñ volūtarie vi- gilare in iuuētute ſimulq; ꝓuecto rū etate vigilata ente: inuolunta- rie vigilās gubabat: ⁊ mihi adheſit pharmacū vigiliarū qđ erat de ſe- ro comeſta lactuca. In lib. quoq; de euchimia.c.vlti. dixit. Lactuca eſt innocuū olus: ⁊ infrigidatiuū: qđ offerri pōt p acetū ⁊ garū.i. ſalem. Nō eſt igit: vt etiā teſtat Raſis in xxj. cōtinētis.c.ccxcviij. autoritate Galeni. de lactucis dicēdū ſicut im periti q̄dā medici q̄ vituperāt eas narrantes multū ſanguinē gene- rari ex eſu ipſarū inducētem reple tionē ſanguineā: ⁊ hec eorū verba habeo ꝓ laude et non ꝓ vituperio ⁊ ſi eſſet vt ipſi dicunt: eſſent etiā lactuce meliores alijs olerib⁹: ⁊ ci- bis alijs generātib⁹ ſanguinē ma gis ceteris humorib⁹: ⁊ ſi dubita- ret de hoc: ꝓhiberi vl' diminui poſ ſet hec repletio ſubtrahēdo lactu- cas: ⁊ iniungēdo exercitiū: ſed res nō ita ſe hꝫ ⁊c. Et licet ſanguinem laudabilē generēt plus alijs oleri bus ⁊ ipinguēt: vt dixit Raſis au- ctoritate Coſte i libro de agricultu ra. tñ q: comeſte aſſidue debilitāt viſum: infrigidāt corpus: ⁊ reddūt ipſum pigrum: ⁊ nocēt inteſtinis: ⁊ remouēt appetitū coitus: vt idē ait auctoritate Ruffi ſepenumero non aſſumantur.

Cap.cxlix. oſtendit naturā ⁊ proprietates maiorane: meliſſe ⁊ mente quo ad cibum.

MAiorana nonnulli in cibis ſuis vtunt: cum mihi de mēte ſapiētū antiquorū videat. ꝙ plus viā medicine ꝙ̄ ciborū ingrediat: cuꝫ calida ſit ⁊ ſicca in tertio vt inquit Princeps. l.ij. canonis.c.cccclxxiij. vbi dixit ꝙ ipa ē ſubtilis reſoluti- ua aperitiua cū fortitudiue ape- riēs oppilationes cerebri: ⁊ ꝯferēs hemigranee: ⁊ ſode: ⁊ humiditati ⁊ vētoſitatib⁹ groſſis: ⁊ dolori auris ⁊c. Qđ etiā ſenſit Raſis i.iij. Almā ſoris.c.xxj. cū ſcripſit. Maiorana ca lida ē ⁊ ſubtilis: oīb⁹ frigidis paſ ſionib⁹ q̄ in cerebro ſunt ꝓficiens. Et i lib. xxiij. ꝯtinētis.c.cccccccxix. dixit auctoritate Diſcoridis: ꝙ ipa calefacit valde. Et apozima ip-

ſtus bibitur in principio hydropi ſis: ⁊ valet difficultati mingēdi et torſioni: ꝓuocat mēſtrua ⁊c. Et infra auctoritate Binmaſui inquit: ꝙ cōfert dolorib⁹ frigidis ⁊ hūidis et dolori capitis phlegmatico ⁊c. Nullibi ergo via cibi: nec ad ſanitatis cōſeruationē reperi ipſam ab auctorib⁹ cōmendatā: quare dimittēda eſt. ¶ Meliſſa aūt q̄ mederēzegum ab Auicē. in ſcđo canonis appellatur in capitulo. xcvij. vt Johānis placuit arculano. c. de melancholia ſupra deſcriptionē letificantis Almāſoris: calida eſt ⁊ ſicca in ſcđo. Et cōfert oibus egritudinib⁹ phlegmaticis ⁊ melācholicis: efficit oris odorē bonū: ⁊ remouet fetorem eius: letificatiua eſt et cōfortatiua cordꝫ: iuuat digeſtionē ⁊ ꝯfert ſingultui. Qđ ēt voluit almāſor in li. iij. c. xviij. dicēs. Meliſſa calida ē ⁊ ſubtiliatiua exiſtēs cordis patiētibus tremorē cōgruit: atq3 inflationē faciēs virgā erigit: deſiderium comedēdi tribuit: vomitūq3 aufert ⁊ ſingultū. Ecce ꝙ ipſe cū principe cōuenit verū itaq3 Johānes dictis inq̄t: quā ob rem in ſalatutijs ipſa poſſumus vti ſecure. ⁊ precipue cū frigidis vt lactuca et hmōi mixta fuerit. ¶ Mēta vero q̄ꝫ ſepiſſime in menſaꝫ venit ꝓpterea ꝙ oīb⁹ fere grata ſuauiſq3 cū ſua aromaticitate exiſtat. Que ſcđꝫ Auerrois in. v. colliget calida eſt et ſicca in ſcđo gradu ⁊ attingit de tertio. ⁊ habet amaritudinē cū ſtipticitate: cōfortat ſtomachū: ⁊ mouet coitum ⁊c. Auicē. aūt in ſcđo canonis. capitulo. ccccxvj. dixit ꝙ eius natura calida eſt ⁊ ſicca in ſecūdo. Et in ipſa eſt humiditas ſuperflua: ⁊ eſt calefactiua ſtiptica ⁊ ſubtilioris ſubſtātie olerū q̄ comeduntur. Et infra dixit. confortat ſtomachum: ⁊ calefacit ipſum et ſedat ſingultum: et digerit: ⁊ ꝓhibet vomitum: et adiuuat ad coitum ꝓpter inflationē que eſt in ipſa ⁊c. Que etiam fuerunt verba Haliabatis in. v. theorice. c. xvj. ad literam. Iſtud ſimiliter ſenſit Iſaac in particularibus dietis cū ait. Menta calida eſt ⁊ ſicca in ſecundo gradu: habens ponticitatē: ⁊ aromaticum odorem: vn̄ ſtomachū cōfortat: appetitum irritat: abominationē de putridis humoribus amputat: ⁊ eſui aſſueta coitū ſuſcitat: ⁊ iſta etiā fuit Raſis ſnia i. xxij. ꝯtinētis. c. cccccccclxxiiij. dicentis auctoritate Diaſcoridis. Menta vires hꝫ calefactiuas ⁊ deſiccatiuas. Et ifra autoritate Bimmaſui inquit. Menta calida eſt in fine ſecundi. calefacit ſtomachū et eum cōfortat: mitigat nauſeā phlegmaticā: bonū reddit ſtomachuꝫ: ⁊ cōfert ſingultui phlegmatico. Et ideo dicebat Serapio. Menta comeditur cū cibis admixta: ⁊ eſt bona ſtomacho ⁊ ꝓuocat appetitum proſtratū ꝓpter ſuam odorificationē: ⁊ aufert faſtidiū: ⁊ incitat libidinē. excitatione pauca. Hec itaq3 ſunt ipſius virtutes ⁊ operationes: quare nō irrationabiliter ad comeſtionē fuit approbata. ¶ De matricaria vero millefolio: mirto et talibus ab M incipientib⁹: quorum operationes ad medicinā tantūmodo laudabiles exiſtunt: ⁊ minime ad nutrimentū: nihil in preſentiarū dicemus: ne inutiliter noſtra ⁊ extra propoſitum ꝓlonget oratio.

¶ Cap. cl. oſtēdit naturā naſturcij ꝓ quanto cibi quādoq3 venit in ſalatutijs.

NAſturcium vidi comedere ſepenumero: ſimul cū alijs oleribus: q̄ꝫuis pl⁹ ad medicinā: q̄ꝫ ad cibos ſit cōmendabile

eū ciborū naturā rōne ſue exceſſiue caliditatis fere totaliter egrediaṫ. Calidū em̄ eſt ⁊ ſiccū in quarto: vt inquit Auerrois in.v.colliget. et ei⁹ virt⁹ eſt ſimilis ſinapis virtuti Auic. vero in.ij.canonis.c. cccccx. dixit de eo: ꝙ calidū eſt ⁊ ſiccū ad tertiū ꝑueniēs mundificat pulmonē: ⁊ cōfert aſmati: calefacit ſtomachū ⁊ epar: ⁊ cōfert groſſitiei ſplenis: ⁊ eſt malū ſtomacho ꝓpter vehemētiā mordicationis ſue ꝫ ip̄m faciat cibi appetitū: augmentū efficit in coitu: et ad plures valet infirmitates. Que oia breuitatis gratia pretermittā. Unū tamē hoc ex dictis volumus inferre. ſ. ꝙ illaudabile ſit ad ſanitatis cōſeruationē. cū calidū ⁊ ſiccū ſit ſuperflue: ⁊ ꝗuis appetitū adiuuet. ⁊ inflationē reſoluat: capitis tn̄ efficit dolorē: ⁊ digeſtiuā retardat: vt inquit Almanſor in.iij.c.xviij. Idem quoqꝫ Raſis in libro.xxiij. cōtinentis.c.ccxix. ſic etiā ſcripſit Diaſcoridis auctoritate. Omnes ſpēs naſturcij calide ſunt acute ⁊ nociue ſtomacho: ventrē laxant: expellūt lumbricos: ⁊ diſſoluunt apoſtema ſplenis ⁊c. Et poſtremo dixit auctoritate Priſciani. ꝙ naſturcium deſiccet putrefactionē corpis: excitet coitū: ⁊ inducat appetitū cibi. Hoc em̄ ſunt que in corpus operaṫ cū in cibis aſſumiṫ: verū qꝛ exceſſiue calidū eſt ⁊ ſiccū: a cholericis et precipue in eſtatis tp̄e fugiēdum eſt: ne ex ei⁹ comeſtione ad inflammationē corporis ⁊ humorū incenſionē ⁊ ad ipſorū aduſtionē nos ꝑducat. Quare phlegmaticis derelinquaṫ potius mulierib⁹ hyemalibus ⁊ cōgelatis: qb⁹ ei⁹ nocumēta aut minime aut parū q̇ppe nocere valēt: vt rō ſumpta a cōplexione manifeſtiſſime declarat. ¶ De napis dicem⁹ cū de radicib⁹ loquemur: de reliq̇s ꝟo ab N incipiētibus. q̄ oia medicinalia ſunt: nihil hoc in loco ſcribendū eſſe iudicamus: volentes eam que ab initio viā promiſſa fuit obſeruare.

¶ Cap. clj. oſtēdit naturā petroſelini pentaphilonis ⁊ portulace ꝓ quāto faciunt ad cibuꝫ.

PEtroſelinū calidū eſt ⁊ ſiccū i fine tertij gradus: ideoqꝫ diureticū eſt ⁊ incidēs. vrinā ꝓuocās ⁊ mēſtrua: vētoſitatē ⁊ inflationē diſſoluit: ⁊ idē epar et matricē mūdificat: eorū oppilationes aperit: ⁊ apoſtemata ip̄orū curat ⁊c. inq̇t Iſaac i particularib⁹ dietis. Et qꝛ de ip̄o dictū eſt i.c. de apio: vt Princeps ait in.c.ij.canonis.c.cccccclix. cū ſit vna ſpes ei⁹: iō de ip̄o nōopꝫ aliū de nouo facere ſermonē: ſꝫ id qḋ de apio dixim⁹ quātū ad cibū: ⁊ quātū ad medicinā: ⁊ de ipſo petroſelino intelligēdū eſt: cui⁹ comeſtio ob aſſignatas ibidē cās nō eſt frequentāda cū difficilis ſit digeſtionis ⁊ mali chimi. ¶ Pentaphilon aūt qḋ q̇nqꝫ folia dr̄: ſꝫ a pleriſqꝫ in ſalaturijs aſſumaṫ: nullā tn̄ ad nutrimētū eius inuenio vtilitatē: ſꝫ tm̄ ad medicinā: cū dicat Auicē. in.ij.canonis.c.ccccccxlix. ꝙ ip̄m ſit fortis exiccationis ſine acuitate ⁊ aduſtiōe ⁊ mordificatione. Et poſtea ad q̄s ꝫvaleat infirmitates adduxit q̄ breuitatis grā: ⁊ qꝛ p̄ſentis ꝓpoſiti minime exiſtūt: p̄termittam⁹: ſolūmodo de ipſo cōcludentes ꝙ qꝛ fortis eſt exiccationis ad nutrimētū nequaqꝫ cōuenire videaṫ cū ſicca nō nutriāt. vt in ca. xlvij. declarauim⁹. dimittaṫ ergo. ¶ Portulaca eſt plurib⁹ noſtrū in eſtate familiaris: ita ꝙ in ſalatucij qꝫ ſepiſſime reponiṫ: iō dicamus

de ipsa et virtutibꝰ eiꝰ cū Auerroi
in.v.colliget:ꝙ frigida sit in tertio
gradu:et hūida in scdo.cuiꝰ tn̄ op
positum sonat testis noster Halia
bas in quinto theorice.c.xvj.Quē
corruptū esse opinamur: ꝓpterea
ꝙ ipse nō ꝯdiceret Galieno.cuius
fidelis fuit interpres dicēti in.vj.
lib.de simplicibꝰ medicinis. Por-
tulaca alterat materias cholericas
⁊ illas refrigerat refrigeratione lō
ginqua a cōplexione equali in ter
tio gradu:in hūiditate vero i scdo.
Et de ipsa sermonē suū cōtinuan-
do in loco preallegato subiūxit ꝙ
ipsa sit lubrificatiua viscosa aufe-
rens sitim:constipans ventrē:⁊ au
ferēs dentiū stuporē.Auicē. quoqꝫ
in.ij.canonis.c.cccccxxxviij .simili
ter dixit de eiꝰ cōplexiōe:⁊ ꝙ ipsiꝰ
nutrimentū sit paruū ⁊ illaudabi-
le.⁊ est resistens cholere:valde cō-
fert inflāmationi stomachi ⁊ epa-
ti iflammato: ⁊ ꝓhibet vomitum
cholericū:⁊ debilitat appetitum:⁊
abscindit:vt plurimū desideriū coi
tus.Estimauit tn̄ filiꝰ Mesangue
ꝙ appetitū facit in coitu:⁊ videt
ꝙ sit illud in cōplexione calida et
sicca.Isaac quoqꝫ in particularibꝰ
dietis scripsit de ea:ꝙ qr rami ip-
sius habent aliquantulū pontici-
tatis:vn̄ ꝓpter frigiditatē frondiū
valet ad intensionē stomachi:ma-
tricis.renū ⁊ calorē febriū ⁊ acu-
mē extinguit ⁊c.Que fuit Rasis
snia in.iij.Almāsoris.c.xviij.dicen
tis.Portulaca frigida est q̄ sitim ⁊
adustionē extinguēs vētrem strin
git:ac dētiū aufert cōgelationē:et
cholere rubee supfluitatē habēti-
bꝰ:⁊ his q̇ ex cholera rubea fluxū
patiūt vētrī ꝯfert:spma ꝗ̄ minuit.
Qd̓ ēt dixit i xxj. cōtinētis.c.clxij.
autoritate Gal.⁊ silr autoritate Ruf
fi sic ait de ipsa Inq̇t Ruffus de ea
ꝙ ifrigidat corpꝰ:debilitat visuꝫ.⁊
amputat desideriū coitus:vt idem
quoqꝫ retulit auctoritate filij mesue
⁊ aliorū antiquoꝝ:quare cōcluda-
mꝰ cū Gal.in.ij. alimētoꝝ.c.xliiij.
sic dicēte. Portulaca vt cibꝰ quidē
paucū alimētū hꝫ ⁊ hoc humiduꝫ
frigidū ⁊ viscosū: vt medicina aūt
stuporē dētiū sanat ⁊c. Rōne itaqꝫ
sue intēse frigidatis aut cū calidis
oleribꝰ pmisceat: aut nullo mō so-
la et irrefracta accipiat:cū laborā-
tes etiā nō nisi cū cepis ipsaꝫ assu-
mant. ¶De pulegio vero ⁊ prassio
et hmōi inchoātibꝰ a P.que plus
vt medicis ꝗ̄ vt cibis vtūtur ꝓpter
eoꝝ fortissimā caliditatē intēsamqꝫ
siccitatē: nihil dicemꝰ hoc in loco:
sed remittemus videre de ipsis vo
lentes ad Diascoridem Serapio-
nē Auicē.⁊ ad alios de eis via me-
dicine scribentes.

¶Capitulum.clij. ostendit na-
turam ⁊ proprietates rozismari
ni ⁊ rute in via nutrimenti.

Quia rosmarinꝰ et ruta in
hortis oibꝰ fere inueniū
tur ⁊ a multis diuersimo
de assumuntur: nōnulla
etiā de ipsis scribemꝰ.et
si medicine sint potius ꝗ̄ cibi:qui
bus in via nutrimēti nequaꝗ̄ vten
dū esset:iuxta illud pricipis in.iij.
j.d.ij.c.vij.dicētis.Oportet vt sani
tatis cōseruator studeat ne cibi ip-
sius substātia sit aliquid nutrimē-
tū medicinalium sicut olera ⁊c.De
quoꝝ numero ēst rosmarinꝰ:cuius
cōplexio calida est:et sicca in tertio
gradu:vt Serapio inq̇t auctorita-
te Bimmasui. Et ꝓpterea ad plu-
res valet infirmitates:vt Rasis ait
in.xxiij.cōtinētis.c.cccccccxciiij.au-
ctoritate Diascoridis. ⁊ inter cete-
ra dixit ibidē:ꝙ oēs species eiꝰ cū
melle in oculis posite acuūt visuꝫ.
Ad plura quoqꝫ alia cōferre ipsuꝫ

asseruit. Que qꝛ presētis nō sunt ꝓpositi: dimittemꝰ. ¶De ruta aūt dicemꝰ hortulana q̄ libēter nascitur apud arborē fici: vt inq̄t Auicē. in ij. canonis. c. cccccclxxiij. ꝛ illa est eligibilior: cuiꝰ cōplexio dū hūida existit: calida est ꝛ sicca in scdo. Sicca vero in tertio. Et siluestris in quarto. Cuiꝰ operatiōes sunt he scilicet incisiua resolutiua et carminatiua et valde mūdificatiua. aufert odorē alliorū et ceparū. et succus eius acuit visuꝫ: et ꝓprie cū succo feniculi et melle cocto ꝛc. Similiter comestio eiꝰ idē facit. Et ipsa quidē digerit: et facit appetitū cibi. et cōfortat stomachū et splenem: exiccat sperma et abscindit ipm: et deijcit desideriū coitꝰ ꝛ cōcubitus resistit venenis. et ꝓpterea bibat q̄ sibi timet ne in potu sumat venenum et pūgi a venenosis: de semine eius pōdus drachme vniꝰ cū folijs suis cū vino. et ꝓprie si bibitur cū nuce et bolo oibus cōtritis et comesꝰ. s verū plurimū ipsius sumere aut de siluestra ē ꝑniciosuꝫ inq̄t ipe. Nos vero opinamur ꝙ ipa maiori parti hominū sit nociua. ꝛ ꝑmaxime cholericis et iuuenibꝰ et in regiōe aut tēpore anni calidis: tū qꝛ supflue calida et sicca: tū etiā qꝛ horribilis est in odore ꝛ sapore: et ꝓpterea iudicamꝰ ꝙ via cibi et nutrimēti nequaq̄ ꝓpināda sit: ſꝫ via tm̄ medicine. Et qd̄ ita sit appet ꝑ Isaac in ꝑticularibꝰ dietis sic scribētē. Domestica ruta calida est et sicca i tertio. et iō melior est ad digerēdū qꝛ ꝟtutē incidēdi hꝫ: et grossos viscososq̄ hūores extenuādi: vētositatē et inflationē dissoluēdi: ꝓinde inuat iferiora itestina. Que fuit snia Rasis in. iij. Almā. c. xviij. dicētis. Ruta calida ē et sicca: q̄ subtiliat atq̄ vētositatē ꝛ inflationē dissoluit. uli. quoq̄. xxij. cōtinētꝫ. c. ccccxxxv. dixit auctoritate Gal. inter alia ꝙ si folia eiꝰ sumātur ꝑ se tm̄: aut cū ficubꝰ siccis et nuce irrita: malitiā venenoꝝ mortiferoꝝ. et infra subdit. Et si comedit incidit sperma. ꝛ iterū ait. et qꝛ est tenuis dissoluit inflationē: iō ē vtilior alijs ad ventositates: et ꝓhibet appetitū coitꝰ et dissoluit ꝛ desiccat vehemēter: qꝛ est fortis desiccatiōis. Et auctoritate Bimmasui dixit: ꝙ imposita oculis visuꝫ acuit: ꝓuocat mēstrua: dolorē infert capiti: cōstipat ventrē: ꝛ cū ꝓprietate sua corrūpit sperma et id desiccat ꝛc. Nos aūt credimꝰ ꝙ etiā totū corpꝰ desiccet: extenuet: ꝛ inflammet: et humores adurat: et plurimū sanguinis in cholerā cōuertat: et ad multa alia ꝑducat nocumēta: et precipue calidas habētes cōplexiōes: iō tāq̄ inimica fugienda est in via nutrimenti: sed in via medicine est commendāda.

¶Cap. cliij. ostēdit naturā saluie: sinapis spinachie: ꝛ sparagi prout viā nutrimēti ingrediūt.

Saluia que eliffagos grece dicit: vbiq̄ reperitur: et a plerisq̄ cū pane comeditur: ab alijs vero aliter: ac si cibus esset: cū tātum sit medicina: vt apparet, per Serapionē dicentē. Decoctio foliorū ꝛ ramorū ipsius quādo bibitur prouocat vrinā et menstrua. vt inquit Diascorides. sed auctoritate Galie. idē scripsit qd̄ Rasis in. xxi. cōtinētis. c. xcj. cum ait. Saluia habet manifestam caliditatem cū stipticitate pusilla. Ubi aūt hoc dixerit Gal. nullus eoꝝ expressit. Nos autem dicimus ꝙ in. vj. de simplicibus medicinis. c. cxxiiij. ſꝫ si marmacora sit saluia vt Michaeli nostro placuit: dicēdū erit cū Auicē.

in.ij.canonis.c.cccclxvj.ꝙ ipsa sit calidioꝛ maioꝛana:ꝛ foꝛtioꝛ: ꝛ calida in tertio:ꝛ sicca in scđo:ꝛ sit subtilis resolutiua: sedatiua ventositatū:aperitiua oppilationū phlegmaticarū vbi sunt: cui⁹ odoꝛatus vltime facit soda:confoꝛtat stomachū:ꝛ aperit oppilatiões viscerū:ꝛ exicat hūiditatē stomachi: ꝛ cōfoꝛtat intestina. Pauli quoqꝫ auctoꝛitate dicitur ꝙ cōfert paralyticis.ex qb⁹ paret ꝙ ipsa sit potius dicenda medicina ꝙ̄ cib⁹ vt supꝛa diximus. ¶Sinapis etiā videtur esse huiuscemodi:,cū natura eius calida sit ꝛ sicca vsqꝫ ad quartū.vt voluit Pꝛinceps in.ij.canonis.c.cccccclxxviij.Et ꝓpterea incidit phlegma:ꝛ cōfert doloꝛi iūcturarū ꝛ sciatice:ꝛ mūdificat hūiditates q̄ sunt in capite:ꝛ si bibatur cū aqua mellis:aufert asperitatē antiquā q̄ est ĩ cāna pulmonis:extenuat splenē facit sitim:ꝛ facit desideriū coitus. Isaac quoqꝫ in ꝑticularib⁹ dietis de ipsa sic inquit. Sinapis calida est ꝛ sicca in medio quarti grad⁹: hūiditatē capitis ꝛ stomachi desiccat. Que videntur fuisse verba filij Mesue vt inq̄t Rasis in.xxj.cōtinē.c.cclxxv.vbi etiā ait auctoꝛitate Coste in li.de agricultura. ꝙ semē ei⁹ tritū et distemperatū cū vino facit bonū stomachū si ieiuno stomacho accipiatur:ꝛ excitat coitū ꝛc. Ex his ergo apparet ꝙ plus medicine nomē ꝙ̄ cibi sibi vēdicauerit vt de saluia dictū est. ¶Spinachie vero:vt i.v.colliget scripsit Auerrois:valde sunt bone ꝛ tēperate:valēt gutturi ꝛ pulmoni ꝛ stomacho:ꝛ humectāt ventrē: ꝛ sunt i scđo gradu frigide ꝛ hūide. Et sibi ipsi videtur cōtradicere aut littera est coꝛrupta. Quō sunt tēperate si frigide sunt ꝛ hūide in scđo.et iō saluādo eū dicere possum⁹ ꝙ delēdū est ly frigide. Et ꝙ hec sit bona coꝛrectio littere ꝑʒ ꝑ Haliabatē in v. Theoꝛice dicētē. Spinachia in caloꝛe ꝛ frigoꝛe tēperata est: sʒ humectat.ꝛc.et similiter ꝑ Auicē.i.ij. canōis.c.cccccxcix.sic scribētē. Natura eaꝝ tēperate frigida est ꝛ hūida i fine pꝛimi:ꝛ sunt lenificatiue: nutrimētū eaꝝ meli⁹ ē nutrimēto chꝛysolocāne:ꝛ in ipsis est virt⁹ abstersiua lauatiua:ꝛ vincūt cholerā: ꝛ foꝛtassis refugit stomach⁹ a iure eaꝝ:ergo auferātur a iure suo ꝛ comedāt:ꝛ cōferūt pectoꝛi ꝛ pulmōi calido.qđ etiā sensit Isaac in.j.d. cū ait. Spinachia frigida est ꝛ humida i pꝛio gradu:vētrē humectat ꝛ gule de sāguine:ꝛ cholera rubea dolētivalet ꝛc. Que fuit sñia Rasis in tertio Almāsoꝛis.c.xviij.dicentis. Spinachie sūt tēperate:q̄ gutturi atqꝫ pulmoni necnō stomacho ꝛ epati cōgruētes sūt:vētrē leniūt: quaꝝ nutrimētū bonū existit ꝛ optimū. Et in.xxj.cōtinētis auctoꝛitate filij Mesue dixit ꝙ frigide sunt ꝛ hūide i fine pꝛimi:ꝛ iō leniūt vētrē:ꝛ cōferūt doloꝛi pectoꝛꝭ ꝛc. Quare nō debem⁹ eas despicere: cū bonū sit eaꝝ nutrimētū: licet paruuʒ sicut ꝛ alioꝝ olerū :vt ex dictis Pꝛincipis i.iiij.f.c.j.colligi pōt dicētis. Nutriēs qñqꝫ ē multe quātitatis ꝛ pauci nutrimēti sicut olera ꝛ fruct⁹ ꝛc. Et hec de ipsis hacten⁹ dicta sūt. ¶Sparag⁹ sūt:vt inq̄t Auer.i v.colliget.ꝛ Gal'.i.vj.de simplicib⁹ medicinis.c.lxij.tēperat⁹ ē aut parū declinās ad caliditatē: ꝛ hoc significat qꝛ hʒ quandā amaritudinē q̄ elixatione remouet. Cui⁹ operatiões:sūt ad remouēdū ꝛ aperiēdū oppilatiões q̄ sūt i renib⁹: ꝛ ꝓpꝛie radices ꝛ semē ꝛc. Isaac etiā in j.d.dixit. Sparag⁹ calid⁹ ē ꝛ hūid⁹ i.pꝛio gradu:q̄ domestic⁹ ꝛ siluestris existit. Domesticus tēperatioꝛ est:

& ceteris nobilior proinde sperma augmētat: stomacho ꝯuenit: vrinā ꝓuocat &c. Siluestris vero calidior & siccior: ideoq̧ plꝰ est colatiuꝰ. Et infra subiūxit. Quidā dicūt sparagū coitꝰ esse augmētatiuū: qđ Diascorides negat. Ego aūt dico ꝙ si coitū augmentaret: nō esset nisi ex copia sui nutrimēti: cū nimiū calorē nō habeat: nec vētositatē: vñ virgā sustinet. hec ipse. Rasis quoq̧ in. xxi. cōtinētis. c. lxxxvij. auctoritate Gal. dixit de ipsis: ꝙ valēt ad oppilatiōes renū. & in. iij. Almāsoris. ꝙ calidi sint & humidi spermati augmētū tribuentes: stomacho nō sunt cōgrui: immo nauseā qñq̧ faciūt &c. Nos aūt cū Gal. in. ij. Alimentoꝝ. c. lv. via medicine sparagos approbamꝰ: via aūt nutrimenti nequaq̧: dicente ipso in eo loco: ꝙ oia talia p aquā elixata cū oleo & garo offerent modicū aceti super infundētes: delectabiliora eñ sic & meliora stomacho fiūt: alimentū vero corpori dāt paucū & nō boni chimi. quare &c.

¶ Cap. cliiij. ostēdit naturā radicū in vniuersali declarando quale sit nutrimētū earū: deinde descēdit ad alliū describēdo proprietates eius.

Seruātes quod supra ꝓmiseramꝰ obseruare: post pertractatiōnē olerū via cibi magis vsitatoꝝ: nūc de radicibꝰ solūmodo q̄ in vsu habent: sermonē faciemus: pretactū ordinē alphabeti obseruando: vt facile qđcūq̧ voluerimꝰ sine labore reperiamꝰ. Sȝ vt meliꝰ naturā radicū intelligamus: dicamus de ipsis priꝰ vniuersaliter. cū Gal. in libro de subtiliāte dieta. c. ix. sic scribente. Radices olerū oēs qdē (vt ita dicat) supfluice sunt disdigestibiliores &c. Et post pauca subiūxit. Uno aūt sermone vniuersas qdē radices vt disdigestibiles suspectas habendū: gustandū aūt solas calidas & acres sicut alij & ceparū & raffanides & has vt pharmacū magis q̄ cibū. Et in. ij. Alimētorū. c. lvij. vniuersalius eas videt reprobare dicēs. Menesitheus quidē ait. Radices indigestibiles sunt & turbatiue: dico aūt puta raffanidas: allia: cepe: rapas: & oē tale genꝰ. quorūcunq̧ enim radix: & qđ secūdū terrā natū esibile ē: hec aūt oia in indigestibilē speciē sperant: accidit eñ alimēta ex radicibus emitti oibꝰ ptibꝰ nascētiū: colligūt eñ in seipsis hūiditatē multā radices & hāc indigestā habentes plurimā: nō eniȝ cōtingit digestā ipsam esse oēm. Qđ enim digestū videt esse pfectū: qđ aūt in radicibus humidū alibi assumere finē digestionis distributū ad ptes nascentis: oia eniȝ a radice nutriunt: ꝓpter qđ quidē necessariū indigestas ibi humiditates esse: collecte eñ hic expectāt finē superioris digestiōis. Quare in radicibꝰ rōnabile illaboratas esse plurimas humiditates. Uerisimile igit et nris corporibꝰ ab his alimentū humidū derelinq̇ & turbatiuū. Hec fuit Menesithei snia: q̄ etsi vniuersaliter a Galieno nō approbet: in pluribꝰ tñ verificat: vt rō p ipm adducta demōstrat. Quare nutrimētū radicū illaudabile magis est ꝓnūciādū: etsi nō semp: saltē vt freq̄nter. ¶ Sed ad aliū veniētes dicimꝰ ꝙ calidum est et siccuȝ in tertio: vt dixit Auerrois in quinto colliget. Secundum vero Haliabatem in quinto Theorice. c. xvij. calidius est q̄ cepa: quā ipse prius calidam in quarto pronunciauerat vbi in=

quit: ꝙ in ea fortis erat adustio: et magis medicamini sit'ꝗ cibo. Cui videt cōsentire Princeps Auicēna in secūdo canonis. c. lxxv. cū dixit. Alliū est calefactiuū ꝛ exiccatiuū in tertio vsqȝ ad quartū: ꝛ siluestre est fortius illo: resoluit inflationē valde: comestū facit soda: ꝛ clarificat vocē ꝛ guttur decoctū: ꝛ cōfert tussi antique: ꝛ doloribus pectoris ex frigore: ꝛ extrahit vermes: et in ipso est solutio nature. Et eiꝰ operatio in coitu est. quoniā ipsum ꝓpter vehementiā sue exiccationis ꝛ resolutiōis qnqȝ nocet: ꝙ si decoquat in aqua donec eius acuitas resoluat: nō elongat quin sit illud qđ de eo remanet in elixatura eius pauce caliditatis qđ nō exiccat: et gnāt ex eo materia spermatis: ita vt ponat materias phlegmaticas in cōplexionibus phlegmaticis cinerē: ꝛ nō possit eas carminare. Et qn̄ in venis cōuertitur in ventositates: nō elongatur quin adiuuet ad desideriū coitꝰ ꝛc. hec Princeps ipse. Rasis vero in tertio Almansoris capitulo. xviij. sic de eo inquit. Allia calida sunt ꝛ sicca: ꝛ ideo sitiȝ afferūt: libidinē efficiunt: atqȝ ventositatem expellunt: ꝛ corpꝰ calefaciunt. Regionibus vero ac temporibus: necnon corporibus calidis nocumentū prestant: cōuenientia vero eis que illis sunt contraria. Et in. xxi. continentis. c. clxxx. sic inquit de ipso autoritate Diascoridis. Allium habet virtutem calefaciendi ꝛ dissoluendi ventositates et inflationem vētris: desiccat humiditatem stomachi: prouocat sitim: ꝛ eius esus expellit cucurbitinos: ꝛ ꝓuocat vrinā: ꝛ eius esus cōfert morsui canis rabiosi: ꝛ est bonum mutationi aquarū: ꝛ nocumēto inducto ex eis. Et comestū crudū vel coctum clarificat vocem: et mitigat tussim chronicam ꝛc. Et infra autoritate Ruffi sic etiā dixit. Allia calefaciunt ꝛ incidūt humores grossos ꝛ viscosos: ꝛ nocēt oculorū tunicis et eorꝫ humoribus: et reddūt visum turbidū: nocēt etiaȝ auribus: capiti: ꝛ pulmoni: ꝛ renibus: ꝛ si in aliquo mēbro est morbus: mouet ꝛ excitat in eo doloreȝ. Deinde dixit auctoritate filij. Me sue. Alliū calidum in quarto: dissoluit phlegma salsuȝ generatum in stomacho: ꝛ de sui proprietate calefacit stomachū frigidū ꝛ humidū ꝛc. Postea subiūxit auctoritate Galieni in megatechni: ꝙ allia conferant habitantibus in regionibus frigidis: ꝛ si nō vterentur eis: caderent in magnum nocumentum: et valent contra dolorem intestinorū absqȝ febre: et inueni ꝙ ipsum est bonū vlceribꝰ pulmonis valde. Et autoritate Sindarasis indiani inquit. Allium valet contra ventositatem: obliuionē: asma: tussim: splenem: dolorem hypocundriorū: lumbricos: multiplicat sperma: nocet autem emoroidibus: tenasmoni: fluxui ventris: scrophulis: habentibus ethicam: pregnantibus et nutricibus. Et subdit. Inquit Hippocrates in libro de ptisana. Allia generant ventositatem in ventre: et grossiciem in pectore: ponderositatem in capite et collo: et mouent quemlibet morbum consuetum homini euenire. Et iuuamentū quod est in eis: est quia prouocant vrinam. Et postremo dixit auctoritate eiusdem in libro dietarum. Allia nocent oculis propter fortem eorum exiccationem: et debilitant visum. Possumus itaqȝ concludere ex his omnibus ꝙ allia v'a cibi non conueniant: ꝛ precipue calidas habentibus complexiones. Uia autem medicine quandoqȝ su-

mi possunt et in hyeme precipue: cũ dicat Rasis vbi supra auctorita te. Gal. in.viij.⁊ in.vj.epidimiarũ. Allia in hyeme sunt multi iuuamẽ ti:q: calefaciũt humores frigidos: ⁊ incidũt grossos ⁊ viscosos vincẽ tes ⁊ dñ antes corpori tpe hyema li.et in libro.xxv.cõtinẽtis.cap.pri mo dixit. Comestio porrorũ ⁊ allio rũ in estate infert cũ caliditate tor sionẽ dolorosam:tñ in hyeme ma gnũ iuuamẽtũ prebet.eo ꝙ icidat humores grossos ⁊ viscosos calefa ciendo frigidos:quos cõgregauit tp̄s hyemale in corporibus.et per maxime phlegmaticis vltramon tanis ⁊ similibus.quare ⁊c.

¶ Cap.clv.ostẽdit naturã bul bi seu scalonie ⁊ cepe cum nutri mento ⁊ proprietatibus eorũ.

Licet bulb⁹ sit ols ra dix tunicata: vt au ctor inqt pandectaꝝ: tñ ꝓ scalonia sumit vt plurimũ:vt ptꝫ ꝑ au ctores diuersa faciẽ tes capitula de bulbo ⁊ cepe:quod nõ fecissent si vnũ ⁊ idẽ eẽnt:⁊ per maxime ꝑ Auicẽ.in scdo canonis. c.lxxxix. dicẽtẽ. Bulb⁹ est cepe qđ cõceditur paruũ simile cepe narci sci:cui⁹ natura ꝓpinqua est natu re cepe.⁊ꝭ fortasse est sicc⁹ in primo hũiditate supflua. Et ĩfra subdit. Qui ex eo dulcis est ⁊ rube⁹:bon⁹ est stomacho ⁊ amar⁹ est melior di gerit cibũ ⁊ multiplicat ei⁹ nutri mẽtũ ĩ ip̄o lꝫ nõ sit nutrimẽtũ suũ laudabile ⁊ p̄cipue eius qđ crudũ est. Et qñ nõ digerit pũgit ⁊ inflat ⁊ excitat coitũ. Serapio etiam au toritate Gal. sic inqt. Bassar alzir. i.burbus:⁊ dicit cepe sine tunicis: ĩ cui⁹ sapore est amaritudo cũ sti pticitate.et virtus eius prima de siccat:et secunda abstergit ⁊ incar nat:et quando comeditur generat humores viscosos grossos et ma los:quia est difficilis digestiõis:et inflatiuus existens stimulat come dentem ipsum ad coitum. Deinde dixit auctoritate Diascoridis:ꝙ ru bens ex eo est bonus stomacho:et amarus est melior dulci:q: facit di geri cibum. Et omnes species bul bi sunt calide ⁊ acute excitantes li bidinem:calefacientes linguam:⁊ nutriunt. multum:et in carne fa ciunt augmentũ:verũ generãt in flationẽ. Et infra sic etiaꝫ ait. Opꝫ vt fugiat nimius vsus eoꝝ:q: sunt nociui neruis ⁊c. Quare comestio nẽ ipsoꝝ freqũter nõ approbam⁹. Et qñ q̄s eis vti voluerit:prepare eos primo:vt docet Gal.i.ij.alimẽ torũ.c.lxij. dicẽs. Comedere aũt ip sos dꝫ biscoctos:⁊ meli⁹ est si cum aceto simul ⁊ oleo ⁊ garo:id est sale ꝯdiant. Etem̃ delectabiliores sic:⁊ minus inflatiui:⁊ magis nutritiui ⁊ faciliores ad digerendũ.abũdan tes aũt scd̃m esum ipsoꝝ quidam manifeste senserunt ⁊ sperma plus habẽtes:⁊ ꝓ̃ptiores facti ad ve nerea ⁊c. ¶ Cepe aũt vt inquit Ha liabas in.v.theorice.c.xvij.calidũ est in quarto gradu similiterꝗ sic cum:habet tamẽ humiditatẽ quã dã ⁊ vẽtositatẽ q̄ coit⁹ appetitũ ir ritat:sperma auget: capitis dolo res ꝓuocat:q̄ eũ vult comedere cũ aceto sumat ⁊c. A quo in graduãdo ip̄m vr̃ accepisse Auerrois in.v.col liget cũ ait. Cepe calidũ est in q̃rto gradu:⁊ hꝫ grossaꝫ substãtiã. Et iõ qñ ponit in ano aperit orificia ve narũ:⁊ ꝓuocat sanguinẽ emoroida lẽ. Auicẽ. ꝟo in.ij.canonis.c.cxxiij. sic de eo scripsit. In cepe ẽ acuitas ĩ cisiua:amaritudo ⁊ stipticitas:⁊ ex eo qđ est longi⁹ est acuti⁹.⁊ rubeũ est acutius albo.et siccum humido: et crudũ a ssato calidũ est in tertio:

et in ipso est hũiditas sup̃flua. Est subtiliatiuũ incisiuũ ꝓprie q̃d cõmedit. et in ipso cũ stipticitate quã h3 est abstersio et inflatio: et attractio sanguinis ad exteriora: quare rubificatiuũ cutis. Et ex nõ cocto quidẽ nõ generat nutrimẽtũ: de q̃ sit curandũ. et nutrimẽtũ ei9 q̃d de coquitur etiam fit humor grossus. et est ex eis q̃ faciũt soda. et plurim9 ei9 vsus facit subeth: et est ex eis q̃ nocet intellectui: ꝓpterea q2 generat humorem malum. et q̃d ex eo comidit ꝓpter suã caliditatẽ cõfortat stomachũ debilẽ et facit appetitũ. et q̃d bis decoctum est: est multi nutrimẽti: l3 faciat sitim. et demum dixit ꝙ oẽs spẽs cepe excitãt coitũ. Que quoq3 fuit s̃nia Rasis i. iij. Almãsoris. c. xviij. dicẽtis. Cepe calide sunt et sicce: q̃ sitim faciunt atq3 appetitũ adiuuãt: libidiniq3 augmentũ p̃bẽt: dolorẽ p̃terea capitis faciũt si crude comedant: in stomacho q̃q3 hũores generant sup̃fluos atq3 phlegma. Que oĩa fere añ ip3 dixerũt Serapio Gal. et Diascorides. deinde cõcludit. Et vsus cepe in cibo induxit sodã. et nimi9 vsus gñat egritudinẽ q̃ d2 carbagas: id est lethargia. Et qñ coquitur ꝓuocat vrinam magis et facit dormire. Ex q̃bus satis possum9 elicere quantũ cepe et scalonie faciant ad sanitatẽ. quãtũq3 comestio ipsarũ assidua sit periculosa. Et iõ q2 calide nimis difficulter digestibiles et mali existãt nutrimẽti dicẽte Gal. in sexto de simplicibus medicinis capitulo. lxxx. Qñ comedunt cepe generãt humorẽ grossu3 et viscosu3 et durũ ad digerẽdũ &c. Et etiã propter alia ipsarũ nocumẽta superi9 annotata: q̃s ob res: aut oĩno p̃termittãt: aut q3 rarissime assumant. Et nõ nisi qñ preparate fuerint vt iussit Rasis in. xxv. cõtinẽtis. c. j. dicẽs. Eligant cepe modice acuitatis: et lauent in primis cũ aqua et sale: deinde cũ aceto forti: q̃m inde cessabit acuitas ipsarũ: et post comestionem ipsarũ comedere debes de medulla cucumeris: q2 ipsa9 remouet: et ꝓhibet insultũ ipsarum in capite fieri. quare &c.

¶ Cap. clvj. ostẽdit naturã radicũ cariote et enule cũ ꝓprietatibus ipsarũ faciẽtib9 ad sanitatis conseruationem.

De poris dicendũ esset vt materia acutorũ cõpleret: nisi ordinẽ alphabeti obseruarem9: de q̃b9 in suo loco sermonẽ faciemus. Nũc autẽ de radice enule loq̃mur qua nõ pauci in ferculis vti cõsueuerũt tãq3 re multũ ad corpis salutẽ faciẽte nõ intelligẽtes ꝙ cũ suis iuuamẽtis: q3 plura ẽt ꝓducat nocumenta ꝓpterea dicam9 de ea cum Auerroi in. v. colliget sic scribẽte. Ponim9 enulã in scd̃o gradu caliditatis et siccitatis. et manifestatur hoc: q2 ponim9 ipsam in loco hmõi q̃d cõfert phlegmati grosso et viscoso in pectore et pulmone: et hoc facit sua siccitate: et operationes sue scd̃e sunt: q2 rubificat etiã mẽbra in liuiditate a frigore. Auicẽ. vero in. ij. canonis. c. ccxl. de ipsa dixit. Natura enule calida est et sicca in scd̃o: et in ipsa est hũiditas sup̃flua et ꝓpter illud nõ calefit corp9 statim cum ei occurrit: cõfert oĩb9 lesionib9 et dolorib9 frigidis et cõmotionib9 vẽtositatũ et inflatiõis. facit soda: est tñ ex eis que letificãt: cõfortãt cor. mũdificãt pect9: et pulmonẽ. et q̃ assuete vtit enula nõ indiget vt mingat oĩ hora: et q̃d de ipsa est magis iuuatiuũ est radix ei9 &c. Rasis etiam de ipsa in. iij. Almãsoris. c. xviij. in fine dixit. Enula calida est et sicca:

que stomacho multis repleto hu=
moꝛib⁹ bona existēs epatis ac sple
nis aperit oppilationē. Qui autē
ex ea multā comedit quātitatē.san
guinis patiet coꝛruptionē:ac sper
matis incurret minoꝛationē.Et in
xxij.cōtinētis.ca.cccxxxij. autoꝛita=
te Bimmasui sic inqt.Enula est ca
lida ꝛ sicca in medio grad⁹ tertij.et
in ea est humiditas supflua:ꝛ con=
fert doloꝛib⁹ antiqs ꝛ frigidis ꝛc.
Sed abūdās assumptio eis infert
doloꝛe capitis ex abūdātia vapo=
ris ipsi⁹:ꝛ qꝛ calida ē cōfoꝛtat vesi=
cam:ꝛ ꝓhibet distillationem vꝛine
accidentē ex frigoꝛe:ꝛ tardat in sto
macho ex grossitudine ipsi⁹:ꝛ si cō
dit cū aceto ē minoꝛis caloꝛis ꝛ mi
noꝛis nocumēti i calidis ꝑsonis.ꝛ
pꝛecipue si bene lauet cū aqua dul
ci.vꝫ aūt ad tussim ꝛ coarctationeꝫ
anhelit⁹:ꝛ ad hmōi passiōes pecto
ris qn̄ cū melle permiscet:vt Sera
pio inquit autoꝛitate Gal.ꝛ Diasco
ridis.demum sic dixit. Humain ex
vbo Hyppocratis inqt. Enula au
fert irā ꝛtristitiā:foꝛtificatos stoma
chi ꝛ mūdificat pect⁹:ꝛ ꝓuocat su=
perfluitates q̄ sunt in venis ꝑ mē=
strua ꝛ vꝛinā.ꝛ maxime vinū factū
cū ea.Ex quib⁹ apparet ꝙ nō quo=
modocūqꝫ:nec quibuscūqꝫ aut' fre=
quēter radix eius cōueniat. Et ꝓ=
pterea in calidis cōplexionib⁹ ꝛ iu
uenib⁹ est suspecta ꝛ ꝑcipue in esta
tis tēpoꝛe ꝛc. ¶ De radice autē ca=
riote siue dauci aut pastinace agre
stis:vt quidā eū appellāt ex eo ꝙ
est velut pastinaca:: sed nigrioꝛ et
plus odoꝛifera ꝛ esui apta : cui⁹ se=
mē scd̄m Theodoꝛicū Priscianum
est careos : vt refert auctoꝛ pende=
ctarū:ego vero nō reperi de ipsa di
stinctā a pastinaca determinatio=
nē ab aliquo veterū sapientuꝫ:sed
semꝑ simul de eis locuti sunt volē
tes nobis innuere ꝙ eiusdem fere
sint virtutis:vt apparet ꝑ Gal.in
libꝛo de subtiliante dieta.c.ix. dicē
tē.Ad p̄ntia radices dauci ꝛ cario=
te nil habēt nociuū sicut neqꝫ ido=
neum.Et in.v.simpliciū.c.de dau=
co sic scribentē. Radix eius aliqd
vētositatis hꝫ ꝛ libidinositatis.Et
idē in libꝛo de cibis.c.de pastina=
ca inquit.Radices harū domestica
rum comedunt:alimētū quidē mi=
nus rapix habētes.calefaciūt aūt
manifeste ꝛ in medio scd̄i grad⁹:et
humectāt in pꝛimo ꝛ aliquid aro=
maticitatis:indigestibilitas qdeꝫ
igitur similiter ipsis inest ꝛ alijs ra
dicib⁹:vꝛinatiue aūt sunt ꝛ si abū=
dat aliquis ipsarū vsu mali chimi
mediocriter sunt folioꝛis vo chi=
mi q̄ cariote ꝙ̄ que pastinace. Ex
quibus eliciam⁹ ꝙ frequētate mi=
nime sint laudabiles.Si aūt quis
vlterioꝛē cuperet habere determi=
nationē de ipsis:capitulū de pasti
naca faciendum legat:cū vt supꝛa
dictum est : in virtutibus et opera=
tionibus conueniant:quare ꝛc.

Capitulū.clvij.ostendit naturā
ꝛ ꝓꝛietates napoꝛū ꝛ pastina=
carum in via nutrimenti.

Napi:vt inquit Almā=
soꝛ in libꝛo tertio.ca.
xvij.calidi sunt ꝛ hu=
midi:q̄ inflationē ac
crudū generāt phleg
ma:sperma qꝫ acuūt:
atqꝫ gutturis ꝛ pectoꝛis lenitatem
efficiūt.renes etiā ꝛ doꝛsum calefa
ciunt.In.iiij.aūt libꝛo suoꝛū apho=
rismoꝛū de ipsis sic scripsit.Bonuꝫ
visum efficiūt.ꝛ sūt cib⁹ cōueniēs.
Ex quib⁹ in dictis ei⁹ cōtradictio
apparet manifesta.Si eñ generāt
phlegma crudū:quō sunt cib⁹ con=
ueniēs?Et ꝑpterea mihi vr̄ ꝙ nul
la via saluari possit:si aphoꝛismus
ille literā nō hꝫ coꝛruptā:qꝺ mini=

me mihi ꝑsuadeo. Si q̄s tn̄ vtrūq̄ textū saluare voluerit: suo mō respō deat obiectiōi. Haliabas quoq̄ de ipsis determinat in. v. theorice. ca. xvij. cū ait Selgemū: ꝛ est napū inquit glosa: calidū est ꝛ humidū: in quo est grossities ꝛ inflatio: ideoq̄ plurimo nutrit cibo: sperma auget ꝛ in eo est virt⁹ subtilians qua vrinā ꝓuocat. Et Gal. in. ij. alimentis cap. lix. sic ait de ipsis. Alimentum naporū meli⁹ est q̄ rapaꝝ ꝛ magis pectori iuuās: verūtamē grossū est vt raparū nutrimentū. Ex qb⁹ apparet q̄ q̄ simillimi sint rapis: et ideo ceteri auctores quos hacten⁹ videre potui: nihil de ipsis in speciali dicere volentes: vt ꝑ ea que de rapis scripserūt ꝛ de napis: q̄ species sunt earū intelligerent. Quare ꝛ nos de eis plura nō scribem⁹.

¶ Pastinaca autē: vt in. v. colliget inquit Auerrois duas hꝫ species. siluestrē ꝛ domesticam. Siluestris fortior est in oībus domestica: ꝛ in ambab⁹ est virt⁹ calefaciēdi ꝛ subtiliandi. ꝛ in radice est virtus que mouet coitū. qḋ breuib⁹ tetigit Haliabas in libro ꝛ. c. superius allegatis cū inquit. Pastinaca inflatiua est: ꝛ digestioni inobediēs: venerem irritat: ꝛ ꝓuocat vrinā. Et Isaac in particularib⁹ dietis de ipsa dixit. Baucia calida est in medio secūdi gradus: ꝛ humida in medio primi que duri grossiq̄ nutrimēti est ꝛ minus q̄ rapa nutrit: ꝛ hꝫ quid acuminis: vñ est extinuatiua ꝛ diafore sim faciēs: vrinā ꝛ mēstra ꝓuocat: hꝫ etiā aliquantulum inflationis: vñ coitus est iuuatiua. que assuefacta illaudabilē generat sanguinē. Que vt tēperet: opꝫ eā elixari ꝛ eiecta aqua tertio coquatur cū lactuca: coriādro: cepa: ꝛ cōdiat cū oleo onfancino: aceto: pipere: ꝛ carni. et ista fuit etiā Rasis snīa in. xxi. continentis. c. clxxxv. dicētis autoritate Diascoridis. Pastinace hortulane cōpetunt esui: ꝛ sunt eiusdē iuuamēti qḋ siluestres: sꝫ sunt minoris operatiōis. ꝛ subdit. Et dꝫ in libro ciborū. Pastinaca est calida et humida in secūdo ꝛ est stiptica in primo. et habet aliquid acuitatis ꝛ prouocat vrinā ꝛ mēstrua: ꝛ excitat coitū: ꝛ est inflatiua: ꝛ siluestris nō inflat omnino: ꝛ ꝓuocat vtrūq̄ magis q̄ hortulana: ꝛ est difficilis digestionis: ꝛ minus nutritiua rapis: ꝛ minus eius ipsi⁹ generat malum chimū: ꝛ cōplexio siluestris est laudabilior: ꝛ comedens ipsam dꝫ eam bis abluere. Et pastinaca condita cū melle nō sic bene decoquit sicut illa que decocta est cū almuri. et valet ad coitum ꝛ addit ad sperma. Et mellita est maioris caliditatis: ꝛ pauce hūiditatis ꝛ inflationis. ꝛ similiter dixit Paulus inqt ipse. Hoc igit est qḋ de ea ipsa scribunt auctores pro quāto faciat ad sanitatis conseruationem.

¶ Cap. clviij. ostendit naturaꝫ: proprietates ꝛ operationes porrorum pro quanto faciūt ad nutrimentum.

De porris dicem⁹ cū Auicē. in scdo canonis. c. ccccccxliiij. sic scribente. Porrū calidū ē in tertio: ꝛ siccū in secundo. Siluestre vero est calidus ꝛ siccius: ꝛ ꝓpter illud est deteri⁹: interficit vermē ꝛ eijcit illū: ꝛ ipsius comestio facit soda: et facit imaginari ꝛ videre somnia mala: ꝛ est ex eis que corrūpunt gingiuā ꝛ dentes ꝛ scindit eos: nocet visui: et est malū stomacho ꝛ est mordificatiuū et inflatiuū: ꝛ ideo opꝫ vt elixetur

in duabus aquis q: alleuiatur in-
flatio ꝛ nocumentū ipsius. Ruffus
vero dixit ꝙ abscidit eructationē
acetosam ꝛ est vniuersaliter tarde
digestionis: ꝛ domesticū prouocat
vrinā ꝛ mēstrua: ꝛ cōfert emoroidi-
bus qđ ex eo elixū est comestum: et
more emplastri superpositū: ꝛ com-
mouet coitū: ꝛ est ex summa eorum
que soluūt sanguinez. hec ipse. Qđ
etiā sensit Isaac in particularibus
dietis cū ait. Porrū calidū est i me
dio tertij grad⁹ ꝛ siccū in fine eius-
dem: qđ certū facit sua ponticitas:
vnde sanguinē manantē a narib⁹
stringit: sed scđm cibū inutilis est
nocet em̄ stomacho faciēs inflatio
nē ac vētositatē: et cū sui acumine
neruos eius mordet: hz etiā ꝓprie
tatē faciēdi fumū nigrū melācho-
lie ꝑtinentē: qui ad caput saliēs vi
sui tenebrositatē facit: atqꝫ somnia
terribilia ac timorosa īducit vñ ca-
uendū est diuersas naturas habē-
tib⁹: ꝛ maxie cholericis maniacis ꝛ
oppilationē in capite habētib⁹. qđ
comedere diligētes accipiant post
ipm portulacā: lactucā: endiuiā et
similia: vt ei⁹ color ab istis tēperet:
deinde elixet: deinde bis aut ter la
uetur ꝛ esui priori mō det: qđ tñ se-
cundū medicinā vz. Crudū em̄ co-
mestū ꝛ arterias a grossis humori-
bus mūdificat. ꝛ epatis oppilatio
nē aperit ꝛ habētib⁹ oximeriā tri-
buit medelā. succus ei⁹ cū aceto et
oleo rosato ꝛ thure narib⁹ imissus:
sanguinē ab eis manantē stringit
in aurem instillatus dolorem pla-
cat de frigiditate ꝛ humiditate cru
dū cataplasmatū sup morsum ser-
pentis bñ ꝓdest. Elixū quoqꝫ ꝛ cū
oleo sisamino: aut cuz amigdalino
cōditū venerē suscitat: ꝛ ventrē hu
mectat: ꝛ vz cōtra colicā passionem
que fit a grossis viscosisqꝫ humori-
bus. ꝛc. Et hec snia fuit etiā Rasis
in tertio Almāsoris. c. xviij. dicētis.
Porrū calidū est ꝛ siccū: qđ lz appe
titui auxiliū tribuat: caput tñ dole
re facit somniaqꝫ mala demōstrat:
atqꝫ his ꝗ cephaleā pati soliti sūt:
ꝛ qui a calore ledunt malū existit.
Et in. xxij. ꝯtinētis. c. ccccccclxxxiij.
dixit autoritate Diascoridis. Por-
rū hortēse inflat: ꝛ est mali chimi: ꝛ
ex eo accidūt somnia mala: prouo-
cat vrinā: lenit ventrē attenuat: in
fert caliginē in oculis: ꝓuocat mē-
strua: ꝛ nocet vesice vlcerate. icitat
coitū. ꝛ coctū ꝛ cū melle assumptuz
mūdificat canalē pulmonis: ꝛ fre-
quēs comestio ei⁹ obscurat visum:
ꝛ est mala stomacho ꝛc. Et īfra sub
iunxit autoritate Bimmasui. Por-
rū est modici nutrimēti inferēs do
lorē capitis: ꝛ generat vaporem of-
fendētē ꝛ somnia mala cū ꝓpetate
sua ꝛ postea autoritate iudei sic ēt
ait. Porrū cū ꝓprietate corrumpit
dentes et gingiuas. Et plurima
alia de ipo dicūt. Que q: tacta sūt:
et q: prolixitatem tediosam sicut et
ceteri fugimus: pretermittem⁹ con
cludentes ꝙ porrorū comestio ne-
quaqꝫ commendanda est in via nu
trimenti: nec etiā via medicine fre-
quentanda: quare ꝛc.

¶ Cap. clix. ostēdit naturam et
proprietates raparum pro quā-
to faciunt ad cibum.

Rape: vt inqt Auerrois i
v. colliget calide sūt hūi-
de: generāt vētositatem:
mouēt coitū eo ꝙ renes
calefaciūt ꝛ habēt mira-
bilē ꝓprietatē ad illuminādū ocu
los. Isaac aūt i ꝑticularib⁹ dietis
dixit. Calida est rapa in scđo gra-
du: ꝛ hūida in primo multuz plus
ceteris nutrit. dure tñ digerit: mol-
lē ꝛ inflatiuā facit carnem: proinde
sui ventositate et inflatione coi-
tum suscitat: que si in aqua coquat

⁊ illa eiecta in alia recoquat᷑:duri=
tia sue substātie tēperat᷑:⁊ medio=
criter iter bonū malū nutrit q̄ aūt
nō bn̄ cocta fuerit:digerit᷑ difficile:
ventositatē gn̄at:⁊ in veni ⁊ poris
oppilationē facit. Idcirco vtilis ē
bis cocta:⁊ vtraq̧ aqua ꝓiecta:si
coquat᷑ cum pinguissima carne ⁊c.
Rasis etiā i.xxij.ↄtinētis.c.cccclxv.
dixit auctoritate Diascoridis. Ra=
pa cocta ⁊ comesta est magni nutri
mēti:sed inflat ⁊ gn̄at carnē mollē:
⁊ excitat appetitū ⁊ actū venereū
⁊c. Et in fine capituli allegati au=
ctoritate Gal. sic inq̄t. Rapa inflat:
⁊ est difficilis digestiōis:tn̄ auget
sperma ⁊c.⁊ in.xxv.eiusdem.c.j.sic
ait. Si rape elixe fuerint ⁊ comeste
cū cōdimentis ⁊ aromatibꝫ bone
erunt ⁊ similis cōditio est de pasti=
naca. Gal. aūt in secūdo de cibis.c.
proprio dixit de ea. Multiformiter
aūt ⁊ hāc hoies preparant vsq̧ ad
hoc ꝙ cōponunt eā cū garo ⁊ aceto
vt habeāt provsu ꝑ totū annū:chi=
mū aūt reddit in corpore grossiorē
tēperato:ꝓpter qd̄ si habūdauerit
q̄s in vsu ipsiꝰ.⁊ maxime si q̄s defi
ciēter in vētre digerens ipsam con
gregabit, vocatū crudū chimū:ad
secessum aūt ventris neq̧ cō traria
vtiq̧:neq̧ cōferre dicat q̄s ipsaꝫ ⁊
maxime qn̄ decoquit᷑:bn̄ enim indi
get ipsa et ampliori decoctione:fit
aūt optima ⁊ bis elixata sicut di=
ctū est priꝰ de caulis ꝑparatiōe. Si
aūt crudior sumat᷑. indigestibilis
est et inflatiua:et mala stomacho:
qn̄q̧ aūt ⁊ mordicatiōes opat᷑ scdꝫ
ventrē ꝑ aquā aūt elixatā admira=
bor vtiq̧ si minꝰ aliqua homoge=
neaꝝ plantarū nutriat. Et idem in
sexto de simplicibꝰ medicinis.in.c.
gengilidis, inquit. Rapa ⁊ semen
eius similiter ad libidinē incitat:
inflatiui spiritꝰ gn̄atiua existens.
Ecce itaq̧ quātū in via cibi prisci
patres rapas cōmedarūt. A quibꝰ
sumpsit Platina cū ait. Nō erit ēt
in salubre prima abiecta decoctiōe
si secundo elixaueris additis aro=
matibꝰ q̄ eius inflationē tollūt ⁊c.
Et q: in igne sup cineres ⁊ prunas
vt plurimū decoquunt᷑:mihi videt᷑
hoc oibus esse memorandū:vt ra=
pe cocte sup ligna virtute flamme
ignis vt fieri sepius vidi:nullo pa=
cto assumat᷑ rōne malitie adepte a
fumo ⁊ flamma nō mediocris:vn̄
suffocationē facile possent induce=
re ⁊ anhelitꝰ cōstrictionē:quemad=
modū ⁊ castanee in ꝑforato frixo=
rio sup flammā ignis decocte mi=
hi sepius adolescētulo:hoc nesciē
ti facere cōsueuerunt:quod alie su
per prunas ⁊ cineres decocte nō fa
ciebant. Qd̄ post ꝙ̄ cōsideraui:nul
lam causam adinueni que mihi ra
tionabilis videret᷑:nisi ꝙ ex flam=
ma et fumo quandam malam no=
ciuam et indicibilem qualitatem
grandemq̧ malitiaꝫ assumebant:
qua difficultas anhelitus et suffo=
catio quedam periculosa:et(vt ve=
rius dicam) perniciosa ꝓuenie=
bat q̄ ex vini boni assumptiōe pau
latina alleuiabat᷑. Quare ⁊ hoc idē
i rapis sup ligna ⁊ flām̄a decoctis
attendēdū fugiendūq̧ indicamꝰ.
Et non nisi manducande sunt eli=
xe:aut super carbones et prunas
sine fumo decocte elixe aūt ꝑstātio
res ⁊ ad sanitatē laudabiliores: vt
snia illustriū antiq̄ꝝ patuit supra.

¶ Ca.clx.ostēdit naturā ꝓprie=
tates ⁊ nocumēta ex comestiōe
raphani ꝓuenientia.

Raphanus vt scripsit
Gal. ad paternianum
c.ccxxx. oibus nota est
que radix appellatur
radicē habēs similē
rape sꝫ. longiorē q̄ co=

mesta a ieiuno put antidotū ma-
gnum adiutoriū sanitatis et tuta-
mentū corporis sʒ inflationē ope-
ratur ructꝰ fetidos facit: et vrinā mo-
uet et ventrem relaxat etc. hec ipse.
Quē textū si quis recte cōsideret non
simpliciter Raphanus approbat:
sed via tantum medicine: et in ieiu
noet in parua scʒ quātitate nō aūt
cōuenit via cibi: nec ante cibū ime
diate vt quidam sunt opinati: pro-
pterea quia calidꝰ est in tertio gradu:
et siccꝰ in secūdo vt dixit Auerrois
in .v. colliget. et Haliabas in quito
theorice .c. xvij. vbi sic ait. Rapha-
nus passiones facit et turbationes
eo quod eructuationē generat fetidaʒ:
ideoqʒ qui vomiturꝰ est eo vtitur. ci-
bus eñ malus est et grossus: dige-
stionis tarde difficile a stomacho
descēdit. et subdit. Quidā aiūt illuʒ
digestionē adiuuare sed ecōtra reʒ
est inuenire: neqʒ eñ digeritur quan
to minus ipse digerit. Auicē. vero
in scdo canonis .c. ccccclxxvj. sic scri
psit de eo Raphanꝰ ē inflatiuis: et
elixatꝰ est nutribilior ꝓpter sepa-
rationē illiꝰ ab eo qd est medicina
le: et nutrimētū quidē eiꝰ est phlegma
ticū et paucū cū hoc quāto igitur ma
gis crudū et nō elixatū. Et ꝓpterea
subdit: et i ipo est substātia q velox
est ad putrefactionē: et illud ꝓpter
id qd in ipso ē de nocumētis: et mul
tiplicat pediculos i corporibꝰ no-
cet capiti: dētibꝰ et palato: nociuus
est oculo: sʒ abstergat ipm qn distil
latur in eo aqua eius: et post pauca
subiūxit: est malꝰ stomacho faciēs
eructuare. et post cibū lenit ventrē:
et facit cibū penetrare: sʒ añ cibum
facit natare ipm cibū et nō quiescit et
ꝓpter hoc facilē efficit vomitū. Di
xit postremo autoritate filij Mesā-
gue quod si comedatur post cibū digeri t
et ꝓpe folia eiꝰ: et facit appetitū etc.
Hoc quoqʒ sensit Isaac in particu-
laribus dietis cū inquit. Raphanꝰ
calidꝰ est in tertio gradu: et siccus
in scdo minus quam rapa nutrit pro-
pter suū acumē qd est fortiꝰ acumi
ne rape: nutrimentū eius est gros-
sum dure digestionis stomacho no
ciuū: et incōueniēs oculis: dentibꝰ
gule et oibus vnule doloribus. Et
infra dixit. Radix eiꝰ scdm cibum
mādūcata torsionē et iflationē ge-
nerat: et stomacho fit illaudabilis:
qd ructꝰ eiꝰ putridꝰ testatur: q maxie
fit ante cibum ieiunijs: esui data:
cibū eleuat: et descēdere ꝓhibet ad
locū decoctiōis: vñ fit cā indurāde
egestiōis: et naturalē virtutē inhi-
bet cibū in interiorē ꝑtē expellere:
quare fit vomitus maxime eis qui
ventositatē habēt in stomacho: quod
tñ post cibū accepta minorē agit
vētositatē superiꝰ ascēdētē: et cū sua
grauitate descēdit inferiꝰ: et depo-
nit cibū in locū decoctiōis: et dige-
ritur vt opꝫ: vnde fit cā secūdā dige-
stionē cōfortādi: hoc eñ gratia sue
actiōis: q nō habētibꝰ ventositatē
impedit post cibū accepta: proinde
volentes eā ꝓpter vomitū accipe-
re ante cibū sumāt: sed ꝓpter sup-
plemētū secunde tertieqʒ digestio-
nis: post cibū mādūcēt. hic ipe. Ra
sis etiā in tertio Almāsoris .c. xviij.
sic inquit de ipso Raphanꝰ calidꝰ
est et grossus: q in stomacho longā
faciēs morā phlegma incidit: atqʒ
cibū ad os eleuat stomachi: vomi-
tū quoqʒ mouet cuius folia cibum
digerunt: et appetitiuam adiuuant
quando ex eis parū sumitur. Rasis
etiā in libr. iiij. suorum aphorismo
rum. Raphani et eorum stipites in
stomacho durant quam plurimum: ca-
put replent: gutturi vero conferūt
quia clarificant vocem: vt inquit
Auerrois loco superius assignato
Idem quoqʒ Rasis in libro .xxij. cō-
tinētis .c. cccccxxxix. dixit autorita-

te Diascoridis. Radix raphani generat ventositates: et est mala stomacho: multiplicat eructuationem: et prouocat urinam: et calefacit: et si comeditur post cibum lenit ventrem: et subuenit super penetrationem nutrimenti: et si comeditur ante cibum: supernatat cum cibario: et subleuat illud ad superiora stomachi: et non dimittit quiescere: ideo de leui prouocat vomitum et attenuat sensus. Et infra auctoritate Ruffi subdit. Radix confert in phlegmate: excitat vomitum: nocet capiti oculis: dentibus: et palato. Et dixit in alio libro: quod sit tarde digestionis: inflat ventrem: multiplicat phlegma et calefacit. Et dixit in libro regiminis. Radix bona est quod phlegma: et volentem euacuare; id quod in superioribus partibus ventris fuerit: tamen mala est oculis: dentibus: et gutturi. Et Joannitius inquit: quod hoc est ex causa malicie substantie putrefactiue que est in ea: quare de re concludendum est quod via cibi nequaquam raphano sit utendum: ut ex iam dictis patuit manifeste: nec etiam ante cibum: sed tantummodo post cibum quandoque ratione medicine. Et quod ita sit apparet per Gal. in libro de subtiliante dieta. c. ix. sic dicente. Gustandum est radices solas calidas et acres sicut allei et ceparum et raphanidas: et has ut pharmacum magis quam cibum: nec etiam sic simpliciter: sed post comestionem: ut diximus. quare etc.

¶ Cap. clxi. ponit conditiones attendendas circa semina seu legumina que pro ferculis accipiuntur.

Quemadmodum supius promiseramus: velle dicere de seminibus et leguminibus que sunt in usu. postquam de radicibus fuissemus locuti: sic in presentia de ipsis agemus: ostendentes: priusquam ad specialia descendamus quas debeant habere conditiones semina et legumina que comedi debent: ut bona et laudabilia ab eis oppositis scire distinguere valeamus. Dicamus ergo quod grana seu semina ad sanitatem laudabilia: non debent esse noua nec etiam inueterata sed medium tenentia ut sunt illa que post sex menses sunt collecta usque ad annum vel circa durantia secundum Isaac determinationem in uniuersalibus dietis. c. xxiiij. dicentis. Granorum nouorum ante septem menses nutrimenta grossa sunt et viscosa ad dissoluendum dura: sed tamen cum bene digesta sunt multum dant nutrimentum et tarde dissolubile a membris. Et postea subiunxit. Grana vero inueterata sed non corrupta: in nutrimento sunt meliora: et a membris dissoluendum facilia: ideoque in sanitate custodienda meliora sunt quam ad membra confortanda. Inueterata vero magis quam oportet sunt illaudabilia. quando autem inueterata dici debeant: intelligatur quando sua naturalis humiditas exiccata et finita fuerit: et tunc minime mollificantur in aqua cum velut lapides existant: et ut plurimum supernatant eo quod nihil recipiunt humiditatis aque: quo facta grauiora possint descendere. Similiter si dura forent naturaliter semina: ita quod non mollescant reprobanda sunt et si antiquata non fuerint: quoniam iam dictis sunt similia et per consequens minime accipienda: dicente Isaac vbi supra. Si grana vel semina vel quaelibet sicca probare volueris: infunde infundenda in aquis: que si velociter inflantur et duritiem amittunt suam: laudabiliora sunt non obedientibus. Velocitas enim mutationis signum est perfecte actionis naturalis caloris in coctione sui dum in origine sua fiunt. Que autem in grana in sua duritie et

siccitate cocta & elixa vel infusa permanserint: superfluitates humorum grossorum & viscosorum se habere innuunt: in quibus subtiliandis & digerendis natura defecit. Que fuit Gal. sniia in libro de euchimia & cacochimia dicentis. Legumina & fructus sicci siue semina que comedunt: si in aqua infusa non eleuabunt. & mollia facta non fuerint sed retinentia pristinam duritiem peiora sunt omnibus & ad signnificationem & ad digestionem: contraria uero oibus meliora. Debent preterea grana seu semina que manducant. hanc etiam here conditionem. s. ut nullum odorem aut saporem malum habeant. nec aliqua mala sint affecta qualitate: vt sensit Isaac vbi supra cum ait. Quecunque grana in odore pessima vel in sapore sunt abominabilia: nutrimenta eorum sunt abhorrenda: quod etiam ex verbis Auicenne colligi potest in. iii. s. doctrina. ii. c. vii. Et ex verbo illo opus: quod cibus sit talis quale triticum ab extraneis rebus purgatum: quod ex messe sana fuerit collectum: cui nullum accidit nocumentum &c. Et sicut de tritico expressit. sic implicite & de aliis granis que comeduntur dedit intelligere. s. de farre: spelta: panico: milio fabis & ceteris talibus de quibus infra dicemus. Reliquas autem conditiones circa vnumquodque obseruandas: suis in locis dno concedente scribemus. eundem seruantes alphabeti ordinem ne diu inquerendo laboret qui naturam et proprietates alicuius rei inuenire desiderabit: quare &c.

¶ Cap. clxii. ostendit naturam & proprietates ciceris albi & rubei in via nutrimenti.

Cum grana & semina in duplici differentia reperiantur: quedam enim pro cibis: aliqua vero pro condimentis ciborum vtantur: quemadmodum sunt anisum: feniculum: piper: & huiusmodi: de quibus impresentiarum non intendimus. Sed de eis tantum que pro cibis manducantur: de illis autem posterius dicemus cum de condimentis sermonem faciemus. A cicere itaque incipiamus: cum ante ipsa nullum leguminum a precedentibus literis inchoare inueniamus. dicentes cum Auerro. in. v. colliget. Cicera sunt temperate calida & humida. & habent inflationem: & propterea tertia earum operatione habent generare sperma: & prouocare vrinam & menstrua: & frangunt lapidem: sed hoc faciunt plus nigra quam alba: & si comeduntur recentia generant in stomacho & in intestinis multas superfluitates: & sunt duriora ad digerendum nisi primo essent infusa: & habent proprietatem faciendi bonum calorem & hoc faciunt quia acuunt calorem ita vt generet spiritus ventosus: & per hanc viam valent coitui. Sed Haliabas in. v. Theorice. c. xv. sic de eis inquit. Cicer calidum est & siccum: & in eo est humiditas quedam: & ventositas. & inflatio: vnde & sperma generat: & coitus appetitum: lac auget &c. Quod etiam videtur voluisse Princeps in. ii. canonis. c. cxxxii. sic dicens. Cicer album est calidum & siccum in primo: & nigrum est fortius. Ambo sunt inflatiua et lenitiua: & in ipso est icisio. Et nutrimentum quod prebet: est fortius nutrimento fabarum & magis solidum: neque est aliquid in suis figuris quod magis ipso nutriat pulmonem. Et quod ex ipso est humidum plus est generatiuum superfluitatum quam ex eo quod siccum est. Et infra subdit. Clarificat vocem: & nutrit pulmonem melius quam res aliqua. Et in calce capituli sic ait auctoritate Hipocratis. In cicere sunt due substantie: que separantur cum decoctione. Quarum vna est salsa et

lenit naturã: et altera est dulcis et prouocat vrinã:et dulcedo in ipso est iflatiua ꝛ excitat coitũ. Idẽ quoq; sensit Isaac in particularib⁹ dietis cũ ait. Cicer est multi nutrimẽti: vẽtrem humectat:vrinã mouet: mẽstrua ꝓuocat: vẽtositatem creat ꝛ inflationẽ:idcirco sperma auget coitũq; cõfortat. Cicer aũt albũ calidũ est in p̄rio:ꝛ humidũ i medio: ꝓpterea nutrimentũ ei⁹ maius est q̃ fabarũ:nõ tñ bonũ:sed ad digerendũ durũ vẽtositatẽ ꝛ inflationẽ faciẽs intãtũ vt carnẽ inflet et dilatet:et idẽ faciet qđ acetũ in sicco luto:aut fermentũ in pasta. Unde q̃ eo vtũtur pulchre cutis fiunt. Dilatata eñi ꝛ extensa caro lucescit et clarificatur. Item coitũ adiuuat:q; tres habet causas ad coitũ pertinẽtes:scilicet calorẽ:nutrimentũ ꝛ inflationẽ. Et infra dixit. Cicer nigrũ albo est calidius et min⁹ humidũ ꝛ ꝓpterea amaritudo eius dulcedine manifestior est: iõ pl⁹ albo aperit oppilatiões ꝛc. Rasis etiam in tertio Almãsoris.c.ij.sic de ciceríb⁹ inquit. Cicer calidũ est: inflat et vrinã ac mẽstrua ꝓuocat: et auget sperma:viride preterea cicer in stomacho ꝛ intestinis multas generat superfluitates: fabe tñ et cicer si assentur minoris sunt vẽtositat̃. In quarto quoq; li.suoꝝ aphorismoꝝ dixit de ipsis. Cicera bonã faciũt vrinã:et bonũ calorẽ: maxime si cũ carnib⁹ comedãtur et cũ cinamomo q̃ plurimũ. Et i li.xxj.cõtinentis.c.cclij. dixit auctoritate Gal.in li. p̄rio ciboꝝ in.c.xvij.licet ipse capitulũ nõ annotauerit. Nutrimetnum cicerum est melius nutrimento fabarum:et eius inflatio non est minor inflatione fabarũ: et addunt ad sperma: et excitant coitum et propter hoc dantur stallonibus:ꝛ mũdificant plus q̃ fabe.ꝛ postea subiunxit. Et cum torresiunt cicera:tollit ipsoꝝ inflatio ꝛ eorũ digestio erit difficilis:ꝛ nutriunt plurimo nutrimẽto. Et recẽtia generãt plurimã superfluitatẽ sicut narrauimus de fabis:et dixit in libro chimoꝝ. Licet cicer a sint multi nutrimẽti:nõ tñ laudabilez generãt chimũ:ꝛ nõ sunt minoris inflationis faba. Noster aũt text⁹ in libro de euchimia.c.iiij.sic se hz Cicera nutritiua sunt:nõ tñ euchimia:inflatiua vero nõ minus faba:excitant ad coitũ:ꝛ simul ex eis sperma generat̃.ꝛ in libro de subtiliante dieta.c.vij.sic ait de eis. Cicer inflatiuũ est:ꝛ disdigestibile:ꝛ superfluicũ cibariũ:ad vrinationẽ aũt aptum ꝛc. Rasis etiã loco superius allegato sic quoq; scripsit autoritate Ruffi. Cicera laxant vẽtrem prouocant vrinã ꝛ nutriunt multũ. Postremo autoritate filij Mesue sic etiã inquit. Cicera sunt calida in scđo ꝛ humida circa medietatẽ primi faciũt multũ erigere addunt ad sperma ꝓuocant vrinã ꝛ menstrua ꝛc. ꝛ infra:nutriũt pulmonẽ pre oĩbus alijs rebus:ꝛ cuz pulmo est vlcerat⁹:exhibeat̃ farina cicerũ cũ lacte decocta ꝛc.

¶ Cap.clxiij.ostendit naturam fabarũ ꝛ dore ꝓ quãto faciunt ad sanitatem in via cibi.

De dora q̃ scđm quosdam dixit̃ Melica scđm vero alios est species milij vt auctor inquit pandectarũ:vsq; nunc capitulum nec aliqđ de ea scriptũ reperimus nisi a Rasi in libro tertio Almansoris.c.ij.in fine sic dicente. Dora sicca est q̃.ꝛ parũ nutrit.ꝛ ventrem stringit. Si quis aũt diceret ꝛ qũo ventrẽ stringit cũ solutiuã omnes ipsam esse fateant̃:pro q̃bus facit

etiam experientia cui dicem⁹ q̄ p se et rōne suarū qualitatū ventrē strin git: p accidēs vero solutit nec istud est inconueniēs cū mespila: myrabolani: citonia et hmōi naturaliter stiptica ventrē stringant p se: p accidens aūt et cōprimendo soluāt vt patet medicinā intelligentib⁹. Dora igitur cibus erit medicinalis: et potius medicina cibalis dicet esse q̄ cibus: quare ipsa est vtē dum. tuz q: sicca: tū q: parū nutrit tu etiā q: solutiua nō parū existat.

¶ Faba vero seu fabum vt inquit Auerrois in. v. colliget. c. de cibis medicinalibus. est tēperatū inter caliditatē et frigiditatē: aut parum declinat ad calorem: et ppterea hz dissoluere apostemata propter suā abstersionē et maturat et est multe hūiditatis: ppterea accidit ei multa inflatio et vētositas: et ipsam nō perdit ppter aliquā decoctionem. Et dicit q̄ q̄ hz malā proprietatez cū virtute cogitatiua: et q̄ ea vtunt multa habent suspiria horribilia et phlegma. Melius tñ videtur esse dicēdum cū Haliabate. in. v. theorice. c. xv. sic scribente. Faba q̄ recens est et viridis frigidā hz complexionē et humidā phegma generans. Que vero sicca est cōplexio illi frigida inuenit et sicca: vētositatem generat et inflationē plurimā et si minorē q̄ recens ec. Et post aliqua subdit. Laudabilior fabe comestio si corticib⁹ mūdata coquat donec dissoluatur: abit ab ea vētositas eius teraturq̄ mola diligentissime. tunc em̄ minuitur ventositas et inflatio maximeq̄ si cimini aliquid addideris et darseni. i. cinamomi piperis ec. Auicen. vero in. ij. canonis. c. ccxlv. dixit de ea sic. Uirides sunt plurime superfluitatis: et si non esset tarditas sue digestionis: et multitudo inflationis earū non essent minores in nutriē do bene q̄ pultes ordei: sed sanguis earū est grossior et fortior. Et meliores ex eis sunt grosse albe: q̄ a gurgulionibus nō perforātur: et deteriores earū sunt recētes. et earū quidē rectificatio est prolongatio infusiōis earū: et bonitas decoctionis et comedere eas cū pipere sale et hasce origano et similib⁹: cū oleis et proxime i natura sua sunt equalitati: sed sunt decliues ad frigiditatē et siccitatē plus et in ipsis est humiditas superflua et proprie in viridibus. De veritate vero viridiū est: vt iudicent frigide et humide. Qui aūt ponunt frigiditatē fabarum in gradu scdo modū excedunt quarū operationes he sunt. Abstergunt parūper et inflant valde: verū decoctio vehemēter iterata cum aqua remouet earū inflationē: verū cum fabe excorticantur et molliuntur et decoquunt in vase sine motu: minorat earū inflatio: et q̄ ex eis frixe sunt pauce sunt inflationis: sed sunt tardioris digestionis. Et cocte cū suis corticib⁹ sunt plus inflatiue. Et infra sic etiā scripsit: et generat ex eis caro mollis: et generāt humores grossos. Hippocrates quoq̄ testificatus est bonitatem nutrimēti earū: et cōseruationē sanitatis ab eis: et de pprietate quidem earū est q̄ abscindūt oua gallinarū cū nutriūtur ex eis et faciunt videre somnia cū alienatione perturbata. Et postea subiūxit. Faciunt soda et nocent oibus q̄bus accidit soda: et sunt difficilis digestionis et tarde descensionis et sunt generatiue oppilationū: et decocte cū corticibus suis in aceto prohibent vomitū et fluxum dissintericum antiquū. Isaac autem in particularibus dietis: sic de eis inquit. Fabe in natura sua frigide

et siccitate sunt diuerse: quarū viri
des frigide sunt ⁊ humide in pri=
mo gradu nutrimentū tñ est mi-
nus qꝛ humores generant grossos
⁊ crudos. Et qꝛ inflatiue ventosita
tem faciunt in superiorib⁹ ventris
ꝓpterea valde nociue sunt. Sicce
vero suisqꜫ tēporibus perfecte sunt
frigide ⁊ sicce in primo gradu non
laudabilē sanguinē creant: vnde
carnē inflant ⁊ dilatant: ⁊ operan
tur in ea qđ fermentum in farina
vel pasta: ꝓpterea in superioribus
vētris ventositatē plurimā gene=
rant ⁊ inflationē: ex qua fumus in
cipit ascendere cerebro nocens et
multa et corrupta somnia indu=
cit. Cum hec ergo naturaliter ha
beant fabe: non eis aliquo coctio=
nis modo possunt auferri. vñ Gal.
Fabe si nimium coquant̄ ventosi=
tatem ⁊ inflationē suā sicut ordeo
auferre nequimus: minuere tñ pos
sumus. Experimento autē probat̄
in eis qui fabis vtentes assidue in
digestionē patiunt̄: ⁊ inflationem
⁊ si sanissimi fuerūt. hec ipse. Qđ
etiā sensit Almāsor in. iij. c. ij. dicēs
Fabe tēperamēto proxime existūt
licet frigiditati parūper attineant
que multum inflantes scothomiā
generant caput preterea grauant
corpusqꜫ totū dissolutū efficiūt: et
ideo solitis pati ventositatez ex co
lica vel ex ruptura male sunt: viri
des autē humores generant cru=
dos: ⁊ in stomacho ⁊ intestinis au
gmentāt phlegma: ⁊ in ipsis ven=
tositatem excitant. Idē quoqꜫ di=
xit in. xxj. cōtinentis. c. clxvj. autori
tate Diascoridis. Et fuit snia Auē
zoar i suo Theisir. c. j. cū ait. Habē
tia grossaz siccā ⁊ terrestrē substan
tiā: si bene decoquātur minus no
cent stomacho exceptis fabis i qb⁹
decoctio nō remouet nocumentū.
Snia quoqꜫ Haliabatis i. v. Theo
rice. c. xv. Qui omnes a Gal. mihi
videntur accepisse dicēte in lib. de
subtiliāte dieta. c. vij. Fabe nō di=
geruntur faciliter ⁊ inflatiue sunt
satis ⁊ in prio alimētoꝝ. c. xiiij. Fa
be virides ꝯmeste āteqꜫ maturētur
⁊ exiccētur: habēt cōmune omniuz
fructuū quecūqꜫ i maturitatē of=
ferim⁹: alimentū humidius dan=
tes corpori: ⁊ ꝓpter hoc magis su=
perfluicū: nō scđz intestina solū: sz
etiā scđm totū habitū. ⁊ in prio re=
giminis acutoꝝ cōmento. xviij. di=
xit. Sorbitionē ex fabis factā si tri
b⁹ coxeris dieb⁹ nō est tibi possi=
bile vt ei⁹ inflationē ab ea remo=
ueas: qđ ē qꝛ īflatio inest ei ex sub=
stātia ipsius ꝓpria: ⁊ nō ex diminu
tione decoctiōis ei⁹ ⁊ ꝓpterea dice
bat ipse in li. de euchimia ⁊ cacho
chimia. c. iiij. Si faba inflatiua nō
esset: cachochimā nō diceremus. Ex
quib⁹ apparet ꝙ oīs faba sit illau
dabilis: viridis aūt ⁊ cocta cū cor=
tice peior alia quacūqꜫ: quare ⁊c.

¶ Cap. clxiiij. ostēdit naturā far
ri frumēti ⁊ spelte: declarādo q̄=
le sit ⁊ quātū eorū nutrimētuz.

Licet far quādo simplici=
ter ponit̄ de farre/ spelte
itelligatur: vt inquit au
ctor pādectarū: tñ mihi
videtur/ꝙ sepius etiā ꝓ
frumēto vel tritico accipiat̄ ⁊ non
equidē irritionabiliter ꝓpterea ꝙ
vt Rasis inquit in. xxj. cōtinētis. c.
cxciij. auctoritate Pauli i. vij. Spel
ta est ꝓpinqua virtuti frumēti: et
est media inter calidū ⁊ frigidū. ⁊
etiaz autoritate Diascoridis dixit
de ea. Aliqđ est genus habēs in ca
sula vnū granū: ⁊ aliud habēs duo
⁊ vocatur latine farri. Dicamus er=
go simul de ipsis ⁊ de frumēto pi=
stato farre ⁊ appellato cum Auicē.
in scđo canonis. c. ccl. sic scribente.
Melius est illud qđ est mediuz in=
ter duritiē ⁊ raritatē magnam pin

gne recẽs planũ qđ ẽ inter albedi=
nẽ ꝛ rubedinẽ calidũ ꝛ. tẽperatum
in hũiditate: ꝛ siccitate ꝛ est pluri=
mi nutrimẽti ꝛ frumentũ elixatũ
est tarde digestionis inflatiuũ: ve
ruʒ eius nutrimentũ quãdo dige=
ritur est plurimum Et infra dixit.
Frumẽtũ est magis nutritiuũ cor=
poris omnibꝰ granis. ꝛ postremo
cõcludit. Triticũ crudũ ꝛ etiã deco
ctũ elixatũ nõ mollitũ neqꝫ fractũ
neqꝫ coctũ ita vt sit puls. Et fractũ
etiã similiter qñ comeditur gene=
rat vermes. Auerrois quoqꝫ i quin
to colliget sic de eo scripsit. Frumẽ
tũ coctũ in aqua est grossuʒ visco=
suʒ oppilatiuũ ꝛ durũ digeri plꝰ
alia re ꝛ est valde malũ. Rasis aũt
in tertio Almãsoris. c. ij. in princi=
pio sic ait. Triticũ tẽperamẽto est
vicinũ: licet caliditati parum atti=
neat. Qđ aũt ponderosius inueni=
tur ꝛ solidius maioris est nutrimẽ
ti hoibus: oibus quoqꝫ alijs gra=
nis magꝭ cõueniẽs ꝛ magis ꝓpriũ
inuenit: sanguis etiã ex eo genera
tus omni sanguine q̃ ex alijs gene
ratur granis tẽperatior existit. Et
i. xxj. cõtinẽtis. c. clxxxix. dixit. Fru
mentũ fractũ. i. far: vt dixit Gal. in
vij. simpliciũ: est idẽ modus fran=
gendi in frumẽto spelta ꝛ ordeo et
omni genere leguminis ꝛ ipsoꝝ vir
tus ꝛ operatio est eadẽ cũ eorũ sub
stantia integra. Et dixit dende au
ctoritate Diascoridis. Far nutrit
magis amido: ꝛ īflat ꝛ impingnat
et generat chimum grossum visco
sum ꝛ lucidũ ꝛ debet decoq̃ supra
carbones: et conderi cũ oleo onfan
cio aut amigdalino dulci ꝛ pauco
salis: ꝛ debet apponi oleuʒ in prin
cipio vt melius misceatur et cum
est coctuꝫ cõdiatur cum melle sci=
licet zuccaro vt ammoueatur eius
viscositas ꝛ cito descẽdat a stoma=
cho. In. c. vero. cclxxx. eiusdẽ libro
dixit autoritate Gal. in lib. dieta=
rũ qꝛ granũ frumẽti est magis iu=
uatiuũ hominibꝰ omni alio grano
ꝛ illđ qđ est ex eo clarũ durũ firmũ
ꝛ nõ de facili frãgitur: est valde nu
tritiuũ ꝛ melius ꝛ nutribilius alio
ꝛ illud qđ est diaphanũ leue ꝛ pin
gue est ecõtrario. Et substãtia hu=
ius frumẽti est velocis descensus
ꝓpter multũ furfur qđ est in eo et
subdit. Frumentũ elixũ est tarde
digestiõis inflatiuũ ꝛ si bñ digeri
tur ẽ multi nutrimẽti: ꝛ manifeste
addit ad virtuteʒ ꝛ calefacit. Et si
pregnãs comedit ipsuʒ: nõ euadit
ab eius nocumẽto. Series aũt Ga
lieni in lib. de subtiliãte dieta hic
est prout nos habemꝰ. Triticuʒ ci
bus nutribilissimꝰ ꝛ viscosi ꝛ gros=
sitatis humoris generatiuũ. Quo
circa nisi quis preparet ipm sicut
nunc preparatur. ꝛ offerat grossuʒ
ꝛ viscosuʒ satis subnutrit humorẽ:
ꝓpter qđ neqꝫ simpliciter coctum
oportet comedere triticũ sicut vidi
comedẽtes in asia ꝙ multos rusti
corũ. dulcorãt eñ pauco sale id: ne
qꝫ farinã faciẽdo coquentes sicut
pultes ꝛ in aqua infundentes vel
lacte. Omnes eniʒ huiusmodi pre
parationes disdigestibiles sunt ꝛ
pachichime. Sola autem est bona
preparatio eius quam per fermen
tum sal et cribrum et furnum ꝛc.
Dixit etiam Rasis loco superius
allegato autoritate filij Mesue.
Frumentum calidum est in pri=
mo: equale inter humiditateʒ ꝛ sic
citatem: sed magis declinat ad hu
miditatem: et hanc acquisiuit ab
aqua et signum ad hoc est multitu
do nutrimenti eius. et postremo
autoritate Galieni sic ait. Spel=
ta non desiccat: sed digeritur si=
cut frumentum: et generat humo
rem grossum: et est tardi descen=
sus ꝛ multi nutrimenti et fortis ex

quib⁹ apparet ex quo frumēto far fieri debeat: ꝛ quantū nutrimenti prebeat quōcunq; far extiterit siue ex frumēto siue ex spelta tamē pro delicatis ꝛ exercitatis hominibus minime videt̄ cōuenire: cū grossus sit cibus et dure digestionis: vt patet ex iam dictis: quare ꝛc.

¶ Capitulum. clxv. ostendit naturam ꝛ proprietates faseolorū alborum et rubeorū in via cibi.

Faseoli teste Gal. in lib. d̄ subtiliāte dieta. c. vij. multo fabis sūt prauiores. Et vt inquit Auerrois in. v. collige. c. de cicerib⁹: ipsi declināt ad calorē ꝛ humiditatem: et impinguāt corpus: et prouocāt vrinā ꝛ sanguinē menstruū: ꝛ laxāt ventrē ꝛ pprie rubei: et inducūt somnia: ꝛ faciūt vertiginē s; Haliabas in. v. theo. c. xv. aliter eos graduauit cū ait Faseolus alius albus cui⁹ cōplexio frigida est ꝛ sicca: ꝛ alius rube⁹ ꝛ in eo calor est ꝛ inflatio: nisi q̄ eius inflatio minor est q̄ fabarū ꝛc. Q̄d etiā sensit princeps in. ij. canonis. ca. cclij. dicēs. Faseoli rubei calidiores sunt eorū. Filius tn̄ Mesangue ꝛ arsaianis dixerūt: q̄ sunt frigidi ꝛ sicci: ꝛ apud me substātia eorū est sicca in qua est hūiditas sup̄flua: ꝛ ipsi ad caliditatē declināt: sed rubei sunt calidiores: ꝛ humor faseolorū est hūidus phlegmaticus: ꝛ faciūt videre somnia mala: sunt boni pectori ꝛ pulmoni generāt humorē grossum. Sed sinapis prohibet nocumentū eorū: ꝛ similiter acetū cū sale: ꝛ pipere: ꝛ origano: ꝛ vt bibatur sup̄ eos vinū passum purū: ꝛ qui cū aceto sunt nutriti pauce sūt hūiditatis prouocāt menstrua ꝛc. Isaac quoq; i particularib⁹ dietis. Faseoli calidi sunt in medio secundi gradus: ꝛ hūidi in fine: hoc autem testatur q̄ vt plurimū nō pfecte vt grana possunt desiccari: ꝛ si desiccētur nō multū tēporis seruare valēt: ideoq; humores gignunt grossos: inflāt naq; ventositatē fumūq; plurimū generāt: atq; caput implēt: somnia pessima ꝛ terribilia faciūt ꝛ corrupta. Et ipsorū albi minus calidi ꝛ humidi: vnde eorū nutrimentū grossius est: ꝛ ad digerēdū durū: humores phlegmaticos faciūt ꝛ grossos: at tenuare aūt volētes grossitudinē eorū: eos elixēt: ꝛ elixatos a corticib⁹ mundēt. mūdatos cū obsomogaro. i. sale: ꝛ oleo ꝛ cimino: ꝛ pipere comedēt. Virides albi ablatis corticibus cū sale sunt assumēdi: ꝛ sinapi origano: ꝛ pipere merū vinū ꝛ forte cū eis accipiēs. Ruffi vero caloris ꝛ hūiditatꝭ ab albo min⁹ habēt id̄ ꝛ i suis fortiores sunt operib⁹ ad prouocādū ꝛc. Que fuit etiā sentētia Rasis i tertio Almāsoris. c. ij. dicētis. Faseoli inflant ꝛ impinguāt corpus: vrināq; ac mēstrua prouocāt: ventrē etiā reddūt mollē: q̄d illi pprie efficiūt q̄ rubei sunt: corp⁹ calefaciūt ꝛ capitꝭ efficiūt scothomiā: ac mala sōnia videre faciūt. Et i li. xxiij. cōtinētꝭ. c. ccccccc v. dixit autoritate Bimmasui. Faseol⁹ calid⁹ est in primo: in medio ipsius et humidus similiter. Sed ruffus calidior prouocat menstrua: et si miscetur cum oleo nardino: et si comeditur cum sinapi prohibet eius nocumētum. Et ruffus faseolus est laudabilioris humoris: sed alb⁹ est abūdantis humiditatis et difficilis digestionis: subuenit super digestionem ipsius si comeditur calidus cum almuri: id est sale: oleo: et cimino eiecta cortice ipsius exteriori vt non comedatur. Sed recens faseolus comedi debet cū sale: pipere: et

pere:⁊ origano ad subueniendum sup digestionē ipsius:⁊ vtat super eū potu vini simplicis ⁊ solidi:⁊ si comedit cū aceto erit modice humiditatis et tarde digestionis ex causa siccitatis aceti. Dixit deinde autoritate Damasceni: Ioānitij:et Diascoridis. Faseoli inflāt:prouocāt vrinā ⁊ mēstrua: generāt somnia mala:licet abundāter nutriāt p rusticis:ergo ⁊ fortiter laborātibus cū sui humoris grossicie vidētur cōuenire:quiescentib⁹ aūt delicatis ⁊ studētibus minime. q̄re ⁊c.

¶ Cap.clxvj.ostendit naturam ⁊ nocumenta lentis prouenientia ex comestione ipsius.

LEntes sunt tēperate in calore:⁊ sunt sicce: ⁊ generāt sanguinē melancholicū ⁊ extinguūt inflāmationē sanguinis: et magis qñ coquunt i aceto inqt Auerrois in.v.colliget. Et subdit. Et eorum virtutes tres sūt q: priuāt coitū:et offuscāt visum:⁊ qñ coquunt in aq̄ pluries stringūt ventrē: scđm autē Haliabatis sniam in.v.theorice.c.xv.aliter in cōplexiōe graduāda est cū dicat ipse eo in loco. Lenticula frigida est in scđo gradu:⁊ in tertio sicca vnde melancholicū generat sanguinē:⁊ q̄ eius assiduus est comestioni:si quidē nigra illi dñatur cholera q̄ melācholicos pariet morbos:vt elefantiā:maniā: cancrū:⁊ similia. Priceps vero Auicē. in.ij.canonis.c.cccclxix.dixit q̄ melius lens ē illa q̄ est veloci⁹ matura ⁊ ē alba lata:⁊ qñ cadit in aquā nō denigrat eā:⁊ op3 vt bñ maturetur in decoctiōe:cui⁹ natura vt visum est Gal.est eq̄lis caliditate et siccitate:verūtamē est declinis parū ad caliditatē ⁊ pp̄ter illud non infrigidat apud cōestionē sui neq̄ descēdēs est inflatiua:⁊ cōposita ex v̄tute cōstrictiua ⁊ abstersiua et facit videre somnia mala:et stipticitas corticis ei⁹ est plurima:⁊ i ipsa tota est inflato plurima:⁊ inspissat sanguinē intm̄ q̄ nō currit i venis ⁊ ipsa minorat vrinā ⁊ mēstrua: et pp̄ter illud generat ex eo humor melācholic⁹ ⁊ egritudines melancholice. Et ifra dixit. Et op3 vt p̄ijciant sup vnā eminā lētis nouem emine aq̄ ⁊ decoquant valde:⁊ ipsi⁹ q̄dē m̄ltitudo comesta generat cancrum ⁊ apostemata dura:nocet neruis:⁊ illi⁹ q̄ plurimū ei⁹ comestiōe vtit:visus obtenebrat pp̄ter vehemētiā exiccatiōis ei⁹ ē difficilis digestiōis mala stomacho:⁊ generat inflationē ⁊ grauat:⁊ nō op3 quidē vt lenti admisceat dulcedo: ipsa em̄ tūc faciet possidere oppilatiōes plurimas in epate. Qñ decoquit absq̄ cortice suo stringit ventrē:⁊ silr cū cortice:⁊ qñ decoquitur cū aqua ⁊ expellit aqua pria:tūc illa aqua p̄ma si bibat soluit vētrē:⁊ postremo dixit. Et nō approxiet ei habēs lesionē in vrina ex p̄te distillatiōis ⁊c. Et Isaac in p̄ticularib⁹ dietis sic de ipsa scripsit. Lēticula frigida est in primo gradu:sicca in tertio:inuestigata tñ ei⁹ natura ex duob⁹ cōtrarijs cōposita inuenitur: vno in medulla: altero in cortice: cortex em̄ ei⁹ acuitatē h3: vñ vētrē ad solutionē mouet. Medulla vero stiptice est virtutis ⁊ cōfortatiue stomachi ⁊ intestinorū:vñ ad colericā diariā v3:⁊ infra subdit.⁊ si cū cortice ablato coquat ⁊ prima aq̄ abiecta secūda addat melior sit ad digerēdū:vniuersaliter tñ dico q̄ nutrimētū lētis gressum est:⁊ ad digerendū durū:melācholicū sanguinē generat:⁊ maxime si cū cortice comedat:cerebrū fumo grosso iplet ⁊

melãcholico:vnde causa est dolo=
ris ⁊ fallaciũ formidolosorũqꝫ som
nioꝝ:stomachũ ⁊ intestina implet
ventositate:⁊ inflationem ⁊ consti
patione͂ facit:ꝓpterea ceteris gra=
nis plus nocet:⁊ pulmoni ac dia=
phragmati : et pelliculis ceterisqꝫ
neruis pelliculaꝝ p̄cipue oculoꝝ:
qm̄ humiditate͂ coꝝ desiccat et di=
stemperat:sanis obest oculis quã=
tomagis infirmis sue desiccatiõis
causa ventre͂ ⁊ me͂strua cõstipat et
ingrossat:⁊ exire nõ possunt ex ve=
nis matricis.Lens itaqꝫ cũ cortice
cocta sicce est noxia complexioni:⁊
passione͂:⁊ melancholiã in ea creat
sicut nigrã:⁊ morpheã : ipetigine͂:
serpigine͂:cancrũ:elefantiã:⁊ leoni
nã.His tñ qui humide sunt cõple=
xionis aliqñ ꝓsunt:ideo si sine cor
tice edant hydropicis valét:cũ cor
tice vero noce͂t ꝓpter ve͂tositatez et
inflatione͂ quã creãt. Deinde ꝓse=
quit.Le͂ticula laudabilis est; gran
dis ⁊ noua:⁊ coquibilis accipitur
scd̃z cibũ ⁊medicinã.Si scd̃m cibũ
⁊ hoc diuersimode:aliqñ solũ cum
oleo ⁊ aceto:aliqñ cũ carne rece͂ti:
aliqñ cũ sicca ⁊ salsa. Cum aceto et
oleo minoris est nutrimenti cũ;car
ne rece͂ti maioris:que aũt cuz sicca
et salsa pessim⁹ est cibus. Natura
nãqꝫ carnis sicce grossa est:⁊ ad di
gerendũ dura:mixta cũ lente mali
ciã duplicat:vñ causa est calefactio
nis ince͂sionisqꝫ sanguinis:tũ etiã
q: in melãcholicos cõuertit humo
res:ideo pessima est:maxime si cuz
cortice fuerit cocta.Ite͂ vt non no=
ceat sic aptibilis est:mũda ipsam a
cortice et in aqua elixa prioremqꝫ
eijcies aquã:⁊ decoctã in secunda
misce:⁊ cũ aceto eã cõdi:⁊ origano
me͂ta:pipere:⁊ cimino:⁊ oleo amyg
daleo:aut sisamino.Rasis etiaz in
iij.Almãsoris.c.ij.sic ait.Lenticule
frigide sunt ⁊ sicce:⁊ sanguine͂ ge=
nerant melãcholicũ:⁊ corp⁹ desic=
cant:sperma quoqꝫ destruunt:atqꝫ
sanguinis extingũt caliditate͂:ifri=
gidãt eñ:atqꝫ oculoꝝ tenebrosita=
tem:⁊ melancholicas efficiũt egri=
tudines cũ aliq̃s in comestiõe eis
freque͂ter vtitur ⁊c.Ide͂ quoqꝫ dixit
in.xxij.cõtine͂tis. c.cccccix.autorita
te Diascoridis Gal.⁊ Masarguith
fuit eñ hec;Gal.snia in.j.de alime͂
tis.c.xiij.dice͂s.Merito igit abun=
dãtes in hoc edulio vocato elefan
tes habe͂t ⁊ cãcros:ideo q: grossuz
⁊ siccum simul ⁊ melancholicũ fa=
cit chimũ.Ideoqꝫ cõcludam⁹ cum
eode͂ in libro de euchimia.c.iiij.sic
dice͂te.Lens cachochima est ⁊ me=
lãcholia sicut nullus fere ignorat:
⁊ ꝓpterea nõ est comede͂da nisi qñ
meliore͂ ciborũ nullũ presentem ha
berem⁹:vt ide͂ inquit de subtiliãte
dieta.c.vij.At quandoqꝫ via medi
cine sicut in sanguineis passioni=
bus ⁊c.aliter autem minime.

¶Cap.clxvij. ostendit naturaz et ꝓprietates lupinorũ ⁊ modũ preparationis ipsorum ⁊c.

Lupini apud nos non
mãducãt:sz poti⁹ via
medicine eis qñqꝫ vti
mur.Quia tñ nõnul=
li ipsos comedunt:de
eis aliq̃ scribam⁹:di=
ce͂tes.Prio cũ Auerro.in.v.colliget
c.de cicerib⁹.q̀ sic ait.Lupini sunt
sicci terrestres et amari:⁊ qñ coquũ
tur in aqua donec auferatur eoruz
amaritudo sunt cibus tñ durus:et
qñ comedunt amari occidũt pedi=
culos:⁊ etiã vermes qui sunt in sto
macho ⁊ in intestinis.⁊ prouocant
vrinã:⁊ aperiũt orificia emoroida=
rũ.Infra vero in.c.de variatiõe vir
tutũ medicinarũ simplicium.§.tor
mos dixit.Propter hoc.s.ꝓpter ope
rationes ponim⁹ ipsos in calidita

te ⁊ siccitate in principio tertij gra=
dus vel in fine secūdi. Sed Halia=
bas in. v. Theorice. c. xv. sic inquit.
Lupinū calidū est in primo gradu
⁊ siccū in scđo. Cui magis videtur
assentire Auicē. ij. canonis. c. cccclj.
dicēs. Lupinus est granū cōpresse
figure amari saporis ꝑcussum i me
dio: ⁊ est faba egyptiaca: est calid⁹
in primo: ⁊ siccus in scđo: est stipti=
cus abstersiuus ⁊ resolutiu⁹. Et vt
inquit Gal. Lupin⁹ a quo extracta
est amaritudo: est grossus: et nō est
longū quin sit glutinatiuus: et nō
remanet in abstersio ei⁹. Et totus
quidē est mal⁹ difficilis digestiōis
generās humorē crudū in eas qn̄
nō digerūt ipm bene: ille vero q̄ cū
bonis ꝯditus est plurimi nutrimē
ti. Et qn̄ eius decoctio fit bona et
digerit: ⁊ nō mali humoris: licet in
ipso sit siccitas et viscositas: ⁊ ipse
quidez infundit vt ei⁹ amaritudo
remoueat: deinde decoquit ⁊ peni
tus ē medicine ꝓpinquior q̄ cibo
hec ipse. Deinde vero ostēdit qb⁹
passionibus cōferat vt cibus. Hoc
quoqꝫ sensit Isaac in ꝑticularibus
dietis cum inquit. Lupini in scđo
gradu calidi sunt ⁊ sicci: ⁊ dulcora=
toꝝ ipsoꝝ aqua nutrimentū gros=
sum ad digerendū durū humores
grossos generāt: ꝓpterea nec vim
habēt digestiuam sicut excolatiue:
nec stipticā sicut cōfortatiue stipti=
ceqꝫ nature cibaria. Et ista fuit sen
tētia Rasis in tertio Almāsoris. ca.
ij. dicētis. Lupini grossi sunt ⁊ ad
digerendū duri. Cum aūt dulcorā=
tur ⁊ comedunt nō calefaciunt cor
pus: dū vero amari sunt nō ad nu=
triendū: sed ad medicinā sunt apti
dissoluunt em̄ scrophulas ⁊c. Et in
xxi. cōtinentis. c. clxxvij. dixit auto=
ritate Gal. in sexto. Nutrimentum
lupinorū curatorū ⁊ indulcoratoꝝ
est grossuz: ⁊ ideo pl⁹ cōferūt i via
medicine. ⁊ in libro dietarū scilz in
primo de Alimētis. c. xvij. licet ipe
nō annotauerit locū inquit. Sub=
stātia lupinoruz est dura terrea: et
ob hoc est difficilis digestiōis: ⁊ ge
nerat humorē grossuz mucilagino
sum nisi sunt bn̄ digesti in venis.
Et lupini qui sunt indulcorati nō
laxāt: nec mūdificāt: ⁊ nōnullaz in
se habēt stipticitatē: ⁊ ideo sūt tar=
di descēsus ⁊ difficilis digestiōis.
Autoritate etiā filij Mesue sic ait.
Lupini calidi in primo: ⁊ sicci in se
cūdo. ⁊ in hoc cōuenit cuz Auicen.
vbi supra. Strigūt ventrē: ⁊ sūt tar
de digestiōis: ⁊ generāt humorem
grossum: nsi cū sunt ꝑparati cū spe
ciebus. ⁊ hoc etiā testat Museri. ⁊
fuit snia Gal. in libro chimoꝝ dicē
tis. Lupini ꝑparati cū speciebus
non generant malos humores. Ex
qbus apparet ꝙ vsus eorū non sit
acceptabilis in sanitate cōseruan=
da: queadmoduz ad medicinam ⁊
ad plurimas passiōes approbant.

¶ Capitulum. clxviij. ostendit
naturam et proprietates milij
in via nutrimenti: et panis ei⁹.

Milium excortica=
tum a plerisqꝫ ꝓ
ferculo manduca
tur: ideo et de eo
nonnulla scriben
da sunt non inu=
tilia. Dicamus er
go cum Auerroi.
in. v. colliget. capitulo. de ciceri=
bus. qui sic ait. Milium frigidum
est ⁊ siccum: ventrem constipat: et
est pauci nutrimēti. ⁊ hoc idem fa=
cit panicū ⁊c. Qđ etiā sensit Isaac
in particularibus dietis dicens.
Milium frigidum est in primo gra
du: ⁊ siccū in secundo: qđ testat le=
nitas eius ⁊ cōcauitas: viscositatis

vnctuositatisqꝫ absentia:⁊ ideo nutrit minꝰ ꝙ̄ cetera grana:ex q̇bus panis fit:sanguinem minimũ nec laudabilẽ gñat:tamẽ siccitatis sue grã cõfortatiuũ stomachi est aliorũqꝫ mẽbrorũ corporis:ꝑinde ⁊ vẽtrẽ ꝯstipat.Et vt Diascorides inq̇t. Miliũ diureticũ est ⁊ assatũ ad torsionẽ dolorẽqꝫ vẽtris calidũ superpositũ valet:cã aũt nutrimẽti minimi est siccitas eius.Nõ ab eis igit̃ accipiendũ est qui carnes suas augmẽtari ⁊ pinguescere volũt.Nec ab eis qui laudabilẽ sanguinẽ suo corpori cupiũt generari:sꝫ eis solũmodo q̇bꝰ stomachi refrigeratio ac cõfortatio humorũqꝫ eiꝰ superfluorũ exiccatio appetit̃.hec ipse.Hoc quoqꝫ voluit Almãsor in libro.iij.c.ij.circa finẽ dicẽs.Panicũ atqꝫ miliũ frigida sunt:q̄ lꝫ parũ nutriãt vẽtrẽ ⁊ carnẽ stringũt.⁊ in.xxij.cõtinentis.c. cccviij. dixit auctoritate Gal̃.in.vj. simpliciũ. Miliũ est de gñe leguminũ habẽs figurã similẽ figure panici:⁊ virtutẽ admodũ virtutis eiꝰ:tñ nutrimentũ ipsius est modicũ desiccatiuũ.Et ideo cõstipat ventrẽ ad modũ panici:et si cũ eo emplastrũ fit extrinsecꝰ infrigidat ⁊ desiccat.Et autoritate Diascoridis inquit:ꝙ minoris sit digestionis ꝙ̄ panicũ.Et deinde subiũxit.dixit Paulꝰ i tracta.vij. Alumꝰ id est miliũ:assimilat̃ panico habẽs virtutẽ desiccatiuã ⁊ infrigidatiuã:qđ si ponit̃ i emplastro extrinsecꝰ desiccat humectationẽ vẽtris. Et dixit in libro ciboꝝ.Miliũ assimilat̃ in cõplexiõe panico:⁊ est frigidũ ⁊ siccũ in p̄rio:rotundũ ⁊ durũ difficiliꝰ in digestiõe panico.Dixit etiã Gal̃.de ipso lꝫ Rasis nõ dicat in libro de subtiliante dieta.c.vij.Meluia miliũ ⁊ elicꝰ:⁊ q̇cq̇d tale nõ sunt euchimia:⁊ sunt inflatiua ⁊ digestibilia siccant aũt satis ⁊ hec ventris fluxiões.⁊ in lib.vj. de simpli.medicinis.c.xxviij.dixit. ꝙ eius nutrimentũ est paucũ desiccatiuũ:q̄ ꝓpter stringit vẽtrẽ sicut pannicũ ⁊c.Uerũtñ meliꝰ ẽ panicũ milio ad oĩa:⁊ delectabiliꝰ ad esum:⁊ indigestibile minus:⁊ minus stringit vẽtrẽ:⁊ magis nutrit: teste eodẽ in p̄io alimẽtoꝝ.c.x.Ex q̇bꝰ patere põt qualis sit panis factꝰ ex farina milij:quãtũqꝫ sit eius nutrimẽtũ:quo q̄ñqꝫ nobiles etiaꝫ delectari cõsueuerũt post ponẽtes similagineũ panẽ cõsuetũ laudabilissimũ rarissime itaqꝫ aut potiꝰ nũq̄ꝫ nr̃o cõsilio talẽ faciẽt ꝯmutationẽ:ne sicce cõplexiõis fuerint et stiptici p̄cipue sicciores ⁊ stipticiores fiãt ⁊ ꝑmarie si colicã pati cõsueuerint:⁊ hmõi ferculũ similiter ex eis factũ suspectũ habeãt ⁊ ipso aut ꝙ̄ rarissime aut nũq̄ꝫ:qđ meliꝰ est vt diximus vtantur:quare ⁊c.

¶Cap.clxix.ostendit naturã ⁊ ꝓprietates ordei ꝓ quãto in via cibi venit ⁊ nutrimenti.

ORdeũ ⁊ res ordeacee:lꝫ vt plurimũ ad egritudines ⁊ ad eaꝝ curationẽ veniãt ad sanitatẽ quoqꝫ cõseruãdã nõ paꝝ facere vident̃:vt ex dicẽdis apparebit.Et ꝓpterea hoc i loco nõ extra ꝓpositũ dicemꝰ de ipo: ⁊ de eiꝰ cõplexiõe Prio cũ Haliabate in.v.theorice.c.xv.sic dicente.Ordeũ cõplexiõe frigidũ est in primo gradu ⁊ siccũ in.ij.Scđm tñ alios ad tãtã nõ ꝑuenit siccitatẽ cũ dicat Auicẽ.i scđo canonis.c.ccccccxxiij. Ordeũ est frigidũ ⁊ siccũ i primo ⁊ in ipso est abstersio:⁊ eiꝰ nutrimentũ minus est nutrimẽto tritici:cuiꝰ aqua est infrigidatiua ⁊ humecta=

tiua febriū ꝛc. Isaac etiā in pticu-
larib⁹ dietis sic inq̇t. Ordeū frigi-
dū est ꝛ siccū in primo gradu virtu
tē mūdificatiuā hꝫ ꝛ excolatiuā: et
fabe silr. pl⁹ tñ q̄ꝫ faba exiccat: ꝛ p-
pter nutrimētū ei⁹ ab inflatiōe est
liberū: fabarū ꝟo nō similiter. pl⁹
eñi ordeo nutriunt accidētaliter ꝛ
nō naturaliter. Uñ Gal. Ordeū ce-
teris granis nutribili⁹ est. Ruffus
vero triticū inq̇t ꝛ ordeū sunt nutri
biliora ceteris ꝛ laudabiliora: nu-
tribili⁹ tñ est triticū nec arbitreris
horū disputatiōes sibi esse cōtra-
rias. Gal. enim dixit accidētaliter.
Ruffus vero substātialiter ac natu
raliter: verbi gratia: si nutrimentū
risi ordeo p̄ponam⁹: vñ ordeū nu-
tribilius inuenit; pl⁹ enim substā-
tie ꝛ medulle habet. Si vero p̄po-
namus risi vnde accidētaliter īue-
nimus risi maioris esse nutrimen-
ti ppter grossitudinem suā ꝛ morā
in stomacho longiorē: ordeū accidē
taliter minus nutribile videt pro-
pter digestionē citā ꝛ facilē ꝛ a mē
bris dissolutionem. Et subdit post
aliqua. Elixat enim ordeū in aqua
deinde assat inde farina facta cum
zuccaro cōficit: sic in estiuo tēpore
ad stomachi refrigerium ꝛ epatis
valet: ꝛ sitim aufert cū aqua tēpera
tū siue coctū: ꝛ cū coclearío edatur:
siue aliqua ntulū liquidū: vt si cum
mulsa bibat. Inde fit etiā ptisanū
hoc modo. Cōtligat ordeū vt pos-
sit cortex auferri: ꝛ mensura sumat
ordei vna; ꝛ aque decē ꝛ tam diu co
quat donec redigat ad vnā: dein-
de coletur: ꝛ potui detur: hoc valet
ad sanitatē custodiendā corpusq̄ꝫ
humectandū: si etiā refrigerij pl⁹
ex eo appetatur aceti parum admi
sceat: ꝛ si calide nature fuerit pa-
rum addatur seminis papaueris
albi: ptisanum enim hoc sanuꝫ est
cerebro; visum clarificat: ꝛ perfectis

simum in eoꝝ corpore sanguinem
gñat: nec minus q̄ꝫ panis nutrit.
Hoc enim ptisanū sanis est dādū.
Infirmis vero diuersis modis est
dandū put vnicuiq̄ꝫ expedit infir
mitati: cū manna aut melle viola-
to si laxatiuū ꝛ refrigeratiuū. Si ve
ro ppter oppilatiōes cū radicibus
feniculi apij ꝛc. hec ipse. Ex q̇bus
apparet ꝙ sanis et egris ptisana
cōueniat ī estate ꝛ calidis p̄cipue.
Que fuit etiā Almāsoris snia i. iij.
c. ij. dicētis. Ordeū equalitati est p-
pinquum: lꝫ frigiditati attineat:
cuius nutrimentū tritici compara
tione est paruū: est enim inflatiuū
et infrigiditatiuum: solitos aūt vē
tositatē ac egritudines frigidas et
colicā pati impedit: calefactis ve-
ro ꝛ qui carniū volunt adipisci mi
norationē cōfert: sanguinem vero
cholere nigre vicinū gñat. Quod si
ita est falsuꝫ videtur qđ inq̇t Auer
rois in. v. colliget. c. de cōplexioni-
bus ciborū cū ait. Panis q̇ fit ex or
deo scđm modū qui fit ex frumēto
sequit bonitateꝫ panis tritici nisi
qꝛ parum declinat ad frigus. De
ptisana vero nō est dubium cum
ipsum omnes approbent: vt patet
p Gal. in secundo de simplici me-
dicina distinctione. ij. c. vij. ꝙ ptisa
na ordei: ꝛ ptisana candarusij: ꝛ lac
ꝛ panis ablutus generat in corpo
ribus humorem laudabilem. ꝛ in
ij. Terapentice. c. ij. Optimus qui-
dem est ptisane succus diligentissi
me decocte. Et in lib. de euchimia.
c. iiij. sic etiam de ipsa scripsit. In-
culpabilissimum omnium cibario
rum ad euchimiam ꝛ ad sanitatis
custodiam est ptisana bene prepa
rata ꝛc. Quantum vero infirmis
conferat: ꝛ permaxime patientib⁹
acutas apparet per Hippocratem
in. j. regiminis acutorum textu cō
mēti. xviij. dicentē. Ptisana ordea-

cea, merito me iudice super omne de grano factũ cibariũ in paſſionibus acutis excellentiſſimum habetur: eiqꝫ qui eã in primũ ac p̃cipuũ oĩbus aliis pretulit collaudãdo aſſentio. Primũ quippe: q: vtilis viſcoſa eſt ꝛ lenis iunctaqꝫ ꝛ mollis: necnõ ꝛ lubrica tẽperatãqꝫ habẽs humiditatẽ: ſitimqꝫ extinguit ꝛc. De aqua ordei etiã plurimũ laudata nihil ad preſens dicemus cũ ꝓpoſito libri huius minime cõpetere videatur.

¶ Cap. clxx. oſtẽdit naturã ꝛ ꝓprietates papaueris: vt via cibi vtitur a quibuſdam.

Papauer apud nos ſolũmodo pro medicina ſomnifera habet̃: apud quoſdã võ ꝓ cibo: q̃ ꝓ ferculo ſicut nos panicũ comedere cõſueuerũt in quãtitate etiaꝫ nõ modica: ſicut ab excellẽtiſſimo p̃ceptore noſtro fide omni digniſſimo ſepenumero intelleximus: qui in quibuſdam montibus papauer nigrũ tanqꝫ far eſſet: a nonnullis mãducari ſe vidiſſe nobis diſcipulis aſſerebat: neqꝫ vllã ex illius comeſtione leſionẽ ꝑcipiebant: quod ipſe ꝛ nos ſimul cũ eo ſumus plurimũ admirati: cũ dicat Auicen. in iiij. j. c. j. Si tibi neceſſe fuerit ſtuporem inducere: nõ tranſcẽdas tale quale eſt papauer albũ: qm̃ cum ſuo ſtupore eſt etiã domeſticuꝫ. Et in. ij. cañ. c. cccccclxv. ꝙ meli⁹ ꝛ ſani⁹ eſt albũ. Et infra. Hortulanum eſt frigidum ꝛ ſiccum in ſecundo: ꝛ nigrũ in tertio: ꝛ dicit̃ ꝙ vſqꝫ ad q̈rtũ. Et illud qð eſt nigrũ eſt ingroſſatiuũ: infrigidatiuũ: ꝛ exiccatiuũ. Et poſtea ſubdit. Facit ſomnũ: ꝛ ꝓprie illud qð nigrũ eſt: ꝛ eſt ſtupefactiuũ etiã in licinio poſitum: ꝛ quomodocũqꝫ ſit papauer ſiccũ. ſ. vt Princeps inquit vbi ſupra: ſiue frigidũ ꝛ humidũ in tertio gradu. vt dixit Haliabas in. v. Theorice. c. xv. circa finẽ. oĩno ſoporat: ꝛ nigrũ p̃cipue: ꝛ affert obſtupefactionẽ: vt idẽ dixit in eo loco. Quare nõ ſine cã (vt prediximus) nõ modicũ ſumus admirati qũo illi non infirmabant̃. Credimus tñ dicendũ eſſe rõne cõſuetudinis q̃ altera eſt natura: vt dixit Auerr. i. j. Phyſicoꝝ. ꝛ Ariſto. ſimul cũ medicis in plerisqꝫ locis ac etiã rõne paulatine aſſuefactionis id ſine nocumentũ cõtingere potuit. Quẽadmodũ enim puella: vt in. vj. quarti dixit. Princeps autoritate Ruffi: nutrita fuit veneno vt interficerent̃ per eaꝫ reges qui cũ ea cõuenirent ꝛc. Quo etiã in loco refert autoritate Gal. ꝙ fuit quedã anus ſuſpiciẽs in principio rei de napello rẽ paruã: deinde nõ ceſſauit vti donec aſſuefacta eſt eo natura: ꝛ audacter vſa eſt: ꝛ nihil nocuit ei. Sic etiam ꝛ longe facilius hoĩes illius regionis papauere nigro vti: ꝛ ei ſeip̃os aſſuefacere potuerunt ſine aliqua ſtupefactionis aut infrigidatiõis leſiõe. Si q̃s tñ dicere voluerit aliter dicat vt velit. Sꝫ redeamus ad ꝓpoſitũ: ꝛ videamus nutrimentũ ipſius qð ſit: dicentes cũ Iſaac in ꝑticularib⁹ dietis: ſic ſcribẽte. Diaſcorides de papauerib⁹ ait. Quidã papauere veſcuntur. paꝝ vero nutrit ꝛ durius eſt digeri: ſꝫ aſſuetis dormitioneꝫ obliuionẽqꝫ gñat. Et poſtea concludit. Cauendũ eſt ne papauere hoĩes ſepe vtantur: quoniã etſi ſit aſſuefactũ: maxime cerebro nocet: ſtuporẽ infert: ꝛ naturalis calor in eis extinguitur. Et iſta fuit etiã Raſis ſnĩa in. xxij. cõtinentis. cap. cclxxxiij. dicẽtis autoritate Diaſcoridis. Si ſumitur de papauere in magna quantitate ꝓuocat

multũ ⁊ pfundũ somnũ:sicut in le thargia ⁊ in vltimo iterficit.Et in fra autoritate Gal.in.vij.dixit. Papauer hortulanum album puocat moderatũ somnũ:si est valde albũ ⁊ hoies comedũt ipȝ cũ melle ⁊ ponũt ipm i pane:sȝ semẽ illi⁹ cuius flores cadũt velociter infrigidat: plurimũ ⁊ puocat multũ ⁊ pfundũ somnũ.Et ob hoc nõ vtant eo hoies i cibis vel medicinis:q nõ possunt ei⁹ euadere nocumentuȝ. Est etiã alia species papaueris:cuius semina sunt nigra:⁊ hoc infrigidat multũ:⁊ inducit stuporem ⁊ mortificationẽ in mẽbris.⁊ sapiẽs ⁊ medicus vtens eo dȝ ponere cũ ipso medicinas mitigãtes suã frigiditatẽ q̃ est in quarto gradu.Cõsiliũ igit antiquorum:vt ex dictis apparet est vt papauere albo cõsolato tãtũmodo vtamur:⁊ magis pro medicina q̃ p cibo:ne forte in sua cadamus nocumenta.quare ⁊c.

¶Cap.clxxi.ostendit naturã et nutrimẽtũ panici:⁊ qb⁹ modis debeat preparari.

Panicũ:vt sensit Auerrois i.v.colliget.cap. de cicerib⁹.sicut ⁊ miliũ videt esse cũ dicat ibi.miliũ est frigidũ ⁊ siccũ:vẽtrẽ cõstipat: ⁊ est panci nutrimẽti:⁊ hoc idẽ facit panicũ.Dixit similiter Haliabas in.v.theorice.c.xv.Panicũ et miliũ vtrũq frigidũ est ⁊ siccũ in secũdo gradu:quorum nutrimentuȝ paucũ est ⁊ vẽtrẽ incarcerãt.Quod etiã Rasis voluisse videt in.iij. Almãsoris.c.ij.cũ in ei⁹ fine sic inqt. Panicũ atq miliũ frigida sunt et sicca:q̃ lȝ parum nutriãt:vẽtrẽ tñ carnem stringũt Et in.xxv.continentis.capitu.j.sic ait.De panico dicimus q debes illud comedere cum lacte recẽti ⁊ cũ butyro et zuccaro: vt leuius fiat exitus ipsius.Isaac quoq in pticularib⁹ sic de ipo scripsit.Panicũ in forma ⁊ natura est simile milio:min⁹ tñ nutrit eo ⁊ vẽtrẽ magis cõstipat.Et accipit diuersis modis ⁊ p eorũ diuersitate immutat actionẽ suã quocunq tñ modo pparato omni panico miliũ melius est.Coquit aũt sepe aut cũ pingui carne:aut cũ oleo:sepe etiã in lacte.aliqñ vo cũ apozimate tritici corticis:⁊ amygdaleo.Cũ pinguedine coctũ:aut cũ oleo laudabile est:quoniã siccitatẽ suã amittit:⁊ saporositatẽ ab eis.⁊ bonũ nutrimẽtũ acquirit:⁊ cõstipatiõe sua priuat ppter lubricitatẽ ⁊ mollitiẽ pinguedinis aut olei.Id vo quod cũ lacte cũ apozimate supradicto coctũ laudabili⁹ est eo qd cũ aqua coquit sola.Coctiõis aũt cũ aqua duo sunt modi:coquit aũt aut sanũ:aut mola cõfractũ.Sanũ aũt aut ablato cortice:⁊ad vnã milij vt panici mẽsurã.xv.aq̃ apponãtur. Ex aqua ita coctum grossum est ac durum ad digerendũ:nec est etiaȝ ventris constipatiuũ:grauat etiã stomachũ:⁊ ex eo integrũ eijcit ad intestina hic etiã grauat:ideo cito egreditur ab eis:hac ergo rõne stipticum non est.Mola autem tritũ coquatur ita:farine mundate decies tantum aque adiungatur:et postq bis vel ter ebullierit:fricatum digitis excolatur:⁊ colamentum suspectum donec durescat excoquatur:sicq comedere vtile est ⁊ ceteris subtilius est digeritq facilius:minus vero stipticum ⁊ durũ est propter substantie absentiam. hec ipse.Sic itaq preparatũ manducetur:et non aliter:quoniam vt Rasis inquit in.xxi. continentis. cap.cxcvj.autoritate Gal.Panicuȝ frigidum est in primo gradu: et

siccum in secundo:⁊ est stipticum ⁊ parum subtile:⁊ nutrit minꝰ alijs granis ⁊ leguminibꝰ ⁊ desiccat vētrem. Et infra autoritate Diascoridis dixit. Panicū est minꝰ nutribile oī alio grano ex quo fit panis. et post aliqua subdit. Et nutrit corpꝰ pauco nutrimēto ꝓpter suā leuitatē:debilitatē:⁊ siccitatem:⁊ ob hoc stringit ventrē:⁊ ꝓuocat vrinam:⁊ hoc est de proprietate sua:et calidi possunt eo vti loco risi:q₂ ꝯstringit calorē:⁊ cū coquitur cū lacte nutrit laudabili nutrimēto:⁊ nō stringit ventrē:⁊ qui nō diligit lac: decoq̄t ipsum cū aqua furfuris simile:⁊ cū oleo amygdalarū dulciū. Et cū est preparatū tali mō:p̄stat bonū nutrimentū:⁊ nō stringit ventrē:⁊ panis q̄ fit ex eo nutrit parum:⁊ stringit ventrē:⁊ ꝯtrahit morā in stomacho et debilitat digestionē. ⁊ de ꝓprietate eiꝰ est cōstringere fluxum ventris:⁊ ꝓuocare vrinā. hec ipse. Ex quibus intelligat̄ qđ et quale sit nutrimentū panici:⁊ quomodo sit ad esum preparandum ⁊c.

¶ Cap. clxxij. ostendit naturam et nutrimentū pisorū ⁊ robeliorum cū ꝓprietatibus eorum.

Pisa que vulgares nostri bisos appellāt vt sentire videt̄ auctor pandectaꝝ species sunt orobi. de q̄bus Gal. i libro de cibis cap. xvj. sic ait. Pisa cōsimile aliq̄d fabis scđm totā substātiā habētia comestaq₃ scđm eosdē modos cum ipsis in duobus his variant̄:quia inflatiua cōsimiliter fabis nō sunt: ⁊ q₂ abstersiuā virtutē non habēt: ꝓpter hoc tardioris sunt digestionis scđm virtutē fabis. Robelie vero vel robile ab eis differre nō videntur nisi in quātitate:qm̄ minores sunt pisis. de quibꝰ Rasis in libro. iij. Almāsoris inquit. Robelie frigide sunt ⁊ sicce:q̄ parū nutrientes malū generāt sanguinē:neruisq₃ impedimentū p̄stant. et in libro xxv. cōtinentis. cap. j. sic etiā de eis scripsit. De pisis vel farculis appellatis Mes: debes eas comedere postq₃ elixe fuerint vehementer vt nō inflent:neq₃ inferant rugitꝰ. Isaac aūt in dietis particularibus sic ait de ipsis. Robelie frigide sūt ⁊ humide in primo gradu:⁊ medie inter siccū ⁊ humidū:quarū cortex stipticus est:a corticibus aūt mundate laudabiles generant cibos: nec inflationē aut ventositatem faciunt sicut fabe. Ad vsum edendi bone sunt in estate ⁊ i calida regione. Item ius ex illis velut et ex faba factum valet ad corizam et ad tussim dolorēq₃ in pectore. cocteq₃ cum ordeo ⁊ crisolacanna aut bletis febres patiētibus prodest que ex sanguine nascunt̄ ⁊ cholera rubea. Qui autē propter diarie refrenationem illas volunt accipere cocta vna aqua effecta ⁊ alia addita admixtis portulace ramis ⁊ succo malorum puniculorum acidosorū et oleo rosarum sumāt:sed hec missa faciamus:cum ad nostrum presens propositum minime facere videantur: haud tamen tenere nos possumus quin aliquando in medicinalia curantia morbos prorumpamus:cum difficile surgat quem moles consuetudinis premit:vt super Johannem inquit Augustinꝰ Magnum enim quoddam est consuetudo in singulis natura vtiq₃ fit:vt scripsit etiā Aristo. in. xxviij. problematum problemate. j.

¶ Capitulum. clxxiij. ostendit naturā et proprietates risi:⁊ quibꝰ modis debeat preparari.

Risi aut rizi: vt malis cos appellare: teste Auerroi in. v. colliget. c. de ciceribus. sunt grosse substantie in caliditate ꝛ frigiditate ꝓpe tēperantiā: ventrē stringūt: ꝛ sunt boni nutrimenti qñ coquuntur cū lacte. Auicen. ſo in. ij. cañ. c. ccccclxix. sic de eis inquit. Risum est calidū ꝛ siccū: ꝛ siccitas ipsius est manifesti oꝛ caliditate sua. Uerūtamē quidā dicūt ꝙ est calidius frumento: nutrimentū ꝑoet multū ad quādā siccitatem declinās. Et cū decoquit̄ cū lacte ꝛ oleo amygdalino: mai⁹ dat nutrimētū ꝛ meli⁹: ꝛ remouet̄ ab eo exiccatio ꝛ cōstrictio quā facit: ꝛ ꝓprie cū3 infundit̄ noctevna in aqua furfuris. Et ipm est ex eis que tarde infrigidant. ꝛ in ipso est constrictio: decoctum ſo in aqua stringit vsq̄ ad terminū ꝛ in spermate efficit augmentū ꝛ ꝓprie si cū lacte decoquatur. Isaac aūt in particularib⁹ dietis de ipsis hec scripsit. Natura risi calida est in pꝛimo gradu: ꝛ sicca in secundo. diuersis tñ modis homines accipiūt ipm ꝛ scd3 vnūquēq̄ modū actio eius in plus minusve mutat̄. Aliqñ nāq̄ illud mola teritur ꝛ farinā ei⁹ velut tritici coquunt: v3 aūt eis qui moꝛsionē patiunt̄ in stomacho ꝛ in intestinis. Sunt ꝛ q̄ integrū coguunt in aq̄: ꝛ hoc v3 ad cholericā diariam. Item alij cū lacte coquunt amygdaleo: ꝛ hoc mō amittit cōstipationē suā: et bñ nutrit: ꝛ bonū sanguinē generat: sperma auget. H3 etiā risu3 ꝓprietatē: ꝙ si cū ipso vel aqua ipsi⁹ lentiginē laues: aufert ipsam ꝛ cutim mūdificat. Hoc quoq̄ fuit Rasis snīa in. ij. Almansoꝛis. ca. ij. dicētis. Risum tēperiei que est inter caliditatē ꝛ frigiditatē vicinū existit. ꝛ ventrē stringit. solitis autem colicam pati nocet. qd̄ l3 multum nutriat: de vētre tñ nō facile descēdit: nisi coquat̄ cū aliquo multi m vnctuositatis habēte: qd̄ qñ cū lacte coquit̄ ꝛ cū zuccaro comeditur: plurimū nutrit atq̄ sanguinē aug mētat. ꝛ in. xxi. continētis. c. cxxiij. sic ait autoꝛitate Diascoꝛidis. Risum est pauci nutrimēti ꝛ constringit egestionem. Et autoꝛitate Gal. viij. subdit. Est difficilioꝛis degestionis q̄ꝫ far spelte ꝛ minoꝛis nutrimenti: sed melioꝛis sapoꝛis. Et autoꝛitate filij Mesue dixit: ꝙ calidū sit in pꝛimo: ꝛ siccū in secūdo: et cognoscitur ei⁹ caliditas a dulcedine sui sapoꝛis: ꝛ nutrit nutrimento bono: ꝛ inflāmat coꝛp⁹ calide cōplexionis: ꝛ est maioꝛis nutrimēti mellica paniculo ꝛ oꝛdeo: ēt trahit moꝛē in stomacho: ꝛ qñ decoquitur in lacte ꝛ zuccaro ꝛ oleo amygdalarū dulcium desuper aspersis minorē trahit moꝛā: ꝛ erit bonū eius nutrimentū. Et si poneret̄ in aqua sulfurea vel simile: aut in lacte recenti per vnā noctē: ꝛ demu3 poneret̄ in aqua: ꝛ coqueret̄ cū oleo amygdalino esset minoꝛis stipticitatis: ꝛ siccitatis. Et volens de eo comedere non delectatur in lacte faciat ipsum bene decoqui cum lacte cartami. Et postea subiunxit. Dico ꝙ pluries fui expertus exhibere risum macilētis calide cōplexionis: ꝛ vidi ꝙ fecit eis magnā inflationē. Qua de re cōcludendū est cum eo ꝙ risum frigidioꝛē habentibus cōplexionē sit magis cōueniēs. Et ideo eis tutius q̄ꝫ ceteris pꝛopinādū ꝛ coctū cū lacte: nisi displicuerit iubēte eodē in. xxv. cōtinētis. c. j. De grano risō dicim⁹ ꝙ debes illud lauare ꝛ infundere in aq̄: deinde ipm coquere cum lacte recēti: et postea comedere sicut ꝛ pꝛefati sapientes voluere: qui in hoc ꝛ in ei⁹

cōplexiōe cōuenerūt oēs pter Haliabatē q̄ in.v.theorice.cap.xv.gra duauit ipm in primo frigidū: et in secūdo siccū cōtra quē est Rasis vt pauloante dictum est experientia. Quare etc.

Cap.clxxiiij.incipit de fructibus pertractare declarando q̄ ipsi nequaq̄ sint mādūcādi rōne parui eorū nutrimenti.

De fructib9 modo dicendū ē vt supra pmisim9. In q̄bus oēs hoies fere summopere delectari cōsueuerūt: nesciētes q̄ paruū et q̄ prauū sit ipsorū nutrimētū: aut q̄b9 cōueniāt q̄busq̄ noceāt: vel quō et q̄n sint assumēdi. Sz q̄plures ppriā sequētes appetit9 et sensualitatis delectationē magis q̄ pprie cōsulētes sanitati: ex fructibus eis gratiorib9 oī spreto medicorū cōsilio: et q̄n et quātū libuerit assumunt: et inde post paucos etiā dies ad malas et pernecātes deueniūt egritudines. Et ppterea q̄ boni et laudabiles: et q̄ fugiendi sint: declarandū est bonarū rerū celeberrima semper desideret agnitio: vt in.xj. Cassiodorus inquit. Sed anteq̄ ad specialē de fructib9 sermonē accedam9: declarem9 in primis q̄ fruct9 minime sint accipiēdi rōne sui pauci nutrimenti: q̄m vt supra declarauim9. Nō viuim9 vt comedam9: sz comedim9 vt viuam9. Uiuere aūt nō possum9: nisi qđ deperditū est et a nr̄o corpe resolutuz: bonis et nutritiuis cibarijs ipm reficiēdo restaurem9: aliter aūt calor innatus humidū radicare q̄breuiter cōsumeret. Qđ igit̄ minime accidat: bonis ac laudabilib9 resumptiuisq̄ cibis necessariū est vti: bonū forte atq̄ solidū p̄bētib9 nutrimētū: quā rē fruct9 p̄sertim: humidi: nec facere: nec id efficere posse cō sueuerūt: cū dicat Ysaac i libro dietarū vniuersaliū.c.xxvj. Oēs fruct9 parū nutriūt: et illaudabiles sunt ī nutrimēto. Parū q̄dē nutriūt pp̄ter teneritatē et mollitiē a mēbris citā. Nō laudabilis vero nutrimēti pp̄ter velocē ɔuersionē in corruptionē putredinis. Et subdit. Ois fruct9 paruissimū et malū dat nutrimētū. Que q̄dē fuit etiā Gal. snia i.ij. Alimētorū.c.vj. dicētis. Uniuersaliter itaq̄ opz de esibilib9 hoiez fructib9 scire rōnē cōem: humidis quidē humidū et subtile efficere id qđ ex ipsis datur corpori alimētū: cum semp sequit̄ et fluxibile et ptrāsiēs totū corpus citoq̄ euacuabile esse per vrinā: et scđm cutim tale. Et infra subiunxit. Pauci alimēti oia talia quales fruct9 edulia dicunt̄ cōgruere a medicis. Idē quoq̄ sensit Rasis in libro.vj. Almansoris.c.xj. dicēs. Olera atq̄ fruct9 vētrē absq̄ magno replent nutrimēto: et in corpore humores crudos gn̄ant et malos. Et in libro.xxv. cōtinētis dixit autoritate Gal. in.iiij.c. de questionibus libri sexti epidimie. Breuis erit vita illi9 pprie q̄ nutrit̄ cū cibarijs modici nutrimēti ad modū olerum et fructuum solidorum corticum. Et postea concludit. Et fruct9 nō sūt sumendi penitus: cuius ratio ex eo Hieronymi super Matheum sic dicente verbo colligi potest. Neq̄ enim fieri potest: vt ex malo bonum: aut ex bono oriatur malum. Non possumus ergo ex comestione fructuum id consequi qđ volebamus: et quod nobis et nostri corporis cōseruationi erat maxime necessarium: et ppterea inutilis eorum esus pronunciand9 est: et vltra hoc periculosus: cum ex ipsis non solum paruum: sed etiam prauum generetur nutrimētū: vt pro

parte visum est. & melius ex sequē ti.c.apparebit. Et ideo cōcludam⁹ q sapiētes sunt qui raro eis vtunt sapientiores aūt qui raro & modice: sapiētissimi vero qui nūq̄: & humidos precipue manducāt.

¶ Cap.clxxv.ostēdit fruct⁹ nō esse manducandos rōne sui praui nutrimēti q̄plura inducētis nocumenta cū quibusdā regulis attendendis.

Oximus.i.c.superiori q fruct⁹ nō erant manducandi sui pauci nutrimēti ratione nūc autē ostendamus q etsi plurimū nutriant adhuc fugiēdi sint ratione prauitatis & malicie suorū nutrimentorum ad febres & ad alias multas infirmitates pducentiū. Et propterea dixit Rasis in libro.xxv.continentis.c.j. Dico q maior pars fructuū est medicinalis: ideo frequēs sumptio ipsorū corrumpit sanguinē. Et similiter Auic.ī.iij.j. doct.ij.ca.vij.de eis inq̄t. Si hoīes aliis regantur rebus: & nō istis.s. fructib⁹ erit eis meli⁹.q̄m oīs res que sanguinē implet aquositate que in corpore ebullit sicut succus fructū: licet ea hora iuuamentū p̄stet: tū ipsum ad putrefactionē parat: & similiter illud qd sanguinem humore implet crudo: lz q̄nq̄ conferat sicut cucumer & alcheret &c. Et infra sic etiā ait. Qui his nutriētibus.s. fructib⁹ multū vtunt febribus sunt apti. Et in primo tractatu.ij.c.xliiij.dixit. Multa aquositas sanguinis ex comestione fructuū aquosorū facit in corpore putredinē: & similiter multitudo humoris crudi pparat ad putredinē sicut qui generat ex cucumere: et citrullo: & piris: & similibus. Hoc etiam sensit Isaac in.v.doc.c.xxvj. cum scripsit. Omnes fructus mala nutrimenta largiunt: & ibidem autoritate Gal. Omnes fruct⁹ par uissimum & malū dāt nutrimentū. Cū eīn digerunt sanguis generat qui facilis est corruptioni putredinis adiungi vnde fructus inflāt: et grossum humorē generāt: & si nō digerent in malas qualitates mutantur: & precipue si post cibū accipiantur quēadmodū sunt horarij. de quibus Gal.in.ij.de alimentis. c.j.dixit. Horarij fructus sunt q̄ nascunt in tpe quarto dierū canicule & qui eo tpe maturant & habent.et presertim hararij dicunt q̄ de facicili corrūpuntur & velociter: sicut cucurbita: & melones: mora: pepones: persica: & similia. Et pterea postmodū inquit. Ab oībus cōsulo abstinere cachochimis eduliis: etsi facile digestibilia aliquibus sint q̄m latet tpe multo prauus in venis chimus ex ipsis cōgregatus qui cū coctione modica ad putrefactionē deuenit febres mali moris operat. Et in lib.de euchimia & cachochimia.c.v. Horarij q̄dē vocati fruct⁹ cachochimi oēs sunt. Si vo corrūpant: i ventre pessimi a q̄bus maxime est cauendū: q̄m vt scribit Auerrois in.vj.colliget.hoīes vitare debēt oēs fructus humidos, & pisces: q̄m sāguis ex istis reb⁹ gñatus est cite corruptionis. Hec itaq̄ tria p corporis & sanitatis ei⁹ conseruatione debent obseruari. Quorū primū vt de fructibus & maxime de horariis iam dictis nō comedamus: quantūq̄ nobis possibile fuerit ab eis abstineamus. Scdm quod pueri precipue ab horrariis et ab omnibus aliis fructibus debeant custodiri et abstineri: dicente Auerroi in.vj.colliget capit. de regimine corporis temperati. Et ab herbis omnibus et fructi-

bus humidis pueri debēt abstine re. Tertiū ab oibus obseruandum est: ꝙ si vllo vnq̄ tēpore anni paucos fructus debemꝰ māducare illud est autūnus teste Rasi in quarto Almāsoris.c.xxvj.sic scribēte. In autumno fructuū comestio minuāda est qnāto plꝰ possibile. Qḋ etiā voluit Princeps in tertia p̄mi doc. v.c.j.dicēs. A fructibꝰ quoq̄ q̄ sūt in illo tēpore.s.autūno sibi caueat neq̄ ex illis multū comedat aliqs ⁊c. Est quoq̄ a studere volētibꝰ: et ab his q̄ i capite patiūtur fructuū comestio fugiēda. Quoniā sui vaporositate sensus ꝑturbāt ⁊ cerebri intellectiuas operatiōes impediūt rōne multitudinis vapoꝝ ⁊ fumorū ascēdentiū: cū nō sit aliq̄d ita vaporosum sicut fructus. vt Priceps inquit Auicē. in. xiij. tertij. tractatu. j.c.xvj. Et vt vnico cōcludamꝰ verbo. Nihil ferme sic ad sanitatē facere videtur: quantū fructꝰ hūidos et putrescibiles dimittere: et laudabilioribus cibis adherere.

¶ Capitulū.clxxvj.ostendit qui bꝰ hoibus fructꝰ minus noceāt: ⁊ in qua hora assumendi sint.

VT in oibus simus proficui: ⁊ nihil in nobis esse debeat ociosuz. vt Theophilus inquit debemus cōsequēter declarare cuz nocumēta ex comestiōe fructuū ꝓueniētia nō sint omnia equalia: q̄ securius: ⁊ q̄ magis cū timore possint humidos fructus māducare: vt ex hoc vnusquisq̄ q̄ graue sit eius peccatum: cū fructus comedit intelligat: summa enim miseria: vt Isidorus ait: nescire quo tēdas. Et propterea dicamꝰ ꝙ quiescentes delicati: ⁊ hoies pauci laboris: ⁊ exercitij senes: ⁊ hmōi longe magis ex fructuū comestione leduntur: q̄ hi q̄ calide sunt cōplexionis ⁊ iuuenes: ⁊ qui plurimū laborare consueuerūt: lꝫ vtrisq̄ noceat inequaliter tñ: vñ exercitatis ⁊ laboriosis hoibus fructus humidi sunt tanq̄ medicine refrigerātes ⁊ eorū corpora humectantes: cū aliquo tñ nō perceptibili nocumento. Quietis vero ⁊ delicatis non sunt medicine: sed tanq̄ venena mortifera cōgelantia: ⁊ diuersimode eorū corpora pernecātia. quēad modū sensit Princeps Auicē. i. iij. j.doc.ij.c.vij. cū ait. Fructus ꝓterea recentes nō sunt boni nisi laboriosis ⁊ exercitatis cholera rubea abundantibus: ⁊ in estate ⁊ eos ante comestionem comedant. Et ipsi q̄dē sunt chrysolomia: ⁊ mora ⁊ melones: ⁊ ꝑsica. ⁊ pruna. Qḋ si alijs regant rebus ⁊ nō istis erit meliꝰ: qm̄ ois res q̄ sanguinē aquositate implet: que in corpore ebullit sicut succus fructuū extra. lꝫ ea hora iuuamentuz prestet: tñ ipsum ad putrefactionē parat: ⁊ similiter illud qḋ sanguinē humore implet crudo: licet quādoq̄ cōferat sicut cucumeres ⁊ hmōi. Et ꝓpter hoc qui his nutrientibus multū vtuntur febribus sunt apti. lꝫ prius infrigident. Et subdit. Et tu q̄dē scire debes ꝙ humori aquoso plerūq̄ accidit vt fiat plus: ⁊ hoc erit cū non resoluet: ⁊ in venis remanserit. Et cū isti exercitijs vti ceperint anteq̄ hmōi aggregentur superfluitates aquose: ⁊ illico cū fructus comederint etiā exercitantur: resoluentur aquositates iste: ⁊ minuet impedimentū qḋ per eas habent quietis autē ⁊ inexercitatis hoc non euenit: quare ab eis plurimum nocumentū recipiūt. Et hoc est qḋ etiā voluit Isaac in dietis vniuersalibus.c.xxvij. cū ait. Oportet vt i comedendis fructibus vt mala cie

baria intermixta caueant oibus tēporibus: nisi cū magnus labor comitat̄:vel itinere nimio:vel estu fatigatur:tūc eñ necesse est tēperari siccitatē sui corporis calorē refregerari:q̄ cum affuerint bonū est fructus humidos dari sicut mora: pruna:vuas:ficus:persica:cucumeres ⁊c. Nō tñ cū exterius refrigeratiuis preparentur.neq̄ȝ aqua frigida multotiēs lauent̄:qm̄ cui nō fuerit nix cōsuetudinaria multum est fugiēda:et si in corporibus iuuenum nō appareat:tñ nocumentū niuis se paulatim adunat:licet ipsi nō sentiant. Et exeuntes a iuuentute:⁊ subeūtes senectutē:multos ⁊ diuersos morbos incidunt: qui incurabiles sunt:⁊ diu inviscetibus permanēt ⁊ articulis ⁊ neruis ⁊c. Qđ etiā sensit Rasis in lib. iiij. Almāsoris .c.iiij.cū inquit. Est etiā obseruandum diligēter.ne q̄s recētibus vtatur fructibus:nisi in die quo multo vsus fuerit exercitio atq̄ȝ in stomacho ardor sentit̄. Est eñ conueniens vt in hac dispositione fructus comedat recentes: sicut sunt ficus:⁊ vue:⁊ pira:⁊ mora:et chrysomilia infrigidata. Et subdit. Postq̄ȝ aūt predictos comederit fructꝰ aliquo interposito spacio:cibum quē dȝ sumere edat. Et fuit hec Gal'.sn̄ia in.ij.de alimētis c.j.dicentis. Fructus vt plurimuȝ sunt malichini:⁊ solūmodo vtiq̄ȝ quis ipsis in profectu vtitur fatigatus ex prolixioribus itineribus et suffocatione vehementi:tunc ei possunt mitigantia quidē ariditatem corporis:infrigerātia autē mediocriter. Et in libro de euchimia ⁊ cachochimia.c.vlti.dixit. Abstinēdū est a cachochimis nisi aliq̄n laborātes hora estatis egeant sanare siccitatē ⁊ caliditatem totius corporis. Idonea eñ illo tp̄e sunt poma:⁊ pruna:⁊ cerasa preassumpta. Sed de citrullo ⁊ melone non multū offerēdū est:sicut neq̄ȝ de melo:popone: ⁊ persicis:⁊ hmōi. Ex q̄bus apparet q̄ nō multā q̄ȝtitateȝ fructuū comedere oporteat etiā laborātes:⁊ q̄ ante alios cibos sumi debeāt:dicēte Almāsore in loco p̄allegato. Fructus etiā si in prandio sumēdi:sūt añ oēm edēdi sunt cibum:nisi sint de his q̄ in stomacho multā faciūt moram:atq̄ȝ tardantur:in quibus est pōticitas et acetositas:vt citōia:poma:⁊ hmōi. Et in.xxv.cōtinentis.c.j.autoritate Bimmasui sic inq̄t. Summarie fructꝰ debes sumere ante cibū:⁊ p̄prie tenues ⁊ lubrificatiuos. Qđ fuit acceptū ex fonte medicine artis Gal'.in.ij.Alimētorū.c.xviij.dicente. Meminisse opȝ huiꝰ qđ est cōe in oibus quecunq̄ȝ cachochima humida ⁊ lubrica ⁊ facile subire potentia comedere ipsa priora aliijs.sic eñ celeriter subeūt ⁊ illis viam faciunt:vltimo aūt sumpta simul corrūpunt ⁊alia:⁊ postq̄ȝ descenderint alterum cibum edant ne forte bono cibo permixti illum secū corrūpant.aut indigestū descendere faciant:quare ⁊c.

Cap.clxxviij.ostendit qui fructus permaxime sint fugiendi: ⁊ quid etiā facere oporteat post laudabilium fructuum assumptionem.

ET si laboriosis iuuenibus calidis ⁊ exercitatis precipue in estate et ante cibum dixerimus fructus cōuenire: nō ē tñ hoc absolute de oibus fructibus intelligendū:sed tm̄ de laudabilibꝰ domesticis mollibus et perfecte maturis:⁊ nō de aliijs existimandū:qm̄ vt Gal'.inquit in li-

bro de subtiliante dieta.cap.x.De fructib⁹ minus tristabūt q̇ leniūt ventrē:sicut mora:pruna:cerasa:et ficus.Que vero tardi sunt transit⁹ peiora sunt oīa.ꝛ maxime si dura corꝑib⁹ sint:de eis em̄ nō est gustā dū:sꝫ gustādū de his q̄ ad reposi-tionē sūt idonea:q̄lia sunt piracitonia:ꝛ vuarū nō pauca gn̄a.Molliora ꝟo magis sunt comedēda duriorib⁹ ꝛc.Qḋ accepisse vr̄ Isaac i.v. doc.c.xxvj.cū ait.Cōstat ꝙ fruct⁹ laudabiliores sunt domestici quorū cortices sunt subtiles ꝛ molles: humiditatē em̄ substātialē mon-strāt subtiliorē ꝛ leuiorē ꝛ cito pe-netrātē venas ꝛ actiōi nature obe diētē.ꝛ subdit.Et iō ficus laudabiliores sūt:ceteris fructib⁹ cortices habētib⁹:ꝛ vue sunt ficub⁹ secūde ꝛ precipue si bn̄ maturescūt. Fru-ctus vero siluestres aut domestici nō maturi nequaꝗ̄ ab eis sumēdi sunt:cū dicat idēꝫ vbi supra. Fru-ctuū peiores ad nutriēdū ꝛ illau-dabiliores fiūt q̇ in arbore nō ma-turescūt. Et post aliqua subiūxit. Fruct⁹ crudi ꝛ immaturi sunt pes-simi ꝛ illaudabiles.ꝛ maxie silue-stres.Et in particularib⁹ inq̇t. As-suefactio ꝑsicorum causa fit febris diurne ꝛ dure dissolui. Qḋ de ceteris fructib⁹ est etiā intelligenduꝫ. ꝛ de his ꝑ maxime q̇ nō sunt ī suis arborib⁹ ꝑfecte maturati.Hec quoqꝫ fuit Gal.sentētia in.ij.alimētoꝝ c.xx.dicētis.cauere oportet pulcerrima genere poma anteꝗ̄ suꝑ ar-borē sint matura: īdigestibilia em̄ sunt ꝛ frigida ꝛ tardi secessus ꝛ ma li chimi cū hoc ꝙ frigidū ꝛ grossuꝫ infallibiliter chimū habēt:quecūqꝫ aūt bene maturata seruātur ad hyemē ꝛ adver ꝛ post ip̄m ꝓficuis-sima fiunt.Fruct⁹ em̄ oīs nō maturatur:nisi ꝓpter caliditatē solis.vt inquit Gal.in.iiij.de simplici me-dicina distinctione.iij.c.ij. Solis enim substātie op⁹ est calefacere: modicūqꝫ desiccare ꝛc.Teste Pto-lomeo ī sui quadriꝑtiti prio.c.iiij. Per eū mouetur oīs res se mouēs: per cum nascitur oīs res nascens: crescitōīs res crescēs:crescit omne foliū ꝛ maturatur oīs fructus: vt etiā ait Hali abēragel in.iiij.c.pri-me partis.Nō igitur vere maturi dicēdi sunt fruct⁹ hi q̇ in paleis:vl' alio modo artificialiter ꝛ equiuoce maturātur.sic itaqꝫ immutari ꝛ sil uestres exercitātib⁹ etiā nō cōmendantur:qm̄ mali ꝛ pessimi sunt nutrimēti.et ꝙ ita sit apparet ꝑ Gal. in libro de euchimia.c.v.sic dicēte. Fructus omnes preter vuas ꝛ fi-cus bn̄ maturas cachocimi sunt ꝛ maxime quicūqꝫ sunt siluestriū ar-borū.Illi quoqꝫ fructus oīno sunt reprobādi.de q̇bus Rasis fecit mē tionē in libro primo suorū aphorif morū.dicēs.Qn̄ arbores maturantur ꝛ venenātur:ꝛ vermes in eis nascunt̄:nō debent fructus earum comedi:qꝛ sunt venena mortalia.ꝛ minus qḋ ex eo accidit est ꝙ putre fit sanguis ꝛ febris mortalis fit. Tales igit̄ fructus fugiendi sunt. ¶ Hec aūt post fructuū comestio-nē sunt obseruāda.s.vt post ipsos illico nec cū ipsis alia cibaria ꝑmi sceant̄:imo vt Rasis inq̇t in libro. xxv.cōtinentis.c.j.autoritate Cot te.Qui comedit fruct⁹ dꝫ post eos velocē motū sequi nullo cibo vten do post ipsos dū nō descēderint ꝛ labant̄:ne īducat̄ de eis ad venas maximū nocumētū.Hoc etiā princeps ait i.iij.j.doc.ij..c.vij.Opꝫ vt q̇ fructus comedit post ipsos incedat:deinde post eos comedat ali-q̇d ad hoc vt labant̄.Et si sitis suꝑ fructuū assumptionē accideret: vi-nū nequaꝗ̄ est bibēdū:dicente eo-dem loco allegato:sed capitu.viij.

Sup cibũ mali chimi bibere vinũ dum cõmedit: aut ante aut postq̃ digeritur est malũ: qm̃ facit maluz chimũ in extrema corpis penetrare: similiter sup fruct⁹ ꝛ ꝓprie melones. Et circa hoc Cõciliator noster mouet dubitationẽ in differẽtia. cxxij. An sup fruct⁹ bibendũ sit an nõ. ꝛ si bibendũ: an aqua vel vinũ. Ad quã respõdens ait ꝙ si sitis valida fuerit ꝛ fortꝫ: erit exhibẽd⁹ q̃litercũq; pot⁹: iuxta sniaꝫ Gal. ꝛ Almãsoris. Si vero sitis nõ fuerit tãta. ꝛ fructus assumpti frigidi fuerint ꝛ humidi: tũc gratia medicine vinũ est exhibẽdũ vetus odoriferũ potẽs qð est calidũ ꝛ siccũ: ꝛ hec fuit intentio Isaac in particu. doctri. dicẽtis. Persica ieiuno stomacho sunt edẽda: ꝛ postea vinum vetus odoriferũ est bibendum. Et fuit etiã Gal. sentẽtia in .ij. regiminis acutoꝝ dicẽtis. Bibãt parũ vini nec aqua mixti cũ q̃ preter cõsuetudinẽ fuerint pransi: nã vinũ tale ꝛ in tãta mẽsura sumptũ alterat ꝛ digerit prandiũ preacceptũ absq; deductiõe ipsius in venas ante id qð ꝛ vinũ opat̃ sup fruct⁹ maxie. Si ṽo fruct⁹ calidi sint ꝛ sicci: aut cõplexio stomachi maxime calida: tũc aq̃ bibẽda ẽ sup eos. Qð ante oẽs sensit Arist. in. xxij. pblematuꝫ pblemate. viij. Si ṽo stomachus frigid⁹ esset: nequaq̃ bibendũ est: aqua em̃ sup fruct⁹ recẽtes bibita preparat intestina colicam ꝛ ꝓprie ventosaꝫ: vt dixit Auicẽ. in. xvj. tertij. tractatu. iij. c. vj. Rõne igit̃ alimẽti vinũ sup fruct⁹ in multa quãtitate nõ est assumẽdũ vt nõ faciat eos in venas in penetrare ꝛc. Et licet cõsuetudo sit in cõtrariũ: tñ dicẽdũ ẽ cũ Gal. in scðo de alimẽtis. c. de cucumerib⁹. ꝙ latet tpe multo pran⁹ in venis chim⁹ ex ipsis ꝯgregat⁹ q̃ cũ in coctiõe modica ad putrefactionẽ deueniet: ꝛ febres mali moris operabit̃. Nullus ergo decipiatur ex hoc ꝙ in presentia nocumentũ nõ ꝑcipiat ex potu vini sup fructuũ comestionẽ: quẽadmoduꝫ aliq̃ dolores intẽtissimos passi sũt ex potu vini sup fruct⁹: aliqui vero mortui idẽ sup ficus bibẽtes: vt testat⁹ ẽ Cõciliator vbi supra. Quare parũ vini gr̃a medicine accipiat̃.

¶ Capitulũ. clxxviij. ponit naturam ꝛ nutrimentũ proprietatesq; angurie dicte batecha.

Declaratis vsq; modo vniuersalib⁹ circa fructuuꝫ comestionẽ obseruãdis: tẽpus est vt ad ꝑticularia descẽdam⁹: obseruãtes qð supra promisimus .s. velle prius de fructibus olerũ ꝑtractare scðm ordinẽ alphabeti. Deinde vero de vnoquoq; fructu arboꝝ sigillatim dicem⁹ vt manifestissime appareat quantũ vnusquisq; eoꝝ minime faciat ad sanitatis cõseruationẽ. Incipiam⁹ ergo ab anguria q̄ ab arabicis batecha: aut melon indus vel saracenicus nũcupatur: dicentes cuꝫ Haliabate in. v. theorice. cap. xviij. Et cuꝫ Auicen. in. ij. canonis. ca. xciij. ꝙ ipsa frigida est in principio secundi gradus: ꝛ humida in fine eius: ꝛ existit in natura cucumeris q̃ cũ nõ digeritur bene: generat coliricam passionem: prouocat vrinam: ꝛ confert lapidi in renibus: cum autem corrumpitur in stomacho conuertitur ad naturam venenosam: oportet ergo vt cuꝫ grauat extrhatur velociter hec ip̃e. Isaac vero ĩ ꝑticularib⁹ dietis sic de ea scripsit. Est ꝛ aliud melonũ genus q̃ palestini vocantur: et vulgariter dicũtur saraceni: humiditas istis minor ẽ ceteris frigidio-

res tamē illis sunt: proide tardiores duriq; ad digestionē ⁊ cōuersionē: dicimꝰ etiā eos corruptioni esse inobediētes: vnde calorē habētibꝰ in stomacho atq; febricitātibꝰ cōueniūt: q2 grossities eorꝫ q̄ frigidis repugnādo febribꝰ e orꝫ ardorē extinguūt. Rasis quoq; i.iij. Almāsoris. c.xx. dixit de ipsis sic. Melones nō dulces q̇ sunt bateche: sitim sedāt ⁊ humectāt atq; vrinā ꝓuocat. Quibꝰ si quis in comestione multū vsus fuerit: colericā patiet̄ passionē. Serapio etiā in. c. de melone magna viridi dixit auctoritate Rasis: ꝙ est fortis humectatiōis ⁊ extinctiōis: ⁊ cōfert febribus adurētibus: ⁊ illi in cuiꝰ corpore oportet vt generet̄ phlegma hūidū ad resistendū humoribꝰ acutis existentibꝰ in stomacho epate ⁊ venis .s. quādo ipsi sunt male qualitatis ⁊ pauce quātitatis: quoniaꝫ hmōi melo non laxat in principio laxatione forti: ⁊ illi quidē q̇ sunt cū hoc debilis corporis ⁊ diminute carnis ⁊ sanguinis quoniā oportet vt in istis ꝑmutemꝰ cōplexione cholore eorꝫ oino. ⁊ q̄uis possemꝰ immutare cōplexionē eius cū rebꝰ acetosis: res tamē insipide in hoc casu sunt cōuenientiores: qm̄ impossibile est quin res acetose incidāt ⁊ subtiliēt: ⁊ hmōi corpꝰ non potest sustinere: q2 si tu assuefacis eis squimbim .i. sirupū acetosum: facis augere in corpore suo maciē ⁊ debilitatē sue virtutis: ⁊ disrumpis stomachum eius ⁊ fortassis inducis excoriationē ⁊ tenasmonē in suis intestinis. Et si tu facis eum assuescere acetosis habētibꝰ stipticitatē: nō ē possibile quin augeas oppilatiōes si adsint in suo epate: ⁊ in poris ⁊ nō humectāt etiā cum hoc: q2 res acetose stiptice desiccāt ⁊ nō humectant: sed res insipide ⁊ maxime habētes grossitiē substātie cū aliqua dulcedine sicut melō dictus: ipse em̄ humectat ⁊ infrigidat cōplexionē: ⁊ generat in epate sanguinē aquosūꝫ q̇ rectificat malitiā sanguinis cholerici q̇ ē in venis quādo miscetur cū eo. Et subdit post ꝙ iste melon frigidior sit alijs speciebꝰ melonū ⁊ tardioris immutationis in stomacho ⁊c. Ex quibꝰ apparet clarissime ꝙ plꝰ pro medicina q̄ꝫ ꝓ cibo batecha sit vtēda ⁊ a cholericis precipue: et ante oēm cibū: dicēte Gal. in li. de dissolutione cōtinua. de his q̄ velociter corrūpūtur in stomacho: est batecha. q̄ si cito nō descēderit d̄ stomacho: ⁊ obuiet humoribꝰ malis cito corrūpitur. ⁊ debet comedi añ cibū ammonēda de stomacho ꝓpter velocitatē descensionis eiꝰ ⁊ lubricitatis viarū in eo q̇ comedit ipsam: nā quādo comeditur post cibū: corrūpitur ꝓpter remanētiā eiꝰ in stomacho: ⁊ relinq̇t corruptū cibū corruptiōe eiꝰ: ⁊ q̄ñ totaliter corrūpitur qđ frequēter euenit ē sicut venenū perniciosum. hec ipse. Quare ⁊c.

¶ Capitulū. clxxix. ostendit naturam ꝓprietates ⁊ iuuamēta capparorū in via nutrimenti.

Capparis scꝫ diuersas sumptes ad medicinā venit: quoniā folijs quādoq; ⁊ radicibꝰ fructibꝰ ⁊ corticibꝰ ipsiꝰ aliquādo vtitur. De fructibꝰ aūt hoc i loco solūmmō dicemꝰ q̇ saliti ad nos deferūtur: ⁊ eos cū aceto p̄paratos añ cibū accipimꝰ. Dicamꝰ ergo de ipsis cum Auicen. in secundo canonis. cap. cxlij. ꝙ natura eius sit calida et sicca in secundo et est resolutiua apitiua et abstersiua ⁊ nutrimentū fructus eius est paruum precipue cum salitur. Et qđ ex ea est humidū: est magis nutritiuum

q̄ꝫ quod

q̃ quod ſiccũ eſt. Quod tñ ex ea ſali-
tum eſt confert patientib⁹ aſma ⁊ eſt
magis conferẽs ſpleni ⁊ duritiei eius
bibita ⁊ more emplaſtri ſuperpoſita:
⁊ multotiens euacuat ex ſplene ma-
teriam groſſam melancholicã ⁊ ſuc-
cedit ei ſanitas qm̃ ſolutione educit
humorẽ crudũ groſſum ⁊ ꝓuocat mẽ-
ſtrua ⁊ interficit ſerpentes ⁊ vermes
in inteſtinis: ⁊ confert emoroidib⁹: et
augmentat coitũ: ⁊ qd̃ ex ea ſalitũ eſt
ante cibum ſumptũ ſoluit. Hec ipſe in
ter alia. Que ẽt ſenſit Auerrois in .v.
colliget dicens. Capparis calidus eſt
in ſecundo ⁊ ſiccus in tertio qꝛ compo
ſitus eſt ex ſubſtantia terreſtri ⁊ fri-
gida ⁊ terreſtri aduſta ignea ⁊ ſubti
li: ⁊ ſignificat hoc amaritudo domi-
nans ⁊ poſt hoc hꝫ proprietatem con
tra vitia ſplenis. Et propterea qꝛ illd̃
qd̃ facit exire cum ſtercore eſt ſangui
neum ⁊ tũc remouet dolorẽ ſplenis: ⁊
hoc idẽ facit in aliĳs humorib⁹ groſ-
ſis: qꝛ educit eos per vrinã ⁊ ꝓuocat
menſtrua ⁊c. Hoc idẽ voluit Iſaac in
particularib⁹ dietis. c. proprio dicẽs.
Cappares calidi ſunt ⁊ ſicci in ſecun-
do quod eorũ teſtatur amaritudo pō
ticitas ⁊ acumẽ. Idcirco incidunt diſ-
ſoluũt ⁊ mundificant ſtomachũ a ſu-
perfluis ⁊ menſtrua prouocant q̃ vti-
liores ſunt ad medicinã q̃ ſm cibum
qꝛ illaudabilis ſunt nutrimenti vtpo-
te cholerici nigriqꝫ ſanguinis genera
tiui: neruos ſtomachi percutiunt: vñ
elixos oportet eos manducare abla-
ta ab eis aqua ꝯditos cũ aceto ⁊ oleo
⁊c. Raſis quoqꝫ in tertio Almanſoris
c.xix. ſic de eis inquit. Oĩa que aceto
condiunt multã ex ipſo acquirũt ſub-
tilitatem: epar quoqꝫ infrigidãt. Cap
paris ideo que cũ aceto condit min⁹
calida eſt ea que in ſalmuria ponitur
oppilationi quoqꝫ epatis: ac ſplenis
congruit. Et in libro .xxiĳ. cõtinentis
c.dclxiiĳ. dixit. Capparis cuꝫ proprie
tate ſua extrahit vermes cucurbiti-
nos ⁊ autoritate Diaſcoridis ait. eſt
malus ſtomacho ⁊ lenit ventrẽ ⁊ ſitiꝫ
infert cuius fructus ſi per .xxx. dies bi
bitur quolibet die i q̃titate tertia ter
tĳ cum vino diſſoluit apoſtema ſple-
nis ⁊ ꝓuocat vrinam ⁊c. Et poſt mul-
ta dixit auctoritate Gal. in libro nutri
menti. q̃ vires capparis ſunt fortes
valde ⁊ tenues: ideo nutrimentuꝫ ip
ſius eſt modicũ admodũ rerum ſubti
lium ⁊ añq̃ ſaliantur ſunt abundan-
tis nutrimenti ⁊ qñ ſaliunt ſi comedũ
tur poſt ipſoruꝫ lotionem nutrimenti
ſunt modici valde: ſed conueniũt ad
excitandũ appetitũ remiſſuꝫ cibi ⁊ ad
acuendum ipſum in ſtomacho: et ad
abſtergendum ventrẽ de phlegmate
⁊ ad emittendũ ipſum per egeſtuꝫ: ⁊
ad aperiendũ id qd̃ fuerit in epate et
ſplene de oppilationibus ⁊ ad illud
mundificandũ: ſed debẽt cõfici in tali
cura cũ aceto ⁊ melle aut cuꝫ aceto et
modico oleo ⁊ ante cibuꝫ. Deinde di-
xit circa finẽ preallegati capituli au-
toritate Bimmaſui capparis corrobo
rat ſtomachum ⁊ appetitũ cibi ſi cõ-
ditus fuerit cũ aceto: tñ non conditũ
cum aceto nocet ſtomacho: deſicat ip
ſum: ſitim infert: ſꝫ abſtergit id quod
in eo fuerit de phlegmate: aperit op-
pilationes in epate ⁊ ſplene prouocat
menſtrua ⁊ confert doloribus ancha-
rũ. Qui oẽs a Ga. vident accepiſſe in
lib. de diſſolutione continua ſic dicẽ-
te. Cappares cũ aceto ⁊ melle qñ co-
meduntur ante cibum abſtergunt et
mundificant ſtomachum ⁊ inteſtina
⁊ aperiunt oppilationes ⁊c. Et in ſecũ
do alimentorum. c.xxxiĳ. Uirtus cap-
paris eſt ſubtilium partiũ ſufficiẽter.
Et ꝓpter hoc nutrimentũ minimum
tribuit in corpus aſſumentium ipſum
ſicut ⁊ alia omnia quecunqꝫ ſubtiliuꝫ
partium. Utimur auteꝫ pro medicina
magis quaꝫ pro alimento fructu plã
te huius: qua de re ipſis nõ ſepius eſt
vtendum.

¶ Cap.clxxx.ostẽdit naturã proprietates & maliciã nutrimenti citrullorum & cucumerum.

Citrulli sunt spẽs cucumerũ idõ de ipsis simul cũ cucumere dicem⁹: et pⁱo cũ Serapione autoritate Gal. sic scribente. Citrullus frigidior est cucumere: & generat chimũ viscosum & humores crudos in venis & accidunt ex esu eius febres antique male: neqʒ prouocat vrinã sicut melon: & nocet stomacho. Quare opʒ qui vult vti eis vt vtat ameos nisi stomachus eius sit valde calidus. Et subiũxit de mẽte habix q aque citrulli & cucumeris cõferant inflãmationi febriũ: & sedat sitim & laxat ventrẽ laxatione bona sine nocumẽto aliquo. & dʒ bulliri cũ zuccaro albo &c. Rabi moyses vero dixit de citrullo: q cũ ei⁹ digestio tardatur: generat humores venenosos. Isaac etiã in particularib⁹ dietis de eis inquit q frigidiores sunt & grauiores cucumerib⁹: frigiditas eñi eoꝝ est in fine tertij grad⁹: ꝑinde grossuʒ generãt phlegma: & neruositati stomachi magis nocẽt cucumerib⁹. Rursus propter suã duritiẽ et frigiditatẽ sunt grossorũ humorũ & superfluorũ generatiui. Quod certificat: q: citrulli morã in stomacho faciẽtes corruptioneʒ & venenosos humores faciũt. Citrulli ergo magis stomacho nocẽt cucumeribus: cucumeres aũt: vt inqt Auerrois in.v.colliget.c.de olerib⁹ sunt frigidiores & minus humidi: & min⁹ prouocant vrinã melonib⁹: sed non corrũpunt ita cito sicut melones. Sed Auicẽ.in.ij.cañ.c.clxxx. scribẽs de eis ait. Cucumer est frigid⁹ & humid⁹ ad secundũ cuius hec sunt operationes: q: sedat caliditatẽ & cholerã: sed ei⁹ chimus est malus preparatus ad putrefactionẽ & ad febres prauas. Citrull⁹ vero lõgioris est digestionis et discurrit in venis crudus: & generat febres chronicas cuius quidẽ nocumẽtũ expellit ameos a vehemẽtia inflationis stomachi. Et infra subdit: q raro digeratur bene. Isaac quoqʒ in particularibus dietis inquit. Cucumeres frigidi sunt & humidi i scdo gradu grossi sunt & duri ad digerendũ & tarde a stomacho descẽdunt: stomacho sunt nociui: et nerrositatẽ eius percutiũt: q: si cibũ in stomacho aliqñ ĩ inuenerint: cũ sui frigiditate eũ seruant crudũ: nec sinũt a stomacho dissolui: sed tamẽ minus stomacho nocẽt q̃ melones: q: cucumeres digestiue inobediẽtes virtuti. faciũt in stomacho laborẽ. Melones vero stomachi substãtiã molliunt: & conuertunt in venenosos humores quib⁹ stomachus percutit. Sed tñ si melones bene digerant: meliorẽ q̃ cucumeres generãt chimũ: q: cucumeris grossus est chimus phlegmati vitreo vicinus. Unde hippocrates. Cucumeres sũt grossi & difficiles ad digerẽdũ & magis q̃ melones vrinam prouocãt: & ventrẽ humectãt. Et hoc est id qd̃ sensit Gal.in.ij.alimẽtorũ.c.v.di. Cucumeres vrinatiuã habẽt virtutẽ sicut pepones: sed minus illis eo q substãtia ipsorũ minus humida sit. Et ꝑpter hoc etiã neqʒ corrũpunt facile in vẽtre sicut pepones. & in lib.de euchimia & cachochimia.c.v.di. Citrulli melones & melopopões sunt fruct⁹ quorũ nullus est euchim⁹. Si aũt hec nõ cito subeũt corrũpunt scd̃m ventrẽ in eũ qui fit ex eoꝝ corruptione humorẽ: & propinquũ mortiferis pharmacis operant. Rasis vero in iij. Almãsoris.c.xx.de ipsis hec tãtũmodo scripsit. Cucumeres et citrulli frigidi sunt qui & sitim auferũt: & stomachũ infrigidãt atqʒ vrinam prouocant. Et in.xxiij.cõtinẽtis.c.dcxj.dixit autoritate Ruffi in li.regiminis de cucumere hortensi. q substãtia melonũ

est tenuior: sed substantia immatura melonis est grossior et hꝫ in se vires abstersiuas ꝛ incisiuas: ꝛ ideo prouocat vrinã ꝛc. Et infra autoritate Bimmasui sic ait. Cucumeres ꝛ citrulli sũt frigidi ꝛ humidi in fine scdi gradus: sed peior ipsorũ est citrull⁹: qꝛ generat in stomacho phlegma viscosum: ꝛ procedit de eo ad venas humor crudus: ex quo quotiẽs abũdat fiunt febres chronice: ꝛ nõ prouocãt vrinã ad modũ melonis: ꝛ velociter corrũpunt in stomacho: ꝛ comedẽs ipsos affluẽter dꝫ vti amcos ita tñ ꝙ ipsi⁹ stomachus nõ sit inflãmatus ꝛ qui patitur sincopim ex caliditate: olfatio citrullorũ est cõueniens cũ ꝓprietate ipsorũ. Quare cõcludamus cũ eodẽ Rasi in quarto suorũ aphorismorũ sic scribẽte. Cucumer frigid⁹ bonus stomacho. s. calido: ꝛ meliores sunt saraceni ꝗ̃ gallici proprietatẽ habent remouendi cholerã. Et ideo pro medicinis eis vtamur.

¶ Cap. clxxxi. ostẽdit naturas ꝓprietates ꝛ iuuamẽta cucurbite in via solũmodo nutrimenti.

Auerrois in. v. colliget. c. de herbis ꝛ oleribꝰ sic scripsit. Cucurbite: q̃ in arabico dicuntur hula: sunt frigide ꝛ humide aquose: ꝛ talẽ humorẽ generãt. ꝛ dicit ꝙ sunt apte recipere corruptionẽ in stomacho et habẽt malã alterationẽ: sicut fit in reb⁹ humidis nõ habẽtib⁹ stipticitatẽ terrestreitatẽ nec põticitatẽ: qꝛ sunt solũ aq̃ ꝛ assimilam⁹ ea moris: nec cucurbite isti⁹ regionis sunt tales: sed dure digestionis ꝛ grossioris nature: ita ꝙ nõ pñt rectificari nisi cũ multa decoctiõe ꝛ ꝗ̃ hoc sunt multũ mali chimi: ꝛ adhuc infrigidãt et humectãt eo ꝙ nõ habẽt virtutẽ cito exeũdi cũ nullã habeãt abstersionẽ. Qđ nõ min⁹ sensit hali. in. v. theo. c. xviij. Et pñceps Aui. i. ij. cañ. c. clxxix. dixit. Cucurbita est frigida ꝛ humida in. ij. ꝛ illa q̃ est elixata nutrit aliquãtulũ: ꝛ est velocis descẽsiõis si nõ corrũpit̃ ante digestionẽ propter cãm aliquã: ꝛ nõ generat̃ ex ea humor malus. Sed si corrũpit̃ in stomacho ꝛ miscet̃ ei humor mal⁹: est tarde cõsistẽtie sicut reliqui fruct⁹ ꝛ humor q̃ ex ea generat̃ est insipid⁹: nisi dñet̃ ei aliq̃d qđ sibi sit cõmixtũ. nam si cũ citonijs cõmiscet̃ humor ei⁹ est illaudabilis ꝛ subdit. Uerũ nocumẽtũ qđ ipsa affert colon duplicat̃: de proprietate quidẽ eius est ꝙ generat̃ ex ea nutrimẽtũ homogeneũ ꝛ qđ ipi associatur. nã si comedat̃ cũ sinapi. generatur ex ea humor mal⁹ stipticus acris ꝛ si cũ sale generat̃ ex ea humor salsus. ꝛ si cuꝫ stipticis generat̃ ex ea humor stiptic⁹ ꝛ est oĩo nociua quibus dñatur melãcholica ꝛ phlegma ꝛ bona cholericis. Uerũtñ nocumẽtũ qđ affert colon maximũ est: et in fine eiusdẽ capituli iterũ dixit Ipsa vehemẽter nocet intestinis ꝛ colon ꝓprie. ꝛ propter hãc cãm colirici: ꝛ q̃cũꝗ alij qui colicã pati consueuerũt: ei nõ approximẽt. Isaac quoꝗ in particularibus dietis sic inquit de ea. Cucurbita frigida est et humida in scdo gradu: phlegmaticũ generat chimũ: proinde cholerice nature cõuenit ecõtra vero frigidis nocet: ꝛ cholericis melior est ꝗ̃ sanguineis: qꝛ ei⁹ humiditas stomacho humectat: ꝛ sitim cholericorũ humorꝫ extinguit: similiter debemus eã intelligere esse nociuã phlegmaticis plusꝗ̃ melãcholicis. Que q̃dẽ melior est cholerico si hoc modo det̃: coquat̃ in coctaneis ꝛ succo maligranati aut vue agrestis: aut cũ succo malorũ citrinorũ: aut cũ oleo amigdaleo: aut oleo: onfacino condiatur. Phlegmaticis vero sic datur elixa in aqua ꝛ ab aqua expressa cum sinapi pipere et apio et menta: vtilius datur cum

eorum' caliditate temperet:⁊ tūc chi-
mum generat calidū ⁊c. Rasis vero in
iiij. Almansoris.c.xviij.inquit de ipsa.
Cucurbita frigida est ⁊ humida:que
stomacho mala existens appetitum
destruit:sitim quoq₃ sedat:⁊ epatis ⁊
stomachi ardorē extinguit si in eis qñ
abūdat calor.⁊ in.iiij.lib.suorū apho
rismorū inquit. Et si ex cucurbitis ni-
mis comedat tenasmū generat:sed si
aceto ⁊ alijs preparetur melioratur.
⁊ in.xxiiij.continentis.c.dcx.dicit auto
ritate Gal.in.vij. Si comeditur cucur
bita generat humectationem in sto-
macho:⁊ incidit sitim.⁊ dixit in libro
nutrimenti Cucurbita cruda horribi-
lis est:⁊ eius nocumentum in stoma-
cho est magnū ⁊ vidi quendā come-
dentem ipsam ⁊ sentientē in suo sto-
macho ponderositatē ⁊ frigiditatem
⁊ passus nauseam inde ⁊ vomitum:⁊
nullum medicamē confert huic vitio:
sicut vomitus. Sed elixa cū humidi-
tate nutrit. ideo nutrimentū eius est
modicū ad modū omniū ciboꝝ q̄ ge
nerant humorē aqueū ⁊ tenuem ⁊ de
scēsio eius de stomacho cito fit ex hu
miditate de qua diximus ⁊ ex lubrica
tione plana que est in ea. Sed qñ di-
geritur humor eius:non est malus ni
si p̄cedat eū corruptio ante digestio-
nem ipsius:⁊ corruptio accidit ei aut
artificialiter: aut ex humore malo in
stomacho:sȝ ex tarditate eius in sto-
macho fit corruptio sicut de omnib⁹
alijs fructibus humidis si tardant in
stomacho ⁊ non descendūt cito sola:
ex ea generat humor crudus:⁊ si cuȝ
alio generat exinde humor iuxta sa-
porem illius rei cū quo componitur:
qꝛ alteratur ⁊ assimilat ei:⁊ si come-
datur cū sinapi gñatur exinde humor
acutus cum caliditate manifesta:⁊ si
comeditur cum salito gñatur humor
salsus.⁊ si cū rebus stipticis gñatur
inde humor stipticus. Et dixit etiam
vbi de moris locutus est:ꝙ cucurbita
licet minoris nocumenti sit q̄ȝ alij fru
ctus estiui:quotiens nō descendit de
stomacho velociter corrūpitur ita ma
leq₃ꝙ exprimi non pōt. Uerba aūt Ga.
vt in nostra translatiōe habemus in
lib. de euchimia.c.v.hec sunt. Cucur-
bita inculpabilis est sola horarioruȝ
fructuū:sed si ipsa corrumpat in ven-
tre cachochimia satis fit sicut ⁊ mora
quare pro omnibus minime videt cō
mendanda ⁊c.

¶ Cap.clxxxij. ostendit naturam
nocumenta ⁊ perniciosa pericula
ex fungorū comestione prouenien-
tia:⁊ qui eligendi sint:⁊ quomodo
preparandi ⁊c.

Licet fungi in nume-
ro radicū a Gal. repo
nant in lib. de subti-
liante dieta .c.ix. vbi
dixit:ꝙ oīm radicum
esibilium pessimi sint
fungi:quāobrē cū fructib⁹ olerū mini
me forēt reponēdi. qꝛ tñ poti⁹ terre fru
ctus q̄ȝ radices nobis esse vident: iō
de ipsis hoc in loco existimauim⁹ scri
bendum:cū plus etiā his q̄ȝ alijs fru
ctibus assimilent:⁊ ei⁹ nature appro
pinquēt. Dicamus ergo de eis ꝙ qꝛ
pessimi sunt. vt Ga. ait vbi supra:⁊ ad
comedendum valde periculosi. teste
eodem in li. de euchimia.c.j. sic dicen
te. Uidi deniq₃ quosdā quidē propter
fungoꝝ esum mori quosdā ꝟo ꝓpter
conij vel ferulaꝝ:paucos vero ex eis
vix saluari:iō dimittendi sunt potius
q̄ȝ assumendi vt eoꝝ nocumenta ne-
quaq̄ȝ percipiamus. Quoꝝ cā euidēs
est ex his q̄ scripsit ipse ēt loco allega
to:lȝ post multa cū inq̄t. Oīm autem
eduliorū' fungi hñt frigidissimū ⁊ vi-
scosum simul ⁊ grossum chimū: inter
quos aboletis solū nullus notat mo-
ri:colicā tñ ⁊ hi q̇busdā attulerūt nō
digesti. Ab alioꝝ vero fungoꝝ esu:q̄
dam:quidē mortui sunt: quidā vero

venerũt prope mortẽ diarijs aut colicis oblati: aut suffocati periclitãtes. A quo sumpsit Aui.i.ij.cañ.c.cclxxv. dicẽs. Fungi frigidi sunt in fine tertij grad⁹: ꝛ humidi in pricipio ei⁹: ꝛ ideo generãt humorẽ grossuz malũ: ꝛ eoꝝ rectificatio est vt elixenꝶ: ꝛ ponanꝶ cũ eis pira humida ꝛ sicca ꝛ ozimũ montanũ: ꝛ bibatur sup ipsos vinũ purũ.s. gratia rectificatiõis ꝛ nõ alimẽti: qm̃ vt in.iij.j.dixerat. Sup cibũ mali chimi vinũ non est bibendũ: q: facit malum chimũ in extrema corporis penetrare. Deinde prosequiꝶ eos detestãdo dicẽs. Fungi generãt stuporem et apoplexiã. Et accidit ex illis qui non interficiũt prefocatio ꝛ proprie interficientib⁹: ꝛ accidit etiã ex illis qui non interficiũt colirica passio qñ multiplicãtur: ꝛ sunt difficilis digestiõis. ꝛ mali nutrimẽti: ꝛ faciũt possidere difficultatẽ vrine. et subdit de eis. Sũt q̃ sunt mortiferi: ꝛ sunt illi q̃ nascunꝶ in vicinitate ferri eruginosi et rerũ putridarũ aliarũ. aut in ꝓpinquitate mãsionis reptiliũ venenosorũ: aut apud aliquã arborẽ quarũ propriũ est vt corrũpat fundos q̃ apud eas nascunꝶ sicut oliue: ꝛ de signis quidẽ eorũ est ꝙ super eos humiditas viscosa putrefacta ꝑcipitur: ꝛ cito aduenit eis alteratio ꝛ putrefactio ꝛ prouenit ex ipsis cõstrictio anhelitus ꝛ sincopis: cura eorũ est cũ incisiuis ꝛ oximelle cũ calamẽto ꝛc. et qñq; interficiũt statim ꝛ ꝓpterea dixit Rasis in.iij. Almãsoris. c.xviij. fungi tuberib⁹ sunt valde deteriores: quoꝝ quidã hominẽ strangulant atq; occidunt. Qui aũt ex illis homini existũt in corpe viscosum generãt phlegma. Et rõ est: q: vt scripsit Isaac in.v.d.c. xxviij. autoritate Galie. fundi in terra sicca nati sunt ꝛ pluuiali aqua enutrita. in terra itaq; molli nascunꝶ ꝛ aqua quieta putrida nutriunꝶ. vnde Galie. Oia inquit nascentia in sapore vel in acumine nõ apparẽtia vl' aliquo alio sapore naturaliter sunt ceteris peiora sicut fungi qui sunt peiores ꝓpter terre malignitatẽ ꝛ corruptionẽ humorum quib⁹ nutriũntur. Sunt ergo pessimi: ꝛ maxime si iuxta oliuã nati fuerint: quia oliua grossitiẽ ꝛ viscositatẽ dat eis. ꝛ in.p.d. similiter ait. Fungi frigidi sunt ꝛ humidi in tertio gradu quod mollitie suiq; humiditate testificãtur. Mortiferi grossam habent vẽtositatẽ: ꝛ humiditatẽ viscosam digestioni inobediẽtes: vnde illaudabiles sunt: vt pote tumorosi: ideo bonũ est vt oino fugianꝶ. Immortiferos vero comedere volentes eorũq; nocumentũ nõ timẽtes: elixẽt atq; piris aut calamẽto misceãtur. Quarũ iure expresso in alia aqua recoquãtur: ꝛ cũ pipere: earui: zinzibere: calamẽto: origano: ꝛ similib⁹ condiãtur ꝛ esui tribuãtur: ꝛ in fine merũ vetus potetur. Et qui frigidi sunt natura accipiãt in fine eorũ zinziber conditũ: diaciminũ diatrium pipereon: tiriacã: mithridatũ: ꝛ hmõi. Rasis quoq; in.xxij. continẽtis. c.dlxxxiiij. dixit de eis autoritate Ga. in lib. nutrimentorũ Bonus fungus ꝛ innocẽs frigidi nutrimẽti est ꝛ q̃ abũdanter de eo sumit in eo generat humorẽ grossum malũ ꝛ plures eius species sunt mortifere: ꝛ vidi quẽdã passum fuisse de eo strictũ anhelitũ sincopim ꝛ sudorẽ frigidũ ꝛ saluatus est cũ studio cum rebus incisiuis: cũ sirupo aceto ꝛ mẽtastro cocto i eo supaspersis super eũ spuma ꝛ burac: vnde euomuit ipõs fungos: qui trãsmutati fuerunt ad humorẽ malum grossum ꝛ frigidum. Nostra aũt translatio prealegati textus tot ꝛ tãta nõ habet: sed id tantũ quod supra circa p̃sentis capituli initiũ adduxim⁹. Ex quib⁹ omnibus hanc possumus elicere conclusionẽ: ꝙ tutissima res sit ob iam dicta fungos dimittere.

¶ Cap.clxxxiij. ostẽdit naturã pro

prietates et nutrimentũ tuberum que tartufele dicuntur.

Volẽtes ordinẽ alphabeti obseruare, nõ esset hic de tuberibus scribendũ: sed qr fungis in omnib⁹ fere suis operationib⁹ assimilant: ppterea nõ videt nobis irrationabile d ipsis imediate scribere post fungorũ determinationẽ: et vt legẽtes de eis iuxta positis facil⁹ valeãt virtutes ipsorũ intelligere. Dicam⁹ ergo cũ Principe nostro in.ij. canonis.c.d.cxcij.sic scribẽte. Tubera sunt ex substãtia terrea pl⁹ et aquea min⁹: et ĩ ipsis est arietas et subtilitas pauca: et sunt priuata sapore: et meliora eorꝫ sũt arenosa alba in qb⁹ nõ est odor mal⁹. Et que ex eis sunt sicca deteriora sunt humidis: et illa qdẽ q̃ elixant post excoriationẽ et scissionẽ cũ cultello cũ aqua et sale: deinde coquunt cũ oleo et almuri: et specieb⁹ cõdiẽtib⁹ sũt meliora. Et deteriora eorũ genera sunt fungi: et p prie cũ nascunt sub arborib⁹ et in terra mala sunt grossa valđ: et prebẽt nutrimẽtuꝫ grossuꝫ melancholicũ: et nõ appropinquat eis in hoc aliqd. Et eorũ quidẽ tyriaca ẽ vinuꝫ puruꝫ: et species cõdientes assumere. Et si elixẽtur deinde coquant: et cuꝫ eis cõdiant. generat ex eis nutrimẽtuꝫ grossum nõ maluꝫ: verũtamẽ saporẽ nõ habẽt: et timetur ex eis paralysis et apoplexia: sunt tarde digestiõis ĩpediẽtia et grauãtia stomachũ: et sunt grossi chimi. Et subdit ꝙ Gal. in quodã loco ait. ꝙ nõ sint mali chimi: faciũt tñ incurrere colicaꝫ et difficultatẽ vrine. Ego autẽ inueni Gal. in li. de euchimia de ipsis sic scribentẽ. Moderate autẽ est pachichimuꝫ et vocatur iduũ.i.trifula: nõ tñ ẽ cachochimũ. Hec est series verboruꝫ ei⁹ put in nostra habem⁹ trãslatione que nihil de colica facit mẽtionẽ: attamẽ credendum est principi: cũ rõ dicti sui sit in p̃optu. etiã p verba Gal. in libro de subtiliante dieta.c.ix. sic dicentis. Quid aũt oporteat dicere de oleribus quorũ nõ solũ radices: sed etiã pductiones et folia phlegmaticũ generant humorẽ: sunt autẽ de hoc genere trifule: attamẽ quecũqꝫ in arena et minus humida cõsistũt terra: deficiũt a malicia fungorũ etc. Generãdo aũt phlegmaticũ humorẽ et colicã facile poterunt causare: vt ei recte imposuit Auicẽ. Qđ similiter cõfirmatur p Rasim in.iij. Almãsoris.c.xviij. sic dicẽtẽ. Tubera frigida sunt et grossa: phlegma quoqꝫ generãt crudũ: que aũt ex eis roborẽ habẽt mala existũt: quorũ multa comestio colicã generat: nec ẽt absqꝫ calidis sũt edẽda ꝯdimẽtis: fungi tñ tuberib⁹ valde sunt deteriores. Et in.xxiij. cõtinẽtis.c.cccccclvj. idẽ dixit autoritate Galie. Bimmasui Cum et reliquorꝫ pluriũ antiquorꝫ: quorꝫ dicta eadẽ sũt cũ supiorib⁹: et iõ ob tedio sã plixitatẽ ea nõ adducem⁹: id tñ nõ ptermittam⁹. qđ ipe Rasis inqt i.xxv. li. eiusdẽ.c.j. de tuberũ p̃parationeverbis istis. Si elixa fuerint in aqua: sale et origano: aut in oleo et ossa fetida annihilabit id qđ generãduꝫ est de eis ĩ stomacho de phlegmate viscoso: et similis cõditio debet fieri in fungis. ꝙ si inuenit post comestionẽ ipsorũ ponderositas: debes bibere de vino simplici: aut de aqua mellis: aut de tyriaca dragmã vnã: et ea ppter hmõi res a nobilissimis viris: quibus precipue hũc nostrũ librũ scripsim⁹: minime debent mãducari: eo ꝙ eorꝫ cõplexiones sunt vt plurimuꝫ delicate: et stomachi ipsorũ debiles tubera fungos et talia grossa bene digerere nõ valentes. quare fugiant ipsa.

¶ Cap. clxxxiiij. ostẽdit naturã melonũ et pprietates eorꝫ in vsu nutrimenti: declarando qui eorꝫ deteriores: et q̃ nouici minus existant.

Melões dicti a Gal.in.ij. de alimẽtis.c.iiij. melo popones inter reliquos oleruꝫ gr tiores haben tur: quorũ due sunt spe cies. Aliqui eñ oblõgi qui ꝓprie melopopões dicunt a Gal. vbi supra. Quidã vero alij rotũdiores sunt ꝛ dulciores: q̃ pepões ab eo ꝛ ab oĩbus nuncupant. Ideo dicam⁹ de na tura ꝛ ꝓprietatib⁹ vtriusq̃. ꝛ primo cum Auerroi in.v.colliget.sic de her bis ꝛ olerib⁹ dicẽte. Melones sunt fri gidi multe humiditatis: ꝛ habent ab stersionẽ. ꝛ prouocãt. vrinã: ita ꝙ dici tur ꝙ q̃ vtitur multũ brodio eoruꝫ est cautus ab egritudine arenarũ. halia bas autem in.v.theorice.c.xviij.sic de ipsis ait. Melõ frigidus est ꝛ humid⁹ in scdo gradu: cito a stomacho descen dit: vrinã prouocat: ꝛ post pauca sub iunxit. Celeris eñ est corruptionis in stomacho celerisq̃ alterationis in ea que in stomacho ĩuenit. ꝛ ait Gal. ꝙ si in stomacho corrupt⁹ fuerit veneno primuꝫ est hec ipse. hoc etiam sensit Auicẽ: in.ij.canonis.c.de batheca: cuꝫ sic ait. Melõ est melioris humoris q̃ batecha: ꝛ ei⁹ caro est digestiua ab stersiua ꝛ ꝓprie eius semẽ. ꝛ matura ꝛ immatura ambe sunt abstersiue. et cõuertit eius caro ad quẽcũq̃ humo rẽ in stomacho inuenit: ꝛ est ad phle gma vehemẽtius decliuis q̃ sit ad cholerã ꝛ q̃ ad melãcholiam: ꝛ non cõuertitur velociter: id est nõ cito dige rit. Et ꝙ ita intelligẽdus ꝛ exponẽd⁹ sit: patet per ipsuꝫ dicentẽ infra. Me lo est tarde digestionis nisi quãdo co meditur cũ eo qd̃ est interius eius. ꝛ ipsius quidẽ nutrimẽtuꝫ est rect⁹ ꝛ ei⁹ humor est cõueniẽtior: oportet prete rea vt cibuꝫ nõ sequat aliuꝫ: ꝛ demuꝫ circa finẽ capituli dixit. Et melo q̃deꝫ est minoris ꝓuocatiõis q̃ batecha: et ẽ magis abstersiu⁹. ꝛ velociores descẽ siõis pcipue q̃ ẽ mellis id ẽ dulcis valdẽ cũ aũt corrũpitur in stomacho cõuer titur ad naturã venenosam: oportet ergo vt cũ grauat extrahatur veloci ter. Exꝫ dulcius de ipsis scripsit Isaac in particularibus.d. dicẽs. Melones estiui duob⁹ modis sunt rotundi et lõ gi. vterq̃ vero frigidus est ꝛ humid⁹ in medio scdi gradus: rotundi vero vi scosiores ꝛ grossiores sunt. Causa eñ rotunditatis est hec: liquor eoruꝫ q̃ viscosus est ꝛ grossus natãdo in sup ficie diuidit se circa latera. Lõgorum vero liquor q̃ subtilis est ꝛ aquosus: effluit ꝛ discurrit inferius: idcirco ipsi elõgãt ꝙ testificat ĩhmõi rõne Sapor eñ rotũdi aliquãtulũ dulcedini vici natur: lõgi vero sapor quasi aqua est sapide dulcisq̃ rei grossitudo ꝛ visco sitas dominat: vnde longus minus nocibilis est parumq̃ colatiu⁹ mũdi ficatiu⁹. rotundus autẽ nocibilior et magis colatiu⁹ ꝛ vrine prouocatiu⁹ arenã ꝛ lapidẽ a renibus ꝛ vesica ex pellit. qd̃ ei⁹ saporsitas: testatur. vide mus enim corpora ab eis fricata ab omni mundari sorditie vtriq̃ tamen ad corruptionem parati sunt. Mutan tur etiam in humorum qualitatem in stomacho existentium siue choleri ci siue phlegmatici sint. Idcirco sto macho nocent eiusq̃ neruos mollifi cant: eiusq̃ lubricitateꝫ prestant. Qd̃ si cibum in stomacho inuenerint: mi scentur cum eo ꝛ causa lubricitatis ci bus egreditur prius q̃ coquatur: in intestinis etiam rugitum ꝛ inflatio nem ventositatẽq̃ faciunt: ꝛ nonnum q̃ vomitum ꝛ abominationem: ideo q̃ manducentur ante omnem cibum stomacho ab humoribus inanito: nec alius accipiatur cibus quousque ipsi videantur esse Digesti. Si sic enim accipiantur digestioni obedi unt: ꝛ bonis chimis assimilantur: li cet eorum conuersio phlegmatica sit quibus econtra datis frigidi et pes simi ex eis generantur humores. fiũt

q causa malarū generandarū febriū maxime cholericis et calidis naturaliter: quod fit ob sue velocitatē cōuersionis et mutationē sui in cholericū humorē: sed vt nocumētū eorū auferat: dentur in fine eorū oxiacara: maratrū mastix: phlegmatice cōplexionis homines accipiant oximel zinziber conditū aut diaciminū et parū bibant vinū. Cōcludamus ergo cum Auicē. in xiiij. tertij. c. xx. sic dicente. Nō est malum pro epate calido sumere melōes duros parue dulcedinis. Uerumtamē qui colicā pati cōsueuerūt ab eo abstineant: qm̄ vt idē ait in. xvj. eiusdē trac. iiij. c. xxviij. Melon dulcis ante cibū in dispositione sanitatis est nociuus plurimis colicarū. Melon etiā dulcis propter vehementiā sue prouocationis p̄ducit ad igrossationē sanguinis: teste eodē in prima quarti trac. secundo. c. lxv. et ideo confert cholericis. Hoc quoq sensit Gal. in secundo de alimentis cū dixit. Natura peponū est frigidior cū humiditate sua copiosa et abstersiuum aliquid habēt propter qd̄ et mouent vrinas: et secedunt stercus magis cucurbitis et cetera. Deinde subdit. Pepones parum operantur chimū in corpore. et magis quando nō bene digeruntur: et cholericos facere cōsueuerunt et corrumpi et ad vomitū idonei et amplius comestū sup ip̄m aliqd eucchimorū eduliorū. Et p̄pterea ipse iterū dicebat in lib. de euchimia. c. v. Citrulli melones et meloppōes sunt fructus: quorū nullus est euchimus: et si nō cito subeunt corrūpunt scd̄m vētrē in eū qui fit ex eorū corruptione humorē et propinquū mortiferis pharmāticis operant. A quo Rasis in. iij. Almansoris accepit. c. xx. dicens. Melones dulces velociter in cholerā conuertunt rubeā. alij v̄o sitim sedant et humectant: atq vrinā p̄uocant. quibus si quis in comestione multū vsus fuerit: colericā patietur passionē. et propterea dixit in. xxv. cōtinētis. c. j. Post comestionē melonū sumere debes de thubere et zizibere. et si fuerit calide cōplexionis: post comestionē ipsorū sumere debet in potu de sirupo aceto so. Procurandum est itaq vt tāta ex eorū quātitas assumatur quod digeri possit et cito subire: ne i stomacho corrumpātur: obseruādo que de mente Isaac et aliorū supra diximus. De melongia v̄o quā nō vtimur. et quia ab oibus antiquis est reprobata: nō scribemus: sz ipsam tanq̄ inutilē et fugiēdam et re ipsa et pertactione relinquamus.

¶ Capi. clxxxv. icipit p̄tractare de fructibus arborū: declarando quibus naturis humidi siue recētes: et quib⁹ cōplexionib⁹ sicci fructus conueniant.

Ostq̄ de fructib⁹ olerū vt p̄miseram⁹ sermonē cōpleuimus: reliquū est vt de fructibus arborū in presentiarū agamus consuetū ordinē alphabeti obseruando: vt sine querendi labore determinatio. et capitulū vniuscuiusq fructus facile inueniat: nō aliter de humidis et de siccis sepatum faciētes sermonē: sz d ipsis iuxta eorū initia et p̄ut cōtingerit: loquemur: hoc tn̄ prenotantes q sicut humidi fructus phlegmaticas habētibus cōplexiōes incōuenientiores sint q̄ cholericis: sic et sicci ecōtrario. Et idē de stomacho pariter est intelligēdum. Qui enim stomachū frigidū et humidū hn̄t: non tm̄ a siccis q̄tū ab humidis fructibus ledunt. Cui⁹ rō hec est: qr frigidi fruct⁹ et humidi vt oēs ferme recētes existūt: vt de melonib⁹ dixim⁹: frigidum stomachū et humidū itrātes: et eū phlegmaticis humoribus repletū inueniētes: cōuertunt in cōsimilē eorū naturā

scꝫ in frigidos ꝛ humidos humores: cũ in habẽtibꝰ symbolũ facilioꝛ sit trã sitꝰ: vt dixit Aristo. in libro de generatione ꝛ corruptiõe. ꝛ Auicẽ. in. ij. i. c. de signis cõplexionũ cũ sic iqt. Cõuersio i genere ꝓportionali est facilioꝛ cõuersione ad cõtrariũ. Sic ꝛ fructus sicci ꝛ hi precipue q̃ vnctuositatẽ habẽt: facile in stomacho calido in fumositateꝫ ꝛ in cholerã permutãtur: ꝛ ideo nõ ita cõueniunt cholericis sicut phlegmaticis. sicut ecõtra de humidis ꝛ recentibus diximus: ꝙ magis cholericis q̃ aliijs cõferãt personis. Et ꝙ ita sit: patet per rõnẽ preadductã. Et per autoritatẽ Isaac in. v. d. c. xxv. dicentẽ. Qui furctuũ grossorũ ꝛ siccorũ ꝛ durorũq; corticuꝫ sunt: cortices molles ꝛ teneros habẽtibꝰ peiores sunt. qꝛ duricies ꝛ grossities corticuꝫ substantiã grossam ꝛ terrestrẽ ostendunt ꝛ in stomacho durã digeri ꝛ velociter ad fumositatẽ cõuertibilẽ in stomacho sicce cõplexionis manito: citoq; cõuertitur in putredinẽ ꝛ ventuositatẽ in stomacho frigido maxime ciba pleno. deinde subdit. Omnis fructꝰ grossi corticis terrestris nõ caret oleositate ꝛ vnctuositate naturaliter: vnctuositas autẽ ꝛ oleositas ad cõuertendũ in fumositatẽ ꝛ in gñã cholerica sunt procliuia et in putrudinẽ ꝛ in gñã venenosa ꝛ propterea cõcludit deinde. Qui fructuũ cortices habẽt duros ꝛ siccos: peioris sunt nutrimẽti sicut amigdale ꝛ nuces ꝛ nucicule ꝛ similia. ꝛ maxime si sint siluestres: qꝛ sũt sicciores ꝛ ad digerẽdũ duriores: quanto igitur fructꝰ sic ci antiquiores fuerint tãto deteriores existũt. qꝛ continue vnctuosiores fiũt vt de admigdalis nucibꝰ festicis ꝛ huiusmodi est videre: que cũ inueterãtur rancide fiunt ꝛc. et ideo in stomacho calido pessime reputant̄ sicut fructus frigidi ꝛ humidi in frigido vẽtre sunt suspecti quinimo prohibiti. Qua de re bene ꝑpendat vnusquisq; naturaꝫ suam: ꝛ humidis aut siccis vtatur fructibus scd̃m ꝙ ei magis conueniens fuerit: ne corpus cholera vel phlegmate repleat. Et hec pauca de hac materia in generali dicta sufficiant particulariora vero iam electo ꝛ abstinẽti medico conseruari relinquimus. Abstinenti inquam propterea ꝙ plures etiã doctissimos nouimus medicine professores: qui tanq̃ pueri quotidie fructibꝰ in eoruꝫ interitũ vtunt̄ ꝛ pessimis ꝛ iã ꝛ in magna quãtitate. Qui pro aliorũ sanitatis cõseruatione idonei minime videntur: eo ꝙ durũ quippe est: vt qui nescit tenere moderamina vite sue: iudex fiat vite aliene: vt Gregorius summus ꝛ beatꝰ pontifex inq̃t. quare ꝛ cetera.

Cap. clxxxvj. ostẽdit naturam nutrimẽtũ vtilitates amigdalarum in via cibi.

Amigdale: vt inquit Auerrois in. v. colliget. ꝛ haliabas in. v. Theorice. c. xix. tẽperate sunt in caloꝛe et humide suauis saporis ꝛ habẽt multas bonas proprietates: dicitur ꝙ habent augmatare substãtiã cerebri. ꝛ faciunt suauiter dormire: et abstergunt ꝛ mũdificant vias vrine: ꝛ sunt valde conueniẽtes macris. Qđ etiã voluisse videtur Auicẽ. in. ij. cano. c. lviij. cũ dixit. Unctuositas amigdale minoꝛ est vnctuositate nucis: cũ tñ in eis fiat vnctuositas plurima cuius causa rancidatur ꝛ est tardioris digestiõis q̃ nux. deinde subdit. Que dulcis est: equalis est ad humiditatẽ parum declinans: ꝛ amara est sicca in secũdo Et infra subiunxit. Dulcis bonũ ꝓbet nutrimẽtũ. licet paruũ. et comedere amigdalas dulces impinguat ꝛ cõfert ad visum: aperiunt etiã amigdale oppillationes epatis ꝛ splenis ipse nãq; aperiunt oppilationes acci

dentes in extremitatib⁹ venarũ: et cũ comedũtur recentes cũ corticib⁹ suis mundificãt hũiditates stomachi sunt difficilis digestionis ⁊ boni humoris ⁊ pauci nutrimẽti: ⁊ qñ accipiũtur cum zuccaro descendũt velociter. De quib⁹ etiã sic scripsit Isaac in particularib⁹ dietis. c. pprio. Amigdale dulces sunt calide ⁊ humide in medio primi gradus. vñ Gal. habẽt inquit amigdale amaritudinẽ sensui occultã ꝑpter sui saporitatẽ: verũtamẽ amigdalarum amaritudo vetustati accedentiũ palã ostendit. fitqꝫ earũ acutio velut nuces corporꝫ nutritiue: sunt dure tñ ac grosse substantie: digestioni difficiles pro sue vnctuositatis egestate proīde tardẽ cholericis assimilant humorib⁹ neqꝫ stomacho sicut nuces sunt nociue. Et post aliqua dixit. Si sufficietenus excorticent esuiqꝫ dẽtur digeri faciles fiunt: maxime si cũ melle aut zuccaro exhibeantur. Amigdale autẽ virides sunt tenuiores ⁊ laudabiliores ꝑpter earũ aquositatẽ: idcirco si in aqua calida vna nocte iaceant excorticate: fiunt in actione viridibus vicine: porro si virides prius ꝙ̃ cortices habeãt. elixent ⁊ edantur: gingiuas cõfortabunt: stomachiqꝫ calorẽ refrigerabũt ⁊c. Rasis quoqꝫ in .iij. Almansoris. c. xx. dixit. Amigdale dulces in calore sunt tẽperate: que lꝫ lenitatẽ gutturis faciant graues: tñ existunt diuqꝫ in stomacho morantur: verũ ipse nõ solũ oppillationes nõ faciunt: verũetiã oppillationes aperiunt: atqꝫ vrine sedant ardorem: ⁊ cũ zuccaro comeste sperma augmentãt. Et in lib. xxv. continentis. c. cccccccxcij. Archagenisij sic scribentis inquit. Amigdale sunt calide: ⁊ humide: ⁊ humor ipsarũ est laudabilis. et subdit dixit Ruffus in libro regiminis. Amigdale prouocant vrinã: ⁊ cũ difficultate digerũtur. Et postea circa finẽ capituli subiũxit. ⁊ Sindisar inquit ꝙ impinguant: ⁊ augẽt actũ venereũ. similiter inquit Bimmasui. Amigdale dulces calide sunt ⁊ humide in primo ⁊ si comedũtur cum corticibus: conferunt in dolore oris: ⁊ abstergũt quod in pectore fuerit ⁊ pulmone de humiditate ⁊c. Sed sapiens Gal. in secũdo de alimẽtis cap. xxvij. sic ait. Amigdale totaliter nõ participãt stiptica qualitate: preualet eñ in ipsis abstersiua ⁊ subtiliatiua: ꝑpter quã expurgant viscera: ⁊ ex pulmone ⁊ thorace expuitiones operãtur humorꝫ: dixit deinde ꝙ ad subductionẽ non sunt vtiles. ⁊ ꝙ alimẽtum corpori dant modicuꝫ: quare decipiũtur qui eas plurimũ nutrire existimant: licet aliꝫ conuenientes sint.

¶ Cap. clxxxvij. ostendit naturã ⁊ nutrimentum auellanarum cum suis iuuamentis et nocumentis.

Auellane: teste Auer. in v. colliget. i nullo differunt a nucibus: nisi ꝙ non prouocant vomitũ. sed Princeps Auicẽ. in ij. canonis. c. xliij. dixit Eius qdẽ. s. auellane terreitas maior est terreitate nucis: et nutribilior nuce qm̃ est magis solida: ⁊ minus vnctuosa: ⁊ tardioris digestionis: cuius natura ⁊ cõplexio decliuis est ad vnctuositatem quãdam ⁊ siccitatẽ paruã: ⁊ generatur ex ea cholera: ⁊ in ipsa est stipticitas maior ꝙ̃ in nuce: ⁊ in ipã etiã est inflatio: ⁊ generat ventositates in ventre inferiori: facit soda: scꝫ dolorꝫ capitis: ⁊ comedit cũ pauco pipere et maturat corizã. ⁊ hyppocratis inquit Auellana in cerebro facit augmẽtum ⁊ si comedit cũ aqua mellis: ꝯfert tussi antique: ⁊ adiuuat ad expuendũ: est tarde digestionis: ⁊ excitat vomitũ: ⁊ est tardioris digestionis ꝙ̃ nux cõfert venenis ⁊ morsibus: ⁊ precipue cũ ficub⁹ ⁊ ruta ⁊c. Que fuit haliabatis sen

tentia in.v.Theo.c.xix.dicētis.Auellana calida est ꝛ sicca terrea parū habēs vnctuositatis:grossamq̧ hꝫ substantiā digestionis tarde:vñ ꝛ plurimum nutrit.Aiunt autē medicoꝝ quidam:qm̄ si auellana cū aneto añ cibū sumat̄ nō plurimū fiet comedēti nocumentū:deinde a letali potu vel morsu reptiliū ꝓderit si cū ficubus comedatur.A quib⁹ videt̄ accepisse Jsaac in dietis particularib⁹.c.ꝓprio dicēs. Auellane sunt frigidiores ꝛ pōticiores q̄ȝ nuces:earuꝫ enim corpora sunt spissiora ꝛ solidiora vnctuositate carentia hac de re plus nucibus sunt nutritiue tardiores ad digerendū:ꝛ ad descēdēdum de corpore:inflationem in vētre generant:maxime si cū interiori cortice accipiātur:que aūt ab interiori cortice ablate fuerint:digestibiliores fiēt ꝛ vtiles antiquam habentibus tussim precipue si pistate vescātur cū melle. Quibus etiā cum modico pipere assatis reumatizantibus cito subueniunt. Que vero in ieiunis assumpte fiunt: cōtra venenū valēt ꝛc.hoc ideꝫ sensit Rasis in.iij.Almansoris.c.xx.dicens. Auellane nucibus min⁹ sunt calide: grauioresq̧ ipsis existunt:q̄ a scorpione pūctis beneficiū prebēt.Et in li.iiij. suoꝝ aphorismoꝝ dixit.Nuces ꝛ auellane male stomacho ꝛ epati:hūores malos efficiunt in ieiuno.Oppositum tñ velle videt̄ Aui.in.ix.tertij.c.xx.cū ait Passe ficus ꝛ auellane sunt amice epati ꝛ vltimi iuuamēti.in cui⁹ capituli fine dixit.Auellane sunt cōuenientes oībus epatibus:qm̄ ipse nō sunt vehemētis caliditatis:ꝛ sunt aperitiue:et chimus earum est bonus. Et in.c.xxj. eiusdē iterū inquit. Passe ꝛ auellane nō plurimū calefaciūt:ꝛ sunt aperitiue oppillationū:ꝛ sunt boni nutrimenti:lꝫ parui:quāuis ipse id minime dicat.Et q̄ʒita sit apparet p Gal.in.ij.de alimētis.c.xxvj.dicentē.Neq̧ vsus nucum neq̧ auellanarū multū nutrimentū dat corpori.Et post aliqua etiā sic inquit.Digeritur nux magis q̄ȝ subtilis nux:ꝛ magis eustomachum est:et multomagis q̄ cū ficubus siccis comeditur.Quo autē modo cōcordādi sint Rasis ꝛ Auicē.si textus eoꝝ:ꝙ nō credo:correcti sint proculdubio nō intelligo:sed mihi persuadeo ꝙ dictū Rasis aliter in arabico sonare debeat:qualiter vero sapiētiori iudicio relinquam⁹ ꝛ si quis eos discordes esse hac in re: sicut ꝛ aliquib⁹ alijs dicere nō vereretur forsitan nō erraret:quare ꝛc.

¶Cap.clxxxviij.ostendit naturā ꝛ proprietates castaneaꝝ nutrimētūq̧ atq̧ modū coctiōis ꝛ preparationis ipsarum.

Castanee in nūero glandiū reponi vident̄:propterea ꝙ de ipsis post glandiū determinationē sermo fiat ab autoribus:ꝛ permaxime ex eo ꝙ de eis Rasis scripsit in.iij.Almāsoris.c.xx.dicens.Melioris glādib⁹ sunt nutrimenti:minusq̧ stringunt castanee:attamē ꝛ a nobilib⁹ etiā persepe manducātur in vltima cene mēsa.ideo de ipsis dicem⁹ cū Auerroi in.v.colliget sic scribēte.Castanea frigida est ꝛ humida in primo gradu. Scd̄m vero haliabatē in.v.theorice.c.xx. Earum cōplexio inter frigidū ꝛ humiduꝫ est temperata.Jsaac vero cui magis adherendū esse opinamur in ꝑticu . dietis i.c.ꝓprio ait.Castanee calide sunt in medio primi grad⁹:ꝛ sicce in scd̄o. Et significatio earū caloris est dulcedo earūq̧ saporositas:ꝛ pōticitas siccitatem innuit.sed tamen ad glandiū comparationem sunt ad digerendum faciles ꝛ nutribiles:tussientib⁹ ꝛ phlegmate non multum nocive.nec multū stiptice nec multum diuretice.Que tamen plerumq̧ non accipiantur:q̄ȝ cerebro esui date inflationem ꝛ capitis

faciunt dolorē propter digestionis du ritiem ꝛ fumū in stomacho clausum: sed ab eis nocumentū auferat ꝛ stipti ciores fiant: assari eas oportet vt eaꝝ corpus rarificetur: que siccitatē tem perant pectoris: ꝛ vrine difficultatem dissoluunt ꝙ si in aqua tepida infun- dantur: qꝛ earum complexio temperat ex aqua mollitie et humiditate ꝑinde sunt boni chimi in corpore generatiue cholerici tamen cū zuccaro eas come- dant: ꝛ phlegmatici cū melle secūdū medicinam vero virtutem habent lau dabilem: quia abominationis ꝛ vomi tus sunt constrictiue: ieiuni quoqꝫ sto machi confortatiue ꝛc. Que fuit etiā Gal. sententia in libro de euchimia ꝛ cachochimia. c. iij. dicentis. Castanee stipticum saporē habent: ꝛ omnino nō sunt cachochime et infra dixit. Fru ctus q̄ ab arboribꝰ accipiunt: fere oēs cachochimi sunt ꝑter castaneas: hec eñ bene digeste i vētre nutritiue sunt ꝛ nequaqꝫ cachochime. A quo ꝑnceps sumpsisse videt i. ij. canonis. c. de glan de. cū ait. In castanea est parū calidi tatis ꝑpter sui dulcedinē: ꝛ in ipsa est abstersio: ꝛ i eis oībus ē inflatio in vē tre inferiori ꝛ stipticitas est tarde di- gestionis ꝛ boni nutrimenti. Si ergo cū zuccaro misceatur eius nutrimentū fit bonum. Gal. quoqꝫ dixit: ꝙ ipsa est mirabilior oībus granis adeo ꝙ est ꝑxima granis panis: veruntamen ca stanea ꝑpter illud qđ in ipsa ē de dul cedine nutribilior est glāde: cum tñ nu trimētum oīm sit hoībus illaudabile sed fortassis earū nutrimētum porcis laudatur. hec Auice. in loco allegato. Et postea subiūxit ibidē. Castanea fa cit soda: ꝑpterea qꝛ coarctat vaporē constringēdo naturā: et confert humi ditati stomachi: et confert dissinterie ꝛ fluxui intestinoꝝ ꝛc. hoc etiā attēden dum ꝙ ipse crude nequaqꝫ māducet: dicente Gal. in lib. de subtiliāte dieta. Castanee magis praue sunt q̄ crude: praue vero minus si elixētur: siue as- sentur: siue frixentur. Pro regula quo qꝫ obseruandum est ne in multa assu mātur quātitate propter stipticitatē grossiciem: ꝛ ventositatem earū: cum dicat Gal. in libro de euchimia ꝛ ca- cochimia superius allegato. Et si ca stanee oīno nō sint cachochime: caue- re tñ vt oportet palā ab harum mul- titudine non solum qꝛ pachichime .i. grosse: sed qm̄ cōstipatiue sunt vētris ꝛ difficile digestibiles ꝛ inflatiue. Me- morandūqꝫ mihi videt id in earū de- coctione. qđ supra in. c. de rapis dixi- mus. s. vt non coquant in frixorio sup flammā: qm̄ inde malū acquirūt qua litatē suffocantē a fumo ꝛc. vt eo in lo co dictum est. Quare inter prunas po tius coqui debent: vt ventositatē sup- fluam amittant: ꝛ cum zuccaro in fine mense poterunt in pauca quantitate manducari. quare ꝛc.

Cap. clxxxix. ostēdit naturā ce- rasorum dulcium ꝛ acriū cū eoꝝ iu uamentis ꝛ nocumentis.

Cerasa sunt grana ma- gna prunis similia: vt Serapio inquit. q̄ etiaꝫ dixit autoritate Galie. Sunt ex eis dulcia ꝛ pō tica ꝛ acetosa: ꝛ dulcia descendūt a stomacho cito: ꝛ iuuamē tum qđ inferunt ei est paucū: ꝛ ponti- ca faciunt cōtrarium huius: acetosa vero desiccant plus q̄ꝫ pontica: ꝛ cum hoc est in eis res incidens: ꝛ cōferunt stomacho phlegmatico pleno super- fluitatibus. Et infra dixit autoritate Diascoridis. Quādo cerasa admini- strant humida molliūt ventrē: et sic ca retinet. Sed Rasis i libro. xxiij. cō- tinentis. c. ccccccvij. Gal. autoritate sic scripsit. In fructu huius arboris est sti pticitas: ꝛ hoc nō est cū equalitate: im mo dispositio in eo est vt est dispositio

in malis pomis et granatis: sed fructus huiꝰ habēs in se dulcedinē de stomacho descēdit de leui: ꝛ cōfert ei modice: tñ stipticus ecōuerso facit. Et acidus cōfert stomacho phlegmatico pleno superfluitatibꝰ ꝛ q: acidus desiccat magis ꝗ̄ ponticꝰ ꝛ cū hoc hꝫ in se partem incisiuā. Et dixit in libro nutrimēti. Fructus cerasi assimilaẜ moris cum stipticitate modica q̄ est in eo valde: ꝛ in parte est stipticitas manifestior similis stipticitati rubei: ꝛ pars ipsius est vehemētioris stipticitatꝭ ꝗ̄ rubeꝰ. Et possunt cognosci vires omniū specierum ipsius de eo qđ precedens est de moris ꝛ rubo: sed rubus canis vehementioris stipticitatis est: vt nutrimētum eius est modicū. Gal. vero in. ij. de alimentis. c. v. breuiter se de eis expediens ait. De cerasis sicut de moris possumus argumētari. similiter Isaac in particularibꝰ dietis. c. de prunis in fine sic scripsit de cerasis. Idem qđ de maturis prunis sentimꝰ: ꝛ nihil aliud de ipsis ait. Unde eoꝝ expressa cōplexio que sit a veteribꝰ nō inueniẜ. sicut ꝛ Michael noster inquit. frigida ꝛ humida tamē in primo ea ipse graduauit. Credimus tñ ꝙ plus humida sint ex eo ꝙ valde cito putrescant: ꝑpterea eligantur ex eis illa q̄ duriora sunt et solidiora: qm̄ talia nō ita de facili putrefiunt sicut ea q̄ tenera: vt manifestum est etiā in exterioribus: ꝛ magis gratia medicine manducenẜ ante cibum ꝗ̄ gratia nutrimēti. iuxta preceptum Gal. in libro de euchimia et cachochimia. c. vlti. dicētis. Abstinendū est a cacochimis nisi aliqñ laborātes hora estatis egeant sanare siccitatem ꝛ caliditatē totius corporis: idonea enīꝫ illo tempore sunt poma ꝛ pruna: ꝛ cerasa preassumpta: sed de citrullo ꝛ melone nō multum offerendum est sicut nec de melopone ꝛ persicis ꝛ huiusmodi. quare ꝛc.

Cap. cxc. ostēdit naturā et proprietates iuuamētaqꝫ citonioꝝ seu coctanorum in via cibi.

Coctana sunt grossioris substātie ꝗ̄ pira ꝛ maioris stipticitatis: ꝛ propterea sunt frigidiora: ꝛ in eoꝝ odoratu est ꝓprietas cōtra oēs passiones cordiales: vt dixit Auerrois in quinto colliget. Auicē. vero in secūdo canonis. c. clvj. sic de eo scripsit. Citonium assatū est meliꝰ ꝛ magis conueniens quādo eius assatio fit hoc modo. Concauatur ꝛ eijciuntur grana eiꝰ ꝛ ponitur in ipso mel: ꝛ linitur luto corpus eius: ꝛ poniẜ in cinere: cuius natura frigida est in fine primi: ꝛ sicca ī pñcipio secūdi. Est stipticum cōfortatiuū fortiter: sed dulce est minus stipticuꝫ. Et multitudo comestionis ipsiꝰ gñat dolorē neruoꝝ: cōfert vomitui ꝛ ebrietati ꝛ sedat sitim: ꝛ cōfortat stomachū recipientem superfluitates. Et in fine dixit. Et quandoqꝫ soluit ventrē ꝛ nō stringit: ꝛ generat colicam ꝛ dolorem ventris pungitiuū: ꝛ hoc si crudū scilicet manducetur: ꝛ quando assumitur post cibū soluit adeo ꝙ quādo plurimum ex eo sumiẜ extrahit cibū ante digestionem suā: comestum autē ante cibum cōstringit. Idem etiā voluit Halibas in quinto Theorice. c. xix. cum ait de ipso. ꝙ frigidū est ꝛ siccum ponticum stomachū confortat calidū: naturam suspendit si ante cibū comedatur: mollit aūt si post ꝛc. Hoc similiter sensit Isaac in particularibus dietis. c. ꝓprio dicens. Citonia ꝛ malagranata ante cibum accepta si sint pontica aut stiptica: ꝛ similiter si sint acetosa stomachi confortant substantiam et intestinorum: ꝛ egestionem cholericā auferunt: morsionemqꝫ intestinorum. Post cibum autēꝫ ex superioribus stomachi ad inferiora deponunt escas: ꝛ fumū salientem ad caput vomitūqꝫ

cholericum reprimunt. Et dulcium natura substantie: et complexio aquosa est et temperata caloris aliquid obtinet: et ideo parum refrigerant: et stomachum confortant exigue: quare et stomacho calido aut molli non conueniunt nociua eis qui cholericam egestionem habent et vomitum. Non sapora vero pessima sunt in omnibus qualitatibus: que nature frigide sunt et humide: magis autem frigide quam humide: propterea nec secundum cibum valent: nec secundum medicinam: quoniam pontica non sunt vt stomachum confortent: nec acida vt acumen caloris extinguant: nec dulcedinem habent vt nutriant: sed humores phlegmaticos crudos gignunt. Similiter Rasis in .iij. Almansoris. c. xx. dixit. Citonia dulcia et acetosa stomachum efficiunt robustum licet acetosa ad hoc sint fortiora: appetitum insuper excitant: quorum proprietates est ventrem stringere. Hec autem si post cibum comedantur stercus cito descendere faciunt: atque a ventre expellunt: ante cibum autem si comedantur totum istud prohibent: illa autem que acetosiora sentiuntur in ventris constrictione sunt fortiora. Et in quarto lib. suorum aphorismorum sic etiam inquit. Coctanum stomacum confortat et epar. et vsus eius putredinem in intestinis generat. Et in lib. xxij. continentis. c. ccclxxxiiij. dixit autoritate Ruffi. quod citonia retinent ventrem: et prouocant vrinam per accidens. Et autoritate Bimmasui sic retulit. Citonium frigidum est in vltimitate primi gradus: siccum in medio secundi: ideo corroborat stomachum: prouocat vrinam: et constipat naturam. Et subdit. Sed non debet perfici corpus citonij eo quod retardat digestionem et sic debet fieri toto posse in ceteris fructibus: tamen non debet assumptio eius abundare: ne emittat de stomacho quod in ipso fuerit ante digestionem ipsius. Et si volumus cum eo stringere ventrem precedere debet eius sumptio ante cibum per horas dum preualet actus citonij in stomacho: deinde comestio fiat. Tamen si abundans sumptio illius tollitur infert colicam et dolorem neruorum etc. quare concludendum est quod via medicine potius quam cibi sit coctanis vtendum: non crudis: sed coctis: vt supra docuit Auicen. nec vlla quis de tali coctione afficiatur admiratione quoniam non solum princeps: sed etiam Gal. eam precepit in .ij. Alimentorum. c. xxj. dicens Singulare aliquid preter alia poma citonijs inest stipticitatem ampliorem habentibus et chimum mansiuum: si quis de coctis ipsis cum melle seruare velit. s. modo pretacto: aut aliter quod cum melle condiantur: et sic cocta manducentur et non aliter nec etiam sic sepe propter predicta.

¶ Capitulum. cxcj. ostendit naturam et proprietates et iuuamenta citri et partium eius.

Citrum corticem habet: carnem: acetositatem et semina: que omnia cum diuersarum sint complexionum necessarium diximus de vnoquoque seriatim dicere imitantes principem in secundo canonis. c. cxx. sic scribentem. Cortex citri calidus est in primo et siccus in fine secundi. Et eius caro est calida in primo et humida in ipso. Quidam autem dixerunt quod ipsa sit frigida et humida in primo et eius frigiditas maior est. Et ipsius acetositas frigida et sicca in tertio. Et eius semen est calidum in primo et siccum in secundo: caro eius inflat: et eius acetositas est stiptica frangens choleram rubeam. Et eius semen et cortex ipsius sunt resolutiua. Et cum ponitur eius cortex in pannis prohibet tineas: et eius odor rectificat corruptionem aeris et pestilentiam. Decoctio cor

ticis bonũ efficit odorē: eius acetositas cedat tremorē cordis calidũ ꝛ nutrimentũ est bonũ gutturi ꝛ pulmoni est tñ mala pectori caro eius ꝛ est mala stomacho inflatiua tarde digestionis: quã oportet comedere cum almuri: ꝛ silr cũ melle mixta ē sanior ꝛ magis recipiens digestionē nisi sit plurima: ꝛ cortex ipsius cōponitur in cibarijs sicut semina que pro condimēto ponuntur adiuuat digestionez. cortex tamen non digeritur propter duriciez sui ꝛ ipsius decoctio sedat vomituz ꝛ facit appetitũ. Et oportet q̄dem vt citruz comedatur singulare: ꝛ ꝙ nō misceatur cibo ante se neqꝫ post se: ꝛ eiꝰ caro facit vtentē se possidere colicã: ꝛ ipsius acetositas retinet ventrē ꝛ confert solutioni cholerice ꝛ eius semē cōfert emoroidibus: ꝛ pondus ipsius cũ vino melle ꝛ aqua calida illinitũ confert venenis omnibus ꝛ eis resistit et proprie veneno scorpionis bibitum. Isaac etiam in particularibus dietis inquit de ipso. Substãtia citri est dura ꝛ solida: ideo si pro cibo accipiat: difficulter digeritur tarde a stomacho descendit. Acetosa vero eius substantia est frigida ꝛ sicca in secundo: virtutem habet incidentē extenuantem ꝛ refrigerantem: idcirco fit epatis caloris mitigatiua: stomachiqꝫ cōfortatiua: exiccant enīz appetitũ cholere rubee: acumen obtundit: sitientibus perfecte subuenit: tristitiamqꝫ et cardiacaz remouet ꝛc. Quod etiã voluit Rasis in quarto lib. suorũ aphorismorum cum dixit. Foliũ ꝛ cortex citri virtutem hn̄t remouendi venenuz ꝛ confortandi cor. Et in. xxj. continentis. c. xxj. dixit autoritate Diascoridis. Semē citri bibitũ cũ vino ꝓhibet nocumentũ cuiuslibet veneni mortiferi: ꝛ laxat ventrē: ꝛ aqua decoctiōis eiꝰ facit bonũ oris odorē. Et inquit Gal. in. vij. Acredo citri est frigida ꝛ sicca in tertio ꝛ cortex eiꝰ desiccat nō cũ parua acuitate: ꝛ ob hoc est sicca in tertio ꝛ est equalis intra caliditatē ꝛ frigiditatem: aut declinat parũ ad caliditatem: ꝛ eius caro generat humores grossos frigidos: ꝛ in lib. dietarũ dixit ꝙ cortex eius est odoriferus cũ est croceus: ꝛ est difficilis digestiōis: ꝓpter eius duriciē ꝛ siccitatē ꝛ si apponeretur in cibis adiuuaret digestionem sicut iuuant res calide: ꝛ ꝯfortat stomachũ qñ sumit̄ de eo paꝝ: ꝛ eius caro est dura ad digerēdũ. Et cuz comeditur cũ almuri est facilis digestionis. Et subdit inquit filiꝰ Mesue cortex citri calidus est ꝛ siccus in tertio: ꝛ est spissus tarde digestionis de sui natura iuuat tñ cibũ ad digerendum paucillo iuuamento. ꝛ paꝝ ex eo sumptum ꝯfortat stomachũ. Et alba caro eius est frigida humida in fine primi: ꝛ frigiditas est maior humiditate: ꝛ trahit moram in stomacho: ꝛ est tarde digestionis ꝛ eiꝰ acredo est frigida ꝛ sicca in tertio: ꝛ refrenat choleram ꝛ ꝯstringit egestionē ꝛc. Deinde subiũxit. Et q̄ comedit citrũ nō dꝫ sumere immediate post aliũ cibum nisi prius sit digestꝰ. et nō dꝫ comedi post aliũ cibũ q2 facit indigestionē. Et acetositas eiꝰ cōfert tremori cordis ꝛ prouocat appetitũ. ꝛ incidit ꝛ diuidit humorē cholericũ ꝛ retinet fluxũ ꝛ vomitum superueniētes vitio stomachi: et extinguit epatis sup calefactionē ꝛc. Postremo dixit. Et citrũ ꝯditũ est difficilis digestionis ꝗ̄ꝗ̄ mel subtiliauerit maiorē partē sue grossitiei: ꝛ remotio nocumēti eiꝰ est appositio magne q̄titatis spēruz aromaticarũ sicut specie gariofiloꝝ: cynamomi: cardamomi. zinziberis ꝛ similiũ. Mesue aũt in dist. v. sui grabatin dixit: ꝙ citra ꝯdita stomachũ ꝛ cor ꝯfortãt: ꝛ digestionē faciũt bonã ꝛ oris odorē: ꝙ intelligenduz qñ in pauca sumunt̄ q̄titate dicente Galieno. in libro de dissolutione cōtinua. Cortex citri scilicet cō

diti quādo accipitur de eo parū confortat stomachum:⁊ quādo accipitur de eo multū grauat:q̄r eius substātia est dure digestionis:⁊ sic habetur inter dictos concordia.

¶Cap̄.cxcij.ostēdit naturā ꝓprietates et nocumēta proueniētia ex comestione chrysomilorum.

Chrysomila:teste Aui.in.ij.can̄.c.cxlvij.Meliora sunt armenia:non em̄ cito aduenit eis corruptio ⁊ acetositas:⁊ cum sumūtur chrysomila opꝫ vt accipiat̄ masticis et anisi equaliter pōdus drachme vnius vsq̄ ad duas in vino puro aut vino de passis:aut parū mellis. Sunt em̄ frigida ⁊ humida in secūdo:⁊ eorum humor est velocis putrefactionis. Et ipsorūꝫ infusio sedat sitim:⁊ chrysomila sunt equidē stomacho cōueniētiora q̄ persica:⁊ armenia nō corrūpuntur in stomacho:neq̄ acescunt velociter:generant febres propter velocitatē sue putrefactionis:verū infusio siccorū confert febribꝰ acutis. Et i.xxij.tertij.tracta.ij.c.xxi.sic etiā inquit. Ego aūt ab horreo ea q̄ sunt sicut persicca ⁊ chrysomila:⁊ similia que replēt sanguinē aquositate plurima. Cōsimiliter scripsit Isaac in particularibꝰ dietis cuꝫ ait. Chrysomila frigida sunt ⁊ humida in secūdo gradu facile in putredinē cōuertibilia:grossum phlegma generāt:⁊ viscosum in cōcauitate epatis ⁊ splenis:idcirco diuturne febris causa fiunt:⁊ ipsa oībus modis sunt pessima:ideo ante cibū semper accipi debent stomacho inanito:post cibū em̄ stomacho pleno in superioribꝰ natāt:⁊ in acedinē cito putredinēq̄ conuertuntur. Si enim noxietates eorū cauere cupimus:ieiuni accipiamus:et post illa anisum masticē ⁊ vetus vinum ac odoriferum. Que fuit etiam Gal.sententia in lib.de dissolutione continua sic dicentis. De his que velociter corrūpuntur in stomacho sunt chrysomila ⁊ mora:que si cito non descēdāt de stomacho ⁊ obuient humoribꝰ malis cito corrūpuntur:⁊ ideo debēt ista comedi ante cibum ammouēda de stomacho propter velocitatē descensionis eorum et lubricitatē viarum in eo qui comedit prius ista:nā quādo comedūtur post cibum:corrūpūtur propter remanētiā eorum in stomacho:⁊ relinquūt corruptū cibum corruptione eorum:⁊ quādo totaliter corrumpūtur:quod frequēter euenit:sunt sicut venenum perniciosum. De ipsis quoq̄ Rasis in.iij.Almansoris.ca.xx.dixit. Chrysomila frigida sunt:q̄ ventrem cōmouent atq̄ inflant:⁊ cholerā repūmunt rubeā:stomachū preterea debilitant eius extinguēdo calorem:quibus qui frequēter vsus fuerit:in cōsequenti tempore febres patietur. Et ratio est:q̄r vt inquit Galienus in secundo Alimentorū.c.xix. Chrysomila prauis humoribus faciunt corpus abundare. Et idem Rasis in.xxiij.cōtinentis.c.dcxlij.autoritate Diascoridis ait. Percopi sunt meliores pro stomacho persicis.⁊ Galienꝰ dixit.q̄ armeniaci habent fructum frigidū ⁊ humidum quasi in secundo. Et dixit etiā in libro nutrimenti.q̄ de genere persicorum existāt:sunt tamen meliores eis:quia non corrūpuntur in stomacho vt persica:⁊ penes quosdam sunt delectabiliores eis:ideo magis valēt ad stomachū q̄ persica. Et dixit Bimmasui. Chrysomila frigida sunt ⁊ humida in medio tertij:et assimilantur persicis:sed generant humorem peiorē humore generato de persicis grossum ⁊ crudum in arterijs:ideo generant febres chronicas:tamen sumi debet postea anisum et mastix in quantitate ponderis aurei vnius cum siru po citonino:aut cum vino vuarū passarum ⁊

faruz & mellis simplicis. Et inqt Masarguith q generāt humorem a quo generant febres tarde dissolutionis: ipsa tñ laxant cholerā rubeā: & generant humorez grossum. Et postremo ipse sic concludit. Et ego credo q non inueniatur res vehemētioris infrigidationis in stomacho ad modum illius &c. Et ppterea postponēda sunt potius q̄ manducanda &c.

¶ Capitu. cxciij. ostendit naturā propuetates & nocumenta dactylorum in via nutrimenti.

Dactyli fm q dixit Serapio in capitulo de Rozab. autoritate habēmesui meliores sunt zuccarini. & autoritate Rasis retulit q calefaciūt & generāt sanguinem grossuz: q̄ cōuertit cito ad choleram: & est malum nutrimentum eoz illis quoz cōplexio est calida et epar calidū: & cito aduenit soda & sq̄nantia bothor & alcola & oppilatio in epate & splene. Et deteriores ex eis sunt magni: & qui sunt dulciores & nō sunt conuenientes aliquo modo illis q̄ sunt calide ɔplexionis & nō sunt debilis nature: si vtunt eis impinguantur ab eis. Rasis vero in. iij. Almansoris. c. xx. sic de eis inqt: & talez eius seriem habemus. Dactyli calidi sunt & grossi: multūq dāt nutrimentū: qui si in comestione multo accipiant vsu: sanguinē in interiorib⁹ generāt grossum. dentesq corrūpūt: sanguinē q̄z ac phlegma accrescere faciūt. Rozab aūt minus calidi sunt q̄ dactyli: q̄ lenitiui existentes stomachū rectificāt: & ppterea q dentib⁹ nocent: dixit ipse in. xxv. cōtinētis. c. j. Post comestionem dactyloz recentium precipue debes mundificare gingiuas & os cum lauatione perfecta & abstersione post lauationem factā: q2 comestio ipsoz dactylorū emollit linguas &c. Idem quoq sensit haliabas in. v. theorice. c. xix. Et rabi Moyses cū inquit. Dactyli generāt dolorē capitis: oppilāt epar & apostemāt & emoroidas creāt. Isaac etiam in particularibus dietis sic de eis scripsit. Dactyli calidi sunt & humidi in scdo gradu grossi sanguinis generatiui & difficiles digestionis ficubus tñ siccis digestibiliores magisq diuretici sz illis assuescētes epatis & splenis ɔstipationē duritiē & tumorem incurrūt: gingiuis & dentibus sunt nociui: dolorē in ore stomachi faciunt diuersas tñ hñt actiones fm regionem qualitates: q̄dam em̄ in frigida: quidā in sicca: & quidez in mediocri nascunt regione. In calida nati regione sunt dulcissimi & viscosi pinde parū nutriūt & cito digerunt: ventrez humectāt: plus ēt ceteris ɔstipationē epatis & splenis & nocumentū capiti: oriq stomachi faciunt. Rursus qui in terra frigida nascunt sua crudelitate & ponticitate perdurāt quare ceteris sunt sicciores & minus oibus nutritiui: ac duri ad digerēdū tardeq a stomacho descendentes. ceteris tñ plus stomachū ɔfortant. In mediocri vo nascentes regione: lz in perfecta consistent maturitate tñ illis abest siccitas vt in maturitate seruari non queant: qm̄ in eis quedam liquoris superfluitas est: vñ corpora replent crudis humoribus: qui sunt materia diuturne & periodice febris ad dissoluendū inobedientis. Et hec fuit etiā Gal. sententia in scdo alimentoz. c. xxiij. dicētis. Dactyli indigestibiles sunt & grauatiui capitis & dulces oppilatiui et stiptici. & subdit. Oēs dactyli indigestibiles sunt & lesiui capitis. Aliq̄ aūt & mordicatiōis sensus efficiūt ori stomachi. Qui aūt ab eis distribuitur in corpore chimus grossus semp est: hz

⁊ aliq̄d viscosum ⁊ vnctuosum: qm̄ tali chymo dulcedo admisce˜: celerrime quidē ab ipso epar obstruit̃ ledit̃ aūt ⁊ phlegmo nizās ⁊ turgēs summe ab edulio ipsorū cōueniēter aūt ⁊ epar ⁊ splen oppilātur ⁊ leduntr̃: multo autē magis ledūt virides ad oīa. Et in lib. de eucchimia. ca. iij. sic q̄ꝗ ait. Humor q̄ ex dactylis generat̃ grossus est ⁊ faciliter obstructiuus epatis ⁊c. Ex quibus cōcludendū est ꝙ etsi dactyli sua dulcedine gustui placeāt: sanitati aūt corporis calidi minime: quare ⁊c.

¶ Cap. cxciiij. ostēdit naturā proprietates ⁊ iuuamenta fisticorum siue pistachiorum.

Fistici a nostris vulgaribus sicut ⁊ a quibusdā antiquorū pistachij appellātur: vt apparet per Haliabatē in. v. theorice. ca. xix. dicētē. Pistachia in calido ⁊ humido tēperata sunt. ⁊ pontica sunt ⁊ odore iocunda cōfortationi oportuna sunt epatis: eiusq̄ꝫ aperiūt oppilationē: et emittunt pectoris humiditatē: renes purgāt ⁊ vesicā: augent ventrē: ⁊ eorū cib⁹ mediocris est. Sed princeps Auicē. aliter de eorū cōplexiōe sensisse videtur cum dixit in. ij. cañ. c. cclxxvj. Fistici sunt vehemētioris caliditatis q̄ꝫ nux ⁊ amygdala: ⁊ sunt calidi in fine scdi: ⁊ in ipsis est humiditas: ⁊ existimauerūt quidā ꝙ essent frigidi ⁊ errauerūt. Et subdit. Aperiunt oppilationes epatis ꝑpter suā amaritudinē et aromaticā virtutē sui: ⁊ in ipsis est pōticitas: ⁊ nutrimentū eorū est paruū valde: sunt boni stomacho: et proprie illi qui sunt similes granis pini: ꝑpter id qd̄ in ipsis est de amaritudine cuꝫ ponticitate: ⁊ aperiunt oppilationes epatis: ⁊ mūdificant ipm̄: et aperiunt meatus nutrimēti: ⁊ ꝓhibet nauseā ⁊ subuersionē stomachi: ⁊ cōfortant os eius: nō leniūt vētrē neq̄ꝫ stringūt ⁊c. Hoc etiā sensit Rasis i. iij. almāsoris. c. xx. dicēs. Fistici calidiores existunt amygdalis: atq̄ꝫ epatis aperiūt oppilationes. Et in lib. iiij. suorū aphorismorū inq̄t. Fistici ꝓprietatē hn̄t ɔfortādi epar: humores grossos expellūt. ⁊ ex philosophis sunt q̄ dicūt ꝙ qn̄ cū musto sumpti fuerint. humores a venis expellūt. Et in. xxij. lib. cōtinētis. c. dxxxj. autoritate Diascoridis retulit. ꝙ fistici valēt ad stomachū. Et autoritate Gal. in. viij. dixit. In hoc fructu est pars q̄si declinās ad amaritudinē aromatizās: ideo aperit oppilatiōes: ⁊ purgat epar ꝓprie: ⁊ ɔfert vitijs pectoris ⁊ pulmonis. Et dixit in li. nutrimēti. ꝙ nutrimētū hn̄t modicū: cōfortant epar ⁊ aperiūt meat⁹ nutrimēti. Hoc idē subiūxit autoritate Bimasui. Uerba aūt Gal. in. ij. alimēt. c. xxviij. hec sunt. Pistachia nascunt̃ apud alexādriā in egypto: multū aūt plura in boreali syrie: alimētū paucissimū habētia: vtilia sunt ad epatis corroborationē simul ⁊ purgationē isertorū humorū scd̄m meatus ipsi⁹: participant em̄ sub amara ⁊ stiptica qualitate aromatizāte. Scim⁹ aūt ⁊ alia multa epati vtilia sicut in negocio simpliciū medicinarū ostēsum est: stomacho autē neq̄ꝫ profectū: neq̄ꝫ nocumētū notabile ex ipsis habeo testari: sicut nec restrictiui vētris neq̄ꝫ subductiui. Rabi Moyses vero magis q̄ꝫ hi vr̃ eos approbare cū inq̄t. Pistachia sūt meliora cibus fructibus: corroborāt stomachū ⁊ epar: sunt calida ⁊ sicca tēperate. Isaac quoq̄ꝫ in particularib⁹ dietis sic de eis scripsit. Fistici calidi sunt et sicci in medio secūdi gradus: bonū comedētib⁹ prestant nutrimentū: quidā tamen pōticitatis ⁊ amaritudinis habent: vnde sunt epatis cōfortatiui: eius etiā constipationē aperiūt: sunt pectus atq̄ꝫ pulmonē mundificantes: qui cū vino cocti potui dētur: et fiunt

contra venenū. Ipsi quoq; fistici epa-
ti cōueniunt. Sed tamen calidam ha
bentes cōplexionem modicum ex eis
comedāt. q si assi fuerint comedētiū
stomachū confortāt ꝛc. A quib⁹ sum-
psit Auerrois in. v. colliget cū inquit.
Fistici calidi sunt ꝛ sicci tēperate: con
fortāt stomachū ꝛ epar a tota substā
tia: ꝛ sunt ex illis medicinis q̄ habent
multa iuuamēta et magna. Ex quib⁹
apparet q ꝑ medicinis magis q̄ꝫ pro
cibis vtendi sunt.

¶ Cap. cxcv. ostendit naturā pro
prietates ꝛ nutrimētū ficuum hu-
midarum ꝛ recentium.

FIcus: vt pꝛīceps inq̄t in. ij.
cañ. c. cclxxxiij. melioꝛ est
alba: deinde rubea: deīde
nigra. ꝛ qñ vehemēter ma
tura est: melioꝛ est ꝛ proxi
ma ad hoc vt nō noceat: ꝛ illa que est
humida: est calida parūper: ꝛ pluri-
me est aqueitatis: ꝛ parū est medici-
nalis. ꝛ subdit. Et ficus nutribilioꝛ est
reliquis fructib⁹. ꝛ que vehemētis est
maturationis propinqua est ad hoc
vt nō noceat: ꝛ in ipsa est inflatio ꝛ le
nificatio vltima: ꝛ expellit supfluita-
tes ad cutē: ꝛ facit sudare: ꝛ in ei⁹ ac-
ceptione est sedatio caliditatis: ꝛ est
velocis nutrimēti ꝛ penetrationis in
stomacho ꝛ corpe toto: ꝛ lꝫ nutrimen
tū ficus nō existat in roboꝛe nutrimē-
ti carnis ꝛ granoꝛū: est tñ vehemētio
ris roboꝛis q̄ꝫ nutrimentū omniū fru-
ctuū: ꝛ est impinguatiua: eius impin-
guatio facile resoluit: ꝛ est faciēs pe-
diculos. ꝛ illud quidē cōtingit ab ea
propter corruptionē humoꝛis eius: et
ipsa est vehemētioꝛis expulsionis ad
exterioꝛa ꝛ cōuenientis humoꝛis aīali-
bus: est mala stomacho: ꝛ cōfert reni
bus ꝛ vesice. Dixit etiā de eis in. iij. j.
doc. ij. c. vij. q fruct⁹ magis nutrimen
to similes sunt ficus ꝛ vue valde ma-
ture. ꝛ i. xiiij. iij. c. xx. Passe fic⁹ ꝛ auel-
lane sunt amice epati ꝛ vltimi iuua-
mēti. Idē etiā sensit Hali. in. v. theoꝛi
ce. c. xix. cū dixit. Fic⁹ cōplexio calida
est in pꝛimo gradu: ꝛ q̄ recēs est humi
da in scđo. Et sanguis ab ea generat⁹
laudabilioꝛ est oim fructuū sanguine
estiuoꝛū: velocisq; digestionis ꝛ descē
sus a stomacho ꝛc. Et post aliq̄ subiū
xit. Si q̄s vere ficuū frequēter come-
stionē: pediculi in corpoꝛe eius gene-
rātur. magisq; si superfluitates sunt in
eius corpoꝛe male. Isaac quoq; pluri
mū eas cōmendauit: cū posuit ipsas
in pꝛimo loco bonitatis dicēs in vni-
uersalib⁹ dietis. c. xxvj. Uue sunt ficu
bus secūde p̄cipue si bñ mature sint.
Et in particularib⁹. Ficus ceteris fru
ctib⁹ laudabilioꝛ est ac nutribilioꝛ: hu
miditatis tñ sue cā grossos creat hu-
moꝛes. ꝛ illa q̄ non est ꝑfecte matura
est minus calida ꝛ magis grossa pro-
pter dominationē terrestris partis in
ea. vnde Hippocrates. Ficus quanto
longinquioꝛ est a maturitate: tāto mi
nus calida est ꝛ grossa magis. Et cuꝫ
ex trib⁹ rebus cōposita existat: cortici
bus vcꝫ semine ꝛ carne. Seminis nu-
trimentū est nullū ꝛ nature arene vel
lapidis. Coꝛtex siccus est vt cutis pro
pterea durissimus ad digerendū. Ca
ro aūt nutribilioꝛ solubilioꝛq; existit.
Et ꝓpter hoc Diascoꝛides inquit. Ca
loꝛē extinguit: sitim aufert: ꝛ sudoꝛem
pꝛouocat ꝛc. Hoc quoq; voluit Rasis
in. iij. Almāsoꝛis. c. xx. dicēs. Ficus ca
lide sunt: que cum recētes fuerint ven
trem inflant ꝛ leniunt humoꝛē crean-
tes non malū. Et in li. iiij. suoꝛū apho
rismoꝛum ait. Ficus cum comedūtur
recentes putredinem remouent. Et
dixit Sꝛatim. quod ficus putredinem
efficiunt: et non debent comedi pro-
pter lactis sui venenositatem. ¶ Et
in libꝛo vigesimopꝛimo. continentis.
ca. pꝛopꝛio dixit autoꝛitate Diascoꝛi-
dis. Ficus recentes ꝛ mature nocent

stomacho ⁊ laxāt vētrē laxatione par
ua: ꝓuocant sudorē: inducūt lentigi-
nes ⁊ bothor: extinguunt sitim ⁊ miti
gant calorē. Gal. ꝓo sup oēs ficus ex-
tollit: scripsit em̄ de eis in quito de re
gimine sanitatis versus finem. Ficus
mature āte oēs alias fruges sunt eli-
gende: ⁊ in hyeme carice. Et in scdo
alimentoꝝ. c. vij. inqt. Ficus non po-
tuerūt fugere cachochimiā sicut alij
horarij fructus ꝙuis oībus alijs ho-
rarijs minus ipsam. s. cachochimiam
sunt participātes. Et post aliqua sub
dit. Vñ matura ficus venit prope ad
non totaliter ledere cō similis ens iā
ficubus sicci. ⁊ multa quidē habētibꝰ
vtilia. generāt em̄ sanguinē bonū: vñ
ipsas ⁊ pediculoꝝ multitudo sequit̄.
Et in capitulo octauo eiusdem sic ēt
ait. Ficus ⁊ vue opere quasi capita-
les sunt. etenim nutriūt magis oībus
horarijs: ⁊ minime sunt cachochime
respectu illorū: ⁊ maxime qñ fuerint
bene maturate. Eius quidē igitur ꝙ
est nutrire ipsa maxime signū qui cu
stodiunt fructus vineaꝝ comedentes
q̄dem in duobus mensibus quibꝰ cu-
stodiūt aut solas semp ficus cū vuis:
aut modicum q̄dez interponentes pa
nis impinguatiq; satis: non tñ fortis
⁊ compacta est caro ex ipsis genera-
ta sicut que ex carnibus: sȝ laxa ⁊ va-
na ꝓpter id ꝙ celeriter ꝯhitur cessan
te edulio ⁊c. Et in lib. de euchimia. c.
j. dixit. A superfluis horarijs abstine
re decreui preterq̄ȝ a maturis certitu
dinaliter ficubus ⁊ vuis. ⁊ in. c. v. eius
dē. Prope innocuos fructus sunt ma
ture ficus: ⁊ preter has matura vua
suspensa ex hoc ꝙ iam inflatiuum de
posuit: ⁊ fit perfecte inculpata ⁊c. Ec-
ce igit̄ q̄ȝtum ficus humide bene ma-
ture approbentur. Secure ideo esta-
tis tempore ceteris consentientibus
possunt manducari.

Capi. cxcvj. ostendit naturā et nutrimentū ficuū siccarū cū iuua
mentis ⁊ nocumentis earum.

Quia ficus sicce in ie
iunij tempore plu-
rimū vtunt̄: et eas
quidam laudāt: ali
qui vero ipsas vitu
perāt: iō de eis spe
ciale ca. faciendum
esse iudicauimus vt
distinctius operationes ⁊ ꝓprietates
ipsarū intelligant̄: ⁊ consequenter an
laudabiles sunt ad sanitatem vel re
probande. Dicamus ergo cū Auic. in
ij. canonis. c. cclxxxiij. sic scribente. Et
sicca q̄dem ficus in suis operationibꝰ
est laudabilis: verūtñ sanguis gñatꝰ
ex ea non est bonus ⁊ ꝓpter hoc facit
pediculos: vero si sit cū nuce comesta
tunc eius chimus fit bonus ⁊ post nu
cem cū amygdala: ⁊ leuior oībus est
alba: ⁊ est calida in primo: ⁊ in fine ip
sius est subtilis. Et postea subdit. Fi
cus sicca ⁊ ꝓprie acris est fortis ab-
stersiōis maturatiua resolutiua ⁊ car
nosa est plurime maturationis: et in
ipsa sunt glutinatio ⁊ incisio ⁊ subti-
liatio: maturat carbunculos: ⁊ deco-
ctio ipsius confert apostematibꝰ gut
turis: sicut nocet apostematibus epa
tis ⁊ splenis ꝓpter suā dulcedinem: ⁊
qñ apostema est durū nō nocet neq;
confert: verūtñ si cōiūgat̄ cū subtilia-
tiuis ⁊ resoluentibꝰ cōfert valde: ⁊ cō
fert asperitati gutturis: ⁊ est ꝯueniēs
pectori ⁊ cāne pulmonis ⁊ vinū eius
confert tussi antique ⁊ doloribus pe-
ctoris: ⁊ apostematibus cāne pulmo
nis: ⁊ nō est mala stomacho sicut hu
mida: imo qñ comeditur cum almuri
mundificat superfluitates stomachi.
Et post pauca subiunxit. Et admini-
stratio ipsius cū ieiuniū adest: est mi
rabilis iuuamēti in aperiendo vias ci
bi: ⁊ proprie cū nuce ⁊ amygdala: cuȝ
tñ eius nutrimētū cū nuce sit plus q̄ȝ

eũ amydala. Et si comedat cũ ingros-
satiuis: fit eius nocumentũ tũc maxi-
mum ꝛc. Idẽ etiã sensit Isaac in par-
ticularibꝰ dietis. c. ꝓprio cũ inq̃t. Sic-
ca vero ficus calida est ĩ scđo gradu:
sicca in medio primi. vt etiã dixit Ha-
lia. in. v. Theorice. c. xix. Quãobrẽ ca-
lefacit ꝛ sitim creat: ꝛ ĩ cholericos mu-
tatur humores: ceteris tñ fructibꝰ nu-
tribilior est ꝛ minus inflationis hꝫ: et
si sup̃fluos humores in stomacho in-
ueniat: dura fit ad digerẽdũ: ꝛ ad cor-
ruptionẽ mutatur ꝛ inflationẽ vẽtosi-
tatẽq; generat ꝛ pessimũ sanguinẽ: in
sup̃ficie aũt corporis pediculos creat.
Si autẽ humores mũdificatos inue-
niat bene digerit: ꝛ sanguinẽ laudabi-
lẽ facit: corpusq; mũdificat ab humo-
ribꝰ malis: vrinã ꝓuocat: pectusq; pu-
rificat: pulmonẽ renes atq; vesicã ab
humoribꝰ grossis: non tamẽ ab infla-
tione ꝛ vẽtositate libera est. Qui er-
go noxietates vult vitare ieiunus ac-
cipiat: ꝛ post illã calamẽtũ mãducet:
aut anisos: aut piper: ꝛ similia. Cho-
lericus vero post illã orizacarã acci-
piat. Qui aũt maioris causa nutrimẽ-
ti eas velit accipere: vel iõ vt sangui-
nem laudabiliorẽ generet: nuces cuꝫ
eis ꝛ simul cũ amygdalis admisceat.
Idẽ scđm medicinã valet si cũ ysopo
coquat: pectus pulmonẽq; mũdat: et
tussim diuturnã eneruat ꝛc. Hec q̃q;
fuit Rasis sñia in. iij. Almãsoris. c. xx.
dicẽtis. Ficus sicce multũ nutriũt ꝛ ca-
lefaciunt: quarũ multus vsus pruritũ
ꝛ pediculos creat: ventrẽ quoq; leniũt
quãdo ante cibũ comedunt. Et i. xxj.
continẽtis. c. clxxv. autoritate Diasco-
ridis inquit. ꝙ sicce ficus cõglutinãt:
calefaciũt: inducunt sitim: laxant ven-
trẽ: ꝛ nõ cõueniũt fluxui reumatis de-
scẽdentis ad stomachũ vel ad intesti-
na: ꝛ cõferũt gutturi ꝛ cãnalibus pul-
monis: vesice: renibꝰ almati: squinan-
tie: hydropisi: ꝛ similibꝰ. Et licet dictũ
sit ꝙ renibus cõferãt: intelligendũ est
sanis nõ vlceratis: qm̃ vt Princeps vo-
luit in. xviij. tertij. tractatu. ij. c. xij. Fi-
cus sicce male sunt ad vlcera abster-
gẽtes ea: ꝛ sclapellãtes ipsa ꝓpterea
ꝙ in ipsis est lacticiniũ occultũ. Gali.
quoq; eas multũ laudauit in. ij. Ali-
mentorũ. c. vij. cũ ait. Ficus sicce sub-
tiliatiuã ꝛ incisiuã habent virtutẽ: et
ideo earũ oblatio est proficua: non so-
lũ humores grossos habentibꝰ: sed et
sanis: apertos eñ faciũt eos esse: qui
secundũ epar exitus alimentũ nõ solũ
egris: sed ꝛ sanis securissimũ: verũta-
mẽ quicũq; cum aliquo ingrossantiũ
eduliorũ comedũt eas non parũ ledũ-
tur. Et in lib. de euchimia dixit. ꝙ cuꝫ
nucibꝰ sicce ficus comeste optimꝰ est
cibꝰ: ꝛ similiter cũ amygdalis: quare
hec duo in ipsaꝝ comestione obseruẽ-
tur: ꝛ tertiũ ꝙ ante cibum mãducent:
ꝛ non in multa quantitate ꝛc.

¶ Capi. cxcvij. ostendit naturã et proprietates iuuamẽtaq; granatorum ꝛ specierum eorum.

Granatũ dulce: vt Princeps
ait i. ij. cañ. c. cccxx. frigidũ
est ad primũ: ꝛ humidũ in
ipso: ꝛ acetosuꝫ est frigidũ
ꝛ siccũ in scđo. Et acetosuꝫ
reprimit cholerã: ꝛ ꝓhibet cursum su-
perfluitatũ ad viscera ꝛ proprie vinũ
eius. Et in oĩbus spẽbus eius vsq; ad
acetosum est abstersio cũ stipticitate.
Et dulce quidẽ lenificat naturã: ꝛ to-
tum ipsius est parui nutrimẽti: sed est
bonum. Muzũ vero quãdoq; est ma-
gis iuuatiuũ stomacho q̃ꝫ poma ꝛ ci-
tonia: sed eius granũ est malũ: aceto-
sum exasperat pectus: ꝛ dulce lenit ip-
sum: ꝛ cõfortat pectus: ꝛ cõfert tremo-
ri cordis: ꝛ absterget os stomachi. Et
muzũ cõfert inflãmationi stomachi.
Et dulce est cõueniẽs stomacho pro-
pter illud quod est in ipso de stiptici-
tate subtili. Et acetosuꝫ nocet stoma-

cho:⁊ cũ hoc grana granati ſunt ma‑ la ſtomacho:⁊ melius eſt vt ſugat fe bꝛeſ de ipſo poſt cibũ ſuũ:⁊ ꝓhibeat eleuationẽ vapoꝛũ:q̃ꝫ vt p̄mittatꝫ ip ſum:⁊ ſubleuent materie ab inferioꝛi bus. Acetoſum ⁊ dulce prouocant vri nam:licet magis acetoſũ:q̃ꝫ uis etiã magis noceat ſtomacho ⁊ inteſtinis. Et granatũ muzum confert febꝛibus acutis ⁊ inflãmatione ſtomachi. Sꝫ dulce multotiens nocet acutas habẽ tibus febꝛes. Et iõ in pꝛima quarti tra ctatu.ij.c.xxxix.ſic Princeps ait. Fru‑ ctus q̄ diligunt febꝛicitanti febꝛe cho‑ lerica ſunt granata dulcia ⁊ muza et pꝛuna ⁊c. Cuiꝰ ratio eſt: qꝛ vt inquit Auerrois in.vij.colliget.c. de ſincopi. in granis granatoꝛũ pꝛopꝛietas repe ritur reſiſtẽdi putrefactioni:⁊ vt cibꝰ in fumoſitatibus malis cõuerti mini me poſſit. Que etiã fuit Raſis ſenten tia in tertio Almãſoꝛis.c.xx. dicẽtis: Mala granata dulcia nõ infrigidant ſed inflamationẽ ⁊ ſitim faciunt:atqꝫ guttur leniũt. Acetoſa vero pectoꝛis aſperitatẽ faciũt:ſtomachũ ⁊ epar in‑ fridigidãt:epar tñ pꝛopꝛie que chole‑ re ac ſanguinis caloꝛẽ extinguẽtia fe bꝛem repꝛimũt ⁊ vomitũ. Et in libꝛo quarto ſuoꝛũ aphoꝛiſmoꝛũ ſic idẽ ait. Mala granata dulcia lenia bonos hu moꝛes generãt:⁊ expellunt humoꝛes putridos ab oꝛificio ſtomachi:mouẽt appetitũ comedendi:⁊ eoꝛũ acetoſa ſtomacho nociua ſũt ex pꝛopꝛietate. Et in libꝛo.xxij.cõtinẽtis dixit aucto‑ ritate. Diaſcoꝛidis. Omne granatum eſt boni chimi bonum ſtomacho mo‑ dici nutrimenti. Sed granatum dul‑ ce generat caliditatẽ modicã in ſto‑ macho ⁊ inflammationẽ.⁊ iõ nõ va‑ let ad calidas perſonas:tamẽ aciduꝫ cõfert ſtomacho inflammato:⁊ ma‑ gis pꝛouocat vrinã q̃ꝫ aliud granatũ ⁊ ẽ vehemẽtioꝛis ſtipticitatis intãtũ ꝙ etiã granatoꝛum acidoꝛũ:ſi ponun tur in cibarijs:pꝛohibent ſuperfluita tes ne veniant ad ſtomachũ ⁊ inteſti na:⁊ decoctio ipſius confert vlceri in teſtinoꝛuꝫ ⁊ emanationi humiditatũ antiquarum a matrice. Idẽ quoqꝫ vo luit Haliabas in quinto Theoꝛice.ca pitulo.xix.dicẽs. Granatuꝫ cõplexio‑ nis et frigide:⁊ qδ acerbum eſt: foꝛ‑ tis eſt frigoꝛis humiditatis tẽperate ⁊ ſiccitatis:cholerã hic repꝛimit: ſto‑ machum cõfoꝛtat ⁊ epar caliduꝫ: vo‑ mitũ ſedat:⁊ materias ꝓhibet ne ad ventrẽ fluãt cholericas. Dulce autem inter caliduꝫ ⁊ frigidum ⁊ tẽperatum eſt:⁊ humidã habet cõplexionem.tuſ ſimqꝫ que eſt ex caloꝛe mitigat:⁊ gene rat in ſtomacho frigido ventoſitatẽ: Ex quibꝰ ſatis liquet ꝙ granata plꝰ in via medicine q̃ꝫ in via cibi reponũ tur:⁊ propterea tẽpoꝛe ſanitatis aut nunq̃ꝫ:aut raro eis vtendum eſt.⁊ p̄‑ cipue accidis:niſi gratia extinctionis caliditatis ſtomachi vel epatis ⁊c. Et ꝙ ita ſit patet per Galie. in ſecundo de alimẽtis.c.xxij.ſic dicentẽ. Alimen tum autẽ coꝛpoꝛi exhibẽt q̄dem, gra‑ nata omnino modicuꝫ: quare nunq̃ꝫ ipſis vt alimento vtimur:ſed in phar maci parte ſolum ⁊c.

¶ Ca.cxcviij.oſtẽdit naturã ⁊ iuua mẽta iuiubarum in via nutrimen ti nõ facere ad ſanitatẽ.

Iuiube melioꝛes:teſte Aui cẽ.i.ij.canonis. c.ccclxx.ſũt maioꝛes earuꝫ:que frigiδ ſunt in pꝛimo equales in ſiccitate ⁊ humiditate: et ſunt declinãtes parum ad humidita tem.cõferunt acuitati ſanguinis cali‑ di:⁊ extimo ꝙ illud ſit ꝓpterea ꝙ in‑ groſſant ſanguinẽ ⁊ viſcoſum faciãt ipſum:⁊ illoꝛuꝫ exiſtimatio qui putãt ꝙ ipſe clarificent ſanguinẽ ⁊ lauẽt eũ eſt exiſtimatio coꝛrupta:ad quã ego nõ declino:⁊ nutrimẽtum earum ⁊ di geſtio ſunt difficilia:⁊ ſermo q̄dẽ bo‑

nus in eis est ille quē dixit Gal. Non reperi iuiubas in cōseruāda sanitate ꝛ remouēda egritudine aliqd operātes: sed reperi eas difficilis digestionis et pauci nutrimenti: conferunt pectori ꝛ pulmoni: sunt male stomacho ꝛ difficilis digestionis. Qd similiter voluit Isaac in particularibꝰ dictis. c. ꝑproprio. cū inqt. Iuiube calide sunt ꝛ humide in primo gradu: paruz nutriunt: ꝛ sunt difficiles ad digerendum stomachoqꝫ nociue ꝛ sanguinis phlegmatici gñatiue. Que tñ cūsūt pōtice ꝛ imature sanguinis acumē extinguunt: ꝛ si ad maturationis tēpus peruenerint pectoris ac pulmonis asperitatem humectāt. Vñ Gal. iuiube nec sanos custodiunt: nec sanitatez egris restaurāt. Rasis vero de eis sic dixit i tertio Almāsoris. c. xx. Iuiube in caliditate sunt tēperate: ꝛ sunt bone gutturi ꝛ pectori: sanguinis quoqꝫ acuitatem parumper extingunt. Et in libro quarto suoruz aphorismorum sic inquit. Iuiube ardorem sanguinem extingunt: choleram expellunt: humiditates tēperant: ꝛ maxime recentes et mature. Et dixit Cratin ꝙ est mirabilis earum natura. Et i. xxs. cōtinētis. c. cccccxvij. dixit autoritate Bimmasui. ꝙ iuiube calide sunt ꝛ humide in primo: ꝛ cū proprietate earum deponunt acuitatē sanguinis cholerici: cōferunt pectori ꝛ pulmoni: tamē male sunt stomacho. Et inqt Gal. in libro nutrimēti. ꝙ nutrimētum ipsarū est modicum: ꝛ ipsaruz digestio est difficilis. ꝛ generāt phlegma. vt etiā retulit Serapio autoritate eiusdē i loco allegato. Et ꝑpter sapientum medicoꝝ cōsilio vtamur: ꝛ ipsas postponas si nostrā cupimꝰ ꝯseruare sanitatē eo qꝛ parū nutriūt: ꝛ qꝛ id minimū nutrimētū ipsarū ē malū ꝛ phlegmaticū: omnino ab his q̄ frigide fuerint cōplexionis ꝛ frigidi stomachi fugiendū.

¶ Capitulū. cxcix. ponit naturaz proprietates. ꝛ iuuamenta limonum ꝛ arantiorū.

De his duobꝰ invno capitulo scribendū esse iudicauimus: cū eorū nature operationes ꝛ ꝓprietates similes existāt. paritērqꝫ ad mēsas nobiliū veniant. De quorum primis dicemus cū autore pandectarū sic: primo de limoncello scribente. Limōcellum oībus est notū: cuius odor confortat cor: ꝛ eius acetositas est frigida ꝛ sicca: ꝛ valet sirupus ex ea factus ad febres pestilentiales. deinde dixit de limone. Limō fructꝰ pulcher odoratꝰ plenus succo acetoso valde apto salsamentis. ꝛ ipse etiā comeditur sale cōditꝰ. Nusqꝫ memini de ipso legisse apud authorem autenticum: nisi apud Auicen. in quarto canone in cura febrium acutarū in generali: vbi iubet dare aquā acetositatis limonis nō saliti. Qd etiā precise Michael noster inqt: verꝫ ipse addidit vt existimo totū absolute dicēdū frigidū ꝛ hūiduz vsqꝫ ad scdm ꝛc. Cuiꝰ existimationē nolumꝰ reprobare: cū proximo: vt Chilom ait: nō sit maledicēdū alioquin audituros q̄ nō merore cōfiteāt. Sed tātū qd de cōplexione hoꝝ fructuū: salua semꝑ vniuscuiusqꝫ reuerētia: sentiamꝰ. breuiter explicabimꝰ ea fūcti auctoritate q̄ anno etatis nostre vigesimo ꝑ clarissimos collegij nři ꝓfessores nobis fuit ꝓ sua in oēs humanitate ꝯcessa dicētes. ꝙ limonū succꝰ frig. dꝰ sit supra scdm. q̄litercūqꝫ ipꝫ volueris dnoīare: acetosū. s. aut stipticū aut pōticū vl' ex his cōmixtum. Nullū enī. viij. saporū poteris ei magis qꝫ aliquē istoꝝ appropriare vt pꝫ discurrēdo. Si dixeris eū acetosū. reponemꝰ ipꝫ frigidū esse ꝛ siccū in scdo. ꝛ dicemꝰ ꝙ eiꝰ humor sit subtilis penetrabilis humores grossos icidēs: ꝛ appetitū ꝓstratū excitās iuxta sniaz Isaac i. p. d. c. xiij. dicētis. Acetosꝰ sapor fri

giditatem in secundo gradu esse denũciat: q humores sui substantiales sunt subtiles & penetrabiles & partim terrestres: ideo pforat & incidit grossos humores & appetitum cõmouet. Que fuit etiã Gal. determinatio in qrto de simplici medicina distinctione ij. cap iiij. Si vero dixeris succũ limonum stipticũ esse aut põticũ: qđ ẽ magis verisimile: & nos pronũciabimus eũ frigidũ esse in tertio aut in pncipio eius dicẽte Isaac i loco allegato. Põticitatis humores sũt pure terrestres & frigidi similiter & sicci tantũ. qđ necesse est vt in fine tertij gradus sint vicini: vnde & sua nutrimenta sunt paruissima & grossos humores facientia & subtili diete illaudabilia &c. Si aũt stipticũ dices & frigidũ in. iij. & siccum habebis ipm collocare: vt oẽs voluerunt antiq. dixit em̃ Gal. in. iiij. de simplici medicina distin. vj. Omne corp9 stipticum denudatũ ex reliquis saporibus apud sensum inuenis semper experimẽtum infrigidare. Quã cũ habeat cõplexionẽ infrigidat corpus humanũ et desiccat: carniũ quoq3 ac sanguinis minorationẽ faciet si quis eo multotiens vtatur. stomachũ quoq3 cõfortat: ac ventrẽ scđm plurimũ constringit: & sanguinẽ gñat melãcholicum: vt etiã scripsit Almansor in. iij. Et si cõpositũ ex dictis saporibus dixeris: cõpositas habebit opatiões ex illis resultantes: qb9 autẽ in fine scđi aut in tertij frigidũ habebis pnunciare & desiccatiuũ. Et ppterea non via cibi: sed via potius cõdimenti limonibus & limoncellis erit vtendum: nec etiã ab omnibus: sed ab his tãtũ qui calidũ & nõ appetentẽ stomachũ habuerit. Quare &c. ¶ De arancũs vero pandectarũ auctor sic inqt. De citrangulo nunq3 mentionẽ reperi: nisi in. v. canonis & in antidotario Damasceni. Nobis autem videtur q Gal. in. ij. de alimentis. ca. xv. de cedrorum fructu fecerit mentionẽ. Quiquidẽ fruct9 nõ citrũm: vt patet primo per eundem facientẽ. ca. xxxv. de citro. Patet etiã per seriem verborũ ei9 que est talis. Cedrias nominãt fructũ cedri: similes qdem entes archeutidibus scđm colorem ac figuram: etem̃ subruffe & rotũde sunt differentes autẽ dirimitate id est pugitiuitate scz a limonib9: magis enim limones pungunt q arancie: vt docet experientia. Et propterea dicebat Michael noster. dz eligi arãcia põderosa & min9 acetosa q min9 stomachũ ledũt & post aliq subdit. Carovo eo cõfert stomacho calido cholerico: & reprimit acutatẽ cholere: nocet tamẽ plurimũ stomacho frigido: sicut cortex eius maxime confect9 cũ zuccaro cõfortat eũ. Pro his tamẽ q ea nõ cognoscunt: & ab acetosis in stomacho ledunt: sciendũ q melius est vt ipsam non comedãt. que tamen si omnino desideraret rubicundiora saltẽ & leuia corticẽ grossum habentia sibi emant: qm̃ hec maturiora et dulciora minusq3 nociua existunt. Et de eis i modica sumãt quantitate: cũ impossibile sit vt omnimoda careat acetositate stomacho pluriũ inimica dicente Gal. vbi supra. Commune est oĩm pungitiuorũ modicũ dare corpori nutrimentũ: q palã succus ei9 mordicatiu9 est satis stomachi & grauatiuus capitis: nisi aliquis valde parũ ipsum offerat. quare. &c.

¶ Capitulũ. cc. ostendit naturã et pprietates mespilorũ cũ iuuamẽtis & nocumentis eorũ.

Mespila aũt scđm vulgares nespila frigida sũt & sicca in primo gradu teste Isaac in particularib9 dietis. & pprio et pprietatẽ habẽt stomachum confortandi: cholericã egestio-

nem ac vomitũ auferũt vrinã prouo- cãt: ⁊ magis pertinet ad medicinã q̃ȝ ad cibum parũ eñ nutriunt ⁊ gros- sos faciunt chimos: ⁊ meliora sunt an te cibũ q̃ȝ post. ⁊ secundũ Auicẽ. in se- cundo canõis. capitulo. cccccccclvij. sũt mala siluestria: ⁊ sunt saporis põtici ⁊ stiptica vincentia cholerã: ⁊ retinẽtia cursum: id est fluxũ: plus omni fructu faciũt soda ⁊ sunt mala stomacho et strigũt ⁊ retinẽt vrinam. Sic quoqȝ a Serapione scribit. Laror est arbor spi nosa: cuiꝰ vna pars vocat mespilũ: et habet fructũ paruũ similẽ malis par uis bonũ ad comedendũ: ⁊ est stipti cus bonus stomacho: ⁊ cũ comedit re tinet vẽtrẽ ⁊ tarde maturat. Que fuit etiã Gal. snia in. ij. alimẽtorũ. c. xxiij. dicẽtis. Fructꝰ mespili est stipticiꝰ sti pticitate forti: ⁊ ĩ folijs ⁊ ĩ sũmitatibꝰ est stipticitas. Uirtus eiꝰ est frigida palã. qm̃ taliũ omniũ parũ comedere cõuenit nõ vt ficuũ aut vuarũ copio se: neqȝ eñ vt alimẽto: sed medicinis ipsis indigemꝰ magis. in. vij. de sim- plici medicina. c. Mespiluȝ scd̃m trans lationẽ grecã quidã tricoctuȝ nomi- nãt. eo ꝙ tria habet ossula oĩa intra se. ⁊ post aliqua subdit. Stipticꝰ aũt sufficiẽter est fructꝰ huius arboris: et vix esibilis ⁊ recẽtiꝰ sufficiẽter est vẽ tris: ⁊ in germinibus eius ⁊ folijs sti- ptica qualitas est nõ pauca. Diascori des quoqȝ scd̃m trãslationẽ grecam sic inq̃t de eo. Mespiluȝ semẽ habet rotundũ fructuȝ minimũ matiano si- milẽ tria ossa habẽs: vnde tricoctũ di cit stipticuȝ est eu stomachuȝ vẽtrẽ ab stinet ⁊ tarde maturescit. A quo sum psit Rasis cũ ĩ. iij. Almãsoris. c. xx. de eis ait. Frigida sunt ⁊ sicca q̄ vẽtrem stringunt ⁊ cholerã reprimunt rubeã ⁊ vomituȝ abstinẽt ⁊c. ⁊ subdit. Et q̄ ex eis sunt dulcia adhuc sunt debilio- ra. Ex q̄bus patet ꝙ rebꝰ hmõi nõ est vtendũ: nisi gratia medicine ⁊ nõ rõ- ne nutrimẽti vt p3. Gal. apparet vbi su pra. ⁊ in libro de euchimia ⁊ cacho- chimia. c. v. sic dicente. Pomis ⁊ piris ⁊ mespilis nõ vt cibis: sȝ vt pharma- cijs indigemus ad robur stomachi at qȝ vẽtris: ⁊ difficilis sunt digestionis: ⁊ ideo in parua sumãtur quãtitate et raro: necnõ ab habentibꝰ stomachum calidũ cholerizantẽ ⁊ huiusmodi: ab alijs vero minime.

¶ Capitulũ. ccj. ostẽdit naturã ꝓ pꝛietates ⁊ iuuamenta moꝛorum in via cibi.

MOrũ dulce vt princeps ait ĩ. ij. cano. c. cccccxcix. currit scd̃m semitã fi- cus in maturatione: sȝ est deterioris nutrimẽ ti ⁊ minoris ⁊ siccioris ⁊ magis destruẽs san guinem: ⁊ deterius stomacho: in reli q̄s vero ficus dispositiones habet: est tamẽ inferius ea dulce ẽ calidũ ⁊ hu- miduȝ: ⁊ acetosum ẽ ad frigiditatẽ de cliue: ⁊ in ipso est frigiditas ⁊ ĩfrigi- datio. Et ĩfra inq̃t. Morũ est malum stomacho: corrũpit enim in eo: ⁊ quã do non corrũpitur velociter: non noce Et oportet q̄dem vt comedãtur oẽs species eiꝰ ante cibũ: et recipiãt ĩ sto macho in quo nõ fit corruptio. Illud vero de seni nõ nocet stomacho chole rico: et nõ ẽ in ipso de mala cõuenien tia stomacho qḋ est in alijs: q̃uis sit in ipso malitia: ⁊ nõ est nausea in ipso ⁊ nutrimẽtũ eius est paruũ: ⁊ facit ap petitũ cibi: ⁊ facit ipsum lubricũ: et ex- trahit ip̄m velociter: ⁊ oĩno descẽsus eiꝰ a stomacho fit velociter: sȝ eiꝰ de- scẽsus ex intestinis est tardus: ⁊ solu- tio mori est plurima: ⁊ ꝓpter hoc in moro quidẽ dulci est velocitas descen sionis: aut propter suam humidita- tem: aut propter acredinem et admix tam. Et in oĩbus quidem speciebus mori est prouocatio vrine. Jsaac vero

in particularibus dictis.c.proprio sic de eis scripsit.Mora celsi duobus modis sunt:aut cruda:aut acria non natura aut matura perfecte dulcia.Acria et nõ matura sunt frigida et sicca vim habẽt stipticã confortatiuã stomachi et intestinorum:et ventrẽ cõstipãt:et propterea huiusmodi valẽt ad diariã et dissinteriam:maxime si de cholera sint.Matura et dulcia ad calorẽ pertinẽt et ad humiditatẽ.plus autẽ ad humiditatem que ex stomacho eijciuntur cito ventrem humectãt:vrinã prouocant. Si tamẽ cibum in stomacho ante se acceptum inuenerint:et eis obsistẽtibus cõmorantur in corruptionẽ cõuertuntur et stomacho nocent ac capiti. Si autẽ stomachũ vacantem inuenerint:bene digeruntur:sed modicũ nutriunt ieiunis accepta et refrigerata in aqua frigida: aut in niue refrigeratiua sunt valde: sitim auferunt:et intensionem caloris extingunt etc.hec etiã fuit Rasis sententia in.iij.Almansoris.c.xx. dicẽtis. Mora que sunt dulcia in caliditate sunt temperata: et in stomacho fastidiũ faciũt.Acetosa vero frigida sunt: que et ventrẽ cõtinent:et sanguinẽ fortiter reprimunt.Et in lib.xxi. continentis.c.clxxi.autoritate Diascordis similiter ait:quod laxant ventrẽ et cito corrũpuntur in stomacho.et autoritate Gal. in.vij.subiũxit.Fructus celsi maturus laxat ventrẽ:cũ est acerbus et desiccatus stringit fortiter ventrẽ:et valet contra dissinteriã et oẽs species fluxus.Et ait libro dietarũ.cũ comeduntur celsi ante comestionẽ:et inueniãt stomachum mundificatũ velociter descendũt a stomacho:et reddunt facilem descensum aliorũ ciborum:et cum comedũtur post cibum:et in stomacho sunt mali humores:velociter corrũpuntur:et nocẽt magno nocumẽto:et sicca mora vel desiccata:sunt medicina dissinterie et fluxus chronici:et velocitas descensionis ipsorum sunt maturi:põt esse propter humiditatẽ viscositatẽ sue substãtie:aut propter qualitatẽ permixtã eis habentem superfluitatẽ acutam laxantem ventrẽ.et subdit.Et quando celsi non corrũpũtur in stomacho:proculdubio humectant et non infrigidãt nisi fuerint infrigidati:et eorum nutrimentũ est paucũ sicut melonũ:sed non sunt mali stomacho et nõ vomitũ mouẽt sicut melones. Postremo dixit autoritate eiusdẽ in libro chimorũ:quod cum celsi descẽdũt stomacho priusquam corrũpantur:non omnino faciunt malã operationẽ:nisi multiplicetur ipsorum esus. Ex quibus patet quod raro:et non nisi ab habẽtibus stomachum mundũ:mora sint mãducanda. Et quod ita sit apparet etiã per haliabatem in.v.theorice.c.xix.sic dicentẽ. Mora frigide sunt cõplexionis in primo gradu.in secũdo vero humide quando bene matura sunt:ventrẽ molliunt: immatura autẽ stringunt:eorumque cõplexio frigida est et sicca.Et si quis mora stomacho purgato comederit et vacuo cito ab eo descendũt:vrinam prouocãt:et humorẽ generãt bonũ.Si sit autẽ mala in stomacho superfluitas cito corrũpuntur et humorem reprobũ generãt. ideo ante cibum comedẽda sunt.hec ipse.Quod etiã voluit Gal.vbi.s.et in lib.de dissolutione continua:vt in.c.de chrysomilis annotauimus.quare etc.

¶ Cap.cciij.ostẽdit naturã proprietates et nutrimentũ nucũ vsualium cum suis nocumentis.

Nuces calide sunt et sicce et prouocãt vomitũ et laxant ventrẽ:teste Auerroi i.v.colliget. vbi subiunxit. Et dicitur quod habent malã proprietatẽ: ita quod qui vtuntur eis nimis faciũt eis in lingua paralysim et comeste cum ficubus obstant veneno loco bezaar:et multum valent senibus et nocent illis

qui timent passiones caloris: et tẽpore magni frigoris nõ sunt nocive. Quod etiam voluit princeps in.ij.canonis.c. cccccij.cũ dixit. Nux est calida: cuius tiriaca est cum datur calefactis. oximel: et habentibus debilem stomachũ cum muri et aceto: et calida est in tertio et sicca in principio secũdi: et eius siccitas est minor caliditate ipsius: et in ipsa est humiditas grossa que delet cũ antiquatur. Facit soda: est difficilis digestionis et mala stomacho sed nutrita et recens est melior stomacho et minoris nocumẽti: et illud quã frangitur a duobus corticibus suis: et nux quidem nutrita cũ melle cõfert stomacho frigido: dico autẽ quod nux nõ est incõueniẽs nisi stomacho calido tantum. Facit bothor. Et quando comeditur cũ muri solvit. Multus vero vsus eius educit vermes paruos et ascarides: et est ex eis que cõferunt orbo et cũ ficubus et ruta comesta est medicina oibus venenis et ex ea cũ cepe et sale fit emplastrum super morsum canis rabiosi et reliquorũ. Similiter haliabas in.v. Theorice.c.xix.dixit. quod calida est et humida in secundo gradu et recentis calor est modicus. humiditas autẽ multa. Et post aliqua subdit. Est autẽ nucis cibus paucus: que autẽ vetus est facta comestioni nõ cõpetit: recẽs autem ventrẽ mollit maxime si cũ muri comedatur: nisi quod capitis dolorem facit si nimiũ comedatur: sitim etiã prouocat: et in cholera mutatur rubeã: magis autẽ que vetus est et si cũ ficubus comedatur prodest venenosorum veneno. et demũ cõcludit. Non est autem a nucibus sanguis generatus malus. A quo sumpsisse videtur Isaac in particularibus dietis cũ inquit. Nuces virides sunt minus sicce calide tamen: et habent aliquantulũ humiditatis propter maturitatẽ imperfectã: vnde paruz sunt sicce parumque stomacho nocive: que si a ieiunis comedantur cũ obsomogaro et aceto ventrem humectant: cũ ruta autẽ manducate sunt cõtra venenum. Sicce vero sunt tripliciter: quedã enim sunt tpi producẽti eas vicine quedã remote: et alie sunt mediocres: propinque sunt humide parum vnctuositatis habentes atque quidam ponticitatis in eis est: que quanto ab eodẽ elongãtur tpe: tanto corum cõsumitur humiditas: eisque vnctuositas dominatur: que tunc manducate cito in humorẽ cõuertuntur cholericuz quibus itaque vetustioribus existentibus vnctuositate multo magis dominante fit earum sapor et vetustissimuz oleum et cibi naturã augmentãt. Cetere vero nuces corporibus nocẽt: quia difficulter digeruntur: et stomacho nocẽt cholericis assimilantur humoribus: calideque inimicantur tussi: et prosequitur deinde. Nuces minus auellanis sunt nutribiles propter suorum corporum raritatem et sue vnctuositatis viscositatisque copiam: vnde villis stomachi semper sunt cõtrarie: nisi tamen stomachum inueniant temperatum: aut tãtum habentem frigiditatis quantũ caloris nunc repugnare valet. Idcirco tali fiũt stomacho nutrimenti boni boneque digestionis: calorẽ autem habẽti prestant vnctionẽ in cholericũque mutantur humorem ac fumos capitisque dolorẽ faciunt et in oculis vertiginẽ: sed vt ab eis omne auferatur nocumẽtum: mundate in aqua calida ponantur per noctẽ vt partez humiditatis ab aqua sibi mutuẽt fientque virides secundum vero medicinam valent: quia si cum ficubus ante cibum edantur cõtra rem venenosam corpus defendunt etc. Idẽ quoque Rasis sensit in iij. Almãsoris.c.xx.cũ ait. Nuces calide sunt: que in ore vesicas faciunt et calefaciũt ac capitis generant dolorẽ. Et in.iiij.suorum aphorismorum libro. Nuces auellane male sunt stõacho et epati: et hũores malos efficiũt in ieiuno. et.l.xxj. continẽtis.c.ccij.autor. Ga.l.vij.dixit. Nu

ces que nō sunt cōplete neq₃ desiccate
sunt replete humiditate indigesta. Et
autoritate Diascoridis ait. Nuces qñ
sunt mature sunt tarde digestionis: ꝛ
nocent stomacho: ꝛ generāt cholera₃
citrinā ꝛ faciunt sodam ꝛ nocēt tussi:
ꝛ si comedātur ante cibū de facili fa-
ciunt vomere: ꝛ comedētes eas cū ficu
sicca ꝛ ruta ante ꝛ post assumptionem
medicine mortifere ipsa non nocebit
eis: qm̄ talis mixtura est tiriaca ipsi⁹:
ꝛ multus vsus nucū purgat vermes.
Subiunxit deinde autoritate eiusde₃
in libro ciboꝝ ꝙ recentes sunt minus
calide q̄₃ sicce: ꝛ sunt plus humide aq̄
se insipide ꝛ sicce amotis primis exte-
rioribus grossis corticibus: si ponūtur
in aqua calida redeunt ad naturā nu
cum recentiū: ꝛ debēt comedi cū almu
ri ꝛ aceto ꝛ qñ sic comedūtur erūt mi-
noris nocumēti. Et nuces cōdite cum
melle stomacho conferūt ꝛ desiccant
eius humiditates: ꝛ sunt calide ꝛ sicce
ꝑpter species eis admixtas. Nos aūt
vidimus Gal. in. ij. de alimētis. c. xxvj.
sic de ipsis scribentem. Nux laxa est ꝛ
plus habēs oleaginū in se q̄₃ auellana
participat autē ꝛ qualitate stiptica ad
modicū: q̄ in tēpore procedēte marce
scit trāseunte tota ipsius substātia in
oleaginum humorē vt perfecte inesi-
bilis fiat ꝛ infra etiā dixit. Nuces hu-
mide ad secessum sunt idonee: sicce ve
ro minus. Ex quibus patet ꝙ calidam
habētes cōplexionem minime eas de
beant manducare: frigidi autē senes
ꝛ phlematici securius ꝛ in hyeme pre-
cipue.

¶ Cap. cciij. ostendit naturā ꝓprie
tates ꝛ iuuamēta oliuarum suisq₃
cum nocumētis ꝛc.

OLiuarum duo sunt gn̄a: vt
dixit haliabas in. v. theori
ce. c. xix. alterū olei: ꝛ alterū
aque. Que magis nutriūt
olee sunt pontice vero sto-
macho cōferunt ꝛ ipsum excitant pro-
prie si cū aceto sumātur: sunt autē me
die inter subtile ꝛ grossum. Que autē
perfecte sunt maturitatis calide sunt
temperati caloris: immature autē fri-
gide. A quo princeps videtur accepis
se cū dixit. Oliue mature sunt calide ꝛ
imature sūt frigide de quib₉ subditi i eo lo
co. s. in. ij. cano. c. cccccxxix. Oliue q̄dē
sūt ex eis que nutriūt parū per: ꝛ oliue
quidē cum dispositione sua sunt diffi-
cilis digestionis et grosse: earū salite
sublenant appetitum: ꝛ cōfortant sto-
machū: et generant humorem stipti-
cū: ꝛ acetose sūt magis receptibiles di
gestionis oēs q̄₃ alie. Isaac vero lōge
clarius distinctius diffusiusq₃ de ipsis
ꝯtractauit cū i particularibus dietis i-
quit. Oliue duobus modis diuidunt
Domestice. s. ꝛ siluestres. ꝛ iterū do-
mestice trifariam: cū sūt pontice viri-
des ꝛ nō mature. Secundo cū sūt ni-
gre perfectā habentes maturitatem.
Tertio cū sūt iter hec mediocres ru-
beum habentes colorē. quas Diasco-
rides appellauit hyacinthinas. Viri-
des autē que sūt pontice ꝛ immature
in duas diuidunt: i aquaticas. s. quas
fugimus: qm̄ nil vnctuositatis i eis re-
peritur nisi paruissimum. Oliue vero
que recte aquatice vocantur sunt ter-
restres: qḋ ponticitas sueq₃ vnctuosi-
tatis testatur inopia: ꝛ ob hoc ad fri-
giditatem ꝛ siccitate₃ pertinent: vnde
stomachi sunt confortatiue magis ce-
teris oliuis: ventris tñ constipatiue ꝛ
minus omniū corporis nutritiue ꝛ ad
digerendū tardiores: paruitas nutri-
menti fit ꝑ sue vnctuositatis inopia: ꝛ
ob digestionis tarditatem ad frigidi-
tatem ꝛ duriciem: quas multi prepa-
rant cū sale ꝛ aceto: quidam vero cū
sale ꝛ aqua: nōnulli vero cū aceto. S₃
q̄ cū sale ꝛ aqua cōdite a sale accipiūt
quādā₃ acuminis ꝛ siccitatis partē vn
de sanguini incēdiū prestāt: stomachi
neruos mordicant: sunt etiā difficiles

ad digerendũ ꝓpter grossitudinem ⁊ duriciem earũ: tamẽ acumen pungit intestina vnde citius egerunt. Que autem cum aceto preparate sunt tenuiores existũt proinde cholere rubee acumen extingunt: appetitũ excitant maxime si in medio prandij accipiantur: que si digestioni obediẽtes sint optime sunt: stomachũ confortant ⁊ ventrem stringunt. Nigre autẽ oliue que ad maturitatẽ peruenerũt calide sunt ⁊ mediocres inter siccum ⁊ humiduз: quas tamẽ Diascorides dixit siccitati pertinere Gal. vero testatur eas habere humiditatẽ. Possibile est enim: quod earuз saporositas ac vnctuositas innuit illam humiditatẽ habere hac de causa cibus earũ multũ nutribilis ⁊ grossus ⁊ mollificans stomachum tardus ad digerendũ: facilis autẽ ad egerendum. Tarditas digestiõis fit propter vnctuositatẽ cibum natare facientem in summitate stomachi ⁊ cohibentem ad locum decoctionis descendere. Facilitas autẽ digestionis fit ꝓpter vnctuositatẽ in stomacho lubricitanteз: vñ priusquam digeratur descẽdit a stomacho: idcirco ad priorum. s. ad terrestrium ⁊ ponticarum cõparationẽ sunt illaudabiles: quia incõuenientẽ ⁊ illaudabilẽ generant chimũ presertim si sint cũ sale cõdite. nõnunquam enim in cholerã cõuertuntur. Hyacinthine vero minus nigris sunt nocibiles ꝓpter vnctuositatis sue ponticitatisque inopiã. proinde aliquãtulum stomachũ cõfortant chimus tamen quẽ iste rubee generãt oliue est secundum earũ colores: de nigris videlicet niger de rubeis rubeus generatur cibus. Quod testatur Gal. cũ ait. Oliue rubee colorem faciunt quasi vitellum oui ⁊c. Et postea subiunxit. Oliue nigre perfecte maturate cito in humorum corruptionem transducuntur: stomachum molliunt ⁊ ventrẽ humectãt: liз secundum medicinam sint vtiles ⁊c. Quod sensit etiã Rasis in. iij. Almansoris. c. xix. dicens. Oliue de aqua calide sunt ⁊ sicce: que si ante cibum comedantur: ventrem mouent: ⁊ os stomachi robustũ reddunt. Oliue autẽ de oleo calidiores sunt: quia ⁊ os stomachi minus corroborãt: ⁊ ventrem magis fluere faciunt ⁊c. Sententia quoque Gal. in. ij. alimentorum. c. xxv. dicẽtis est. quod oliue paucũ dant corpori alimẽtum: ⁊ maxime que summe maturate sunt: ⁊ que vnctuosum chimũ habẽt ⁊ subdit. Idoneissime oliue sunt ille que in aceto reposite sunt: stipticũ enim habent chimũ ⁊ roborãt stomachũ ⁊ excitant appetitũ. ⁊ in lib. de dissolutiõe cõtinua dixit. Et oliue aque quando comeduntur ante cibũ cũ muri: idest sale leniũt ventrẽ ⁊ quando etiã comeduntur post cibum sine muri: ⁊ maxime que sunt ponticae cũ aceto cõfortant stomachũ ⁊ deprimunt cibũ: ⁊ hac de causa comedũtur. hec ipse. quare ⁊c.

Cap. cciiij. ostendit naturã proprietates iuuamenta persicorum ⁊ nocumenta.

Persica: vt inquit Auerrois in. v. colliget sunt frigida ⁊ hũida: habent generare humores corruptos ⁊ putridos: ⁊ aliquando cholericos: et habent mirabilẽ ꝓprietatẽ resistẽdi fetori: qui prouenit a stomacho ⁊ odor suus valet cõtra cardiacã passionem. Sed ante persica que nusinus dicuntur: sunt eiusdeз nature cum persicis: sed nõ habent illam proprietatẽ ⁊c. Auenzoar etiam in suo theisir. c. j. dixit de eis: ⁊ cognitum est etiam quod comedere persica: quamuis multorum sint nocumentorum: habent oris fetorem remouere vitio stomachi procedentem ⁊ nullum aliud scitur in eis iuuamentum. et Haliabas in quinto. Theorice. capitu. xix. similiter scripsit. Persicũ frigidũ est ⁊ humidũ phlegma

generãs ⁊ explicando duas species eius inqt. Qđ tenerꝫ est ⁊ ossibus facile mundatur: citius ẽt digeritur ⁊ a stomacho dimittitur. quod autẽ ossibus cõglutinatur. ⁊ substantiã hꝫ duram tanꝙ immaturũ grossus est ⁊ tarde digestionis. Et post aliqua subiũxit. Persicũ si frigide domini comedãt cõplexionis: accipiãt post illũ zinziber conditũ: aut mel apũ ⁊ hmõi. A quibus accepisse vr̃ Auicen. scribens de ipsis diffusius in .ij. canõ. c. cccccclxvj. ⁊ dicens. Persica sunt frigida in fine secundi: humida in primo infra tamẽ finem eius. Que cũ sint humida veloci sunt putrefactionis: lenitiua: lꝫ in ipsis sit stipticitas aliquãtula: ⁊ precipue illis q̃ sunt exiccata aut immatura. Matura sunt bona stomacho: ⁊ in eis est virtus faciẽdi appetitũ cibi. Et oportet qđem vt nõ comedatur post alium cibũ: qm̃ corrumpuntur post euz ⁊ corrumpũt ipm: sed p̃cedãt anꝙ cibum accipiantur. Et que sicca sunt tarde digestionis: ⁊ non sunt boni nutrimẽti ꝙuis sint plurimi nutrimẽti: ⁊ illa: q̃ matura sũt leniũt vẽtrẽ: ⁊ q̃ imatura ta strigũt. ⁊ dixerũt qđã ꝙ ipa addãt i coitu: ⁊ vr̃ ꝙ illđ sit i corꝑib⁹ siccis ⁊ calidis. Et in .xxij. tertij. tract. ij. c. xxj. sic quoqꝫ de eis scripsit. Ego autem abhorreo ea q̃ sunt sicut persica ⁊ chrysomila: ⁊ similia q̃ replent sanguinem aquositate. Et in prima. iiij. tra. ij. c. lxv. ait. Persica p̃parata sunt ad permiscẽdũ putredinẽ. Quod ꝯfirmat Isaac in particularib⁹ dietis cuz inqt. Persica frigida sunt ⁊ humida in scđo gradu plurimũ similia chrysomilis: sed saporiora stomacho conuenientia non em̃ conuertuntur vt chrysomila: lꝫ chrisomilis sint similia: qꝛ eodem modo phlegma generãt persica ieiuno stomacho nocua sunt edenda. ⁊ post vetus vinuz odoriferꝫ est bibendum. Persica em̃ in duo diuiduntur: est em̃ quoddã albũ grande pilosum ruboris quiddã habens est. Et aliud paruum leue ruffum: vel citrinũ grande saporisqꝫ dulcis acriorisqꝫ cuiusdam humiditatis: humidius ac viscosius est. quare cõuertibile in phlegma grossum atqꝫ putredinẽ. manifestatur aũt hoc qm̃ si persicũ fixum ferro post paululum naribus apponas: odorez quasi putredinis senties: paruum aũt odoratiuũ a conuersione lõginquius existit. Dixit ẽt Rasis in .iij. Almãsoris. c. xx. Persica frigida sunt ⁊ grossa: que lꝫ ardenti ꝯferãt stomacho: dure tñ descendũt atqꝫ in sanguinem dure ꝯuertuntur. Qui aũt corꝫ esu vsus fuerit: febriũ flegmaticarꝫ incurret gñationem. Et in libr. iiij. suorum aphorismorum inqt. Persica febrib⁹ vrentibus cõferunt in principio ⁊ succus eorum in fine facit febres putridas si materiã habilẽ ad exeundum non inuenerit. In libr. xx. continentis c. cclxxvj. dixit autoritate Diascoridis. Persica sunt bona stomacho: laxant ventrẽ: ⁊ amara cõstringũt ⁊ sicca magis. Deinde subdit autoritate Gal. in li. ciborꝫ. humiditas ⁊ substãtia persicorꝫ sunt facilis corruptiõis: ⁊ male in omnib⁹ suis dispositionib⁹. Et ob hoc nõ debẽt comedi post aliũ cibum qꝛ supernatãt ⁊ tunc corrũpuntur. sed debẽt comedi ieiuno stomacho. idẽ quoqꝫ dixit autoritate Ruffi ⁊ filij mesue: superaddens ꝙ sumpta añ cibũ sunt facilis digestionis: sicca vero tarde dicens in fine capituli: ꝙ persica ꝯdita cũ melle cõferũt pulmoni: qꝛ mel remouet corꝫ grossitiem. Et inueni in libris medicinalib⁹ antiqs: ꝙ persica excitãt appetitũ: ⁊ sint bona stomacho calido: ⁊ valeãt contra sitim: ⁊ inflationem stomachi ⁊ extingunt caliditatẽ extraneã: hec ipse in xxj. preallegato. Sed in .xxv. lib. eiusdem sic ait. Post comestionẽ persicorum debes bibere de aqua mellis cocta. Concludamus ergo hoc capitu

lum dicentes cum Gal.in.ij.alimēto rum.c.xviij.Caro persici valde facile corruptibilis est ꝛ omni quaqꝫ paruū quare nō oportet.sicut qdā:post aliō alimentum auferre:corrumpit enim supernatans ꝛc. Hec igitur que dicta sunt obseruari debēt ab his qui volunt persica manducare:lꝫ tutius pro salute forent relinquenda.

Capi.ccv.ostendit naturā proprietates ꝛ iuuamenta pirorū simul:cum nocumentis eorum.

Pira non vnius sunt nature:teste Gal.in vi.de simplicib⁹ medicinis.c.xlix. dicente.partes hui⁹ fructus nō sunt equalis cōplexionis: qm̄ quedā illarum sunt terre.ꝛ quedā aquose. Sꝫ si tu vis dicere per alium modū.dicas ꝙ quedā illarū sunt frigide:ꝛ quedā sunt equalis complexiōis:ideoqꝫ qñqꝫ comedimus pira: ꝛ confortatꝰ stomachus ab eis.ꝛ sedant sitiꝫ ꝛc.hec ipse.Pira autem cruda:vt inqt Auerrois in.v.colliget.sunt frigida ꝛ sicca:sed matura temperata sunt.aut declināt ad paucam frigiditatē.Et hoc est qꝛ cōposita sunt ex acetositate dulcedine ꝛ pōticitate:ꝓpterea est eoꝝ virtus vētrē constipare:ꝛ eoꝝ proprietas est remouere sitim.Auicē.vo in.ij.cano.c.dxl. sic scripsit.in piris sunt terreitas ꝛ eqitas:ꝛ in nostra quidem terra est species que dicitꝰ senabruthi:ꝛ hꝫ magnā capacitatē:ꝛ est vehementis rotūditatis ꝛ subtilis corticis boni caloris valde quasi peruiū ꝛ quasi aqua zuccari coagulata congelata plurimum sed non ꝓpter spissitudinē substantie boni odoris valde.Quod cū ab arbore sua cadit super terram destruitur: ꝛ ista sunt in quibus non est nocumētum de speciebꝰ pirorum:quorum cōplexio tēperate est humida. Alia vo sunt frigida in primo ꝛ sicca in scdo.ꝛ omnes species eius sunt stiptice.Et eorum humor est plurimus ꝛ laudabilior humore pomorum ꝰm qđ dixit Ruffus.ꝛ illa que diximus sunt lenitiua nature ꝛ boni chimi valde:sunt ꝑparantia stomachum: ꝛ abscindunt tussim cholericā:constringūt ventreꝫ ꝛ proprie que sunt exiccata. Et in piris quidem est ꝓprietas faciendi euenire colicā:quare opꝫ vt bibatur post ipsa hydromel cū speciebꝰ:que sunt vt piper:cinamomū:ꝛ his similia: et qñ coquuntur cū fungis minoratꝰ nocumentū ipsorū.Isaac vero in particularibus dietis sic de eis ait. Pirorū stipticitas cū aquosa dulcedine commixta est:ꝛ pira diuiduntꝰ in duo:in domesticū ꝛ siluestre. Siluestre qdeꝫ est crudū:ponticū:duꝝ:grossum: nec ꝓdest:nec boni est saporis.Maturuꝫ vero pirū in primo gradu frigiduꝫ:in secundo siccuꝫ:generat in stomacho humoreꝫ laudabiliorē qꝫ mala coctana ꝓpter tēperamentū suū:ꝛ tñ diuersum ꝰm saporē ꝛ ꝰm cōplexiōes suas qđ ergo ponticum est terrestre ꝛ grossum et est stipticum compositum ex aerea substantia ꝛ terrestri parua: et est dulce temperatum ad calorē quēdam pertinens:ꝛ est aquosum ꝛ insaporosum ponticum autem minus nutrit.Sed plus egestioneꝫ facit:vomitumqꝫ cholericum stringit magis stomachum ꝛ intestina cōfortat:pro sua tamen asperitate ꝛ grossitudine:vel duritie nocet neruis stomachi.Unde oportet nos ingeniari:vt mollescat ꝛ amittat asperitatem:vt videlicet aut elixetur: aut secundum aque qualis de fumum suspendatur.aut opertum pasta assetur:aut cū melle condiatur in frustra concisum scdm complexionem accipiētis.Diascorides ait.Diximus pira ieiunis nociua esse ꝛ ipse vt

superauit pira ieiunis accepta cũ secundũ medicinã nõ accipiunt: sed secundũ gule appetitũ: ⁊ si usqꝫ ad saturitatẽ sumant precipue si põtica sint: quorũ proprietas si multũ de eis accipiatur a ieiunis: coliricã generãt passionẽ duram et incurabilẽ: maxime si crebro assuescãt: sed scd̃m medicinã ieiunis meliꝰ ꝙ̃ saturis comedunt. Saturis enim solubiliora sunt: ⁊ stomachum debilitãt propter superiorũ stomachi cõpressionẽ: ⁊ cõtẽtiue virtutis inferiorũ debilitatẽ. Stiptica vero q: ex aquosa ⁊ aerea substãtia cõposita sunt subtiliora ⁊ tẽperatiora sunt magisqꝫ nutriũt: ideoqꝫ stomacho minꝰ nocent: neqꝫ huiꝰ ingeniari necesse est sicut ponticũ. Et post multa dixit. Pira dulcia tẽperate sunt ꝯplexionis: q: minꝰ ceteris sunt frigida: quapropter calefaciũt ⁊ augẽt digestionẽ: valẽtqꝫ in his q̇ stomacho sunt frigidi ⁊ sicci. Insapora aũt pira pessima sunt: ⁊ abhorrẽtur a natura. Idcirco laboriosa ⁊ confusiua sunt stomacho ⁊c. Et ista fuit etiã sentẽtia Rasis in. iij. Almãsoris. c. xx. dicẽtis. Pira que multũ sunt dulcia non infrigidãt: oĩa tñ vẽtrem stringũt. Si aũt post cibũ comedant stercus cito expellũt: post cuius expulsionẽ eorũ finis est ventrẽ stringere: ⁊ in. iij. li. suorũ aphorismorũ sic quoqꝫ scripsit. Pira appetitũ nõ verũ remouent ⁊ intestinis nocẽt: ⁊ maxime longaoni: ⁊ tẽnasmon efficiũt. Cõsimiliter dixit idẽ in. xxiij. ꝯtinẽtis. c. dcxlix. autoritate Diascoridis: Galieni: Ruffi: Bimmasui: ⁊ reliquorũ sapiẽtũ. In xxv. vero eiusdẽ. c. j. sic quoqꝫ de eis inquit. Comestio superabũdans pirorꝫ generat colicã: vñ vti debes post comestionẽ ipsorũ aqua mellis cocti et laxatiua. Patet igitur ex his ꝙ solũ dulcia via cibi quãdoqꝫ possunt cõuenire: ⁊ propterea muscatella inter cetera que nos habemꝰ sunt meliora: ⁊ post ipsa iaccola iuniola sancti Nicolai de pola saracena ⁊ hmõi apd̃ nos inuẽta. Que a Michaele nostro: bartholomeo mõ. ⁊ a reliquis modernis suis in operibus cõmendantur ad sanitatemqꝫ approbantur.

¶ Capitulum. ccvj. ostendit naturam pinearum seu granorũ eius declarando vtilitates ⁊ proprietates eorum.

Pinee: vt dixit Auerrois in v. colliget: calide sunt ⁊ sicce in tertio gradu. Aui. vero in. ij. cañ. c. cccviij. sic inquit. Granum pini minus est fistico corticẽ habẽs minutũ frangibilẽ rubeũ scinditur a medulla alba vnctuosa suaui: et hec sunt grana magna paruũ autem granũ est triangulatũ ⁊ durioris corticis ⁊ acutioris medulle. qđ est meliꝰ ad medicinã ꝙ̃ ad cibum: magnũ est sicut equale ad caliditatẽ declinãs: ⁊ augmẽtatur humiditas ipsius in ipso est maturatio ⁊ lenificatio ⁊ resolutio et mordicatio ⁊ proprie in recenti: sed eius mordicatio deletur si infundat in aqua: ⁊ tunc cõpletur eiꝰ applanatio ⁊ glutinatio: ⁊ eius substantia est terrea aquea in qua est paruũ aeritatis: ⁊ granũ pini magnũ confert mollificationi ⁊ debilitati corporis comestũ: ⁊ exiccat humiditatẽ corruptã que est in eo: conferunt ambo humiditatibꝰ pulmonis ⁊ magnũ est difficilis digestiõis leniẽs cibũ: ⁊ virtꝰ eius mordicat stomachũ: nisi infundatur in aqua calida: comedant ergo ipsum calefacti cum tabarzet: idest cum zuccaro albissimo: ⁊ infrigidati cum melle: ⁊ tũc digeritur et fit bonũ etiam stomacho: ⁊ augmentum facit in coitu plurimũ quãdo comedit cũ tabarzet ⁊ melle ⁊ penidijs. ⁊ saturati ex eo paruũ sentiũt dolorẽ ventris pungitiuũ ⁊ ipsum vehementer abstergit humiditates renũ ⁊ vesice: ⁊

sice: ⁊ confortat eos ⁊c. Isaac quoq; in particularib⁹ dietis ait. Pinee sunt calide in fine secundi gradus ⁊ sicce in eius initio: quarũ due sunt spẽs: scz masculine que parue sunt: ⁊ feminine quarum forma est magna. Et mascu line sunt calidiores ⁊ sicciores que si in aqua calida fundãt laudabile dãt nutrimentũ ⁊ collectionẽ habentibus in pulmone ⁊ pectore subueniũt atq; tussientibus ex putrido mitigationẽ. Feminine vero sunt masculinis nutri biliores grossum ac laudabile faciũt ad dissoluendũ nutrimẽtuz. Sz tñ vti les sunt ẽm medicinã. sunt eñ leniti ne membrorũ asperitatis ⁊c. hoc etiã sensit Rasis in. iij. Almãs. c. xx. dicẽs. Pini fructus multũ calefacit corp⁹ q̃ in aliquib⁹ membris tremorẽ patiẽti bus: atq; asmaticis confert: sperma quoq; auget. Et in. iiij. li. suorũ apho rismorum sic ẽt ait. Grana pinee cali da ⁊ humida sunt: oppilatiões vena rum aperiunt in pectore vesica ⁊ reni bus: ⁊ hñt virtutez mirabilẽ. inq̃t Cra tim. ⁊ concessit Aristo. q͛ grana pinee humiditatem antiquã expellũt. ⁊ pro mouent humiditatẽ naturalem: ⁊ hic est virtus mirabilis. Idẽ quoq; dixit in. xxij. continentis. c. cccclxvij. autori tate Diascoridis Gal. Archigenesei: Pauli: filij Bimmasui: ⁊ ceterorũ anti quorum. quorũ dicta eadẽ sunt cũ eis que supra diximus de mẽte principis quare ea dimittemus: ne legẽti tediũ afferamus. Illud tñ Gal. in. ij. alimẽ torum. c. xvij. non postponamus dicẽ tis. Fruct⁹ pini nutritiuus est sz gros si chimi ⁊ non bene digestibilis. Et iõ qui debilez stomachũ habent: eis vti frequenter non debẽt. Nobis aũt vr̃ q͛ sani res hmõi non nisi raro debeãt mãducare: ne forte eis accidat q͛ vni famosissimo medico nostri temporis contingit: qui cũ senex esset ⁊ iuuenẽ cõsortẽ haberet vt potẽs fieret in coi tu q̃z sepissime rebus hmõi vtebatur percipiens inde q͛ pluris seminis po tentiorq; in venere efficeret: nec ani maduertebat q͛ cũ cholericus natu raliter esset ex pineis ⁊ reliquis tali bus ↄfectionib⁹ humores calidi mul tum ⁊ in multa q̃titate gñabantur. Qui in breui ipsum ad febrem acutis simam perduxerũt ex qua sue virtuti ⁊ etati disproportionata vitã cũ mor te commutauit. quare ⁊c.

¶ Capitu. ccvij. ostendit naturaz proprietates pomorũ ⁊ nocumen ta ꝓuenientia ex comestione corũ.

[D]Omũ dulce: vt inq̃t ha liabas in. v. theorice. et Auerrois in. v. colliget est temperate humidi tatis. Et acetosum est frigidum ⁊ siccuz: ⁊ hz proprietatẽ confortandi mẽbra prin cipalia si sint distemperata in calore: maxime cor. Et cõfortat cerebrũ odo rando ꝓpter suã aromaticitatẽ: ⁊ ge nerant grossam ventositatem in scđa digestione ⁊ tertia. Ita q͛ dictũ est a sapientibus q͛ possit gñare ptisim et ethicam eo q͛ venti q̃ generant ex eo habent malã proprietatẽ ad exarden das arterias pulmonis: ⁊ sic testifica tus est mirabilis Auenzoar. hec ipse Auerrois. Princeps aũt in. ij. canon. c. dlxiiij. dixit. Poma eligibiliora sunt que magis temperata existũt sicut al cemia: ⁊ illa q̃ sunt insipida sunt ma la. ⁊ parui nutrimenti: ⁊ non agũt ali quid. ⁊ similiter immatura. Illa autẽ que sunt contracta sunt frigidiora et humidiora ꝓpter illđ qđ est i eis de aq̃tate: ⁊ põtica: ⁊ stiptica ⁊ acetosa sũt frigida: grossa ⁊ dulcia sunt aq̃a ⁊ sunt decliuiora ad caliditatez q̃z alia q̃uis magis dominans in eis sit fri gus ⁊ sunt diuersa: ⁊ omnino illud, qđ in eorũz substantia dñatur est humi ditas supflua frigida. Et fortasse illa

que sunt vehemētis dulcedinis in caliditate sunt tēperata aut declināt ad cā. vt in eis quidē est inflatio ꝛ ꝓprie in eis que nō sunt dulcia. Et generat quidē ex pōticis ꝛ ex eis q̄ sunt stiptica humor terreus: ꝛ acetosa ꝛ immatura generāt phlegma ꝛ putredines: vt febres ꝓprietate sui humoris ꝛ sue cruditatis: ꝛ qꝛ recipiūt putrefactionē confortāt cor: ꝛ ꝓprie odorifera et dulcia ꝛ acetosa: ꝛ si sit illic angustia ex caliditate sunt magni iuuamēti et cōfortāt debilitatē stomachi: ꝛ q̄ stiptica sunt conferūt stomacho si est cū caliditate aut humiditate: ꝛ assant quidē in pasta ꝛ conferūt paucitati appetit⁹ dulcia ꝛ acetosa qn̄ in stomacho inueniūt humorē grossum: qn̄qꝫ deponunt ipm in egestione: ꝛ si est vacuus retinet ꝛc. Isaac aūt in particularib⁹ dietis sic ait. Pomū crudū immaturū durum ꝛ ligneū male nutrit: ꝛ stomacho nocet dolorē generat: laboremqꝫ stomacho efficit: ex quo ciectū venas vt opꝫ non penetrat: assuefactio eorū causa fit febris diuturne ꝛ dure dissolui: qđ de ceteris intelligendū est fructib⁹ qui nō sunt in suis arborib⁹ perfecte maturati. Et subdit. Pomi pōtici substantia frigida est ꝛ sicca terrestris cōueniēs eis quorū stomacho calor ꝛ humiditas dn̄at: ꝛ lꝫ stomachū cōfortet ꝛ intestina: in se tamen grossum est durū digeri ꝛ tarde penetrationis in venas: ꝛ ideo inflationē facit ꝛ neruis nocet. qđ ꝛ stiptica faciūt: sed nō tantū que cocta ꝛ ante cibū ꝛ post bona sunt edi scđm intētionē cōstringendi vel expellēdi vt de citonijs diximus. ꝛ post multa subiūxit. Et dulciū pomorū substantie natura ꝛ cōplexio aquosa est ac tēperata caloris aliqđ obtinēt. ꝛ ideo parū refrigerat et stomachū cōfortat ex igne parū: quare ꝛ stomacho calido aut molli conuenit. nociua tn̄ eis qui cholericā egestionē habēt ꝛ vomitū. Non sapora aūt poma pessima sunt in oībus qualitatib⁹ qꝛ nature sunt frigide ꝛ humide: propterea nec scđm cibum nec scđm medicinā valent cum dulcedinē non habeāt vt nutriāt: nec ponticitatē vt stomachū confortēt: sed humores phlegmaticos crudos gignūt ꝛc. Et ista fuit sentētia Rasis in. iij. Almāsoris. c. xx. dicētis. Poma frigidiora sunt acetosiora ꝛ magis stringētia: q̄ licet ori cōgruant stomachi: ipsum tn̄ viscositatibus replēt. Et in. iiij. lib. suorū aphorismorū dixit. Usus malorū nocet stomacho ꝛ maxime vsus recētiū que cito nascūtur: ꝛ ea que in estate nascuntur ꝛ in autūno: orificium cōfortāt stomachi ꝛ ipm vigorāt: ꝛ acetosa ꝛ acria obliuionē efficiūt. Que quoqꝫ ipse dixit in. xxj. cōtinētis. c. clxvj. autoritate Galieni in. vij. ꝛ filij Mesue. Que aūt poma sanis ꝛ infirmis cōueniāt ꝛ quo modo: docuit Gal'. in. ij. de alimētis. c. xx. dicēs. Cauere opꝫ pulcherrima genere poma anteq̄ sup arborē sint maturata: indigestibilia em̄ sunt ꝛ frigida ꝛ tardi secessus ꝛ mali chimi cum hoc q̄ frigidū ꝛ grossum infallibiliter chimū habēt Quecūqꝫ aūt bene maturata seruātur ad hyemen ꝛ ad ver ꝛ post ipsum proficuissima fiunt. Talia aūt sunt apiola calamanica ꝛ illa q̄ turpia bona dicunt ꝛ similia. ꝛ subdit. Dare qn̄qꝫ opꝫ poma post cibum statum: quādoqꝫ aūt cum pane roboris ventris gratia ꝛ stomachi his qui sine appetitu ꝛ tarde digerentib⁹ vomitiuisqꝫ ꝛ diaricis idonea sunt ꝛ presertim pontica. De quibus etiā in libro de euchimia dixit. Pomis et piris ꝛ nespilis nō vt cibis: sed vt pharmacijs indigemus ad robur stomachi et ventris: his itaqꝫ pro medicinis: dulcib⁹ aūt dictis pro cibis vtamur ꝛ nō in multa q̄ntitate: qm̄ vt dixit Haliab. in. v. theorice. c. xix. Poma omnia neruis sunt nocētia acerbumqꝫ amplius malū: ꝛ si qs pomorū comederit plu-

rimū grauiter ledet stomachū ⁊c. Et ipsa potius cocta q̄ȝ cruda māducabimus dicēte eodem in lib. de subtiliatiua dieta. c. ij. Pomorū ⁊ pirorū minus nocēt que cocta. Et eoꝝ que cruda comedūtur: illa que ad repositionē sunt idonea: minꝰ sunt mala ceteris ⁊c.

Capitulum. ccviij. ostendit naturā ꝓprietates ⁊ nocumenta prunorum in via cibi.

PRunorū due sunt species: videlicet albū ⁊ nigrum: et ambo quādo sunt maturata sunt frigida ⁊ humida: ⁊ ideo mitigāt calorem. ⁊ laxant ventrē: sed debilitāt parū os stomachi. Inqt Auerrois in. v. colliget. ⁊ halia. in. v. theorice. c. xix. Princeps vero in. ij. canonis. c. dxxxvj. sic de eis scripsit. Illa que habent colorē palee sunt fortiora nigris. ⁊ citrina fortiora rubeis: et alba sunt magis grauia: et parue solutionis: ⁊ armena sunt meliora omnibꝰ ⁊ vehemētius soluētia: ⁊ meliora sunt magna: ⁊ pinguia frigida sunt in pricipio secūdi: humida vero in fine tertij. Eorum nutrimentū est paucū: ⁊ comedātur ante cibū: ⁊ bibat qui humectatus est postea aquā mellis ⁊ vinuȝ de passis. Muza ex eis sedant inflammationē cordis. Et que dulcia sunt ex eis mollificant stomachū humiditate: ⁊ infrigidāt eū: ⁊ penitus non sunt ei conueniētia. Et que ex eis sunt dulcia vehemētius soluūt ⁊ educunt cholerā ⁊ humida sunt vehemētioris solutionis q̄ȝ sicca: ⁊ eorū solutio fit propter viscositatē eorum. Damascena autē stringunt ventrem secundū quosdā. Galie. autem dixit. Errauit Diascorides in verbis suis cum dixit. Damascena constringunt: imo soluūt. Hoc etiam sensit Isaac in particularibꝰ dietis cum inquit. Pruna parum nutriunt. ⁊ eorū duplex est modus: sunt enim alba ⁊ nigra. Alba dura sūt digeri nociua stomacho exiguum solutiua: que qr grossa sunt comedi non debent nisi grandia ⁊ bene maturata fuerint. Nigra aūt que perfecte maturata ⁊ dulcia sunt: minus sunt frigida: stomachū humectant et molliūt ventrē ⁊ cholerā rubeam eijciunt: si tamen sepe eis vtātur stomacho nocent. Ea aūt que sunt cruda et dura ⁊ pontica ⁊ viridia pessima sunt in cibo ⁊ medicina dura in stomacho ipsum fatigantia ⁊ minime nutriētia. Ruffa vero frigidiora sunt et magis humida nigris. Optima sunt carnosa ⁊ corticis subtilis in sapore acriorem quandam cum ponticitate habentia: ante cibum sumpta non nocent ⁊c. et hec fuit Rasis sententia in. iij. Almāsoris. capitulo. xx. dicentis. Pruna frigida sunt: que licet ventrē moueant: choleram tamen rubeam reprimunt atq̄ȝ appetitum auferūt. ⁊ in libro. iiij. suorum aphorismoruȝ inquit. Pruna choleram remouēt ⁊ eam expellunt: maxime pruna pallida. Et in. xxj. continentis capitulo. cix. autoritate Gali. in. vij. dixit. ꝙ fructus huius arboris laxant ventrem: ⁊ proprie cum pruna recentia fuerint. Et sicca sunt minoris virtutis. et damascena minus laxant ventrē armenicis. ⁊ ignoro quare Diascorides iudicauerit ꝙ damascena stringant ventrem cum nos videamus manifeste ꝙ laxent: et in libro dietarum ait. Quādo hic fructus bene digestus: non est ponticus: nec stipticus nisi aliquando: ⁊ eius nutrimentum est paruum ⁊ bonum: ⁊ confert volenti infrigidari vel humectari: causa sue humiditatis et viscositatis laxant ventrem.

¶ Idē etiam dixit deinde autoritate filij Mesue. ⁊ in. xxv. cōtinētis capitu

lo prio dixit de prunis. Si fueris phlegmaticus post comestionẽ ipsorũ debes bibere de aqua mellis aut de vino vetusto aut de mastice: aut de xiloaloe modice: ⁊ qđ diximus supra expresse voluit Gal. in .ij. alimentorũ. c. xxix. dicens. ex prunis alimentũ paucissimũ habemus: corruptionez vero non modicaz: vtiles aũt sunt fructus hi infrigidare ⁊ corpꝰ humectare volentibꝰ. hac igitur de causa ipsis vtẽdum est: id ẽt obseruando qđ ipse subiunxit dicens. Post pruna mox prãdere non oportet ⁊ hoc sit cõe omnium quecunqꝫ laxant ventrẽ. ex prunis autem exiccatis accidit vtiles esse sicut ficubus: ⁊ operationem habent multam bonam ⁊ inter alia damascena optima sunt que apđ Sitiã in damasco nascunt̃. hec ipse. quare ⁊c.

¶ Capitulũ. ccix. ostendit naturam ⁊ proprietates siliquarũ. i. carubiarum declarando ꝙ minime faciant ad nutrimentũ.

Cum in principio generi animantiũ omni sit a natura tributum vt se vitam corpusqꝫ tueat̃: declinetqꝫ ea que nocitura vident̃ oĩaqꝫ que sunt ad nutriẽduz necessaria acquirat ⁊ paret vt pastum ⁊c. vt in lib. de officijs Marcus Cicero inqt. Propterea silique cũ minime nutriant: vt videbitur ⁊ nocine sint non modicum fugiende declinãdeqꝫ iure merito dicẽtur: qbus nequaq̃ꝫ vtendum erit cũ stultũ sit admitere qđ tu cauere potes vt Terentiꝰ ait in eunucho. Dicamus ergo ꝙ illđ qđ siliquã antiq: nos ꝟo carubiã appellamus: fructus quidem omnibꝰ manifestus ⁊ cognitus. Qui lꝫ in magna q̃titate ad nos perueniat: plurimũqꝫ de ipso vendatur quotidie ⁊ manducetur tñ a sapientibus reprobatur: vt pꝫ ex his q̃ scripsit Jsaac in particularibꝰ dietis ⁊ parte illa. exilocorata modicũ hꝫ dulcedinis: multũqꝫ stipticitatis: quorum substantia grossa ⁊ lignea digestioniqꝫ inobediẽs. Sed viridia meliora sũt atqꝫ salubriora: stomacho tñ nociua. Sicca vero sunt stiptica ⁊ minus nocentia hac de re: qꝛ liquores eaꝝ parũ hñt acuminis: vñ viridia sunt ventris solutiua. Cũ autem desiccant̃ ⁊ liquorẽ cum acumine amittunt: fitqꝫ eoꝝ substantia terrestris ⁊ lignea. ꝑinde fit constipatiõis causa: ⁊ vrine ꝓuocationis. Est tñ earum pessimitas: qꝛ tardissime descendunt a stomacho: ꝓpterea sunt cã generãde indigestionis ⁊ colice ñ assuete comedantur. Vñ Gal. ait. Utinã xilocorata non venisset in partes nostras ⁊c. De ipsis Almansor inquit. Silique que in terra nascunt̃ hierosolimitana tẽperatum hñt calorem: vẽtremqꝫ constringunt. Que ꝟo in alijs nascuntur terris: in vẽtris cõstrictiõe fortiores existunt: neqꝫ est in eis caliditas. Gal. ꝟo inter oẽs eas maxime vituperauit. dixit eñ in .ij. libr. de alimentis. c. de siliquis. hoc modo. De siliquis pessime sentio: q̃ꝫuis digerant̃ ⁊ ventrẽ stringant ⁊ humores noxios nutriant. Et in li. de euchimia ait. Est cachochimũ eduliũ pauci nutrimenti ⁊ ligneũ ex necessitate ⁊ indigestibile est: sed non egeri celeriter: nõ parum ipsis existit malũ: quare melius esset ipsa: neqꝫ deferri ad nos ex oriẽtalibus locis in quibꝰ nascunt̃: est eñ cibus mulierum ⁊ pueroꝝ effrenatoꝝ nihil vtilis ad sanitatis conseruationem: neqꝫ stomachus est alimentum aut palã: qđ ⁊ ipse dat paucum corpori. Et idem etiam in lib. de simplicibꝰ medicinis. ca. de xilocorata dixit. Arbor xilocorate que vocat̃ cẽtenicez est siccatiue ⁊ stiptice virtutis sicut ⁊ fru-

ctus eius qui vocat xilocorata partici pās.s.de dulcedine quadā:patiunt aūt ⁊ hec simile cerasis:humide enim magis subducūt ventrē. Sicce aūt si stunt magis expirata quidē humiditate terrestri aūt sub stātia remanēte. hec ipse. Que fuit etiā sententia Diascoridis.c.de siliquis dicētis. Silique recētes stomachū euertūt:eedem vero exiccate in ɔtrariū possunt ⁊c. Et licet ita sit vt pretacti sapiētes voluere: ꝗ̄plures masculos ⁊ feminas padue cognoui qui cū stiptici ventris essent ipsis carubijs ante cibū vtebant: ⁊ ex eis venter ipsorū leniebatur:qđ sepiꝰ sum admiratus ꝓpterea que ab autoribus dicunt:dicere tñ possumus ꝙ lꝫ per se xilocorate stiptice sint:p accidens tñ aliquo modo possunt esse lenitiue rōne particulariū corpis dispositionū ⁊ humorū in stomacho repertorū qui per viā cōpressionis descendunt ⁊c.vt de myrobalanis dicitur.

¶De sorbis aūt nō inuenietes nisi a Rasi ir.iij.Almāsoris.c.xx.dicemꝰ cū eo sic ibi scribēte. Sorbe frigide sunt: que ventrē stringunt:⁊ cholerā reprimunt rubeam ⁊c. Qui non debemus vti rebus istis:nisi tantummodo gratia medicine:quare ⁊c.

¶Capi.ccx. ostendit naturā vuarum cum suis laudibus proprietatibus ⁊ iuuamentis.

Dixit princeps in.ij.canon. ca.d.cclxxxj. Uua alba laudabilior est ꝗ̄ nigra cum equātur in reliquis ꝓprietatibꝰ suis. Et dimissa post collectionē duobus diebꝰ aut tribus melior est collecta in eadē hora: cuiꝰ cortex frigidꝰ est ⁊ siccus:⁊ collecta in eadē hora est inflatiua ⁊ suspensa do nec detumescat:cortex est boni nutrimēti:⁊ est cōfortans corpꝰ:⁊ eiꝰ nutrimentū est simile nutrimēto ficuum:⁊ matura minoris est nocumenti ꝗ̄ nō matura. Et qñ nō digeritur vua eius nutrimentū est crudū. Et nutrimentū quidē vue cū sua dispositione plus est nutrimēto succi eius:sed succus eiꝰ est velocioris penetratiōis ⁊ descēsionis. Et vuā stipticā sperat vt resoluat appēsio. Acetosa vero non est ita ⁊c. Et in tertia primi doc.ij.c.vij.sic ait. Fructus nutrimēto magis similes sunt ficus ⁊ vue valde mature. Et post aliqua subiūxit. Quidā putāt vuas post capita assata vtiles existere. Sed nō est quēadmodū existimant.imo vehemēter sunt male.⁊ in.xiiij.iij.c.xxj.sic quoqꝫ inquit. Non est malū pro epate calido sumere vuas:in quibꝰ est durities carnis ⁊ paruitas dulcedinis:et illas que sunt muze ex vuis proprie:⁊ iterum in.xx.eiusdem tertij.c.xviij.dixit. Uua dulcis est bona ad coitū ⁊ ꝓprie que recēs est:qm̄ replet sanguinem humiditate ⁊ vētositate cū caliditate ⁊ spissitudine cibi. Isaac quoqꝫ eas plurimū cōmendauit cum dixit in vniuersalibꝰ dietis.c.xxvj. Uue sunt ficubus secūde:⁊ ꝑcipue si bene mature sint:⁊ in dietis particularibus.c.de vuis sine carne inquit. Uue sine carne humores laudabiliores faciūt:minꝰ tñ ꝗ̄ he cū carne nutriūt ⁊cito digerūtur. Idcirco vue q̄ carnis pluris sunt ꝗ̄ humoris:nutribiliores durioresqꝫ existentes eis que humoris ꝗ̄ carnis plus habent. Differūt etiā sapore:nā grossus ac dulcis vue sapor calidior est:ac sitim generat:et grossioris est nutrimēti:⁊ ad digerendū durius inflationē faciens ac rugitū ⁊ oppilationem splenis ⁊ epatis. Subtilis autē aquosusqꝫ vue sapor frigidior est ⁊ digerit leuior.cōfortatiuus stomachi et mundificatiuus a cholericis humoribus sitis mitigatiuus:⁊ conueniēs cōplexionibus tēperatis. Differunt etiā colore:vna enim alba leuiter nutrit: facile digeritur:venas cito perforat ⁊

vrinã prouocat. Nigra dura est digeri: sed confortatiua stomachi: vrinam nõ prouocat: tñ si bene digeritur nutrimentũ multum prestat: ruffa vero ⁊ citrina melior est. vnde Aristo. Alba vua subtiliter nutrit ⁊ cito digerit quamobrẽ vini eius ebrietas nõ cito discedit. Ruffa vero vel citrina haruʒ media est potestatũ ⁊c. Que fuit etiã sententia Rasis in. iij. Almãsoris capitulo. xx. dicẽtis. Uue multũ dulces calide sunt: minorus tñ sunt caliditatis ꝙ dactyli neqꝫ oppilationem vt ipsi faciũt. Inflatiue vero sunt ⁊ ventrem mouent atqꝫ corpus velociter impinguãt virge quoqꝫ inflationem augmẽtãt. Que autẽ ex eis corticem habẽt subtilẽ: citius descẽdunt minusqꝫ inflãt: his aũt cõtraria operant: sʒ ille in qbus existit acetositas nõ calefaciũt: immo cũ aqua frigida ablute: atqꝫ ante cibum comeste calorẽ quasi extingunt. Acerbe vero sunt frigidꝫ ⁊ ventrẽ strigũt: ⁊ cholerã rubeã reprimunt ⁊ sanguinis acuitatẽ. Et l. xxij. cõtinentis. c. cccccvij. dixit autoritate Bimmasui: ꝙ vua impinguat cito tamẽ cum carne grossaleni ⁊ alba laudabilior est nigra qñ equalis sit dulcedo ipsarum. Et in. xxv. eiusdẽ libri. ⁊ c. j. ait. De vua euitare debes cortices ⁊ nucleos ipsius: ⁊ si sequeris exinde inflationem: bibere debes de mastice ⁊ ʒinʒibere: ⁊ si dolorẽ capitis de sirupo acetoso. Haliabas ꝗqꝫ i. v. Theorice. c. xix. dixit. Uua ficui proxima est in suis virtutib⁹ magis ꝙ reliqui fructus ⁊ in cibi tẽperantia: ac in sanguinis bonitate a se generati cũ a stomacho citius fuerit digesta. Si eñ nõ digeratur: inflationem generat ⁊ ventositatẽ. Laudabilior vero est vua que multã habet aquã subtilẽqꝫ pelliculam. Et post pauca subiũxit. Et vua quando cũ corticibus suis ⁊ granis comeditur: digestionem tardat ⁊ descensum: quare expuendi sunt. Et nõ solũ hi viri sed sapiẽtissimus quoqꝫ Gal. vuas plurimũ cõmẽdauit cũ inquit in. ij. de alimẽtis. c. vij. Ficus et vue opere quasi capitales sunt. etem̃ nutriũt magis oibus horarijs hic: ⁊ minime sunt Cachochima: ⁊ maxime quãdo fuerint bene maturata ⁊c. Et dat signũ de custodiẽtib⁹ vineas qui impinguãtur. vt in. c. de ficub⁹ supra annotauim⁹. Et infra in. c. viij. sic etiã de eis ait. Minus ficubus vue nutriunt: ⁊ maxime bonuʒ inest ipsis celeriter sedere: propter qd ⁊ si retineantur aliquando ledunt satis: nõ habentibus hoc maturis ficub⁹. Si eñ ⁊ nõ secedãt notabiliter: digerantur autẽ bene in ventre: nõ nocuũ dãt alimentũ corpori. Uuis autẽ neutrũ existit horũ nec enim digerunt bene: neqꝫ si retineãt ⁊ scdm ea que ad epar ⁊ venas distributiones crudũ generant chimum nõ facile cõuertibilẽ in sanguinẽ. Deinde dixit. Uuarũ ille nutriunt magis que succũ paruũ habent: ⁊ vue dulces calidiorẽ habent succuʒ propter quod ⁊ sitibũde sunt postea cõcludit dicens. Omniũ vuarũ securissimus vsus est cũ carnose sunt vue natura maturatisqꝫ ipsis si quis commensurate comedit: siue igitur in vitibus ad plurimum maturentur: siue ⁊ quod deficit ex suspẽsione assumant: cõsequenter humidas sine qualitate acetosa vel austera gratia subductionis ventris: licet copiose comedere. Et in libro de euchi. ca. v. sic etiã scripsit. Prope inocuos fructus sunt mature ficus: ⁊ preter has matura vua suspensa ex hoc ꝙ iã inflatiuũ deposuit ⁊ fit perfecte inculpata. Usqꝫquo autem suspẽsa sit laudabilis: expressit ipse in. ij. alimẽtorũ. c. viij. cũ dixit. Uue supense quando desiccate fuerit inutiles fiunt mox secundum ver: in estate vero omnino. Et sic pʒ ꝙ p totã hyemẽ comedi possint. Eligant itaqꝫ meliores ⁊ cortices expuãt: vt dicũt ẽ.

¶ Capitulū.ccxj. ostendit naturā vue passe cū proprietatibus eius & iuuamentis.

Ua passa vtilis ē ad cibū & vtilior ad mdicinā: dicēte Principe in scdo canonis.c.d.ccxxxj. Uua passa est amica epati & stomacho: & est bona doloribus intestinorum & cōfert renibus & vesice. Et in .xiij. tertij.c.xxj. dixit. Passe & auellane nō plurimum calefaciunt: & sunt aperitiue oppilationū: & sunt boni nutrimenti. Et in eadem .c.xx. supra dixerat quod sunt amice epati & vltimi iuuamenti. Isaac aūt i particularib⁹ dietis inqt. Uua passa dulcis calidior ē & hūidior acerba: ideo media ē iter ɔstipatiuuz & mollificatiuū: que si malos inuenerit humores: temperat: & mitigat morsionē stomachi pēsertim si carnosa et corticis tenuis & exiguorum ossium: & hec valet ad dolorē pectoris & pulmonis: & tussim mitigat: & renes mundificat & vesicaz: incommoda epati & spleni duriciem & grossitudinē habentib⁹. Uua autē passa acerbitatē habēs minus nutrit: & dulcis frigidior est humida etiā minus: maxime si alba sit ideo stomachum cōfortat calorez extinguit & vētrē constipat. Et vua passa que sine ossibus accipit: commoda est tussientib⁹: & ad pectoris dolorem pulmonis renū & vesice: vētrem dissoluit. sed epati nocet & spleni si duriciē habeant. Cum ossibus vero accepta stomachum cōfortant splem & epar: maxime si acumē habeāt & carnē paruam & ossa magna. Sed Rasis in .iij. Almāsoris.c.xx. sic de eis ait. Uue autem passe in calore sunt temperate: q bene nutrientes oppillationē vt dactyli nō faciunt: licet ipsi fortius & pl⁹ nutriāt. Et in libro diuisionū.c.lxiij. dixit. Si passule bene masticentur ipse confortant epar & impinguant ipsuz. In libro quoqz qrto suorū aphorismorum inquit. Uue passe habēt virtutē cognitam secundū doctores naturales quia prosunt egritudinib⁹ intestinorum cū comeste fuerint: & intestina impinguāt & epar debile. Similiter haliabas i quinto Theorice.c.xiv. sic de ipsa scripsit. Uua passa talem habet complexionem secundum quod vua est ex qua fit eiusqz nutrimentū illius sequitur in multitudine & paucitate. Cuius autem caro perfecti est dulcoris. calide est cōplexionis: plurimum nutrit. prodest pectori & pulmoni si humiditas sit in eis grossa. Que autē pōtica est & minime carnosa: paruz habet calorem: stomachum confortat: & stringit naturam. Et propterea si voluerit homo naturam suam emollire vuam comedat passam. carnosam: et dulcem: ac ab acinis purgatam. Que fuit Galieni sententia in secundo alimentorum.c.ix. dicentis Uuarum passarum austere sunt frigidiores secundum complexionem: sicut dulces calidiores: & stomachum quidem confortant: & ventrē stringunt que austere. Et infra subdit. Uue passe meliores sunt stomacho ficub⁹ siccis: & ille laudabiliores existunt que sunt vnctuosiores & habentes corticē subtilem. Ipsis ergo secure vti poterimus in tempore ieiunij simul cū amygdalis vt cōiter fit: & inde bonuz & laudabile recipiemus nutrimentū.

¶ Cap.ccxij. docet cognoscere naturam. virtutes & ꝓprietates cōpositorum ciborum.

Ostq̄ɜ d simplicib⁹ cibis determinauim⁹: d cōpositis modo videret esse dicēdū: de quib⁹ tñ nihil hoc in loco scribere dcreuim⁹: quēadmodū in.c.cxxxviij. etiā supra diximus: eo qz

de ipsis platina diffusissime pertra-
ctauit. ⁊ etiā qr cibi cōpositi infiniti fe
re inueniunt̄ scđm regionū ciuitatum
⁊ domorum seu familiarum diuersita
tem adeo q̄ fatemur nedū oēs: sed nec
quippe millesimam eorum partē intel
ligere. Quos etiā si meli⁹ q̄ coci ipsi
cognoscerem⁹: ⁊ ipsos scribere vellem⁹
preter hoc q̄ tedium molestiāq₃ intol
lerabilē legētib⁹ afferrerem⁹: vitā no
strā prius q̄ illorum sigillationē pro-
culdubio finirem⁹. Et ppterea de ip-
sis ⁊ virtutib⁹ ipsorum omnium dice
mus vniuersaliter: q̄ cum q̄s cibi cō-
positi virtutē vel operatiōem intelli-
gere voluerit quodcūq₃ cōpositum id
fuerit. debet singula eius simplicia cō
siderare: ⁊ vniuscuiusq₃ ipsorum qua-
litatem ⁊ quātitatē: virtutē: operatio-
nem ⁊ gradum: iuuamētaq₃ atq₃ no-
cumēta ipsorum: vt in suis capitulis
prediximus: exquisitissime prenotare
demum q̄ finaliter ex eorum admixtio
ne resultet cōplexio: diligēter animad
uertere: quemadmodū ex tyriaca ⁊ si
milib⁹ medicinalib⁹ fieri solet. Si enī
cōpositus cibus cōstitueret̄ ex tribus
partibus rerum frigidarū stomocho
nocētium: ⁊ vna calidarū eidē cōferen
tium in eiusdē gradus existētium: si-
ne dubio totū cōpositum frigidū erit
⁊ stomacho nocuū vt patet. Si autē
res calide intensioris essent in gradu
q̄ frigide: ⁊ plurimū eas superarent:
certissime totū cōpositum calidū esset
pronunciandū: vt dato q̄ res frigide
forētales in primo: calide vero in ter
tio aut quarto: ⁊ si in minori mole et
quantitate existerent q̄ frigide: oino
totū calidū esset appellandū. Et sicut
de calidis ⁊ frigidis expressim⁹: ita de
hūidis ⁊ siccis itelligēdū est. Et simili
ter de ledentibus membrum aliquod
aut ei conferentib⁹ est putandū. Et
hac via taliq₃ modo quilibet: aliquid
etiā modicū habens intelligētie: sciet
que sit vniuscuiusq₃ salatutij: ferculi:
saporis: mixture: condimenti: moreti:
pastilis ⁊ huiuscemodi: cōplexio: natu
ra: pprietas: ⁊ operatio. Que etiā sint
ipsius iuuamenta: ⁊ que nocumēta si
omnia bene perpōderauit. Et sic co-
gnoscet qui cibi cōpositi sint ei sani: ⁊
qui egritudinem afferentes: ⁊ quomo
do rectificandi corrigendi ⁊ refrangē
di apponendo eis contraria que su-
perfluam eorum qualitatē reprimere ha
beāt sicut antiqui sapiētes facere do
cuerunt: vt in. c. lxxij. libri huius ma-
nifestissime apparuit. Que autē sint
huiuscemodi corrigentia ⁊ refrangen
tia dicemus in sequentibus: ⁊ nō de oī
bus: sed solummodo de magis vsita
tis ⁊ quotidie ad manus nostras per
uenientibus domesticis ⁊ familiari-
bus: cum quibus peritissimi coci solēt
cibaria dn̄orum cōdire preparare ⁊ re
ctificare: ⁊ inde huiusmodi cōdimēta
sunt a pluribus nūcupata. Quorū q̄-
dam sunt sicca: quedā vero humida
siue liquida: quedā calida: alia frigi-
da. aliqua exiccantia: ⁊ nō nulla aperi
tiua aut stiptica vel incisiua ⁊ hmōi.
Similiter alia sunt stomachalia: alia
epatica: ⁊ aliqua concordialia vt infra
videbit̄. Primo igitur de humidis vel
liquidis sermonē faciamus: deinde de
reliquis scribemus.

¶ Cap. ccxiij ostendit naturā adi
pis ⁊ pinguedinis dādo modum
quo ipsis debeam⁹ vti.

Condimenta ciborū di-
uersa existūt vt dixim⁹
quorum aliqua sunt li
quores: ⁊ q̄dā sunt spe-
cies ⁊ aromatica. Et qr
liquoribus oēs fere ⁊ di
uites ⁊ pauperes magis ⁊ frequenti⁹
vtuntur q̄ aromatibus: de ipsis pri-
mo dicere statuimus. Postea vero de
alijs sermocinabimur: obseruātes in
his ⁊ illis proposse ordinē alphabe

ti. Incipiamus ergo ab adipe ⁊ pin-
guedine: cū quibus fercula ⁊ plurima
alia cōdiri solent: dicentes cū Isaac in
dietis vniuersalibus. c. xl. sic scribente.
Pinguedinis proprietas stomacho ⁊
digestioni est nociua. Primo q2 inna-
tat cibis ⁊ facit eos inflantes ⁊ cito sa
turantes: ⁊ cū alteri cibo admiscetur
sua viscositate: ille alter ingrossatur:
⁊ digeri incipiēs villos stomachi emo
lit ⁊ viscositatē ⁊ lubricitatē eis tribuit.
vnde virtus contentiua deficit ⁊ ex-
pulsat vigoratur: vnde plurimū lien-
teria generat: ⁊ hoc proprie in stoma
cho frigido operantur. In calido ve-
ro in fumositatē ⁊ in choleram cōuer
titur vt manifeste. in. iij. declarauimus.
⁊ ideo impresentiarū de ipsa perpau-
ca dicemus: eo ꝙ omnino volumus vt
ad preallegatum capitulū perueniat
in quo fere omnia per pulchra de pin
guedine. Dicta sunt collecta hoc aūt
in loco tantummodo dicamus ꝙ pin
guedo proportionata sit carni anima
lis ex quo sumitur. Unde si ex calido
accipiatur calida existit: ⁊ si ex humi
do humida ⁊c. Et quanto animal ex
cesserit in aliqua qualitatum tanto et
pinguedo temperamentū excedit. Et
ꝙ ita sit apparet per Isaac in vniersa
libus dietis. c. xxxix. dicētem. Pingue-
do porcina magis ceteris humectat
corpora calefactione nulla apparen-
te: sicut pinguedo leonina calefacit
plus ceteris ⁊ minus humectat. Pin-
guedo autem bouina mediocris est
inter porcinam ⁊ leoninam: ⁊ bouina
siccior est caprina. Caprina vero sic-
cior porcina: ⁊ porcina siluastica cali-
dior est ⁊ siccior domestica: ⁊ pin-
guedo lactentis aut vicina lactenti
temperata erit in calore in humidita
te vero multa: ⁊ pinguedo iunioris ca
lidior ē ⁊ siccior ꝙ lactētis ⁊ recēs est
minus calida ⁊ magis hūida. Uetus vo
calidior ⁊ minus hūida. Et ista vide
tur fuisse sententia Gal. in quarto de
simplici medicina distinctione. ij. c. iij.
dicētis. Pinguedo feminarū caprarū
⁊ feminarū vaccarū est minoris acui-
tatis ꝙ pinguedo bouū ⁊ hyrcorum
⁊ adeps anatis ⁊ gallorū est vehemē
tioris siccitatis ⁊ vehementioris cali-
ditatis ꝙ adeps porci: sed cū hoc est
subtilis nō terrestris. Et similiter ite-
rū adeps volatilium oīm: qm̄ i substā-
tia corporū eorū est ex aere quantitas
multa. Et in. v. lib. eiusdem distinctio
ne. ij. c. v. dixit. Adeps gallorū ⁊ ana-
tis sunt subtilioris substantie. Adi-
pes vero caprarū ⁊ vaccarum sunt
grossioris ⁊ propinquioris nature ter
re. Et adipes omnium aīaliū siluestriū
sunt acutioris ⁊ vehemētioris excicca
tionis ꝙ adipes domesticorū. Sic er
go cōcludamus: ꝙ quale animal fue-
rit talis ⁊ pinguedo seu adeps. eius
erit: vnde masculina calidior est ⁊ sic-
cior feminina sui generis: castratorum
vero mediocris. vt Isaac inquit vbi
supra. Ideo de laudabilibus anima-
libus laudabilis erit pinguedo: ⁊ hu
iuscemodi erit vtendum: ⁊ nō via ci-
bi: sed tantūmodo via condimenti et
preparationis aliorū: ⁊ pronrie siccorū
⁊ frigidorū cū oīs pinguedo vel le ca-
lida sit ⁊ humida: vt idē ait loco alle-
gato. Et ꝙ cōdiēdo tātummodo ea
vti debeamus: patet per eum in eo lo
co. c. xxviij. sic scribente. Pinguedo et
vnctuositas simul paruū nutriūt ⁊ il-
laudabiliter: vnde nō ad cibū: sed so-
lū ad cōdimentum sunt dāda: q2 vnū
quodqz eorū stomachi est inflatiuum
saturās cito: ⁊ corrumpens q̄cquid ci
borū in stomacho iuenerit. Similiter
in particularibus ait. Pinguedo pro
solo cōdimento donetur vt cibis lau-
dabilē saporē faciat. nā carnosa ⁊ nō
carnosa pinguedo ꝓ nutrimēto data
pessima est. quare ⁊c.

¶ Cap. ccxxiiij. ostendit naturā ꝓ-
prietates ⁊ iuuamēta butyri: ⁊ olei
oliuarum perfectarum.

De natura butyri et olei olivarum.

Diximus supra in.cap.xxiiij.nonnulla de butyro:q si revideant:non erit pro presenti proposito inutile:cum tamen initia sint eorum que in hoc capit.de butyro volumus coplere:eo q loco olei in pluribus regionibus vtatur:et non solum pro condimento:sed ab aliquibus pro cibo cum pane comedit:nescientes q butyrum calidum est et humidum.vt Princeps ait in.ij.canonis.c.cxiiij.mollificat: et lenificat:et calefacit:et in stomacho calido facile in choleram convertit cum vnctuosum sit et subtile aereum et de facili inflammabile.Et ideo via cibi solum non est conveniens:sed tantum via medicine cum amygdalis et zuccaro ad leniendum pectus:et ad maturandum superfluitates in ipso etc.Via autem condimenti loco olei et pinguedinis pot vti: et patientibus in pectore vtilius erit oleo. sicut sensit Rasis in.xxij.continentis.c.cccccccxx.autoritate antiquorum.Nocet tamen humidam habentibus naturam:vt idem dixit in.xxij.libro eiusdem.c.ccclxix.autoritate Bunnasui et ceterorum sapientum.Quare non omnibus est vtile: vt quidam vulgarium ad pauca respicientium:sanissimum vnicuiq fore butyrum predicant. ¶ Oleum autem similiter via condimenti perutile habetur: dicente Auerroi in.v.colliget.c.de ouis. Res q coquitur cum oleo est multum nutritiua:dum modo oleum nouum sit et dulce et oleum oliue:quia natura illius est temperata declinans parum ad calorem:et impinguat epar: et auget ipsius substantiam : et generaliter dico q est conveniens homini multum secundum totam sui substantiam : et propterea in terris nostris non coquimus carnes nisi cum eo.hec ipse.Auicen.vero in.ij.canonis.c.cccccxxix.dixit.Oleum sanius me lius est oleum onfancinum.s.expressum ex immaturis oliuis:qd frigidum est et sic cum in primo:sicut oleum factum ex oliuis vltime maturis est calidum commensurate:et declinat ad humiditatem.Et propterea dixit in.xiij.tertij.c.vlti.primi tractatus.q omnia olea mollificant stomachum.Et in tractatu ij.eiusdem.c.vij. ait.Scias q omnia olea:et proprie butyrum et vnctuosa prosternunt appetitum aut debilitant ipsum.Et propter hoc mollificant et corrumpunt orificia venarum : et illud qd ex eis est convenientius:est illud in quo est stipticitas aliqua sicut oleum onfancinum et fisticinum etc.Quod etiam sensit Isaac in vniuersalibus dietis. c.viij.cum inquit.Oleum non solum dissoluit veruntiam viscositate sua et vnctuositate virtutem dissoluendi debilitat. Idem quoq in particularibus voluit cum dixit.Oleum qd recens nouiter ab oliuis manatum nigris et maturis calidum et humidum est mediocriter stomachi mollificatiuum:ventrem humectans.Oleum vero antiquum fit nocibile citoq in malos humores convertibile etc.De qualitate etiam olei prima similiter asserit Gal.in.ij.de simplici medicina distinctione.iij.c.j.dicens. Oleum recens ego inueni:et vidi q ipsum sit ex rebus que calefaciunt corpus calefactione equali calefactioni qua ipsum calefacit corpus:et vidi ipsum iterum in virtutibus suis:et in suis operationibus particularibus generare in corporibus equalis caliditatis caliditatem tepidam:et in corporibus in quibus caliditas feruet caliditatem fortem:et ob hanc causam oleum fit sicut materia reliquis medicinis : quoniam si permisces cum eo medicinas calidas:fit medicina calida : et si frigidas:frigida.Et in.c.iij. distinctionis eiusdem inquit.Oleum est medium inter res que humectant corpus : et res que exiccant ipsum:sicut est medium inter calefacientes et infrigidantes. Oleum enim suaue est permixtum et compositum ex substantia aerea:et substantia terrea:et substantia aquea simul dixit idem in lib.iiij.distinc.ij.c.iij.et pro

ꝑterea Rasis in.iij. Almansoris.c.xxiij. sic ait. Oleum preterea neq3 fastidiū vt alia vnctuositatē habentia facit: nec coꝝ h3 grossitudinē.⁊ i li.xxij.ꝯtinētis c.ccclv. dixit autoritate Diascoridis ꝙ oleum onfancinum qđ cōficitur ex oliuis immaturis: melius est alijs speciebus olei vc3 sanis.⁊ valet ad stomachum ex eo qđ in ipso est de stipticitate. Et subdit. Omnes species olei sunt calide leniētes ⁊ debilitātes vim neruorum: ⁊ propterea in cōpetenti quātitate eo pro cōdimēto vtamur: ⁊ nō quocunq3 sed optimo. Quod docet cognoscere Gal.in.vj.lib. de simplicib9 medicinis.c.cxx. dicens. Si tu gustas oleum: ⁊ neq3 inuenis ipsum stipticū. sed inuenis ipsum vere boni saporis: debes ipsum iudicare calidū equaliter.⁊ si inuenis ipsum cū hoc subtile: ⁊ est illud qđ est clarum transparēs quidem: quādo accipitur aliquid ex eo ⁊ ponitur super aliqđ membrū corpis: expanditur multū ⁊ penetrat ⁊ bibit ipsum membrū corporis: debes existimare de ipso ꝙ illud est valde perfectum.⁊ ꝙ virtus que est necessaria in oleo est in eo reperta. hec ipse. cū tali itaq3 vel cū onfacino cibaria ꝯdiam9.

¶ Cap.ccxv. ostendit naturā ⁊ ꝓprietātes aceti: declarādo iuuamēta ipsius ⁊ nocumēta.

Acetum diuersimode vr̄ ab autorib9 graduari. dixit eñ Auerrois de ipō in quinto colliget. ꝙ videt̄ de aceto vt dñans sup ipsum sit substātia frigida ꝑpter acetositatē que est in eo: ꝗ̄uis: habeat partē vnā igneā: q̄ iudicatur ꝑpter ipsi9 acumē: ⁊ iam dictū est ꝙ acumē ꝓuenit ꝑpter fortē siccitate3 cū modico calore: ⁊ multa ipsius morsio nō significat super malā caliditatem: q2 hoc ꝓuenit a subtilitate: ⁊ etiā acetositas in eo. qđ est q2 acetositas incidit: ⁊ maxime qñ associatur calori ⁊ ideo debem9 ponere ipm frigidū in secundo.⁊ siccum in tertio: ⁊ maxime vetustum. hec ipse. Auic. vero in scđo cano.c.lxxviij. dixit. Acetū est cōpositum ex caliditate ⁊ frigiditate.⁊ ambe substantie sunt subtiles. ⁊ frigida quidē est magis dñans ⁊ illud in quo est acredo est calidius. Si vero nō habeat acredinē est frigidu3 ⁊ decoctio eius diminuit de ipsi9 frigiditate aliquid. Et subdit. Est fortis exiccatiōis et subtiliat: ⁊ incidit. et adiuuat ad digestionē: ⁊ est conferens cholericis ⁊ nocens melancholicis: est nociuū neruis: ⁊ ideo nocet stōacho frigido matrici ⁊ similibus: cōueniens tamē stomacho calido ⁊ humido disrumpēs appetitū: et adiuuās ad digerēdum. et totū illud: q2 preparat stomachum eius tamē assiduatio quādoq3 perducit ad hydropisi3: ⁊ quādoq3 bibitur calefactū post medicinas mortiferas ⁊ cōfert. Et in tertia primi.c. j. doctrina.v. sic etiā de eo ait. Aceto in cibo ⁊ potu vti in pestilentia est nocumenti ipsius securatio. Et in.ij. tertij.c.iiij. inquit. Acetum est ex rebus que neruis sunt nociuiores.⁊ in.vij. quarti trac. c.vj. Qui habet debilitatē neruoꝝ: et mulieres que habent nocumentū in matrice: deuitent acetū. Que fuit sententia hippocratis in tertio regiminis acutoꝝ textu cōmēti. xl. dicentis. Uniuersaliter acredo aceti eos iuuat qui choleram habent amarā: nō autem qui nigram: cholera enim eius nescendo in naturā phlegmatis trāsfertur cum ab aceto trahitur: nigra vero ebullit et crescendo multiplicatur. quoniam acetum choleram nigram adiuuat multiplicari. ⁊ postea subiunxit. Acetu3 plus feminis ꝗ̄ masculis inimicatur: q2 ledit matricē. et

Gal. in comento dixit. Acetum nocet oībus mēbris neruosis ꝓpter subtilitatē substātie: ꝓpter quā hꝫ penetrationē in ꝓfundū mēbrorum: et penetrat in totū mēbrum: ita vt non remaneat in eo pars: q̄uis sit parua valde: cui nō noceat. scdm hoc ergo nocet membris neruosis. Alia quoqꝫ ratio ponit ab eo in primo de simplici medicina distinctione. iij. c. ij. dicēte. Acetū procul dubio est frigidū: verūtamē in eo caliditas parua. et nō calefacit corp⁹ nisi p accidēs. et in quarto eiusdē ait. Acetū ē subtile infrigidās et desiccēs. Et in. vj. eiusdē. c. dixit. Acetū infrigidat vehemēter. et penetrat ad mēbra oīa velocit: et puenit facile: et ꝓpterea a calidū hn̄tibus stomachum acetuꝫ familiare habeat. qm̄ vt etiā inqt Rasis in. iij. Almāsoris. c. xvij. acetū frigidum est et siccū: qd̄ et maciē efficit et virtutem destruit: sperma quoqꝫ minuit: cholerāqꝫ corroborat nigrā: rubeam vero cholerā ac sanguinē debilitat: cibosqꝫ quibus admiscet subtiliat. Et in. xxj. continētis. c. ccciiij. autoritate Diascoridis inquit. Acetum est frigidum: siccū: et stipticū: cōfert stomacho ꝓuocat appetitū etc. Et dixit Ruffus. Acetum infrigidat et subtiliat humores grossos: et siccat corp⁹: et amputat sitim: et extinguit cholerā: vt etiā ait filius Mesue. Cū ita sit igit ꝙ acetuꝫ infrigidat in p̄mo et desiccat in tertio: vt silr̄ dixit Isaac in pticularib⁹ dietis. idcirco dissolutiuū est et extenuatiuum: et ꝓpterea est de reb⁹ magis nocentib⁹ habētib⁹ naturas melācholicas teste Gal. vbi. s. sed. c. vij. est quoqꝫ de reb⁹ nocētibus epati: cū vsus ei⁹ abūdās fuerit: dicēte Auēzoar in suo theisir tractatu. xiiij. c. j. Accidit debilitas virtutis epatis causa vsus aceti supflui: et ꝓpterea ab eis et ab his qui in stomacho vel matrice. aut in neruosis membris alijs patiuntur vsus eius fugiendus est.

¶ Cap. ccxvj. ostēdit naturā operatiōes et ꝓprietates acreste: et quibus conueniat naturis etc.

Acresta in plerisqꝫ saporib⁹ ponit: et precipue in estatis tēpore a calidā habētibus cōplexionē diligit: ideo de ipsa dicam⁹ cū Diascoride sic scribēte. Oportet ꝙ exprimat succus ex vua nō matura anteq̄ ascendat stella canis. et ponat in sole vase cooperto etc. et hec frigida est valde et sicca atqꝫ plurimū stiptica. hoc tn̄ a q̄pluribus nō obseruat: immo tūc faciunt eā cum vua iam inceperit maturari: et hec non tantū frigida nec adeo stiptica existit: et pro debilib⁹ stomachis magis cōueniens erit: igit diuersorum operationū et effectuum scdm diuersitatē vue: tēporis: et aliorum. Illa tamen approbat magis: que est citrina declinās ad rubedinē vt medici dicunt. Que autē sit eius natura: et que sint ipsius operationes: ptꝫ ex his q̄ scripsit Gal. in. iiij. de simplici medicina distinctione. ij. c. cum inquit. Aqua acreste infrigidat infrigidationi completa et integra: et ꝓpter illud confert inflationi et adustioni vltimo iuuamēto quando ponitur super os stomachi: et sup totū ventrē: aut sup oēm locū in quo est necessaria infrigidatio. Et distinctione. iij. c. ij. eiusdē quarti sic etiā ait. Differentia inter succuꝫ acreste et acetū est: ꝙ in aceto cuꝫ acetositate sunt acuitas et acredo que generantur a caliditate generata a putredine. Sic igit caliditate accidētali est calidū aque vero acreste nō est accidentalis caliditas: neqꝫ est subtilis sicut acetum. Et post pauca subiūxit. Frigiditas aque acreste est debilior: et nō permiscet ei omnino aliquid ex caliditate extranea et propterea aqua acreste inuenitur magis iuuatiua q̄ acetum illi qui habet mirach ventris

sui inflāmationē ⁊ adustionem. Quoniā aque acreste nō est frigiditas laboriosa corrūpēs: neqꝫ caliditas mordicatiua accidētalis: ⁊ ille qui hꝫ huiusmodi egritudinē: nō indiget nisi vt sedetur eius caliditas mordicatiua: ⁊ q: etiā aqua acreste nō est acetosa tātum: immo in ipsa cum illa est ponticitas. Et ideo cōcludit ipse in eo loco. Omnes species acreste sunt cōuenientes ad extinguendū inflammationē: ⁊ propterea cholerici ac sanguinei q̄ calidā habēt cōplexionē: debēt ea super cibos calidos vti: ⁊ p̄cipue in estatis constitutione iuxta sententiam principis. Auicē. in. ij. canonis capitulo de columbis dicētis. Et oportet quidem vt calefacti comedant eos cuꝫ acresta ⁊c. Quod nō solū de colūbis. sed ⁊ de reliquis valde calidis est intelligendū. Nō sic autē super pisces reponenda est: vt cōmuniter fit a plerisqꝫ. q̄ si quis oino eam super pisces vel alia huiuscemodi frigida proijcere voluerit: ipsam prius decoqui faciat: ⁊ nō in eneo vase: sed in terreo vel lapideo: ⁊ cum aromatibus calidis ⁊ speciebus ⁊ sale refrangat ipsius frigiditatem plus ⁊ minus scdm stomachi ⁊ suscipienti cōplexionem. Ex quibus apparet q̄ acresta non ita sit vniuersaliter periculosa sicut acetum pro mulieribus phlegmaticis ⁊ huiusmodi.

¶ Cap. ccxviij. ostendit naturā et operationes mellis apum: declarando quib⁹ cōplexionibus cōueniat: ⁊ quibus naturis sit nociuū.

Mlle in cōdimentis vti quandoqꝫ nō est inutile: cū dicat Auerrois in. v. colliget. Mel est calidum ⁊ siccum in secūdo gradu: ⁊ est multe abstersiōis: ⁊ cibus medicinalis: ⁊ pp̄rie in senibus: q: cibus est in ipsis multū iuuatiuus: cuꝫ cis cōuertatur in sanguinē bonū. Sed mel cāne qd̄ etiā ē mel: minoris ē caloris alio melle: ⁊ minoris abstersionis: nec hꝫ illam mordicationē quā habet mel: idcirco maioris est iuuamēti alio melle mēbris que nocentur nimia abstersione sicut stomachus: pulmo: et vesica ⁊c. Auicē. vero in. ij. canonis. c. cccc xcvij. sic de eo inquit. Mel est ros occultus cadēs super flores: ⁊ sup reliqua: quē colligunt apes. quod accepit a Gal. in. iij. de alimētis. c. xxxviij. dicente. Fit quidem mel super folia plantarum: est autē neqꝫ succus ipsarum: neqꝫ fructus: neqꝫ pars: sed eiusdem generis: quidē cum rore: attamē nec continue nec cōsimiliter illi fit copiosum. Deinde prosequit Auicen. in loco preallegato ⁊ dixit. Melius mel est qd̄ est vere dulcedinis: boni odoris: declinans ad acredinē ⁊ ad rubedinem ⁊ qd̄ est vt palea in colore: qd̄ nō est subtile ⁊ viscosuꝫ. qd̄ nō abscinditur. ⁊ melius est venale: deinde estiuum: hyemale autē est malū. Et mel apum est calidū ⁊ siccū in scdo: ⁊ virt⁹ eius est abstersiua: aperitiua orificiorum venarū: resolutiua humiditatū: ⁊ expellit humiditates ex profundo corporis. ⁊ p̄hibet putrefactionē ⁊ corruptionē carnis. Et mel cuius spuma nō est eiecta inflat ⁊ soluit ventrē: ⁊ si auferat spuma ipsius minorat illud: decoctū nō mouet ventrē: immo qn̄qꝫ stringit phlegmaticos. ⁊ nutrit plurimū. Que fuit et sentētia Isaac in particularibus dietis sic scribētis. Mel calidū est ⁊ siccū in scdo gradu: aliquātulum habens acuminis ab apum natura acquisitū: vnde cachochimia corpora incidit ⁊ mundificat: malorūqꝫ copiam humorū ab interioribus corporis per poros excludit: venarumqꝫ sordes optime digerit: ideoqꝫ nature frigide et humide ⁊ precipue senioribus confert: cito enim in, eis in san-

guinem mutaẗ:calidis ꝟo incõueniẽs
eſt maxime ſi cõplexio corū ſit ſicca
acumẽ eis ⁊ incendiũ largiẗ:⁊ in cho
lericum humorē ↄuertiẗ.Si vero in
ſanguinẽ vertaẗ:facit reliquum cali-
diorem ⁊ nullũ corporib⁹ eoꝝ dat nu
trimentum. Laudabilius mel eſt ver
nale:autũnale ꝟo peius:hyemale au
tem peſſimum.groſſum eñ eſt: vnde
ꝑpter ſue ſubſtantie duritiẽ ꝟtus in
ſua deficit actione ⁊ poſt multa dixit.
Mel in ſua permanens cruditate mã
ducantibus inflationẽ ⁊ ventoſitatẽ
generat:aſperitatem pectoris augmẽ
tat propter ſui acumen:vomitũ ⁊ ege
ſtionem ꝓuocat.Mel autem cũ aqua
multa ſufficienter coctũ tenuius eſt ⁊
humidius.Qua de re nihil acrius in
eo reperitur:neqꝫ eſt inflatiuum:neqꝫ
vomitus ꝓuocatiuũ ſed edentiũ cor-
pora cito perforat ac velociter nutrit.
pectoriſqꝫ lenit aſperitatẽ ⁊ vrinã ad-
duxit.Mel aũt qꝺ coctũ eſt ſine aqua
⁊ diſpumatũ multū plus ceteris hꝫ
acuminis ⁊c.Qꝺ ſimiliter voluit Ra-
ſis in.iij.Almanſoris.c.xx.dicẽs. Mel
calidum eſt:citoqꝫ in choleram vertiẗ
rubeam:atqꝫ phlegma quaſi lambẽ-
do deſtruit.Quod ſenibus frigidam
habentibus naturã ⁊ ↄplexionem cõ
fert.In eſtate aũt ⁊ his q̇ calidā ha-
bent cõplexionem malum exiſtit.Qꝺ
iterum replicauit in.xxij. continentis
c.viiij.⁊ idẽ ſenſit haliabas in.v.theo
rice.c.xxvij.dicens .Mel calidũ eſt et
ſiccum in ſcꝺo gradu frigidas haben
tibus cõplexiones opportunum:⁊ cui
phlegma dñatur ac ſenibus: generat
eñ in eoꝝ corporibus ſanguinem bo
num:⁊ caloris ſubſtantiã cõfortat na
turalis maxime ſi tp̃s hiemale ſit.Si
aũt cuius calida eſt cõplexio ſeu cui⁹
corpori cholera dñatur:vel ẽt iuuen-
tutis eſt etas illud acceperint: malū
eſt ⁊ in eoꝝ corporib⁹ cholerã rubeã
morboſqꝫ illis generat acutos ac cali
dos:magis aũt ſi tp̃s fuerit eſtiuum
hoc eñ tẽpore potius in cholerã mu
tatur q̃ ſanguinem generet ⁊c. Que
quoqꝫ fuit Gal.ſentẽtia in ſcꝺo de vir
tutibus naturalibus.c.viij.⁊ in.iij.de
ſimplici medicina diſt.iij.c.v.dicẽtis.
Non eſt mirũ neqꝫ immanifeſtũ: qm̃
mel eſt dulcius omni re:⁊ generet in
corpore humorē qui eſt amarior hu
moribus oibus.⁊ facit illud in iuuen
tute ꝓprie ⁊ in habentibus naturas
calidas:⁊ in febricitantibus ꝓprie ꝑ-
mutationem:⁊ in conuerſionẽ ſuã ad
choleram:⁊ cã in illo eſt intellecta: et
res eius eſt manifeſta:⁊ illud eſt:qm̃
ſicut mel qñ approximatur extrinſe-
cus igni tꝑe longo fit amari ſaporis.
Similiter eſt ꝓprietas eius in corpo
ribus hominũ:qꝛ qñ inuenit calidita
tem fortẽ generat humorẽ cholericũ.
in corporibus aũt in quib⁹ ſuperfluā
frigiditatẽ inuenit:aut ꝓpter etatem
aut cã complexiõis naturalis:aut in-
firmitatis cõuertitur ⁊ ꝑmutatur ad
ſanguinē bonũ tẽperate ↄplexionis:
cum facilitate ⁊c.Ex quibus ptꝫ q̇bus
conueniant mel ⁊ condimẽta facta cũ
eo.⁊ in quo tempore anni: quibuſqꝫ
nociuū exiſtat.quare ⁊c.

¶ Capi.ccxvij.oſtendit naturam proprietates ⁊ iuuamenta mellis cãne quod zuccarum dicitur.

Mel canne a quibuſdā:
⁊ ab aliјs zuccaꝝ dici-
tur: qꝺ nos cũ vulgari
bus zuccarū appella
mus: de quo dicamus
poſt ſermonem mellis
apũ:priſcos patres imitãdo q̇ poſtq̃
de illo dixere: ſtatim: ⁊ de hoc deter-
minare conſueuerũt. Incipiamus er-
go cũ haliabate in.v.Theorice.c.xx-
vij.ſic ſcribente.zaccara tẽperate eſt
cõplexionis:ſed ad calidũ in omnib⁹
ſuis habitudinib⁹ aſſimilaẗ:niſi q̄ ſi-
tim non mouet:eiuſqꝫ nutrimentum

maius est ꝙ͞ mellis. zaccara aūt tebarzeda: alba. s. ⁊ solida ⁊ plurimū excocta ceteris melior est spēbus ⁊ subtilior ⁊c. A quo iuniores videnť accepisse. s. Auerrois i. v. colliget cū dixit. Mel cāne ꝙ ēt est mel: est minoris caloris alio melle ⁊ minoris abstersionis: nec h͡z illā mordicationē quā h͡z mel. idcirco est maioris iuuamēti alio melle mēbris q̄ nocenť nimia abstersione: sicut stomachus: pulmo: ⁊ vesica. Auic. similiter in. ij. cano. c. ccccxcvij. sic ait. Et mel de cānis est calidū in p͛io: ⁊ pōt esse vt sit humidū in primo: ⁊ nō est vt mel apū siccū. Et hoc ēt significať ⁊ diuersificať s͡m maiorē aut minorē eiꝰ purificationē ⁊ albedinem: vñ ꝙ͞tomagis rubeū tanto calidius existit: ⁊ albū eẑ. ꝙ zuccaruz tabarzet a medicis nuncupatur. de quo Princeps in. ij. canoñ. spāle fecit. c. d. cclj. dicēs ꝙ frigidius est. i. minus frigidū zuccarū tabarzet ⁊ est sublimiꝰ. vniuersaliter tñ zuccarū calidū est in fine primi: ⁊ antiquū declinat ad siccitatē in p͛io. ⁊ est humidū in ip̄o. s. añ ꝙ͞ antiqueť: ⁊ ꝙ͞tomagis antiquať tāto magis exiccať: est lenificatiuū: abstersiuū: lauatiuū: ⁊ subtiliatiuum. Et zuccarū nō est inferiꝰ melle in abstergendo: ⁊ mūdificādo: ⁊ ꝙ͞to plus antiquať fit subtilius: est bonum stomacho in quo nō generať cholera: ipsuz eñ̄ ledit qm̄ ad cholerā cōuertiť ⁊ est aperitiuū oppilationum: ⁊ in ipso est virtus faciens sitim minorez tñ sitim quā facit mel: ⁊ ꝓpt͛ antiquū qđ generat sanguinē feculentū: ⁊ abstergit phlegma stomachi: ⁊ rubeū vehemētioris est lenificatiōis ⁊c. Isaac quoqꝫ in particularibus dietis sic scripsit de ipso. zuccara calida est in fine primi gradus: humida in medio: choleram dissoluit ⁊ extenuat: ⁊ vētrē absqꝫ vlla morsura sui hūectat: ⁊ stomachū mūdificat: quia passibilis substantia est nonnūꝙ͞ tñ in choleram rubeā mutatur. Rasis similiter in. iij. Almāsor. c. xx. in fine dixit. zuccarū guttur ⁊ vētrem lenit: neqꝫ calefacit nisi paruz. s. zuccarum tabarzet. ⁊ in. xxij. lib. continentis. c. cccxcv. dixit autoritate Galie. in. vij. Vires zuccari sunt vt vires mellis in abstersione: desiccatione: ⁊ dissolutione: sed cum tenuitate ipsius nocet stomacho ad modum nocumēti mellis: neqꝫ infert sitiz vt facit mel: quia ipsum in vtroqꝫ in huiusmodi remouetur a melle. Et dixit Bimmasui de cannis zuccari. Quod sunt calide in primo: ⁊ humide in vltimo eius: et conferunt asperitati accidenti in pulmone ⁊ pectore: ⁊ gutture ⁊ vesica: et leniunt naturam: ⁊ conferunt stomacho ex abstersione illius quod in eis fuerit. Sed nocent habentibus in stomacho choleram rubeam excitando eam cum dulcedine ipsarum. Et infra dixit autoritate eiusdem. zuccarū nigrum. idest rubeum: calidum est et humidum: sed vetustum calidum est ⁊ siccum: ⁊ valet ad ventositates ventris: ⁊ dissoluit naturam: ⁊ si bibitur cum oleo amygdalarum dulcium cōfert colice: veteri etiaz phlegmati qđ est in stomacho: sed tamen sitim infert ⁊c. Fugiant ergo iuuenes zuccarum rubeum ⁊ res conditas cum eo ⁊ albissimo potius vtantur: quod frigidius est: vt diximus: idest minus calidum: nisi phlegmatici essent: ⁊ velut femine. Et in hyeme regione que frigidissima. Tunc enim eis potest zuccarū rubeū ꝯuenire: sicut ⁊ senibꝰ nostris rubeū bonū erit lōge vtiliꝰ albissimo. q̄re idem de ꝯfectionibꝰ iudiciū fieri dꝫ. Si eñ̄ ex zuccaro albo ⁊ bono facte fuerint: minus nociue sunt illis quaꝝ libra vna ꝑ solidis octo hr̄. Quāplures eñ̄ ex bono foro deciptūtur: quēadmodū auarissimus qdā cōciuis noster ditissimus: cū nuptias fecisset venetias iuit: ⁊ capsam vnaz dictis cōfectionibus impleuit: eo ꝙ pa-

rum exposuerat: cūq̧ domū reuersus esset: ecce filij inquit q̇d bene mercari cōferat: ⁊ loquēdo capsam aperit: ⁊ ex cōfectionibꝰ farinā sine mola cōtritā intuent. Unde senex erubuit: simulq̧ indoluit auariciā cognoscendo.

¶ Capi. ccxix. ostendit naturam ⁊ proprietates sepe seu vini cocti simul cum nocumentis ex vsu eius prouenientibus.

De sapa siue de vino cocto dicemꝰ cū Michaele nostro sic in sua practica scribente. Reperit rob: vinū: ⁊ carenuz. Rob vini dicit qn̄ decoctio fit vsq̧ ad consumptionē medietatis: ⁊ dicitur vinū coctū. Carenū vero q: tertia parte carēs: ⁊ etiā dicitur vinum coctū: aliqn̄ itaq̧ decoquitur intantū vt ad spissitudinē mellis veniat: ⁊ tūc scd̄m quosdā proprie dicit rob vini: ⁊ vt existimo calidū est ⁊ siccū in secūdo. nā etsi caliditatē per decoctionē recipiat: etiā de eius calore naturali resoluit: dure est digestionis inflatiuū multum nutrit: ⁊ est congruū patientibꝰ in pectore: ⁊ pulmone: ⁊ vulneratus in renibꝰ ⁊ vesica: est enim mūdificatiuū ⁊ cōsolidatiuū: et est doloris mitigatiuū in emplastris positū cum furfure frumēti sale ⁊ huiusmodi. Et ista mihi vr̄ fuisse Isaac sentētia in dietis particularibꝰ circa finē dicentis. Sapa grossior est ⁊ durior inflatiua: q̄ si digerat multū dat nutrimentū: ⁊ est cōgrua patientibus in pectore: ⁊ pulmone: ⁊ vulneratis in renibus ⁊ vesica: est em̄ mūdificatiua ⁊ solidatiua. Et ideo pro cōdimēto et in dulcorādis saporibꝰ quibusdā possumus ea in modica vti q̄ntitate premiscētes ipsam cum agresta vel aceto: ⁊ huiuscemodi frigidis ad remittendā eorū frigiditatē ⁊ acredinem. Et sicut de melle apum supra diximus: ꝙ iuuenibus ⁊ calidis ⁊ precipue in estate non cōueniebat: sed senibus magis ⁊ phlegmaticā habentibus cōplexionē in hyeme cōstitutis ⁊ talibus: sic ⁊ de sapa mihi videt esse dicēdū. Et quia grossa est: vt Isaac inquit vbi supra: ideo timētes oppilatiōes in epate aut splene ipsi non assuescāt: q: oppilatiua est ⁊ ratione dulcedinis ⁊ ratione grossiciei: vt manifestū est. Et hec sententia colligi potest ex dictis Galieni in plerisq̧ locis: sed maxime in cōmēto. ij. iij. lib. regiminis acutorū dicentis. Dico ergo ꝙ cum omne vinū dulce calefaciat ⁊ sit grossum in substantia sua: oportet vt virtutes particulares que apparēt ab eo qn̄ bibitur nō sint nisi ab istis duabus qualitatibꝰ: scilicet dulcedine ⁊ grossicie: quod est quia colori in se nō est virtus in nocumento aut iuuamēto: ergo quātitas grossitudinis vini huius est illa: ⁊ tarditas penetrationis eius. Opz ergo vt non solū nō aperiat oppilationes alicuius mēbrorū: sed faciat in eis oppilationes: ⁊ propter hanc causam fit nocumentū eius epati quādo in ipso est infirmitas nocumentū magnum: ⁊ proprie quando in eo est apostema aut duricies: ⁊ nocet etiam huic mēbro nocumēto non pauco quando oppilationes que sunt in eo accidūt ab humoribus grossis. Et subdit infra. Deinde mēbrū scd̄m cui aduenit nocumentū post epar de vino dulci est splem ⁊c. Cum autem sapa sit hmōi: imo dulcius vinum: ⁊ grossius longe magis q̄ vinum illud de quo intellexit Gal. in loco preallegato: maxime debet esse a predictis suspectū: ⁊ propterea tutissima res erit: aut ipsā totaliter dimittere: aut in modica in cōdimentis accipere quātitate: ne in incōmoda ex grossicie prouenientia incurramus incidamusve. de quibꝰ in. c. xlvj. libri huius abundantissime pertractauimus.

¶ Cap.

Cap.ccxx.ostendit naturā et proprietates salis simul cū eiꝰ iuuamentis et nocumentis.

SAl quid est? Genꝰ terre est: que terra incensa inquit Gal. in libr. de iuuamēto anhelitus. c. vltimo autoritate Aristo. vbi autē Aristo. hoc dixerit ipse nō expressit. Nos aūt dicimꝰ ꝙ ex libello de sensu et sensato. Et ex secūdo Metheororum id facile elici pōt. Sal ergo adeo in oēs fere cibos cōdiendos ingredit: ꝙ a vulgaribꝰ existimet: vt inter oēs sapores ipse principatū obtineat. Nō est aūt ita cū amarus sic et stipticus. vt Princeps ait in scdo canonis. cap.ccccccxix. et sit calidus et siccus in scdo: et quanto plus est amarior: tāto plus est calidior. Et abstersiuus: resolutiuꝰ: cōstrictiuꝰ: exiccatiuus: et cōfert hūorum grossiciei: et sal ois facilē efficit superfluitatū egressionē et descēsionem cibi. Isaac autē in particularibus dietis sic inquit de ipso. Sal calefacit moderate: multū tn̄ desiccat: qꝛ cōpositū est ex duabus qualitatibus. Una est colatiua et incisiua. Altera vero est coadunatiua et cōstipatiua: que vtreqꝫ desiccatiue sūt: ideoqꝫ sal desiccat in tertio gradu: et calefacit in scdo. Qd duobus modis est: metallinū scꝫ et marinū. maxime aūt fit in lacubus qui saline a vulgo vocantur: vt fit de aqua maris estiuo tēpore cocta. Metallinū laudabilius est maxime qd caret lapidibus: et sit clarū obtusuꝫ et equale. Marinū vero bonū est si sit candidū: nō tn̄ quale metallinum. vnde dixit Diascorides. Sal metallinū fortiꝰ est marino. qd Gal. negauit. dixit eñ actionē illorꝫ fore equalez ambo initio dissoluunt: et mūdificant grossorū humoꝝ superfluitatē et putredinē: deinde que ex eis remanēt desiccāt et consumunt. Quibus finitis naturalē corporis coadinant humiditatē et cōstrictā cōseruāt: et poros cutis claudūt: vt illa hūiditas putredini nō appareat: et dat cibis ꝯdimentū saporitatē atqꝫ acceptabilē humiditatem adiuuantē etc. Rasis etiā in .iij. Almāsoris. ca.xvij. sic ait de ipso. Sal calidus est et siccus: qui cibis auferēs fastidiendi nocumentū subtiliatqꝫ appetitū excitat et acuit. eoꝝ. p̄terea sanguinē qui multam ex eo sumunt quātitatē adurit: visuꝫ ꝙqꝫ debilitat atqꝫ sperma minuit: et pruritū gn̄at: et scabiē. et in .xxiij. libro cōtinētis cap.ccccccclj. dixit autoritate Diascoridis. Sal hꝫ virtutes stipticas abstersiuas et mūdificantes et dissoluentes etc. et Gal. in .vi. dixit de sale fodito et marino: vires habēt similes: tn̄ diuersi sunt. quia sal foditus vehementioris est strictionis: et grossitudo et stipticitas exinde fiunt in eo maiores. dixit etiā Oribasius. Uires salis cōposite sunt abstersiue et stiptice: sed he due qualitates cōstringūt: ideo sal desiccat humiditatē q̄ est in corpore: et etiā cōsumit et colligit mēbra solida cū stipticitate ipsiꝰ: ideo desiccat corpora et cōseruat ea a putrefactione ꝙ nō putrefiant. Idē quoqꝫ dixit Paulus. et Bimmasui sic de eo scripsit. Sal calidus est in secundo: et siccus in fine tertij: dissoluit valde habēs in se pōticitatē modicam cōprimentē: humiditates que fiūt in corporibus desiccat eas: liq̄ facit humores cōgelatos in corpore: et cōseruat corpora cū siccitate ipsius: lenit naturā: et cōfert in corpore phlegmatico etc. et dixit Bugeris. Sal calidus est et siccus: et mixtus cuꝫ nutrimentis frigidis mu-

tat de natura ipsoꝝ:ita ꝙ vertunt in calida ⁊ sicca:⁊ ꝓpterea bonum est vti sale in cibarijs frigidis:⁊ humidis que calefieri ⁊ desiccari opꝫ sicuti diximꝰ supra.ca.lxxviij.libri huiꝰ.vbi Ysaac adduximꝰ dicentē. Studuerunt antiqui artificialiter adaptare carnē pinguissimā cum multo sale ⁊c.⁊ infra. Iterum caro pinguis nō dꝫ comedi:nisi assata cū multo sale ⁊c.Ecce igitur ꝙ pinguissima cibarioꝝ ⁊ insipida multa,salis quātitate ꝓ suo idigēt condimēto:⁊ p̄cipue cū a phlegmaticis accipiunt.Cholerici ꝟo et macri ab eiꝰ vsu sup̄fluo tāꝙ̄ ab inimico caueāt:pariterqꝫ a rebꝰ salitis:⁊ per maxime in estatis tempore.

¶Cap̄.ccxxi.ostendit naturam proprietates ⁊ iuuamenta seminū anisi ⁊ aneti in via ꝯdimēti.

Dicamus mō de cōdimentis ciborūꝫ factis cū seminibus et speciebus magis vsitatis: postꝙ̄ cōpleuimꝰ sermonē de his q̄ sunt liquores ant eis similes:⁊ obseruādo premissūꝫ ordinē alphabeti:dicemus in primis de aniso cū Auerroi in quinto colliget sic scribēte.Anisum calidū ⁊ siccū in tertio gradu:ideo qꝛ substātia ignea super ip̄m dn̄atur.⁊ significat sup̱ hoc acuitas sui saporis cū aliquātula dulcedine:cuius oꝑatiōes sunt:qꝛ vꝫ ad carminādū ventositatē:⁊ ꝓuocat vrinā:⁊ aperit oppilationes.que fuit sentētia Gal.in.vj.de simplicibus medicinis.ca.xlvj.dicētis.Anisum in sua acuitate est ꝓpe medicinas cōburentes:⁊ est in tertio gradu siccitatis.⁊ similiter est in caliditate:⁊ ꝓpter hanc causam ꝓuocat vrinam, Auicēna vero in.ij. canonis.cap̄.s. scd̄i tractatꝰ aliter de caliditate eiꝰ sentire vr̄ cū ait.Anisum est semen feniculi romani:⁊ est minoris acuitatis ꝙ̄ nabathi:⁊ meliꝰ est ⁊ ponderosius:calidū est in scd̄o:⁊ siccuꝫ in tertio:ē aperitiuū cū stipticitate pauca:⁊ est sedatiuū dolorū ⁊ resolutiuū vētositatum:ꝓuocat lac:abscindit sitim factā ex humiditatibus baurachijs:⁊ cōfert oppilationi epatis ⁊ splenis generate ex humiditatibꝰ:ꝓuocat vrinā:et mundat matricē a fluxu humiditatū albarū:mouet coitū:⁊ expellit nocumētum venenoꝝ ⁊ venenosoꝝ.hec ipse.Que fuit etiā s̄nia Rasis l.xxj. cōtinētis.c.cxxx.dicētis autoritate Diascoridis.Anisum hꝫ virtutem calefaciēdi ⁊ desiccādi: mitigat dolorē:⁊ dissoluit inflationē : costringit ventrē:⁊ ꝓuocat vrinā ⁊ sudorē dissoluit superfluitates:⁊ extinguit sitim.⁊ ꝯfert oībus venenosis morsibus reptiliū:⁊ ꝓhibet fluxū hūiditatū albarū ad matricē:⁊ excitat coitum.Idē quoqꝫ dixit autoritate Gal.Oribasij.Pauli:⁊ filij Mesue que dimittamꝰ breuitatis gratia. De aneto vero dicimus ꝙ licet magis sit medicinale ꝙ̄ cibale:tū ⁊ ipso ꝓ cōdimētis a quibusdā vtitur: ideo dicemꝰ cū Auerroi in.v.colliget de ipso ꝙ calidum est in primo gradu:⁊ attingit parū ex scd̄o:⁊ est siccū in principio scd̄i ⁊ in fine primi:⁊ idcirco est dissolutiuū ⁊ mitigat dolorē ⁊ inducit somnū.Quod etiā sensit Auicē.in.ij.canonis.ca. lxxij.dicēs.Calefactio aneti est inter scd̄m ⁊ tertiū:et eiꝰ exicatio inter primū ⁊ scd̄m:est maturatiuum frigidorū humoꝝ:⁊ sedatiuū dolorū ⁊ carminatiuū vētositatuꝫ. facit somniū:⁊ eiꝰ comestionis assiduatio debilitat visum:⁊ facit abundare lac in sorbitiōibꝰ.⁊ vt dixit Gal.

nocet ſtomacho:⁊ vomitū inducit: ⁊ cōfert dolori ventris pungitiuo. Qḋ etiā dixit Iſaac in dietis particularibꝰ.⁊ Gal.in.vj.de ſimplicibꝰ pharmacijs.⁊ Serapio autoritate Abēmeſui:Pauli:⁊ ceterorꝫ antiquorū.⁊ ideo nobis vr̄ cōcludēdū eſſe: ꝙ qꝛ anetū calidū eſt ⁊ ſtomacho incōueniēs ⁊ nauſeā faciēs: q̄uis lac augmētet:⁊ vētrē leniat:ꝙ vſus eſt ꝑ medicinis tm̄ ⁊ nō pro cibis neqꝫ ꝑ cōdimēto ſit habēdus.cum nullū habeat ad cōdiēdū laudabilē opationē quā ⁊alia ſimplicia tot nocumēta nō habētia nō cōtineāt. q̄re nr̄o cōſilio potiꝰ alijs q̄ ipſo ꝑ cōdimēto erit vtendū. Iſaac tm̄ in particularibꝰ dietis ſuꝑ multa rectificāda eū vr̄ adminiſtrare: ſicut etiā ⁊ cuminū:⁊ multa alia qui in italia nec placerēt nec equidē videri:vt ita dicā:nedū poſſunt māducari:eo ꝙ horridi ſint odoris abominabiliſqꝫ ſaporis. Nos aūt delectabilia ⁊ ſuauia debemꝰ aſſumere ſi ſanitatē volumꝰ cōſeruare: vt in.c.lvj.libri huiꝰ declarauimus.

¶Cap.ccxxij. oſtēdit naturā et ꝓprietates coriādri ſimul cū iuuamētis ⁊ nocumētis eius.

Coriandrū frigidū eſt in fine primi vſqꝫ ad ſcḋm: ⁊ ſiccum in ſcḋo:⁊ apud quoſdaꝫ in tertio:apud me ṽo ſiccū eſt declinās ad caliditatē paruā:vt inquit Auicē.in.ij. canonis.c.cxliij.⁊ ſubdit. Sed Gal.in toto facit declinationē ad caliditatē:⁊ forſitā illud eſt ꝓpter ſubſtātiā in ipſo ſubtilē que reſoluitur.Et deinde ſubiunxit.in ipo eſt ſtipticitas ſtupor:⁊ eiꝰ proprietas eſt ꝓhibere vaporē a capite:⁊ ꝓpter hoc ponit̄ in cibo patiētis epilepſiā ex vapore ſtomachi.⁊ cōfert etiā vertigini facte a vapore cholerico ⁊ phlegmatico:multa tm̄ eius comeſtio generat tenebroſitatē viſus:ꝯfert tremori cordis calido:eſt tarde digeſtionis:⁊ ꝯfortat ſtomachū calefactū:⁊ſedat eructuationē acidā poſt cibū : ⁊ ſemē eius ſiccū frāgit virtutē coitus ⁊ erectionez virge deſiccādo ſperma.Auerrois autē in.v.colliget dixit. Coriādrū calidū eſt in primo gradu:⁊ eſt cōpoſitū ex ſubſtātijs cōtrarijs hoc eſt ex ſubſtātia amara ⁊ ſubſtātia aquea ⁊ ſtiptica:⁊ ſcḋm hoc facit diuerſas operatiōes ⁊c. Et iſta fuit ſnīa.Iſaac in ꝑticularibꝰ dietis.c.ꝓprio dicētis.Coriandrū diuerſe.virtutis eſt:ꝙ teſtat̄ varietas ſui ſaporis:hꝫ em̄ amaritudinem ⁊ pōticitatem:ideoqꝫ Hippocrates dixit ipm̄ habere calorē ꝑ ſua amaritudine ⁊ pōticitate:⁊ dixit ipſum eſſe ſtipticū:⁊ ꝙ poſt cibū acceptū ſomnū p̄ſtet:ſꝫ.Diaſcorides intendit ipm̄ frigidum eſſe:dixitqꝫ illud ſcrophulas diſſoluere:qḋ Gal. dixit eſſe ipoſſibile ſcrophulas frigiditate curare q̄ groſſi ſunt et duri humoris:intentionem aūt hūc intelligere nō valeo ſcrophulas frigiditate curare:⁊ coriandrum frigidū eſſe dicētis:ſaporē eius amarū eſſe:amaritudo em̄ ſignificat calorē extenuātē.Scḋo ṽo cibū durū eſt coriādrū digeſtiōiqꝫ inobediēs ⁊c.Hāc aūt ꝯdictionē Diaſcoridis ⁊ Gal.ꝑnceps Aui.vbi.ſ.ſic vr̄ remouere tenēdo cū Diaſcoride dicēs.Gal.remouet frigꝰ a coriādro ꝯdicēdo Diaſcoridi Ego aūt dico ꝙ iā teſtificati ſūt frigꝰ eiꝰ Ruſſus ⁊ Archigenes:⁊ alij ab eis. Et infra dixit.Inquit Gal.cū coriandrū reſoluat ſcrophulas quomodo ergo eſt frigidum. ⁊ ſoluēs dixit. Et poſſibile quidē eſt:⁊ dicatur ei ꝓpter ipſius proprietatem : et quoniam in ipſo eſt ſubſtātia ſubtilis ꝓ[illegible]

dans penetrãs: nõ aũt: profundat substãtia frigida. Et vñ etiã fuisse snia Rasis in. iij. Almansoris. cap. xix. dicẽtis. Coriandrũ recẽs frigidum est: de quo nõ multo sumẽda est quãtitas: forsitã eñi mors seque ret: cui⁹ parua quãtitas eadẽ que & lactuca operat: verũ tñ ipsum nõ humectat. et in lib. xxij. cõtinentis cap. ccccccclvj. idem dixit autoritate Pauli. Bimmasui. Bugeris: Cuzi: & alioꝝ plurium sapientũ. Qui oẽs in hoc cõuenerũt φ coriãdrũ sit frigidũ & siccũ. Galieno excepto: cui⁹ cõtradictionẽ & ipse ibidez posuit. Qui soluit põt vt diximus de mente principis. Et ad id qꝺ Isaac cuz Gal. videtur ꝯcludere Diascoridẽ scz: φ si coriandrũ est amarum: quõ est frigidũ. Dicere possumus φ et cicorea est amara: & tñ est frigida. & similiter rosa & opiũ & multa talia sunt amara cũ ab oibus frigida ꝓnũcient: ratione tñ quarũdam partium calidarũ cũ frigoris tali cum modo substãtie permixtarũ qꝺ totũ inde resultãs reddit amaꝝ: & sic possunt saluari Diascorides & reliqui coriãdrũ frigidũ esse asserẽtes. Quicquid tamen sit conueniunt ipsi oẽs: vt parua quantitas ex eo mãducet ꝓpter nocumẽta que ipo possunt induci. quale &c.

¶ Cap. ccxxiij. ostẽdit naturam ꝓprietates & iuuamẽta cinamomi: vt eo ꝓ cõdimẽto vtimur.

Canella a vulgaribus dr: qꝺ nos cinamomũ appellam⁹: calidũ est siccũ in scꝺo gradu et in siccitate plus extẽditur: & hoc qꝛ cõpositũ est ex substãtia terrestri cũ substantia aerea equaliter: & hoc testificatur Gal. & cũ hoc hz substantiã subtilẽ igneã: a qua hz suã aromaticitatẽ: & stipticitas suo cũ modico acumine significat terrestrẽ substãtiã: & anclositas sua significat substantiã aereã super ipsam dominantẽ. & hoc scit ꝓpter naturã canarũ: cui⁹ iuuamẽta manifesta sũt in stomacho & epate: qꝛ ex medicinis qꝺbus ineniũt aromaticitas & stipticitas & acumẽ: & φ hz tã nobilẽ ꝯplexionẽ roborat oia mẽbra &c. Hec inquit Auerrois in. v. colliget. Princeps vero in. ij. canonis. ca. cxxviij. inter alia de eo φ meli⁹ est illud qꝺ est boni odoris & acutũ: qꝺ hz saporẽ sine mordicatione: & calor ei⁹ est purus nõ cõmixtus &c. Calidũ est & siccum in tertio: & vltimum est in subtiliatione. attactiuũ aperitiuũ et recti ficans putrefactionez oẽm virtutẽ corruptã: & oẽm saniositatẽ humoꝝ corruptorũ. cõfert tenebrositati oculi comestũ & collyrizatum cõfert tussi & mũdificat qꝺ est in pectore. aperit oppilationes epatis: cõfortat ipm: & cõfortat stomachũ. et desiccat humiditatem eius. et cõfert morsui vermiũ venenosoꝝ &c. Hoc etiã voluit Isaac in particularibus dietis cũ inquit. Cinamomũ calidum est in tertio gradu: stomachũ confortat: qꝛ aromaticũ est oppilationẽ epatis aperit: & ꝓuocat vrinã. similiter Rasis in. iij. Almãsoris. c. xvij. dicens. Cinamomũ calidũ est & siccũ: qꝺ stomachũ & epar roborãdo digestiuam adiuuat atqꝫ ventositatẽ expellit. Et in iiij. libro suoꝝ aphorismoꝝ sic etiã ait. Cinamomũ virtutẽ habet bonum faciendi odorẽ & bonũ saporẽ & cõfortat cor. & addit in sperma. Et in libro. xxij. cõtinentis. ca. cccxxij. dixit autoritate Gal. in. vij. tractatu simplicis medicine. Cinamomũ est in vltimate tenuitatis: vꝺ tñ in vltimate caliditatis: sed est in ea in gradu tertio: & nõ est in aliqua me-

dicina calefactiua que desiccet ad= modū desiccationis ipsi⁹ ex causa tenuitatis substātie eius. Qđ etiaʒ dixit autoritate Diascoridis: ꝛ deīnū autoritate Pauli sic inquit. Dixit Paulus in. vij. tractatu. ꝙ cinamonū est in vltimitate subtilitatis partiū: ꝛ nō est i vltimitate calidita tis sed in tertio gradu eius: ꝛ nulla medicina cōparat̃ ei in calefactione ꝛ desiccatione ex tenuitate partium eius. ꝛ postea subdit. Et dicit̃ in libro cibariorū: ꝙ cinamomū est calidū ꝛ siccū: iō bñficiū p̄stat stomacho cōferēs frigiditati q̄ est in eo ꝛ in epate: ꝓuocat vrinā: aperit oppilationes: abstergit caliginē visus: et desiccat humiditatē que erit in capite ꝛ in stomacho: ꝛ ꝓprietatem hʒ si comedit̃ ꝙ ꝓdest caligini visus accidenti ex ꝑte hūiditatis: et ꝓpterea ꝑ cōdimētis eo vti poterimus: ꝛ p̄cipue puluere ei⁹ super cibos sup̱flue hūidos ꝛ frigidos stomacho nocētes ꝛ capiti: q̄m bonū: immo optimum erit correctiuum pro malitia ipsorum.

¶ Cap. ccxxiiij. ostēdit naturaʒ ꝓprietates ꝛ iuuamēta croci qđ a q̄busdā ʒafaran dicitur.

CRocus teste Auerroi in. v. colliget. calid⁹ est in scđo gradu: ꝛ siccus in primo: est̄ digestiuus ꝛ cōfortatiu⁹ cordis: ꝛ hʒ substātiā calidā stipticā et stipticitas sua est ex reb⁹ q̄ adiuuant ad digestionē quam facit ꝛc. Auicen. vero in. ij. canonis. c. cxxx. dixit similiter ꝙ calidus est in scđo gradu: ꝛ siccus in primo: etiā stipticus resolutiuus ꝛ aperitiuus: ꝛ ei⁹ caliditas est tēperata. Gal. vero dixit ꝙ eius caliditas est fortior stipticitate ipsius. ꝛ Alchanzi dixit ꝙ nunq̄ꝫ alterat humorē: immo ꝯseruat eū secūdū qualitatem ꝛ rectificat putrefactū ꝛ cōseruat viscera: ꝛ potus ipsius colorē efficit bonum verūtñ facit soda ꝛ ipse nocet capiti: ꝛ facit somnū: ꝛ tenebrat sensus: cōfortat cor: ꝛ ipse est lenificatiu⁹: facit nauseā ꝛ deijcit appetitū: propterea ꝙ opposit⁹ est acetositati q̄ est in stomacho ex qua est appetitus: sed tamen ipse confortat stomachū: ꝓpter illud qđ in ipso ē ex caliditate, ꝛ preparatiōe ꝛ stipticitate: ꝛ est bon⁹ spleni: vt quidā dixerūt: excitat coitū ꝛ ꝓuocat vrinā: ꝛ bibit⁹ accelerat partū mulieꝝ ꝛc. ꝛ hec fuit s̄nia Rasis in tertio Almāsoris. cap. xxij. dicētis. ʒafaran calidū est ꝛ siccū: qđ stomacho congruū existēs: tñ nauseā capitiq̄ꝫ dolorē ꝛ grauedinē facit: somnūq̄ꝫ ꝓuocat ꝛc. ꝛ in libro. xxij. cōtinētis. c. cccliiij. autoritate. Diascoridis sic ait. Croc⁹ hʒ vires digerētes: lenientes: ꝛ restringētes: ꝓuocat vrinam: p̄stat bñficiū colori: tollit ebrietatē bibit⁹ cū vino cocto incitat appetitum ad coitum: ꝓuocat somnum ꝛc. et dixit Gal. In croco est res stiptica modica: ꝛ iam manifestauimus ꝙ pars stiptica est terrestris: tñ preualentior est ei qualitas calida: vñ erunt vires ei⁹ in calefactione in gradu secūdo ꝛ in siccitate in primo gradu: ideo in eo est pars aliqua digestiua: ꝛ subuenit ei sup̱ hoc stipticas modica que est i ipo ꝛc. ꝛ dixit Paul⁹. Crocus est calid⁹ in scđo ꝛ siccus in primo restringit ꝛ digerit: ꝛ similiter dixit Bimmasui: ꝛ ꝓsequit̃. Digerit cibariū: appetat stomachū ex ꝑte pōticitatis ipsius modice q̄ est in eo: corroborat epar: tollit difficultatē anhelitus: ꝛ appetitum cibi ꝓuocat ꝛ vrinā: ꝛ bonū colorē facit: tñ mal⁹ est

cerebro.et sup abundantia assum-ptionis eius nõ laudatur:qꝛ tollit appetitũ cibi.ꝛ post multa subiun-xit.excitat actus venereoꝫ inferẽs dolorẽ capiti:ꝛ dixit Costa.Cor le-tificat.demũ propria autoritate sic inqt Dico ꝙ erat quedã parturiẽs ꝛ sumẽdo de eo drachmas duas pe perit statim ipsa hora:ꝛ expertus sũ hoc pluries ꝛ ita semp inueni: ꝛ qꝛ stomachi delet appetitũ ꝛ capi ti nocet ꝛ visui:nõ vtamur eo in cõ dimentis nostris in multa quãti-tate.ꝛ pcipue estatis tẽpore:ꝛ mul-to magis.si cõplexio recipiẽtis cho lerica fuerit ꝛ regio calida ꝛ exerci tiũ laboriosum ꝛ hmõi que ꝓhibẽt quãtitatẽ calefacientiũ posse salu-briter exhibere:vt vnusquisqꝫ sani capitis facile põt intelligere.qua-re ꝛ cetera.

¶Cap.ccxxv.ostẽdit naturã ꝓ-prietates ꝛ iuuamẽta gariofilo rum ꝛ galange.

De feniculo nihil hoc ĩ loco dicere debem⁹ cũ supra in.c.ccxlvij. de eo locuti fuerim⁹. nec etiam de cimino cum horribilis sit sa poris et odoris quo nobiles ꝓmarie minime solẽt vti. Sed de gariofilis:quorum species sunt plurimũ vsitate rõne delecta-bilissimi odoris potius q̃ saporis. Dicam⁹ cũ Auerroi in quinto col-liget capitulo de reb⁹ marinis.sic dicente.Gariofili calidi sunt ꝛ sicci in secũdo gradu ꝛ attingũt ad ter-tiũ.Et ipsi cõfortãt oĩa mẽbra prin cipalia:valent etiã cõtra passiões frigidas:ꝛ cõstipant vẽtrẽ.Et di-xit Galien⁹ ꝙ eoꝝ ꝓprietas est cõ-fortare virtutẽ digestinã.Auicẽna quoqꝫ ĩ secũdo canonis.c.cccxviij. sic de eis scripsit.Gariofil⁹ calidus est ꝛ sicc⁹ in tertio:corpis odorẽ bo nũ efficit:ꝯfortat stomachũ ꝛ epar: ꝛ cõfert vomitui ꝛ nause.Que fuit snia Rasis in tertio Almansoris.c. xxij.dicẽtis.Gariofili calidi sunt ꝛ sicci:stomachũ cõfortãt atqꝫ corro-busta faciũt:ꝛ ꝓpterea in cõdimẽ-tis frigidis ꝛ humidis cõuenietis simi existũt bonũ eis p̄stãtes odo-rẽ:sed nõ in multa quãtitate pona tur de eis ꝙ amaricare faciũt:ꝛ su-perfluã inducũt caliditatẽ:ꝛ poti⁹ in hyeme q̃ in aliis tẽporibus vtã tur:ꝛ a phlegmaticis ꝛc.¶De ga langa similiter dicem⁹ cũ principe in secũdo canonis.c.cccxxj.sic scri bẽte.Galanga calida est ꝛ sicca in secũdo:cuius operatiões ꝛ ꝓprieta tes he sunt:qꝛ est subtilis resoluti-ua vẽtositatũ:odorẽ oris efficit bo-nũ:cõfert colice ꝛ dolori renũ:ꝛ ad-iuuat ad coitũ:est bona stomacho ꝛ est digestiua cibi.Serapio quoqꝫ in capitulo Rulungẽ idest galan-ga:dixit autoritate Isaac abenam raꝫ.Est vena in grossitudine casu lingue ꝛ cortex eius est rube⁹:ꝛ in-terius ei⁹ est puluerulentẽ:defert ex scithia est calidã ꝛ sicca in tertio gradu:ꝛ cõfert phlegmaticis ꝛ hu-miditatibus stomachi:facit dige-rere cibũ ꝓpter suã caliditatẽ ꝛ re-solutionẽ quam infert stomacho:ꝛ ꝓpter dissolutionẽ suã ĩ phlegma te cõfert colice:et facit bonum oris odorẽ:calefacit renes:ꝛ commonet sperma:ꝛ qñ tenet ex ea in ore fru-strũ:facit magnaꝫ virge erectionẽ. Et dixit Abẽmesui.cõfert substan-tie stomachi:ꝛ facit oris odorẽ bo-nũ:ꝛ digerit cibum:ꝛ est medicina antiqua q̃ auget in spermate mul-tum:et confert frigiditati renum: et conuenit habentibus eructua-tiones acetosas:Que fuit etiã Ra-sis sententia in.iiij.li.suorꝫ apho rismorum dicentis. Galanga sto-

machū cōfortat: ꝛ frigiditati ꝛ retētioni vrine cōfert. Possum⁹ itaq3 ꝛ puluere ei⁹ in cōdimētis frigidis vti: vt supra diximus de gariofilis: nisi veneris stimulū timuerimus: tūc enim oino ꝑtermittēda foret: sicut ꝛ alia q̄ nos i.c.xxxviij. libri huius expressimus. quare ꝛc.

¶ Cap. ccxxvj. ostēdit naturam ꝓprietates ꝛ iuuamenta nucis muschate.

Nux muschata sepenumero in condimētis nobiliū ponit: cū bonū odorē ꝛ bonū saporē habeat: ideo de ipsa hoc in loco dicamus cū principe nr̄o Auicē. in secūdo canonis. c. ccccciij. sic scribēte. Nux muschata est calida ꝛ sicca in fine secūdi: in q̄ ē stipticitas: ꝛ odorē oris bonū efficit: cōfortat visum: epar: splenē. ꝛ stomachū: ꝛ ꝓprie ios ei⁹ ↄstrigit: ꝛ ꝓuocat ꝛ ↄfert difficultati vrine. ꝛ ꝓhibet vomitū. Qđ ēt sēsit Serapio i.c. ieuzaue vl' iusbaue dicēs autoritate Isaac abenārā. Meliores ex eis sunt rubee: pingues: graues ꝛ deteriores sunt nigre leues ꝛ sicce: ꝛ stringūt ventrē: ꝛ aromatizāt stomachū ꝛ epar: ꝛ extenuāt splenē: ꝛ molliūt apostemata dura epatis: ꝛ odorem oris efficiunt bonū: auferūt fumositates a stomacho: digerūt cibū: ꝛ expellūt vētositates: ꝛ corroborāt stomachū ꝛ epar ꝛc. Et dixit Abēmesui. Natura ei⁹ est sicut natura gariofiloꝝ: ꝛ est calida ꝛ sicca in tertio gradu. ꝛ est bona stomacho ꝛ epati frigidis. Ipsa igit̄ vtant̄ q̄ talē habent cōplexionē in suisq3 cibarijs: securissime ponāt phlegmatici melancholici. ꝛ hmōi. Qui aūt calidi sunt cholerici vel sanguinei: ab ea caueāt ꝛ ꝓcipue in estatis tpe: ne ex ea inflammet̄. qđ sepi⁹ replicam⁹ nō sine cā: qm̄ pleriq3 decipi solent audiētes qn̄q3 rē aliquā a medicis cōmendare: putāt eā oib⁹ hoib⁹ cōplexionibus etatibus ꝛ tēporibus cōuenire: sicut fecit q̄dā amicus noster venetus: q̄ cū stomachi debilitatē a frigida cā pateret̄ ꝛ humida: intelligens a medicis q̄ zinziber cōditū ei multū cōferret voluit experiri: ꝛ cū expert⁹ esset: vidit sic esse: ꝛ vt fortior stomach⁹ eius post cōualescētiā fieret: etiā sanus ꝛ eo ampli⁹ nō indigens ipso quotidie vtebat̄: ꝛ inde ad inflammationē epatis ꝛ ad iteriā citrinā fortissimā ꝑuenit: ex qua magna cū difficultate: ꝛ nō nisi post plures mēses oino potuit subleuari. Hoc igit̄ voluí annotare vt legētib⁹ hūc librū aliq̄d tale nō cōtingeret. Et iō itelligāt q̄ cū rē aliquā cōmēdam⁹: cōsideram⁹ eā i se: q̄r taliū opationū ꝑ se in corpore tēperato est ꝓductiua. Per accidēs aūt pōt oppositum facere: vt qn̄ oblata fuerit naturis hoim ea nō indigētib⁹: aut i tpib⁹ vel in quātitate nō cōpetētib⁹. Et iō vnusquisq3 in reb⁹ istis dꝫ ↄsilio sapiētis medici regi dirigi vel gubernari vt in. ca. xv. libri huius diximus.

¶ Cap. ccxxvij. ostēdit naturaꝫ ꝓprietates ꝛ iuuamēta piperis ꝛ specier um eius.

Dixit Auerrois in. v. colliget. q̄ aliquod est piper non maturum ꝛ est albū: ꝛ quando est maturuꝫ est nigrum: et ambe species sunt calide et sicce in tertio gradu. et quidam dicunt in quarto. Auicenna autem in secundo canonis. cap. ccccclij. dixit autoritate Gal. q̄ in primis cum eleuatur fructus est longum piper: de inde separat̄

In grana piperis:⁊ ꝓpter hoc ē longū piper hūidꝰ ⁊ iō corrodit ⁊ mordicat paꝝ post principiū sui gustꝰ. ⁊ albū est debilioris caliditatis et hūiditatis. Quidā ꝟo dixerūtꝙ nigrū iā exiccatū est:⁊ cecidit virtus acuitatis eiꝰ.⁊ remāsit in albo:qđ nō ꝑuenit ad vehemētiā exiccationis. Natura tñ piperis est:qꝛ calidū est:⁊siccū tendens ad quartum. In ipso est attractio:resolutio:⁊ abstersio:⁊ calefacit neruos:⁊ est cōueniens sanis:⁊ in calefaciēdo neruos:⁊ lacertos nō est ei par:est digestiuū faciēs appetitū:⁊ cōfert dolori vētris ⁊ inflationi:⁊ albū magis cōueniens est stomacho:et vehementiꝰ cōfortat ipsum:⁊ longū piper facit cibū descendere:facile est desiccatiuū: consumit sperma. Longū vero piper ⁊ albū augmētū efficit in coitu ꝓpter humiditatē suā superfluā. Isaac etiā in ꝑticularibus dietis sic de eo scripsit. Piper calidū ⁊ siccū in quarto gradu:valet frigidos ⁊ humidos habētibus stomachos:adiuuat digestiuā virtutē:⁊ scđm medicinā valet cōtra diuturnam tussim qñ de grossis humoribus est:⁊ pectus:⁊ pulmonem:⁊ stomachū de viscoso phlegmate mūdificat:vētris inflationē ⁊ vētositatē aufert:⁊ vrinam ꝓuocat ⁊c. Que fuit etiā Rasis snia in libro.iiij.suoꝝ aphorismoꝝ dicētis. Piper vrinā preparat ⁊sicut zinziber vētrē humectat. Et in.xxij.cōtinentis.c.cccccclxxvij.dixit autoritate Diascoridis. Albū piper debilius est nigro:⁊ summarie vires piperis calefaciūt:⁊ digerūt nutrimētū:ꝓuocāt vrinā:attrahūt:⁊ dissoluunt:⁊ abstergūt. Deinde dixit autoritate Gal.⁊ Oribasij ea ꝟba precise q̄ supra posuit Auicen. Postea vero autoritate Bimmasui sic inquit. Piper calidū est ⁊ siccū in medio quarti gradꝰ:⁊ ꝓuocat vrinā: ⁊ cōfert torsioni ⁊ vētositatibꝰ grossis accidētibꝰ in stomacho ⁊ in itestinis:⁊ incidit phlegma viscosum in pectore:⁊ pulmone:⁊ stomacho: ⁊ intestinis:⁊ digerit cibū. Et dixit etiā ꝙ piper longū est calidū ⁊ humidū digerēs cibū:disperdēs vētositates de stomacho:sed nociuū est ꝑsonis calidis. Et dixit Gal. in regimine sanoꝝ.ꝙ piper albū meliꝰ est ad stomachū ⁊ magis conferens stomacho frigido. Et in libro qōnū dixit. Si abundans sumptio fiat de pipere:ꝓuocat vrinā si minus soluit ventrē:sicut scamonea ecōtra facit.⁊ de li. Mabal dixit ꝙ piper extenuat corpus.et desiccat sperma.idē etiā pluries replicauit de mente Ioannitij:Bimmasui:et reliquoꝝ veterū sapientū:quorū dicta breuitatis grā ꝑtermittemus. Cōcludētes ꝙ in hyeme ⁊ a frigidis ꝑsonis ⁊ in frigidis ꝑcipue et humidis cibarijs ⁊ cōdimētis conueniēs sit vsus specieꝝ eiꝰ:⁊ ꝑmaxime cōpetēs pinguibꝰ.⁊ quietis hoibus q̄ grossos viscosos ⁊ frigidos humores habēt ꝑ viā indigestionis coacernatos.

¶ Cap. ccxxviij. ostendit naturam zinziberis cum iuuamentis ꝓprietatibꝰ eius in via cibi.

Zinziber:vt inq̄t Auerro.in.v.colliget.est calidū in tertio gradu cū multa stipticitate ⁊ humiditate:iō tardat in calefaciēdo corpus qđ nō facit piper:qꝛ calefactio zinziberis est a calore corporis:et permutatio piperis ab eodē : sicut ꝑmutatio lignoꝝ viridiū ⁊ siccorū ab igne. Et piper longū est simile zinziberi:⁊ ꝓpterea dꝫ poni zinziber in prio gradu hūiditatis. Aui

cē.ꝯo l.ij.canonis.c.d.ccxl.sic inqt zinziber est simile piperi in naturis suis:sed nō inest ei in naturis suis ipsiꝰ subtilitas:ꝛ accidit ei vt corrodat̄ ꝓpter humiditatē suā su ꝑfluā.ꝛ ꝓpter illud calefactio eius durabilior est calefactiōe piperis: ꝛ illud est ꝓpter spissitudinē suaꝫ: calidū est i fine tertij ꝛ siccū i scdo: ꝛ in ipso est humiditas superflua. Et nutrimētū eiꝰ calidū est ꝛ siccū: ꝛ nō est in ipso multitudo humiditatis supflue eiꝰ caliditas est fortis:ſꝫ nō calefacit nisi post tp̄s propter illud qđ in ipso est de hūidita te supflua:ꝛ eius calefactio est fortis est lenitiuū resolutiuū inflationis.Cū ergo nutrit̄ cū melle accipit quiddā humiditatis eiꝰ superflue:ꝛ exiccat plꝰ digerit:ꝛ cōuenit frigidati epatis ꝛ stomachi:ꝛ exiccat humorositatē stomachi:ꝛ qđ accidit in eo ex humiditatibus ꝛ comestiōe fructuū:excitat coitū nutritū ꝛ nō nutritū:ꝛ lenit ventrē leniter.lꝫ Aleanzi dixerit immo retinet.Ego aūt dico ꝙ cū fuerit a malicia digestionis ꝛ lubricitate humoris viscosi retinet ꝛc.Jsaac etiā in ꝑticularibꝰ dietis ait.zinziber calidū est ꝛ siccuꝫ in tertio gradu. humiditatē hꝫ:lꝫ sensui nō appareat.qđ testificat̄:qꝛ putredini apparatū est. vtile est frigidis:vētrē soluit:humiditatē desiccat:digestiuā virtutē adiuuat:ꝛ ventrē humectat ꝛc.Hec quoqꝫ fuit Rasis snia. in.xxij. cōtinētis.c.ccclviij. dicētis autoritate Diascoridis. zinziber hꝫ vires calefactiuas subueniētes ad digerendū cibū:sed lenit naturā:leniter:ꝛ valet ad stomachuꝫ et ad obscuritatē oculoꝝ:ꝛ vires eius sunt vt vires piperis. Deinde dixit:autoritate Gal. in.vj.tractatu q̄cūqꝫ supra diximꝰ de mēte Auicē. Deinde subiūxit.Et dixit Bimma sui.zinziber calidum est in vltima ꝑte gradꝰ tertij.ꝛ hūidū in vltima parte primi.Et significat sup hūiditatē eiꝰ corrosio ipsiꝰ.ꝛ putrefactio eiꝰ:cōfert oppilationibus accidentibꝰ in epate ex frigore ꝛ humiditate subuenit sup coitū:ꝛ digerit cibū:dissoluit vētositates grossas accidētes in intestinis ꝛ stomacho ꝛ lenit naturā ꝛ cōfert caligini oculoꝝ gn̄at ex humiditate si eis imponit̄.zinziber etiā cōditū est calidū ꝛ siccū:qꝛ mel tollit humiditatē eiꝰ:excitat coitū:auget caliditatē stomachi ꝛ corꝑis:cōsumit phlegma.Et cōfert senio et phlegmati corpori cōdominā ti. Idē similiter dixit autoritate Persi.Sarac:ꝛ alioꝝ.Ex q̄bꝰ apparet:qđ quocūqꝫ administret̄ corporibꝰ frigidis plurimū iuuet.Cōditū enim:vt inquit Mesue in quarta distinctiōe.ꝯfert ad frigiditatē. Et mollificationeꝫ stomachi:ꝛ ad maliciā digestiōis ꝛ corruptionē ipsiꝰ:ꝛ ad eructuationē acetosam.Et lenitatē viscerū:ꝛ multitudinē vētositatū faciens cibū cito penetrare ad epar ꝛ corpꝰ. Et apparet etiā ꝙ puluis eiꝰ i cōdimētis frigidis sit cōueniēs.Et sic est finis de ciboꝝ ꝛ eoꝝ ꝯdictiū magis vsitatoꝝ ꝑtractiōe ad laudē oīpotētis dei p̄ris ꝛ filij ꝛ sp̄ussancti.Amen.

¶Cap.ccxxix.ostēdit q̄d sit potus:ꝛ quare hoibus bibere sit necessarium.

DOstq̄ꝫ in superioribꝰ declaratū est q̄:quot: ꝛ quāta sint necessario a sanis i comestione obseruāda:q̄ etiaꝫ cibi faciāt ad sanitatem:ꝛ q̄ minime:et demū quō ꝛ cū quibus cōdiendi ſ cōditura indigeāt.Nunc consequenter de potu

et obseruādis circa ipʒ loquemur: qm̄ nō solū nobis ē necessariū mā ducare. vt in. c. xlij. declarauimꝰ: sʒ bibere etiā nō minꝰ opʒ: vt satis patere pōt ex diffinitiōe potꝰ a Cō ciliatore posita in differētia. cxviij. sic dicēte. Potꝰ est res nō naturalis actu humida ciborū in ventre pmixtiua: ꝛ eorūdē in ptes corpis delatiua. Et qꝛ potꝰ multipliciter capi pōt: vt idē dixit vbi supra: nō de medicinali potu: sʒ de hoc tātū qui nutritione deseruit intendimꝰ: q necessariꝰ est ad cibi solidi permixtionē: et ad ipsiꝰ penetrationē. vt sensit Haliabas in. v. Theorice. c. xxix. dicēs. Dico ꝙ potꝰ. duaꝝ cā vtilitatū necessariꝰ fuit. Altera est vt corpꝰ humectaret repleretqꝫ locū eaꝝ q̄ dissoluunt̃ humidaꝝ substātiaꝝ. Altera ꝟo vt cibū trāsmittat: ꝛ ad oīa perferat mēbra corpis: ꝛ illi prestet tenuitatē qua eius faciliter trāsmissio p meatus ꝛ vias ꝛc. A quo videt̃ Isaac accepisse in pticularibꝰ dietis. c. de aqua cū inquit. Potꝰ ꝛ aque necessitas est: qꝛ portat cibū p totū corpꝰ cū sui subtilitate ꝛ liquore dissoluēdo ꝛ attenuādo ipm̄ vt possit venas penetrare: ꝛ ceteras vias corpis: ꝛ possit bene digeri: qđ equidē nō fieret nisi liquor potabilis solido cibo comesto admisceret̃: vt noster etiā pbat Padubanensis loco allegato dicēs. Permixtio ꝛ vnitio ad digestionē ordinat̃: ꝛ hec ad nutritionē ꝛ tandē ea in salutis cōseruationē. Permixtio aūt elegantior fit cū simul comedit̃ ꝛ bibit̃: eo ꝙ cibum grossioris substantie opʒ ad bonā commixtionem substantie liquide admisceri: vt mixtio indicat elemētoꝝ diuersaꝝ naturaꝝ existētiū. Et etiā qꝛ digestio est perfectio a proprio et naturali calido ecōtra iacētibus passionibus. vt dixit Aristoteles in. iiij. Metheoroꝝ. Ubi ergo magis saluabit̃ digestiōis rō: pfectior nutritio subsequet̃. Hoc aūt ē in simultanea pmixtiōe cibi cū potu: cū ampliꝰ ꝯtrarācētes adueniāt passiōes qualitatū primaꝝ se adinuicē cōtēperātes. Qđ etiā firmat̃. qm̄ opʒ qđ digerit̃ reddi simile in substantia masse ptisanarie. Unde. j. canonis fen prima. Nutriens cum digeritur fit sua essentia in multis animalium auxilio eiꝰ qđ ei admiscetur de eo quod bibitur plerūqꝫ chilus: ꝛ est substantia liquida ptisane in spissitudine sitis. Cū aūt cibꝰ sit grossus: vt plurimū et penetrationis tarde: admisceri ei opus est quod eum liquidum reddat et penetrare faciat: hoc tamen est potus: ideo bibere fuit necessariū semper cuʒ comeditur: nisi cibus ita liquidus esset vt substantiam fere potus habeat: cum quo aut nō potare aut nō ita necesse est cū sua substantia iam permixta sit ꝛ subtiliata: vt sufficiens sit penetrare: hoc tamen raro cōtingit. Et ppterea cōcludamus ꝙ potus aq̄ vel vini sit non modo ad sanitatis sed etiaʒ ad vite conseruationem necessarius pluribꝰ etiam alijs de causis: sed que dicte sunt breuitatis gratia sufficiant. Uerum qꝛ licet bibere necessarium sit ꝛ vtile: vt diximꝰ multotiens: tamen est causa egritudinis atqꝫ mortis per accidens cū indebitū fuerit: ideo dicendū est deinceps que ꝛ quot circa potū: si salubris dici meret̃: debeant obseruari: vt vnusqsqꝫ etiā sine medico astante suā p se possit sanitatem conseruare.

¶ Capitulum. ccxxx. ostendit ꝙ stomacho ieiuno nequaqꝫ sit bibendum propter nocumenta inde sequuntur.

Licet per se aliquid sit iuuatiuũ ad salutẽ: p accidens tñ põt esse nociuuz pernecans & mortiferũ: vt in plerisq; est videre de numero quorũ est potus qui in hora non cõpetenti propinat⁹: plurima facit nocumenta cũ tamẽ de se iuuatiuus sit vtilis & necessari⁹: & ob hanc causam precipitur a sapientibus vt cũ stomachus vacu⁹ fuerit & ieiunus nõ bibatur potus aliquis siue vinũ siue aqua fuerit nisi forsitan gratia medicine: sed nos hoc in loco intelligimus de potu assumpto gratia nutrimenti. Et q̄ ita sit apparet per Auicen. in tertia primi do.ij.c.viij. sic dicentẽ. Scias q̄ bibere aquã cũ aliquis est ieiunus & post exercitum & balneationem & proprie vẽtre vacuo vehementer est inpediẽs &c. Et post aliqua subdit Multã quoq; aquã frigidam bibere est malũ q̃d si vehemẽter necessariũ fuerit: sit post sufficientẽ comestionẽ. & iterũ ĩ pcessu magis ait. Ampli⁹ sapiẽs sibi p̄hibere debet ne ieiunus vinum bibat aut anteq̃ mẽbra in hũectatis aq̃ reficienť: aut post motũ fortem quoniam hec duo magnũ cerebro faciunt nocumentum et neruis: et ad spasmũ p̄dcunt. et ad amentiã aut in egritudine aut in tempore calido Quod etiam voluit. xj. tertij tractatu secundo. c. viij. cuz inquit. Cũ vacuitas et fames adest: nõ approximetur ei vinum purum: quia fortasse accidet ex eo commixtio rationis & spasmus. Et ĩ parte secunda canticorum textu cõmẽti. xxxiiij similiter dixit. Non est bibendum in ieiuno &c. Cuius rationẽ posuit Auerrois ĩ cõmento dicens. Quoniam potus vini est nociuus in ieiuno. eo q̄ vinum habet potentiã percutiendi neruos et nocendi eis Que fuit snĩa Rasis in q̃rto Almãsoris. c. v. cũ ait. In potationis regimine obseruãda est reguľa: ne aquã ieiuni vel sup mẽsam nisi postq̃ comederit & vẽtris supiora alleuiata fuerint sumere p̄sumant &c. Et infra subiunxit. Nullus etiã ieiunus aquã bibere dz: nisi qui magnũ hz ardorẽ &c. Et postea subdit. Homo aũt famelicus & vacu⁹ vinũ bibere nõ dz neq; post cibũ acutũ: neq; post balneũ: neq; post motũ fortez &c. Et ideo dicebat Gal. in. ij. aphorismorũ cõmento. xxj. Si q̃s famelicus vinũ ante cibũ acceperit: cito in spasmũ & mẽtis alienationez incidit. Nõ est igiť stomacho vacuo bibendũ g̃ra. s. nutritiõis vt diximus. Gratia vo medicine: vt etiã inq̃t. Cõciliator ĩ differẽtia. cxviij. ante cibũ lz q̃nq; parũ vini absorbere: cũ. s. humores fuerint in vẽtre frigidi: & tũc potus ceu vinũ parue q̃ntitatis optimũ & vetus vt doricũ cõpetit: q̃d stomachũ mirabiliter & calefacit & confortat eos humores alterando: vt sirupus faceret. Siľr aquã. s. potare medicine gratia cũ stomachi fortẽ ardorẽ extiguere intẽdimus. vt. s̃. de mẽte Rasis in Almã. diximus. Que oĩa vera sunt in nõ assuetis: q̃m in cõsuetis nõ videmus p̄dicta accidẽtia cõtingere q̃nis inanito stamacho multum etiã bibãt vini q̃ntitatẽ. Et p̄pterea dicebat Padubanensis noster vbi supra: q̄ vt dixit Princeps ĩ. iij. ſ. Usus sunt res extra rõnẽ existentes ceu ostendunt bibuli pataui: q̄ cõsuetudine deprauata fere illesi tabernas ante luciferũ expostulãt Multotiẽs tñ & ipsi cũ sua cõsuetudine repente moriunť: vt Antoni⁹ Guarnerius papiensis testať se vidisse cũ Jacobo forliuiensi ei⁹ p̄ceptore summo quodã mane bibulũ vnũ statim mortuũ esse: quare &c.

¶Cap.ccxxxi.ostēdit q̄ post cibū nō sit bibēdū anteq̄ ipe descēdat de stomacho nisi paruz. Post autem descensum cibi cōcessum sit bibere copiose.

Posset quispiam dicere: vos ꝓhibetis potū in ieiuno: sz post prandiū vel cenā si sitis mihi accideret: post vnam duas vel tres horas possuz ne bibere: cui dicem⁹ de mēte sapientū minime: et precipue magnā vini vł aque quātitatē: sed modicū q̄d: paulatim absorbēdo: velvt Terētius inquit. Pitissando: si fortissima sitis ei intolerabilis affuerit cōcludem⁹. et q̄ ita sit patet ex verbis Auicē. in tertia primi doc. scd̄a. c. vij. dicētis. Post comestionem multa nō est bibēda aqua: q̄ īter cibū ⁊ corp⁹ stomachi separationē faciat: ⁊ ipm̄ faciat natare. Sz expectandū est: ⁊ nō bibēdum donec de stomacho descēdat. qd̄ q̄uidē declarat superioris ventri leuitas. q̄ si sitis ei necessitatez fecerit modicū aq̄ frigide sugēdo sumat: ⁊ quāto plus fuerit frigida tāto min⁹ ex ea sufficit. ⁊ hec q̄dez quātitas stomachū alleuiat ⁊ colligit. Et i. c. viij. eiusdē ait. Scias q̄ siti mēdose nocturne obedire: quēadmodū crapulatꝫ accidit ⁊ ebrijs ⁊ cū natura in digerēdo studet sacietate aq̄ iam sufficiēter precedēte vehemēter est impediens. Et si multa q̄dē fuerit necessitas: oportet vt aere frigido tēperetur: ⁊ collutiōe oris ex aqua frigida. Deinde si hoc nō suffecerit: cū vase bibat stricti orificij. ⁊ postea subdit. Et siti quidē mēdosa impedit⁹ scire debet q̄ dormire ⁊ sitiz tolerare ipam sedat: natura em̄ tūc materiā sitis resoluet ⁊c. Et adiūxit ⁊ opz preterea ne sitiz habēs mendosaz aquā in gurgitando sumat imo sugēdo qd̄ etiam de vino pariter est intelligendū: cū dicat idem in. c. vij. superius allegato. Uinū quoq̄ post cibum est ex rebus magis impedientibus qm̄ digerit velociter ⁊ penetrat ⁊ facit penetrare cibū cū nō dū sit digestus ⁊ facit hereditare oppilationes ⁊ putrefactionē. Qd̄ similiter voluit Rasis i quarto Almansoris. cap. v. dicens. Si quis aqua causa reprimendi sitim vti voluerit non ad satietatē sed parū ex ea sumant. Postq̄ vero ventris superiora alleuiata fuerint: cibusq̄ ab eo descēderit satiari ex ea vel vino debent: ⁊ infra dixit. homo non dz bibere vinū post ciborū saturitatē nisi postq̄ descenderint cibi neq̄ post crapulam. et in lib. xxv. continentis. c. j. causam dictorū expressit cū inquit. Quotiens sequit̄ cibū potus abundans prohibebit q̄ nō circunferat sup ipsum stomachū ⁊ nō digeratur: vnde sup cibū sumat̄ in potu aqua in quātitate mitiganti aliquā partē sitis nō in toto: abstinētia fiat sitis dū digeretur cibus: ⁊ deinde bibat ad suum velle: qm̄ tūc subtiliabit⁊ illū supportabit Que fuit snīa Gal. in libro de dissolutione cōtinua sic scribentis. Nō opz vnq̄ q̄ q̄s accipiat ex vino multū in principio acceptionis cibi: ne descendat cibus cū vino ⁊ prohibent digestionē ꝓpterea q̄ separet inter substātiam stomachi ⁊ inter cibum: ⁊ qn̄ nō tāgit stomachus cibum nō mutat in similitudinē corporis cōnenientē sed remanet in ipso indigestus. et debent isti qui accipiunt cibū cum ipso sumere de vino qd̄ solū sedet sitim ⁊ abstineāt se cū q̄titate qua possint: ⁊ q̄escāt donec digestio fiat postea sumā de vino ꝓut optauerint. nā ipm̄ adiuuat ad descensuz

cibi ꝛ subtiliat vt penetret ꝛ vt in
grediat venas subtiles.hec ipse
ibi.Quod etiã sensit in primo Te=
rapentice.c.vj.cũ di.Nõ opꝫ bibe=
re in cena statim anteq̃ digestus
sit cibus:innatãt em̃ cibaria bibẽ
tibus eis vt nõ tãgant ea ventris
corpus media stante humiditate.
Si vero siticulosi fuerint:abstine=
re eos penitus triste ꝛ inutile pau
cũ aũt dandũ:vt mitiget tristitia ꝛ
humiliet sitis.Cũ aũt bene diges=
serint cibũ:cocede eis copiose bibe
re:vt.s.cibus indigestus deferat ꝛ
melius penetret:ꝛ nõ vt permixtio
fiat melior qm̃ illa prius sufficien
ter facta fuit.Unde sciendũ vt etiã
notat.Conciliator in differentia.
cxviij.ꝙ duplex est potus vt ꝑposi
to ptinet.Quidã dr̃ ꝑmixtiuus:vt
ille q̃ vna sumit cũ alimẽtis.Alter
vero delatiuus:sicut ille q̃ exhibet
facta digestione in ventre dimidia
ta in epate:vt cibũ faciat vt dixi=
mus penetrare.Quod in cõsuetis:
ꝛ in his qui volunt impinguari cõ
uenientissimũ est.Qui aũt nõ sunt
asueti:ꝛ sufficienter in mẽsa bibe
rũt:id eis necessariũ nõ opinamur

¶Cap.ccxxxij.ostendit ꝙ super
quasdã operationes ꝛ q̃dã ciba=
ria nõ sit bibenbũ ꝛ ꝑcipue vi=
nũ:licet nec aqua.

Vidimus supra ꝙ post
cibũ assumptum nõ
erat bibẽdũ:nũc aũt
videamus si post ali=
quã rẽ vel aliã opera
tionẽ sit nobis bibe=
re interdictũ.Et breuiter dicamus
ꝙ post exercitiũ coitũ:ꝛ balneum a
potu ꝑm illustriũ antiquorũ sniam
oporteat abstinere.ꝛ ꝙ ita sit ap=
paret p Auicẽ.in.iij.p.d.ij.c.viij sic
dicẽtẽ.Bibere aquã post exercitiũ
ꝛ balneationẽ ꝛ ꝑprie vẽtre vacuo
est multũ impediẽs ꝛc.Qd etiã sen
sit Rasis in.iiij.lib Almãsoris.c.v.
dicẽs.Dꝫ ꝑterea q̃sq̃ ieiunus:vel
post balneũ:vel post coitũ:vel post
fortẽ motũ q̃ hois anhelitũ frequẽ
tẽ facit:cauere ne multũ aq̃ frigide
subito bibat ꝛc.Et infra subiũxit.
Homo aũt famelius ꝛ vacuus vi=
nũ bibere nõ dꝫ:neq̃ post cibũ acu
tũ:nec post balneũ nec post fortẽ
motũ ꝛc.Cõcludamus igit hãc pri
mã capituli partẽ.s.ꝙ post quoscũ
q̃ motus fortes vinũ nec aquã bi=
bere debeamus qd quidẽ elici põt
ex snia Aristo.in.v.ꝑblematũ pro
blemate.xxx.dicentis.Quẽadmo=
dũ em̃ post laboriosum exercitium
ilico nõ est comedendũ:vt i.c.xxxi.
li.hui9 declarauimus.pariter nec
bibendũ ob assignatas ibidẽ cau=
sas p Padubanẽsem nostrũ:quas
q̃ videre voluerit allegatũ captm
percurrat ꝛc.Obseruandũ est ꝑter
ea ꝙ vinũ precipue sup mala ciba
ria non accipiat:nisi forsitan gra=
tia medicine ꝛ corrigende illorum
malitie in pauca sumptorũ q̃titate
te vt superius diximus cũ de fru=
ctibus loqueremur gratia em̃ nu=
trimenti tunc medici nõ cõcedunt
vinũ accipere fundati sup snia pn
cipis in.iiij.p.doc.ij.c.viij.dicẽtis.
Uinũ quidẽ post quodlibet ciba=
riorũ bibere est malum.Et subdit
causam assignando dicẽs.Qm̃ su=
pra cibũ malichimi bibere vinum
dũ comedit:aut ante aut postq̃:di
gerit est malũ:qm̃ facit malũ chi=
mũ in extrema corporis penetrare
ꝛ sir sup fructus ꝛ ꝑprie melones
ꝛc.Et in parte.ij.canticorũ textu cõ
menti.xxxiiij.sic etã dixit.Nõ est cõ
tinuãd9 oi die potu vini:nec est bi
bẽdũ i ieiunio:nec etiã post assum
ptionẽ cibi subtilis vel acuti.Cui9
quidẽ dicti ratio est in promptu:
qm̃ acuta cibaria vt allium:cepe:

bulbus ꝛ huiuscemodi sunt calida valde: vinũ etiã similiter calidũ est saltẽ in scdo vt in subseqnẽtibus apparebit. Ideo duobus modis nocet. Uno quidã qm̃ cũ acuta malũ chimũ generãt vt supra apparuit in pprijs capitulis: vinũ facit humorẽ illũ illaudabilẽ in extrema corporis penetrare Altero quidẽ mõ nocet qz calidũ vinũ existẽs sup calida mittitur cibaria ꝛ inde corporis sequitur iflamatio: in humoribusqz grãdis alteratio: et in toto periculosa discrasia: ad quã febris putrida sepenumero cõsequitur: aut saltẽ prenia ad ipaz dispositio. Quare post hec ꝛ sup alia huiuscemodi calida vinũ nequaqz accipiatur: sz potius aqua aut vinũ aquosum albũ par nissime potẽtie qd nature aq vicinũ existit: vt in posterioribus declarabitur: tale nãqz vinũ aut aqua super acuta cibaria bibita supfluaz caliditatẽ ipsorum remittit vbi vinũ potẽs eam intenderet. Et ppterea iussit Aristo. in. xxij. pblematũ problemate. viij. q sup fructus calidos aqua biberet: sup frigidos vero vinũ bonũ ꝛ parũ rectificatiõis grã.

¶ Cap. cccxxxij. ostẽdit nocumẽta ↄsequẽtia ad multitudinẽ potus vini supflui ꝛ ad ebrietatẽ.

Non solũ sufficit volenti sanitatẽ cõseruare scire q ante cibũ aut post ipz nõ sit bibẽdũ: sz oportet etiã vt intelligat quantũ cũ cibo dũ comedit. bibere debeat: qd qui nescierit: multis equidẽ nocumentis ↄtimendi sqz periculis se exponit: ꝛ precipue si in nimia potus quãtitate peccauerit. quẽadmodũ sensit princeps in tertia primi doc. ij. c. vij. cũ ait. Uehemẽs repletio in qualibet dispositiõe est pernecabilis: siue ex comestiõe sit: siue ex potu. Quot nanqz hoies se superflue repleuerũt ꝛ suffocati interierunt. Et infra subdit. Deterior potus est q tẽperamẽtũ egredit ꝛ in stomacho natat. Et ppterea nemo dz supflue bibere: tũ ppter causam assignatã: tũ etiã ne ebrietatẽ incurreret: qz nihil inimicabilius saluti: dicente Haliabate in quinto Theorice. c. xxx. Ebrietas nãqz si frequẽter plurimas affert corpori lesiones: quarũ alique he sunt: mẽtis corruptio animi: attenuatio virtutũ aialiũ enervatio: repletionẽ: scz venarũ ꝛ ventriculorũ: naturalẽ submergit calorẽ: eũqz refrigerat qua ex apoplexia fit paralypsis: enervatio: obstupefactio: epilepsia tremor ꝛ spasmus. Et q videt princeps accepisse cũ dixit i. c. viij. Fen et doctrina preallegatarum. Freqnẽs ebrietas est mala: q epatis: ꝛ cerebri cõplexionẽ corrũpit: ꝛ neruos debilitat: ꝛ ad neruorum egritudinẽ perducit: ꝛ ad apoplexiã: ꝛ ad mortẽ subitaneã. Uinũ nãqz multũ in quorũdã stomachis in malã cholerã rubeã cõuertitur: ꝛ i aliorum stomachis in acetũ purũ: ꝛ eorum amborum nocumentũ est magnũ. Et in prima terij trac. iiij. c. xiiij. dixit. Repletio ex vino facta nocet valde sensibus interioribus. Qd etiaz in tractatu. vt eiusdẽ. c. v. replicauit. Et in. ij. tertij. c. j. sic etiam ait. Uinum plurimum et ebrietas multa propter vehementiam mordicationis: et resolutionem et acetositatem infrigidantem nocet neruis. Quod etiam dicens sensit Auerro. in. ij. parte cãticorũ. cõmẽto. xxxiiij. dicens. Uinũ habet potentiam percutiendi neruos ꝛ nocẽdi eisdem. Quod lz teste Gal. sit ex magis cõuenientibus calori naturali: ꝛ sit respectu eius in gradu in quo oleũ est ad lumen: vnde sicut multũ et

superfluū oleū extinguit lumē: sic etiā multū vinū extinguit calorez naturalē. Et iō ꝑpulchre dicebat Isaac in particularibꝰ dietis. Quādo vinū ꝑut oportet bibitur: plurima in corpꝰ facit iuuamēta. Sz si vsqꝫ ad ebrietatez bibitū fuerit: generabit predictis cōtraria: quia ebrietas rationalis aīe lumē extinguit: ⁊ ex ipsa bestialis vis cōfortatur: vnde ꝑmanet corpꝰ velut nauis stās in mari absqꝫ gubernatoribꝰ: ⁊ militia indigēs ductore: propter hoc fauet rei nō annuende: ⁊ laudat qđ illaudādū est: immo qđ diximꝰ sapiētibꝰ facit. Sz cū i stultis ⁊ malignis ebrietas generatur in primordio facit irrationabilia loq̄ cū furore: ira: atqꝫ superbia: et mouet eos de loco ad locū vbi solēt esse: ⁊ tandē incidūt in adulteria in furiā homicidia ⁊ cetera vitia. Ideoqꝫ volētes familiā custodire: opꝫ vt se a vino custodiāt: nisi qđ expedit nature ⁊c. Rasis quoqꝫ in .iiij. li. Almāsoris. c. v. dixit. Frequēti quoqꝫ ebrietate nullo mō est vtēdū: malas eñ generat egritudines. Que fuit Gal. sentētia in .ij. de accidēti ⁊ morbo. c. iij. dicētis. Causa frigidi morbi plenitudo potus erit. Naz plurimū fit: causa epilepsie ⁊ percussionis sensus ⁊ motꝰ alioꝝ morborū frigidorū. Et in li. v. eiusdē. c. ij. dixit. In bibēdo vinū purissimū q̄ modū excedūt: tremorē incurrūt: maxie si neglectis exercitijs nimia se assuefaciāt crapulositate. Et i scđo de febribꝰ ad glauconē ait. Plurima vini potatio q̄bꝰ multus abūdat sanguis inimica est. Et in tertio de cōplexionibus c. ij. inq̄t. Cū multa vini quātitas bibitur: ita ꝙ corpꝰ illud moderari nō possit ⁊ vincere: elongatur ab hoc vt animalis calefaciat corpus: sed ex eo generātur egritudines q̄ sunt in vltimo frigiditatis. Potione eñ vini sup̄flui fiunt apoplexie ⁊ paraleses: ⁊ epilepsie: ⁊ spasmi: ⁊ tetani: ⁊ multe alie egritudines. et hoc est qđ dixerat Aristo. in .xxx. ꝑblematū. problemate ꝑlo. s. ꝙ extinguit caliditas vini sup̄flui naturalē caliditatē: ⁊ hec ē causa omniū predictoꝝ malorū. quo etiā in loco ipse subdit Vinū occupās infrigidatos facit eos sobrios ⁊ taciturnos poulo aūt plus potatū loquaciores facit adhuc aūt plꝰ rhetoricos ⁊ audiētes ꝑcedentes ad operandū timidos: amplius vero magis bibitū iniuriosos: deinde maniacos: valde aūt multū dissoluit ⁊ facit stupidos sicut epilenticos ⁊c. Et iō caueāt oēs ⁊ ebrietatē ⁊ multam vini quātitatē: et permaxime q̄ debile caput habēt: ⁊ similiter religiosi: ⁊ q̄cūqꝫ caste viuere desiderāt ⁊ oipotēti deo placere. Non eñ dicet: vt inq̄t Beda: vino in q̄ est luxuria: inebriari eum qui musto spiritussancti desiderat impleri: quare et cetera.

Capitulū .ccxxxiiij. ostēdit q̄ sit vnicuiqꝫ cōpetēs potus quātitas: declarando etiā quomodo curanda sit eius malitia: si quandoqꝫ superfluxerit.

In superiori. c. declarauimꝰ superfluā potus quātitatē simul cū ebrietate fugiēdas esse propter nocumēta que possent inde cōtingere. Nūc aūt dicamꝰ ꝙ si q̄s omnino ob aliquā causā vt ꝑpter plurimā ex itinere exiccatione vel aliā huiuscemodi: multū vellet p̄ter cōsuetudinē bibere: hoc saltē debet obseruare: vt tunc parū mādūcet iuxta principis sentētiā in .iij. primi doc. ij. c. viij. dicētis. Amplius q̄ multū vinū bibere

voluerit comestiõe nõ repleatur: et diuretica i suo epulo nõ ponat ꝛc. Et postea subiunxit. Qui aũt vino repleri voluerit: cibo nõ repleatur: neqꝫ rez tũc dulcẽ comedat: sed bibat taseam vnctuosaz ꝛ micas vnctuosas comedat et carnẽ pinguedine mixtã ꝛ inungatur ꝛ nõ laboret ꝛc. Tutius tamẽ videtur ad sanitatis cõseruationẽ scire appetitui sensuali imperare: ꝛ debitã potus quãtitatẽ assumere. Que autẽ sit hmõi quantitas: nõ videtur possibile assignari: cũ adeo diuersificẽtur homines in cõplexione: etate: regiõe: exercitio: cõsuetudine: ꝛ huiuscemodi a quib⁹ sumitur indicatio in potus quãtitate. attamẽ princeps in. xiij. tertij tractatu prio. c. xxix. vniuersalẽ dedit de hoc regulã vnicuiqꝫ cõuenientẽ dicẽs. Sũma vini in stomacho tãta sit ne natet sup stomachum: ꝛ ne rugitũ faciat. Qđ etiã sensit Rasis in quarto Almãsoris. c. v. cũ inquit. Neqꝫ vini tãta sumẽda est quãtitas: vt ex ea grauet̃ stomachus: nisi aliqs post eius potũ sibi medicari velit. Que qđẽ fuit sentẽtia Gal'. i. j. terapẽtice. c. vj. dicẽtis. Intẽtio quãtitatis in potu quidẽ est: vt nũq̃ nanigẽt in vẽtre cibi: ꝛ vt fluctuationes nõ operent̃ aliquẽ sensum sicut in cibarijs: maxime quidem si possibile est vt neqꝫ grauẽt vnquã in vẽtre. Hec igitur est debita potus mensura: q̃ ab vnoquoqꝫ diligentissime est obseruãda. Si tñ ipsaz quis neglexerit: ꝛ supfluitate peccauerit: biberitqꝫ vltra q̃ ei fuerat opportunũ: vel plus q̃ oportebat comederit: necesse fiat vt hanc euacuet repletionẽ: ne forsitã putrescens ad putridã febrẽ vel alterã grauiorẽ egritudinẽ ipm pducat. Et hoc ẽ qđ preceperat Auicẽ. in loco ꝛ. c. superius annotatis cũ inquit. Si ex cibo aut vino repletio acciderit ipm euomat: ꝛ hydromel bibat: ꝛ postea ipm etiã euomat: deinde os suũ aceto ꝛ melle abluat: ꝛ faciẽ aqua frigida ꝛc. Et post aliqua subiũxit. Scias ꝙ maius nocumẽtoꝝ vini nõ est nisi in cerebro: ex ipso igitur nemo debile cerebrũ habẽs bibat: nisi parũ et mixtũ: ꝛ ei qđẽ q̃ vino impletur melius est vt ad vomẽdũ festinẽt si facile fuerit: ꝙ si nõ aquã solã sup ipsuz bibat: aut cũ melle: ꝛ post vomitũ in tina balneetur: deide ex oleo multũ inũgatur ꝛ dormiat. Et iterũ ait. Si alicui⁹ vinũ caput impedierit: minuat ex ipo: ꝛ tẽperet ipz ꝛ clarificet: ꝛ post comestionẽ vtatur talib⁹ qualia sunt citonia qđ in stomacho nocumẽtũ fecerit: ꝛ ipm calefecerit: comedat semina myrti torrefacti: aut aliqđ in quo sit stipticitas ꝛ acredo ꝛc. Multa alia p̃ter hec ponit ipe ꝛ Rasis in. iiij. Almãsoris. c. xij. q̃ remouẽt nocumẽta vini: q̃ nos impresentiaꝝ nõ scribem⁹: ne ppositũ nostrũ egrediamur: cũ hec ad partẽ medicine curatiuã magis spectare videantur. Sufficit aũt hoc in loco cõcludere: ꝙ q̃ vult nocumẽta vini nõ percipere: ab eius superflua quãtitate caueat moderate bibendo plus vt nature satisfiat necessitati ꝙ gule dannose voluptati: ꝛ sic nõ indigebit alijs medicinis maliciam vini corrigentibus. quare ꝛc.

¶ Capitulum. ccxxxv. ostẽdit ꝙ vinũ ꝛ quilibet alter potus nõ debeat esse valde infrigidatus.

Quãplures fridissimo potu adeo delectãt̃: ꝙ guttã vini vl' aq̃ bibere non possint: nisi prius frigidat⁹ fuisset. q̃ nõ cognoscẽtes quãtũ errẽt: in pcessu tpis i diuersas ac

uersas ac malignas cadũt ĩfirmitates. Et ꝓpterea hoc i.c. decreuimꝰ ꝓ viribꝰ hũc errorẽ ipis manifestare vt a nocumẽtis ex potu frigidorum accidẽtibꝰ valeant se cauere. Et ꝙ infrigidati potus adeo sint suspecti: et ad salutẽ corporis periculosi: apparet per oẽs antiquos excellẽtẽ frigiditatem vnanimiter detestantes. Dixit enĩ princeps Auicẽ.i.iij. j.c.viij.doc.ij. Cõplexionibus tẽperatis aqua cõueniẽtior est q̃ frigiditatis fortitudine tẽperata existit et cuius infrigidatio cũ niue defors non fit: quoniam in niue mala hmõi existit dispositio: ꝙ id qđ ex ea resoluit neruis et mẽbris anhelitꝰ nocumẽtũ facit: et oibꝰ interioribꝰ: neq; tolerat eã: nisi vehemẽter sanguineus: ꝙ tñ si nõ alicui nocumentũ ilico fecerit: scđm longitudinẽ dierũ faciet: et cũ in annis ꝓcesserit. Et in.ij.primi.summa de pulsibus.c. xj. sic etiã dixit. Cũ vinũ in corpꝰ penetrauerit et fuerit calidum: non elongabit multũ a natura: et accidit velox resolutio. Qđ si cũ est frigidũ penetrauerit: fiet ex nocumẽto qđ nõ fit ex aliis frigidis rebus: quoniam ille tardantur donec calefiant: neq; earum penetratio est ita velox sicut istiꝰ: et p̃cipue in corporibus q̃ horripilationi sunt apta. Qđ similiter sensit Ysaac in ꝑticularibꝰ dietis cũ inquit. Porro aqua frigidissima plurimũ est neruorum pectoris et intestinorũ percussiua: generatq; dolorẽ in vẽtre: et stricturã in pectore: et oibus instrumẽtis spiritus: et creaturarum in suis venis: quã q̃ assuete biberit: incidet spasmũ: et mẽbrorum dormitationẽ patiet et thetanũ atq; epilepsiam etc. Idem quoq; voluit Rasis i quarto Almãsoris.c.v. cũ ait. Summopere aũt cauendũ est ne aquã niuis bibant neq; aquã in mẽsa accipiãt nisi frigidã: frigida enim cũ fuerit: parua ex ea sufficit quãtitas. Ab aq̃ ꝑterea niuis neruos habẽtes de biles quorum stomachꝰ et epar frigida sunt atq; q̃ in digestiõe sua iuenit diuersitatẽ: et cuiꝰ aĩa debilis ac quasi cõsumpta cernit: sibi cauere debent. Qui aũt carnosus fuerit: et sanguinẽ multũ atq; colorẽ rubeũ habuerit: et illi etiã quorũ appetitiua fortis extiterit: nihil ab aqua timere debẽt.s.ab aq̃ frigida: ab ea aũt q̃ frigidissima sine dubio. Que sñia colligi potest ex Hippocratis.xvij. aphorismo.ꝑticule q̃nte sic dicẽtis. Frigidũ spasmos et thetanos facit et nigriores: et febriũ rigores etc. Et ex aphorismo sequenti sic sonãte. Frigidũ est inimicum neruis.ossibus: dentibus: cerebro: spinali: medulle etc. Ex.xxiiij. quoq; eiusdem dicẽte. Frigida velut nix: aut crystallus pectori sunt inimica tusses cõmouentia etc. Similiter Gal.in.ij. regiminis acutorum cõmento.xl. hoc voluisse videtur cũ ait. Nocumentum aduenit neruis ex oibus rebus frigidis in naturis suis etc. Plurima quoq; alia ꝓ p̃ntis negocij cõfirmatiõe possent adduci: que breuitatis gr̃a relinquamꝰ. Id igitur cõcludemus: ꝙ qui p̃ceptũ hoc nõ obseruauerint: immo aquã vel vinũ valde frigida biberint: monitus medicorũ spernẽte: sine dubio expectẽt qđ eis ꝓmittit. Ysaac in.c. xj. dietarũ vniuersaliũ cũ ait. Et si frigida vt nix: bibita in corporibꝰ iuuenũ ledere non appareant: nocumẽtũ tñ eorum paulatim se adunat: licet ipsi nõ sentiãt: sed exeuntes a iuuentute et subeuntes senectutem multos et diuersos morbos incidũt q̃ icurabiles sũt: et diu in visceribꝰ ꝑmanẽt: et articulis et neruis: q: frigiditas semꝑ mẽbra ꝑcutit debilia et multũ sensibilia. quare etc.

De vino et q̄ue de ipso sint cōsiderāda.

¶Cap̄.ccxxxvj.ostēdit q̄d sit vinū:⁊ q̄ de ip̄o cōsideranda sint: demū q̄b⁹ hoibus eius potus secūdum priscos sapientes interdicatur.

VOlētes modo ad specialiora descendere: etiā de potu vini sermonē facere:rōnabile est vt q̄d ipsum sit pri⁹ exponam⁹ cū dicat Aristot.in.j.posteriorꝝ.Añ oēm demōstrationē opꝫ precognoscere q̄d ⁊c.Dicamus ergo cū Petro padubanensi nostro in.iij.ꝓblematū cōmēto.j.sic scribente.Uinū ē substātia liquida ex vuis expressa:ex cui⁹ susceptiōe corp⁹ nutrit̄:⁊ nutrimētū p ptes corpis illo portat̄. Et i sui Cōciliatoris differētia.lxx. Uinū est succ⁹ ex vuis maturis expressus:⁊ liquor ceteris nature humane ampli⁹ accōmodat⁹:gaudet enim ipso q̄ maxime cū ꝓportionetur eidē magne:cui⁹ cōplexio calida est ⁊ hūida:nisi antiquum sit ⁊ quatuor annoꝝ ⁊ supra:tūc em̄ calidū est ⁊ siccū:vt ibidē dixit Cōciliator:⁊ colligi pōt ex snia Arist.in xj.ꝓblematū.ꝓplemate.xxxvj.Ip̄ꝫ aūt vinū plurimū diuersificat̄: et primo q̄ātū ad ea q̄ sibi inherēt: ⁊ hoc mō in eo q̄nqꝫ cōsiderabim⁹: liquorē seu substātiā:ṽtutē:odorē: saporē:⁊ calorēꝫ:⁊ eius species:de q̄b⁹ oīb⁹ infra dicendū erit:⁊ hec sunt q̄ prima pars rubrice capituli hui⁹ ꝓmittebat.¶Quātū vero ad scd̄aꝫ:dicim⁹ q̄ lꝫ vinū in se laudabile sit ⁊ iuuatiuū:p accidēs tñ pōt esse nociuū:⁊ p̄cipue rōne q̄ātitatis sup̄fue(vt supra declarauimus)vel rōne suscipiētis indispositi vt hoc in loco ostēdem⁹.Multi em̄ sunt:vt sapiētibus visum est:a vino ꝓhibiti:iter quos pueri sunt ⁊ nutrices infantiū:q̄ nō debēt vino approximare:sicut ꝓbat noster Padubanēsis in differētia.lxx.nisi forsitā g̃ra medicine:sed alimēti g̃ra nequaq̄ꝫ ⁊ vinū p̄cipue potēs: de quo intēdim⁹:oīno debēt enitare:q̄m vt Princeps inq̄t in.iij.primi.doctrina.j.c.iiij. Uinū pueris nō est dādū:⁊ ꝓprie ei q̄ calide cōplexiōis fuerit ⁊ humide:q̄m nocumētū q̄d ex vino timet̄:est q̄ꝛ ip̄ꝫ est cholere rubee i potatorib⁹ g̃natio eis cito adueniet:⁊ vtilitas q̄ ex vini potatiōe g̃nat̄:est vrine ꝓuocatio:⁊ humectatio iūcturaꝝ quoruꝫ nullo indiget ipse.⁊ i.c.viij.ij.doc. eiusdē inq̄t.Pueris q̄dē vinum ad bibēdū dare est sicut ignē igni addere in lignis debilib⁹.Q̄d accepisse videt̄ a Rasi in lib.xxv.ꝯtinētis. c.j.dicente.Infantes ⁊ pueri q̄ nō sunt etatis.xviij.annoꝝ:nō debent gustare vinū:q̄ꝛ nō debent addere ignē sup aliū ignē:sꝫ iuuenes pñt ipso vti cū tēperie ⁊c.Hoc idē sensit Haliabas in p̄io practice cū sic dixit.Nō cōuenit pueris vinū ꝓpinari:neqꝫ assuescere ipsi.et Auerrois in.vj.colliget ait.Scias q̄ vinū ⁊ ceruisia mala sunt pueris:eo q̄ eoꝝ capita replēt malo calore:calefaciūt em̄ eos:⁊ mētē eorū ꝑturbāt.Que fuit Gal.snia in p̄io de regimine sanitatis dicētis.Encratus puer vsqꝫ ad plurimū nō dꝫ gustare vinū:q̄ꝛ bibitū sufficiēter humectat ⁊ calefacit corp⁹:et implet caput vaporibus:⁊ cū oīs immoderātia absit eis:hec q̄ circa calidū ⁊ hūidū maxie est eis nociua:⁊ cām assignās infra sic ait.Pueri bonis q̄ fiūt ex vino nō indigēt:⁊ solū ei⁹ nocumētū ꝑcipiūt:null⁹ igit̄ prudens id dabit cū nullā inferat vtilitatē:nocumētū ṽo habēs immensum.Et in libro de virtutib⁹ aīalibus.c.x.autoritate Platonis sic ēt

inquit. Legē statuim⁹ prīo q̄dē q̄ infantes vsq̄ ad.xviij.annos penitus vinū nō gustare docentes:q̄m nō opꝫ ignē sup ignē deriuare offendēdo corp⁹ ꝛ aīam anteq̄ ad labores incipiāt pergere maniacum vitando habitū iuuenū. Post hoc aūt de vino q̄dē gustare moderate vsq̄ad.xxx.annos:ab ebrietate aūt ꝛ multo vino penit⁹ iuuenes abstinere. Et post aliqua subiūxit. Nullus sit dux exercit⁹ cū hoc potu:sꝫ cū potu aque opꝫ esse hoc tp̄e toto: ꝛ in ciuitatib⁹ nunq̄ fieri:neq̄ illi q̄ principant illo anno quo principant:neq̄ gubernatores:neq̄ indices vinū gustent penit⁹:neq̄ quicūq̄ vult in cōsiliū dignū verba facere:neq̄ de die neq̄ de nocte:neq̄ hoc excogitet facere īfans vel mulier neq̄ aliq̄s q̄ intellectū ꝛ mētes rectā vult habere hec ipse. Aristot. quoq̄ fuit hui⁹ snīe dicēs in libro de somno ꝛ vigilia. Pueris nō cōferunt vina neq̄ nutricibus.ꝛ.in.iij. ꝓblematū ꝓblema.vij.cū ait. Pueri nō desiderāt vinū:neq̄ eo indigēt sicut viri:ꝛ hoc ꝑpter eoꝝ hūiditatē ꝛc. Similiter debiles aut infirmos neruos habētib⁹ vinū nocet gr̄a alimēti potatū qꝺ iq̄uā q̄m gr̄a medicine in vniuersali declinatione pōt cōuenire:vt etiam refert Cōciliator in differētia.clxxxv. Et q̄ ita sit ptꝫ p Auicē.in.ij.tertij dicētē. Uinū materias i neruis penetrare facit ꝛ plurimū quidē ipsius q̄nq̄ acescit in corꝑib⁹ eoꝝ ꝛ fit acetū:acetū aūt est ex reb⁹ nocibilioribus eis:vt idē dixit.ꝛ in.c.xij.eiusdē inq̄t. Uinū nocet tremori ꝛ omni egritudini neruose.cui⁹ cām addu xit Gal.in cōmento.v.libri quinti aphorismoꝝ dicēs vinū vniuersaliter implet neruos calidū:ꝛ omne aūt calidū cito perforat corp⁹ maxime si vinū fuerit nō grossum.vñ q: vinū multū ebibitū ꝛ calidū ꝛ cito corp⁹ ꝑforās ꝛ neruos implēs cito facit spasmū:sed tñ aliq̄n i bonitate sua qꝺ infirmū est restaurat. Abstineāt ergo q̄ dicti sunt:ꝛ pariter q̄ debile caput habēt:a vini sorbitione:q̄m eis plurimū nocet:teste Auicē.in.iij.primi.c.viij.dicēte. Mai⁹ nocumētoꝝ vini nō est nisi in cerebro:ex ipso igit nemo debile cerebrū habēs bibat nisi parū ꝛ mixtū.ꝛ in prima tertij.c.xxix. Omis q̄ cōquerit de egritudine frigida in capite nocet a vino ꝛc. Qui aūt debile caput habēt vt plurimū aliqua tali laborāt passiōe.ꝛ in tra.v. eiusdē.c.x. Uinū purū nocumentū facit i cerebro:q: vehemēter replet ipm i.c.seq̄nti idē dixit. Que fuit etiā Gal. snīa in lib.de subtiliante dieta.c.vltimo dicētis. Quecūq̄ vero vinoꝝ sunt odorifera ꝛ calidiora alijs vinis merito tangunt caput:et hec vitare oportet eos qui laborant cephalea vel hemicranea et alios cephalargicos: epilepticos:ꝛ maniacos:ꝛ in summa dicēdo oēs q̄b⁹ patit caput. Cōcludentes ergo dicam⁹ cū Hippocrate in tertio regiminis acutoꝝ sic dicēte. Si dolorē capitis timeas:mentisq̄ ꝑcussionē:ab vsu vini tibi summopere cauēdū est:dādū ergo ꝑ eo tātū aquā:aut vinū palmarū colori simile sine odore aquosū ꝛ pl⁹ mixtū:post qꝺ ēt adq̄ ꝑpinādū ē paꝝ qꝺ ei⁹ ꝟtutē minuat i capite ꝛ i mēte.hec ipe. Idē q̄q̄ de alijs ꝓhibitꝭ a vino supradictꝭ itelligēdū eē arbitramur.s.q̄ aut aq̄ aut vino albo planēsi aq̄so naturalr̄ ꝛ artificialiter:ꝛvt vulgares dicunt paruissimo vtantur.quare ꝛc.

¶ Ca.ccxxxvij.oñdit qꝺ vinū ꝑfectū sit ꝛ optimū:ꝛ q̄b⁹ ꝑsonis vtile sit cū nō suꝑfluū accipit.

IN superiori capitulo visum est q̄d sit vinū:ꝛ q̄bꝰ nō cōueniat hoibus. In hoc aūt cōsequēter ostēdamꝰ q̄le vinū iter oia sit laudatū ab antiq̄s:q̄busqꝫ personis tale ꝯueniēs sit cū immoderata sumit̄ quātitate. Sꝫ iā primū aggrediētes dicamus cū Auicē.in.iiij.primi.doc.ij.c.viij.sic scribēte. Scias ꝙ ex vinis illud est meliꝰ qđ inter vetustatē ꝛ nouitatē est equale ꝛ est clarum qđ ad rubedinē trahit:bonū habens odorē:equalis saporis:ꝛ qđ neqꝫ ē acre neqꝫ dulce ꝛc. Auerrois aūt in vij.colliget inq̄t. Uinū qđ meliꝰ reperit̄,est aromaticū:cuius caliditas penetrare pōt ꝑ totū corpꝰ:qđ sit sine amaritudine ꝛ stipticitate:ꝛ est illud vinū qđ est vinosum pungitiuum in principio:ꝛ post delectabile sine aliqua amaritudine et ponticitate. Que fuit snia Gal̄.in tertio Techni textu cōmēti.ccv.dicētis. Potus aptus est vinū etate q̄dē mediū forma ỽo purū:lucidū:in colore albū aut subrubeū:odore vero suaue:in gustu ỽo neqꝫ aquosū oino:neqꝫ aliquā vehemētē q̄litatē ostēdēs:nec stipticā:nec amarā:neqꝫ dulcē. Tale igit̄ vinū optimū inter cetera ab autoribꝰ cōmēdat̄:qđ cōueniēs est vnicuiqꝫ vinū ꝛ eiꝰ potū requirēti:ꝛ ꝑmaxime senibꝰ si in debita sumat̄ quātitate:rōne laudabiliū suaꝝ opationū:sicut in sequēti capitulo apparebit. Uerū tñ si supfluā ex ip̄o quātitatē senes acceperint: nō modo eis fiet inutile:verūetiā ꝑmaxime incōueniēs:cū dicat Isaac in ꝑticularibꝰ dietis. Uinū est cōueniēs oibꝰ etatibꝰ tēporibus ꝛ regionibꝰ ꝛc. Et post pauca subiunxit. Decrepitis aūt lꝫ optimū videatur ad ꝯfortanda corpa eoꝝ:ꝛ ad cōfortādū eorū naturalē calorē:ꝛ ad excludēdā suoꝝ humoꝝ supfluitatē:multo minus tamē ꝙ̄ iuuenes tolerant vini quātitatē ꝑpter defectionē capitis ipsoꝝ ꝛ suoꝝ neruorum molliciem. Actio ergo vini nō eodē mō opat̄ i senibꝰ ꝛ i iuuenibꝰ et adolescētibꝰ. In senibꝰ em̄ scd̄m medicinā:q2 calor vini repugnat eoꝝ frigiditati. In iuuenibꝰ ỽo scd̄m cibū q2 natura iuuenū naturis similis est. Adolescētibus vero ꝛ pueris est scđꝫ cibū ꝛ medicinā:q2 calor eoꝝ naturalis lꝫ substātialiter sit fortis:nōdū tñ est in ꝑfectiōe ꝑpter abūdantiā eoꝝ humiditatis:ꝓinde vinū naturali calori dat augmētū ꝛ nutrimētū:ꝛ coꝝ desiccat humiditatem ꝛc. Que fuit etiā Gal̄.snia in.v.lib. de regimine sanitatis dicētis. Senes ad multū opꝰ habēt vretico vino:q2 supabūdat in eis aquosa superfluitas. Et infra dixit. Uinū amplius morans in vētre nullū familiare:neqꝫ vtile senibus affert:siue fuerit albū:siue nigrū. Nigruꝫ em̄ vinū senibꝰ nō est vtile:neqꝫ añ cibum:neqꝫ multomagis alio tp̄e:q2 nullū grossum vtile est senibꝰ:q̄m oppilāt̄ ex eis renes ꝛ epar:ꝛ splen ꝛc. Rōnē quoqꝫ aliā adduxit in.vij. aphorismorū cōmēto.vij. cū dixit. Calor naturalis senū cōgelatꝰ ꝛ extinctꝰ a vino nimio superat̄:sicut flamma a lignis multis solet extingui:ꝛ lucerna multo oleo sibi apposito. Caueant itaqꝫ senes a multa vini etiam laudatissimi quantitate:licet ipsorum nonnulli lac eoruꝫ esse huiusmodi vinum predicent. Quibus hac in re non est fides adhibenda:cū (vt prediximus) vinuꝫ sit eis magis pro medicina ꝙ̄ pro cibo propinandum:ꝛ propterea cōtenti sint de temperata vini ꝛ reli=

Quorũ oĩm q̃ntitate. Chrysostomũ audiẽtes dicẽtẽ in homelia. Nihil ita virtutẽ designat sicut nõ superfluis vti. Quodsi monitus nostros spreuerint: ꝛ ad libitum bibere voluerint: nõ erit cũ eis cõtẽdẽdũ: cũ se pl⁹ sapere in oib⁹ q̃ iuniores existiment. Sed illud tãtũ diui Augustini ipsis ostẽdẽdũ est dicẽtis. Ille se interimit q̃ p̃cepta medici seruare nõ vult: aut cõtẽnit ꝛc. Qui si ad huc in sua permãserint duricie: extinctioni ꝓpinque cõmẽdati relinquantur.

¶ Cap. ccxxxviij. ostendit iuuamẽta ꝛ vtilitatẽs vini laudabilis in spũs aiam ꝛ corpus ꝯuenientis.

Iuuamẽta ꝛ vtilitates vini iam dicti in superiori. c. si in sufficienti ac moderata bibat̃ q̃ntitate: nemo eq̃dẽ sine verboꝝ longitudine posset demonstrare: ꝛ si minimã etiã illoꝝ partẽ vellet enarrare: qđ ꝛ mihi nõ aliter possibile videt̃ esse: vñ veniã a legẽtib⁹ exposco si p̃ns: pl⁹ q̃ alias: capitulũ prolongauero: cũ intẽdã declarare q̃ vtilitates vini nõ solũ in spũs ꝛ corpus: sʒ vsq̃ in aiam ipsam se extẽdant ad eamq̃ perueniãt. Etq̃ ita sit apparet per Auicẽnã in tertia primi. doctrina ij. c. viij. sic dicẽtẽ. Ex potu vini moderato tãtũ clarificat̃ ingeniũ: q̃tũ añ alijs vicib⁹ nõ clarificaret̃. Et i primo tertij. tract. iij. cap. xiiij. Sicut repletio ex vino facta nocet sensibus interiorib⁹ valde sic parum ipsi⁹: id est moderat⁹ pot⁹ dilatat aiam ꝛ cõfortat spiritũ: ꝛ facit ipm bonũ. Et in tract. iiij. capit. xix. eiusdẽ ait. Cõplexio vini est cõueniẽs spiritui ipʒ cõfortans. ꝛ in tract. v. capit. xj. iteruʒ dixit. Repletio vini valde nocet: sʒ paꝝ ex ipso sumptũ dilatat aiam: ꝛ cõfortat spirituʒ: et acuit ipm: ꝛ excusat a multitudine aque cũ multiplicatio eius sit nocibilior res. Et in. x. tertij trac. ij. cap. vj. inquit. Uinũ est magis oib⁹ nutritiuũ spũs. In libro quoq̃ de virib⁹ cordis. cap. v. sic ait. In bibentibus laudabile vinũ leticia multiplicat̃ intãtũ aliq̃ñ q̃ putant̃ sine cã ridere cũ tñ nõ sit ita: sʒ cã est: q̃ꝛ vinũ qñ bibit̃ moderate copiosum gñat spiritũ moderate cõplexiõis ꝛ substãtie ꝛ vehemẽtis luminis ꝛ splendoris: vñ ad leticiã valde disponitur: ꝛ idcirco valde letificat. Et hoc nõ solũ Auicẽ. sʒ Isaac etiã voluit in ꝑticularib⁹ dietis cũ inquit. Non solũ bonitas vini in corpore ostẽdit̃: sʒ etiã in aia operat̃: facit eñ illã obliuisci tristitiã ꝛ angustiã: datq̃ sibi letitiã ꝛ cõfortat eã ad inuestigandã subtilitatẽ ac difficilem rem: eiq̃ tribuit sollicitudinẽ ꝛ audaciã ꝛc. Que fuit sententia Gal. in libro de sequela potentiarũ aie ad cõplexionẽ corporis. c. iij. dicentis. A tristitia omni ꝛ angustia alleuiat euidenter vinũ bibitum: quotidie enim hoc experimur. ꝛ zeno vt aiunt dicebat. Quoniã sicut amari lupini infusi in aq̃ fiunt dulces: ita ꝛ ipse a vino disponebatur. Et post pauca subiunxit. Theogius enim dicebat. Uinũ cũ bibitur multũ malũ est. si vero id aliquis bibat sapienter non malũ est: sed bonũ. Uere enim si moderate bibatur digestioni ꝛ distributioni et sanguificationi et nutritioni multum confert: et cum hoc animam nostram mansuetiorem et audaciorem efficit per mediam vide licet complexionem corporis: qua rursus ipsam operatur per mediũ

humoꝝ ⁊c. A quib⁹ sumpsit Rasis
cū dixit in .iiij. Almāsoris. cap. xiij.
Vinū stomachū et epar calefacit:
inflationē q̄z dissoluit: cibūq3 dige
rit atq3 vrinā ꝓuocat ⁊ vētrē soluit:
⁊ p̄ter hoc animā letificat ⁊ gaude
re facit: hūc aūt postremū bonita=
tis vini modū nōdum inuenimus
aliq̄d q̄ vicez vini cōpleat: in alijs
autē modis q̄nq3 reperiri possunt
quedā vicē vini supplētia: licet in
his operationibus vino debiliora
existāt. Vinū itaq3 aiam letificat. ⁊
ideo dicebat Aristote. in xxx. ꝓble=
matum ꝓblemate primo. Oēs vi=
nuz multū bñ sperātes facit. Quā
tum vero vinuz faciat ad corporis
cōfortationem p3 p Rasim in libro
xvij. cōtinētis. c. ccccxlj. dicētē auto
ritate Ruffi. Vinū auget calidita=
tem innatā ⁊ eā suscitat: vñ exinde
digestio erit melior ⁊c. ⁊ infra sub=
dit. Dico q̄ si in modico quātitate
bibit̄ impinguat cōualescētes ⁊ le=
sos: ⁊ inducit appetitū cibi: digerit
phlegma: deponit aliquā p̄tē cho=
lere rubee: ⁊ cōtēperat q̄d nō depo=
nitur: de eo tollit malitiā ipsius: so
licitat aiam: ⁊ inducit eā ad motuz
auget prudentiā: ꝓuocat vrinam ⁊
sudorē: infert aūt relinquētib⁹ illd
tristiciā ⁊ malum aim ⁊ maciē: ⁊ in
frigidat corp⁹ ipsoꝝ: tñ oēs vtilita
tes hmōi sunt in moderato potu ip
sius ⁊c. Et in fine capituli autorita
te Alexādri dixit. Vinū bibitū eq̄=
le: bonum dabit iuuamētum ⁊ ma
gnum in digerēdo inducēdo nutri
mēto: in generādo sanguinē ⁊ nu=
tricationē: leuē facit animū ⁊ robu
stum. Patet similiter iuuamēta vi
ni per Haliabatē in. v. theorice. ca.
xxix. dicētē. vtilitas vini est vt cibū
deferat: ⁊ ad oia trāsmittat mēbra:
et vt corp⁹ pascat ac calefaciat san=
guinēq3 augeat: ⁊ spm̄ ⁊ calorē ꝯfor
tet naturalē ⁊ i corp⁹ dispgat dige
stionemq3 adiuuet ⁊c. Et in. c. xxx.
eiusdem ait. Vinū est inter oppor=
tuniores ⁊ meliores q̄ sanitatē tuē
tur causas: si tēperato sumat̄ mō: et
cū opus fuerit. naturalē nāq3 con=
fortat calorē ⁊ auget: explicatq3 in
oia mēbra: animā cōfortāt: ⁊ ei leti
ciā affert ⁊ gaudiū ⁊ insegnitiem:
audaciā virtutibusq3 addit: humo
res tēperat cholericos: ⁊ p vrinam
purgat ac sudorez. Tēperat etiam
cholerā nigraz sua calefactione et
hūectatione. naturā mollit: mēbra
humectat principalia: corporaq3
quib⁹ siccitas accidit ex immode=
rato calore: ⁊ ab infirmitate surgen
tiū corpora sustollit ⁊ corpulentat:
auget nāq3 ciboꝝ appetituz: dige=
stionē adiuuat eorundē: ⁊ ad mem
bra trāsmissionē hūiditatēq3 ad ea
perfert: aque ventositatez dissoluit
⁊ inflationē. Hec oia facit si immo
derata sumat̄ quantitate. hec ipse.
Ab his aūt princeps vr̄ accepisse
cum dixit in scd̄o primi summa de
pulsibus capitulo. xj. Vinū sua es=
sentia fortes efficit sanos: ꝓpterea
q̄ velociter ꝓbet augmentū in sub
stātia spirit⁹ ⁊c. Et in. iij. p̄mi doct.
ij. cap. viij. Vinū est cibo bonus pe
netrat in toto corpore icidit phleg
ma ⁊ resoluit ip̄m: ⁊ cholerā rubeā
in vrinā ⁊ alijs extrahit. ⁊ choleraz
nigrū labere facit ⁊ facile exire ⁊ ei⁹
flectit nocumētum ꝓpter cōtrarie=
tatē ⁊c. Et in. iiij. primi cap. ij. inq̄t.
Vinū tēperate bibitū in humectā=
do est forte. ⁊ rectificat colorē plum
beum: teste eodē in prima. iiij. trac.
iiij. cap. xij. Similiter Isaac in vni
uersalibus dietis. ca. viij. sic ait de
ipso. Vinum augmentat calorem
naturalem et confortat: cibus vero
fatigat ⁊c. Et in particularibus in
quit. Vinum bonum dat nutrimē=
tum corpori: sanitatem reddit ⁊ cu
stodit si sic accipiatur secundum q̄

opoztet:ꝛ quantum natura valebit sufferre:confortat em̄ virtutē nō so lum in stomacho: verūetiā secūdā que est in epate. Quare ꝑculdubio phisici cōcordati sunt:ꝙ impossibi le sit actionē virtutis digestiue cō fortari absq̄ caloris naturalis for titudine:neq̄ vllus cibus inueni tur aut potus qui adeo sit natura lis caloris cōfortatiuus ꝛ augmen tatiuus prout vinuꝫ propter fami liaritatis cōsortiū qḋ cū natura ha bet:ꝛ q: humanis est conueniens corporibus:eiꝰ calor similis est ca lori naturali:atq̄ cito conuertit in naturalē ꝛ mundissimū sanguinē. vnde Ruffus ait. Uinum nō solum cōfortat calorē naturalē:verū ꝛ tur bidū clarificat sanguinē:et additꝰ totius corporis:ꝛ maxime venaruꝫ aperit tenebrosam fumositatē tri sticie generatiuam a corde expellit totiusq̄ corporis membra corrobo rat. Et circa finē sic ait. Uinum vni uersaliter ꝛ tēperate bibitū secūdū etatē tēpus regionē cōsuetudinem atq̄ naturā. ꝛ quantū natura ferre valebit. sanguinē laudabilē aug mentabit:ꝓpter sui naturā liquo rē calorē sanguini assimilantē:bo num saporē cibis ꝛ potibus p̄stat: cibiq̄ desideriū excitat:libidinem ꝛ coitū irritat:q: vitalis et anima lis virtus p illud cōfortatur:ꝛ na turalis que est in tēpore toto tēpe ratur:vigorem et fortitudinem su scipit:stomachū adiuuat ad cibū re tinēdum ꝛ ad feces excludēdas. cō positiōes etiā ꝛ cōplexiōes anime ꝛ corporis cū sui odore ꝛ mundifi catiōe regit ꝛ corroborat. qḋ testat eiꝰ actio:q: palā ē:nā ↄspicimꝰ illḋ tollere tristiciā et aīe ꝓuocare leti ciā:ꝛ mutat vitiū nature aīe in vir tutē:vertit em̄ ab impietate ad pie tatē:ab auaricia in largitatē:a sup bia in hūiditatē:a pigricia i solici tudinē:de timore ad audaciā:mē tis etiā desidiā ꝛ taciturnitatem ꝛ ignauiā in astutiā:facūdiā ꝛ i in geniū mutat. Rursus testat persos ꝛ elenos semꝑ vino vti volētes di sputare:vel cū alio ratiocinari:seu cōsiliū dare ad regendā rempubli cā:ꝛ cognoscebāt q: vinū est mētis cōfortatiuū ꝛ rectitudinis ꝛ verita tis demonstratiuū. Eleni quoq̄ eo vtebant cū volebāt versus cōpone re seu ludere cū instrumētis musi cis arti ꝑtinentibꝰ. ꝙ experimento inueniebāt mētē eoꝝ acui vino et rōnē augmētari:ꝛ eā in esse deꝑtā te. i actū ꝑuehi:hoc vō fit cū prout opꝫ bibit ꝛc. Et per hoc postremū nulla pōt inter hec ꝛ dicta Plato nis superius oriri cōtradictio:ille em̄ timebat quātitatē sup̄fluā:hic vero moderatā itelligit. Ecce igit quot ꝛ quāta sint laudabilis vini iuuamenta. quare ꝛc.

¶ Cap. ccxxxix. ostendit ꝙ ma gnū siue ꝙ plurimū esse vini nu trimentum cum quibusdā aliis eius vtilitatibus.

Licet ex superiori capi. sufficienter intelligi possit quātū sit in cor pus nr̄ꝫ vini laudabi lis nutrimētū:ad ple niorē tm̄ itelligētiā:et ad grādiorē vini cōmēdationē:su periorūq̄ dictoꝝ ꝑfectionē dicemꝰ in presenti:ꝙ inter oīa nutrientia et cito restaurantia vinum bonum obtineat principatum:quēadmo dum ex dictis antiquorum colli git. Dixit em̄ Auerrois i septimo colliget capitulo de cibatiōe ꝛ fri catiōe ꝛ balneatiōe febricitātiū. Ui nuꝫ ꝛ carnes porcine sunt plurimi nutrimēti. ꝛ ifra i capitulo de sinco pi ꝛ suis ꝑticulis:ꝛ de oibꝰ accidē tibꝰ impedietibus curationem se

bris inquit. Uinũ digestioni citi⁹ preparat̃ oĩbus alijs cibis ꝛ medicinis: ita ꝙ dicitur ꝙ in stomacho nõ morat̃ ad digerendũ: nisi ĩ epate solũ. qḋ sensisse vr̃ Gal. in secundo aphorismoꝝ cõmento decimooctauo dicens in fine. Oĩm velociter ꝛ subito nutrientiũ est vinũ. et in tertio libro de alimentis capitulo antepenultimo sic ait. ꝙ ex nutriẽtib⁹ sit vinũ oẽs ꝯfitent̃. ꝛ si nutriẽs oẽ alimẽtũ esse dicẽdũ ẽ: dicẽdũ esse ꝛ alimẽtoꝝ vinũ. ꝛ in tertio libro de cõplexionib⁹. capitulo secũdo dixit. Hec q̃dẽ res oĩ cibo cõmunis est: vino aũt ꝑpriũ existit et corpore permutari velociter: quẽadmodũ ꝑprium est pingui ligno tede pini ꝛ coto ꝛ stupe ꝛ pici velociter ab igne resolui. ꝛ in cap. sequẽti inq̃t. Uinũ nõ est calidũ potẽtia nisi q: in sanguinẽ cito permutat̃ ꝛ facile. Et ꝙ ita sit scꝫ ꝙ vinũ plurimũ nutriat: dedit nobis signũ Aristoteles in. xxvij. ꝓblematum ꝓblemate q̃rto dicẽs. Amici vini vt freq̃ntes fortes fiũt. ꝛ ĩ tertio eorũdẽ particula problemate primo dixit. Uinũ venereos facit: et recte dicit̃ Bacchũ ꝛ venerẽ simul esse: qḋ ꝑfecto nõ esset si plurimũ ex vino nutrimẽtũ nõ reciperem⁹. Habemus ergo inter ceteras hãc potissimam ꝛ nobis necessariã ipsi⁹ vini vtilitatẽ: ꝛ p̃ter hãc alias quoqꝫ q̃plures: tẽperat eñi nostri corporis humores: queadmodũ voluit Gal. in vij. aphorismorũ cõmẽto. lvj. dicẽs. Uinum tẽperatũ totũ corpus calefacit mẽbra perforãs: humores tẽperans: ꝛ calorẽ naturalẽ excitãs. ꝛ in. iiij. de regimine sanitatis. c. j. dixit. Uinũ supꝛ oẽ illud digerit semicrudos hũores ꝛ sudores: ꝛ vrinã ꝓuocat ꝛ somno cõfert. ꝛ j in lib. ij. de accidẽti ꝛ morbo. c. iij. inquit. Si vinũ sumat̃ tẽperate calorẽ naturalẽ augmẽtat q̃m cõsimile ꝛ cõueniẽs est ei. Et propterea scripsit Isaac in p̃ticularib⁹ dietis. Antiq̃ assimilauerũt vinũ tyriace magne q: inuenerũt ip̃m duarũ cõtrariaꝝ rerũ esse iuuatiuũ: calefacit eñ frigida ꝛ infrigidat calida: humectat sicca: ꝛ extenuat humida: ei⁹ tamẽ calefactio ꝛ desiccatio est naturaliter: humectatio aũt ꝛ infrigidatio accidẽtaliter: q: cũ sui subtilitate ꝛ perforatione portat aquã ad membra que necesse est refrigerari ꝛ humectari ꝛc. Habet p̃terea vinũ nõ solũ humores tẽperare: sꝫ etiã malos expellere: ꝛ bonos cõsequenter puricaficare. Q̃m, vt dixit Auicẽ. in iij. p̃mi doctri. ij. c. viij. Uinũ cholera abũdãtib⁹ rubea ꝯfert: ꝑpterea ꝙ cholerã rubeã vrinã ꝓuocando expellit: ꝛ humidis etiã cõfert: propterea q: humiditates maturat: ꝛ quãtomagis ei⁹ odor fuerit meli⁹ ꝛ bonus ꝛ ip̃m fuerit malus saporis melioris: erit magis cõferẽs. Que fuit Gal. sña in p̃mo de regimine sanitatis dicẽtis. Uinũ iuuenib⁹ q̃dẽ aptũ est ad euacuationẽ cholericarũ superfluitatũ ꝛc. A quo similiter sumpsit Auer. i. vj. colliget. c. de regimine corporis tẽperati dicẽs. Uinũ ꝛ ceruisia duab⁹ resistũt choleris: ꝛ eas a corpore expellũt: melãcholie vero a tota specie resistũt: sed cholerã rubeã per vrinam educũt: ꝛ mẽbra humectãt: in q̃b⁹ siccitas superuenit ꝛc. Ex quibus ergo ꝯcludere possum⁹ vini bonitates ꝛ iuuamẽta: dicẽtes cũ Isaac particularib⁹ dietis sic scribente. Patet ergo iuuamẽtũ vini animã ꝛ corp⁹ vna cõprehẽdere: qḋ cũ ita sit: necesse est vt sit cõueniens oĩb⁹ etatib⁹: tẽporibus: ꝛ regionib⁹: cũ sumptũ fuerit scḋm vim ꝛ cõsuetudinẽ bibẽtis ꝛc. Et post aliqua subiunxit. Palam est ergo vinum esse

bonū omnibus si scd̄m q̄ opꝫ acci-
piatur: qđ nullus physicus aliqui-
bus hominibus seu tēporibꝰ lau-
dat: nec vituperat nisi scd̄m quātita
tez quā bibūt vel cōmixtionē aque
cū eo: quia si multū ⁊ purum fuerit
conuenit hyemali tempore ⁊ in fri
gida regione. In estate vero cali-
daqꝫ regione vini paucitas mul-
tumqꝫ cōmixti necessario cōgruit.

¶ Cap. ccxl. ostendit nocumēta
vini aquati: ⁊ proprie per cōmix
tionē aque in mensa cum vino
puro: vt veneti pluresqꝫ alij face
re consueuerunt.

QUia in calce supe
rioris capituli mē
tionē fecimus de
vino cū aqua cō-
mixto: qđ in estate
precipue videtur
cōuenire eo q̄ re-
frigerat ⁊ hume-
ctat ꝑpter aquā cum eo ꝯmixtā: tū
etiā quia repugnat aereo calori ne
pre nimia cōtinētis caliditate sic-
centur corpora: ⁊ hoc q: vinū por-
tat aquā cū sui subtilitate ad totiꝰ
corporis mēbra ⁊ valde velocit᷑: vt
Isaac inquit in libro particulariū.
Sup quo dicto se fundatus q̄spiā
facile posset opinari q̄ q̄libet semꝑ
⁊ vniqꝫ secure hoc facere posset: quē
admodū quosdā viros fortissimos
multe carnis ⁊ magni laboris ro-
bustorūqꝫ interiorꝫ id in estate sine
aliquo penitus nocumento facere
videmꝰ. Qui sic existimans pluri-
mū deciperet: cū ita nō sit quemad
modū crederet: nec id Isaac voluis
se putādū est: imo plerisqꝫ tale per-
mixtū vinū exhibitū ꝑmaxime no
ceret. Et propterea in hoc capitulo
decreuimꝰ duo precipua declarare:
quorꝫ primum est: qui sint ad hmōi
potu ꝓhibiti: ⁊ scd̄m que nocumē-
ta proueniāt ex ipso si oīno bibere
voluerint. Dicamꝰ ergo q̄ qui im-
becillis stomachi fuerit vel cerebri
talē vini commixtionē pre ceteris
dꝫ cauere: qm̄ vt dixit Auicē. in. iij.
j. doc. ij. c. vinū mixtū velocius ine-
briat propterea q̄ aqueitas pene-
trat: ⁊ facit ipm vinū velociꝰ pene-
trare: atqꝫ fortiꝰ. que fuit etiā snia
Aristo. in. iij. problematū particu-
la ꝓblemate. iij. dicētis. Vinū cum
aqua tēperātū ꝑpter eiꝰ subtilita-
tē magis inebriat: ⁊ ꝑpterea q̄ de-
bile caput habēt in primis debent
hmōi ptermittere. Similiter q̄ de-
biliū viscerū extiterint: qm̄ intesti-
nis ⁊ stomacho talis potus q̄plu
rimū nocet: vt pꝫ ꝑ Auic. in. xvj. iij.
trac. ij. c. vj. dicentē. Vinū plurime
commixtionis ꝑparat intestina ad
colicā vētosaꝫ ꝓprie. Apparet etiā
per Gal. in. ij. regiminis acutorum
cōmēto. xxviij. dicentē. Vinū aq̄tuꝫ
ꝯmixtū debilitat stomachū: verꝫ bi
bere quantitatē paruā ex eo est cō-
ueniens stomacho q̄ exiccatus est.
Et in cōmēto. xxxiij. eiusdē inquit.
Vinū aquatum cōmixtū mollificat
stomachū: humectat eum: debilitat
ipm: ⁊ generat in intestinis vento
sitatē. Sicut vinū purū facit saltuꝫ
in tēporibꝰ: ⁊ grauitatē in capite: ⁊
sitim ꝑpter sui caliditatē: sic aqua-
tū facit cōtrariū earū ꝑpter humi-
ditatē suā ⁊ frigiditatē. Et ꝑpterea
cōcludēdū est q̄ qui debilē stoma-
chū aut frigiduꝫ habuerit oīno: si-
cut ⁊ debilia habētes viscera: dꝫ vi
nū cōmixtū nō accipere: sed illđ for
tioribus medicine grā derelinque-
re qui secure ipo q̄nqꝫ dicta ratiōe
possunt vti: ⁊ ꝑcipue in estate et re
gione calida: teste Isaac vbi supra.
Ipsis enim has facit operationes.
Primo nāqꝫ facit eos melius dor-
mire: dicēte Auicē. in. j. iij. trac. iiij.
c. xviij. Vinū plurimū cōmixtū hu-

mectat: et dormire facit. Et in .xiij. tertij tracta. j. c. xvj. inquit. Uinum mixtū scdm mediū mūdificat: abluit & cōfortat: facit pterea sudare vehemēter psertim si fuerit album subtile multa cōmixtiōe pmixtuz: vt idē etiā dixit in pma qrti trac. ij. c. xxxix. Cōfert etiā ad sedandū sitim plus q̄ vinū aut aqua simplex vt voluit Gal. in primo de simplici medicina distinctiōe. iij. c. vj. cum ait. Si bibat aqua cū vino sedabit sitim plus q̄ si bibat sola: qm̄ vinū adiuuat aquā ad penetrādū: & facit ipsam pvenire ad loca ad q̄ sola non pvenit. His itaq; de causis vino pmixto possūt vti q̄ stomachū vel interiora imbecilla nō habuerint: & qui colicā pati vel aliā hmōi passionē ex facili cā nō cōsueuerint hr̄e. Quare cōcludam⁹ q̄ qui cum pdictis conditionib⁹ iuuenis fuerit: carnosus. in media estate cōstitut⁹ arte laboriosus & potui pmixto cōsuet⁹: vt phabita cōsequatur iuuamēta: securissime vinū cuz aq̄ pmixtū poterit accipere: q̄ vero diuersus fuerit minime. Quēadmodū ex pma quarti & ex pluribus Gal. voluminib⁹ colligi pōt. Ideo &c.

¶ Cap. ccxlj. ondit vtilitates et iuuamēta vini aquosi et subtilis naturaliter: & q̄ ipm quibusdā sanis & febricitātibus plus conueniat q̄ aqua sola.

Quia in superiori. c. de vino aquoso artificialiter & ex tpe facto diximus: nūc de naturaliter aquoso & subtili verba facere intendimus: & declarare q̄ ipm plus q̄ aq̄ calidis corporib⁹ & febricitātibus cōueniat: & ppterea qdā ignari medici pecunijs tantūmodo intēti: et nūq̄ bonū aliquē librorū aperientes: loco aque hmōi vino vti debe rēt: cū tn̄ oppositū faciant plerūq; pducētes infirmos nō solū ad stomachi: sz ad toti⁹ corporis debilitatē & virtutis ei⁹ pstrationē. Qui si vnq̄ psens legerint capitulū: facile poterūt simul & errorē suū & damnum egrotātiū intelligere. Uerum ne & ipsi nos reprehēdāt: dicamus aperte q̄ sit vinū illud qd plus q̄ aquā cōmēdam⁹ febriētib⁹: nō em̄ quodlibet vinū sic absolute ad id approbam⁹: sed id tm̄ de quo loquitur Gal. in lib. de vicinis cū ait. Uinū aquosum nomināt hoies id qd assimilāt scdm colorē & cōsistētiam aq̄: diaphanū em̄ est & lucidū & purū & psistētia subtile: & gustāti videbit nullū fortē saporē hr̄e: & cū commiscet cū aqua nō tolerat aq̄ multe mixtionē: vn̄ ab antiqs pauciferū vocatū ē. Et istud etiā ē de numero illorū de qb⁹ infra dixit. Aquosa vina ineterascūt: qm̄ faciliter acescūt. Cui⁹ vini pprietates & operatiōes ipse in. ij. aphorismorū cōmento. xj. manifestauit cū inqt. Uinum aquosum & subtile atq; albū naturaliter est aq̄ vicinū: & illi⁹ virtuti vicinat ad nutrimētum: vn̄ vrinā puocat: nec corp⁹ ide nutrit nisi pauissimū. Et in. v. Terapētice. c. ix. dixit. Uinū aq̄sum bibitū vniuersas mouet execratiōes. Et i libro de euchimia. c. viij. sic tetigit iuuamētū ei⁹ de vrine puocatiōe cū ait. Quecūq; vinorū sūt aquosa & subtilia scdz cōsistentiā vrinā mouentia paucissimū nutrimentū dāt corpori. Et infra subiunxit. Meliora vina ad vrinationē sunt q̄ subtilia existūt: & caput minime tāgūt &c. Et ppter oēs hac causas calefactis corporib⁹ et febriētib⁹ sunt pueniētia. & eo magis q̄ vt Princeps scripsit j. x. tertij trac. v. c. j. Uinū aq̄sum ē pfortans virtutē plus q̄ aq̄: & in potu ei⁹ sunt

incisio ꝛ subtiliatio. Et in.xiij.tertij trac.j.c.xxix. Uinū subtile declinans ad stipticitatē parū tolerans cōmixtionē ꝓpter aquositatē suam facit penetrare cibū:ꝛ viuificat virtutē:ꝛ excusat a potu aque frigide faciētis tristari ꝛ irasci suo frigore. Et in prima quarti tract.j.c.xxxix. expressius sic dixit. Uinū albū subtile cōmixtū est melius febricitantibus ꝙ̄ aqua ꝓpter illud qđ est in eo de sudatione ꝛ ꝓuocatione. Et infra ait. Uinū fractū ꝑcōmixtionē cōfert febricitātib⁹ cholerice in declinatione presertim: qm̄ infrigidat ꝛ humectat vehementer. Hoc quoqꝫ sensit Isaac in particularib⁹ dietis dicēs. Uinū albū ꝛ aquosuꝫ securius datur febricitātib⁹ cū facile fumo ꝛ sudore egrediatur. Et post aliqua subdit. Uinum subtile aquosum semꝑ inuenitur cuꝫ albedine ꝛ claritate: vnde facile est stomacho: cito em̄ digerit̄ ꝛ venas ꝑforat vrināqꝫ ꝓuocat: ideoqꝫ vtile est febricitantibus: qꝛ non fortiter calefacit: neqꝫ mētē ꝑcutit: nullum etiā cerebro vel neruis infert nocumentum. Si vero fuerit mixtū: erit melius maxime ad extinguēdū sitim. Et iterum infra subiunxit. Uinum qđ est subtile debile insipidū ꝛ nullā sustinēs cōmixtionē: min⁹ ceteris calidum est faciliorisqꝫ digestionis: ꝛ cito venas omnesqꝫ corporis penetrat poros ꝛ velociter expellit̄: ꝓinde minus est ceteris nutribile: ꝛ plus alijs infrigidat: ꝛ calorē ꝛ sitim extinguit: ꝛ vrinā ꝓuocat ꝛc. Istud etiā voluit Auerrois .vij. colliget.c. de febre ephimera i speciali dicens. Uina aquosa alba oibus istis.s. febricitantib⁹ vtilia sunt si bibere assueti fuerint: ita ꝙ post digestionē bibant̄. nā plura habēt iuuamēta ꝙ̄ aqua: nā vinuꝫ natationē cibi in stomacho vetat: ventositatē resoluit vrinā ꝓuocat ꝛ sudorē aīam letificat: ꝛ adiuuat naturā ad expellēdū sup̄fluitates ꝛc. Et fuit snīa Gal. i. iij. regiminis acutorū cōmento.x. dicētis. Cōuenienti⁹ ex vinis oibus ei q̇ hꝫ egritudinē acutā est vinum aquosum: ꝛ hoc vinū est cui⁹ color est albus ꝛ eius substātia est subtilis: ꝛ nō osten dit̄ in eo stipticitas: neqꝫ pōticitas neqꝫ asperitas: neqꝫ dulcedo: neqꝫ amaritudo: neqꝫ vētositas est ei: qđ est qꝛ hoc vinū solū inuenit̄ priuatū nocumētis q̄ ꝓueniunt ex potu aque ꝛ omni malitia. qđ reperi in multis locis italie ꝛ asie. hec ipse. Et in.ij. Terapētice.c.iij. dixit. Uinū qđ aquosum est visu ꝛ ꝟtute melius em̄ est ꝙ̄ aqua ꝑ bia digestioni auxilians ꝛ sudores ꝓuocās. Et in quarto de regimiue sanitatis. Uinū suꝑ omne aliud digerit semicrudos humores ꝛ sudores: ꝛ vrinā ꝓuocat: ꝛ somno cōfert. Et in libro de euchimia.c. vbi supra in q̇t. Uinū aquosum est bonū ad eductionē q̄ est ex pulmone virtutē roborās: ꝛ humores humectās ꝛ incidēs moderate: ꝛ febricitantib⁹ im periculosius dat̄ alijs vinis: et cū malicias aque ꝛ vini effugit: multotiēs capitis dolores sedat ꝓpter fientes in vētrē humores. Pertrāseo ꝙ vinū purū subtile nedū aquosum quartanarijs sit cōueniēs. testib⁹ Auicē. in.j. iiij. tract. iiij.c.xij. ꝛ Rasi in.x. Almāsoris. ꝛ Auerr. i. vij. colliget. Et igit̄ ꝙ̄tū febrientib⁹ sit vinum cōueniens ꝛ p̄cipue corpore purgato ꝛ febre iam declinante: qm̄ in principio nequaꝙ̄. Cōsiderata tamen consuetudine bibendi vinum. ꝛ hac nostra frigida regione viniqꝫ aquosi: superius etiā in acutis laudati multitudine: deberent hi nostri medici equiuoce patientibus nō acute vinum tale po

tius q̄ aquā coctā ut faciūt cōcedere: et tāto magis q̄ veteres prealle gati in calidis regionib⁹ existētes et vinū bibere nō assueti id poti⁹ q̄ aquam calidarum hominibus complexionum et acute laborantibus condonauerint. quare etc.

¶ Cap. ccxlij. ostēdit naturā et operationes vini albi planensis clari et subtilis in cōsistētia

Ut narrationem de vino subtili cōpleam⁹ de albo et planēsi vino sermonem faciam⁹: et naturā eius et virtutes ostēdam⁹: vt eo libēter vtentes: et ipm preceteris sanius existimātes: intelligāt quantū a via deuiēt veritatis: cū ipm nō solū bibāt. sed oib⁹ aliis tanq̄ melius preciosiusq̄ cōmendet. q̄ pfecto nō cognoscūt q̄ hmōi minime faciat ad sanitatē cōseruationē: cū parū admodū ab aqua differat: vt sensit Haliabas in. v. Theorice. c. xxx. cū ait. Uinū albū est aq̄ simile. qd minus reliquis oib⁹ calidū est et fuit Gal. sentētia in scdo aphorismoꝝ cū cōmento. xi. dicētis. vinum aquosum et subtile atq̄ albū naturaliter est aq̄ vicinū et illius virtuti vicinatur ad nutrimētū: vnde vrina puocatur: nec corp⁹ inde nutritur nisi paruissimū. Et in tertio regiminis acutoꝝ cōmento. viij. Uinū albū est minoris calefactionis oibus vinis. Quod etiam ipse voluit in tertio alimētoꝝ. c. antepenultimo di. Omnib⁹ vinis minime nutriūt q̄ alba q̄dē colore: subtilia autē: cōsistētia cōsimilia aliq̄liter entia aq̄s. Et ppterea dicebat princeps in tertia primi doctrina. ij. c. viij. Uinum album et subtile calefactis est melius: non eñ capitis efficit dolorē: sed fortassis humectabit: et dolorem capitis alleuiabit q̄ ex stomachi ardore puenit. Et in doct. iij. einsdē. c. iij. sic etiam inq̄t. Uinū albū et subtilie est pauci nutrimenti: et datur loco aque. Similiter Auerrois in parte secūda canticoꝝ cōmenti. xxxv. dixit. Uinum album est melius cui accidit ex potu vini dolor capitis necnō supcalefactio: est eñ propinquius ex ei⁹ nature aque. Et ideo princeps Anicen. in textu cōmenti. xxxvij. eiusdē concludit. Tempore estiuo sumendū est vinū albū et aquosum: eo q̄ sit subtilitati et simplicitati ppinquius etc. Huius quoq̄ snīe fuit Isaac in particularibus dietis cū scripsit. Palam ergo intelligimus vinū albū et nigrum esse minus ceteris calidū: sed album magis q̄ nigrū humiditati ptinet p sui subtilitate et aquositate sibi domināte: et grossitate atq̄ terrestreitate nigro dñantibus etc. Et post aliqua subiūxit. Nō inuenimus vinū subtile et aq̄sum: nisi albū et albedini vicinū: ppter hoc albū est subtili⁹ minusq̄ comixtionē suscipit: est et sensu facile cito digestiuū: et velociter venarū pforatiuū: et vrine puocatiuū. parū tñ nutrit ppter suam leuitatē: vñ cito in caput ascendit et facit ebrietatē cito dissoluendā. Nigrū vero ꝯriū facit. Et infra sic etiā inquit. Albo vino pertinet defectio odoris et saporis: nullā suffert cōmixtionē: et raro inuenire possumus: vt sit dulce vel ponticū etc. Et q̄ subtile est debile et insipidū et nullā sustinens commixtionē: minus ceteris calidū est faciliorisq̄ digestionis: et cito venas oēsq̄ corporis poros penetrat et velociter expellit: pinde minus est ceteris nutribile: et plus aliis infrigidat: et calorem et sitim extinguit: et vrinā prouocat. Ex quibus patet q̄ tale vinū sit magis febricitantibus: aut

valde supcalefactis utile q̃ sanis nutrimento indigentibus & nõ caliditatis extinctione. Et ideo concludere possumus q vinũ album planẽse & subtile ,pprius via medicine q̃ via nutrimenti vel roboris sit propinandũ: licet oppositũ sentiant aliqui delirantes. vt diximus quare &c.

¶ Cap. ccxliij. ostẽdit naturã & proprietates vini citrini & potentis: quibusq personis ipsuz conueniat.

Vulgares vinũ citrinum cõi quodã noie albũ appellant: vinũ ab altero nõ distinguẽtes: nisi in potẽtia. & de noibus parum curare vident. Nos autẽ proprius vinũ albũ esse dicimus qd superius descriptum est scz subtile pallidũ & nature aq̃ vicinũ: nullã aut modicissimã sustinẽs cõmixtione: qualia sunt vina planensia facta ex vuis albis apud nos patauos q̃ nullius sunt potẽtie: sed vt plurimũ sunt velũt aqua. Citrinũ vero dicimus vinũ lõge predicto potentius. qd in rei veritate citrinũ existit in calore odoriferuz atq potẽs sicuti est vinũ montaneũ ex vuarũ albarũ bene maturarũ expressione factũ cuius naturã & proprietates hoc in capitulo intẽdimus declarare: vt q̃ eo delectant intelligant q nõ ita ad sanitatis cõseruationẽ faciat sicut ad gule voracis voluptate. Dicã ergo de ipso inprimis cũ Haliabate in. v. theorice. c. xxx. sic scribẽte. Vinũ qd est croceũ: fortioris est caloris & robustioris acuminis: citiusq ad mẽbra transmittit: & rubeam parit cholerã et cephaleã. qd in sanis etiã est verũ & nõ in febricitãtibus solũ. De q̃bus locutus est Gal. in. j. regiminis acutorũ dicẽs. Vinũ citrinũ est malũ in eo quo indiget ille q̃ hz febrem qm̃ est calidũ vehementis caliditatis. Et Galie. etiã in. iij. eiusdem cõmẽto. ix. cũ dixit vinũ citrinũ vehemẽtius ledit caput & mentẽ: qm̃ est calidius nigro: & ,ppter hãc cãm fit addẽs in febribus: qd est qm̃ cõuenientiora in febribus sunt vina aquosa tm̃. A quo sumpsit Isaac in particularibus dietis cũ inq̃t. Citrinũ ergo & glaucũ vinũ: qr sunt ab extremitatibus. s. albo q̃ nigro: q̃stũ opz remota: ceteris sunt calidiora & leniora faciliusq caput ascendẽtia: & magis ipsa pcutientia. Implent eñ caput pungitiuo fumo: sacietateq cõmonẽt ad ebrietatẽ: sz tñ leuissime dissoluit: & talia vina subtilia dicunt ,ppter sue actionis velocitatẽ & fortitudinẽ sue penetrationis: sicut piper: cinamomũ: zinziber: & similia q̃ in suis actionibus sunt fortissima: nã subtiliãt humores eorũq feces mũdificãt &c. Et q vinũ citrinũ sit iã dictis sile ptz p Gal. in lib. iij. de simplici medicina distin. iiij. c. ij. dicentẽ. Vinũ cuius substãtia est minuta subtilis luminosa: cuius color ptinet citrinitati & rubedini clarũ: cuius odor est bonus: tolerat ea aqua q̃titatẽ multã. & in etate sua antiquũ & purum est: & tunc ipsum sanat corpora q̃ infrigidata sunt etiã pter naturã: & ab opio & hmõi: & cõfert vltimo iuuamento. Ex q̃bus apparet q cõplexio & virtus talis vini sit calida multum. & ideo de ipso dicere possumus cũ Isaac vbi supra sic scribẽte. Vinũ qd fortissimũ est: ceteris est calidius & fortioris actionis: citoq caput ascẽdit ac bullire ac feruere facit corporis humores: vnde fumus caput ascendẽs nocet cerebro mẽtẽq pcutit. Necesse est ergo vt caueãt illud q̃bus dñat cõplexio

calida: nisi multum fuerit commixtum quia si commixtum fuerit quantum oportet: et vt decet accipiatur: et secundum quod conuenit etatibus: temporibus: regionibus: et consuetudini est laudabile. quia grossos dissoluit humores: vias venarum de putredine mundificat: atque putredinem et sanguinem clarificat. Senibus autem et qui eorum etati vicinantur propter coadunationem superfluitatis in eorum corporibus fit huiusmodi optimum vinum: maxime si puritati fuerit vicinum: quia eorum calorem confortat: crudorumque abundantiam dissoluit humorum. proinde conuenit quibus collecti fuerint grossi et crudi humores etc. Hec ipse. Ex quibus manifestum redditur quod maluaticum: vinum grecum: et omne vinum montanum magne potentie et caliditatis quomodocumque dicatur calidas habentibus complexiones bibere non liceat: nisi forsitan gratia medicine: vt grossos dissoluat humores in stomacho existentes etc. Et propterea in principio cibi et precipue in hyeme eo possunt in modica vti quantitate: in estate vero minime: quoniam calido calidum non est addendum: vt vnusquisque satis intelligit. quare etc.

Cap. ccxliiij. ostendit naturam proprietates et iuuamenta vini rubei et nigri simul declarando nocumenta vinorum grossorum et turbidorum.

Compleamus vinorum consideratione ex parte substantie et coloris ipsorum acceptam dicentes prius de vino rubeo cum Haliabate in v. theorice. c. xxx. sic scribente. Vinum quod est rubeum et clarum: fortis est caloris et siccitatis: cito transiens ex stomacho: et in corpore sanguinem generat qui ad acumen declinat naturalem confortat calorem si conueniens de eo mensura porrigatur. Est quoque vinum subrubeum: quod etiam fortis est caloris et plurimi nutrimenti bonum generans sanguinem si in moderata sumatur quantitate. Et post pauca subiunxit. Est etiam aliud vinum: cuius color est niger: quod amplius nutrit eiusque calor est sub croceo: et in corpus transmissio tardior. Que videtur fuisse Gal. sententia in ij. aphorismorum commento. xj. dicentis. Grossum vero vinum et rubeum nutribilius est ceteris: implens cito corpora obnoxia inanitioni. Et in commento. xviij. eiusdem inquit. Vina grossa et rubea nutribiliora sunt quam aquosa: sed tamen minus quam vina nigra sunt nutrientia. Et in lib. iij. de alimentis capitulo antepenultimo similiter ait. Omnium vinorum que rubea sunt similiter et grossa ad generationem sanguinis idoneissima. In libro quoque de vinis dixit Vina rubea ad nutricationem sunt conuenientia: et maxime si dulcia: que quibus nutricatione indigent: conuenientia sunt si aliquod aliud non impediat Et ideo in libro de dissolutione continua talem de eis ordinem posuit cum scripsit. Et nutribilius est vinum rubeum: grossum dulce: et post hoc nigrum grossum dulce: et post hoc album grossum dulce. et post hoc grossum rubeum asperum: et postea nigrum grossum asperum: et post hoc vinum subtile etc. A quo Isaac accepit cum in particularibus dietis inquit. Vinum rufum quod est de vnis nigris. et aureum quod est de albis sunt calidiora quia calor eorum est in. iij. gradu: atque sunt ab vtrisque extremitatibus satis remota stantque in media mediocritate. Rubeum vero est in grossitie et grossitie et vicinum: idcirco nutribilius est omnibus exceptio nigro parum tamen prouocat vrinam. et tarde caput ascendit. et duram facit ebrietatem dissolutionem difficillimam etc. De nigro vero et grosso et turbido dicamus cum Auer. in iiij. metheororum commento. xlviij dicente. Omne vinum in quo est nigredo spissa et turbiditas vincit in eo terre=

streitas ꝛ aqueitas aut alterū eoꝝ. Et ppterea nō modo nō laudatur verū etiā plurimū detestatur ab oībus. Dixit enī de ipso Isaac in loco preallegato. Uinum terrestre et grossū oppositū est subtili ꝛ aquoso: vñ qꝛ grossum ē plꝰ ceteris grauat stomachū: durū ē ad digestionē faciendā: ꝛ difficile ad pforandas venas: vrinā nō puocat tarde qꝫ ad caput ascēdit ppter sui fumi grauitatem atqꝫ grossitiē. Idcirco nō facit ebrietatē: qꝺ tñ si fecerit nō cito dissoluetur. Silr Auicē. in prima tertij trac. qnto. c. x. inqt ꝺ ipso. Uinū feculētū ꝛ antiquū ꝛ nonnū etiā qꝺ nō est clarificatū gñat sanguinē vaporosum feculētuꝫ ꝛ tenebrosuꝫ. Et in. iij. tertij trac. qrto. ca. iiij. ait. Uinū grossum turbatū nocet visui: ꝛ ppterea est oīno fugiēdū. Uinū aūt nigrū grossuꝫ ꝛ non turbidū nō est vituperandū: immo ad nutricationē pmarie extollēdū De quo princeps in tertia primi doctrina scda. c. viij. dixit: Uinum grossum qꝺ est dulce est melius illi q̄ pinguis vult esse ꝛ fortis: ab oppilationibꝰ tñ eius sibi caueat: vetus aūt rubeū est meliꝰ oppilationē habēti frigidā ꝛc. Et in. xi. tertij trac. scdo. c. viij. Uinū nigrū grossū ē nutribilius ꝛ magis faciēs declinare humores ad cōtrariū eiꝰ quo fit resolutio. ꝛ reducēs spiritū essentia sua ꝛc. est tamē ex medicinis inflatiuis vinū grossum ꝛ dulce propter grossitiē: vt idē ait. i. xiij. tertij trac. v. c. j. Isaac quoqꝫ vbi supra sic de eo scripsit. Uinū nigrū grossius est ꝛ durius ad digerēdū: ꝛ difficile ad penetrandū viā venarū. ꝛ ad vrinā puocādū: grossumqꝫ dat nutrimētū: pinde tarde caput ascēdit ꝛ cū ascendit facit fortē ebrietateꝫ ad dissoluēdū tardū. Et post multa subiūxit. vino nigro ptinet grossities liquoris. grauitas odoris vnde difficile est ad digerendū: tarde ad caput ascēdit: multū nutrit: ꝛ venas de grosso sanguine implet: ad dissoluēdū tardū. vnde Gal. Uidi homines palestribꝰ Indis vtētes hoc vinū freqnēter ꝛ cōsuete bibere: vt ingrossarēt ꝛ fortitudinē acciperēt. qꝺ eos ingrossauit: ꝛ magnā vim eis tribuit ꝛ dedit eis nutrimētū carni vicinū porcine: proide bonū est si iuuenibꝰ añ cibū datū fuerit. Senioribꝰ vero ē incōueniēs ꝛ hoc añ cibū: ꝛ post cibum qꝛ ppter defectionē caloꝛ naturalis eoꝝ generat oppilationē ꝛ in renibꝰ lapides si illo assuescāt. ꝛ postea subdit Uinū nigrū solā habēs dulcedinē calidiꝰ ꝛ nutribiliꝰ ꝛ plꝰ ceteris vētrē humectat: ꝛ vrinā nō puocat: vētositatē ꝛ inflationē creat: et ex eo nō sit adeo nocumētū capiti ꝛ neruis ppter sue fumositatꝫ grossitiē ꝛ grauitatē: vnde tardiꝰ ad caput ascēdit: ꝛ ppter hoc ab eo tardissime inebriaẜ ꝛc. vnde Gal. Uinū inqt nigredini ptinēs nō hꝫ tātū caloris quātū glaucū ꝛ citrinū: neqꝫ tātā facit ebrietatē. Uinū vero qꝺ dulce est ꝛ pōticum grossius duriusqꝫ digestiōi existit: ꝛ magis vētositatē ꝛ inflationē generat: lapidē etiā in renibꝰ et oppilationē in splene ꝛ epate magis q̄ ceteris ꝛ vomitū puocat: ꝛ dolorē i capite ꝛ neruis facit. ꝛ post aliq̄ iterū ait. Uinū nigrū dulcē hñs saporē cōuertiẜ i sanguinē. sꝫ tñ sāguis quē generat turbidꝰ est ꝛ grossus melācholico ptinēs hūori. ꝛ ppterea ꝯcldere possumꝰ cū Gal. i. iiij. ꝺ regimine sanitatꝫ dicēte fugiēda sūt grossa ꝛ nigra vina vt cachochimia ꝛ tarde icedētia ꝛ i quito eiusdē vinū sui grū grossū nō ē vtile senibꝰ neqꝫ añ cibū neqꝫ multo magꝭ alio tpe: qꝛ nullū grossū vtile ē senibꝰ: q̄m oppilā-

tur ex eis epar renes ꝛ splen. Et in tertio alimẽtorũ.c.superius adducto. Grossa vina sunt magis nutritiua subtilibꝰ vt natura ipsoꝝ insinuat ꝛ experiẽtia testatur. Et ifra. Grossa vina digerũtur q̄dẽ tardiꝰ ꝛ distribuũt. Et postea. Amplius nutrimentũ dãt corpori: ꝛ sicut ad nutrire sunt meliora subtilioribus sic advrinationẽ deteriora:ꝛ in lib. de euchimia.c.viij.sic ipse cõclusit. Fugere oportet a grossis simul ꝛ fetidis vinis ꝛ indelectabilibꝰ ꝛ austeris. Que aũt delectabilia fuerit grossa ꝛ nigra ꝛ non turbida:non ita fugiẽda sunt:nisi a senibus ꝛ a timẽtibꝰ oppilatiões:vt dictũ est.

¶Cap.ccxlv.ostendit naturã ꝛ ꝓprietates vini dulcis simul cũ nocumentis eius ꝛ iuuamẽtis.

Quantũ est ex pte substãtie ꝛ coloris de vino superius determinatũ est. Nũc aũt de ipo q̄tũ est ex pte sapoꝝ dicẽdũ est. ꝛ prio de dulci:quo maior ps hominũ delectatur q̄ sensualẽ gustꝰ appetitũ insequũtur nõ tamẽ intelligentes ꝙ licet res dulces hũanis corporibꝰ cõueniẽtissime ex se ꝛ ꝓportionatissime sintvt i.c.xlix.libri huiꝰ declarauimꝰ: ꝑ accidẽs tamẽ nociuissime existãt ꝛ ꝑmaxime vinũ dulce. Qḋ nõ tantũ ratione dulcedinis:sed ratione dulcis ꝛ grossi liquoris simul. quẽadmodũ innuit Gal. in tertio regiminis acutoꝝ cõmẽto scḋo cũ inq̄t. Dico ergo ꝙ cũ omne vinum dulce calefaciat:ꝛ sit grossũ in substãtia sua: oportet vt virtutes particulares q̄ apparent ab eo q̄ñ bibit nõ sint nisi ab istis duabꝰ qualitatibꝰ.s.dulcedine et grossitie:qḋ est q꞉ colori in se nõ est virtꝰ in nocumẽto aut iuuamẽto: ergo quãtitas grossitudinis vini huiꝰ est illa ꝛ tarditas penetrationis eiꝰ. Oportet ergo vt nõ solũ nõ aperiat oppilationes alicuiꝰ membrorũ:sed faciat i eis oppilatiões. Et ꝓpter hãc causaꝫ fit nocumẽtũ eius epati q̄ñ in ipo est infirmitas nocumentũ magnũ: ꝛ ꝓprie cũ in eo est apostema aut duricies:ꝛ nocet etiã huic mẽbro nocumẽto non pauca quãdo oppilationes q̄ sunt in eo accidũt ab hũoribꝰ grossis. ꝛ subdit. Deinde mẽbrũ scḋꝫ cui aduenit nocumẽtũ post epar de vino dulci est splẽ. Qḋ etiã voluit ipe in li. de vinis cũ ait. Dulce vinũ neqꝫ subtile certitudinaliter neqꝫ lucidũ inuenies. ꝛ ꝓpterea si dulce est ꝛ grossũ est cõsistẽtia ꝛ tardi trãsitus:vnde nõ solũ obstruit aliquaꝫ obstructarũ particularũ: sed etiaꝫ alliciet obstructionẽ:ꝛ ꝓpterea nocinum fit epati patienti ꝛ maxime phlegmatizanti ꝛ nõ solum epar: sed etiã splẽ nocetur a dulcibꝰ vinis:nõ tamẽ pulmo quãdo grossuꝫ aggregauit humoreꝫ. Cuiꝰ interpres Auicẽ. sentẽtiã magistri secutus inq̄t in.x.tertij tractatu prio.c. vj. Uinũ dulce vehementer aperit oppilationẽ pulmonis:sicut ipsuꝫ vehemẽter generat oppilationem epatis. Et in tractatu quito eiusdẽ c.j. dixit. Uinũ dulce est meliꝰ vinũ habentibꝰ in pectore egritudinẽ ꝛ proprie illud qḋ est albũ. nam illud est magis adiuuans ad expuẽdũ:verũ non oportet vt bibatur in pleuresi:ꝛ i periplemonia nisi post maturationẽ: neqꝫ sumat in potu ab illo cuiꝰ epar aut splẽ est infirmũ:ꝛ in.xiiij.tertij.c.xix.sic ait. Uinũ dulce facit accidere i epate oppilationẽ:ꝛ ipꝫ abstergit illã q̄ est i pectore: ꝛ causa i illo est ꝙ vinuꝫ dulce attrahit ad epar nõ gradati ꝓpterea ꝙ epar diligit ipꝫ ex hoc ꝙ dulce: ꝛ ꝓpter suã penetrationẽ ex

hoc ꝙ est

hoc q est potus. In pulmone vero nō sic: qm̄ superuenit ei vinū dulce cū iā colatū est. Isaac vero de eo in particularibus dietis sic scripsit. Uinū dulce calidum est in scdo gradu. ꝛ siccuꝫ in primo: aliquātulum tn̄ humiditati pertinet ppterea est grossum. ꝛ illaubile in sua actione: nisi qꝛ ventrē soluit: qꝛ in omni re dulci vis laxatiua ꝛ colatiua inuenit: qd vinum si aliquid inuenerit in corpore qd ipsius ꝫtium sit actioni ꝛ cohibet ad exeundū calefacit ꝛ bullit ascenditqꝫ ad superiorē partem stomachi ꝛ conuertit in chol ericos humores: sitimqꝫ generat et ventositatē in superiori parte ꝛ lateri nociuam: oppilationē in epate ꝛ splene generat: lapidē in renib⁹ creat maxime si inuenerit hec mēbra talibus passionibus pparata: aut digestiuaꝫ virtutem debilē. ppter hoc caueat illud qbus grossa ꝛ humida donat dietaꝛ: qꝛ si assuescerint eo pfecto hydropicam incidēt passionē ꝛc. Et postea dixit autoritate Gal. q oppilat epar: qꝛ peruenit ad ipsuꝫ per largas vias pulmonē aūt minime qꝛ p angustas. Illud tn̄ caueāt. qbus generatur sitis eorum em̄ calorē augmentat ꝛ humiditatem saliue desiccat ꝛ ingrossat: fitqꝫ quasi creata ꝛ annectit canalibus pulmonis: ꝛ qꝛ ēt cōuertitur ad cholerā: cauendū est dicente Ga. in. iij. regiminis acutorū cōmēto. iij. Post mel vinum dulce inter ceteras res dulces est facili⁹ i cholerā ꝯuertibile. Et li. de vinis. Dulce vinū in acutis egritudinibus ad expuitionē est vtile: inqꝫtuꝫ aūt deficiunt a vehementi caliditate vina dulcia intm̄ minus capitis grauedinem faciūt ꝛ nocumentū prudentie. Non aūt sunt idonea cholericis: materia em̄ sunt oīa dulcia rōne cholere: neqꝫ febrientib⁹ conferūt eo qd sunt grossa. Bona tn̄ sunt dulcia vina ad nutriendum si sana fuerint: epar: splen. renes: ꝛ hmōi mēbra: vt idē refert in. c. viij. Hec igitur sunt iuuamenta ꝛ nocumenta vini dulcis. a cui⁹ potu tutius esse credimus abstinendū. Et si gustui delectabilissimū sit iuxta illud Solonis philosophi dicētis. Cōsule q̄ suauissima: sed que optima animū ac rōnem ducē sequere. quare ꝛc.

¶ Cap. ccxlvi. ostendit naturaꝫ et operationes vini acerrimi austeri stiptici ꝛ pontici ꝛ similium.

In vno. c. de his oībus breuitatis gratia determinabimus ꝛ ēt qꝛ vnā sapiunt ꝛ eandē naturā lꝫ fm plus ꝛ minus de illa participēt. Dicam⁹ ergo cū Gal. in tertio regiminis acutorum ꝯmento. v. sic scribente. vinum stipticū est pauce caliditatis qn̄ ꝯparatur alijs vinis ꝛ ppter hoc fit q potus eius confert diarie: verūtn̄ nō prouocat vrinā: ꝛ tale est ꝯueniens calidas habentibus complexiōes ꝛ epar inflammatū vt placuit Auic. in. iij. primi doc. ij. c. viij. dicenti. Quib⁹ vinum calefacit ꝛ inflāmat epar: vtātur tali quale est succus vue acerbe: hmōi autem est vinū acrestiuuꝫ: iō conuenit. Similr stomacho ꝯpetit inflāmato ꝛ exiccato: qꝛ sitim remouet ipmqꝫ refrigerat ꝛc. dicente eodē. in. xiij. tertij trac. primo. c. xxiij. vinū subtile declinans ad stipticitatē paꝝ tolerans cō mixtionem ppter aquositatē suā facit penetrare cibū: ꝛ viuificat virtuteꝫ ꝛ excusat a potu aque frigide facientis tristari ꝛ irasci suo frigore Isaac vero de ipso in particularibus dietis inqt. Ponticum vinum ꝛ acerbum durius est ꝛ grauius: tardiusqꝫ digerit: venasqꝫ difficilius dulci perforat quia dulce calidius est ꝛ acceptabiliorē saporem hꝫ. Ponticum cutē videtur esse terrestre aut paꝝ habens saporem vn̄ difficile est ad perforandū venas et

neqꝫ vrinã neqꝫ egestionẽ aut sudorẽ prouocat: nõ ergo bonũ sanguinẽ generat: ventrẽ tamen ⁊ intestina cõfortat: stringit ergo egestionẽ de stomacho defectiõe maxime si solutio cã caloris fiat: cuius signa sunt rasura intestinorũ ⁊c. vnde Diascorides. vinũ inquit acerbũ diureticũ est: sed nescim⁹ qua intentione hoc dixerit ⁊c.

¶ De pontico etiã dicamus cũ eodẽ vbi supra sic scribẽte. Si vinum fuerit ponticũ: necesse est vt sit grossum impossibile est equidẽ vt vini pontici liquor sit subtilis: imo vinũ taliter existens illaudabile dat nutrimẽtũ durũ ad digerendũ: vrinã nõ prouocat: vẽtrẽ constipat: tarde ad caput ascẽdit: stomachũ ⁊ cerebrũ cõfortat: ⁊ ꝓdest malas habẽtib⁹ aquas figurã corporis disturbãtes: eos etiã iuuat qui frigidissimã potauerunt aquam vel niuem: qꝛ si corruptibilis aqua bibatur in malos conuertitur humores ⁊c.

¶ De vino aũt austero dicam⁹ postremo cũ Gal. in li. de euchimia. ⁊ cachochimia. c. viij. sic cõsulẽte. Fugere autem opꝫ a grossis simul ⁊ fetidis vinis ⁊ ab indelectabilib⁹ ⁊ austeris. Et infra: vinum austerum non similiter euchimũ: sed robur imprimit debili stomacho ⁊ ventri. ⁊ maxime secundũ discrasiam calidã patientib⁹. Et in lib. de vinis sic quoqꝫ de eo scripsit. Austerum vinũ neqꝫ ipsum est diureticũ: sed sicut grossum tardat circa hypocũdriũ ⁊c. Et postea dixit. Austeris vinis gratia roborandi stomachũ vtimur: album aũt ⁊ austerũ est inutile: quia infrigidat sensibiliter. Ex quib⁹ patet ꝙ talia vina non faciãt ad sanitatis conseruationẽ: sed potius quandoqꝫ ad medelam vt visum est quare pretermittantur.

¶ Cap. ccxlvij. ostẽdit naturã laudes virtutes ⁊ iuuamẽta vini odoriferi. ⁊ simul nocumẽta oppositi.

Onsiderauim⁹ in superiorib⁹ vinũ ex pte substãtie ⁊ coloris ⁊ saporis: nũc aũt de ipo ꝗtũ est ex parte odoris nõ inutilis fiat a nobis cõsideratio: qm̃ vt medici sentiũt sapiẽtes: vna potiorũ reqsitarũ in vino cõditionũ est odor: dicẽte Aui. i. iij. p. d. ij. c. vij. Sanitatis cõseruator dꝫ vinũ bonũ odorẽ bonũ habẽs bibere. ⁊ i. c. viij. eiusdẽ. ꝗto magis odor vini fuerit bon⁹: ⁊ ipm fuerit meli⁹ ⁊ saporis melioris erit magis ꝯferẽs. ⁊. xiij. iij. tra. j. c. xx. sic etiã ait de eo. vinũ odoriferũ velocis est penetrationis: ⁊ pluribus epatib⁹ conueniẽs in quib⁹ nõ est caliditas vehemẽs. Similiter Isaac in particularib⁹ dietis ipm plurimuꝫ cõmendauit cũ dixit. vinũ odoriferuꝫ suũ liquorẽ significat esse subtilẽ tẽperatum: ⁊ ex omni sorditie mũdificatũ penitusqꝫ digestũ: vnde clarũ sanguinem generat ⁊ laudabilẽ ⁊ mũdũ: cordis ergo est cõfortatiuũ: animãqꝫ letificat: ⁊ angustiã expellit: qm̃ mũdificat sanguinẽ a sorditie in corpore existente: qua expulsa sanguinis fumus grossus turbid⁹ ⁊ obscurus solit⁹ naturalis caloris lumẽ offuscare: expellitur: vnde fit cã letitie: ꝑpter hoc ergo hmõi vinũ cibus etatibus ⁊ cõplexionibus cõueniẽs est si accipiatᷓ vt opꝫ ⁊ qd̃ a natura sustinetᷓ. vnde Hippo. Vinũ inqt odoriferũ subtilius leuius digestibilius ceteris est ac nutribili⁹: qꝛ significat naturã suã cõpleuisse actionẽ: ⁊ omne cõtrariũ ab eo esse ablatũ: proinde vrinã prouocat citoqꝫ ad caput ascẽdit: ⁊ facillime ab eo inebriatᷓ: sed tñ cito ab ea liberatᷓ. Vinum vero qd̃ nulli⁹ est odoris: innuit sue fumositatis grossitiẽ: grauitatẽ: ⁊ indigestibilitatẽ: idcirco illaudabilis est nutrimenti: propter hoc nec mũdificat: nec sanguinẽ clarificat: neqꝫ cõfortat cor: nec creat letitiã: grossos etiã augmen

tat humores: et fumũ turbidũ generat et obscurũ: quare fit cã tristicie: sed tñ ꝓpter suã grauitatẽ et grossitatẽ nõ cito in caput ascẽdit vt ebrietatẽ generet: qđ si fecerit dure tardeqꝫ dissoluitur. Et subdit. Uinũ iter subtile et grossum est mediocre: cuiꝰ odoris mediocris sit actio et passio eius scđm ꝙ est ꝓpiquũ vel remotũ ab eoꝝ extremitatibꝰ. Si em̃ remotũ fuerit a bonitate: malũ erit. Si vero a malignitate bonũ erit: qđ si steterit in medio eoꝝ erit mediocre. Uinũ vero qđ grauẽ et horribilẽ hꝫ odorem: est pessimũ scđꝫ sui odoris horribilitatẽ et grauitatẽ nocet cerebro: et grauat et ꝑcutit mentẽ pelliculisqꝫ cerebri infert lesionẽ: et pessimũ generat sanguinẽ maxime si est põticũ. vnde Gal. Oportet inquit caueri a vino horribilẽ naturã et grauitatẽ habente maxime si põticũ sit: qꝛ durũ est digestioni: et digestũ etiã generat sanguinẽ malũ. Gal. aũt in lib. de euchimia et cachochimia. ca. viij. sic dicit. vt in nr̃a habemus trãslatione. Meliora ad euchimiã sunt odorifera: sꝫ caput percutiũt. Meliora vero ad vrinationẽ sunt q̃ subtilia: caput vero minime tangũt. Fugere aũt oportet a grossis simul et fetidis et indelectabilibꝰ et austeris. Et in libro de vinis cõcludit: et nos cum eo presens capitulum dicentes. Melius vinum ad euchimiam est quod est odoriferum: et in ceteris laudabile magis. Hoc igitur pro nostre sanitatis conseruatione debemus eligere: sicut oppositum ob eius nocumenta que dicta sunt pretermittere: quare etc.

¶ Capitulum. ccxlviij. ostendit naturam et operationes vini noui quod mustum dicitur: et ipsius nocumenta cum purificatum bullitũ et sufficienter clarum non fuerit.

Cum vinuꝫ ex parte etatis nõ minꝰ recipiat diuersitatẽ q̃ꝫ ex parte suprascriptorũ: rõnabile mihi vr̃ de ipso vt sic cõsideratur aliqua non inutilia consequẽter perscrutari. Et qꝛ istud duobꝰ modis principaliter cõtingit: cum aliquod nouũ sit et aliqđ vetus. Ideo de primo scꝫ de vino nouo qđ mustũ appellatur: primitus dicemꝰ cũ Aui. in. j. iij. trac. v. c. x. sic scribẽte. Uinũ feculẽtum et antiquũ et nouũ etiã qđ nõ est clarificatũ generat sanguinẽ vaporosum feculentũ et tenebrosum. Si tamẽ clarificatũ esset secus cõtingeret: dicẽte eodẽ in. xj. iij. tract. ij. c. viij. In vino qđ recẽs est: fortis existit virtꝰ ad aggregandũ spiritũ et cõfortandũ ipm: et propterea vinũ nouũ cõmouet coitũ: vt idẽ inq̃t. in. xx. iij. trac. j. c. xviij. et in. ca. xxxvij. eiusdẽ ait. Illud cui inest proprietas generãdi sperma est vinũ nouũ etc. Cũ tñ putrificatũ non fuerit quale est id de quo hoc i loco pricipaliter intẽdimus ad plura ꝑducit nocumẽta cũ dicat Priceps ipse in. xiiij. iij. trac. iiij. c. j. Scias ꝙ potꝰ plurimi vini passi recẽtis facit cadere in solutionẽ vẽtris epaticã: cuiꝰ quidẽ rõ est: qꝛ vt Isaac refert in ꝑticularibꝰ dietis. Uino recẽti inest calor in primo gradu: vñ ꝑtinet frigiditati et humiditati: idcirco ceteris ẽ nutribiliꝰ: malos gñat hũores et iordiata somnia et vẽtositatẽ stomachi et intestinorũ. vñ Gal. Uinũ qđcũqꝫ recẽs fuerit: nõ hꝫ vim ducẽdi cibũ per corpꝰ: neqꝫ vrinã ꝓuocãdi: ideo opꝫ frigidas et hũidas habẽtes naturas illud cauere: vẽtositatẽ em̃ et inflationẽ fastidiũqꝫ generat. ideoqꝫ si necessitas fuerit vinum eligatur clarissimum: aquosum: subtile diu a torculari exp̃ssum. et post aliqua subiũrit. Uinũ similiter qđ vicine a tortulari expre-

rit:qꝛ adhuc est indigestum ꝛ a bullitione non quieuit :neqꝫ terrestria ad suum locū descenderunt naturalem: neqꝫ etiā aereum ad suū locū saliuit: scilicet ad superiora:neqꝫ liquor eius clarissimus:mediocriter aūt stās mūdificatur ꝛ lucidissimus apparet. Deinde subdit. Recens vinū pro sue humiditatis abundantia ꝛ caloris paruitate:ꝓpter ebullitionē suiqꝫ turbiditatem malos generat humores terribilia somnia inducit ventositatē ꝛ inflationē stomacho nociuā ꝛ oppilationem in vrinalibus creat vijs. Vñ Gal. Decet inquit vini diuersitates intelligere qꝛ recens qđ vicinū est torculari calidū est in primo gradu. Uetus vero septem annos transiens in tertio calidum existit. Mediocre aūt quod est a duob⁹ annis vsqꝫ ad quatuor calidū est in secūdo. Quāto em̄ vinum hꝫ caloris paucitatē:tanto humidius approbat. Et q̄to calidius tāto siccius ꝛc. Quātū quoqꝫ vinū nouiter factum vituperat a Gal. patet per ea que ipse scripsit in li. de euchimia ꝛ cachochimia. c. viij. cum ait. Uētris dulcis vina ꝛ grossa sunt lenitiua:vt nullus ignorat sicut est mustū qđ est inflatiuum ꝛ indigestibile ꝛ pachichimum. ꝛ vnā solā bonitatē hꝫ subducere ventrē. Et si de hoc infortunetur nociuissimum fit. Et post aliqua subdit. Fugere oportet ab antiquoꝝ vinorum potu sicut a valde iuuenū fortibitiōe. Jlla em̄ superflue calefaciunt. Jsta ꝟo oīno nō calefaciūt. Maxime aūt a grossis natura vinis abstinere cōgruit q̄diu fuerint in iuuenescētia tanto em̄ deficiūt cōferre digestionibus ciboꝝ: ꝙ ꝛ ipsa vix digerunt ꝛc. Ex quibus apparet ꝙ nisi mustū bñ purgatum sit ꝛ clarissimum sufficienterqꝫ bullitū:multoꝝ nocumentorum pōt esse ꝓductū:ꝛ ꝓpterea non est bibendum:ꝛ maxime si dulce fuerit propter maiorē que exinde sequeret oppillationem:lꝫ q̄plures hoc minime credāt bestiales:qui postq̄ illo se ad libitum repleuerint:paucos post admodum dies egrotāt multiqꝫ moriūtur:ꝛ bene profecto iacent extincti ne suis cū voluptatibus malū ꝓximis p̄bentes exemplum:illos corrumpant. quare ꝛc.

¶ Cap. ccxlix. ostendit naturā ꝛ ꝓprietates vini veteris declarando iuuamenta ꝛ operationes eius quibusqꝫ ꝛ qñ cōueniens sit ratione medicine.

Quia posset quispiā opinari:imo credere ꝙ vinū antiquū sanis humorib⁹ esset vtile sicuti vinū nouū est ab eis fugiendū: vt dixim⁹ qui nō parum ꝑfecto deciperet. Jdeo mihi vr̄ inpresentiarum dicendum esse de ipso ꝛ operationibus ei⁹ magis ad medicinā q̄ ad cibū facientib⁹ ne q̄s eo vtens pro meliori forsitan egrotet: qm̄ vt dixit Princeps in. iij. primi doc. ij. c. viij. Uinū vetus est quasi medicina ꝛ pauci existit nutrimenti: sicuti nouū vinum impedit epar:ꝛ ad epaticā perducit dissinteriam ꝓpter inflāmationē suā ꝛc. ꝛ in. ij. tertij. c. iiij. Uinum antiquū parū valde cōfert egritudinibus neruorum omnib⁹ sicuti plurimum ex eo sumptū est res nocibilior neruis. Cuius quidē rō ab eo assignat in. xij. tertij. trac. ij. c. ix. cū ait. Uinū vetus odoriferum est ꝯfortatiuū virtutis expulsiue:ꝛ resolutiuum materie male. Et in. xx. tertij. trac. j. c. xviij. inq̄t. Uinum antiquū subtiliat vaporem ꝛ resoluit eum:ꝛ nocet coitui ꝓpter illud ꝛc. Et hoc iō:qꝛ calefacit plurimū ꝛ desiccat intm̄ ꝙ si multum bibat occidit:teste eodē Principe in. xiij. tertij. tract. ij. c.

xx.dicente. Multotiēs moritur homo
ex potu vini veteris inflāmatus ⁊ con
turbatus: ⁊ sitiēs. ⁊ Ga.in.ij.interio⁊.
Seruus grāmatici bibēs vinū vetus
inuigil deinceps factus a febre ac de=
sipiētia captus expirauit. Et ratio qui
dē huius est: q̄ vt Isaac inq̄t in parti
cularib⁹ dietis. Uetus vinū quod trā=
sit vsq̄ ad septē annos vel plus: cali=
dū est ⁊ siccū in tertio gradu: ⁊ habet
quiddā amaritudinis: ⁊ hm̄oi vinum
parū nutrit: citoq̄ caput ascēdit: ⁊ mē
tē percutit propter sue pūctionis acu=
men: maxime si multū ex eo bibatur:
⁊ parū aque ibi misceatur: ꝑpter hoc
caueāt illud neruos debiles habētes:
⁊ q̄ sensus acutos habuerint: magnū
nāq̄ eis prestat nocumentū: nisi tan=
tam in suis corporib⁹ habeant humi=
ditatē que bene resistat vini acumini.
vnde Gal. Multū inq̄t vinū vetus cō=
ueniens est his in quorū vasis multi=
tudo humorū crudorū est accumula=
ta. Et postea subiunxit. Uetustissimū
vero vinū quod propriū perdit sapo=
rem: ⁊ amaritudinē habet spernatur.
Unde debemus intelligere q̄ vinum
vetustissimū augmētat calorē vltra tē
peramentū: nocetq̄ pelliculis cerebri
⁊ mentē percutit: ⁊ nōnunq̄ extinguit
naturalē calorē cū acumine suiq̄ sicci
tate. Et q̄ vina magis vetera calidio
ra sunt: p̄z ex serie haliabatis in.v.
theorice sic scribētis. Et quāto ampli⁹
vinū vetustū fuerit: maioris erit calo=
ris. Que fuit sn̄ia Gali.in.iiij.de sim=
plici medicina dist.iij.c.j.circa finem
dicētis. Omnia vina quāto plus anti=
quātur calidiora sunt: ⁊ accidit vinis
stipticis quādo antiquātur: vt acqui=
rāt dulcedinē ⁊ acuitatē ⁊ acredinē. et
recedat ab eis qđ est in eis de stiptici
tate. Unde cōcludere possum⁹ cū Ga.
in lib.de euchimia ⁊ cacochimia.c.
viij.dicēte. Fugere op̄z ab antiquorū
vinorū potu: sicut ⁊ a valde iuuenū.
q̄m superflue calefaciūt: ⁊ hoc intelli=
gendū est via nutrimēti: q̄m loco me
dicine q̄nq̄ ⁊ in quibusdā cōuenientissi
ma sunt: vt dictū est supra: ⁊ precipue
his qui frigidi sunt ⁊ humidi supflue:
dicente Gal.in lib.de vinis. Frigidis
⁊ aceruatis in venis humorib⁹ q̄ cali=
da ⁊ antiqua vina sunt cōueniunt. Ex
his igitur ⁊ ex oībus precedentib⁹ ca=
pitulis de vino pertractātib⁹: apparet
q̄ vinū inter oīa bonū ⁊ laudabile ad
sanitatē dici mereaꝛ: ⁊ est illud de quo
scripsit Gal. in.iij.microtechni textu
cōmēti.ccv.dicēs. Potus quidē aptus
vinū est etate mediū: forma vero pu=
rum lucidū: in colore vero albū: aut
subrubeū: odore vero suaue: in gustu
vero nec aquosum oīno: nec aliquā ve
hementē qualitatē ostēdens: nec sti=
pticā nec amarā: neq̄ dulcē. Tale igi
tur vnusquisq̄ potēs sibi vinū eligat
si temperate vel quasi fuerit cōplexio
nis. Si vero distēperate valde qđ me
dico electo videbiꝛ bibat. Si vero nō
adeo potens fuerit: vt hec omnia ha=
bere possit: ⁊ vinū sibi eligere omnem
laudabilem habens conditionē: illud
saltem quod plures de dictis habue=
rit assumat: quare ⁊c.

¶ Cap.ccl. ostēdit q̄d sit aqua: ⁊ q̄
sit eius cōplexio: quomodoq̄ non
nutriat: neq̄ nutrire possit.

CUm q̄plures hoīz a na
tiuitate: ⁊ multi etiā ex
tpe vinū bibere nō pos
sint. sed tātū loco eius
aquā: iure merito pos=
sent de nobis ꝯqueri si
in hoc nr̄o tractatu eligibilioris aque
cōditiones nō ostēderem⁹ sicut de vi=
no in superiorib⁹ fecimus. Et ꝑpterea
de ipsa aqua ⁊ de spēbus eius quib⁹
ipsi vtunꝛ ꝯn̄r dicēdū est: vt eā q̄ facit
ad sanitatis cōseruationē: ab egritu=
dinali distinguere valeāt. sed q̄ dixit
Ga.in.j.de igenio sanitatis. Qui vult

aliquid inuestigare oportet vt nomē eius diffiniat. Ideo primitꝰ describamus quid aqua sit dicentes cū Auicē. in.j.primi. Aqua est corpus simplex: cuiꝰ naturalis locus vt sit circūdans terrā: & circundata ab aere: cuius natura frigida est & humida &c. Aristo. autem in libello de sensu et sensato voluit ꝙ aqua sit subtilissimum omniū humorū: quibꝰ in locis auctores sic aquā purā qđ est vnū de quatuor elementis descripserūt. de aqua Auerrois in cōmēto.cxv.ij.libri de anima. dixit. Aqua pura nō calefit sicuti neqꝫ aer puriꝰ infrigidatᷣ. Et nos hāc aquā nō habemus. sed aliā nō ita simplicē que alteratur & corrūpitur vnū quodqꝫ aūt simplicium nudorū nō putrefit sꝫ ad aliud cōuertitᷣ simplex: vt dixit Auicē. in.ij.primi doc.ij.c.ix. Qualēcūqꝫ tñ habeamus aquā elementū esse dicimur cū potius mixtū & elementatū dici mereatur. Cuius cōplexio etiā frigida est & humida. vt nobis innuit Isaac in particularibus dietis cū ait. Physici cōcordati sunt: maxime hippocrates & Gal. ꝙ aqua sit ꝯposita ex duabus qualitatibꝰ simplicibꝰ. s. frigiditate & hūiditate: proinde nullū dat nutrimentū corporibus humanis &c. quia eis nō assimilatur cū simplex sit respectu saltē nostrorū corporum que cōpositiora valde sunt ipsa Simplex aūt cōpositio dissimile est Et ꝓpterea aqua nutrire nō potest: qm̄ nutrimentum nihil aliud est ꝙ̄ cibi assimilatio in corporibus edentiū potestate quidem eis simile. Aqua aūt nō nutribilis est: cū nec ꝑ̄tāte neqꝫ accidentaliter sit similis calori: nec siccitati nostri corporis &c. Ratione igitur simplicitatis & suarū qualitatū non pōt nutrire. Et ꝙ in cōplexione sua aqua sit frigida & humida nō est dubitanduꝫ cū nō solū Isaac: sed etiā Gal. sic ipsa esse affirmauerit dicens in libro.j. de simplici medicina. Aqua que vere est aqua ꝓpria cui non admiscetur alia substantia est in virtute sua frigida necessario: & in dist.ij.eiusdē.c.j. Aqua in natura sua ē frigida & humida: tñ si proieceris in ea sulfur aut alumen facies eā calidā. Et in dist.ij.c.vj. ait. Aqua cū hoc ꝙ infrigidat est magis humida ꝙ̄ omnis res: cū non sit aliquid humidiꝰ ea preter aerē.s. Et sic habemus que sit eius natura & cōplexio: & quō non nutrit neqꝫ ad id essentialē aliquā potentiā habeat. Quod dicimus ꝓpterea ꝙ per accidens iuuat ad nutritionē subtiliādo cibū & faciendo ipsum penetrare. & qđ ita sit apparet ꝑ Gal. i tertio regiminis acutorū cōmento.xix. dicentē. Aqua non est nisi cōpositor cibi & nō cibꝰ: quod nō tantū hippocrates: sed etiā reliq̄ medici dixerunt. & in libello quē de bonitate aque cōstruxit inquid. Nō nutrit aqua: sed solū est vehiculū cibi vt hippocrati & Chrisippo & erasistrato videtur. Et propterea dicebat Princeps in secunda primi.c. superius allegato. Aqua vnū existit elementorū que sola inter omnia elementa habet propriū: vt in eo ꝙ comedere & bibere ingrediatur nō ideo vt nutriat: sed qꝛ nutrimentū penetrare facit & eiꝰ rectificet substantiā. Nos aūt dicimꝰ ꝙ aqua non nutriat nisi quia nutriens in potētia est sanguis: & in alia potentia longiori est pars mēbri hominis. Corpus vero simplex nō cōuertitur nisi ad formā sanguineā recipiendā neqꝫ formā membri humani nisi cōponatᷣ. Apparet ergo ex his que nos in rubrica presentis capituli promiseramus ad quas vero operationes vtilis sit: & ad quē finē bibenda ab hominibus & a brutis in sequentibus magis patefiet. quare &c.

¶ Cap.cclj. ostēdit q̄ iuuamēta & vtilitates ꝓueniāt in corpꝰ ex laudabili aqua bibita.

Quia in supiori capitulo di
ctū est q̄ aqua simplex sit
ꝛ frigida ꝛ humida nō nu
triens: potuissent aliq̄ du
bitare ꝛ nobis obijcere: vt
Isaac refert in particularib⁹ dietis:
hoc modo. Si aqua est sicut dixisti: q̄
necessitas fuerat vt aqua daretur na
ture humane: cū nos videamus ani-
malia nullo modo posse regi nisi ra-
rissime absq̄ aqua. Quibus sic obij-
cientib⁹ respondendū est. Aque neces
sitas duob⁹ modis fit. Uno quia por
tat cibū per totū corpus cū sui subtili
tate ꝛ liquore: dissoluit autem ꝛ atte-
nuat cibū vt possit venas penetrare ꝛ
ceteras vias corporis. Alio modo q̄
cū frigiditate ꝛ humectatione refrige
rat ꝛ extinguit caloris extranei ꝛ na-
turalis acumen: ꝛ sitim ab eo genera-
tā mitigat propter cōtrarietatatē quā
vtraq̄ habent: ꝛ dissoluit fumū circa
cor accumulatū: quoniā cōfortat na-
turā in actione sua. Sȝ tamē si inue-
nerit fortē caloris quantitatē ad eovt
nequeat ei repugnare mutat̄ in ipsuȝ
patiendo: sicut videmus in exteriori-
bus aquā in ignē trāsire: mutat̄ eīn
in igneā naturā pro sui subtilitate: vn
de ignis cōfortatur ꝛ augmentat̄. Uñ
nos oportet vt ꝑuideamus: si hec in-
firmo tribuatur ingeniare illā admi-
scēdo eis videlicet rē grossam ꝛ eam
grauantē que sit in sua cōplexione cō
posita sicut psilinū: panis lot⁹: ꝛ simi
lia vt fiat grossior ꝛ grauit̄: neq̄ calori
obediat extraneo: sed ꝑ ea extinguat̄
sitis ab ea generata ꝛ calor mitiget̄.
Hoc similiter voluit Auicen. loquens
de aq̄ iuuamento in. ij. primi doc. ij. c.
xvj. cū ait Aqua est substātia que ad
iuuat ad liquefaciendū nutriens sub
tiliandū ꝛ vt cito currat ꝛ penetret in
venas ꝛ in foramina necesse pōt absq̄
hoc auxilio eius: cōplementū rei inu-
trimēti. Et i summa de pulsibus. c. xi:
Aqua nutrimētū penetrare facit. Et
in canticis textu commnenti. ca. xxxi.
sic etiaȝ inquid. Aque delectabiles cō
seruēt humiditatē radicalē: ꝛ causant
egressuȝ fecū ꝛ superfluitatū: digerūt
q̄ ꝛ deducunt cibū ꝑ venas Gal. quo
q̄ iuuamenta laudabilis aque pluri-
mū extollit: dicens in. j. de regimine
sanitatis. Bona aqua oībus etatibus
cōgruit. qđ non de vino cōtingit vel
cibarijs: ꝛ licet ipsa nō sit cibus sicuti
non tantū dixit Hippocrates: sed etiā
reliqui medici: est tñ cōpositor cibi: te
ste eodē in tertio regiminis acutorum
cōmento. xix. Similiter Rasis in. iij. al
mansoris. c. iiij. de vtilitatib⁹ eius in-
quit: aqua naturalis in corpore cōser
uet humores: que cibū subtiliās pene
trare facit: ipsa quoq̄ calorē reprimē
do calefactis calidāq̄ habentib⁹ com
plexionē plusq̄ vinum conueniēs est
ꝛc. Et in. xxiij. cōtinentis capitulo. ccc-
cccxlvj. dixit auctoritate Ruffi. aqua
cōfert ei cui cōdominatur humor ni-
ger ifalmmatus in quo generat̄ cho
lera nigra: vel in quo accidit ayda in
principio morbi laborantibus chole-
ra eruginosa in febre laboranti sudo-
re raritate corporis ꝛc. Et infra sub-
iunxit aqua confert ad faciendam bo
nam digestionem et penetrationem
nutrimenti: ꝛ inductionem ipsius ad
membra: ꝛ facit bonum augmentū: et
bonū sensum totius corporis: ꝛ leues
motus eius: prouocat mēstrua. cōfert
visceribus: capiti: neruis: laboranti
pleuresi periplemonie: dolori guttu-
ris. saltui cordis: exituris magnis: di
gerit: hec omnia vitia in potu data
auit si balneatio fiat in ea calefactio-
nē mitigat: ꝛ omnia accidentia que fi
unt ex morsu cholere ꝛc. Idem quoq̄
dixit autoritate Ioānitij ꝛ multorum
aliorum veterum. Sed quia non est
presentis propositi adducere vtilita-
tes aque facientes ad egritudinum
curationem: sed tñ ad sanitatis con-
seruationē: ideo pretermissis illoꝝ di

ctis: dicamus deinceps que aqua proprie bona ſit: et laudabilis pro potu his qui vinū bibere nō conſueſcūt: et in ea perfecta cōſtitere iuuamenta ꝑ maxime arbitrandū eſt. quare ⁊c.

Cap. cclij. oſtendit que aqua laudabilis ſit ⁊ melior alijs ad ſanitatē quātū eſt ex parte ſue eſſentie.

Cuz oēs ſpēs aque eas quas diximus in ſuperiori. c. nō habeant vtilitates: ſed tātummodo illa que iculpabilis exiſtit. Ideo que ſit huiuſcemodi inueſtigandū eſt cū ipſa ſit oībus neceſſaria: ⁊ nō ſolum bibentibus aquā: ſed etiā vinū bibere conſuetis vt poſſint vinū limphare: ⁊ cuz ea ipſum refrangere cū voluerint: valeant qꝫ in ipſa carnes decoqui facere ⁊ cetera que cū aqua ſolent preparari. Similiter etiā ꝓ infirmis ⁊ precipue febrientib⁹: quibus aquā iubent medici propinari. Et ꝓpterea q̄ ſit melior aquarū debemus preſcrutari dicēte hippocrate in li. de aere ⁊ aqua. c. j. Oportet te eſſe attentū circa virtutes aquarū vt pote que diuerſe in pōdere ⁊c. ⁊ in. ij. c. einſdē Maximū ſtudiū adhibendū eſt bonitati aquaruz vel malignitati eaꝝ. ſi paludeſtris ſit an aſtagnea: an mollis an: groſſa: an digeri durane qꝫ i hoc negligētiā habeas qm̄ ſcia aq̄rū multa ē ad ſanitates corporee igeniū: vt idē dixit i. c. iij. libri eiuſdē. Qđ etiā voluit Gal. ⁊ eius cōmētator in li. ſectarū cū di. Rationabilis medicus dꝫ ſcire naturas hoim ⁊ aquarū ⁊ locorū ⁊ cauſarū omniū. A q̄bus accepit haliabas in. v. theorice. c. xxix. cū inq̄t. Dico ꝙ cū aq̄ vſus neceſſarius ſit ⁊ ad ſanitatis cuſtodiā. ⁊ ad mēbroꝝ medelā maior oib⁹ reliq̄s vtilitatib⁹ neceſſariū oīno ē medico aq̄rū cognoſcere nās: ⁊ earū melioribus vti ⁊ vtiliorib⁹ potuit reliq̄ſqꝫ cauere. Dicamus ergo ꝙ aq̄ laudabilis: vt ait Iſaac. in particularibus. duo in ſe cōtinet. vnum eſt ex ſui eſſentia: aliud ex ſui curſus origine. ex ſui eſſentia dꝫ eſſe clara mūda nullū hn̄s calorē aut saporē vl' odorē vl' fetorē q2 color: ſapor ⁊ odor ſignificāt q̄ttuor cōpoſitiōes q̄litatū ab actione nature cōpoſitas in corporibus in ſecunda cōpoſitione de hūiditate ⁊ frigiditate. Non ergo debet habere aliquod ſupradictoruz ꝙ ſi habuerit ſignificat aliā rē in ea eſſe adunatā. Si vero habuerit calorē: neceſſe eſt vt ſit albus: clariſſimus: ⁊ nitidus: hoc em̄ demoſtrat aquā eſſe clariſſimo ⁊ tenuiſſimo aere cōmixtā. Si vero habeat ſaporē neceſſe eſt vt ſit acceptabilis cōmunis ⁊ facilis ſenſui. ꝙ ſi odorem habeat: neceſſe eſt vt ſit odorifera omni carēs putredine ⁊ grauitate. Quecūqꝫ enim aqua talis eſt: bonū habet saporē: ⁊ venarū erit penetratiua: ⁊ ciborū portatiua: ⁊ nullā auget ventoſitatē rugitū ⁊ grauitatē. Quod ſenſit Gal. in libro. j. de ſimplici medicina diſtinctiōe. ij. c. j. dicens. aqua pura experitur ⁊ iudicat̄ de ea ꝑ tres ſenſus: qui ſunt: vſus: guſtus: et odoratus. Per guſtū quidē: vt nō ſit ei ſapor omnino: immo ſit iſipidi ſaporis in ſummo: ⁊ per viſum quidē: vt ſit in ſummo clara ⁊ mūda ⁊ luminoſa: ⁊ ſimiliter in odoratu oportet em̄ vt nō ſit ei odor omnino. ⁊ ſubiunxit. aqua que denudata eſt ab his oībus ꝓprietatibus eſt apud naturā: ideſt prope purā: nō munda in fine mundificationis: ſicut nullū ſenſatorū quattuor elemētorū eſt parū cui nō ꝑmixtū ſit aliquid cū eo. Apud ſenſuz ⁊ viſuz aqua lōginqua: ab illis ꝓprietatib⁹ eſt pura mūda. Que fuit ſn̄ia hippocratis in libro de [illegible] aqua. cap. [illegible] dicentis. Aqua aliarū optima ſaporata que in hyeme calida: eſtate frigida: ⁊ melior eſt que ab ortu ſolis. ⁊ maxime eſtiuo

tempore decurrit: alba perspicua atq3
proculdubio odorifera est. Que aũt ẽ
lenta grauis nõ currẽs minime est iu
uatiua. Debet preterea aqua lauda-
bilis in essentia sua leuis esse ⁊ subti
lis: quoniam aqua que est leuior i plu
ribus dispositionũ est melior: ⁊ ideo
scire debes ꝙ põdus est ex experimẽ
tis adiuuantibꝰ ad cognoscẽdũ aque
dispositionem. Cognoscitur autẽ pon
dus per mensurã: cũ in duabus aquis
diuersis duo panni. aut duo cota vni
us ponderis madefiant: ⁊ postea ve-
hemẽter exiccentur: deinde ponderaꝫ
q: aqua cuius cotũ fuerit leuius erit
melior inqt Auicẽ. in. ij. primi doctri-
na. ij. c. xvj. Qđ etiã voluit Rasis in. iij.
Almansoris. c. iiij. dicẽs. Aqua insup
que pondere leuior est: calorẽq3 ⁊ fri-
giditatem velocius suscipit: sapo
rem retinet meliorẽ que. s. ad dulcedi
nem parũper declinatur melior iudi-
caꝫ: que similiter fuit Gal. sentẽtia in
primo de simplici medicina distinctio
ne. ij. c. iiij. dicentis. Aqua quãto sub-
tilior est: tãto velocius suscipit impres
sionẽ: ⁊ subtilior quidẽ aqua est i qua
fex terrea minor est. ⁊ ipse quoq3 ab
hippocrate accepit in. v. aphorismo-
rum. aphorismo. xxvj. sic scribẽte. Aq̃
que cito calefit ⁊ cito infrigidatur le-
uissima est: eo quia subtilis est et ra-
ra: in qua multum de aere est admi-
xtum. Et propterea hmõi est ex par-
te sue essentie laudabilior ⁊ eligibi-
bilior aqua. Et potest etiã probari: vt
Isaac inquit: accipiendo lineos pan-
nos tenues: ⁊ veteres eosq3 medios di
uidẽdo eq̃liter ⁊ malefaciẽdo in duabꝰ
aquis: ⁊ in vno loco suspendatur: ⁊ in
vno tempore: ⁊ qui primus erit siccus
aqua erit leuior: ⁊ in tali potu conctio
nibus huiusmodi: pro q̃buscũq3 opor
tuerit: [illegible]

¶ Cap. ccliij. ostẽdit que aqua et
p̃cipue fontina laudabilior sit ex
pte sue originis ⁊ loci ad quẽ tẽdit
necnõ ex parte luti sup qđ trãsit.

Hoc capitulũ erit prece
dẽtis cõplemẽtũ: cũ per
ipsũ clarꝰ apparebit
q̃ aqua laudabilior sit
⁊ magis faciens ad sa-
nitatẽ quãtũ est ex par
te sue originis ⁊ loci ad quẽ tendit et
aliorũ vt per processum patefiet. Dica
mus ergo cũ Isaac in particularibus
sic scribẽte. Origo cursus laudabilis
aque necesse est vt sit contra orientẽ
aliquãtulũ: septentrionali pertingẽs
plage: septẽtriõalis ⁊ orientalis ventꝰ
eã perflet. Fluxus vero eiꝰ necesse est
vt sit fixus ⁊ velox currens super lapi
dẽ paruũ ⁊ arenas clarissimas: nullã
habens immũdiciã: aut cursus super
cretã sapidã nimisq3 mũdamꝰ. colorq3
eius rubeus aut niger: huiusmodi enĩ
aqua subtilis est ⁊ leuis: que posita
ad ignẽ seu solẽ citissime calefit: cale-
facta vero ad aerẽ ponaꝫ ⁊ velociter
refrigeraꝫ. ⁊ citissima est eius mutatio
de qualitate i qualitatẽ: ⁊ de vtero ex
pulsio est significans leuitatẽ ⁊ osten
dens illã quicq3 terrestre nõ habere.
Qđ etiã sensit Rasis in. xiij. cõtinen-
tis. c. cccccccxlvj. ⁊ Auicen. in. ij. primi
c. xvj. dicẽtis. Aque vero q̃ sunt aliis
meliores sũt aq̃ fontiũ: neq3 tñ omniũ
fontiũ nisi fontiũ terre libere: i cuiꝰ ter
ritorio nulla dispositionũ qualitatũ
extranearũ superat: aut aq̃ q̃ sunt pe
trose: q: sunt digniores ne terrestri pu
trefactiõi putrescãt. Illa tñ q̃ ẽ terre li
bere melior ẽ petrosa: neq3 omni fonte
terre libere: sed tantũ illa que preter
hoc est currens: neq3 omnis currẽs ni
si currens que est soli ⁊ ventis discoo-
perta: hoc namq3 est ex eo ꝙ currens
nobilitatẽ aquirit: neq3 omnis currẽs
discooperta: nisi illa que super lutũ in
cedit. Et debes scire ꝙ illa que super
lutum vadit melior est ea que sup pe

tras fluit lutū eīm mundificat aquā: ⁊ aufert ab ea res extraneas sibi admixtas q̄ sunt in ea: ⁊ colat ipsam: sed lapides nō faciunt illud. opꝫ autē vt lutum sup qđ transit sit liberū ⁊ nō fetidum: neqꝫ lacunosum: neqꝫ aliud aliqđ tale. Quod si hec aqua fuerit multa ⁊ forti cucurrerit cursu: q̄ ꝑpter sui multitudinē illud qđ ei admiscetur in suā cōuertat naturā: ⁊ q̄ suo cursu ad solem tendat scꝫ ad orientē ⁊ proprie ad eius estiuū erit melior aq̄s ⁊ quanto magis cum multū a suo elongabit principio: ⁊ post hanc q̄ ad septentrionem vadit: illa nāqꝫ q̄ ad occidentem tendit ⁊ meridiē est mala: ⁊ ꝑprie cū meridionales exufflauerint venti: et illa quidē que a locis descēdit altis cū aliis bonitatib⁹ est melior. Et illa q̄ est sic quasi dulcis esse imaginat: ⁊ est pondere leuis: ⁊ cito infrigidat: ⁊ cito calefit: ꝑpterea q̄ est resoluta frigida in hyeme: ⁊ calida in estate: i qua nullo modo sapor superat aliqs neqꝫ aliquis odor. ⁊ cito descendit ab hypocūdriis ⁊c. Auerrois etiam in cōmento. xxxi. canticoꝝ sic de eis inquit. aque fontine secundū opinionē hippocratis ⁊ Gal. sunt meliores. ⁊ ex eis maxime orientales: ⁊ sup arenā incedētes ⁊ in. v. colliget simil̄r ait. Melior aquaꝝ secūdum hippocratē est aqua fontiū orientaliū: que scaturit ex terra q̄ non hꝫ nimis grossam substantiā nec nimis mollē vel luteā: sed sit mediocris inter has: ⁊ ꝑpterea hec aqua est suauior ⁊ lenior ⁊ citius permutat ⁊ calido ⁊ frigido. Gal. quoqꝫ in. i. de regimine sanitatis dixit. Quocūqꝫ fontes versus septētrionē quidē fluunt ex petris expressi duras habēt aquas ⁊ tarde incedētes. Qui vero versus orientē: bonas si p terrā colant purā: ⁊ calefiunt ⁊ infrigidantur velociter. Et postea subiunxit. Fontis aqua recens est bibēda: que nullā adiectā habeat perniciosam qualitatem. Et hec fuit hippocratis snīa in libro de aere et aqua. c. i. dicētis. aque vero fontiū secūdum ortū solis existentiū omnium sunt meliores scđo vero ille que inter estiualē ⁊ hyemalē ortū habēt. Quarum etiam meliores sunt oriētis ortu pertinētis: postea vero q̄ inter estiualem ⁊ hyemalē. Sed harum omnium peiores meredionales. Que autē sunt inter hyemalē ortum: ⁊ hyemalē occasum existunt inter illas medie. Ille vero que in septētriōis pte sunt illis meliores existunt. Ex quib⁹ satis patent que in rubrica capituli huius declarari promittebātur. quare ⁊c.

¶ Ca. ccliiii. ostēdit malitiā aquarum fluminū: ⁊ precipue per ciuitates transeuntiū vel prope illas existentiū paucis admodū exceptis.

Si possemus fontiū aquas habere cōtinue: ⁊ illas precipue quas in superiori capitulo cōmendauim⁹: aliis quippe sicut fluuialibus et huiusmodi nequaq̄ vtendū esset. Uerum q̄ illas semp habere nō valem⁹. cum a fontibus plerūqꝫ remote sint ciuitates ad quas flumina solent peruenire. Quoꝝ aqua illarū hoīes vti diuersimode cōsueuerūt: nesciētes forsitan an bona vel mala ⁊ illaudabilis ad sanitatē existat. Ideo de aquis fluminum dicamus impresentiarū quid senserint antiquiores: vt dictis eoꝝ ꝑlectis: sciat vnusquisqꝫ bonas illarū a malis secernere. Et primo referamus que scripserit Isaac in particularib⁹ dictis cū ait. Post aquā pluuialē cōmendamus aquā fluminis magni a ciuitate remoti: cuius liquor est clarissimus sup arenas nitidas vel lapides currens: [illegible] fluat sup lapides q̄ super arenas: lapides eīm illudunt aquaꝫ eiusqꝫ grossiciem attenuant: que vero super arenas fluit ni

tidas melior est q̃ pluuialis in cisterna longo morās tpe ⁊c. Auerro. autē in. v. colliget sic de eis inquit. Rasis sensit q̄ melior aqua sit fluminū magnoꝝ ductuū. Et hippocrates dicit q̄ iste aque sunt diuersaꝝ substātiaꝝ eo q̄ transeunt per diuersas terras: ⁊ ꝑpterea q: ingrediunt eas multi riui. Et mihi videtur q̄ Rasis nō laudauit flumina magis grossa: nisi ꝑpterea q: solo operat in eis vnā operationē propter quā separātur partes grosse a subtilibus: ⁊ propterea coquūt medici aquā illis qui habent debilē stomachum ⁊ epar. Ergo opus quod fit in aqua est diuersum ab aqua: sed qđ est inspiciēdum in aqua est diuersitas terrarū: q: nō potest esse quin in estate non defluāt ad flumina aque multitudo ex aqua pluuiali. Et ꝑpterea quanto plus elongatur flumen a suo ortu est deterius: ⁊ ꝑpterea nostrum flumen melius est in corduba q̃ in sibilia: ⁊ est deterius in sibilia propter cremētum ⁊ decremētum: ⁊ ꝑpter ad mixtionē: aque salse in eo: quāuis illđ non sentiat ⁊c. Et subdit. Jmpossibile est vt aque magnoꝝ fluminum non sint turbide: ⁊ propterea inuenimus in fundo pitarioꝝ qñ ponimus in eis aquā fluminū multū de sabulo ⁊ terra: ⁊ sic accidit in terra nostra qđ non accidit de aquis fontiū. hec ipse. Auicen. quoqꝫ in. ij. j. doc. ij. c. xvj. sic de ipsis scripsit. Sunt autē qui aquam nili maxima laude extollūt: ⁊ ei⁹ bonitates in quatuor cōprehēdūt: in longitudine manationis eius ⁊ bonitate locoꝝ ꝑ que vadit: ⁊ q: in cursu suo a meridie tendit ad septentrionē subtilians illud qđ in ipso currit ex aquis: in multitudine vero sui: q: alie cōmunicāt ei: in aquis autē alijs si quotidie eas [illegible] aliud mutares quotidie manifestā videres descēsionem ⁊c. Ex quib⁹ nobis videt q̄ principes aquas fluminū nō cōmedēt: imo implicite dicat ipsas terrestres ⁊ turbidas esse. Quod est ita in rei veritate ꝑpter canales ⁊ ductus particulares q̃ plurimos turbidas ⁊ infectas malis qualitatib⁹ aquas in ea flumina perducētes. Et precipue aqua fluminū ciuitatib⁹ propinquoꝝ superfluitates ⁊ immūdicias excolātium in quibus pāni lauant ⁊ res multe mortue ⁊ fetide proijciūtur: pelles aīalium: linū ⁊ hmōi macerātur. Que oīa bonitatē aque fluminis peruertūt: ⁊ propterea turbide fiunt ad potū indelectabiles ⁊ ad coquinādum suspecte. Et oīa vt vno cōcludam⁹ verbo: aque fluminū insalubres ⁊ perniciose debēt ꝑnunciari: quare dimittēde sunt ⁊ precipue post multitudinē pluuiaꝝ cum turbidissime ⁊ velut rubee fiāt. Aqua igitur fluminū illaudabilis existimet: nisi talia fuerint flumina qualia vbi supra Jsaac inqt fore debere. Tūc em̄ eoꝝ aqua rōne sui motus ⁊ puritatis laudabilis esset: nō tñ magis q̃ fontina vel pluuialis: vt infra apparebit. quā aquā in hac regione credo q̄ nemo possit reperire: cū flumina taliter cōditionata nō habem⁹. quare ⁊c.

¶ Cap. cclv. ostēdit nocumenta et maliciā aque turbide dicēdo cam clarificare multifariam.

Quia in superiori capitulo sat3 equidē reprobauim⁹ aquā fluminū: eo q̄ vt plurimū eā turbidā esse reperiamus: nobis videt ad clariorē huius noticiā cōsequēter perscrutari debere si aqua turbida sit ad sanitate3 suspecta: vt ipsam oīno oporteat cuitare. Et breuit dicim⁹ q̄ illaudabilis ⁊ egritudinalis existit oīno: vt p3 per haliabatē in. v. The. c. xxix. dicentē. Turbida aq̄ est cui lutū imixtū est: ⁊ talis spēs aq̄ oppillationē gñat i epate: lapides in renib⁹: magisqꝫ i stoma

cho q̄ʒ suis ꝛ pura moratur. Similiter per Auicē.in.ij.primi.doc.ij.c.xvj. sic scribētem. Aqua vero turbida lapidem generat ꝛ oppillationes: ideoqʒ post ipsam res comedēda est pronocatiua. Quod etiā sensit Rasis in tertio Almāsoris.c.iiij.cum inquit. Turbida autē aqua in epate oppillationē ꝛ in renibus lapidē generat. Que fuit sententia hippocratis in libro de aere ꝛ aqua.c.ij.dicentis. Aqua que cuʒ in vase steterit: ꝛ fecem fecerit: si bibatur morbos generat. ꝛ in.c.iij. eiusdē. Aque turbide stagnātes: salinares: ꝛ palustres estate q̄dē calidͦ sunt ꝛ grosse ꝛ austeri odoris: qꝛ nō currunt ꝛ cetera necessario fiunt male. Et propter ea dicebat Gal'.in.j.de regimine sanitatis. Fugiende sunt aque stagnorū: ꝛ turbide; ꝛ salse: ꝛ fetide: ꝛ vniuersaliter quecunqʒ aliquaʒ qualitatē in gustu ostendunt. Ea enim est optima aqua que nullā apparentē habet qualitatem; neqʒ in gustu: neqʒ in odoratu: ꝛ erit hec aqua bibenti delectibilis ꝛ certissime pura. Talis autem est aqua fluminum: cū dicat Auerrois in quinto colliget. Impossibile est vt aq̄ magnoꝝ fluminum non sint turbide ꝛc. Et propterea seruantes Gal'. precetum vbi supra: turbidas aquas fugiamus: ne in nocumēta ex eis prouenientia incidamus. Sed si quis diceret. Si cōtingeret vt in longinquo itinere alias q̄ʒ turbidas aquas per regiones aliquas non reperirē: quomodo possem eas rectificare? Cui respōdebimus dicentes cum Isaac in particularibus dietis sic scribēte. Si qui volunt aquam clarificare ꝛ mundificare propter cholericos ꝛ iuuenes ceterosqʒ calidas naturas habētes: accipiāt eam cū puluere boli: ꝛ chimolee: spodij: ꝛ similiū. sic decet purificari. Humidas vero naturas habentibus ponetur cū amygdalis dulcibꝰ ꝛ tritici farina. Quod si necesse ē vt aqua potēt frigidissima aut turbida: oportet eā misceri vino albo: sincero: clarissimo. Rasis vero in.vj.lib. Almāsoris c.xij.dixit. Aqua grossa ꝛ turbulenta clarificāda est multotiēs de vno vase in aliud mutādo: qͦd si fieri nō poterit per colatorium qͦd ex farina tortellaꝝ madefacta sit coopertum coletur. De his etiā q̄ aquā colant est vt in ipsa parū aluminis iamenitrici proijciaē: hoc eīn eam cito clarificat atqʒ colat. A quo princeps noster Auic. videē acceptisse cum.in.iij.primi.c.penul.dixit. Aquaruʒ iter agentē malicia ad egritudines magis perducit q̄ʒ nutrimētiū diuersitas: ꝛ ex hoc solicitudo est habenda: ꝛ res aque corrigēda: de eius autē emendatione est vt vehementer coletur: ꝛ fiat vt a resudāte corpe multum per resudationē egrediaē: ipsam quoqʒ coquere eā q̄nqʒ colat: ꝛ inter pure aque substantiā: ꝛ id qͦd ei admiscetur separationē facit: ꝛ maius hoc toto est ipsam sublimādo distillare: ꝛ etiā cum ex lana retorta fit lichiniū: cuius vna extremitas in vas plenum ponit: ꝛ altera in vas vacuū: ꝛ guttatim aqua ad vacuum dilabitur: ꝛ est clarificādi modus idoneus: ꝛ proprie cū multotiēs factus fuerit. Similiter quoqʒ cum aqua mala ponit in vase: ꝛ coquiē: ꝛ proijcit in ea dū ipsa ebullit lutū liberum: ꝛ guttatim distillabitur cū lana ad modum prime. Alios quoqʒ dat modos clarificādi: qui qꝛ non placent nobis pretermittimꝰ. Postremo in fine illiꝰ capi.inquit. Aqua preterea pāno interposita bibēda est ne sanguisuga cū errore ingrediaē: et ne qͦd ex malis permixtionibus vehemēter est minutū trāsglutiat. Et hoc optimū est ꝛ obseruandū preceptum ab iter agentibus. quare ꝛc.

¶Cap.ccvj. ostēdit maliciā aquarum putealium cisterne paludū: ꝛ omniū aliarum nō currentium.

DE his oībus mihi videẗ in vno. c. ſcribendū eſſe: cū ipe in quiete ſimul cōueniant: ⁊ in malicia: ꝗ̄uis puteali frequēter vtamur: ⁊ ciſternali nōnunꝗ̄ tāꝗ̄ precioſiori ⁊ ad ſanitatem cōuenientiori vulgarium ſequētes imperitiā: qui eā ſaluberrimā eriſtimāt: ⁊ ipſam ſic eſſe ſine dubio predicāt: cū tn̄ a ſapiētibus ſicut ⁊ putealis ſit reprobata. Unde Princeps in. ij. ꝑmi. doc. ij. c. xvj. ſic ait. Puteoꝝ vero aque ⁊ aqueductuū ſunt male cōparatione aquarū fontiū: ſunt eniȝ aque cōſtricte terreſtreitatis lōgo tēpore recipiētes. Ideoꝗ̄ eſſe nō poteſt quin in eis aliqua ſit putrefactio: qm̄ extracte fuerūt ⁊ cōmote virtute cogente: ⁊ nō virtute q̄ ſit in eis declinā te ad hoc vt manifeſteẗ ⁊ expellaẗ: niſi ingenio ⁊ arte: qꝛ via propinqua eis fuit adhibita ꝑ quā inceſſerūt. Et ex eis tamē ille ſunt deteriores quibꝰ ex plūbo vie facte fuerunt: qm̄ ex eius virtute aliquid aſſumūt: vnde frequēter ad diſſinteriā ducunt. ¶ Similiter aqua ciſterne nō approbaẗ: ⁊ ꝑcipue ſi in ea per longū tempus fuerit: dicēte Iſaac in particularibꝰ dictis. Aqua pluuialis in ciſterna longo morans tp̄e malā ſuſcipit qualitatē a fumoſitate terre. Et qꝛ etiā mouetur illaudabilis eſſe exiſtimatur. cū dicat Auicē. in loco ſuperius allegato. aque nō currentes quocūꝗ̄ modo fuerint ſtomacho nō cōferunt ⁊c. Et quāuis huiuſcemodi aqua pluuialis fuerit: ⁊ ex nubibus veniens que cōmendatur a ſapiētibus. tn̄ ſupraſcriptis rationibus illaudādi pronūciatur. Quare vulgares hec nō cōſiderantes imprudenter ⁊ immerito eam extollunt: ⁊ qḋ deterius eſt quidā ignari medici: ſi medici vel potius carnifices debeant appellari: [illegible] idem qḋ [illegible]s aſſerunt ⁊ cōſulunt: ne pauciora vulgaribꝰ ſcire videantur: vt aſtātes pro febriētibꝰ nullam preter ciſternalē aquā eligāt: ⁊ hoc qꝛ nunꝗ̄ niſi receptas forſitan vel practicā alicuius boni viri perlegunt: ſi quidē operā darēt libris ſapiētum: ꝓfecto viderent Auic. ſic vbi ſupra dicentē. Cum aqua nō currit proculdubio aliqua i ea exiſtit grauitas: ⁊ fortaſſe in multis caꝫ exiſtit ſtipticitas. ⁊ cōuertiẗ cito ad calefacienduȝ: ideoꝗ̄ nō ſunt vtiles febres habentibus: nec illis in quibꝰ cholera ſuperat ⁊c. Qua de cauſa nec diariciis: videnẗ cōuenire. ¶ Paludalē quoꝗ̄ quā eiſdem rōnibꝰ ⁊ cauſis malā eſſe ⁊ inſalubrē intelligimꝰ ⁊ predictis deteriorem. Et ꝙ ita ſit apparet ꝑ principē in c. prenotato ſic ſcribēte: aqua aūt paludalis deterior aqua putei exiſtit: qꝛ manatio aque putei acuiẗ ꝓpter illud qḋ de ipſa extrahiẗ vnde ꝑdurat eius motꝰ: ⁊ nō multū moraẗ in cōſtrictione: neꝗ̄ manet in locis vn̄ manat longo tp̄e: aqua v̾o paludis ꝓpterea ꝙ longo tp̄e moraẗ in foraminibꝰ terre putrefaciētis: ⁊ eius motꝰ in manādo ⁊ egrediēdo eſt motꝰ tardus: qui non ꝓuenit ex fortitudine ſue expulſionis ꝓpter largitatē materie ipſiꝰ: neꝗ̄ eſt niſi in terra corrupta ⁊ putrida. Raſis vero in tertio almāſoris. c. iiij. ſic de ea inquit: aqua vero ſtās ⁊ putrida ſplenem augmētat ac cōplexionē corrumpit: ⁊ gn̄at febres. Et in. xxiij. cōtinentis. c. cccc[illegible]ccxlvj. dixit autoritate Gal. Hec aqua ſcȝ paludalis: eſt putrefacta: ideo gn̄at hūores corruptos ſicut generaẗ de venenis putrefaciētibꝰ: et gn̄at cholerā rubeā ⁊ ſimilia de hūoribus putrefactis. ⁊ hoc totū fit ex priuatione curſus ⁊ vſtione eiꝰ de ſole: vnde corrumpiẗ ⁊ lucraẗ naturā malā ⁊ ideo mala erit bibenti eam. Et poſt pauca ſubiunxit. Et dixit Hippocrates ꝙ bibentiū talē aquam ſplen magnificabitur. Gal. inquit: intendit ꝙ ſplen ſolidabiẗ: ⁊ ego dico ꝙ nō corrumpunẗ ſplenes eoꝝ tm̄: ſȝ etiā alia

membra: ꝛ ꝓprie epar ꝛ stomachus: q: hmōi aqua infert oppillationes in mesaraica q: est turbida. tñ splen de ea velociter patitur cuꝫ sibi attrahat sanguinem grossuꝫ. Et dixit ēt. Bibētes hmōi aquā habebūt ventrem calidum ex caliditate putrefacta ꝛ siccū ꝛ corpora macilēta inflata: imo in eis gñabitur putrefactio ꝛ ventositates grosse. Extenuant̄ aūt eoꝝ corpora: q: non nutriunt̄ valde: deficit appetitus cibi ipsoꝝ ex malicia ipsius aque vñ ipsa aqua calida est in estate ꝛ putrefacta in hyeme gelata ꝛ turbida: vndeq̄ cogit̄ ad bibendū ipsam in eo fiet vitium: vt diximus. hec ipse. Que fuit sententia Gal. in libello de bonitate aque dicētis. Paludose aque oēs sunt pessime: odorē eñ habent inconuenientem sicut putrescentē: et estate quidē fiunt calide: hyeme vero frigide: qđ est maximū signum malicie aquarū ꝛc. Quod ꝛ ipse ab hippocrate in lib. de aere ꝛ aqua sic scribente accepit. Aque igit̄ turbulente ꝛ stagnantes salinares ꝛ paludestres estate calide sunt ꝛ grosse: vasteri odores q: non currunt: sꝫ permanent pluuia superueniēte atq; solis splendore eas perpetuo cōburente: itaq; necessario fiunt male ꝛ absq; colore cholerā rubeaꝫ generant: dolorem in oculis: siccitatem in corporibus dominanteꝫ senibus catarros ex defectiōe neruoꝝ ꝛ consumptiōe: q̄dam ꝟo ex ipsa moriūtur. Quare fugiende sunt hmōi quiescentes aque.

¶ Cap. cclvij. ostendit bonitates aque pluuialis ꝛ quomodo subtilior sit alijs ꝛ melior ad sanitateꝫ.

Dicamus mō de aqua pluuiali qua nō vtimur: cū tñ vtendū foret ipsa poti⁹ q̄ꝫ puteali fluminali vel talibus: ꝓpterea q̄ laudabilis est: ꝛ plurimū ab autorib⁹ cōmendata: vt patet per Auicē. i secūda primi doc. ij. c. xvj. dicenteꝫ. Ex aquis q̄ꝫ laudabilioribus sunt aque pluie: ꝛ ꝓcipue ille q̄ in estate veniūt: et ex nubibus cū quib⁹ accidunt tonitrua: turbidatio aūt vaporis. vñ generant̄ venti maximi cū nubibus venientes turbidant nubes ex q̄bus venit pluuia: ideoq; eius substantia est salsa et nō pura: sed tñ aque pluuiali cito aduenit putredo: lꝫ sit aqua melior ꝓpterea q̄ est valde subtilis: ꝛ q: i ipsa corrumpens terreus ꝛ aereus vapor cito operat̄: ꝛ fit eius putredo cā computrescendi humores ꝛ impedit pect⁹ ꝛ vocem. Quidā aūt dixerūt huius causam esse q: aque pluuie generant̄ ex vapore q̄ fuit ex humiditatib⁹ diuersis subtiliatus. Sed si hoc esset cum pluuia aqua pluie vituperabilis esset ꝛ non laudabilis: sed non est ita: imo ꝓpter multā sue substātie subtilitatē qm̄ oīs subtilis substantia pl⁹ recipit passionē: q̄ꝫ si aqua pluuie ebullierit: eius receptio putrefactionis minuet̄: hec ipse. Et in canticis textu cōmenti. c. xxxiij. similiter ait. melior ex aq̄s est pluuialis munda: qm̄ nihil admiscetur ei qđ inferat nocumentū. Et in hoc conueniūt oēs inq̄t Auerrois in cōmento. Qđ etiā sensit. Isaac in particularibus dietis cū scripsit. Omnib⁹ aūt aquis pluuialis est electior que vicina ab aeris summitate cecidit mūda tñ si fuerit ab omni putredine: ponatur in cisterna optime lota talis ei aqua minus ceteris est humida: ꝛ q̄dam stipticitatis hꝫ: vꝫ vñ non nocet stomacho: sed poti⁹ eū confortat. que fuit sententia Rasis in tertio Almansoris. c. iiij. dicentis. Pluuialis autem aqua his qui cito incurrūt febres est mala. Et maxime si longi est temporis que ta[illegible] in illis alijs dispositionibus est bona. Et in. xxiij. cōtinentis. c. dccxlvj. dicit autoritate Galieni.

Aqua pluuialis leuis est dulcis ⁊ lu=
minosa valde: q̄ sol concipit tenuiorē
partez aque: ideo cito calefit ⁊ cito in
frigidatur ⁊ decoquit̄ id qd̄ in ea coq̄=
tur cito sed mutatur ⁊ corrūpit̄ ēt cito.
Ex hoc tñ noli estimare ꝙ aqua q̄ cor
rumpitur cito sit mala: q̄ velox corru
ptio ipsius est ex eo qd̄ colligit̄ ex di=
uersis locis: ⁊ res collecte ex diuersis
locis sunt velocioris putrefactionis:
tñ non est cōditio pene metallis: sꝫ ve
lox putrefactio ipsius est ex tenuita=
te eius: q̄ pars tenuis ipsius dissolui
tur cito: ⁊ putrefit pars residua. Et di
xit etiam. Aqua pluuialis est melior
omnibus aquis dū non concipiat ma
lum odorem: qm̄ si concipit infert bi=
benti ipsam rancedinē vocis tussiꝫ ⁊
grauem vocē. Et hoc modo intelligē
da sunt verba principis vbi supra. Et
iterum inq̄t. Aqua pluuialis per se cō
ueniens est ⁊ bona: ⁊ oēs bonitates
aque in ea inueniunt̄: q̄ valet ad di=
gestionem: ad ꝓuocandū vrinam: ad
epar: splē: renes: ⁊ pulmonē: ⁊ neruos
⁊ tñ non hꝫ in se vim infrigidatiuam
vehementer: magis humectat et pu=
trefit cito: ⁊ hoc significat super boni=
tatem ipsius: q̄ alterat̄ cito ex tenui=
tate eius. Quod similiter voluit ha=
liabas in .v. Theorice. c. xxix. cuꝫ ait.
Aqua pluuialis melior omnibus est
aquis: ⁊ pōderis leuioris suauiorq; et
mundior. Que fuit sentētia diui hyp
pocratis in li. de aere ⁊ aqua ⁊ regio=
nibus dicētis. Aque pluuiales leues
saporate ac lucidissime sunt. prio nā=
q; sol ab aquis qd̄ subtilius ⁊ leuius
est attrahendo assumit: qd̄ inde dep̄=
hendimus: q̄ id ꝙ graue ⁊ salsuꝫ fue
rit in suo modo remanere videm⁹: sꝫ
sol qd̄ leuius ⁊ subtilius est non solū
de fluminibus attrahit: sed ēt de ma
ribus ⁊ q̄buscūq; locis humidis: hu=
miditas. [illegible] [h]umidis inue
nitur: necnō ⁊ in hoibus. Qd̄ humidi
tatis subtilius ac leuius est a sole de
siccari: sic cōprobat̄. Si q̄s em̄ sedeat
ad solem opertus ēt vestimentis: su=
dat equaliter. Si vero in vmbra ine=
qualiter: q̄ est longinquus a sole ⁊ re
motus: vñ ⁊ aque pluuiales putrent:
malumq; odorē exhalant: q̄ ex mul
tis congregate sunt aquis ⁊ ideo le=
uiores alijs putrescere solent ac mu=
tari. Cum aūt sol accipit eas ⁊ in altū
suspendit frigescunt: ⁊ aeri cōmiscen
tur. Turbidū vero suū quod nigredi
nem reddit: seorsum in nube seiungi=
tur. Qd̄ vero leuius: est purgat̄ atq;
dulcescit: q̄ quod a sole decoquit̄ sa=
poritum ac dulce efficitur: ⁊ q̄ in aere
a ventis colligit̄: omnis grossities ab
ea remouetur: ⁊ ꝓpterea sanis ⁊ infir
mis optima existit. ⁊ nulla super eam
eligatur.

¶ Cap. cclviij. ostendit nocumen=
ta prouenientia ex potu aque val
de frigide.

POstq̄ considerauī
mus aquā q̄ꝫtū est
ex parte sue essen=
tie modi substātie
⁊ loci: consequēter
debemus eā q̄ꝫtuꝫ
est ex parte quali=
tatum considerare
⁊ bene perscrutari si oīs aqua q̄ꝫtum
cunq; laudabilis quomodolibet bi=
benda sit vel ne. Et breuiter diximus
quod ⁊ si per fontina vel pluuialis:
aut queuis alia commēdabilis aqua
sit iuuatiua: per accidens tamen ra=
tione actualis qualitatis ei coniun=
cte potest esse plurimum nociua: vt
qñ frigida fuerit aut tepida. Qm̄ val
de frigida plurimū solet nocere: et si
ei⁹ effectus non ita appareat: dicente
haliabate: in .v. Theorice. capi. xxix.
Omnino quecūq; aq̄ potū cū niue re
frigeratuꝫ assiduus sumit: ab eius cer

te in subsequēti nō liberabit malo maximeqȝ in senectutis tpe. Cui⁹ quidē ratiōnē assignat princeps in.ij.iij.c.j. dicēs. Aqua frigida nocet neruis propterea qr facit eos deficere a digestione humiditatū que sunt in eis: quare in humorē indigestū permutant. Qd etiā in parte scda canticorū textu cōmenti.xxvij.expssit dicēs. Potus aque frigide neruis obest. Et Isaac in particularibus dietis cū ait. Porro aqua frigidissima plurimū est neruorū pectoris ꝛ intestinorū percussiua: generatqȝ dolorē in vētre: ꝛ stricturā in pectore: et oibus instrumētis spiritus et crepaturā in suis venis: quā qui assuete biberit incidet in spasmū: ꝛ mēbrorū dormitatiōnē patietur ꝛ thetanū ꝛ epilepsiā: ideoqȝ oportet vt cū vino misceatur vt tēperetur. Necesse est ergo oibus naturaliter vel accidētaliter humidas naturas habētib⁹ cauere aquā: qꝫ si aliud nō possunt misceāt eam cū aliquāto mastice: ꝛ coquatur ea quousqȝ ad tertiaȝ vel ad dimidiā partem redierit. Et post aliqua subiūxit. Aqua frigidissima velut nix oibus corporis neruis nocet ꝛ dētibus: maxime senibus propter defectionē suorū neruorū: percutit enim stomachum eorū pectus ꝛ oia viscera: generat in instrumētis spiritus angustiā: spasmum: paralysim: ꝛ hec oia in senibus sunt cito apparētia: pueris vero ꝛ iuuenibus non cito talia eueniūt pro naturali eorū calore frigiditati repugnāte: sed tamen si ea assuescāt nocet eis. precipue nerui eorū in hanc incidūt passionē: de qua nullo modo possunt euadere ꝛc. Hoc idē etiā non minus sensit Rasis in.iij. Almāsoris.ca.iiij. dicens. Aqua cū niue infrigidata vel ex se vt hec frigida inuenit: stomachū percutit si a ieiunis bibatur: sed epar multū infrigidat: quā nulli ieiuni bibere psumāt nisi calefacti: cōfert enim eis hoc modo si super cibo sit accepta stomachū corroborat ꝛ appetitum auget: et ea tamē parua sufficit quantitas ꝛc. Gal. quoqȝ in.iiij. libro de simplici medicina distinctione.j.c.ij. sic dixit de ipsa. Aqua frigida mordicat oculos et nares et quod est in homine de mēbris: et mordicat iterū mordicatione non minore illa partes intrinsecas stomachi et intestinorū. Que fuit Hippocratis sentētia in.v. aphorismorum aphorismo.xviij. dicētis. Frigidū est inimicū neruis: ossib⁹ dētibus: cerebro: spinali: medulle. Et in.xxiiij. eiusdem. Frigida velut nix vel crystallus pectori inimica: tusses cōmouentia: sanguinē fluere faciētia et catarros ꝛc. Frigida aūt aqua est hmōi. Ideo debet vnusquiqȝ eā dimittere. Et propterea dixit Isaac in vniuersalibus dietis.c.xj. Frigida vt nix sunt fugiēda: qm̄ etsi in corporib⁹ iuuenū ledere nō appareat: tm̄ nocumētum nimis paulatim se adunat: lȝ ipsi non sentiāt: ꝛ exeuntes a iuuētute et subeuntes senectutē multos ꝛ diuersos morbos incidunt: qui incurabiles sunt: ꝛ diu in viscerib⁹ permanēt ꝛ articulis ꝛ neruis: nix em̄ semper mēbra percutit debilia ꝛ multum sensibilia. Que fuit Gali. snīa in li. de euchimia. c. vltimo dicētis. Iuuenum frigida vt nix bibētiū corpa impceptibiliter apparēt ledere: latēs tm̄ nocumentū paulatim auctū in pcedenti tpe declināte eoꝝ iuuētute isanabiles egritudines gignit scdȝ articulos ꝛ neruos ꝛ viscera. Patit aūt citi⁹ illa pars corꝑis que cūqȝ fuerit natura sensibilior. Et propterea bñ cōclusit Auic. in.ij.j.c. sepi⁹ allegato cū inqt. Aq̄ tēperate frigida sanis melior est aqs oib⁹: ipa em̄ appetitū excitat ꝛ stomachū fortē efficit: vt ēt Isaac ꝛ Rasis vbi supra dixerāt. Qua de re frigidissima aqua in nulla dispōne vt[illegible] tps anni: cōplexio corpis: ꝛ suscipiētis etas ceteraqȝ alia calida fuerint ꝛc.

¶ Cap.

Cap.cclix. ostendit ꝙ aqua tepida nec actu calida bibenda sit: sicut nec illa que virtualiter calida fuerit vt salsa sulfurea: aluminosa &c.

Quia diximus in superiori ca. ꝙ aqua valde frigida non sit bibenda: posset ex hoc quispiam opinari quod sicut aqua frigidissima multa facit in corpꝰ nocumenta sic per contrariũ calida plurima facit iuuamenta: qđ tñ nõ est iuxta puerbium. Oĩa extrema sunt viciosa: neqꝫ enĩ est necessariũ ꝙ si vnũ contrariorum sit malũ: reliquũ sit bonũ: imo plerũqꝫ ambo sunt mala non est aũt sic de contradictoriis: vt recte sciunt logici: sed quia non sufficit dicere ꝙ ita sit id per locũ ab autoritate declaremꝰ. Et primo de aqua actu calida. Scđo vero de calida in potentia. s. ꝙ neutra illarum sanis sit conueniẽs. Prima quidem non solũ nõ cõuenit: verũetiam plurimũ nocet dicente Auicẽ. in .ij. primi doctrĩ. ij. c. xvj. Aqua calida digestionem corrũpit: & facit natare cibũ: neqꝫ ilico extinguit sitim: & qñqꝫ ad hydropisim adducit & ad ethicã & cõsumit corpus. Et subdit. Aqua aũt calefacta cũ fuerit tepida facit nauseam: & cum fuerit calidior ꝙ̃ hec: & in ieiuno bibita fuerit: multotiẽs stomachũ lauauit & ventrẽ soluet: cã tñ frequẽter bibere est malum: quia stomachi debilitat virtutem. Illa ṽo que multũ est calida: qñqꝫ colicã resoluit: & splenis vẽtositatẽ frangit. Cur aũt aqua tepida bibẽda nõ sit: est quia resoluit & precipue stomachi virtutẽ: teste eodẽ principe in .xvi. tertii tract. j. c. iiij. dicẽte. Tepidum resoluit sicut frigidum constringit. & in .j. quarti. c. xxvj. Omne tepidum est mollificatiuũ & resoluit ventrem &c. Que fuit Gal. sententia in secũdo Terapentie. ca. v. dicentis. Tepida omnia soluũt robur ventris. Et in lib. primo de febribus ad glauconem c. vj. Robur ventris facile soluunt tepida. Et ꝑpterea concludẽdũ est ꝙ aqua tepida nec calida multum bibenda sit: sed moderate frigida: vt in precedenti capitulo diximꝰ.

Quantũ vero ad secundã huiꝰ capituli partem principalez dicamus ꝙ aquam virtute calidã in sanitatis cõseruatione nequaꝙ̃ bibere oporteat: lz aliqui vulgariũ aliter sentiãt: qbus nec in his: nec in aliis que sue nõ sunt artis aliquo modo fides est adhibenda: vt per singulas patet discurrẽdo. Nõ qdem salsa bibenda est: vt apparet manifeste: qm̃ macrescere facit et exiccat: lz primitus fluere faciat ventrem propter vim radendi que est in ea: postea restringit ventrem in fine: propter siccitatem que est in eiꝰ natura: & corrũpit sanguinẽ: & generat pruritum & scabiem: vt dixit Princeps in ij. primi. c. superius allegato. vbi etiã subiunxit. Aluminose aque similiter nõ sunt potande: qm̃ menstruorum superfluitatem currere nõ permittunt: neqꝫ spuere sanguinẽ & ꝓhibent illud qđ de emoroidibus egredit: & corpora que febribus sunt apta fortiter ad eas perducũt. Ferreis quoqꝫ: & hmõi non est vtendũ: nisi gratia medicine. Quod ẽt sensit Isaac in particularibus dietis cũ inqt. Rursus decet omnes cauere aquã salsuginẽ vel nitrositatem habentẽ: qm̃ talis aqua corpora calefacit: & desiccat: ventrẽqꝫ accidentaliter constipat eius: enĩ actio in initio dissoluit humores grossos & pũgit intestina: vnde fit solutio ventriũ: in fine vero ventris humectationem desiccat: vẽtremqꝫ accidentaliter cõstipat: eius enĩ actio in initium dissoluit humores grossos: & pungit intestina: vnde fit solutio ventriũ: in fine ve

ro humectationem ventris constipat: eiqꝫ resistit ne per secessum exeat: fit ergo causa constipādi ventris accidē taliter. Quod similiter voluit Rasis in iij. Almansoris. ca. iiij. cum ait. Salsa enim aqua prius ventrē soluit: postea vero cōstringit si quis eam cōsuete bi berit corpusqꝫ desiccat ⁊c. Et in libro xxiij. continentis. c. dccxlvj. autoritate Galieni: Ruffi: Joannitij: Bimmasui: ⁊ omniū antiquorū dixit. Aqua salsa mala est corrūpens: ⁊ est inflatiua et tarde digestionis: ⁊ ea nō possunt vti sani ⁊ fortes homines: ⁊ si vtātur ipsa non poterit eis nocere: ⁊ ideo est me- lius vt videlicet acuta ⁊ salsa ⁊ meri- dionalis ⁊c. Paritqꝫ ratione sulfuree: aluminose: enee: ⁊ ferree: ⁊ huiusmo- di neqꝫ eis vtendū est: nisi gratia me- dicine cum fortiter volumus calefface re: exiccare: abstergere: ⁊ inflammare. Et ꝑpterea errant sani ad balnea na turalia accedentes vt per ea purgen- tur: nesciētes ꝙ post quandā ventris solutionē quam ipsa aqua facit: cōsti pet ⁊ membra inflammet: vnde facile postmodū in febres incidūt ⁊ in ethi- cā. Et ideo a potu huiuscemodi aqua rum debent abstinere: cum ipse cale- faciant ⁊ desiccent valde: ⁊ pro medi- cina mollificatorū neruorum ⁊ talium vti debeant: quēadmodū dixit hali. in. v. theorice. c. xiij. Et similiter Gali. in plerisqꝫ locis. Si quis tñ purgatio ne indigebit: melius erit ei vt cū bene dictis ⁊ cōsolatis pharmacis euacue- tur: lꝫ aliqua id fiat cū impēsa ꝗ̄ reti- nendo pecunias cū aquis naturalibꝰ ebibitis sanitatē corporis: vitāqꝫ qua nihil charius periclitare. quare ⁊c.

¶ Cap. cclx. ostēdit quid decoctio faciat vtilitatis in aquam necessa ria pro infirmis ⁊ sanis pluribus.

Pro complemento sermonis in hoc libro faciēdi de aqua placuit mihi in hoc. c. decla- rare quid aqua bonitatis recipiat ex decoctione: quātūqꝫ a cruda differat: cum medici quibusdā infirmis ⁊ preci pue febrientibꝰ aquam solūmodo co ctam iubeant propinare. Similiter et aliquibus sanis vinum bibere nō po- tentibus eam concedūt: quod de cru- da minime presumerēt. Dicamus er- go cum principe nostro. Auicē. in. ij. f. doc. ij. c. xvj. sic scribente. Decoctio re ctificat aque maliciam. Aqua eñ co- cta: sicut testificati sunt sapiētes: mi- noris est inflationis ⁊ velocioris descē sionis. Et torpidi quidē medicorū exi stimant ꝙ aque cocte subtile resolua tur: et ipsius remaneat spissum: vnde in coquendo ipsam non existat iuua- mentum: quoniā spissitudinē in aquā augmētet. Scire autē debes ꝙ aqua in sue aqueitatis diffinitiōe existit ex partibus in subtilitate ⁊ spissitudine similibus q: est simplex: sed nō inspis- satur nisi propterea ꝙ frigoris quali- tas super eā preualuit: aut ꝑpter for- tem terrestriū partiū cōmixtionē: que ob hoc ꝙ sūt puissime ab ea nequeūt separari: neqꝫ descēdere in ea: q: non sunt tāte ꝗ̄titatis vt cōtinuitatē aque scindere valeant: ⁊ in eā descēdere ob multā paruitatē. Oportet ergo vt eis accidat cōmixtio cū substantia aque: post hoc decoctio spissitudinem remo uet q̄ propter frigus accidit primo: de inde partes aque vehemēter rarificat donec fiat subtiliores substātie vt pos sint ab ea separari partes graues ter restres in eius spissitudine retēte: ⁊ cō stringant eas descēdere: ⁊ propter de scēsum ab ea separantur: et remanet aqua pura ⁊ simplici ꝑpinqua: et erit illud quod ꝑpter calefactionē fuit se paratum homogenū ei quod remāsit ⁊ non longinquū ab eo: q: cum aqua a cōmixto separak: eius partes in sub tilitate sim[illegible] interest inter illud qđ subit: ⁊ inter illud quod remanet. Decoctio ergo non subtiliat

aquam nisi propterea q̄r aufert spissi
tudinē frigoris: ⁊ q̄r facit quod ei cō-
mixtū est descendere. Et huius quidē
significatio existit: q̄m cū aque grosse
dimittūtur longo tempore non descē-
dit ex eis res de qua sit curandū: sed
cum decoquūtur ilico descēdit ex eis
res multa: ⁊ fit aqua que remanet in
pondere leuis ⁊ clara. Et descēsionis
quidē causa est subtilitas que ex de-
coctione acquiritur ⁊c. hec ipse. Quod
etiam voluit Rasis in .iij. Almāsoris.
c.iiij. cū inquit. Aqua preterea cocta
quousq̄ minor reddat̄ eius substan-
tia: minus est inflatiua citiusq̄ descen
dit. Et propter hāc cām infirmis ⁊ sa-
nis omnib⁹ conueniētior existit q̄ cru
da. Et ꝑpter hoc medici iubent aquā
decoqui debere: ⁊ non vt aliqui putāt
vt frigiditatem amittant: sed vt infla
tionem ⁊ grossitiem ⁊ impuritatē de-
perdat. Nec omnis aqua pro infir-
mis coqui debet: sed tantum illa que
fontis fuerit: aut pluuialis: aut cister
ne mūde ⁊ nō diu in ea retente. Et in
hoc iuuenes medici animaduertant:
quoniā astantes aquā putei vt pluri-
mum accipiūt que grossa est et terre-
stris et reprobata: vt supra diximus:
que licet decoquat̄ nunq̄ ad eam sub
tilitatē: puritatem: ⁊ perfectionē deue
niet ad quam vna iam dictarum per-
ueniret. Inde ꝓuenit magna ex par-
te q̄ infirmorū stomachi ventositate
replentur ipsos sepius eructuare co-
gente: ⁊ debilitātur simul cum omni-
bus visceribus ratione grossiciei ⁊ im
puritatis facientiū eā diutius in cor-
pore remanere. Et sic de sanis idem
quod de infirmis diximus intelligat̄:
cum aquam eis bibere fuerit necessa-
rium. quare ⁊c.

Capitu. cclxi. ostendit quid
face[illegible]bi ⁊ po-
tus assumptionem: vt bona di-
gestio celebretur et assumpta
non corrumpantur.

Cum laude creato-
ris excelsi vsq̄ mo-
do descripsim⁹ que
⁊ qualia post exer-
citiū pro nostri cor-
poris refectiōe erāt
necessaria: q̄dq̄ co
medere ⁊ bibere ꝓ
sanitatis cōseruatione oportebat. In
sequentib⁹ aūt scribere ⁊ declarare in
tēdimus eodem fauente numine: que
post comestionē ⁊ potum fieri debeāt
ab his qui suam corporis salutem ma
nutenere ⁊ conseruare desiderāt. Di-
camus ergo q̄ non sufficit ad hoc bo
na cibaria bonosq̄ potus assumere:
nisi ea bene ac sufficiētissime digeren
tur. Quoniam digestio in nutricatio
nem: ⁊ nutricatio in vitam est ordina
ta: vt oēs philosophi ⁊ medici pariter
confitētur. Nam dixit Gal. in .v. Tera
pētice. c. xiiij. Non ex his que trāsglu-
tiunt̄: sed ex his que digerūtur in sto
macho ⁊ epate exhibitio cibi est toti
corpori. Et ꝓpterea ipse cōclusit in .j.
lib. memiri. c. viij. De bona digestio-
ne super omnia curandum est. procu
randum est igitur omni ingenio om-
niq̄ cura ac diligētia vt assumpta re-
ficientia perfecte digerātur: quod fit
quādo infra scribēda obseruata fue-
rint. Quorū primū est: vt cū a mensa
discesserimus nō scribamus aut aliqđ
tale faciamus in faciē procliues: imo
erecti deambulabim⁹ suauiter: vt pre-
accepta ad fundum stomachi descen
dant. Et si mihi medicoꝝ minimo nō
creditur: sapientib⁹ hoc idē precipiēti
bus fides adhibeat̄. Et primo Rasi in
xxv. cōtinētis. c. j. sic referēti. Dixit ta-
bri post cibū debes ambulare per cen
tū passus declinādo in tēperie come-
stionis super latus sinistrū: ⁊ euitādo
post cibum lauationē: equitationem:
et huiusmodi. Et post multa auto-

ritate Ruffi hic subiūxit. Ambulatio moderata laudabilior est q̄ fit post cibum: q2 cōfortat sup digestionē: puocat vrinā et egestionē et facit hoīes penes cenā in cero fieri boni appetitus cibi: et sumptiōis ipsius ēt bonā digestionem cibi cene facit: sed mot⁹ post cibū vituperabilior est: ecōuerso .hoc quoqꝫ Auic. pcepit in .iij. primi. doc. ij. c. vij. cū ait. Paru⁹ motus post comestionem cibuꝫ in stomacho quiescere facit: et pprie cū dormiendi post ipsuꝫ voluntas affuerit. Et infra dixit. Inquit Ruffus incessus hic mihi plꝫ: et proprie post prādium: qm̄ bonitatem operationis cene pparat. Qđ etiā innuit Almansor in libr. iiij. c. ij. dicens. Post comestionē vero a forti motu ac longi tēporis oīno est cauendū: sicut em̄ motus an̄ comestionē factus sanitatis est cōseruatiuus: ita post comestionem egritudinis inuenit̄ generatiuus. Non est igit̄ laborandū: neqꝫ forti motu corporis aut aīe mouendum vt inde corp⁹ nō habeat calefieri: qm̄ dixit Gal. in lib. vj. de accidenti et morbo. c. j. Nullus est cibus q̄ non putrescat si fortem patiat̄ calefactionem. et Auicē. in loco et c. preallegatis similiter inquit. Accidentia aīe horribilia. et motus corporei fortes digestionē fieri phibent. Paulatim itaqꝫ incedēdū est donec cibus descēderit: postea vero quiescendū omnino: vt calor naturalis in exterioribus mēbris nō occupatus interiora ingrediatur: et cibum potūqꝫ nō distractus decoquat. Et iō scribebat Auerro. in. iiij. Metheoroꝝ cōmento. xj. Effectus augent̄ ex operante in quiete: et iō ea que fiunt indigent quiete q̄ꝫdiu fuerint in locis proprijs: et iō vituperāt et redarguūt medici motū post cibum. Similiter dixit Rasis in. xxv. continentis. ca. j. Debes sequi somnū et quietē cessantib⁹ omnibus motibus post cibū: vt cōdominetur natura cū bonitate digestiōis. Et Auic. in. xiij. tertij. tract. iij. c. j. inquit. Cib⁹ indiget quiete et somno vsqꝫquo bona fiat digestio. Isaac quoqꝫ in vniuersalibus dietis. c. iij. idē voluit cum ait. Digerunt̄ cibi descendo melt⁹ q̄ꝫ si ambulauerit: et p̄sertim cibi dulces aquosi sicut sunt persica: mora: vinuꝫ dulce. et similia. Nō aūt hui⁹ ponitur a Rasi in lib. vj. suoꝝ aphorismoꝝ sic scribēte. Quēadmodū res crude absqꝫ ignis caliditate et humiditate non pn̄t decoq̄: sic nec digestio celebratur absqꝫ humiditate innato calore. In quiete aūt et somno calor nō occupatus in viscerib⁹ fortior reddit̄. et ideo quiescendū est post illam modicaꝫ et suauē deambulationē qm̄ ex forti motu: vt diximus in. c. xxviij. libri huius: corrumperent̄ cibi et potus in stomacho. Corruptio v̄o digestiōis est mater egritudinū et origo chronicaꝝ infirmitatum. teste Auicē. in. xiij. tertij. tra. tertio. c. ij. Et ppterea cōcludam⁹ pn̄s capitulū dicētes cū Gal. in. v. Terapētice. c. xiiij. sic scribēte. Opꝫ multam facere pruidentiaꝫ in oībus digestionibus cibariorum. ppterea q̄ siue s̄m epar: siue s̄m ventrē infortunium patiantur febres faciūt: et maiorē operantur cachochimiā. Et in libr. de euchimia. c. vlti. sic etiam dicente. Maxima est ad cachochimiam et ad egritudines indigestio frequens: siue in euchimis: siue in cachochi. cibis fiat et c. Quare quiete somno et omni quo possumus ingenio: digestio semper procuranda est.

Capitu. cclxij. ostendit quid sit somnus aque: et que sit eius necessitas: et que ipsius cause: quomodoqꝫ faciat ad bonitateꝫ digestionis.

Cum dictū sit in superiori capitulo q̄ omni ingenio de digestiōis reficientium p̄ceptorū bonitate sit pcurandū et somn⁹ vna de causis

bene digerere facientib⁹ existat: teste Auer. i. ij. colliget dicēte. Operatio digestionis est fortior cū homo dormit: eo q calor naturalis cū quo operatur natura in vigilādo in exterioribus: vt det sensum et motū: reuertitur dormiēdo ad partes intrinsecas corporis etc. Consequēter inquā de somno dicēdū est: et primo declarādo qd ipse sit: que cause eius: et que vtilitas ipsius.

¶ Quantū vero ad primū: dicimus q si ad poetas accesserim⁹ querētes quid somnus sit respōdebit Verg. dicēs in. vj. Eneidos. Est cōsanguineus leti sopor. Similiter Ouidi⁹ scribens. Stulte qd est somnus gelide nisi mortis imago. Tullius quoqꝫ in lib. de senectute idē sentiens dicet. Jam vero videtis nihil esse tam morti simile q somnū etc. Sed si a sapientib⁹ nostris id petierimus: audiemus peripateticorū principē Arist. in libello de somno et vigilia respōdentē. Somnus est conuētus et reciprocatio naturalis caloris ad interiora. s. ad cor: cū qua est vinculū siue in potentia sensitiui primi id est sensus cōis. Similiter Auic. in. j. iij. trac. iiij. c. j. dicens. Somn⁹ vniuersaliter est reditus spūs aīalis ab instrumētis sensuū et motuū ad principium cū quo priuant ipsorū instrumēta ab exitu operatiōis in ipsis: nisi que necessaria sunt ad hoc vt vita pmaneat: et illa sunt sicut instrumenta spūs. Et subdit. Sōnus quidē naturalis absolute est cuius reditus est cum pfundatione spiritus vitalis ad interiora vt digeratur cibus etc. Et in cāticis textu cōmenti. xxxvij. dixit. Sōnus est quies virtutū animaliū motiuarū et sensitiuarū. Gal. vero ab Aristotele accipiens in. iij. lib. de accidenti et morbo. c. iiij. dicēs. Sōnus est passio primi sensus: qui cōis est ceteris sensib⁹. et in iiij. lib. eiusdē. c. viij. necnō inqt. Dicamus virtutē animatā in somno quiescere et naturalē cōfortari: qd sic possumus cognoscere. Virtus eñ animata si fuerit fatigata animali dormiēte cōfortatur: maxime si ante somnū cibū moderate accipiat. Ab his aūt oibus Auerrois in. ij. colliget videtur accepisse cum ait. Dormire est ligamentū et quies sensuū: et reuersio ipsorū ab instrumētis eorum ad partem intrinsecā corporis: et iste res per se note sunt: et propterea trāseunt res sensate super dormiētes et non sentiūt eas: et etiam videmus dormientē oculos habētem apertos et nō videbit: et si esset virtus visibilis in suo instrumēto tūc videret etc. ¶ Que aūt sit somni necessitas: ipse declarauit infra dicēs. Et somnus nō aduenit multus animalib⁹ post laborē nisi propterea qr animalia qñ mouētur et laborāt spargitur calor suus naturalis: et diminuitur qtitas sua et refrigerat: ppter quod reuertitur de necessitate ad locū sui principij etc. Et post aliqua subdit. Somnus est vna operatio nature que regit corpus animalis: et ppterea fuit somnus necessarius in animalib⁹ pfectis: qr nisi esset somnus periret sensus propter nimiū exercitiū: et pereuntibus sensibus periret vita: et inde est q citrinatur facies dormire non potētibus: et ledunt eorū operationes etc. De necessitate etiā somni dicamus cū Aui. in. ij. j. doc. et c. iij. sic scribente. Jn vita et sanitate nō est necessitas absoluta: immo propterea vt spiritus ab impediētibus separetur propter illud quod ei accidit ex lassitudine: aut propterea q est ei necessarium incūbere propter digestionem cibi: et propterea q non potest duas res. Somni igitur necessitas nō est nisi ex parte alicuius impotētie: et est exitus a necessitate naturali. Et in j. iij. c. vij. dixit. Somnus semp sequitur maliciam cōplexionis humide laxe aut frigide congelātis motum virtutum sensibiliū: aut vehementē spiritus animalis resolutionem propter

superfluitatem motus: aut propter impulsionem virtutum ad interiora vt materia digeratur & impellatur cū eis spiritus animalis propter consecutionē quēadmodū fit post cibū. Necessitas ergo somni est virtutis resolute restauratio: & cibi preassumpti digestio: & defatigati corporis & sensuū eius requies & refocillatio. Que autē sint cause somni ex his que dicimus apparent. Finalis enim est: que iam pretacta fuit. Formalis aūt reditio spiritus &c. Efficiens autem virt9 regitiua que ē in corde: vt inqt Auerrois vbi supra. Et causa materialis ē vapor qui ascendit a membris inferiorib9 ad cerebrum propter aliquam causam generatus. propter cibum scilicet & humores in corpore existentes qui quando erit in fine ascensus igrossat a frigiditate cerebri: & recipit grauitatem ab alijs humiditatibus &c. Hec ipse vbi supra. Et sic apparet qd sit somnus: que eius necessitas: & que sint cause ipsius: qualiterq3 faciat ad digestionem vt rubrica capituli promittebat. Que autē sint alie ipsius vtilitates deinceps dicemus.

¶ Cap. cclxiij. ostēdit que sint vtilitates & iuuamēta somni tēperati prouenientia in virtutes aīales et naturales corporis fatigati.

Quamuis i pcedēti capitulo aliqualiter de vtilitatib9 & iuuamētis somni locuti fuerim9: tamē vt ea melius ac distinctius intelligātur: in p̄senti etiam de ipsis particulariorum faciemus sermonez: dicētes primo cū Haliabate in. v. Theorice. capit. xxxv. sic scribente. In sommo digestionis sit bonitas & humorum decoctio calor nāq3 naturalis somni tempore ad profunda secedit corporis quo cibū digerat: humores bonos disponat: vnde & digestio ciborum melior fit hyeme ex noctiū longitudine & somni copia. Et post aliqua subiūxit. Moderata somni quantitas cibos digerit: corp9 spissat: laborē soluit animam confortat naturalem: calorq3 augetur naturalis. humores boni fiunt: membra recreat extensa: mentē clarificat. cogitationem emendat ac visum: cui conuenit &c. Similiter Auicē. i scda. j. do. ij. c. xiij. dixit. Somnus naturales omnes operationes fortes efficit propterea q2 calorē cōtinet in natum & virtutez laxat animalem. ideoq3 cordis vias humectat & eas laxat: & quia spirit9 substantiam turbidam efficit: id est spissam: & prohibet illud quod resoluitur. Laxitudinis quoq3 modos omnes remouet: & fortes retinet euacuationes materie: tamen que ad partez cutis existūt somnus quandoq3 ad expellendum eas iuuat: propterea q2 calorem interius continet & nutrimentum in corpore partit: & expellitur id quod est iuxta cutē & sic apparet qd sudorē nō retinet. Et subdit. Cūq3 sōnus materiam inuenit aptam ad digerendū & maturandum, ad sanguinis naturā eā cōuertit: & calefacit ipam: & trāsit calor p corpus & calefacit corp9 calore naturali &c. Et in doct. iij. summa. d pulsib9. c. xij. dixit. In hora somni calor naturalis cōstringitur: & submergitur: & totus hora illa tendit ad occultū propterea q2 ipm aīa mouet ad nutriens digerendū & maturādū supfluitates. Et in. iij. primi doct. ij. c. ix. similiter inquit. Sōnus temperatus naturalē virtutē potentē efficit perficiendi suas operationes: & aīalem virtutē quiescere facit: & in eius substātia augmentū pbet: ppterea q2 laxat ad prohibendā spiritus: qualiscūq3 fuerit resolutione: & propter hoc digeri cibū. Et infra subiunxit. Sōnus tēperatus est humectās & calefaciēs: et

est res magis proficiẽs senibus: qm̃
in eis humiditatẽ cõseruat. ⁊ propter
hoc Gal. cum senex esset comedebat
lactucas cũ aromatibus. ⁊c. Que fuit
Gal. sñia in. v. Terapẽtice. c. ij. sic scri
bentis. Digerit quidẽ somnus: resol-
uunt autẽ vigilie. Et in. iiij. de regimi
ne sanitatis. c. j. dixit Bene scientes sũ
mus ꝙ nihil ita digerit eorũque dige
ri possunt: neqꝫ malos resoluunt hũo-
res: sicuti balneũ ⁊ somnus. Et ĩ libro
iiij. de accidenti ⁊ morbo cap. viij. in-
quit. In somno cibus digeritur meliꝰ
⁊ nõ solũ in stomacho verũ etiã in to
to corpore: ꝓpter hoc mõstratꝛ nobis
qđ mẽbrum in quo rationalis est ani
ma quiescit in somno. In libro quoqꝫ
de dissolutione cõtinua dixit. Et quã
do somnus sequitur cibũ: reuocatꝛ ca-
lor naturalis ĩ ipso: ⁊ aggregatꝛ in in
terioribus corporis ⁊ digerit cibũ ⁊c.
Rasis similiter. in. iiij. Almansoris. c.
iij. scripsit. Somni aũt vtilitas anime
aufert laborem eãqꝫ reddit subtilio-
rem atqꝫ cogitationem ⁊ rõnem q̃ ebe
tes erãt ⁊ quasi fesse subtiliat ⁊ acuit
corporisqꝫ fatigationẽ mitigat: ⁊ dige
stiuã meliorẽ efficit ac corpus impin-
guat. Et in. xxv. continentis. capit. j.
sic etiam ait. Somnus humectat in
omnibus: nõ tamẽ in omnibus: dispo
sitionibus calefacit neqꝫ infrigidat:
veruꝫ tamẽ si sequitur in corpore hũo
res crudos poterit digerere ⁊ abun-
dãs fiet sanguis augendo caliditatẽ
inatã. Et subdit autoritate Pauli. Sõ
nus prebet quietẽ virtuti spirituali:
subuenit ad digerẽdũ ⁊ coquẽdũ hu
mores semicrudos. mitigat dolorẽ q̃
accidit in mẽbris: emollit mẽbra que
extenta sunt per siccitatem: sanat vi-
tia spiritalia: restituit mentem deui-
antem: ⁊ humectat corpus semper. et
postea subiunxit. Verũtamen somni
noctis spacium cõpetens est ad cõplẽ
dam digestionem. ⁊ similiter obscu-
ritas noctis inducit ad exequendum
somnũ profundum ⁊ inducendũ cali-
ditatem. Et hi duo modi conferunt
in digestione: ⁊ habetur significatio
ꝙ nox cõpetat in digestione ꝙ homĩ
nes sequũtur superfluitates nutrimẽ
ti semꝑ post somnũ noctis ⁊ summa-
rie somnus dꝫ fieri ad modũ digestio
nis ⁊c. Recte igitꝛ dicebat Auerrois in
ij. colliget. Opatio digestiõis est for-
tior cũ homo dormit: eo ꝙ calor natu
ralis cũ quo operatur natura in vigi-
lando in exterioribus vt det sensum ⁊
motũ reuertitur dormiendo ad par-
tes intrinsecas corpis. Et ꝓpterea cõ
cludamus ꝙ dormiendũ est post cibi
⁊ potus assumptionẽ: ⁊ ipsorũ ad fun-
dum stomachi descensum: vt melior
⁊ perfectior celebretur digestio: qua
mediante spiritus ⁊ virtutes corporis
aïales restaurantur: ⁊ naturales cor-
roborentꝛ: vt cibi ⁊ potus pãssumpti in
sanguinẽ cõuertantꝛ ⁊ minime corrum
pantur in ipso: qđ si cõseq̃mur nõ par
uã quidẽ: verũetiam maximã pro no
stre sanitatis conseruatione recipie-
mus vtilitatem. quare ⁊c.

¶ Capi. cclxxiiij. ostendit nocumẽ
ta somni superflui ꝓuenientia in
totum corpus ⁊ eius mẽbra.

POsset quispiã ex his q̃
dicta sunt facile sibi ꝑ-
suadere: ꝙ cũ somnus
tot ⁊ tantas afferat cor
pori vtilitates: ꝙ nõ mo
do foret vtile dormire:
verũetiã optimũ plirius in somno re
quiescere: qui ꝑfecto non parum de-
ciperetur: cũ defectus ⁊ abundantia
ad easdem perducant differentias: vt
dixit Gal. in. iij. techni. Immo sicut
temparatus somnus iuuat vt scripsi-
mus: sic superfluus valde nocet diuer
sa ac plurima corpori nocumenta in-
ferẽdo: queãdmodũ voluit haliabas
in. v. theorice. c. xxxv. dicẽs. Sõnꝰ exce-

dẽs i tpis quãtitate multũ nocet: qm̃ virtutes plurimas enervat aiales somnus ac debilitat: corpus refrigerat ꝛ hũectat: atq͡ꝫ in eo phlegma augmẽtat: ꝛ naturalẽ debilitat calorẽ ipsumq͡ꝫ resoluit. ꝛ precipue si super inanitionẽ fiat: dicente eodẽ vbi supra. Si sit autẽ omnino corpus vacuũ: nec in eo aliquid sit ciborũ naturalis conuertit ad corporis humiditatẽ calor exuritq͡ꝫ ꝛ cõsumit illã: dehinc ipse debilitatur deficiente materia ꝛ refrigeratur corpus ꝛc. Idẽ quoq͡ꝫ ꝛ clarius sensit Auicen. in. ij. pmi doc. ij. ca. xij. cum inquit. Cũ somnus materiã inuenit aptam ad digerẽdũ: vertit eã ad naturã sanguis ꝙ si humores inuenit calidos ꝛ cholericos: ꝛ perdurauerit eius tẽpus calefaciet eos ꝛ corpus calore extraneo. Et si inuenerit vacuitatẽ infrigidabit ꝓpter hoc ꝙ resoluit: aut humorem qui virtuti digestiue sit inobediens infrigidabit ꝓpter illud quod expãditur de eo. ꝛ subdit. Et sicut vigilie multe cõplexionẽ corrũpunt cerebri aliquo siccitatis modo ꝛ debilitant ipsum: ꝛ cõmiscent rationẽ: ꝛ adurunt humores ꝛ egritudines faciunt acutas: sic somnus multus huius efficit cõtrariũ: operatur enim virtutũ aialiũ obtusionẽ ꝛ capitis grauedinẽ ꝛ egritudines frigidas. ꝛ illđ est propter hoc qđ ipse in resolutiõe prohibet ꝛc. Et i pmo tertij tracta. iiij. c. xiiij. sic etiã ait. Dormitio multa i meridie ꝛ vniuersaliter somn⁹ mult⁹ nocet multuꝫ memorie. Et in. ij. tertij. c. v. dicit Spirit⁹ in lõgo somno fit grauior pigrior: ꝛ nõ fit assiduus in faciendo dilationẽ ꝓpter declinationẽ suaꝫ ad interioreꝫ ptẽ. ꝛ in. xiij. eiusdẽ trac. ij. ca. dixit. Nauseatiua satietas qñq͡ꝫ prouenit ꝓpter multitudinẽ somni et quietis: nã somn⁹ ꝗuis ꝯferat inquã tũ digerit: tñ motus cõfert inquãtum expellit superfluitates expulsione. Et somnus quidẽ nocet vbi egent superfluitates expulsione: sicut vigilie nocent vbi indiget materia digestione. Et in cantica textu commenti. cxxix. iquit. Si somnus multũ prolongabitur replebitur caput humoribus. Et in seqnti textu subdit. Somnus humectat corpora ꝛ relaxat: extinguit calorẽ viuificantẽ ipsa. In cuius cõmento dixit Auerrois ꝙ hoc intelligitur de multo somno: quoniã multus somnus extinguit calorẽ quo virtutes viuũt ꝛ existũt: ꝛ hoc qꝛ de natura quietis ꝛ cooperatiõis est extinguere calorẽ. Ignis em̃ extinguit ꝛ suffocatur cũ multũ et perfecte tegitur. Et in parte secundo canticorũ textu cõmenti. xxviij. sic quoq͡ꝫ ꝑcepit Auicẽ. Non prolonget somnus: quoniã hoc obest aie. nec etiã vigilie: quoniã inde debilitabit sensus in cuius etiã commento Auerrois sic scripsit. Nõ prolõgetur somnus quoniã lentescit q̃dem vita ꝛ tenebrosa efficitur: extinguiturq͡ꝫ inde calor ei⁹: sicut extinguitur ignis in cineribus multũ coopertus. Et in libro. vj. sui colliget ait. Quãdo supfluit somnus calorem extinguit naturalẽ: ꝛ corpus inducit ad tumidã dispositionẽ. Que fuit Ari. snia i. ij. ꝓblematũ: ꝓblemate. xxx. dicẽtis. Multo tpe dormiẽtes minus colerati sunt moderato tẽpore dormiẽtib⁹: suffocatur em̃ dormiens. Et i. xj. eorũdẽ problemate. xij. dixit. Ex somnis autem grauiores sumus. qđ ex superfluis debet intelligi. Et ꝙ ita sit apparet p ipsuꝫ in. xxvij. phlegmate eiusdẽ dicentẽ. Somnus superflu⁹ corpora tardiora facit. Rasis quoq͡ꝫ in. iiij. Almansoris. cap. iij. hoc idẽ voluit cũ scripsit. Multum autẽ dormire corpus desiccat ac tenerũ efficit: plegmatis quoq͡ꝫ multitudinem increat ipsumq͡ꝫ infrigidat. ꝙ in corporibus grossis a pinguib⁹ precipue operatur. Et in [illegible] xv. commentis. capit iij. autoritate Gal. Somnus moderatus generat sãguinẽ laudabilẽ: sꝫ ex

cedens modū debitum in equalitate corrumpit humores ⁊ postea subiun-xit. Somnus abundans emollit cor-pus: ponderosum reddit caput: quia corpus replet de humiditate calida: ⁊ emollit virtutez vnde cōgregabun-tur in corpore superfluitates vaporo-se. quare ⁊c.

¶ Cap. cclxv. ostendit ꝙ nō sit dor-miendū stomacho ex̄istēte vacuo: similiter nec illico post cibū assum-ptum sicut nec in meridie.

SAtis ex precedenti capi-tulo intelligi potest ꝙ nō superflue sed mode-rate dormiendū sit: in qua aūt hora nōdū ex-pressimus: sz ipresentia-rū ostendem⁹. Qm̄ sufficit rē aliquaz bonā esse intelligere: sz quādo cōces-sa sit laudabilis scire oportet. Multa nāq̄ inueniunt̄ in vna hora fore opti-ma que in altera maxime nociua exi-sterent: vt supra diximus de exercitio ꝙ tempore cōplementi primarū dige-stionū laudabit̄: ⁊ tempore replexio-nis erat prohibitū. Sic ⁊ de somno q̄-rere contingit qua scz hora dormien-dū sit cū dicat Auicēna i. iij. primi do-ctrina. ij. c. ix. Sani debēt obseruare vt somn⁹ eis tēperate exhibeat̄ ⁊ in sua hora: ⁊ nō superflue: que aūt sit talis hora ipse nō expressit. Et propterea q̄-rēti quenā hec hora sit: respondebim⁹ dicētes. Primo ꝙ nō hora inanitionis ⁊ ieiunij dormire debeamus: cū dicat princeps in. ij. c. xiiij. Si somnus inue-nit vacuitatē infrigidabit ꝑpter hoc ꝙ resoluit: aut humorē qui virtuti di-gestiue est inobediens infrigidabit propter illud qđ expandit̄ de eo. ⁊ in iij. primi doc. ij. c. ix. inquit amplius su-per vac[illegible] malū ⁊ vir-tutem deijciens. Quod similiter vo-luit Rasis in. c. iij. libri. xxv. cōtinentis dicens auctoritate Ruffi in questioni-bus epidimie. Somnus longus si se-quitur cibum augebit in caliditatem innatā ⁊ impinguat corpus. Sed si se-quitur exercitium aut balneum aut euacuationem ⁊ summarie in disposi-tione ne illa in qua corpus nō sequit̄ nutrimentū: diminuet caliditatem in-natā ⁊ macrefaciet corpus. Et dixit. Joannitius. Et quotiens sequitur so-nus corpus carens nutrimento aut humore crudo aut caliditatem igneā tunc infrigidat corpus extinguendo caliditatem innatā. Cuius quidē ra-tio in promptu est. q: cū calor natura-lis cibū nō habeat quem digerat ⁊ cū sumat: vertit se super sanguinez ⁊ car-nem ipsa resoluendo ⁊ propterea ie-iunantes calidi stomachi nihil in ves-peris accipientes macilenti ⁊ calidi fiunt Non sic autem qui frigide fue-rint cōplexionis ⁊ phlegmatici ⁊c. Ne-q̄ est ilico post cibum assumptuz dor-miendum anteq̄ descenderit cibus ad fundum stomachi: huiusmodi em̄ hora omnino est inconueniēs ad dor-miendum: dicente Auicen. in. iij. primi doctri. ij. c. vij Nō ilico post cōestionē est dormiendū cibo natāte: ⁊ in. c. ix. eiusdē. Melior somnus est ille qui ꝓ-uenit postq̄ cibus a superiori ventre descenderit ⁊ post quietez eius: ꝙ for-sitan sequitur ipsum ex inflationibus ⁊ rugitibus: quoniā dormire sup hoc multis impedit modis ⁊c. Et subdit. Qua propter si descensus tradauerit parūper incedere debet ⁊ postea dor-miat. Et iterum postea subiunxit. Su-per replexionem dormire est malum anteq̄ a superiori vētre fiat descensio Et in. iij. tertij trac. primo. c. v. dixit Somnus super replexionē ⁊ cenā est res nocibilior oculo: immo oportet il-lum qui in visu habet debilitatem ex-pectare donec digestio fiat. i. fieri in-cipiat deinde dormire. Que fuit Ra-sis snia in. iiij almansoris. c. iij. dicētis.

Oportet vt tãdiu post comestionem aliquis se a somno abstineat donec cibus ab ore stomachi descendisse: atq inflatio & grauedo minui atq inferius mergi sentiantur: q si tardetur nõ incongruum est vt parua iuuetur deãbulatione donec descendat. ante vero hos omnes Gal. hoc preceperat in libro de dissolutione continua dicens. aliquando est membrũ debile vt stomachus & natat in ipso cibus: et non iniungas somnũ donec descẽderit cibus de stomacho aliquo descensu: nec donec deueniat in fundũ stomachi: & antepcipias eum moueri parũ sicut memorauimus iam. hec ipse. Obseruandũ est preterea q in meridie: nisi consuetudo cõtradixerit: non dormiatur. Quoniam vt dixit Auicen. vbi supra. In die dormire malũ est: generat enim egritudines humectãtes & reumatismos: & corrumpit colorẽ: & generat splenem. & laxat neruos: & efficit pigritiam: & debilitat desideriũ: & generat apostemata & febres frequenter. Et ex causis suorũ nocumẽtorũ est vt cito interrũpatur: & naturam ab eo in quo erat stupidã reddat. Et in prima tertij tra. iij. c. xiij. ait. Dormitio multa in meridie: & vniuersaliter somnus multus nocet multũ memorie: & proprie super repletionem plurimã. Rasis quoq in. xxv. cõtinentis. c. iij. dixit autoritate Pauli. Somnus diei non est tante vtilitatis: q: nõ põt tantum spaciũ sequi quo possit digestio cõpleri: & quotiẽs inciditur somnus ante perfectã digestionẽ: sequitur oxiremia cum repletione ventris de vnctuositatibus. Et saltẽ longa erit & põderosa dispositio cõdominabilis &c. hec ipse. Ex quibus colligi põt que sit hora cõueniẽs ad dormiẽdũ: scz post cenã: & nõ post prandiũ: & nõ nisi postq cibus ad fundũ stomachi descẽderit: & post suauez deambulationẽ: vt in superioribus ad plenum diximus. quare &c.

Cap. cclxvj. ostẽdit quomodo accubandũ vel dormiẽdum sit: an supine: scilicet vel super latera et super quod &c.

Cum plures decubitus forme in dormitione reperiantur: proclinis: supina: sup vno laterum: equalis & cũ capite eleuato nõ erit inutile ad sanitatis cõseruationẽ: & ad meliorez vero perficiendã digestionem intelligere que harũ manerierum sit laudabilior: & q̃ corpori cõuenientior: & a medicis magis approbata. Et ppterea dicamus cum nostro Conciliatore in differẽtia. cxxij. sic ad hanc petitionẽ respondẽte. Si qs habuerit lubricum ventrẽ: opz eum super sinistruz latus iacere & dormire: si autẽ cõstipatũ: super dextrũ est accubandum. Et si qs habuerit epar calidũ debet cauere ne sup dextrũ latus dormiat. Qui vero stomachuz frigidum: super sinistrum Et demum concludit q super dextrũ parũ est dormiendũ: super sinistrũ vero multũ: vt inde perficiatur stomachi digestio: qua perfecta iterũ sup dextrũ est recumbendũ. Que fuit snia Auic. in. iij. j. doc. ij. c. ix. dicentis. Sed ex figuris somni melior est vt sup dextrũ incipiat latus: & deinde ad sinistrum reuoluatur: qd si eius inceptio sup ventrem fiat. auxiliũ fert sanis magnũ in digerẽdo pptereaq calorẽ retinet naturalem & ipsum cõprehendit. quare augetur &c. Et in. c. regiminis eius qd comeditur & bibitur dixit. Oportet preterea vt post comestionẽ primo sup dextrũ latus dormiat pauco tpe: dein de super sinistrũ reuoluatur: postea reuoluat se supra dextrũ: & debes scire q multis cooperiri pãnis: & ceruical eleuare ex illis existunt que digerendo iuuant. Et ad vltimũ quidẽ vt membrorum situs ad inferiora sint de-

clinantes ⁊ nō ad ſuperiora. ⁊ in. xiiij. tertij trac. iiij. c. v. ſimiliter inquit. Dormire ſuper latus ſiniſtrum eſt maximi iuuamenti ad digeſtionē perficiendaz propter cōpreſſionē epatis ſupra ſtomachū. ſed ſomnus ſupra dextruz eſt cauſa velocitatis deſcēſionis cibi. Eſt etiā obſeruandū vt dixit Almanſor in lib. iiij. c. iiij. ne de vno latere ad aliud ſepe voluatur: tardatur enim inde digeſtio atqꝫ inflatio ⁊ rugitus ſentitur. Oportet itidem vt puluinar ſit altū: ⁊ precipue ſi cibus nondū ab ore ſtomachi deſcēderit: ſufficit enim vt ter fiat reuolutio ⁊ nō pluries: vt dictum eſt. Quod etiā in. xxv. cōtinētis replicauit cum in. c. eius primo dixit. Poſt comeſtionē quilibet dormiat ſuper latus dextrū modice: deinde complendo ſomnū ſuper latus ſiniſtrum. Et nulla fiat reuolutio abundans in lecto eo ꝙ excitat ventoſitates ⁊ occurſum prebet ſuper digeſtionem ⁊c. Et poſtea ſubiūxit. Pars inferior corporis in ſomno debet eſſe declinātior: ⁊ nulla ſuperabundās fiat reuolutio in lecto: ne reuoluat cibū in ventre de vno loco ad aliū corrūpendo digeſtionem. Que fuit ſnia Ariſto. ad Alexādrum ſic ſcribētis. Dormi temperate primo ſup dextrū latus vna hora: deinde ſup ſiniſtrū ⁊ illic pfice dormitionem. Volunt itaqꝫ oēs autores vt ſuper latera dormiendū ſit. ⁊ nō ſup dorſum vel reſupine: vt pleriqꝫ faciūt neſcientes qd̄ Princeps voluerit in. iij. primi doc. ij. c. ix. cū ait. Reſupine aūt dormire eſt malū: ⁊ ad malas preparans egritudines: ſicut apoplexiā freneſim ⁊ incubū: qm̄ ſupfluitates ad poſteriora declinare facit ⁊ retinent: ⁊ per ſuos nō incedūt cānales naturales: qui ſunt ab anterioribꝰ ſicut nares ⁊ palatū: ⁊ talē ſomnū incurrere ſolent infirmi ⁊ debiles ꝑpt illd̄ qd̄ muſculis eoꝝ accidit ex debilitate ⁊c. Qd̄ non minus voluit Gal. vt teſtatus eſt Raſis in. xxv. cōtinentis. c. iij. dicens. Dormitio facta ſupine dorſum ſuum cōſeruat ſuperfluitates cerebri in ventriculis eius ideo nō debēt ſomnum abundantē ſequi dormiēdo ſupine ſuper dorſum laborās apoplexia: aut ſi paratus fuerit eaz pati aut epilepſiā. Et dixit in alio loco. Non dz dormire ſuper dorſum laborās catarro deſcendente de capite: qr tunc leuē ingreſſuz eius facit induci ad cānale pulmonis. Et alibi etiā dixit. Dubitandū eſt ſuper dormientē tota nocte ſupine ſup dorſum ne cito inducatur ad apoplexiam ⁊ epilenſiā qr ſuperfluitates cerebri non manebūt tunc: ſed ventriculi eius replebunt de eis. ⁊ ſubdit. Dico ꝙ eſt forma dormitionis mala valde penes repletionē cerebri ⁊c. Ecce igitur ꝙ̄ grande periculū ſit dormire ſuper dorſum: ⁊ cauſa multarū infirmitatum: ⁊ incubi precipue ſuper numero ex tali decubitu prouenientis vt certiſſima ſcio experiētia: ꝙ mihi puero ex tali cauſa ſicut ⁊ adultis pluribꝰ accidit.

¶ Cap. cclxvij. oſtendit quid ſit vigilia ⁊ ꝙ temperata conueniat ſicut ſuperflua maxime noceat.

QUamquā ea que diximꝰ de ſomni vtilitate: ſufficere deberent ad intelligendū quantū moderate dormire ſit vtile. Tamen pro ampliori noticia ipſius volumus ⁊ de vigilijs que ſomno opponūtur: aliqua breuiter declarare: vt oppoſitum magis intelligatur per ſuuz oppoſitum: teſte philoſopho in. iij. de anima textu cōmenti. xxv. Dicamus ergo cum Auicen. in. j. tertij trac. ⁊. c. iiij. ſic ſcribente. Vigilia eſt diſpoſitio cum affunditur ſpiritus animalis ad inſtrumēta ſenſus et motus vt eis vtatur. Serra autem ſuperfluitas in

vigilia ⁊ egressus a re naturali. et in canticis textu cōmēti.cxlj. Temperata vigilia excitat valde sensꝰ.⁊ disponit vires ad exercendum opationes suas:⁊ cū hoc mundificat corpꝰ a fecibus ⁊ superfluitatibus. Et sic tēperata ⁊ non superfluēs cōmendatur sicut superabundās minime. Et qđ ita sit apparet per Auicē.in.ij.primi doc.ij.c.xiij.dicētem Cum vigilie sunt multe cōplexionem corrūpūt cerebri aliquo siccitatis modo:⁊ debilitāt ipsum: et cōmiscent rationē:⁊ adurunt humores:⁊ egritudines faciunt acutas. Et infra subiunxit. Uigilie desideriū augent:⁊ famē efficiunt ꝑpter illud qđ de materia resoluunt si de digestiua minuunt:⁊ ꝑpter illud qđ de virtute resoluūt. Et in.j.tertij trac.v.c.xj. Superfluitas vigiliarū resoluit spiritū:⁊ debilitat eum:⁊ cū hoc replet cerebrū vaporibus ⁊ in.xj.dixit tertij trac.j.c.v.inquit. Uigilie ⁊ exercitiū scȝ superflua debilitant cor cum resolutione. ⁊ in.xiij.tertij trac.ij.c.xij. Uigilie superflue cōmouent famē ⁊ appetitum vehementē ⁊ in canticis textu cōmenti.cxlij.sic etiā ait.ex longa vigilia contingit expgefactio ⁊ insomnietas generans anxietatē ⁊ angustiā anime: ipsa enim dissoluit spiritus:⁊ corpora sedat:⁊ corrumpit splendorē ⁊ claritatem corporis ⁊ calorē eius: ⁊ profundat oculos:nocetq̧ digestioni: ⁊ mentem tollit: ⁊ infrigidat corpus. Que fuit sniā Almansoris in lib.iiij.c.iij.dicentis. Uigilie vero multe calorē incēdunt:ac formā corrūpunt:corpusq̧ desiccant atq̧ cholerā rubeam in ipso augmētant. Quod precipue operant cū corpora sunt macra. Oportet itaq̧ vt anima vigilare nō cogat cum dissoluta ⁊ stupida fuerit:neq̧ ad dormiēdum incitetur cum excitata atq̧ subtilis.⁊ acuta fuerit motusq̧ leues ⁊ sensus fortes, A quo sumpsit Auerrois in sexto colliget cum ait. Quando vigilie exuberant:corpus desiccant:⁊ calorem dissoluunt naturalem: ⁊ calorē accidentalem incendunt. Que quoq̧ fuit Gal.snia in.j. Terapētice.c.dicentis. Siccant enī totius corporis habitū vigilie ⁊ ꝑpter hoc sunt nocissime his qui scđm siccitatē egrotāt. Et in cōmento.lvj.secūdo regiminis acutorum.sup illo hyppocratis vbo. Multe vigilie faciūt contra cibi potusq̧ digestionē ⁊c. Inquit de aptitudine vigiliarum est vt resoluāt corpus ⁊ exiccent ipsum. Et in.iij. Techni textu cōmenti.xlvj.dixit. Uigilia exiccat corpꝰ eius vero oppositū humectat. Ex quibus oībus clarissime patet quantum superflue humano corpi noceant vigilie. Et ꝑpterea concludamus in vno verbo cū hypocrate in.ij. aphorismorum.aphorismo.iij.dicēte. Somnus ⁊ vigilia vtraq̧ modo magis facta malum. Dormiamꝰ itaq̧ vigilemus temperate:plus tñ ⁊ minus vt etas cōplexio tempus anni:qualitas ⁊ quātitas cibi preaccepti ⁊ talia hmōi requirūt: qđ qui fecerit a nocumētis ex somni ⁊ vigiliaꝝ superfluitate prouenientibꝰ securus erit:vt satis ex dictis est manifestum.

¶ Cap.cclxviij.ostēdit qđ sit somniū:q̄ cause eius:⁊ qđ de ipso hoc in loco cōsiderandū: lȝ somniatis minime sit credēdum.

QUia in somno plurima ⁊ extranea sepenumero somniamꝰ de quibꝰ nunq̄ etiam cogitauimus: quemadmoduȝ nobis euenit plerumq̧ cp volare videmur super terram sicut hyrūdines faciūt. Quod quippe somnium nostre cōplexioni cōnaturalissimum existit: vt ex dicendis apparebit. Solent ex his inquam nonnulli pertimescere adeoq̧

ſibi aliquod malū facientes augurīū dubitare vt firmiter credant infortu-nium ſibi parari: ⁊ inde qñꝫ per multos dies triſtantur. Propterea mihi videtur aliquid de hac materia ſom-niorum dicendū eſſe: tum vt ipſi ſuis huiuſmodi phantaſijs fidē deinceps non adhibeant: tum etiam vt intelli-gant quomodo ſomnij qualitatem ⁊ non rem ipſam ſomniatā debeant cōſiderare: vt ſciant ex hoc qualiter corpus eoꝝ diſpoſitum ſit: ⁊ quibus egritudinibus preparatum: vt ſe valeant ab illis precauere. Sed anteq̄ ad hec deſcendamus: declaramus quid ſit ſomnium: ⁊ que cauſe ipſius: vt dicenda clarius pateſiant. Dicimus ergo cum Petro padubanenſi in. xxx. pro-blematum. cōmēto vltimo ſic ſcribente. Somniū eſt paſſio cauſata ex mo-tu in phantaſia facto. vel melius. Eſt phantaſma factū a motu ſimulacro-rum dormientis in eo quod a multis fit cauſis: ⁊ ſcꝫ hoc diuerſa ſortiūtur nomina. Fit enī quandoqꝫ a ſupabū-dantia aliquorum humorū in corpo-pore exiſtentium per quod quidē medici coniecturant multa ſicut infra dicemus. Cauſatur etiam ſomnuꝫ propter motus ⁊ operationes: de quibus multū fuit anima ſolicita in vigilia ⁊ vehementer eis intenta: ita ꝙ nocet dum dormit quieſcentibus motibus exterioribus non adhuc motus quie-ſcit interior factus in phātaſia. in qua forme apprehenſe retinentur a virtu-te imaginatiua eas diuerſimode cō-ponendo modo quidem ſentitur mi-nus: tunc autem magis eo ꝙ maior motus obſcuret ⁊ diſſoluat minorem ſicut dicitur in libello de ſenſu ⁊ ſenſato. ⁊ in. v. de generatione animaliū. et in de ſomno ⁊ vigilia tertio. Unde in eodem dicitur. Phantaſmata quedā eſſe cau[illegible] vniuſcuiuſqꝫ actuum non eſt irrationabile: et tale ſiquidem ſomnium poteſt animale nominari: cum cauſetur a motu in virtute anime a prioribus actibus rela-to. Cauſatur etiā quādoqꝫ ab impreſ-ſione facta ab animalibus celorū vel intelligentijs ipſoꝝ: que etiā motores dicūtur orbium operantes quandoqꝫ formā in imagine ſcꝫ comparationē ipſarum ⁊ cōparationē animarū no-ſtrarū ⁊ aptitudinem: quia anime noſtre habent maiorē cōparationem ſi-militudinem cū ſubſtantijs angelicis q̄ cum corporibus ſenſibilibus. vt dixit Auicen. in libro. iiij. de anima. vn-de. j. regiminis acutoꝝ dicitur ꝙ quedam ſomnia ſunt a deo benedicto et ſublimi: ⁊ id ſiquidem poteſt ſomniū celeſte appellare cū ab animab⁹ cauſetur celoꝝ ⁊ ſi quod ſomniū verum eſt: dicendū ꝙ ſomniū verius eſt celeſte. Aliud autē nullius aut pauce virtutis exiſtit: ſunt enim magis deluſiones quedaꝫ eoꝝ circa que anima fuit ſolicita in vigilia ⁊ occupata: ſicut fameſcenti repreſentatur alimentū: ⁊ cupienti coitum femella. Somniū autē naturale ⁊ ſi verificetur: vt plurimum non tamen aliquam mirabilē oſten-ſionem importat. Cui autem ſomnia videat celeſtia ſeu a celo reuelata: il-le eſt qui cōſueuit dicere verū. Uſus enim prauarū cognitionū ⁊ conſiderationum inducit imaginationē malo-rum motuum ⁊ inobedientiū virtuti rationali: vnde dictū eſt meliores ſom-nia videre meliora. Quare ſomnia mendacis: deriſoris. loquacis: triſtis: ebrioſi: ac illius in quo preualet cōplexio aliqua vel ſolicitudo nō ſunt vera. Uade. iij. de ſomno ⁊ vigilia quorum loquax eſt natura ⁊ melācholico multimodas viſiones videt: eo ꝙ exiſtūt in multo motu: propter qđ non ſunt vero ſomnia plerumqꝫ niſi videantur circa mane. tunc enī motus humoruꝫ quieſcunt magis ⁊c. Similiter inquit in differentia. clvij. plures de ſomnio adducens diſtinctiōes: inter quas pri

cipalissima est illa quã supra tetigi-
mus scʒ ꝙ aliquod est naturale .aliđ
animale: ꝛ nonnullũ celeste seu diui-
num: ꝛ vocat illud naturale qđ ex do
minio cõplexionis cõtingit ꝛ humoꝝ
sicut dicit Auic. in lib. suo de anima ꝙ
naturalia somnia sunt que veniũt ex
temperantia virtutum humoꝝ cũ spi
ritu gerente virtutẽ formalem ꝛ ima-
ginatiuam ꝛc. Animale vero qđ cau-
satur a multa solicitudine anime cir-
ca aliqđ in vigilia. Diuinũ vero som-
nium qđ a diuinis siue celoꝝ causat̃
animabus de quo ipse post multa sic
ait. Somniũ veruꝰ est celeste seu diui
num. ꝛ maxime cuʒ anima fuerit libe
ra superioribꝰ substantijs applicata
eorũ representationes suscipiẽs. Ani-
male ꝟo nullius aut pauce veritatis
existit: est em̃ magis illusio q̃daʒ eo-
rum circa que anima fuit solicita ꝛ oc
cupata in vigilia: seu famescẽti repre-
sentant̃ cibi: appetẽtiqꝫ mingere cloa
ca ꝛ strepitus agonizanti. De somnio
similiter naturali dixit vbi supra. ꝛ tã
dem de eo sic cõcludit: ꝙ si accidit: et
maxime ꝯtra repletionẽ ꝓprieꝗ va-
porabilium ventosorũ verificatur q̄ꝫ
minime. Et ꝓpterea q̃ timere solẽt ex
suis somnijs: deinceps nõ expauescãt
nec eis aliquã penitus fidẽ adhibeãt
cũ vt plurimũ delusiones sint vt p̃di-
ctum est: q̃bus nõ est credendũ medi
ci philosophi: ꝛ theologi vnanimiter
precipiant. Etiã Ualerius maximus
pluria narret de somnijs Artorij me-
dici. Cesaris Augusti. P. Decij. ꝛ. M.
Torquati. M. Ciceronis. C. Gracchi.
Cassij parmensij. Atterij. Ruffi. Ale-
xandri regis macedonie: aliorũqꝫ in li
bro. j. que quideʒ celestia dici pñt: ra
rissime ꝛ non nisi magnis viris cõtin-
gentia. Non debet tamẽ ex hoc vnuſ-
quisqꝫ tã facile de numero illorũ esse
sibi persuadere: vt somnijs proprijs
naturalibus vel etiam animalibus fi
dem adhibeat.

¶ Ca. cclxix. ostendit quomodo
qualitas somniorum ꝛ nõ ipa som
nia consideranda sit: vt sani domi
nium humorũ sui corporis intelli-
gant.

IN superiori capitulo vi
sum est q̃d sit somniuʒ:
que cause eiꝰ: ꝛ quomõ
rebꝰ somniatis nequa-
q̄ꝫ credendum esset. In
hoc autẽ loco ostenda-
mus ꝙ in pricipio illius ꝓmiseramꝰ:
scʒ vtilitatem que ex qualitatibus in
somnijs apparentibꝰ est eligenda: vt
per eas somnioꝝ qualitates qualiter
dispositi simus in humorũ superabũ-
dantia facillime percipiamus. In pri
mis ergo dicamus cũ Auicẽ. in. ij. pri-
mi. doc. iij. c. vij. sic scribente. Somnia
significãtia dñium sanguinis sunt: si-
cut cum homo in somnis res videt ru
beas: aut sanguinẽ multũ ex suo cor-
pore exire: aut se in sanguine natare:
ꝛ similia. Demoniũ vero phlegmatis
significant somnia in q̃bus videntur
aque ꝛ flumina ꝛ niues ꝛ pluuie ꝛ fri
gus. Dñium vero cholere rubee mon
strant somnia: in q̃bus vident̃ ignes:
ꝛ verilla citrina: ꝛ videre res que non
sunt citrine citrinas. ꝛ videre incẽsio-
nem aut caloreʒ balnei: aut solis: aut
his similia. Et dñium cholere nigre:
scilicet melancholie ostendũt somnia
terrorem facientia ex tenebris ꝛ cru-
ciatu ꝛ rebus nigris ꝛ terroribus. Et
in. j. tertij. c. vj. in fine sic ẽt inq̃t. plu-
rimũ em̃ visionis rerum citrinarũ ca-
lidarũ significant dñium cholere. Et
similiter plurimũ visionis reꝝ cuiqꝫ
cõplexioni ꝓportionalium: quas nu-
merare non est necesse. Et somnia q̃-
dem permutata significãt caliditatẽ
ꝛ siccitates: ꝛ illa quorũ nõ recordat̃
significat frigiditatẽ ꝛ humiditatẽ se
cundũ plurimũ. Qđ ẽt sensit Rasis in
tertio Almanso. c. xxiij. dicẽs. cũ eniʒ

aliqs in somno pluuias multotiēs videt ⁊ mare ⁊ fluuios: multa in ei⁹ corpore humiditas adesse significatur. Ignes vō ac fulgura ⁊ lites cū aliqs in somnis frequenter aspicit cholera rubea in ipso abundare mōstrat. Colores aūt rubeos ⁊ tictos ac nuptias ⁊ cibaria dulcia ⁊ vētosas atq̧ fluxū sanguinis ac phlebotomiam si aliqs somniauerit: q sanguinis multitudo sit declarat. Cūq̧ multa fusco colore tincta atq̧ nigredinē ⁊ timores ac pauores in somno aliqs aspicit: cholere nigre operatio significat. Et cū aliqs in somno videt se manere q̄si in loco niuis vel frigido a quo ledit frigoris significat victoria. his aūt 2ria si visa fuerint: 2ue erunt significatiōes. et si aliqs videt se q̄si in balneo vl' in sole vel quasi canicularib⁹ exponat diebus: vel in igne excessus significat caliditatis. Et cū aliqs somniauerit se quasi volare ⁊ inuadere sicut accipiter ⁊ capere: siccitatis monstrabit excessus: atq̧ humorū leuitas ⁊ subtilitas Si qs ēt se quasi ab aliq̄ aggrauari somnia: repletione laborare ostēditur. Quicūq̧ ēt se p loca q̄si cenosa incedere videt fetidū habentia odorem: putridos in corpore demonstrat habere humores. his vō 2ria contrariam hñt significationē. Qui autē in somnis videt q quasi incedat p hortos bonū habentes odorē suorū significatur equalitas humorum: ⁊ q a putredie valde sunt remoti. Per loca vero quasi augusta ⁊ p foramina si qs se ambulare cōspicit: instrumenta anhelitus graue pati egritudinē demōstrantur: que ipm tantā aeris q̄titatem attrahere vetat: q̄ta ei est necessaria. Gal. quoq̧ in. v. de interioribus c. vj. inq̄t. Multi pter malos humores in stomacho coadunatos viderūt pessima s[illegible]nni disturbati sunt ⁊c. Et in lib. de somnijs ait. Somnū nobis indicat dispositiones corporis. Ignē em̄ accēsum qs vidēs in somno a xanta molestat cholera. si vero fumū vel caliginē vel profundas tenebras: a nigra cholera. Pluuia vero humiditatē abundare indicat. Nix aūt ⁊ glacies: parū phlegma frigidum. ⁊ post aliqua subiunxit. Sōniamus plerūq̧ ea qbus egemus: vt bibere: coire: ⁊ similia ⁊ postremo dixit. Que vident q̄ egrotāt in somnijs coindicabūt plerūq̧ nobis indigentias ⁊ abūdātias ⁊ qualitates humorum. Et ppterea debent ēt sani si frequenter viderint aliqd supradictorū cum medicis cōsulere: ⁊ 2siderata ēt alijs indicantib⁹: poterūt postea purgari: ⁊ a futuris infirmitatib⁹ p̄seruari. Et hec sunt q̄ in somnijs attendere debemus. qm̄ natura plerūq̧ demonstrat qbus indigeat: vt clarissime ptz de his q̄ in cena carnes salitas māducarunt: ⁊ nō multū biberūt in nocte sitientes dū dormiūt se bibere somniāt vinū aut aquam sitim eorū minime remouentē. sicq̧ de alijs somnijs naturalibus. quare ⁊c.

¶ Cap. cclxx. ostēdit q ab accidētibus anime sit abstinendū ⁊ maxime post cibū ⁊ refectionem: digestionē quā corrūpūt fieri p hibeāt.

Diximus supra i. c. scz. cclxi. q post cibi assumptionem quiescendū erat: aut modicum deambulandū donec cibus ad fundum stomachi descēdisset: deinde dormiendū ⁊ hoc vt melior cerebraretur digestio. cū somnus fortificādo virtutes naturales digerere faciebat. Ex qb⁹ omnibus tota intentio nr̄a erat: vt preaccepta reficientia oīno coquerent in stomacho: ⁊ in eo nō putrescerent qd iterum procuramus dicentes qd omne illud quod digestionē corrūpit aut eā impedit: sit fugiendum pro viribus:

τ qr dixit princeps in.iij.j.doctrina.ij.c.vij. Accidentia anime horribilia: et mot⁹ corporei fortes digestionē fieri prohibēt. Cuius dicti secundā partē dū loqremur de exercitio τ coitu post cibū: sufficiēter declarauimus. Primā vero scilicet ꝙ anime accidētia digestionē prohibeāt: hoc in loco intendimus manifestare: vt ab eis caueant q̄ sani desiderāt permanere. Dicam⁹ ergo cum Gal.in.j.de regimine sanitatis sic scribēte. Oportet medicū qui debet custodire sanitatē, studere ne mores animi corrūpantur: non vt philosophus: vt cōseruet ipsius anime sanitatē: τ faciat hoiem virtuosum: sed vt non facile in egritudinē deueniat corpus etenim furor: τ fletus τ ira τ tristitia τ solicitudo amplior q̄ꝫ opꝫ τ vigilie q̄ sup his fiunt febriū τ aliarū egritudinū sunt principia. Sicut econtrario pigritia mentis amētia τ aīa oīfariā deses decolorationē τ denutritionē operatur infirmitate naturalis caloris: quē omnibus custodite opꝫ infra terminos sanitatis τc. Ex qua sententia manifestū est ꝙ medicus cōseruator debeat de accidētib⁹ anime curam habere. de illisq̄ꝫ non modicū cōsiderare: atq̄ꝫ illa in regimine conseruatiuo prohibere. τ precipue post cibi τ pot⁹ assumptionē: ne digestionē impediant vel corrūpant simul: cuꝫ ipsa de sui natura non solū quod dictū est faciāt: sed totū etiam corpus a sua tēperie: τ naturali cōplexione permutēt: τ humiditates sicut τ corpus totū exiccent: dicēte Gal.in.iij.techni textu cōmenti.xxxv. Abstinere manifestū: quoniā ab intēperantia oportet anime passionū: scilicet ire: tristitie: gaudij: furoris: timoris: inuidie: τ solicitudinis: extermināt enim hec τ permutāt corpora ab ea que est secundū naturam cōsistētia. in cuius cōmento dixit Halis. Ira τ furor faciūt accidere caliditatē superfluā. Gaudiū vero et letitia caliditatē equalē. Timor autē τ pauor faciunt accidere frigus: τ totum quod faciūt ista accidētia: nō faciunt: nisi meditatione motus spūs: vnde corpus exiccat: teste eodē Gali. vbi supra et textu cōmēti.xlvj. dicēte. Omnes anime passiones exiccant corpus. Et ꝙ etiam fiāt ex diuerso spirituum motu anime accidētia: vt dixit Hali. apparet per Aui.in.ij.j.doc.ij.c.xiiij. sic scribentē. Omnia anime accidētia sequūtur: aut eis associant motiones spūs interius aut exterius. et istud aut erit subito aut paulatim: et eius motionē ad exteriora sequit̄ frigiditas eius qđ interi⁹ existit. Et forsitan superfluit illud qđ resoluitur subito: ergo infrigidatur exterius τ interius: τ sequitur eā sincopis aut mors: τ motum quidē eius ad interiora sequitur frigiditas eius qđ est exterius τ caliditas interior: τ cū multa coangustatione constringitur τ infrigidat̄ interius τ exterius: τ sincopis magna aut mors sequit̄ ipsum τc. Ex quibus apparet ꝙ oīno vitāda sint anime accidētia propter tale magnū periculū sequens ad subitū τ fortem motū spiritus interius aut exterius. Et precipue illa fugiēda sunt accidētia que tristari faciunt sicut inq̄t Almansoris in lib.iiij.c.ix. Q̄m omnibus sanis nocumentū inferunt exceptis his qui carnis indigent minoratione. Abstinendum est ergo ab ira: tristitia: inuidia: solicitudine: τ huiusmodi: τ licet semper permaxime tamen post cibi τ potus assumptionē: quoniam digestionem fieri perhibent: τ quandoq̄ꝫ corrumpunt diuertendo spiritum τ naturalem calorem a stomacho ad cor vel ad membra exteriora secundū ipsorū accidentium diuersitatē: vt diximus. quare τc.

¶ Capitulum.cclxxj. ostendit que nocumenta in corpus proueniant ex ira:

ex ira:iracūdia:odio furore. ꝛ similibus postꝙ declarauerit qd ipsa sint ꝛc.

Visum est in superiori capitulo generali quoddammodo qualiter aie accidētia digestionē fieri ꝓhibebāt ꝛ plurimū corpori nocebant rōne subiti mot⁹ spūs ad interiora vel exteriora. Nūc aūt in speciali videamus quantū ira odiū ꝛ similia sint sanitati corporis inimica declarantes prius qd horū sit vnūquodꝙ: vt scribēda de ipsis manifesti⁹ intelligantur. Dicam⁹ ergo cum Haliabate in quinto Theorice.capit. xxxviij.sic referente. Ira est sanguinis cordis ebullitio naturalisꝙ motus caloris ꝛ ei⁹ ad exteriora exit⁹ semel subito ad vlciscēda q̄ nocent. Qđ ab Aristot.ipse videt̄ accepisse dicēte in scđa ꝓblematū ꝓblemate xxvi. Ira est accēsio sanguinis circa cor. Et in octauo eorundē ꝓblemate.xx. Ira timiditati cōtrariū est ꝛ iracundia. Est aūt ira quidam ab igne:multū em̄ ignē ꝯtinentis interius tepefiūt:maxime aūtē est in pueris discere:viri antē ledunt ꝛc. In cui⁹ cōmento Padubanēsis nr̄ sic ait. Iracūdia est velox īclinatio ad irā in quib⁹ nō opꝫ ꝛ magis ꝙ̄ oportet ꝛ vbi nō oportet. Gal.antē in primo de differentijs febrium.c. iij.sic eā diffiniuit. Ira est ebullitio q̄dā ꝛ mot⁹ vehemēs irascibilis virtutis q̄ in ipō corpe cordis insidet cū calefit ipā substātia. Et ī secūdo de regimine sanitatis inq̄t. Ira nō ē audacia:sꝫ velut feruor q̄dā ei⁹ q̄ scđm cor sanguinis. ꝛ in secūdo de accidēti ꝛ morbo.c.ij. Ira est feruor caloris ī corde existētis ꝓpter moti aie. Et in.v.de accidēti.c.vj. Ira est magn⁹ ac fortissim⁹ mot⁹ in loca diuersus:ꝛ ꝓpterea valde corp⁹ ꝯturbat ꝛ ꝑmutat a naturali cōsistētia. Quid aūt sit odiū nō a multis expressum inuenit̄:attñ dicere possum⁹ ꝙ sit ira cōfirmata:vt colligit̄ ex dicto Ualerij maximi in lib. ix.c.iij.sic scribente. Ira quoꝙ aut odiū in pectorib⁹ hūanis magnos fluct⁹ excitant ꝓ cursu celerior illa nocēdi cupedine:hoc aūt ꝯtinaci⁹ ac nūꝙ̄ sine tormēto sui violētius ꝛc. Sic em̄ odiū ab ira differt sicut mai⁹ a minori:quēadmodū clarissime beat⁹ inq̄t Hieronym⁹ his verbis. Quātū aūt iter festucā ꝛ trabē: tantū inter irā distat ꝛ odiū. Odiū em̄ ira inueterata est ꝛc. Qđ q̄ his viris sapiētissimis credere voluerit Auicē.saltē philosopho ac medico ꝑcipuo credat:hoc idē volēti in libro de viribus cordis.c.viij.cū ait. Sicut ira est mot⁹ ad vindictā nō valde fortis:sic odiū est ꝯseuerātia forme nocini in imaginatiōe seu phantasia:et perseuerentia simul imaginationis effect⁹ ad vindictam sumendam ex eo. Furor autem est maniaca confidentia:vt ex dictis Gal.in secūdo techni elicit̄ Que oia:vt ꝑdixim⁹: diuersimode nocēt sanitati ad malas et ꝙ̄ plures ꝑducētia lesiones. Dixit nāꝙ Princeps in scđa primi doc.secunda.ca.xiij. Ex motu q̄dē ad exteriora subito facto fit ira:q̄ si cōtinuata fuerit:facit cadere in melancholiā. Qđ similiter asserit Gal.in commento illius aphorismi. Timor et pusillanimitas ꝛc.vbi sic inq̄t Multos in has passiones cecidisse vidi ꝓpter iram odiū ꝛ tristiciā.qm̄ ira ꝛ furor faciūt accidere caliditatem superfluā:vt dixit Hali in cōmēto. xxxv.tertij techni. A quo vr̄ Princeps accepisse in primo canonis.

Fen doctrina ꝛ summa secūdis.c. vero pmo dicēs.Ira scdm omnem dispositionem calefacit.ꝛ in tertia primi.c.iiij.Ira vehemēter calefacit.Et in.xiij.tertij tract.iij.c.xxxiij. scripsit.Ira tristitia ꝛ hmōi multotiēs sunt cā effusiōis materiex ad stomachū:in cāticis quoqꝫ sic ait. Ira aie incitat frigiditatē.s.ꝑpter resolutionē:q̄ qn̄qꝫ magnificat in tātū donec ledat in vltimo.qđ similiter sensit Gal.in.vj. Terapētice. c.iiij.dicēs.Ire solicitudines i quolibet modo ꝛ vigilie nocēt dissoluētes virtutē.Ex ira tn̄ nullus vnqꝫ motus est inq̄t ipse in.v.de accidēti ꝛ morbo.c.vj.in prio etiā de regimine sanitatis sic ait.Immoderati mot⁹ q̄ sunt i ꝯcupiscētia ira:ꝛ cogitatiōe magis cholericū reddunt hoiem:vn̄ febres ꝛ oēs calide egritudines ꝯsequūt.Aliter aūt declaranit Haliabas in.v.Theorice.ca. p̄allegato cū inq̄t. Que em̄ oibus irascunt ex causis sollicite fiunt et tristes:ꝛ ad q̄uis modicā timēt et exterrentur occasionē:opinatiōes opinant falsas:his sepe de causis in morbos incidūt pessimos ꝛ passiōes i tātū vt hmōi nōnulli moriātur si i eis hox aliq̄ accidētiū roborent.Et post aliq̄ subiūxit.Ira calefacit corp⁹ ꝛ desiccat cholerā cōfortat rubeā in tātū vt febrē qn̄qꝫ dici pariat.Et si q̄dē in corpe humorē ad putrescēdū parat⁹:febrē gn̄at putridā.Si aūt immoderata fuerit ira:v̄tutē dissoluit naturalē eo qꝫ illū plurimū emittat ꝛ i ptes dissipet:vnde ꝛ virt⁹ debilitat tremor qn̄qꝫ accidit:ꝛ si adhuc augeat defectus sequit maxime si hō debilis sit virtutis:nisi qꝫ ira minime mortē asciscit.hec ipse.Ex qb⁹ facile cōprehēdi pōt qn̄tū ira noceat vnicuiqꝫ:ꝛ p̄cipue macilētis;multoqꝫ magis odiū:ꝛ furor:ꝛ talia:et ideo abstinēdū est ꝑposse oī ab huiuscemodi ne corp⁹ inflammet:et spūs resoluant ꝛ pmaxime post ciborū ꝛ potuū assumptionē.Que q̄dē preassumpta adeo:supuenientibus his passionib⁹ alterant:qꝫ frequēter.Et si nō semꝑ corrūpunt in stomacho:ꝛ in malos humores cōuertunt:ex qb⁹ febres ꝛ alie cōsimiles gn̄ant infirmitates.Sꝫ fortassis dicet cholericissimorū quispiā. Si ex naturali cōplexiōe adeo sum ꝑnus ad irā:vt ex leuissima etiā cā irascar:q̄d ego possum:nō em̄ hoc in mea cōsistit facultate:ꝛ si doleā ex hoc minime tn̄ ab huiuscemodi passiōe me valeo abstinere.Cui dicemus qꝫ ipē Diogenis cōsilio dꝫ vti qui cū interrogat⁹ esset q̄d agēdū hoi foret vt irasceret.Rn̄dit recordet qꝫ nō semꝑ necesse est vt seruiat illi:immo viceuersa est alteri aliq̄n seruiēdū:necꝫ opꝫ vt iugiter obediat illi:sꝫ ꝛ interdū ꝛ ipē obediat alteri:nec necesse est vt semꝑ ab alijs colat:sꝫ qn̄qꝫ patiat:ꝛ ipse cū hec fecerit:ꝛ cū hoc ei⁹ debilitabitur ira.quare ꝛ cetera.

¶Cap.cclxxij.ostēdit nocumenta ꝑueniētia ex timore tristitie et solicitudine.

Ostēdam⁹ i hoc.c.q̄t ꝛ quanta nocumēta ex freqnētato timore soleāt ꝑuenire:vt ab eo ꝛ a tristitia pariter caueam⁹ dicētes cū Halia.i.v.Theo.c.vl.sic ipꝫ describēte Timor ē naturalꝭ igress⁹ calorꝭ ad iteriora corpis pp aie ab aliq̄ nocēti fugam ꝛ exasperāti:cū sit nature aiaꝫ a nocētib⁹ ꝛ subito terrētib⁹ q̄ nō ꝯsueuit timere ꝛ fugere.qđ sensit Arist.i.x.ꝑblem atū ꝑblemate. lxj.dicēs.Timor [illegible] exteriorꝫ calorꝭ ꝯctio ad ptes iteriores sub corde.Et.xxx.pticu.eorūdē iq̄t.

Timoꝛ ifrigidat: manifestant aūt terrefacti:tremūt eñ ait ipse.Cui⁹ simile voluit Gal.i.v.de accidēti ⁊ moꝛbo.c.vj. cū sic scripsit. Timoꝛ sanguinē caloꝛē atqꝫ spiritū repoꝛ=tat ad interioꝛa.s.ad suā oꝛiginē: ⁊ ad coꝛ:atqꝫ exterioꝛa coꝛpis refri=gerat.Et postea subiūxit.In timo=re virt⁹ aie nō cōfoꝛtat:neqꝫ ad ex=terioꝛa reuertit:⁊ idcirco caloꝛ ex=tinguit intantū vt totū refrigeret coꝛp⁹.Et subdit Illa accidētia q̄ subito fiūt in timoꝛe in tristicia pau=latim cōstringūt:⁊ nō differūt nisi i magnitudine ⁊ foꝛtitudie:nō aūt gn̄e.Et in li.de pnosticatiōe ppulsum sic quoqꝫ ait.Coꝛp⁹ pter aie passiones multotiēs pati assuenit: foꝛtassis aūt nō existimabit quisqꝫ agonie ⁊ timoꝛes repēte aiaꝫ exagitātes pulsus vertūt:cū tñ plurimū pmutēt.Et in libꝛo de tipo.c.iij.dixit.Timoꝛ ⁊ terroꝛ turbāt virtutē ⁊ debilitāt ipsaꝫ nō minus alijs causis.Qđ etiā sensit in tertio Techni pte illa. Abstinere aūt manifestū ē ⁊c.cū dixit.Timoꝛis inuidie ⁊ solicitudinis extermināt eñ ⁊ pmutāt coꝛpa ab ea q̄ secūdū naturā cōsistētia.in cui⁹ cōmento scripsit Hali. Timoꝛ aūt ⁊ pauoꝛ faciūt accidere frig⁹ supfluū.Et iō dicebat Hippocrates in.vj.aphoꝛismoꝝ.aphoꝛis=mo.xxiij.Si timoꝛ ⁊ pusillanimitas multū habeāt tp̄s habētē melan=cholicū pficiūt.Et Princeps in.ij. primi.c.ij.Cū mult⁹ timoꝛ adest ⁊ pniciosus:vētriculi coꝛdis sanguine euacuāt:cꝫuis i timoꝛe mouea=tur spūs ad interioꝛa subito:sicut ipe dixit i eadē doctria.ij.c.xiiij.Et in cāticis textu ɔmēti.clvij.sic qꝫ ait.Timoꝛ icitat frigiditatē:q̄ quādoqꝫ magnificat itm̄ donec ledat i vltio:⁊ p p[illegible] timere faciētib⁹ vꝫ:p virib⁹ vnusqꝫqꝫ san⁹ ab=stinere:vñ q̄ hac passiōe ɔsuenit molestari Catonis stoici pceptū obseruet dicēs.Desines timere si spera=re didiceris.A tristicia ɔsilr ē abstinēdū:cū ex ea pauciora nō eueniāt nocumēta:sꝫ q̄d ipa sit pꝛio expona m⁹ dicētes cū Haliabate i.v.Theorice.c.vlt.sic eā diffiniētē.Tristicia naturalꝭ ē caloꝛꝭ igress⁹ ad coꝛpis iterioꝛa paulati itm̄ q̄nqꝫ q coꝛpi se breuni⁹ diei afferat:cui⁹ si diuturn⁹ tēpus fiat:coꝛp⁹ foꝛtiter calefacit: oiaqꝫ calefiunt mēbꝛa:solidaturqꝫ caloꝛ naturalꝭ i pn̄cipalib⁹ mēbꝛꝭ: fitqꝫ abide ethica febꝛis.Si ḡ imo=derata fuerit tristicia ifrigidaꝝ co=plexionū coꝛpib⁹:coꝛp⁹ refrigerat: caloꝛqꝫ extinguit naturalis sua in coꝛpis iterioꝛa ɔuersiōe q̄ ex re imi=nut⁹ coagulat:⁊ ppterea tristicia oib⁹ ē nocēs coꝛpib⁹:⁊ illa subuertēs maxieqꝫ frigida ⁊ sicca.hec ipe. Cui⁹ silr voluit Princeps i.iij.pri=mi.c.iiij.cū inq̄t. Tristicia multū exiccat:⁊ pigritia ꝟtutes laxat aiales:⁊ cōplexionē ad plegmatis p=prietatē inclinat. Et in.xiij.tertij. tractatu ⁊.c.tertijs ait.Tristicia ē cā coꝛruptiōis ⁊ destructiōis dige=stiōis. Et i li.de virib⁹ coꝛdis.c.v. In melācholicis habētib⁹ spūs tenebꝛosos pdurat tristitia.⁊ i.c.vj. eiusdē iteꝝ dixit.Sicut letādi fre=quētia disponit spiritū ad leticiā sic ⁊ tristādi ad tristitiā.⁊ i.c.viij. Tristitia disponit ad irā In textu q̄qꝫ ɔmēti.clix.cāticoꝝ ait.In lamēto q̄dē ⁊ tristitia fert indicia nocu=mēti sup macrū:⁊ solū ɔfert idigēti dissolutiōe.Que fuit snia Gal.i.vj. terapē.c.iiij.dicēs.Tristitia ⁊ agonia ⁊ ire ⁊ solicitudies i q̄lib; mod⁹ nocēt dissoluētes ꝟtutē.⁊ i.v.d accidēti ⁊ moꝛbo.c.vj.sic scripsit de ipa. Quibus accidit tristitia frequen=ter moꝛtui sunt:et hec pusilanimi=bus solet euenire: nā eoꝝ aia debilis atqꝫ defecta extiguit atqꝫ suffoca

tur. Extinguit aut pter frigoris dominatione. Suffocat aut: qz sanguis ad sua reuertitur originez ac coadunat: & pter hac causas desiccat corpora. Quod sensit Salomon in Prouerbijs capitulo. xvij. dicens. Spus tristis desiccat ossa. & in. c. xxv. eorude. Sicut tinea vestimento: & vermis ligno: ita tristitia viri nocet cordi. Et pterea coclndamus cu eode in. c. xxx. Ecclesiastici dicete. Tristitia no des anime tue: & no affligas temetipm in cosilio tuo: tristitia longe expelle a te: multos em occidit tristitia & no est vtilitas in ea. hec ipse. Fugiamus igit p posse res oes tristari facientes: q si id fieri no potest: cu accide rint patienti aio sunt tolerande: et qcitius possibile fuerit expellende &c.

Cap. cclxxiij. ostedit nocume ta pueniētia ex inuidia & imaginatione postq declarauerit quid ipsa sit inuidia.

Quidsit inuidia ostedam9 prio: & post ea q nocumeta ex ipsa pueniet: qua tuq corpi nocere habeat: & dicam9 cu Aristotele i. ij. rhetoricoru sic ea describete. Inuidia e tristitia qda sup bona actioe apparete bonoru circa similes zel9 aut e tristitia que da sup appareti pntia bonoz honorabiliu & cotingetiu sibi accipere pter similes natura. no qz alij: sz qz no & sibi sunt. zelatiu9 seipz pre parat pter emulationem vt obtineat bona. Inuid9 aut vt primus no habeat pter inuidia. & i. ij. topi. Inuidia e tristitia i appareti vtilitate alicui9. A q Tulli9 in tusculanis li. iij. accepit cu ait. Inuidetia egritudo e ex alteri9 reb9 secudis. & i. ij. de oratori. Laudi atq glorie maxime inuideri solet: inuidet hoies maxie parib9 aut iferiorib9 inuidet sepe veheměter: & eo magis si intolerati9 se iactat &c. Hoc aut vitiu sic pinxit Ou. i. ij. li. metamorphoseos dices. Cocusse patuere fores videt int9 ede te Vipereat carnes vitioz alimeta suoz. Inuidia visaq oculos auertit: at illa surgit huo pigre semesaruq reliqt. Corpa serpentu passusq icedit ierti. Vtq dea vidit formaq armisq decora Ingemuit: vultuq dee ad suspiria duxit. Deide tetigit nocumeta ei9 cu inquit. Pallor in ore sedet: macies i corpe toto. Nusq recta acies: liuet rubegine detes: pectora felle viret: lingua e suffusa veneno: Risus abest: nisi quem visi fecere dolores: Nec fruit somno vigilantib9 excita curis: Sz videt ingratos itabescitq videdo Successus hoim: carpitq et carpit vna: Suppliciuq suum: qsuis tu, oderit illa &c. Et i de ponto libro et epistola tertijs. Liuor iners vitiu mores no exit in altos: Vtq latet ima vipera serpit humo. De ipa Vo dixit hali i comento. xxxv. tertu libri techni. Tristicia Vo & inuidia faciut accidere frig9. In cuius cometi textu Gal. iter cas corp9 exterminates inuidia & sollicitudine enumerauit. Que quoq inter cas aiaz danates pot imo dz a fidelib9 collocari: cu sit capitale pctm: vt a canonistis tradit i. xxv. distictioe. c. vnu. §. alis. nec hocvitiu curari pot nisi p suu criu: vcz p huilitate exercitiu inferiorib9 se seruiedo: vt ab eisde accipim9 de pnia distinctioe. ij. c. j. Qua de re huiuscemodi passio oiq fugieda e: sicut pariter a veheměti imaginatione & diuturna e abstinedu: cu & ipa plurimu corp9 cterat: dicete Gal. i. j. de regimine

sanitatis. Immoderati mot⁹ q̄ sūt i cōcupiscētia ira ⁊ cogitatiōe magis cholericū reddāt hoīez: vñ febres ⁊ oēs calide egritudines cōseqūnť. Defectiui ṽo mot⁹ magis phlegmaticū ⁊ frigidiorē: vñ oppilationes epatis: ⁊ splenis: ⁊ epilepsie: ⁊ apoplexie: ⁊ oēs reumatice egritudies fiūt. Ex qb⁹ ip̄e dat itelligere ꝙ oēs aie passiones nociue existāt: siue calefaciāt: siue infrigidēt: i nūero q̄rū vehemēs imaginatio ⁊ cogitatio reponēda ē: cū sit fortis cā nō solū pmutādi ꝓpriū corpus i q̄ ē: s; ēt exteriora: quēadmodū colligiť a ꝑricipe i.ij.ꝑmi.doc. ij.c.xiiij. vbi voluit: ꝙ possibile sit vt puer sileť ei cui⁹ forma coit⁹ tpe fuit imaginata. Et in.xxj.tertij.c. ij. idē similiter voluit. Petr⁹ quoq̧ de abano in cōmēto.xxxij. septime ꝓblematū pticule mlťa scripsit de fortis imaginatiōis potentia ꝓuenīete vsq̧ ad exteriora ⁊ illa pmutāte: quāto igiť magis credēdū est vt ꝓprio corpi nocere valeat ⁊ ip̄m pmutare: iō ab hax excellētia passionū sani sibi cauere debēt sicut ⁊ ab alijs: q̄m pmutāt corp⁹ ab ea q̄ scd̄m naturā cōsistētia: vt dictū est.

¶ Cap.cclxxiiij. ostēdit iuuamēta gaudij tēperati: ⁊ nocumēta superflui complendo sermonē de accidentibus anime.

Quantū tristiciā supi⁹ vituperauim⁹: tm̄ ⁊ adhuc magis ip̄sitiax gaudiū tēperatū ꝯmēdam⁹: ⁊ superfluū execramur: ꝓpterea ꝙ Princeps inqt i.ij.primi.c.iij. Cū multū gaudiū pniciosū ē: aut mult⁹ timor: vētriculi cordis sanguie euacuať. ⁊ i doctria summa ⁊ c.ij. eiusdē. Gaudiū nimiū ⁊ delitie supflue sicut tristicia ⁊ timor nimi⁹ frigidāt. Et i cāticis textu ꝯmēti. clviij. dixit. Magnū ⁊ multū gaudiū ip̄inguat corpus: ⁊ iō multū ledit pinguē ⁊ crassū. ⁊ Auerrois in ei⁹ ꝯmēto ait. Magnū gaudiū ē ex reb⁹ corp⁹ ip̄inguātib⁹ ꝙ si magnificeť valde ⁊ ꝯtingat: subito necat ⁊ iterficit: ⁊ maxie valde pinguē: ⁊ hoc q: i corpib⁹ magnā pinguedinē habētib⁹ ē pu⁹ calor rōne puitatis: ⁊ angustie venax ip̄ox ⁊c. Qd̄ etiā voluit Haliabas i.v. theorice. c. vltio dicēs. Gaudiū naturalis ē exit⁹ caloris ad corporis exteriora eiusq̧ diffusio: q̄ si paulati facta fuerit aiam h; ꝯfortare: calorēq̧ naturalē i oi corpe ⁊ hūores tēperare: ⁊ sanguinē caloris tēperātia naturalis augere: corpulētiā corpi facere: itaq̧ oib⁹ cōuenit corpib⁹ tēperatis: nisi ꝙ q̄n semel subitūq̧ fit ali q̄n interficit naturalis dissolutiōe caloris ⁊ dispersiōe. Ferť em̄ Hamessus nimietate gaudij: quod illi subitū supuenit: iterijsse. hec ipse. Que fuit Gal. snia .i.v. de accidēti ⁊ morbo dicētis. Ex ira null⁹ vnq̧ mortu⁹ ē: ex gaudio aūt q̄plures pusillanimes: et ꝓpterea tēperate gaudēdū ē: q̄m vt moderata oia cōseruāt: sic cūcta supflua solēt extinguere. Vñ Auicē. i.iij. primi.c.iij. sic inqt. In tēperamēto mox custodia sanitatis aie ⁊ corpis simul cōsistit. Gaudiū nāq̧ tēpamētū multas corpi affert vtilitates: est em̄ ex causis bonitatis digestionis sicut tristicia est cā corruptiōis ⁊ destructiōis digestionis: vt idē ait l.xiij. tertij tract.z.c. tertijs. et iō dicebat Salomō i eccľiastici .c.xxx. Nō est oblectamētū sup cordis gaudium. Iocūditas cordis ē vita hoīs: ⁊ exultatio viri ē longenitas ibidē. vnde Stati⁹ i.j. achilleidos ait. Dāt gaudia vires. Et alibi. O quātū gaudia forme addunt, ⁊c. Que aūt sint cause gaudij extrinsece: nō est op⁹

dicere cū fere īfinite existāt. Cause vero ei⁹ intrīsece sūt multitudo spi rituū in corde existentiū ⁊ claritas eorꝫ: vt placuit Auicē. in libello de virib⁹ cordis. c. iiij. dicēti. Qñ spūs q̄ est in corde est mult⁹ ⁊ est tēpera tus in cōplexiōe ⁊ in substantia lu minosus ⁊ splēdēs: tūc est ad gau= diū dispositio fortis: ⁊ iō nō solum gaudiū est cā impinguatiōis: robo ris: pulchritudinis ⁊ lōgitudinis vite: sꝫ etiā signū bonitatis cōple= xionis ⁊ bone dispositiōis cordis ⁊ spirituū: ⁊ ob has causas nō imme rito moderatū gaudiū est ad aīe ⁊ corporis sanitatē cōmendandum. Et ꝓpter hoc in. c. iij. Ecclesiastes scribit. Cognoui q: nō esset melius nisi letari ⁊ facere bona ī vita sua. ⁊ in. c. v. eiusdē. Hoc itaqꝫ mihi vi= sum est bonū vt comedat q̄s et bi= bat et fruatur letitia ex labore suo quo laborauit. Cōcludam⁹ igit̄ cū Seneca in tragedijs dicēte. Dū fa ta sinunt viuite leti. ab oībus alijs passionib⁹ aīe virtutē ꝓsternētib⁹ abstinēdo: ⁊ q̄buscūqꝫ alijs superi⁹ approbatis vtēdo cōtinue. Qd dici mus nō sine causa: qm̄ nō inchoā= tibus: sed pseuerātib⁹: vt Remigi⁹ inquit: premiū salutis tribuitur.

¶ Cap. cclxxv. ostēdit q̄ p̄supposita digestiōis pfectione adhuc pquirendū sit ꝓ sanitate si que repletio in corpore facta sit: et p q̄ signa id ꝯprehēdere valeam⁹.

Declaratū fuit in supio= rib⁹ capitulis q̄liter ab accidentib⁹ aīe oporte bat abstinere: nisi q̄ tā= tūmodo tēperate letan dū erat ⁊ gaudēdū moderate: ⁊ hoc ne digestio preassumptorꝫ reficien tiū corrūperet̄: imo ꝓut necesse est ad sanitatis ꝯseruationē cōpleret̄: ⁊ meliori mō quo possum⁹ somno ⁊ quiete pficeret̄ in stomacho ⁊ ī epa= te: deinde vero in venis ⁊ mēbris la bore ⁊ exercitio ꝓut vltime requi= rūt digestiōes. Deinceps aūt vidē dū est p̄suppositis bonorꝫ ⁊ lauda biliū ciborꝫ ⁊ potuū assumptiōe: et eorūdemqꝫ perfecta digestiōe: q̄d sit ꝓ cōseruāda salute vlteri⁹ faciēdū: ⁊ breuiter dicam⁹ q̄ medic⁹ iā ele= ctus: si q̄s erit: etsi non vnusquisqꝫ: dꝫ p semetipm̄ sepenumero cōside rare ⁊ animaduertere ne in corpore suo aut in aliqua mēbrorꝫ suorꝫ pti cula repletio fiat: ⁊ non dico de re= pletione cibi neqꝫ potus: q: hoc iā diximus: cū de quātitate refectio= nis: ⁊ cū de ebrietate loqueremur: sꝫ hic de humorꝫ naturaliū aut nō naturaliū repletione: et paulatina eorꝫ cōgestiōe intelligim⁹: q̄ p sepe cōtingit ex mala mēbrorꝫ digeren= tiū cōplexiōe: quātūqꝫ reficiētia ī se laudabilia existāt: ⁊ oē vite regimē diligētissime ⁊ ad vnguē obserua= tū: vt facile est videre de cholericis= simo hoīe tēperata dieta enutritio: in quo pua cholere quātitas multi plicatur: ⁊ silr̄ de phlegmatico suo mō: ⁊ sic de sanguineo in q̄ supflua sanguinis quātitas gñatur. Mul= toqꝫ magis ad horꝫ humorꝫ augmē tū accedere vr̄ dieta q̄ in q̄litate vl̄ quātitate tēperamētū excedit sepe numero. Qui hūores sic insensibili ter aggregati ad q̄plures egritu= dinū spēs disponūt: ⁊ inde necessa ria fuit puisio ne in toto vel in aliq̄ mēbrorꝫ. s. stomacho: epate: ⁊ splene pectore: ⁊ hmōi plectoria aut cacho chimia multiplicet̄ ex defectu di= gestiue aut expulsiue: vel ex fortitu dine attractiue ⁊ retētiue: siue pro= pter viarū ⁊ ductuū corporis oppi= latiōes: p quas nō possunt supflui tates vt oporteret expelli: nec corp⁹ vt cōsueuit mundificari. Et q̄ hec oīa sint a medico astante cōsiderā=

da ꝛ volenti cõseruare corporis sa= lutẽ necessaria: colligit͂ ex snia Gal. in libro de dissolutione cõtinua. c. j. sic scribẽtis. Et qm̃ nõ totũ qđ cõ medit͂ ꝛ bibit͂ assimilat͂ corpori: iõ nõ est dubiũ quin remaneat ex ci= bis ꝛ potib⁹ superfluitas in corpo re quã de corpore mũdificare opꝫ ꝛ ab eo eijcere. Nã sicut ciboꝝ et po= tuũ cũ intrauerit stomachũ ꝛ ope= ratus fuerit in eis stomach⁹ suas oꝑationes eoꝝ pars trã sit ad epar ꝛ residuũ sit egestio mũdificãda de corpore. Similiter faciunt organa corporis ꝛ loca ad q̃ ꝑuenit nutri= mẽtũ ad hoc facta. Ideo opꝫ peni= tus eũ qui vult custodire sanitatẽ ad duas res intentionẽ suã dirige re: quaꝝ vna est ad corpus cũ cibo conueniente loco ei⁹ qđ dissolutuꝫ est de ipso: alia est mũdificatio ab ipso ei⁹ qđ generatum est de super fluitatib⁹ ciboꝝ ꝛc. hec ipse. Quõ aũt replexio ꝛ harũ superfluitatuꝫ aggregatio cognoscat͂ cũ in corpo= re affuerit: sapiens medicus ex sua sciẽtia q̃ facile intelligit. Sꝫ q̃ me= dicũ semꝑ nõ habẽt: cognoscant et ipsi q͛cuꝫ duplex sit repletio. s. vna que ex quãtitate sit laudabi. iũ hu moꝝ: ꝛ est qñ ex bonis ꝛ multis ci= bis ꝛ potib⁹ plurimũ nutrienlib⁹ sanguis copiosus ꝛ laudabilis rõ= ne q̃litatis fuit gñatus: quã reple= tionẽ vt dicit Princeps in. ij. primi do. tertia. c. vj. hec signa declarãt. s. Mẽbroꝝ grauitas: ꝛ in motib⁹ pi= gritia: faciei rubedo: ꝛ venarũ ifla tio: ꝛ cutis extensio: ꝛ plenitudo in pulsu: ꝛ tinctura in vrina ꝛ spissitu do: ꝛ paucitas desiderij. s. comeden di: visus debilitas: ꝛ somnia q̃ gra uitatẽ portẽdũt sicut ei⁹ q̃ videt se q̃si mouere nõ posse: aut on⁹ graue deferre: aut loq̃ nõ posse. Sicut vi= dere se volare ꝛ motuum velocitas humores significat subtiles et in quãtitate tẽperata. Repletionẽ aũt scđm virtutẽ: ꝛ est alia q̃ facta ẽ ex quantitate humoꝝ sola qualitate peccantiũ calida vel frigida ꝛc. In telligat ꝑ hoc q͛ vene eius nõ sunt adeo inflate: neq꞉ cutis vehemẽtis extẽsionis: neq꞉ pulsus adeo plen⁹ ꝛ magn⁹: neq꞉ vrina multũ grossa: neq꞉ color valde rubeus. Cõcussio quoq꞉ ꝛ lassitudo nõ ꝑueniunt in eo nisi post motũ ꝛ incessum et vi= det i sõnijs res citrinas: si cholera fuerit: aut pluuias ꝛ niues ꝛ hmõi si phlegma vel res nigras terroreꝫ idncẽtes: si cholera nigra vel melã cholia supabũdauerit: queadmo= dũ supra de sõnijs dicebam⁹. Sic ꝑ alias hmõi significatiões demõ strãtes dominiũ alicui⁹: humoris peccãtis: intelligere poterit si in to to siue in aliq̃ ꝑte tm̃ repletio illa extiterit: vt si in stomacho cholera fuerit ꝑ sitim: amaritudinem oris: lingue citrinitatẽ: mordicationeꝫ: sup calefactionẽ: ꝛ nocumẽtũ a ca= lidis illatũ: ꝛ ꝑ iuuamentũ a frigi= dis rebus administratis ꝑueniẽs ꝛ per hmõi cognoscet si cholera: vt dictũ est in suo stomacho fuerit. ꝛ ꝓ ꝓportionalia si phlegma vel alter humor. Cũ ꝟo cognitũ fuerit vni= uersalẽ siue particularẽ in suo cor= pore repletionẽ adesse: q̃citissime ꝓuidendũ erit de illi⁹ euacuatiõe vt corp⁹ ab imminentib⁹ morbis ꝓseruet͂: qm̃ vt Gal. ait in introdu= ctorio medicorũ. Melius eñ est q̃ eripere ab egritudine hoc. s. neq꞉ a ꝑncipio dimittere egrotari: quem= admodũ ꝛ gubernatori eligibili⁹ est anteq̃ ifluctuationes incidat trãsfretare: q̃ fructuationẽ ꝛ peri= clitationẽ effugere. quare ꝛc.

¶ Capi. cclxxvj. ondit q̃ ꝑicula imineãt corpi cũ repletio sãgui nis mlta i mẽbris oib⁹ affuerit.

Visum est in p̄cedēti capitulo quō repletio sit inuestigāda: et cognita: q̄ꝫcitissime euacuāda: attamen q: replet⁹ q̄spiā dicere posset: recte quidē valeo: nec venaꝝ repletionē: aut cutis extensionē ceteraqꝫ talia per te dicta aliqua in parte mihi obesse sentio: q̄d ergo de euacuatione mihi persuades? nōne meli⁹ est et vtili⁹ plurimas q̄ꝫ paucas hr̄e pecunias: sic etiā nōne eligibili⁹ est ꝑ vita ꝛ sanitate corporisqꝫ nutritione ꝑ grandē sanguinis laudabilis copiā habere q̄ꝫ moderatā cum ipse filius nature sit: ꝛ adeo ab ea dilect⁹ ꝙ neq̄ꝫ sine ipō stare possit vita: vt ex ipsius exitu q̄ꝫ facile sit intelligere. Et ꝓpterea in p̄nti ca. mihi dicēdum esse vr̄ ꝛ ostēdendū quātum periculi ex sanguinis etiā laudissimi repletione immineat: vt quilibet sic replet⁹ intelligat oīno euacuatiōe ꝑ phlebothomiā indigere: nisi in breui voluerit vitā cuꝫ morte cōmutare: qm̄ valde repleti subitanee morti ex suffocatiōe sūt expositi: vt ex dictis sapientiū colligim⁹. Dixit em̄ Hippocrates in primo aphorismoꝝ. aphorismo. iij. In exercitātibus ad summū bone habitudines sunt fallaces si in vltimo fuerint: nō em̄ possunt manere in eodē neqꝫ quiescere: q̄ vero nō q̄escūt nequaq̄ꝫ possūt in meli⁹ addere: relinquit̄ igit̄ ad peius: horū igit̄ cā bonā habitudineꝫ soluere ꝯfert ꝛ nō tarde vt rursus p̄ncipiuꝫ nutrimēti: accipat corp⁹ ꝛc. In cui⁹ cōmēto Gal. inq̄t. Vn̄ multi morte subitanea sūt extincti corporibus ꝯtingētib⁹ in vltimitatē plenitudinis. Qđ senserat Hippo. vbi. s. ꝛ in scđo aphorismoꝝ. aphorismo. iiij. cū ait. Nō plenitudo neqꝫ idigētia sūt bōa q̄cūqꝫ plenitudo fuerit illa vn̄ Gal. in. ij. Terapētice distīctiōe ij. c. vltimo dixit. Cū equaliter sibiinuicē aucti fuerint hūores multitudo hec plectoria noīatur. Cū aūt iā r̄āta cholera vel nigra. vl' phlegmate: vel serosis hūiditatib⁹ plenū factū fuerit corp⁹: cachochimiam ꝛ nō plectoriā vocāt talē dispositionē. Et i libro de euchimia c. j. dixit Qui nō sūt isensati: bn̄ ꝑpendunt q̄ꝫ magnum habeat cachochimia ꝟtutē ad egritudinū gn̄atiōnē. Sꝫ iā magis in ꝓposito dicam⁹ de plectoria tm̄ de q̄ in hoc capitulo mtēdim⁹: cū Auicē. in scđa primi. doc. ij. c. vj. sic scribēte. Ille in q̄ multitudo exuberat humori hyeme ꝓpter ei⁹ gulositatē ꝛ exercicij ei⁹ puitatē fit in vere egritudinib⁹ apt⁹. In tertia quoqꝫ primi doc. ij. c. vij. inq̄t Vehemēs repletio in q̄libet dispositione est ꝑnecabilis: q̄t namqꝫ hoīes sup̄flue se repleuerūt ꝛ suffocati interiere. Que etiā snīa colligi pōt ex ꝟbo illo Aristolis in pria ꝓblematū. ꝓblema te. xlvj. dicentis. Nutrimēti superabundātia cā fit egritudinis. Verū aūt corporis nutrimētū est sanguis: vt phi sentiūt ꝛ medici: ꝛ iō bn̄ dixim⁹ ꝙ sanguinis etiā boni plenitudo q̄ꝫ piculosissima sit ad sanitatem. Nec vꝫ qđ dicebat̄ sanguis ē fili⁹ nature sine quo vita stare non pōt: ergo quāto pl⁹ de ipso i corpore fuerit tāto melius: falsissima q̄dē est ꝯsequētia: vt minin⁹ ēt dialectic⁹ itelligit: q: oppositū ꝯsequētis stat cū āncedēte: lꝫ em̄ sanguis i moderata quātitate ꝑ vita faciat ꝛ sanitate ꝛ mēbrorū nutritiōe: sup̄flu⁹ tn̄ q: a natura regi nec gubernari pōt ob ei⁹ multitudinē derelict⁹ ab ea diuersimode nocet: ꝛ isflāmādo ꝛ vias oppilādo: q̄b⁹ natural' calor enētabat̄: vn̄ cā fit extinctionis ei⁹ suffocādo: iō

bonā habitudinez soluere confert ⁊ nō tarde vt rursus ꝓncipiū nutrimēti accipiat corp⁹: vt Hippocrates vbi supra. Et ꝓpterea Priceps in.vij.quarti.trac.iiij.c.j.loquēs de carnositate sic inqt. Dū persenerat pinguedo ita ꝙ non facit accidere nocumētū nō abhoreas eā: vitam nāqꝫ in humiditate existit: verum opꝫ vt caueas ⁊ abhorreas eam in via supfluitatis: lꝫ nō appareat ei⁹ nocumētū repēte aduenit ⁊ subito scōm ꝙ dr in loco suo: scꝫ.c.v.sequēti. vbi ait. Pinguedo superflua est cōpos corpis a motu ⁊ deambulatiōe ⁊ ꝯuersiōe coartās venas coartatione ꝯstringēte eas q̄re oppilat spiritui vias suas: quāobrē extingnit multotiēs: ⁊ similiter nō peruenit ad eos spiraculū aeris: quare corrūpit ꝓpter illud cōplexio spiritus eoꝝ: ⁊ sunt in timore ꝙ expellatur sanguis eoꝝ iteꝝ ad locū constrictū quare fortasse scindet vena subito scissione ꝑniciosa. Et postea subiūxit. Ad summū mors sup vltimatos in pinguedine festinat: ⁊ ꝓprie illos qui impinguant in prima etate: ipsi eñ minutas habent venas ⁊ cōstrictas: et sunt expositi apoplexie: ⁊ parilysi: et pulsui cordis: ⁊ diarie: ⁊ malicie anhelit⁹: et sincopi: ⁊ febrib⁹ malis ⁊c. Ecce igitur q̄ꝫ periculosum sit repletuꝫ esse ex sanguine etiam laudabili ⁊ carne. quare ⁊c.

¶ Cap.cclxxvij. ondit quō repletus ex sanguine supfluo: vt i capitulo superiori dictū est: possit a dictis nocumētis ꝓseruari: ⁊ q̄ euacuationū spē debeat ianiri.

Quantis ⁊ quib⁹ periculis repleta corpora sint exposita satis in superioribus declarauim⁹: quō aūt ea repletus pericula possit euadere impresentiaꝝ ostēdamus. Dicentes et cum aliquis sanorum hoim per anteposita signa cognouerit ad aliquā prefatuꝝ repletionum corp⁹ suum deuenisse: dꝫ ilico medico sapiēte cōsulere qui sua cū scientia: ꝓpensatis oibus diligenter cōsiderādis distinguet: an ita replexio fuerit vniuersalis: an particularis: et an humoꝝ peccantium quantitate: an qualitate. Qui si cognouerit eā esse vniuersalem. ⁊ humoꝝ peccantiū augmēto et superfluitate ⁊t cetera oia cōsenserint faciet: q: sic dꝫ: ipm phlebotomare cū dicat Auicēna in prima tertij.cap. xxix. Cū sanguis aut cū humore q̄ vincit: sanguis dn̄atur a phlebotomia incipimus: qm̄ ipsa est potissimum remediū ad euacuandū sanguinē ⁊ reliquos humores cum superflue fuerint augmētati. dicente eodē in.iiij.primi cap.iij. Minutio est euacuatio humorib⁹ equaliter augmētatis. et in capitulo quarto eiusdē ait. Cū humores fuerint eq̄les ꝑmitte minutionē: ꝙ si equales non fuerint superabundantē euacua. ⁊ similiter in. cap.xx. eiusdem inqt. Phlebotomia est euacuatio vniuersalis q̄ multitudinē euacuat humoꝝ. q̄ fuit Gal. snia in secundo aphorismoꝝ cōmēto decimoseptimo dicētis. Humorū minoratio fit et est equaliter cū phlebotomia et vētosis. Et in.vj.aphorismoꝝ ꝯmēto.xxij. Est cōis toti⁹ corporis purgatio. Et in cōmēto.xlvij.eiusdem dixit Phlebotomia vniuersalis est medicina oi passiōi de plenitudine. in libro quoqꝫ de ꝓnosticatione ꝑ pulsum.cap̄.vltimo. Si quatuor similiter augeant humores ꝑ phlebotomiā est ꝓncipalissima ⁊ maxima euacuatio ⁊c. Que aūt debeat esse ipsi⁹ quātitas innuit nobis in v. Terapētice.cap.xiij. cum ait. In

omni crassi corporis: ꝛ in omni regione ꝛ hora ꝛ cōstitutiōe tātū humorum auferre est congruum: quātum super id qd̓ secundum naturā auctū est. ꝛ i. vij. libro eiusdē distinctiōe. iij. ca. iiij. dixit. Quātitas euacuatiōis ex quātitate q̄ scd̓m multitudinē sit: scd̓m igit̄ maiorē aut minorē sanguinis ꝛ alioꝝ hūoꝝ multitudinē ꝛ repletionē fiat phlebotomia. Que quātū i hoc casu corpi ꝯueniat: declarat̄ i fine cuiusdā libri de phlebotomia Gal. inscripti cū dicit̄. Phlebotomia vētrē desiccat: memoriā p̄bet: vesicā purgat: cerebrū tēperat: medullas calefacit auditū aperit: lachrymas stringit: stomachū purgat digestionē inuitat: ventrē coercet: somnū iducit: anxietatē tollit: sanguinē ꝓpriū nutrit: alienū ꝓhibet: ꝛ longioris vite sanitatē ministrat. Si aūt neglecta fuerit phlebotomia aut nō ꝑmissa fieri ꝓut necesse ē a plectorico: hec inde nocumēta ꝓueniūt: vt placuit Rasis in quarto Almāsoris capitulo decimoquarto dicēti. Ex negligētia aūt extractiōis sanguinis cū aliqs phlebotomia idiget: accidūt apostemata ꝛ exiture ꝛ febres ꝯcluse ac frenesis ꝛ pluresis ꝛ variole ꝛ morbill⁹ ꝛ passio emoptoica ꝛ mors subitanea ꝛ pestilētia atq; apoplexia sanguinea de q̄ facies viridis appet vel nigra ꝛ sinachia ꝛ lepra. Et ꝓpterea ita cōcludit. Phlebotomia magna existit medicina in sanitate cōseruanda valde ꝓficiēs ꝛ ad egritudinū curationē cōgruēs si vt opꝫ fiat. Et in libro septimo eiusdē capitulo vigesimo primo dixit. Iterū Phlebotomia quoq; in sanitatis ꝯseruatiōe ac egritudinū curatiōe maxia opatiōis medicine pars existit si qualis opꝫ fieri fiat. Ecce igit̄ quātū ipsa necessaria ad ꝯseruādū repletū corp⁹ ne in tam graues icidat passiōes. Et iō nulla rōne vel cā p̄termittēda ē: qn̄ tūta fuerit i corpe plectoria ꝛ cōplexio: etas: tp̄s anni: ꝯsuetudo ꝛ huiusce modi: a qb⁹ de ip̄a sumit̄ idicatio: cōsenserint. Nec cōfidat q̄spiā replet⁹ ex hoc q̄ nullū sentiat nocumētū i corpe: qm̄ multi fuerūt hac de cā decepti. ꝛ ꝓpter magnā eoꝝ plectoriā facili supueniente errore apoplexiam incurabilem cecidere ex qua miserabilr mortui sunt: vt in tribus doctissimis viris eam in adolescentia cognoui. quare ꝛc.

¶ Cap. cclxxviij. ostēdit in quo tpe āni maxie fieri debeat phlebotomia ꝓ taliū corpoꝝ repletorū p̄seruatione sicut etiā aliorū.

Phlebotomia magna existit medicina in sanitate cōseruanda: vt diximus supra de mēte Rasis si vt opꝫ fiat: et qn̄ scꝫ opꝫ: qd̓ est in quocūq; anni tpe stāte repletiōe magna humorū ꝛ periculosa: vt dixim⁹. verūtamē si tāta nō esset in corpore plectoria: nec adeo suspecta: securius anni tēpus ad talem phlebotomādū est ver scd̓m illustriū antiquoꝝ sniam: ꝛ maxime in principio eius: qm̄ si vllo vnq; tpe repletio et plectoria corporis excrescat: hoc i hyeme potissimū cōtingit eo qd̓ hoies tūc plus comedant ꝛ melius digerāt: ꝛ nutribiliora cibaria manducent minusq; resoluantur ꝛc. vt colligit̄ ab Hippocrate in illo aphorismo. Vētres hyeme ꝛ vere calidissimi sūt natura ꝛ sōni lōgissimi ꝛc. Et iō phlebotomia rōne p̄dicta maxime in veris p̄ncipio vr̄ ꝯuenire: ne min⁹ rōne ꝛ cā ei⁹ tēperiei: cum respectu omnium aliorū tempoꝝ anni ipsum sit in suis qualitatib⁹

tēperatū: vt philosophi ⁊ ōes medici vnanimit̄ cōcedūt. ꝑpterea tēpus ē euacuationis corpis oportunū cū virtus etiā ī eo fortior reperiat̄ ⁊ robustior. omnēqꝫ ꝙ faciliter tolerās īanitionē vñ Auerrois .vij. colliget idḡ Tp̄s antē cōueniens phlebotomie ē ver: ⁊ tēpus estatis ꝓhibet phlebotomiā ꝑpter debilitatē virtutis in illo tēpore: ⁊ ꝑpter resolutionē spirituū verū si reqrat natura egritudinis facias euacuationē: sed in parua quātitate Tempus vero hyemis phlebotomiā prohibet ꝑpter coagulationē sanguinis ⁊ ꝑpter grossitiē quā hꝫ isto tp̄e. Tēpus antē autūni: q2 est ꝓpinquū est ati ī sua tēpe rātia siccitatis: ⁊ caliditat̄ nō est cōueniēs ad phlebotomiā ꝑpter siccitatē ipsi⁹: ⁊ ꝑpter turbationē vētoꝝ ⁊ ꝑpter debilitatē opationū: ⁊ ꝑpt tp̄s calidum qd̄ p̄cessit ⁊c. Qd̄ etiā sensit Rasis in .iiij. Almansoris .c. xiiij. dicēs. Est etiā summopere in phlebotomia cauendum ne in tp̄e calidissimo multa sanguinis fiat extractio: neqꝫ ī tp̄e frigidissimo. Et ideo cōcludamus cum Hippocrate in .vi. aphorismorū aphorismo. xlviij. sī dicēte. Quibuscūqꝫ phlebotomia aut pharmacia ꝯfert hos vere phlebotomare aut pharmaciā dare cōuenit. ⁊ in septimo eorū dē aphorismo. liiij. Quibuscūqꝫ cōuenit sanguinē auferre ex venis: hos opꝫ phlebotomare in vere qd̄ Gal. in .j. aphorismorū cōmēto. xv. sic affirmauit cum inq̄t Uulgus in rei veritate expertum est purgans sanguinē in fine veris ⁊ ante initium estatis: sicqꝫ em̄ in estate superueniente calidissima maximū periculum se subire existimat si nō se purgauerit: cū calor estatis sanguinē dissoluat: ⁊ chimos sem̄ꝑ sparsim ebullire faciat: ⁊ silr̄ in commento. xlvij. aphorismorū dixit sup aphorismo supius allegato. Quibuscūqꝫ phlebotomia ⁊c. Palā est intelligi qd̄ hic dicit attinere sanis: qui nisi corpora purgauerint non dimerunt sani. Oportet ergo in veris initio purgari hoc cum phlebotomia si de plenitudine timeat̄: aut cum solutione ⁊ vomitu si de corruptis humoribus. Diu em̄ multos custodiui cum singulis egrotarent annis. multis quoqꝫ podagricis ⁊ ictericis. nō tn̄ ideo fortiter vt putrescerent digiti: hoc modo subuenimus: ⁊ venturas passiones distulimus. silr̄ ꝓtelauimus qbusdā empima: epilepsiam: apoplexiam ⁊c. hoc mō purgationis. A quo Rasis videt̄ accepisse cū dixit in quarto Almansoris. c. xxv. Opꝫ vt in vere phlebotomia ⁊ ventris solutione ꝑueniendo succurratur anteqꝫ careret̄: minus quoqꝫ ipso vinum est bibendū: ⁊ caro comedenda: oīaqꝫ dulcia minus sumenda: ⁊ p̄cipue hoc obseruare debēt qb⁹ egritudines ex repletione accidere cōsueuerunt. silr̄ Auicen. in .ij. j. doc. ij. c. vi. idē sensisse vr̄ cū ait. Nulla res est q̄ ita tueat̄ ab egritudinib⁹ veris: queadmodū phlebotomia ⁊ inanitio ⁊ diminutio comedendi. Et in doct. c. j. eiusdē inq̄t. In veris principio q̄dē succurrēdū est ad minuēdū ⁊ bibendū catatica scd̄m qd̄ necesse est: ⁊ scd̄z cōsuetudinē. Et oīs res calefaciens ⁊ humectās est dimittēda ex carnibus ⁊ potibus: et nutriens subtiliādū. ⁊ cibo nō repleat̄ qs imo ip̄m parciatur: ⁊ ī potu sumat sirupos ⁊ rob extinguentes. Et in canticis etiā ait. Corp⁹ indiget vniuersali euacuatione ꝑ phlebotomiam et pharmaciam: ex qua quidem est perfectum iuuamentum in vere ex q̄bus manifestum est ꝙ repletio corporis q̄cū qꝫ

fuerit illa sine plectoria sine cacho chimia: maxie in vere sit purgāda: verūtamē (vt diximus) si excessiua fuerit ꝛ pticulosa semp dʒ euacuari. ꝛ nō tarde dixit Hippocrates: neqȝ ad tempꝰ anni respiciendū est: sȝ ad fortiora iā predicta. quare ꝛc.

¶ Cap. cclxxix. ostendit quomō repletꝰ ex aliq̄ alioꝝ humoꝝ sine cachochimꝰ debeat euacuari et ab egritudinibꝰ preseruari.

In superiori capitulo declaratū est q̄d faciendū sitꝰ ſtāte oim humoꝝ: et p̄cipue sanguinis laudabilis plenitudine. Nūc autē ostēdamꝰ q̄d agere debeat repletꝰ ex aliquo tātū vel pluribꝰ humoribꝰ .s. ex cholera solummō: vel ex cholera simul ꝛ melancolia: aut ex melācholia ꝛ phlegmate ꝛ hmōi. Et precipue cū hi hūores sanguini nō fuerint admixti. Et breuiter dicamꝰ ꝙ cū solutiuis ꝛ purgatiuis medicinis talis humoꝝ erit supabundātia minuēda. vt sanguis in venis existēs ex vaporibꝰ ꝛ qualitatibꝰ illoꝝ humoꝝ nō alteretur: ꝛ pmaxie in tpe veris cū dicat Gal. in. vj. aphorismoꝝ. ꝙ sani si corpa sua nō purgauerint nō diu erūt sani. vbi dicit ꝙ multos egrotare solitos custodiuit ꝛc. vt in superiori scripsimꝰ. c. Purgatio nāqȝ duo facit iuuamēta: qꝛ corpa a malis humoribꝰ mūdificat: ꝛ ab acuminibꝰ ad annū veniētibꝰ: vt idē scripsit eo in loco: vbi post multa exēpla q̄ adduxerat subiūxit. Noui aūt quedā cui p singulas estates tertiana veniebat data est huic pharmacia cholere rubee purgatiua: ꝛ sic per multos ānos cessauit tertiana: medicabatur aūt i fine veris sicut cōueniebat huic hūori: sicut in apoplexia arteria ꝛ melancholia alijs quoqȝ de humoribꝰ grossis i initio veris pharmacia cōuenit ꝛc. Et ppterea dixit Almāsor in li. iiij. c. xv. Solone vētris vti: put opʒ: summa est medicina ad sanitatis cōseruationē magnū p̄bēs adiutoriū: est ei possibile vt huiꝰ opationis cā corpus ab humore q̄ ppter ciboꝝ errorē vel ex diete negligētia: vel q̄ex corpis intēperātia solet gn̄ari mūdificet. Ob hoc igit eē pōt vt corpus semp mūdū existat: ꝛ neqȝ i eo supfluitates ad egritudinū gn̄ationē apte remaneāt quapropter medicina vētris salutina q̄sqȝ vti dʒ: q̄ humorē q̄ ei nocere solet: vel q̄ i eo ex sui corpis dispōne gn̄ari ꝯsueuit vt cā erroris sui regiminis expellere ꝯsueuit. Et infra subdit. Qui āt vētris solone plus indiget: est q̄ corpus hʒ magnū ꝛ pingue: ꝛ q̄ est gulosus atqȝ q̄ multos est comedens cibos ꝛ fructus: ꝛ qui parum mouet ꝛ exercitat ꝛc. Erit igit cōsiderādū q̄ sit ꝛ q̄lis cachochimia: et q̄ sit illa maloꝝ euacuādoꝝ humorū repletio: q̄m si ex vno tm̄ fuerit hūore q̄cūqȝ fuerit ille: aut cholera aut phegma vel melācholia: tūc dādū erit illiꝰ ꝛ n̄ alteriꝰ hūoris solutiuū. Si vō ex plibꝰ: erit vlteriꝰ pq̄rēdū q̄ sint ꝛ quot sint hūores illi: ꝛ i qua mēsura se habeāt adinicē ad equales sint an inequales. Et si ineq̄les in aq̄ pportione tales. Que oia cū diligēter pscrutata fuerint ꝛ inuestidiata p pportionē signorū in superioribꝰ annotatorū: tūc talis erit pharmachia erigēda: qualis fuerit ꝛ indicauerit illoꝝ humoꝝ pportio. Vn̄ si cholera ꝛ phlegma equaliter peccauerint: medicina vtrūqȝ respiciēs simplex vel cōposita erit ei ppinanda. Si vō duplex foret cholera phlegma: ꝛ medicia talis accipiat simplex. Si vō simplex nō inueniat cōposita tali cōpositiōe: vt sim

plicia cholera reſpicientia ſint i vi
gore dupla ad ea q̄ phlegma ſolue
re debēt:⁊ ſic de alijs hoc modo. Si
militer erit obſeruandū an humo
res hi permixti fuerint ſimul annō
Et an in vno mēbro vel plurib⁹:⁊
q̄ eoꝝ periculoſioꝛ ſit ⁊ maioꝛi ob=
ſeruātia velocioꝛi ⁊ citioꝛi euacua
tione indiguerit. Per quā coꝛpis
etiā regionē facili⁹ poſſint educi.ſ.
an ꝑ vomitū:an ꝑ ventrē vel vꝛinā
ſudoꝛē ⁊ hmōi ſcđm ꝙ ipſa natura
demōſtrauerit:dicēte Hippocrate.
Undecūꝗ natura reperit inde du
cere ꝑ cōueniēs regiones ⁊c. Si vo
humoꝛes cū ſanguine ꝑmixti fue=
rint aiaduertēdū erit vt ꝑcipit Aui
cē.in.iiij.j.c.iiij. Si humoꝛes fue=
rint equales:⁊ tūc ꝑmittēda eſt mi
nutio. Si aūt inequales:ſupabun
dās dꝫ euacuari donec equent̄ ꝙ
ſua cū appꝛopꝛiata fiet medicina:
ꝑ partē quā natura tētauerit:qm̄
ars dꝫ ipſaꝫ imitari:dicēte Gal.in
libꝛo de cholera nigra.c.iij. Mūdi
ficare nāꝗ ſanguinē ſemꝑ natura
tētat excernēs qđ prauū eſt ex ipſo
⁊ ad patiētib⁹ expellēs periculis:
aliqñ q̄dē in vētre ⁊ inteſtina:⁊ ali
qñ vo i eā q̄ foꝛis ſuꝑficiē ⁊c. Qua
de re cōcludam⁹ ꝙ qualiſcūꝗ fue=
rit illa humoꝝ maloꝝ repletio:dꝫ
ſi magna neceſſitas inſtiterit i quo
cunꝗ anni tꝑe euacuari. Si auteꝫ
nullū notabile periculuꝫ poꝛtēde=
rit:in vere ꝑfici dꝫ rōnibus ⁊ cau=
ſis in ꝑcedēti.c.aſſignatis. Et ſic
ꝑſeruabit̄ a moꝛbis ei euenire po
tentibus ex tali humoꝛum maloꝛū
repletione.

¶ Capitulum. cclxxx. oſtendit
purgationē ꝓ tali pꝛeſeruatio=
ne non eſſe cuꝫ foꝛtibus medici
nis faciendam pꝛopter gran=
dia et plurima eoꝛum nocu=
menta.

Quamplures ſanoꝝ hoīm
vidimus q̄ cognoſcētes
ſe repletos eſſe in ſtoma
cho capite vel alio huiuſ
cemodi ſuoꝝ mēbꝛoꝛum
ſine aliquo medicoꝛū cōſilio:ſed ex
ſola ſua ſciētia:q̄ potius impꝛuden
tia dici merer̄:foꝛtiſſima acceperūt
ſolutiua volentes ſemel expellere:
qđ plurib⁹ vicib⁹ erat euacuādū:
quoꝝ aliq̄ ad febꝛes.alij vo eoꝛum
ad diſſinteriā inde ꝑuenerūt:⁊ hoc
q2 neſciebāt q̄trū laboꝛioſa phar=
maca coꝛpi humano inimicarent̄.
Qđ ne alijs ꝯtingat:hoc in loco de
creuim⁹ oñdere q̄ſtuꝫ hmōi foꝛtes
medicine ſoleāt nocere ſanitati et
vite periodo:quātūꝗ afferāt nocu
mēti pꝛincipalibus mēbꝛis ⁊ toti
coꝛpoꝛi ꝯꝛietatis nature ⁊ ſue vene
noſitatis:rōne. Sed ne q̄s hec di=
cere nos gratis exiſtimet:audiat
Pꝛincipem in.iij.j.doc.ij.c.j.ſic di=
centē. Nobis neceſſe eſt ꝓculdu=
bio ſuꝑfluitates euacuare. Quare
euacuatio ſcđm plurimū nō cōple
tur:neꝗ eſt cōueniēs niſi cū medi
cinis fiat venoſis.q̄ ꝓculdubio na
turam frangunt:q̄ etiā ſi venenoſe
non eſſent:nō poſſet eſſe quin eas
bibere nature laboꝛioſum eſſet:
quēadmodū dicit Hippocrates ꝙ
medicia purgat ⁊ iueterat. Et poſt
aliqua cauſam hui⁹ adduxit cum
ait. Medicine ſolutiue cū humoꝛe
ſuꝑfluo euacuat ex humiditatib⁹
naturalib⁹ ⁊ ſpū q̄ eſt ſubſtātia vi
te:partē magnā:⁊ cū hoc virtutem
mēbꝛoꝛū pꝛincipaliū debilitāt. Et
in.iiij.pꝛimi.c.ix.dixit. In plurib⁹
violentiarū medicinarū exiſtit ali
qua venenoſitas.⁊ ſolutionē vētris
efficiunt ſcđm modum quo nature
violētia infert̄.qđ etiā ſenſit Auer
ris in.v.colliget dicens. Nulla me
decinarū purgatiuarū eſt ſine ve=
neno aliquo in aliqua parte ſui ⁊c.

Et Rasis in q̄rto Almāsoris.c.xv.
inq̄t. Medicinas quo cōuētris solu
tiuas sepe sumere corp⁹ debilitat:
⁊ ad ethicā atq; ptysim adducit: et
p̄cipue si fuerit hn̄s corp⁹ siccū.
Auicē.iterū in.xi.tertij.tracta.j.c.
vj.sic ait. Plures medicine euacua
tiue sunt cōtrarie corpi: quare op3
vt i eis associētur medicine cordia
les.q̄ fuit sentētia; ⁊ fere v̄ba Gal.
in scd̄o regiminis acutoꝝ.cōmēto
xij.dicētis. Natura medicinaꝝ so=
lutiuarū est cōtraria nature corpo=
rū q̄ ip̄e soluunt: ⁊ sunt vniuersali
ter pnecātes ⁊ interimētes ea. Et
i q̄rto aphorismoꝝ cōmēto.xlj. Pur
gatio augmētat defectionē virtu=
tis. Et in p̄io de regimine sanita=
tis sil'r inq̄t. Pharmacie calide sūt
⁊ sicce ⁊ ex q̄b⁹ exiccātur carnes et
attenuātur corpa. Et i li.iij.de sim=
plici medicina distictiōe.iiij.c.iiij.
Inter vnāquāq; medicinaꝝ soluti
uaꝝ ⁊ vnūquēq; humoꝝ pculdu=
bio ē assimilatio: s3 nō ꝯsequit̄ eā ne
cessario vt nō sit ei pmixtū aliq̄d d̄
virtute i terficiēte ⁊ ppterea illd̄ fit
qd̄ nō ē ꝯsequēs ei: vt noceat pcul=
dubio. Nocēt p̄terea exoluētes me
dicine stomacho ⁊ cordi nō modi=
cū: cū dicat Princeps in.xiij.tertij.
tracta.j.c.vltimo. Scias q̄ oēs me
dicine solutiue ⁊ oīa q̄ abominatio
nē faciūt sūt mala stomacho. Et in
lib.de virib⁹ cordis trac.scd̄o.c.ij.
Sil'r medicina laxatiua nocet cor=
di: q̄m ois euacuatio naturā duo=
b⁹ modis cōprimit. P̄io q̄dē cū eo
qd̄ nociuū ē euacuat̄ aliq̄d de cōue
niēte nature. Scd̄o q̄m affert supra
naturā ad mēbra qd̄ trahit ⁊c. Et
infra subiunxit autoritate Ruffi.
Laxatio diminuit materiā spirit⁹ ⁊
debilitat cordis cōplexionē. Et p=
pterea cōcludam⁹ cū rasi i li.vj.suo
rū aphorismoꝝ sic dicēte. Ois me
dicina laxatiua oīo purgat colerā
id est humorē cū caliditas innata
⁊ hūiditas expellunt̄: ⁊ cū Auen=
zoar i sui teisir li.j.tra.vij.c.j.sic scri
bēte. Oia laxatiua q̄ habēt violēter
et ipetuose laxare trahūt humores
a toto corpore ad stomachū ⁊ pur
gāt corp⁹ totum stomacho repleto
manēte: ⁊ cū hoc etiā talis medici
na h3 totū corp⁹ desiccare: q̄re hu=
mor mal⁹ i substātia stomachi im
bibit⁹ h3 remanere. Et in trac.ix.c.
viij. Cauere debes oino ne medici
nā laxatiuā exhibeas eo q̄ laxa=
tiuū q̄uis fuerit rectificatū ⁊ tēpe
ratū q̄tū plus possibile fuerit: im
possibile tn̄ est quin ppter acuitatē
et motum ipsi⁹ nō cōmoueat ⁊ ge=
nerat grossiciē ⁊ duriciē similē apo
stemati ⁊c. Ecce igit̄ q̄ male sunt
huiuscemōi fortes medicine. Et p
pterea sani q̄tūcunq; fortissimi de
bēt illas euitare cū se purgare vo
luerit: ⁊ bn̄ aiaduertāt q̄ sciētific⁹
sit earū ordinator peritusq; in cor=
rectione cōpositor ⁊c.

¶ Cap.cclxxxj.ōndit cum q̄b⁹ ⁊
q̄lib⁹ purgatiuis medicinis sint
corpa i vere pmaxie euacuāda.

NOn possum⁹ pfecto pti=
culariter dicere cū q̄b⁹
medicinis purgāda sint
hoim corpa cū tāta sit in
cōplexionib⁹: etatib⁹: re
gionib⁹: tp̄ib⁹: ⁊ cōsuetudinib⁹ di
uersitas: tāta ex pte materiei dispa
ritas rōne q̄litatis: q̄titatis: p̄pa=
rationis: loci: ⁊ hmōi: que oia ha=
bent medicinas diuersificare put
sapiens et electus medicus: quē p̄=
supponimus: satisequidē intelli
git. Propterea nō intendim⁹ i p̄sen
tiarum velle de purgatiuis medici
nis lōgum: vt earum materia expe
teret: sermonē facere: sed tm̄ in hoc
loco decreuim⁹ purgari volentes

admonere ꝙ ꝓ eoꝝ posse laboriosa pharmaca superiꝰ dicta non assumāt:sed cū leuibꝰ ⁊ bn̄dictis medicinis supfluitates sui corpis: cū oportunū fuerit:euacuēt q̄ nō habe āt virtutē et mēbra principalia debilitare:sed potiꝰ eis cōferre qualis ē aloes:q̄ scd̄3 qd̄ inq̄t Mesue:ē de meliorib' ⁊ sublimiorib' medicinis:hn̄s ꝓrogatiuaȝ supra alias medicinas. Et quāq̄ intētio solutiui scd̄3 plurimū sit debilitare virtutes ⁊ mēbra q̄ sunt minere virtutū. ⁊ afferre eis nocumentū sicuti nos in superiori ca. declarauimꝰ: cadit tn̄ hec intētio ab aloe: nō solū ēm nō nocet:s3 inuenitur ad cōfortationē mēbroꝝ debiliū addere ⁊ ad redditionē eoꝝ in ꝓprias virtutes cōferre:neq̄ ad aliud nisi ad vnū videtur esse nociuū: q: aperit orificia venaꝝ apertione sanguinē emanare facientē:nisi cū dragagāto aut mastice vel aliquo simili rectificet qd̄ quātū ꝓsanoꝝ ⁊ infirmorū ⁊ mūdificatiōe cōueniat ipe postea expressit cū inq̄t. Solutiōe ēm educit cholerā ⁊ plhegma: ⁊ mūdificat caput ab eis ⁊ stomachū:⁊ cōfert iuuamētū magnū dolorib' eorū. et post aliqua subiūxit. Et q̄ assiduat acceptionē eiꝰ diebꝰ ꝯtinuis: nō videbit i corpe suo: neq̄ in instrumētis sensuū suoꝝ egritudinē q̄ nō sit habilis sanari: ⁊ ꝓseruat a putrefactiōe: ita ꝙ etiā cadauera. Qd̄ siliṯ voluerūt Gal. Diascorides Serapio: Rasis: Auicē. ⁊ reliq̄ oēs. Ipso itaq̄ vtēdū est cū i stomacho vel capite aliq̄ repletio a sanis pcepta fuerit. ¶ Siliṯ valēt ad mūdificādū repletiōes humoꝝ spēs oēs myrobalanoꝝ:⁊ valde conueniūt: cū (vt colligit ex dictis p̄allegatoꝝ sapiētū) nō debilitēt cū solutione sua: imo ꝯfortāt stomachū ⁊ ꝓprie viscera:⁊ ꝓparēt ⁊ coadunēt ptes eoꝝ:⁊ cōfortāt cor ⁊ epar ⁊ corpꝰ totū: neq̄ ēm nisi ad vnū videṯ nociui: q̄m faciūt cadere ꝓparatos i oppilatiōes:nisi rectificeṯ cū diureticis absinthio spica ⁊ silib' : sūt ēm vt dixit Mesue: ex rebꝰ q̄ faciūt vtētes se iuuenescere:⁊ acq̄rūt eis calorē bonū:⁊ bonitatē odoꝝ oris ⁊ sudoꝝ ⁊ gn̄rāt gaudiū ⁊ hilaritatē:⁊ ꝯfortāt stomachū cor ⁊ epar: ⁊ ꝯferunt tremori cordis: et confortant ⁊ preparant ⁊ mundificant stomachum:conferūt emoroidibus ⁊ extiguūt cholere rubee iflamationē:⁊ citrinoꝝ p̄cipue opatioi hoc ē p̄excellēs: cū ipi solutiōe educāt eā: ⁊ ꝯferūt ꝯplexiōes hn̄tibꝰ calidas. Chebuli' aūt q̄ sūt spēs eoꝝ scd̄a: educūt phlegma:⁊ addūt i rōne⁊ clarificāt visū:⁊ mūdificāt stomachū:⁊ ꝯfortāt ipm. ¶ Nigri aūt ⁊ sūt. iij. spēs ipoꝝ: dissolutiōe educūt melācholiā ⁊ cholerā adustā:⁊ clarificāt colorē:⁊ remouēt tristiciā ꝯferēdo q̄rtanarijs lepsis ⁊ huiuscemōi. ēbli ci q̄ spēs. q̄rta ipoꝝ si minꝰ alijs vtiles existūt: eo ꝙ (teste eodē Mesue) sūt ex medicinis ꝯfortātibꝰ stōachū cor ⁊ epar ⁊ viscera solutiōe educētes phlegma:⁊ sūt ex rebꝰ valdē ꝯfortātibꝰ cerebrū ⁊ neruos:⁊ augēt intellectū:⁊ ꝯfortāt cor: mūdificāt stomachū a phlegmate:⁊ putrefactiōe ⁊ ꝯfortāt ip3:⁊ ꝓparāt ⁊ sedāt feruorē i eo:⁊ cōferūt siti:⁊ addūt i appetitū:⁊ sedāt vomitū. ¶ Gelirici q̄ postrema myrobalanoꝝ spēs sūt ex medicinis bn̄dict3:⁊ easdē cū emblicis hn̄t ꝓprietates: iō sani sicut ifirmi non debēt alias his medicinis fortiores eligeṯ: cū poterūt huiuscemōi iā dict3 sua corpa a supfluitatibꝰ sufficiēter mūdificare. qd̄ si aliq̄ rōne vl' cā q̄s p̄fata accipe nō posset euacuātia ea saltē q̄ i sequēti. c. reponētur assumat: q̄ delectabilia sūt ⁊ p̄rehabitis nō minꝰ vtilia: adeo q̄

sicut ꝛ hec(q̄ diximus)secura: ꝙ in quocūq3 tēpore anni sine aliqua recipi possunt hesitatione:attamē rōne euacuādoꝝ humoꝝ:in vere magis videntur cōuenire:cū dicat Auēzoari.ij.lib.sui Thesir tractatu.iij. c.ij.hec verba. Dico ꝙ medici non laudāt purgationē vel phlebotomiā:nisi in tpe tēperato:eo ꝙ quādo temp⁹ elōgatur multū a temperie versus frigiditatē3:hūores generaliter sunt coagulati ꝛ cōpacti ꝛ difficulter purgantur ꝛ mouētur ꝛc.Si vero aer ad caliditatē superfluā declinauerit:hūores tūc velocissime euacuāť ꝛ mouētur qꝛ hūores sūt dissoluti ꝑpter caliditatē.et iō ad talē euacuationē subseqť debilitas magna inqt ipse. Propterea nō eligatur tēpus supra temp⁹ veris magis cōueniens ꝑ purgationibus faciēdis etiā cum laudabilissimis euacuatiuis: qualia sūt que dicta et que iam sequuntur.

¶ Cap.cclxxxij.ponit quasdam alias medicinas euacuatiuas sanis vtiles ꝛ corpus absq3 nocumento purgantes.

Consueuerunt vulgares existimare ꝙ reubabarū sit fortissima medicinaꝝ omniū3 infirmis nequaq̄3 ꝓpināda: nisi in eorū vite parte postrema cū nulla spes amplius vel fiducia de ipsoꝝ salute habeať. Nō intelligētes ꝙ si medici tunc medicina reubarbari vtātur:nō id faciūt: qꝛ ipm fortissima sit medicinaꝝ: s3 qꝛ securissima et optima nullā ingerēs molestiā patienti sicut alie medicinaꝝ q̄3plures facere cōsueuerūt. Et ꝙ ita sit apparet ꝑ Mesue dicentē. Reubarbarū ex medicinis bn̄dictis ꝛ solēnib⁹:in q̄ aggregātur multe ex intētionib⁹ q̄ querūtur in re faciēte mūdificationē ꝛc. Et īfra dixit. Nō est in eo nocumētū apparēs:ꝛ datur in omni tpe:ꝛ in oī etate: ita ꝙ etiā pueris ꝛ pregnātib⁹. et de elegantiorib⁹ ꝛ meliorib⁹ q̄ iūcta cū eo magnificāt operationē eius est aqua lactis sūpta ex capris ꝛc. Et eius declarās vtilitates ait. Solutione edurit cholerā ꝛ phlegma:ꝛ maiorꝭ eius ꝓprietas est mūdificare ꝛ cōfortare epar ꝛ stomachū3: ꝛ cōferre dolorib⁹ pungitiuis eoꝝ ꝛ viscerū:ꝛ clarificare sanguinē:et auferre oppilatiōes ꝛ morbos quorū mater est oppilatio sicut hydropisi3 icteritiā ꝛ grossitiē splenis ꝛ febres oppilationū ꝛ sīlia. ¶ Cassia quoq3 fistula gustui satis delectabilis est ꝑ tali corpis mūdificatione multū vtilis ꝛ secura: cū dicant autores de ipa ꝙ sit de medicinis in quib⁹ est fiducia iuuamētoꝝ: ꝛ est sine nocumēto carēs acuitate ꝛ mordicatione ꝛ oī excessu ledente sup cui⁹ exhibitione presumitur oī etate. Ita ꝙ pueris ꝛ pregnātib⁹: eo qꝺ est equalis cōplexiōis hūida in prio:lenitiua:resolutiua:clarificatiua sanguinis:sedatiua acuitatis ei⁹ ꝛ cholere rubee:ꝛ non est in ea nocumētū apparēs p̄ter ꝙ nocet debilia habētib⁹ viscera ꝛ lubrica:q̄ ab ea remoueť nocumētū ī ꝑmixtiōe myrobalanoꝝ ꝛ reubarbari cū ea ꝛc. Cui⁹ posse est: qꝛ mūdificat saguinē:ꝛ cōpescit omnē acuitatē sedat siti ꝛ ꝓprie cū succo endiuie aut solatri depurati ꝛ clarificati s3 artē. Et ipa qdē mūdificat stomacū ꝛ educit cholerā ꝛ phlegma ꝛ operatur illud sine nocumēto et excessu: caret enim mordicatione. Et ipsa quidem lenit pectus ꝛ guttur: et resoluit apostemata acuta in eis:et cōfert calefactioni renum sumpta cum diureticis et infusione liquiricie ꝛ prohibet generationem lapidis in eis ꝛ confert febribus calidis.

bus calidis. hec Mesue. qd et alij medicine doctores voluere: quoꝝ ṽba breuitatis grã relinquamus. ¶ Mãna sir ꝛ thamarindi medicine faciles nõ minusq; delectabiles existũt ꝑ tali purgatiõe huoꝝ ꝛ pͥcipue cholericorum: valde vtiles esse approbant: cũ easdẽ ferme ṽtutes habeãt ꝛ opationes cũ casia ꝛ reliquis antescriptis. Et iõ sanis non min⁹ q̃ egris qbusdã vident cõuenire: ꝛ si thamarindi ledãt stomachũ frigidũ ꝛ debilitẽt: cũ vt iquit Mesue: tñ ꝛ illud facile põt remoueri pmiscẽdo eos cũ spica succo feniculi ꝛ hmõi stomachũ cõfortantibus. His igit ꝛ similibus benedictis euacuãtib⁹ est vtẽdũ: cũ corporis aut mẽbroꝝ repletionẽ ex malis humorib⁹ cõgregatã voluerimus euacuare: postponẽdo scamoneã turbith: coloquintidã: hermodactylos: ꝛ talia laboriose soluẽtia in qb⁹ venenositas existit: ex qua stomachus ꝛ mẽbra principalia in eoꝝ operationibus plurimũ: vt supra visum est: impediuntur ꝛ debilitantur. Et sicut de simplicibus actum est: pariter et de compositis intelligatur. Naz composita pharmaca quecunq; sint illa: siue pilule: siue electuaria: aut confectiones ꝛc. Benedicta et secura dicetur si ex simplicibus laudatis et facilibus fuerint constituta. Si vero cõficiantur ex venenosis: erunt procuidubio laboriosa. Et ideo sani bene debent aduertere cum se purgare voluerint: ne aliquod illorum venenosorum accipiant: cum pro eadez intentione suffecerint bene dicta. quare ꝛc.

¶ Capitulum. cclxxxij. ostendit quando quomodo: et que laboriose sint accipiende medicine.

Satis qdez appͥuit ex dictis i. c. cclxxx. libri huius quãtũ ex soluẽtes ꝛ laboriose medicine fugiende sint ex numerositate ꝛ suoꝝ magnitudine nocumẽtoꝝ: q̃re id mihi videt minime replicãdũ: sed poti⁹ declarãdũ. q꞉ ꝛ si noceãt: q̃nq; tñ eis vti necesse est: vt cũ oportuerit materias grossas ꝛ difficiles in mẽbris longinqs existẽtes purgare: easq; ab illis eradicare: quod nequaq; bñdictis cũ medicinis fieri posset: eo ꝙ ipse ad loca tã remota sua cũ ṽtute minime possent puenire: vt de podagricis: scabiosis et hmõi est videre: qb⁹ aut nihil aut paꝝ ꝑfecto reubarbaꝝ: casia manna ꝛ his similia cõferẽt: sz hermodactylis: turbit: ꝛ talib⁹ fortiorib⁹ indigẽt: q̃ suis cũ iuuamẽtis nõ habent modicum nocere vt declarauimus: iõ in pñtiaꝝ dicamus ꝙ si ab eis excusari nõ possum⁹: q꞉ nõ solũ in stomacho epate ꝛ similib⁹ sit repletio. Uerũetiã in capite: aut iuncturis ꝛc. hmõi mali chimi fuerint eradicatiõe indigẽtes: tũc eas accipiam⁹ ꝛ nõ nisi postq̃ sufficienter fuerint cõsolate: rectificate ꝛ correcte qm̃ Johãnes Mesue in. c. j. ꝛ canone sic ait. Cõmunis medicinarũ scd̃m plurimũ malitia est facere senescere corp⁹: ꝛ frequẽtib⁹ illas lesionẽ afferre pͥncipalib⁹ mẽbris: et q̃ sunt minere ṽtutũ ꝛ eaꝝ motores debilitare q̃ sunt spũs ꝛ calor naturalis. Indicit ergo nobis necessitas admiscere medicis solutionem facientibus res: quarũ ꝓprietas ẽ cõfortare cor ꝛ mẽbra principalia ꝛ afferre eis dispositiones laudabiles. ꝛ cũ hoc auxilio acquiritur cor pori reiuuenescẽtia ꝛ incolumitas. Res aũt quaꝝ auxilio facim⁹ hoc sunt medicine cordiales ꝛ stomati-

che ꝛ cerebrales. ꝛ alie aliorū prin-
cipiorꝝ cōfortatiue note. Uerū sup
oib⁹ his canō est: vt cōfortet cor in
oi euacuatiōe: ꝛ hec dꝫ esse intētio
prima. Prim⁹ eī occursus oim ac-
cidētiū occurrētiū corpori ē ad cor
tanq̄ ad basim vite. Secūda intē-
tio dꝫ esse cōfortare stomachū tanq̄
susceptorē: aliorꝝ aūt cōfortationē
prosequi debere nō est principalis
intētiōis: nisi ꝓprie qn̄ opꝫ ex ali-
quo eorꝝ materias euacuare. q̄ fuit
etiā principis snīa in quarto pri-
mi plurib⁹ in locis. Et Galien⁹ in
secūdo regiminis acutorꝝ cōmēto
vndecimo dicentis. Oēs medicine
solutiue sunt nociue stomacho ꝛ ꝓ-
prie ori ei⁹ cū sit pluris sensus pro-
pter neruos q̄ oriunt in eo: ꝛ ideo
opꝫ vt ꝑmisceant cū medicina q̄dā
medicine odorifere: vt nō occurrat
virt⁹ medicinarꝝ solutiuarū ori sto
machi nuda simplex ꝛc. Et in li. de
experimētis. cap. vltimo similiter
inq̄t. Medici ingeniati sunt in me
dicinis laxatiuis ponere aliqua q̄
stomachū cōfortant. Et ꝓpterea q̄
purgari voluerint cuꝫ pillulis aut
aliis medicinis: quarū receptas et
descriptiones habēt: etiā a famo-
sis medicātibus traditas: debēt si
medicinalē itelligāt scientiam oia
eas ingredientia cōsiderare: et do-
ses ꝛ quātitas solutiuorū ꝛ corrigē
tium bene perpendere ꝛ videre si
soluentia illa correcta sint sufficiē-
ter ꝛ cōsolata ꝓ corde stomacho et
ceteris cū cordialib⁹ stomatichis ꝛ
similib⁹. Et si oia bn̄ ꝑponderata
cognouerit: studeat deinceps per-
scrutari si sue cōplexioni: ꝛ repletio
ni: ꝛ materie qualitati ꝛ quātitati
atq̄ loco sint cōueniētia ꝛ sufficien
ter directa: sic poterit ea solutiua
sumere: in debita tn̄ dosi ꝛ nō sup-
flua: q̄ si aliq̄d p̄dictorꝝ eis defue-
rit nō accipiat aliqua ratione vel
cā. Sꝫ si hec oia equilibrare nesciē
rit: meli⁹ est ei ne aliquid tale acci-
pere p̄sumat: immo cū sapiēti me-
dico cōsulat: ꝛ ab eius cōsilio nō di
scedat: q̄ si aliter fecerit sciat sua cū
presumptiōe seipm interimere: vel
saltē imprudēter egritudinib⁹ ex-
ponere quare ꝛc.

¶ Cap. cclxxxiiij. ostēdit q̄ reple
tio sit euacuanda ꝑ vomitū: de-
clarando q̄ inde ꝓueniāt vtili-
tates ꝛ corpori iuuaméta: ꝛ qn̄
fieri debet.

Quia nō semꝑ natura nobis demonstrat re
pletionem vniuscu-
iusq̄ humoris per se
cessum esse euacuan-
dā. Similiter etiā q̄
nō semper substātia qualitas loc⁹
humoris ꝛ huiusmodi id nobis in
dicant cum semper nō appareant
in ventre rugit⁹: pūctio. grauitas:
ꝛ talia vētris fluxū denotātia: imo
in stomacho qn̄q̄ nausea cōturba-
tio ꝛ huiusmodi humoris leuitatē
ꝑ vomitū expellendi significantia
percipiuntur. Ideo dicamus q̄ qn̄
in stomacho cholerā adesse cogno
scem⁹: ex suis signis ꝛ tp̄s estatis
fuerit: pectoris quoq̄ amplitudo
cū ꝯsuetudine ꝛ reliquis huiusmo
di cōsentientib⁹: vomitū debemus
tūc per superi⁹ ꝛ nō ꝑ ventrē eua-
cuare. q̄ q̄dē euacuatio a medicis
solet vomit⁹ appellari. ꝛ ab Auicē.
i. xiij. tertij tracta. v. cap. viij. sic dif-
finiri. Uomit⁹ ꝛ subuersio sunt mot⁹
stomachi ad expellēdū ex eo aliq̄d
q̄d est in ip̄o ꝑ viā oris. q̄ fuit Gal.
snīa libro. vj. de accidenti ꝛ morbo.
cap. j. dicentis. Uomitus est motus
per quem res in cōcauitate stoma-
chi manēs expellitur. Qui aūt hu
mor per ipsum sit apt⁹ euacuari ex

p̄ressit princeps in.iiij. primi.ca. iiij.cū ait. Ex humoribꝰ q̄ velociores sunt obedientie vomitui scd̄m plurimū est cholera: rebellis vero melancholia: mediū aūt phlegma. In quo aūt tp̄e cōueniat ipse etiā nobis indicauit i.iij.primi doctri. v.dicēs. Uomitus in hyeme est abhorrendus. In estate vero bonus: qm̄ humores in estate sunt natantes. In hyeme vero ad sustinendū declinātes. Et in.iiij.primi.c.xi.inquit. Estas est tempus in quo magis est dignū: vt in ipso fiat vomitus. Que fuit Hippocratis sententia in.iiij.aphorismoꝝ aphorismo. iiij.dicentis. Purgare quidē estate superiora. Hyeme vero inferiora opꝫ: ꝛ precipue cuꝫ carnositas stomachi: amplitudo pectoris colli et similium vnanimiter cōsenserint. Qm̄ vomitꝰ cū macredine ventris est difficilis ꝛ laboriosus ꝛ timorosus quēadmodū dixit princeps in iiij.primi. ca.iiij. ꝛ.xi. sic em̄ in horū postremo scripsit. Hoies q̄ remotiores sunt ab hoc vt medicus eos vomere faciat: sunt q̄ pectꝰ habent strictuꝫ: ꝛ q̄ ptysi sunt parati ꝛc. In his em̄ oim scd̄ꝫ medicātiū sn̄iam vomitus maxime suspectꝰ habet. Sed si iam p̄dicta nō obstiterit grā dis quippe erit ꝛ cōuenientissima euacuatio ad sanitatis cōseruationē: dūmodo nō superfuerit: vt colligitur ab Auicē.in.iiij. primi.c.xiij. sic dicēte. Hippocrates p̄cepit vomitū fieri debere in vnoquoqꝫ mēse duobus diebꝰ cōtinuis ꝓpterea ꝙ cū eo cōseruatur sanitas: hoc autem plus est malū. Et huiꝰ causaꝫ assignans inq̄t. Uomitꝰ mūdificat stomachū: ꝛ remouet grauitatem q̄ accidit capiti ꝛ clarificat visum et aufert fastidiū ꝛ ꝯfert ꝛ cuiꝰ ad stomachū descendit cholera q̄ ipsius corrūpit cibū ꝛ remouet abominationē que fit ꝓpter vnctuositatē et casum desiderij: ꝛ confert pluribus infirmitatibꝰ. sicut ipse ibidē scripsit dicēs. Postremo ille cui quidē maius iuuamentū affert vomitus est cuius cōplexio prima est cholerica ꝛc. Et in.xiij.tertij tracta.i.ca. xxxv.dixit. Nō opꝫ vt i mēse plusq̄ꝫ bis sani euomant. qm̄ cōsuescit natura eijcere superfluitates ad stomachum. deinde subiunxit. Scias ꝙ vomitꝰ facilis leuis sine labore ꝛ nō frequēs in hora necessitatis ē maximi iuuamenti. Et per hoc facilem vomitum commendauit: difficilem consequenter ꝛ laboriosum ꝓhibuit: vt postmodum in capitulo vltimo eiusdeꝫ tractatus expressit cū ait. Ex rebus magis nociuis stomacho est vomitus laboriosus quamuis sit iuuatiuus ex parte purgationis: nocet tamen plurimum cū debilitatiōe. Et propterea dixit in tractatu.v.eiusdem capitulo.viij. In administratione quidem vomitus cū equalitate est iuuamentū maximū: verum assiduatio eius maxime debilitat virtuteꝫ stomachi ꝛ facit ipsum lacunā sup fluitatū. Qd̄ similiter sensit Rasis in.iiij. Almāsoris capt.xvi.dicens. Uomitus si vt debet tēperate fiat: stomachū purgat. ꝛ digestiuā efficit meliorē: corpusqꝫ renouat ꝛ mūdat: caput quoqꝫ ꝛ sensum alleuiat visumqꝫ acuit. ꝙ si multꝰ fuerit corpus desiccabit et epati ac pectori: necnō oculis ꝛ pulmoni nocebit ꝛc. Et ideo ipse post aliqua sic conclusit. Uomitus pretera non frequenter fieri debet: corrumpitur enim stomachus: et ipsiꝰ virtus destruitur: quare non nisi cum oporteerit fiat. Et sic apparet ꝙ sani secūdum complexionis et repletionis eorum diuersitatem: diuersimode purgari debeant.

¶ Cap.cclxxxv. ostēdit quāta sit vtilitas ⁊ necessitas purgatiōis corpoꝝ in vere qūoqꝫ ex ea sani fiāt ab egritudinibus putridis securi ⁊ cetera.

ETsi ex his q̄ in superiorib⁹ dicta sunt: facile cōprehēdi possit quāta sit purgationis vtilitas: quantaqꝫ ei⁹ necessitas ī sanitatis ɔseruatione: attñ pro ampliori hui⁹ materie noticia decreuim⁹ hoc ī.c. declarare qūo seu ꝓpter q̄d sit ꝙ purgati adeo fiāt ab egritudinib⁹ ⁊ ꝑcipue putridis securi: nō euacuati v̄o minime: vt ex hoc ad corp⁹ mūdificādū ī tpe veris hoies magis accedātur. Dicam⁹ ergo ꝙ necessitatis cā purgationis ꝑ phlebotomiā: secessum: vomitū: vrinā. ⁊ hmōi hec est sc3 vt corpis sup̄fluitates ꝑ viā idigestiōis vel ex malis nutrientib⁹ gñate tpe magni est⁹ futuri in estate nō inueniant̃: eo q2 tales hūoꝝ sup̄fluitates a regimine nature derelicte: ⁊ a calore naturali irregulate ab extranea tūc caliditate alterētur ⁊ ī ebullitiōe reponant̃. ex qua mali ⁊ putridi vapores eleuent̃ naturales corpis humiditates extraneātes: ⁊ extraneate sicut ⁊ ille nō naturales putrefiāt: corpusqꝫ inde ī suis opationib⁹ impediat̃ ⁊ egrotet. Sic nāqꝫ fieri solēt ifirmitates: ⁊ ꝑ maxie putride: qm̄ vbi sunt putredinis cause sufficiētes: ibidē et putredo de necessitate reperiet̃ cū cā ⁊ effecc⁹ seinuicē inferant cū vniuersalr ⁊ adequate sumunt̃: vt Aristo. ait in.ij. posterioꝝ tractatu.iiij. c.ij. In corꝑe aūt nō purgato cause putredinis inueniunt̃: sc3 calor extrane⁹ ⁊ accidentalis hūiditas: ex qb⁹ ois cōsequit̃ putrefactio: teste philosopho in quarto Metheoroꝝ et in secūda ꝓblematū ꝓblemate. xxxiij. sic scribente. Putrefit oē qđ putrefit ab extranea caliditate: sicut a ꝓpria digerit̃: in estate quidē extraneū dñat̃ ꝓpter qđ putrescūt magis oīa in ipsa ⁊c. Auicē. quoqꝫ in scđa primi doctrina secunda.c. xv. ait. Putredo nō accidit nisi propter calorē extraneū. ⁊ ī libro de virib⁹ cordis.c.j. secūdi tract. inquit. Dispositio hūiditatis in quā agit calor innaturalis putrefactio nominat̃: hec aūt dispositio in corporibus immūdis ⁊ repletis inuenit̃ q2 ibi extranee existūt hūiditates ab extrinseco estatis calore alterate nō paꝝ etiā a naturali cōmote ⁊ inflāmate eo ꝙ vias obturēt ⁊ repleāt plerūqꝫ per quas naturalis ipa caliditas flabellari solet ⁊ refrigerari: ⁊ ꝓpterea fit ꝙ inde putrefactio in naturalib⁹ ⁊ vtilib⁹ cōtingat hūorib⁹: ex qua diuerse egritudinū species gñant̃: vt sensit Galien⁹ in quinto Terapētice cū ait. Monstratū est in libro causaꝝ egritudinū ꝙ illa sola putrent corpora q̄cūqꝫ materiā habēt calidā ⁊ humidā intranspirabilia ⁊ inflāmabilia manētia ī calido ⁊ hūido loco. Si v̄o in motu fuerint ⁊ flabellent̃ ⁊ trāspirēt possent vtiqꝫ imputribilia custodiri ⁊c. Et ob hanc causam necesse est vt corpora mūdificentur in v̄e ab extraneis ⁊ inutilib⁹ hūiditatib⁹ siue cū phlebotomia: siue cū aliis ꝑfatis igeniis vt sanguis ⁊ hūores naturales puriores reddant̃: ⁊ mēbra ipsa mūdiora sicut cōseruāda sanitas requirit: aliter eñi impossibile videt̃ q̄n mors aut saltē aliqua ⁊ in breui q̄dē cōsequatur egritudo. quemadmodū sensit Gal. in libro de cōstitutione artis medicatiue capitulo nono cum de precustodia corpoꝝ loqueretur di

cẽs: preseruatiua vtiq; pars artis erit quã ⁊ ppꝛie vocãt pcustodiuã in pꝛimo gñe cõsistẽtiã habẽs: qñ enim vel multitudo humoꝛuꝫ vel pꝛauitas; vel obstructio: vel coꝛruptius virt⁹ innascit̃ coꝛpi periculũ est nõ tarde egrotare hoiem: aliqñ autem ⁊ periclitari summe: difficile autem cognoscibiles sunt huius modi cause tanq̃ non contristantis hominẽ: sicut venenũ canis rabiosi cuius nullum signum pꝛopꝛium inuenit̃ cõtineri in coꝛpoꝛe anteq̃ perueniet ppe rabiem qui est moꝛsus: itaq; ⁊ interrogare pꝛopter has causas necessariũ est medicum eos qui patiunt̃ de omnibus que contingunt eis: quando enim multitudo aliqua vel cachochimia subnutrit̃ in mole coꝛpis: aut obstruit̃ aliquod viscus: adest nobis dinoscere ip̃a p q̃dã sinthomata: que media aliqualiter sunt eoꝝ que sunt in sanis et eoꝛuꝫ que accidũt egris ⁊c. hec ipse. Ex quibus apparet ꝙ qui mundificatus non fuerit etsi nullũ pꝛecipiat aut saltem sensibile nocumentum: ex hoc minime ꝯfidere debet quoniã ei simile continget subito qd̃ moꝛsu a cane rabido accidere ꝯsueuit: scilicet aliqua grauis ⁊ pniciosissima egritudo. Et ideo recte quidẽ dictum est ꝙ vtile sit ad sanitatis conseruationeꝫ quinimmo necessariũ in tempoꝛe veris coꝛpoꝛa ⁊ pꝛecipue repleta mundificare plectoriam siue cachochimiam eoꝛum euacuando: que causa est omnium fere coꝛpoꝛis infirmitatum, quare ⁊c.

¶ Capi. cclxxxvj. ostendit ꝙ sani preter omnia que dicta sunt debeãt se custodire a causis foꝛtiter extrinsecus alterantib⁹: ⁊ que sint ille ⁊c.

Iam visum est in supeꝛioꝛib⁹ qualiter sani se debeãt mũdos a supfluitatib⁹ ꝯseruare: vt hũoꝛes coꝝ naturales nitidi ⁊ purificati nõ putrescãt: ⁊ cõsequẽter egritudines faciãt. Nũc aũt ostendere volum⁹ ꝙ pter id etiã necesse sit sanitatẽ cõseruãti vt nõ min⁹ caueat ea oĩa q̃ sanguinẽ ⁊ reliquas vtiles ⁊ landabiles coꝛpis humiditates habẽt plurime alterare: ꝯsumere: vel aliter quomodolibet a sua cõsistẽtia pmutare: q̃ illa q̃ solẽt eas inficere: ⁊ vt supꝛa dixim⁹ cõturbare. Nõ minus equidẽ ⁊ humoꝛib⁹ et mẽbꝛis ipsis nociua sunt extrinseca desiccantia calefaciẽtia ⁊ hmõi foꝛtiter eis occurẽtia: q̃ superfluitates in illis aggregate. Et iõ diximus ꝙ qui sanus fuerit ⁊ mũdus nulla pꝛoꝛsus indigens euacuatione: dꝫ summa cũ diligentia pꝛocurare ne aliqñ valde intẽse de pꝛimis occurrat qualitati: nã si foꝛtis illa fuerit caliditas siue solis siue ignis extiterit: multũ coꝛp⁹ ⁊ hũores habebit desiccare: vt colligitur ex illo v̈bo pꝛincipis in. j. pꝛimi doctrina tertia ca. j. dicẽte. Caliditas maioꝛ q̃ dꝫ: reddit coꝛp⁹ siccius q̃ opꝫ. ⁊ licet ipse de interioꝛi intelligat: tñ ⁊ de extrinseca verificat̃ dicente Aristo. in. xj. pblematũ pblemate. lvj. Calidũ ⁊ estus dissoluũt coꝛpoꝛa. Et Gallienus in secundo de simplici medicina distinctiõe. ij. cap. x. De ppꝛietate caliditatis nõ est nisi vt resoluat et subtiliet ⁊ separet ptes adinuicẽ. Pariq; ratiõe excellẽti nõ obuiabit frigiditati siue aq̃ siue rei alterius fuerit q̃m frigiditati inest essentialiter vt oĩbus v̈tutibus sit cõtraria: vt Auicẽ. dixit in pꝛima pꝛimi doctrina. vj. ca. iij. vbi subiũxit. Frigiditas est pa-

ralyticũ faciens & mortificãs & ab oibus prohibẽs operationib⁹. Et in.iiij.primi.c.ij.ait. Superflua frigiditas est ipsa mors innati caloris aut ei ꝓpinqua. Qđ etiã sensit Gal.in.j.de febribus ad Glanconẽ.c.xiiij.cũ sequit. Pari rõne nimi⁹ frigor vt nimi⁹ ignis occidit: & ita siccitas multa vt mult⁹ humor necat. Similiter ergo & q̃litates passiuas fugere opꝫ: & permaxime siccitatẽ & res illã inducẽtes: que satis admodũ incessanter ꝓcedit donec nos interimat: vt princeps ait et Gal.cũ eo in primo de regimine sanitatis dicẽs. Semper magis ac magis desiccamur. & in libro quinto de simplici medicina distinctione.vj.cap.ij. Oẽs res que exiccant finiũt humiditatẽ sanguinis: quare ingrossant eũ ꝓpter hãc causam & minorant ipm̃ &c. Et ideo sani debent se ab hmõi valde alterantib⁹ custodire: q̃ frequẽter illis occurrẽtia quantũuis sanissimis: possunt eos egrotare facere & (vt diximus) etiã interire. Ab alijs quoq; his similibus qualitatib⁹ nocumentuꝫ aliqđ inducentibus in sanguinem vel spm̃ cauere debent: qui suã voluerint ↄseruare sanitateꝫ: sicut ab excessiuis odoribus. qui ex longa eoꝝ sensatione seu receptione solẽt caput grauare & ipm̃ dolere facere: vt colligit ex quinto aphorismorũ aphorismo.xxviij. Similit ab Auicen.in primo tertij trac.scđo.c. prio sic scribente. Oia alefaniati: idest aromatica sunt faciẽtia sodã & proprie casia lignea & costus et zafarã & cinamomũ & amomũ: & aromatica oia sunt facientia sodã siue sint calida siue sint frigida &c. que fuit Aristo.snia in tertia ꝓblematũ problemate.xiij. dicẽtis. Odor omnis grauat caput. Et ꝓpterea decipiũtur & egrotãt multi qui tẽpore estatis pomum & laudano musco & huiusmodi cõtinue in manibus portãt. ipsumq; sepenumero olefaciũt. Multoq; magis a fetoribus est fugiendũ: qui sua mala cũ qualitate habẽt plurimum spũs resoluere: & virtutẽ debilitare: vt voluit Auicẽ. in pmo canonis.fen.doc.& summa secũdis.c.aũt.c.xxix.di. Ex his que spm̃ enacuẽt nulla res est fetori similis: et precipue fetori aque & venenosarum virtutũ expẽsio in aere aut in corpore &c. Et i cãticis textu cõmẽti.cccxvij.dixit. Omne illđ qđ est vltimati fetoris est vltimate corruptionis &c. Qđ etiã sensit Gal.in quarto de simplici medicina distinctione.v.c.j.cũ dixit.ꝙ nostra natura id abhorret id qđ est parui odoris: sicut etiã fugit oẽ illud qđ pui existit saporis. Ex quibus apparet vt oia vno concludamus verbo: ꝙ q̃cunq; extrinseca cuiuscuis nature humano corpori nociua sunt ab oibus sanis fugiẽda: & sicuti de predictis expressimus: sic etiã & de reliquis intelligat: nõ eim̃ intendim⁹ hũc ad locũ causas oẽs extrisecas addũcere: q̃ diuersimode nostram possunt alterare: corrũpere: & pmutare sanitatẽ: tũ q: quasi existũt infinite: tũ etiã q: medicus de eis nõ habeat ꝑtractare artificialiter: dicẽte Gal.in tertio Techni textu cõmẽti.ix. Alterat igit corpus a quibusdã ex necessitate: a q̃busdã vero nõ ex necessitate. Dico aũt ex necessitate q̃dẽ q̃bus impossibile est ipꝫ nõ approximare non ex necessitate vero vt sunt reliq̃. Nãq; semꝑ in cõtinenti immorari: & comedere: & bibere: & vigilare necessarium est ei. Gladijs vero & bestijs non necessarium est vti: vnde in priori quideꝫ genere causarum circa corpus ars cõficitur. Circa scđm vero nequaq; Nos igitur de his non necessarijs

extrinsecis. Gal. imitātes plura nō scribemꝰ. De aliis vero que nobis de necessitate occurrūt: iam sufficiē ter in pcedētibus arbitramur dixisse. Que si a sanis obseruata fuerint put iussimus: proculdubio suā poterūt cōseruare sanitatē ꝛ vitā diuino ꝯcedēte numine vsqꝫ ad vltimū senectutē plongare. quare ꝛc.

¶ Capi. cclxxxvij. ostendit ꝙ sanitatis restaurator scientificus esse debeat: ꝛ ante curationē cognoscere patiētis naturā infirmitatem causas eius tempora: postqꝫ dicta dicendis continuauerit.

Declarauimꝰ vsqꝫ mō quō sani suā dbeāt sanitatē cōseruare. Nūc aūt ostendemꝰ qualiter egri prehabiti regiminis transgressores valeāt sanitatē amissam recuperare: tradēdo modū in vniuersali solūmodo quo possint ab eorum egritudinibꝰ curari: sicut in. iij. c. libri huiꝰ pmisimus. Que res nō modicū affert vtilitatis: qm̄ si de vita vnīqꝫ ꝛ nostra salute solicitudo habenda sit per maxime qdē in egritudinis tpe de ipsa vr̄ esse procurādū: cū in grādi periculo tunc sit vt qlibet intelligit cōstituta. Et propterea dicamꝰ ad huiꝰ opis cōplementū: ꝙ ad egritudinē expellendā: ꝛ ad suā pristinā sanitatē resumendā vnica tm̄ incedendū ē via: que scȝ hec est vt peritū ꝛ canonicū seu regularē ꝛ sciētifice pcedētē in cura medicū infirmoꝝ astantes inueniant. Qui pter traditas in primis opis huiꝰ capituli: hac etiam dicēdas habeat ꝯditiōes: vt scȝ ol cū diligētia medicinales obseruet intentiones ꝛ astronomicas medicine deseruiētes i eligēdo priꝰ ꝛ in propināndo: deinde optima patienti medicamina in bonis et electis tēporibus: dicente Haliabate in. j. theorice. ca. iij. Astronomia qꝫ eget medicꝰ qua medicaminibꝰ electis tēporibus qbus est luna beatis et felicibꝰ cōtēperata planetis et sub cōpetētibꝰ figuris vtatur. Cōuenerūt nāqꝫ sapiētes medicoꝝ: vt Rasis etiaȝ ait. in libro. ij. suoꝝ aphorismoꝝ. Qđ res oēs tēporū ꝛ aeris ꝛ aquarū ꝛ cōplexionū ꝛ egritudinū ex motu planetarū mutant̄. Et ideo quicqđ circa infirmū operat̄: grādi cū aduertētia ꝛ benigno faciat charitatis affectu: ꝛ nō tm̄ lucri cā: vt oēs fere medici consueuerunt. Esse nāqꝫ nō dȝ vt Haliabas inquit vbi supra: sed. c. ij. medici ad querendū in medēdo intentio pecuniā: sed adeo retributionē ꝛ meritū ꝛc. Ut igit̄ scientifici a nugatoribꝰ secernant̄ ꝛ ab egris ꝛ ab oibꝰ aliis cognoscant̄: dicemus. ꝙ si medicus sapiēs fuerit: ꝛ ad remouendam egritudinem ꝛ inducendam amissam sanitatem idoneus: talem postqꝫ aduocatus fuerit ordinem scientificum obseruabit: scilicet ꝙ anteqꝫ ad curam perueniat studiosissime consideret que naturalis sit patientis complexio: ꝛ hoc tramite declarato in. xiij. libri huius ca. Similiter precognoscere debet etatem: consuetudinem artem: regionem: et huiusmodi naturalia ꝛ ipsis annexa: vt in noticiam egritudinis valeat peruenire. quibꝰ prenotatis debet deinde egritudineȝ et naturam eius indagare: quoniā non est possibile curare ipsam: nisi medicus eā cognouerit: vt princeps inqt in. iiij. primi tractatu. ij. c. vij. Que fuit Gal. sentētia. in. j. regiminis acutorum commēto. iij. dicētis. Oportet vt in primis cognoscamꝰ egritudinē q̄ sit. deinde

intendamus post illud ad medicã dum ipsam: et in libro.iiij.de ingenio sanitatis.c.iij.inqt. Uniuersaliter verũ est q nullã curãdi significationẽ possum⁹ hr̃e ab eis q̃ ignota sunt. Et in libro.v.eiusdẽ cap.v. Semp ante mẽtis aciem passionis cognitionẽ habeas: nec tibi facile leneqꝫ hoc videatur: cognita itaqꝫ ergitudine dꝫ deinde sapiẽs et canonicus medic⁹ causam ei⁹ venari: qm̃ nõ sufficit scire naturã egritudinis: sꝫ etiã causam ei⁹ cognoscere opꝫ. Cũ dicat Gal.in.ij.de febribus ad glauconẽ.c.j. Istud moneo ante oĩa vt noueris discere causas egritudinum. et in libro de tipo tremore et iectigatiõe.cap.v. Manifestũ est q volẽti curare laudabiliter necessariũ est cognoscere causaꝫ vnde procedit eius egritudo. Et iterũ in primo de feb.ad glauc.dixit. Attẽde istud vt cõsideres semp in oib⁹ egritudinib⁹ regionũ qualitatẽ: locorũ positionẽ: aeris tẽperantiã: tẽporũ rõnẽ: etatẽ: consuetudinẽ egrotãtis: naturã corporis: et an vitio corporis egritudo nata sit an extrinsecus venerit ex cibo: an ex corruptela aeris. Cum ergo hec oĩa bñ ppẽsa: ꝫ cognoueris: optie scies q̃d ad ipam egritudinẽ facere cõueniat: nã si causam ignoras quõ curas: si em̃ nescis an periculosa sit: an sine periculo egritudo: q̃d nisi temere facis q̃cq̃d feceris: si sanes an poti⁹ accidas ignoraueris hec ipse. Debet pterea medicus de necessitate intelligere in quo tẽpore sit egritudo postq̃ ipsam et causas ei⁹ cognouerit: vt patet p Gal. dicentẽ vbi supra. Debet medicus scire quatuor esse tẽpora oĩꝫ causarũ: maxime febriũ: initiũ: scꝫ augmẽtũ: statũ: et declinationẽ. qui nisi ea optime intellexerit: grauiter ledet nesciendo: q̃d in initio: q̃d in augmento. statu: et declinatione febriũ debeat egrotãti adhibere: et quo tẽpore curet: et qñ ab his abstineat: vel qñ eger dormire debeat vel vigilare etc. Et in libro de tẽporibus morbi.c.vltimo dixit. Impossibile est inuenire qualiter quis dietabit neqꝫ qñ citabit absqꝫ quo determinet certitudinaliter morbi tẽpora. Ex q̃bus apparet q medicus qui anteq̃ ad curationẽ descendat: hec oĩa nõ obseruauerit: minime ad restaurandũ sanitatem sit idoneus: quinimmo expellendus ne sua cum ignorãtia patientẽ interimat. Qua de re aiaduertat ad hoc vnusquisqꝫ qm̃ pleriqꝫ lenissime etiã egrotantes ex imperitia medici interiere. ideo.etc.

¶ Cap.cclxxxviij. docet cognoscere medicũ sciẽtificũ: ex hoc q añ curationeꝫ egritudinis sciat et pcuret virtutẽ fortẽ ꝯseruare: et debilem fortificare.

Inter reliquas scientifico ad recuperandaꝫ infirmi sanitatẽ medico necessarias ꝯditiones hec p maxime obseruãda est: scilicet vt postq̃ egritudinẽ causas et ei annexa cognouerit: etiã ex pte altera intelligat corporis virtutẽ et ei⁹ robur seu fortitudinẽ: et an virt⁹ que natura dr̃: sufficiẽs sit ad superandã infirmitatẽ: vel econtra imbecillis et minime valẽs ei resistere. Qm̃ si fortis ad bellandũ cũ egritudine fuerit: dꝫ sic eã cõseruare: et causam egritudinis abscindere. Si aũt debilis extiterit: neq̃ potẽs passionis ipetũ tolerare: dꝫ ipsaꝫ postposita cã sufficiẽtissime vigorare: et cũ nutriẽtib⁹ fortificare: queadmodũ voluit Auicẽ.in.j.qrti tract.ij.c.vij. dicẽs. Cũ iuuenis virtutẽ resistẽtẽ

tolerãtes abscinde causam ⁊ expel
le humorẽ ⁊ abscinde cibũ. q si iu=
uenis virtutẽ deficientẽ: sis occu=
pat⁹ in equãdo cõplexionẽ cõtra=
riã ei: quare infrigida eã ⁊ viuifica
cũ cibo: cũq; fortis fuerit p viuifica
tionẽ ei⁹: ⁊ vincit cõtrariũ suũ. redi
ad causam. Que fuit Gal. sñia i. iij.
terapẽtice. c. x. dicentis. Si disposi=
tio quã curare eligim⁹ indiget eua
cuatione. Imbecillis aũt virt⁹ vlti
me fuerit eorũ que dispositionẽ sa=
nãt nihil laborãti offerre in illo tẽ=
pore oĩ scdm qd renutriem⁹ virtu=
tẽ. Cũ aũt tm̃ fortitudinis venisse
eã extimauerim⁹: vt aut nihil aut
parũ ab euacuatiõe ledat: tunc ad
dispositionis sanationẽ incedam⁹
igitur prima quidẽ intẽtio oim est
que ꝟtutis. ⁊ in. vi. eiusdẽ. c. i. sic ẽt
ait. Cũ dissoluit quidẽ virtus non
tñ fortiter dissoluta est: sz repugnat
adhuc ad sinthoma solũ respicim⁹
ꝙcitissime studentes destruere id.
Dissoluta ꝟo ꝟtute nõ solũ sintho
ma cessare facere: sed ⁊ illã robora=
re studemus. Et propterea dicebat
idẽ in. i. reximinis acutoꝝ cõmẽto
xiiij. Sublimior intentionum oim
est intentio sumpta ex virtute: qm̃
curãs est virtus ⁊ nõ medic⁹ q̃ cuz
fortis non fuerit nõ ꝓdest curatio
q̃modocũq; fiat: vt princeps innuit i
i. quarti. Propterea solicitudo medi
ci esse dz circa corporis virtutẽ in=
tegratã ex vitali ⁊ aiali ⁊ naturali:
de quarũ custodia dz semp procu=
rare: ⁊ per maxime de vitalis cõser
uatione: cũ dicat Gal. in. i. terapen
tice capitulo vltimo. Opz dignita=
tibus vniuscuiusq; particule ꝓui=
dere. Robori igit maxima quidem
dignitas cordis est ⁊ oim necessa=
rissima egrotib⁹. Cerebri vero op⁹
ad vitã equale: nõ tamẽ pari robo=
re ⁊c. Et in tertio libro eiusdẽ. ca. x.
huius qd dictũ est causam expres=
sit ⁊ necessitatez dicens. Has corpo
ris virtutes quidẽ custodire nihil
aliud est ꝙ custodire vitã: mõstra=
tum em̃ est q qualitercũq; perẽpta
qualiq; ex eis vna necessariũ est re
liquas simul cũ eis perire. Et pro=
pterea scdm sanatiuũ opusculum
intẽtio nobis hec erit. In curatiuo
vero intẽtio ꝓportionalis ei ẽ egri
tudinis destructio. Et infra dixit.
Maxima quidẽ dignitas est virtu
tum: qm̃ ipsum viuere nobis ex ea=
rũ custodia existit q; ⁊ vita. Nihil
aũt vtiq; vita est aliud in anima=
liũ corporib⁹: qm̃ neq; sani esse pos
sumus sine viuere ⁊c. Et iõ postea
cõclusit. Virtus igitur oim primuz
custodienda oibus est: si fortis scz
fuerit. Si vero nõ fortificari dz cũ
cibo viuificãte: vt diximus: Donec
valida fuerit: ⁊ facta potẽs ad resi
stendũ egritudini ⁊c. Qui aũt me=
dicus ad hec que dicta sunt: nõ ani
maduertit: multotiẽs q̃dẽ errabit
subtilissimã ordinãdo dietã: egrum
penitus interimẽtẽ: vt nõnulli car
nificũ facere cõsueuerũt: omnibus
aquã loca pot⁹ ⁊ panatã subtilissi=
mã ꝓ cibo exhibẽtes. Cõtra quos
clamat Hippocrates in prio apho
rismoꝝ aphorismo quinto cuz ait.
In tenuibus dietis peccant egro=
tantes: et ideo magis leduntur: oẽ
em̃ quodcũq; sit magnũ: fit magis
in tenuib⁹ dietis ꝙ grossioribus:
ꝓpter hoc ⁊ sanis fallaces sũt val=
de certe. ⁊ cõstitute diete: qm̃ peccã
tia difficilius ferunt: ꝓpter hoc igi
tur tenues ⁊ certe diete fallaces sũt
amplius paruz solidiorib⁹. Et ideo
in primo de febribus ad glauconẽ
necesse est vt respicias: ad egri vir=
tutem: ⁊ ad impetum cause: et ad
quantitatem virium eius qui egro
tat: ⁊ ad qualitatẽ morbi vt ne for=
te non reficiendo ciborum refectio
ne vires egroti cõsumas: ⁊ fortiter

abstinendo ad periculū ducas.ꝛc. Qui eñ subtiliter ꝛ incōuenienter dietant infirmos q̄ a difficillimis occupant febrib⁹: in nullo a carnificib⁹ differre vident. sicut idē scripsit in.ij. Terapētice.c.ij. Et ꝓpter ea medic⁹ sapiēs id minime facere ꝑsumet: nisi peracutissima foret egritudo: ꝛ virt⁹ valde robusta ꝛc. In reliqs vero casib⁹ semꝑ de ꝯseruatiōe virtutis ꝓcurabit: vt cū ei⁹ robore cōseruato citius liberet ab infirmitate patiētē. Et suā ei desideratam tribuat sanitatē.

¶ Capi.cclxxxix. ostendit quomodo sapiens medicus virtutem corporis patientis conseruabit ꝛc.

Ut meli⁹ ab vnoq̄q̄ intelligat̄ si medic⁹ sit sufficiēs reddere patiēti sanitatem: ꝛ an recto calle i egri curatione procedat: ostēdam⁹ quonam modo virtutē corporis ipse habeat cōseruare postq̄ in superiori.c. declarauimus id tantū ei necessariū esse. Et breuiter dicamus q̄ si egritudinē, naturā eius ꝛ tēpora ipsi⁹ cognouerit: vere q̄dē sciet qualiter habeat virtutē corporis ꝛ naturā cōseruare: q: secūdū ꝓpinquitatē aut remotionē et distantiā status morbi subtili⁹ aut grossius dietabit scd̄m Hippocratis sniam i primo aphorismorū: aphorismo.vij. dicentis. Ubi scd̄m acumen egritudo cōtinuos ꝛ vltimos labores hꝫ: vltima ꝛ tenuissima dieta necessariū est vti. Ubi autē nō: nō. Uel cōuenit grossius reficere ꝛ tantū subcōdescendere quātū egritudo mollior fuerit vltimis: ꝛ in aphorismo. ix. eiusdē inq̄t. Contemplari opꝫ egrotantē si sufficiat dieta ad statū egritudinis. ꝛ vtrū ille deficiat pri⁹ ꝛ nō sufficiat dieta aut egritudo deficiat ꝛc. et in.x. eiusdē. Quibus cōtinuus status: cōtinuo ꝛ tenuerit reijcere opꝫ: q̄b⁹ vero posterior stat⁹ ad id ꝛ ante id parū auferendū est: pri⁹ vero vberius reficiēdū vt sufficiat egrotans. Si igit̄ lōga fuerit infirmitas: vt quartana: quotidiana: paralisis: podagra: et hmōi: remotus valde erit earū status: ꝛ ꝓpterea non est a principio subtilianda dieta: q: patiēs anteq̄ ad statū pueniret: in medio vie deficeret: eo q̄ virt⁹ anni hilaret. In acutis aūt ecōuerso facere ꝯuenit: quia cum status sit valde propinquus casum virtutis nō timemus: iō subtiliter reficimus etiā in principio iparū: vt in sinocha: squinantia: pleuresi: ꝛ hmōi. Et propterea dicebat Gal. in libro de temporib⁹ morbi.c. vltimo. Qualiter aūt quis dietabit impossibile est inuenire: neq̄ quādo cibabit absq̄ quod determinet certitudinaliter tempora morbi. et post aliqua ibidem subiunxit. Quantum magna est laborantis virtus considerandū est. nā si suffert in status tēpore absq̄ q̄d cibum afferat melius est incibari: donec declinatio incipiat. Si vero non est possibile incibantem sufficere: nutriendum ipsum a principio mox in omni tēpore potentē accipere cibum Et in.c.xiij. primi tracta. de crisi sic etiam inquit. Tu nō euacuaris in aliqua horarū a malitia regiminis: cū nō prescis quādo erit status egritudinis: et illud iō q̄m si tu nō ꝓcesseris ei i regimine a ꝓncipio egritudinis scd̄m ꝓpinquitatē status ei⁹ aut elongationē ipsius: tunc nō euacuaberis qui ledas egrū nocumēto magno. Auicenna in.x. Almansoris.c.xxiij. accepisse videtur cum ait. Nutricatio

non mensuratur nisi scd̃m status propinquitatē ⁊ longitudinē. Sil'r etiā Princeps in.iiij.primi.c.j.di. Quanto egritudo plus principio propinqua fuerit ⁊ accidentia magis quieta: nutriemus virtutē confortantes. ⁊ q̄ntum egritudo scd̃m augmētum ꝓcesserit et accidentia etiā ibi augmētata fuerint: minuemus dietam propter fiduciā ꝙ virtus non resoluet: imo vt alleuietur in hora luctaminis. Et in.j.iiij.tracta.ij.c.viij. de cibatione febricitātium. Dignior horarū ad ingrossandum est principium in quo virtus nō est multū occupata. dignior horarum ad subtiliandū est status in quo est vehementia occupationis nature in pugna materiei ⁊c. Medicus igitur scientificus virtutem hoc modo conseruabit cibādo vberius in principio: minus autem in augmēto. minime autē aut ꝙ parnissime in statu vt natura patientes etas: consuetudo tēpus: anni: morbus. causa eius accidens ⁊ hora ipsiꝰ requisiuerint. Non vt aliq̄ faciunt bestiales: q̄ adeo in principio subtiliant vt in augmēto vl' statu ob casum virtutis superueniētē dietā postmodū in patientis interitū cogunt ingrossare. ⁊ hoc ideo q: librū aliquē vtilem nunq̄ aperiunt. cōtra quos Haliabas in primo Theorice.c.ij.dixit. Opz medicum lectione occupari studioq̄ cōsiderationis librorum: nec negligat aut fastidiat eos. Die quoq̄ ac nocte cogat seipsum ad eorū custodiam: memoriam in eundo que oia cōseruet necessaria: ⁊ de sciētia ⁊ de opatione reuoluat ⁊ exerceat ī eis suā mētē: vt nō oi tpe egeat librorum cōsideratione: ⁊ hec ipse. ex q̄bꝰ ptz medicū sapiētē esse opz vt sciat infirmorū virtutē custodire. Qui aūt nō fuerit hmōi nō erit idoneus ad sanitatis restaurationem.

¶ Cap.ccxc. ostendit ꝙ medicꝰ sapiens ex hoc etiā cognoscat ꝙ in primis causam egritudinis studeat remouere ⁊ eā omnino abscindere.

PEritia studiosi medici preterea q̄ dicta sunt: ex hoc etiā facile cognoscet: si stante virtutis cōstantia et eius robore ad amouendā infirmitatis causam studuerit: an ipsam neglexerit: ⁊ alterā nō impeditus viā tētauerit: om̄ irrationabilis existimabit si causam potens nō amouerit cum principalissimū sit curationis instrumentū quinimo vera infirmitatis curatio dicēte Auicen. in.xvij. tertij tract. iiij.c.ij. Curatio vera est incisio cause. ⁊ in.iiij.j.c.vlti. Impossibile est vt febris remoueat causa ipsiꝰ remanēte. Quod quidē dictū de vno quoq̄ morbo intelligi pōt: ⁊ ꝓpterea ipse in.j.iiij.tract.ij.c.vij. sic precepit. Cum inuenis virtutē resistētem: tolerantem abscinde causam ⁊ expelle humorem ⁊c. Et in parte secunda canticorū inq̄t. In oibꝰ sunt priꝰ auferēde cause efficiētes si fiat recta curatio. In cuiꝰ cōmēto dixit Auerrois. Cura egritudinis formaliter est inutilis nisi priꝰ cause eiꝰ auferant. Que fuit Gal. snia in.iij. techni textu cōmēti.xciiij. dicētis. Unū cōe opz habere p̄ceptū efficiētē vnāquamq̄ causam abscindere priꝰ: deinde sic deuenire ad eā q̄ facta est discrasiā ⁊ in lib.iiij. de igenio sanitatis.c.iiij. oēs antiq̄ qui p̄cesserūt causam auferendū ee: et prohibendā non solū vulnerum sz aliorum morborum demonstrarūt et in primo Terapentice. cap.xj.

similiter inqt. Ad causā semp ibi- m⁹ cognoscētes q nō est possibile finaliter vllā dispositionez sanare adhuc manente causa faciēte eā. ꝛ in li. iiij. eiusdez. ca. prio. Causam sanare opz primū: nō negligentes extinguere febrem q̄ ex ea accendi anticipauit. ꝛ i. v. eiusdē. c. iij. dixit. Febrem sanari impossibile est nisi cesset putredo. Cessare vero eā impossibile est manēte causa. Abscindere igitur opz causā ei⁹ si dz prior q̄dez putredo: postea vero febris sanari ꝛc. Et ppterea inqt Rasis i. x. Almāsoris. c. ij. Febris em̄ ilico sedabitur cū causa ei⁹ remota fuerit. Et Auerrois in septimo colliget. Cū accidēs non timetur: tunc studeas causā totaliter remouere: qm̄ taliter ipz infirmū curabis cōplete. Ecce igitur q oēs antiq̄ sapientes cōcordarunt q causa egritudinis prio sit remouēda: ꝛ postea ipa discrasia abijcienda cōtra empericos ꝛ irrationales ilico ad localiū applicationē pcedētes: vt in dolore capitis cōsueuerūt q̄ primū aduocati vt plurima scire videantur emplastra: vnctiōes: epithimata: ꝛ huiuscemōi frigida iubēt apponi. Et cōsimiliter in febrib⁹ infrigidātia: vt vnguentū galieni: cerotū sādalinū ꝛ talia absq̄ hoc q aliqua precesserit necessaria purgatio. Unde fit q egrotantes deterius semp se habeāt multiq̄ moriātur nō pre existētis morbi fortitudine: sed ex supueniētis erroris grauitate. Et idō sapiens medicus: cū necesse fuerit anteq̄ ad talia pueniat: cū euacuationib⁹ pcedit obediens principi in prima quarti trac. scđo. c. xlvj. dicēti. Scias q esse cōtentus infrigidatiōe ꝛ dimittere phlebotomiā ꝛ ventris solutionem addit in oppilatiōe ꝛ coactatione: quare additur putredo ꝛ caliditas in febribus. ꝛ Rasi in libro de egritudinibus iuncturarū. c. xviij. sic scribēti. Unguenta ꝛ emplastra: qn̄ corp⁹ fuerit plenū multis humorib⁹: attrahunt humores ad loca magis q̄ dissoluāt qđ sensit Gal. in. v. lib. Terapētice. c. xv. dicens. Neq̄ balnearem vtiq̄ aliquē eorū q̄ in putredine febrium neq̄ frigidis vterer cathaplasmatibus anteq̄ euacuarē supfluitates. Euacuatis vo iā cōfidenter ꝛ cathaplasmarē et balnearē. Ex qb⁹ satis apparet q rōnabilis medicus dz prius in oī curatione causam egritudinis abscindere: ꝛ eā totaliter ammouere: nisi fuerit ob aliqđ ptinendū accidens impeditus. Postq̄ vero sufficienter euacuauerit secure localib⁹ ex hmōi extinguentib⁹ vel calefacientib⁹ vti poterit: vt qualitas discrasie ex cā ꝛ morbo gn̄ate expostulauerit. Qui aūt hoc tramite nō incesserit: ipsemet suā abstantib⁹ imperitiā indicabit: vt eum tanq̄ inutilē: imo maxime piculosum: put sua mereš insciētia expellāt: q: longe facili⁹ mortē patiēti q̄ sanitatē amissam reddere valeat quare ꝛc.

Cap. ccxcj. ostendit medicuz scientē infirmo reddere sanitatē debere causam egritudinis abscindere per ꝯ̄ria ꝛ p eadem quecunq̄ alia curare.

Diximus in superiori capitulo q medic⁹ semp debeat nō impeditus causaz egritudinis remouere: nūc ostēdam⁹ qualiter eā: si sapiēs fuerit: abscidere debeat: vt ex hoc sua magis sufficientia innotescat. Et breuiter dicam⁹ q si canonicus et recipiēdus extiterit: cū ꝯ̄rijs id ha

debit perficere. Uñ si egritudo ex repletione humorũ cõtigerit: cum euacuatione curanda erit p phlebotomiã. s. aut p pharmaciã scdm qd significantia demõstrabunt: vt in precedentibus sufficienter ad modum p sapientũ dicta fuit declaratũ. & q ita sit manifeste patet ex illo Hippocratis dicto in secũdo aphorismorũ aphorismo. xxij. sic sonante. Ex plenitudie quecũq egritudines fiunt euacuatio sanat: & quecunq ab euacuatione plenitudo & aliorũ cõtrarietas. In cui⁹ cõmento Gal. inquit. Neq diuti⁹ in his immorandũ est: cum omne cõtrarium suo cõtrario sit medicandũ: qd ostendit ipsa natura morborũ: & accidentia morbos comitãtia. Et in cõmento. xviij. primi regiminis acutorũ. Medici intentio non est nisi opponere ꝯtrariũ ꝯtrario: vnde curatio febriũ est per infrigidationẽ & humectationẽ. Et in lib. ij. eiusdẽ cõmento. ij. dixit. Oportet vt facias trãsire p mentẽ tuã in oĩbus horis q medicatio fit p oppositionẽ contrarij cum ꝯtrario. Et in. iij. Techni textu cõmẽti. lxxxij. sic etiã ait. Curatio quidẽ vnũ hz modum & maxime cõem intentionẽ. s. ei qd soluendũ est cõtrariũ. Et in libro de ingenio sanitatis. c. iij. Naturale custodiendũ est & cõfirmãdũ vñ similia semp sibi sunt necessaria. Qd autẽ est cõtra naturã expellendũ est et eijciendum. Unicuiq em̃ tali contraria sibi cõueniunt: qm̃ q̃cq̃d destruitur: necessario p id qd contrariũ sibi est mutatur: nõ em̃ hoc fieri potest nisi cũ suo cõtrario. Et in tertio Terapẽtice. c. xij. dixit. Una sola generalissima est intẽtio sanationum cõtrarietas. Et in quinto eiusdẽ. c. xij. Nõ est dicẽdũ q qñq verũ sit cõtraria contrariorũ existere sanationes: qñq vero falsum: sz semp quidẽ verũ est. Et infra post aliqua subiunxit. Hoc paruũ quidem dictũ est. s. contrariorũ existere sanationes maximũ aũt inuenitur virtute. Quod etiã voluit Auicen. in. iiij. j. c. j. cum scripsit. Cum egritudinis qualitas scita fuerit: erit medicina eligenda q̃ ei in sua q̃lite sit ꝯtraria: qm̃ egritudo suo medicatur ꝯtrario sicut ꝯseruatur sanitas suo simili. Et i. xiij. iij. trac. ij. c. xxij. sic ẽt inquit. Omnis cura facta ex causis cõplexionalibus curatur cũ suo cõtrario. Que nõ solũ medicorum: verumetiã Aristo. fuit snĩa in prima problematum. problemate vltimo dicẽtis. Sunt aũt egritudines he q̃dã ab igne he ṽo ab humiditate Curant aũt egritudines q̃ q̃dẽ ab igne hũiditate: q̃ ṽo ab hũiditate ab igne: hũiditatẽ ei ignis exiccat. Sic igit̃ patet scdm oĩm illustrium antiquorũ snĩam: q curatio fieri debeat p cõtraria: vnde si causa egritudinis sit repletio: dz corpus euacuari. Si vero cã infirmitatis fuerit inanitio vt in ethica contingit: dz p cõtrarium. s. p appositionem nutrimenti curari. Et si morbus ex caliditate prouenerit p frigida sanetur: & si p frigiditatẽ cũ calidis medicet̃ & hoc stante solũmodo mala et preter naturali sine materia qualitate: vt sensit Hippocrates in quinto aphorismorum. aphorismo xix. dicens. Quecunq infrigidata sunt recalefacere opz: & supple quecunq supercalefacta infrigidare necesse est. Cum curatio quelibet p contraria fieri debeat: vt dictuz est supra. Ideo concludamus q quecunq causa fuerit egritudinis: scz primitiua. antecedens &c. siue per se: siue per accidẽs morbum faciẽs aut ad id coadiuuans: vnaqueq talis debeat remoueri: & cũ suo contrario per inanitionem: repletionẽ

vel simplicē alteratione vt natura expetit infirmitatis. Quod qui medicus non obseruauerit: carnifex potius ⁊ homicida q̄ medicās appellandus est vt illi ꝑmaxime q̄ ex sola vrine inspectione pharmaca infirmis mittūt exoluentia: cū potius restaurātia quandoq̧ sint eis necessaria: eo ꝙ ex nimio coitu vel supflua defatigatiōe laborēt: ⁊ solutiua sumētes fortia simul cū humoribꝰ vitā emittūt. Et ꝓpterea cōtra hmōi macellatores clamat Rasis in lib. sexto suoꝝ aphorismorū dicēs. Nō sunt pauciores egritudines q̄ cū defectu accidūt: q̄ q̄ ex superfluitate ꝓcedūt: ⁊ in hoc magistroꝝ error existit q̄ statim ad purgandū sunt prōpti. Silr Damascenus ait. Morbi ex penuria quātitatis nō minꝰ q̄ de plenitudine nimia nascuntur: vnde medici multi in temeraria purgatiōe delinquūt plerūq̧ ⁊c. Qua de re sapiens medicus talia non eligit contraria nisi ea corpori necessaria cognosceret. Bestialis autem et imperitus illico currens ad purgantia omniquaq̧ expellatur ne ꝓ sanitate in salubri morbo necē iferat patiēti.

Cap. cccxcij. ostendit salutiferum medicū in morbi curatiōe contrarium subito ⁊ vehemens non debere applicare: sed paulatim semper ⁊ ordinate.

ET si necesse sit medicum cum contrario semper in curatione procedere: vt in superiori capitulo diximꝰ nō quomodolibet tñ id facere lz. Imprudēs eñ ⁊ ignarus ⁊ oīno q̄citissime expellēdꝰ medicꝰ. cū potiꝰ ꝑ fenestras domꝰ eijciendꝰ foret: si diuinū id ꝑmitteret preceptū fortissimū subito cōtrariū inducet: sic citius existimās sanare patientē. Scientificus aūt ⁊ honorādus medicꝰ id minime facere presumet: q̄nimmo paulatim ⁊ securissimo cū quodā ordine ꝓcedet memorās ꝙ nō alia incedendū est via dicēte hippocrate i. ij. aphorismo. aphorismo. lj. Sz mltū ⁊ repēte euacuare aut replere aut calefacere aut ifrigidare aut aliter quōlibet corpori mouere fallax est: ⁊ oīno nature inimicū: paulatim ꝟo certū: ⁊ ex alio ad aliud trāsire nō aliter decet. Et Gal. in. iij. techni textu commēti. lij. Medici q̄dē dispositiones corrigere debent ex multo studio paulatim trāsferētes in meliꝰ: q̄m nō sustinet natura repētinas imutatiōes. Et in. v. de ingenio sanitatis ca. vltimo. Opz nos incipere a paruis ⁊ minimis medicinis: q̄bꝰ nō preualētibus fiant fortiores et magne: qḋ cōgruit passionibꝰ in q̄bꝰ patiētes securi sūt de vita: sz his in q̄bꝰ infirmus moritur minime immo fortioribꝰ indigemꝰ. Et i. vj. terapētice. c. vj. Alteratio q̄ paulatim fit nūq̄ petit dolorē facere: sed necessariū ē repentinā silr ⁊ violētā fieri trāsmutationē si dz aliq̄s dolor fieri. Qḋ etiam sensit princeps in. iiij. primi ca. j. cum dixit. A debilioribꝰ ad fortiora est procedendum quando debiliora non sufficiūt. et in. j. tertij. c. xxix. Oportet (inquit) vt incipiamus a debiliore: et gradatim procedamus donec sciamus ex dispositiōe egritudinis ꝙ ipsa iam sit abscissa. Et in tractatu. v. ca. xiiij. eiusdem ait. Oportet quidem vt incipias a debiliore vnctionem. et videre si conferat: et si non: adde et permuta ad aliud qḋ illo sit fortius. et in. ij. tertij. cap. j. Opz vt a faciliori incipias: et gradatim ꝑuenias ad illud in quo si.

virtus equalis.⁊ in.c.iiij.eiuſdē inquit. Nō ꝓperes in vſu medicinarū fortiuꝫ in pricipio rei:immo tarda. Idē quoqꝫ voluit in.xviij.tertij.trac.ij.c.iij.dicēs. Cū potes curare cū eo qꝺ eſt minoris acuitatis:non intendas ad aliud qꝺ ſit acutius. Cuius ꝗdē rō eſt ab eodē aſſignata in.xiij.fen.eiuſdē trac.iiij.c.xiij. ſic ſcribēte. Opꝫ vt nō ſit ſubito:qꝺ ſ.facis:immo ſcꝺm vices: nā illud qꝺ ſubito eſt mortale:eſt. Que fuit Ariſto.ſentētia in.j.ꝓblematū.ꝓblemate.viij.dicētis. Mutatio vehemēs corꝑa corrumpit:⁊ ꝓpterea nō eſt ſubito alterandū:neqꝫ repēte euacuandū:cū euacuatiōis ſuꝑfluitas innati caloris naturā deſtruat: vt dixit Princeps i.j.canonis.fen: doctrina:ſumma ⁊.c.ſecūdis.⁊.iiij.primi.c.iij. Ois euacuatio ꝗ eſt ſuꝑflua ſcꝺꝫ plurimuꝫ febres generat.⁊ iō cōcluſit in quarta tertij.c.v.circa finē. In euacuatione cōuenictius eſt vt multiplicet numerus ei⁹:⁊ minoretur quātitas eius oī vice: quaten⁹ cōſeruetur virt⁹.cui⁹ ſimile voluit in.xiiij.tertij.trac.q̄rto.c.xiiij.cum ait. Rectius ꝗdē eſt vt euacuatio nō fiat in vice vna ſubito ⁊ cadat virtus: immo paulatim ne ipſa ꝑueniat ad multā debilitatē. Et iō cōcludam⁹ cū Gal.in.vj.Terapētice.c.iiij. ſic ſcribēte. Si euacuatio ⁊ alteratio fiat paulatiꝫ: op⁹ erit ſanatiue artis. Si vero repēte ⁊ ſcꝺꝫ multū: minime. Quamobrē ſi rationabilis fuerit medic⁹:ex hoc dignoſcetur ꝙ cū alterabit a facilioꝛib⁹ inchoabit. Si vero euacuabit ꝑ phlebothomiā:pharmaciā:vel aliā huiuſcemodi ſecundum vices multiplicatas ⁊ nō ſemel materiam eradicabit. Qui aūt hoc nō obſeruauerit pro quo tantum laborauimus et nō ſine cauſa;minime; dꝫ ꝑ ſanitatꝫ reſtauratiōe retineri:quare ⁊c.

¶ Cap.ccxciij. oſtēdit rōnabilē medicū nō debere ad ꝓpinādū ſolutiua feſtinare:ſed prius corpus lenire: cānales aperire: et humores digerere.

SI igitur paulatim:vt iā diximꝰ:in curatione ꝓcedendū eſt: cōſequēter ad fortēꝫ aliquā euacuationē nō ita repēte ꝓcedendū erit vt ꝗdā emperici cōſueuerūt ad multa et grauiſſima ꝑducētes corpus nocumēta: eo ꝙ etiā i principio morbi oī altera poſtpoſita cōſideratione materiaꝫ infirmitatis intēdant euacuare: per quodquidem eorum imperitiam vnicuiqꝫ facile declarant. Sapientes vero nequaqꝫ id preſumunt: eo ꝙ ex librorum ſtudio recte quidem intelligunt ꝙ prius leniēda ſint corpora:et pori aperiendi:⁊ cannales dilatandi:humoreſqꝫ digerēdi:et ad euacuationem preparandi:et precipue cū materia:non extiterit furioſa. In principijs ergo infirmitatum cum clyſteribus procedunt: ſcientes ꝙ enema eſt medicamen nobile in expellendo ſuperfluitates que ſunt in inteſtinis. vt Princeps ait in.xiiij.primi.ca.xvij. Similiter in.j.quarti.tractatu.ij.cap.vij.cum inquit. Quod magis dilectum eſt,apud me:eſt adminiſtratio clyſteriorum ſecundum vltimitatem qua indigetur in virtute: id eſt ſecundum vltimam vtilitatem. Et in cap.quarto eiuſdem tractatus. Clyſteria ſūt magis dilecta in principio egritudinis q̄ ſolutiua alia. Qꝺ ſenſit Hippocrates in libro de pharmacijs. circa finē.cum ait. Si quē oportet clyſterizare congruit quotienſcunqꝫ volueris: mi-

nus eni pticulosuz est' q̄ pharma-
cias purgatiuas tradere. Cuz ipis
ergo et similib⁹ medicus vtilis et
scientific⁹ añ purgationē leniet cor
pora: vt obediat Hippocrati in se-
cundo aphorismoꝝ. aphorismo. ix.
dicenti. Corpa vbi q̄s vult purga-
re opz fluxa facere. In cui⁹ cōmēto
Gal. inq̄t. Subtiliādi sunt humo-
res grossi ꝛ viscosi: ꝛ etiā sunt ape-
riendi pori: id est cannales q̄b⁹ va
leāt currere: ꝛ medicaminib⁹ extra
hi ꝛ expelli facile tēperata medici
na qua nō cōturbetur natura: qd̄ q̄
neglexerit ꝛ ad medicinā tātuz in
tenderit: humores grossos ꝛ angu
stiosos reddit: ꝛ cum nimijs tortu-
ris defectionib⁹ quoq̄ ꝛ vertigini
b⁹ multis: ꝛ pulsib⁹ inordinatis: ꝛ
his similib⁹. Digeret ergo medic⁹
sapiens humores: memorās qd̄ di
xit Gal. in tertio Techni textu cō-
menti. lxxxix. Digestio facit cessare
putredinez manente substātia. Et
in li. pmo de crisi. c. ix. cuz inq̄t. Nō
expedit tibi vt administres medi-
cinā solutiuam: nisi postq̄ digesta
est egritudo: ꝛ nō in principio vbi
cruda est materia opz vt admini-
stres illud. qd̄ nō min⁹ sensit Aui-
cē. in. iiij. pmi. c. iij. dicens. In chro
nicis egritudinib⁹ maturatio tm̄
ꝛ nihil plus expectāduz est: ꝛ i acu
tis etiā egritudinib⁹ maturatio-
nez expectare meli⁹ est: ꝛ precipue
cū quiete fuerint: q si mobiles ex-
titerit: tūc ad euacuādū materiam
festinare erit meli⁹: qm̄ impedimē
tuz mot⁹ ei⁹ est maius q̄ sue eua-
cuatiōis nocumētū anteq̄ ipsa sit
matura: ꝛ pprie cū hūores fuerint
subtiles ꝛ in cōcauitatib⁹ venarū.
Et infra subiunxit. Cū hūor fue-
rit in vno mēbro cōprehēsus: nullo
mō moueat donec maturetur: ꝛ es-
sentiā habeat tēperatā. Et iterum
post aliqua subdit. Illd̄ qd̄ magis
custodire debem⁹ in euacuatiōe: ē
cānaliū habitudo ne ipi sint clau-
si: qd̄ tibi possibile erit si añ matu-
rationē vētrē soluas. i. materiā cuz
lenib⁹ minuas. Et in q̄rto eiusdez.
Anteq̄ vētris fiat solutio aut vomi
tus: premittēda ē hūoris subtilia-
tio q̄ euacuādus est: ꝛ amplificatio
cannaliuz ꝛ ipsoꝝ apertio: qm̄ hoc
est ex eo qd̄ corp⁹a pena securū red
dit. ꝛ in. c. sequēti. Ex causa timoro
sa est vt medicina ventris solutiua
sumatur fece i intestinis existēte si
ca: immo expellenda est saltē cum
clysteri aut iure mollificatiuo. Et
sic innuit nobis p hec q̄ dixit: quā-
tū lenitio añ vētris solutionē sit ne
cessaria. Quātuz aūt digestio hūo-
ris euacuāda sit opportuna: satis
eq̄dē patefecit cū i pma q̄rti. tract.
ij. c. vij. scripsit. Nō euacues mate-
riā indigestā in calido: neq̄ i frigi
do: nisi pꝑter necessitatē. Et infra.
Si nō ē digest⁹ humor nō moueas
nisi in pricipio: apud statū vero nō
moueas aliq̄d donec vincat natu-
ra ꝛ digerat. Que fuit Hippocrat̄
sententia i pmo aphorismoꝝ. apho-
rismo. xxij. dicētis. Digesta medi-
cari ꝛ mouere nō cruda: nisi in pn-
cipio fuerint furiosa ꝛc. Ex q̄b⁹ sa-
tis apparet q nō sit festinādū ad
medicinas exhibenduz solutiuas:
immo paulati ꝛ ordinate pceden-
dū. s. prius leniēdo: aperiendo mol
lificādo: subtiliādo: ꝛ hūores cru-
dos digerendo. Quez q̄ medic⁹ or-
dinez nō obseruauerit: irregularis
ꝛ penitus inutilis dicetur: ꝛ mini
me ad restaurandaz sanitatē amis
sam idoneus. quare ꝛc.

¶ Cap. ccxciiij. ostēdit bonū me
dicū debere etiā i pcessu nō se-
mel causam morbi eradicare: et
declarat quas i egritudine ma-
teriali curatiuas intentiones
oportet ipsum obseruare.

¶ Erit medicus

VT medicus sapiẽs me lius dignosceretur no bis visum est ⁊ hãc in ter alias ei necessarias conditiones annotare debere. s. vt postq̃ co gnouerit morbi materiã digestã esse ⁊ carnales apertos fore: ⁊ cetera oïa: que superius diximus: preparata ad huc egritudinis materiã: nec totã nec multaꝫ semel educere presumat: imo paulatim a leuiorib' ⁊ faciliorib' in cipiens ad fortiora ⁊ vberiora proce dat. Unde si per phlebotomiã: phar macuꝫ vel per vomitũ: aut aliter quo modo libet euacuare voluerit: debet semper aĩaduertere ⁊ grandi cũ dili gentia attendere ne virtutẽ ꝓsternat vel mẽbra debilitet: multã semel: aut bis ẽt euacuationẽ operando: sed po tius sit solicitus de eductionis mate rici partitiõe vt scientificũ decet ope ratorem. dicente Auicẽ. in. iiij. tertij. c. v. circa finem. In euacuatiõe cõueniẽ tius est vt multiplicet̃ numerus eius: ⁊ minoretur q̃titas ipsius omni vice: quatenus conseruet̃ virtus. ⁊ in. xiiij. eiusdem trac. iiij. c. xiij. Oportet vt so lutio ventris non sit subito: imo ꝑꝫ vi ces: nã illõ qõ subitũ est: mortale est. Et post aliqua. Rectiꝰ q̃dẽ est vt eua cuatio nõ fiat vice vna subito ⁊ cadat ꝟtus imo paulatiꝫ ne ipsa ꝑueniat ad multã debilitatẽ: qõ ẽt sensit Rasis i li bro de egritudinibus iuncturarum. c. vij. cũ dicit. Et caue in purgando me lancholiam ⁊ quẽlibet aliũ. s. humorẽ ⁊ precipue grossum: q: non debes se mel purgare: sed sepe. Isti eñ humo res non ducentur in multa q̃titate in vna purgatione. Que fuit Gal'. sentẽ tia in primo Terapeutice. c. vi. dicen tis. Oportet q̃dem non repente neq3 semel fortibꝰ tentare sanare pharma cijs. sꝫ tpe magis caute. i. paulatine. ⁊ similiter Hyppocrates in primo apho rismorũ: aphorismo tertio. cũ inquit. Compressiones. i. euacuatiões ad vl timum ducere fallax est: sꝫ qualis na tura fuerit substinentis ad hoc duce re similiter ⁊ inanitiones ad vl imũ du centes fallaces. Ex quibꝰ euidentissi me apparet ꝙ nõ tm̃ ab euacuatione multa per pharmaciã semel facta de beat verus sanitatis restaurator ab stinere: verũ etiã ab alijs oĩbus subi tis euacuatiõibus: ⁊ ꝑmaxime a mul ta ⁊ superabũdãti: phlebotomis: ma teria non existẽte furiosa: vt in chimo cha. ⁊ ꝙ ita sit satis ex doctrina ꝑin cipis patet dicentis in. iiij. primi. c. xx. Ad summũ melius est vt phlebotho mie vices sint multe q̃ vt ipsius q̃ti tas sit multa. ⁊ infra ex iuuamẽtis se cundationis est ꝙ phlebotomi virtu tem cum perfectione sue euacuatiõis que est necessaria conseruat. Et in pri ma tertij. c. vij. Non extrahas totum qõ est necessariũ ex sanguine propter egritudinem aliquã significantẽ eius extractionem: imo retine ex eo aliq̃d vt resistat illi egritudini ⁊ i pria quar ti tracta. secundo. c. vij. similiter ait. ⁊ consilium q̃deꝫ meũ in phlebotomia est vt dimittatur q̃tum possibile est. Si autem nõ est possibile: tũc multi plicatio numeri est melior multiplica tione q̃titatis: oportet eñ vt euacue tur sanguis multus subito: qñ eua cuatur: multũ de eo cuius non est ne cessaria euacuatio: ⁊ q: debilitat̃ vir tus ⁊c. Partietur itaq3 sapiens medi cus phlobotomiã cuꝫ ipsa necessaria fuerit: ⁊ similiter pharmaciã sicut et quãlibet aliã euacuationem totiens replicabit vsq3 quo totam materialis egritudinis causam absciderit: quo niam melius esse sic interpolando ꝓ cedere cognoscet: q̃ velle totã simul: ⁊ semel morbi materiã euacuare. Im peritus autem de quo minime confi dendum erit: hac non vtetur diligen tia: ⁊ ideo perducit infirmum si debi lis fuerit ad mortem: ⁊ si fortis ad

maximā sui corporis debilitatem ob virtutis resolute ꝓstrationē, ad aliqđ euacuationis genus subito factum: consecutam. Rōnabilis vero hunc in errorem nequaꝗ̄ incidet: eo ꝙ canones medicinales obseruando paulatim ⁊ ordinatissime in egritudinis remotione: ⁊ sanitatis inductione procedet curatiuas huiuscemodi intentiones obseruās in morbo materiali: nā post conuenientis in qualitate ⁊ quantitate diete ordinationem. primo leniet ventrē cum clysterijs ⁊ huiusmodi. secūdo si expediet phlebotomare faciet infirmum. tertio loco digeret causam antecedentē morbi factiuā cum leuibus. quarto minorabit illam cum facilibus solutis. quinto cum fortiorib⁹ procedet digestiuis ⁊ aperiētib⁹ magis si oppilationum apertio opoꝛtue rit. Sexto cum potētioꝛibus: nō tamē venenosis: materiā egritudinis eradicabit pharmacijs. Septimo diuertet si quid a loco patiēte diuerti fuerit necessariū. Octauo autem reliquias materiei per sudoꝛem vrinam ⁊ huiuscemodi vias resoluere cōminabit. Nono corriget accidētia que curam non peruerterunt. Decimo ⁊ vltimo qualitatem malā a moꝛbo ⁊ causa eius impressam remouebit mēbꝛa confoꝛtando debilitata: ⁊ totum paulatine resumendo donec patiens ad pristinam redierit sanitatem. Sic ergo sapientes medici procedunt oꝛdinate: sicut ignari confusissime modo vnum modo aliud irrationabiliter administrātes. quare ⁊c.

¶ Capitulū. ccxcv. ostendit cognoscere medicum rationalem ex hoc ꝙ cum predictis intētionib⁹ procedat: et nō ilico currat ad narcotica: vt emperici: sed tantummodo eis in extrema vtatur necessitate.

Rationalis et honoꝛandus medicus pretactas in precedenti. c. curatiuas obseruabit intentiones in materialibus curādis egritudinibus acutis et chꝛonicis salubrib⁹ si aliquod foꝛtissimoꝛū accidentiū ei curā peruertere nō cogerit: ⁊ suū oꝛdinē non impediuerit: ⁊ felicē semper egritudinis successuꝫ inueniet: quēadmodum per cōtrariū emperici: ⁊ a tali veritatis tramite ⁊ vere curationis modo deuiātes in saluberrimis etiā passionibus: ⁊ in foꝛtissimis coꝛpoꝛib⁹ sepius: ⁊ (vt verius dicā) semper vident moꝛtem aduenire. Et hoc q: nullū oꝛdinem habētes in curationibus suis cām negligunt: ⁊ tantūmodo ad accidentiū remotionē intēdunt vt sapientiores esse videant: ⁊ ꝗ̄p[illegible]nū ad narcotica aduenitūt ⁊ somnū patientibus inducūt: vt eos ilico liberasse ⁊ quiescere fecisse ab astantib⁹ inducent ab illisq̄ immerito cōmendētur. Inde tamen postea nocuisse magis: ⁊ qñq̄ intermisse cōpertum est: sicuti in doloꝛe colico: ⁊ in alijs huiuscemodi vidimus sepius cōtigisse. Unde tales medici postmodū vilipensi fuerūt ab oībus ⁊ maledicti: q: verū curandi modum scilicet cause abscissionē nō intellexere: nec quantū periculi somnifera concipiāt prout decet ⁊ opꝫ cōsiderarūt. Nec viderūt Auic. in. iiij. j. c. xxx. dicentē. In doloꝛe colico et exhibitione narcoticoꝛū magnificatur malus finis: qm̄ materiā augmētat: ⁊ frigus ⁊ congelationē ⁊ clausulam. ⁊ in. j. iij. c. xxix. Alienatio a medicinis vehementer frigidis factis ex eis que sunt sicut papauer ⁊ opiū ⁊ reliqua huiusmodi: nō est tibi necessaria: nisi apud vehementē necessitatē ⁊ foꝛtem doloꝛē. et in trac. ij. c. x. eiusdē. Tibi quidē cōuenit ne declines ad narcotica ꝗ̄tū potes. ⁊ in. c. xxix. eiusdē. Si narcotica et somnifera tibi necessaria sunt ꝓpter

doloris vehemẽtiã: vtere eis cautela
⁊ timore. ⁊ in.iiij.iij.trac.j.c.ix. Qñ do-
loris vehemẽtia facit necessariã stupe
facientiũ adhibitionẽ illa tamen quã
tũ potes expelle: ꝙ si aliquod eoꝝ ad
ministras propter necessitatẽ admini
stra illud scd'm cautelã. ⁊ in.c.xiij. eius
dem sic etiã retulit. In egritudinib9 ⁊
dolorib9 vẽtosis nõ est narcoticis vtẽ
dũ: sicut quidã presumptuosi qñq3 au
dẽt administrare apud doloris vehe
mentiã vt inde sedetur dolor in hora.
Sed ipse post horã vehemẽtius exci-
tatur q̃ prius fuit ꝑpterea qd' prohi-
bet resolui ventositatẽ. Et in.xiiij.fen
eiusdẽ sic etiam scripsit in trac.j.c.xxj.
Qñq3 est necessariũ sumere ĩ potu stu
pefaciẽtia ⁊ cõfectiones opiatas reci-
pientes iusquiamũ ⁊ philoniũ: et ego
abhorreo illud cũ inuenit ab eo iter. ⁊
in.xvj.iij.cap.iiij. In narcoticis est ti-
mor: licet qñq3 accidat vt sint necessa
ria. Et quomodocũq3 sit nõ op3 vt ad
ministrent q̃diu ab eis excusatio esse
potest: ꝙ si necessaria fuerit eoꝝ ad-
ministratio: nõ exhibeant ei cuius in-
frigidatur corpus ⁊ debilitat virtus: ⁊
apparet illud in pulsu. Si vero neces-
sarium fuerit: misceãtur cum eis que
sunt sicut castoreũ ⁊ crocus: ⁊ similia.
Et iam testificati sumus nos vidisse
qui supposuit sibi collyriũ ex opio et
mortuus fuerit. Et cu3 possibile est vt
administrẽtur in collyrio non admini
strẽtur in potu: ⁊ quando possibile est
vt administrẽtur in emplastris nõ ad
ministretur suppositoriũ factum col-
lyrium. Et in tracta.iiij.c.ij.eiusdẽ sic
etiam ait. Incipiẽtes sedare dolorem
cum narcoticis cõponunt rem maxi-
mi erroris. Administratio enim nar-
coticorum non est curatio vera in ali-
quo: ⁊ illud ideo quoniã curatio vera
est incisio cause. Et stupefactio est cõ
fortatio cause: ⁊ destruitur sensus per
eam. hec ip̃e. Ecce igitur quotiẽs hac
dere princeps Aui. medicos hos be-
stiales admonuerit: vt non nisi in ex-
trema necessitate talia administrent
periculosa: quem si quãdoq3 legissent
quod faciunt non auderẽt. Sed quia
opera eius nedũ Gal. ⁊ aliorũ nunq̃
inspiciunt: volui hoc in.c.loca omnia
in quibus hec prohibeat annotare: vt
si fortassis: quod nõ credo: hoc nostrũ
opus ad eorũ manus peruenerit: vi-
dere possint ⁊ cognoscere suum errorẽ
seipsosq3 ab eo corrigere: qd' nisi fece-
rint ab astãtibus hunc librũ habenti
bus cognoscẽtur: ⁊ vt eorum merebi-
tur ignorantia: magno cum dedecore
ex domibus expellẽtur. Periti autẽ et
sapientes hoc non timebunt: quoniã
causam prius abscindere conabũtur
predictis cum intẽtionibus: nec vnq̃
ad huiusmodi sommifera peruenient:
nisi cum vehemẽtia accidentis virtu-
tem sua fortitudine prosternentis id
exposceri: et tunc pronostico cautela
⁊ timore ea administrabit: et nõ quo-
modocunq3: sed vt supra Auicen. pre-
ceperat. quare ⁊c.

¶ Cap. ccxcvj. ostẽdit qñ post pos
tis dictis intẽtionibus curatiuis:
possit etia3 rationabilis medicus
ad narcotica cum cautela tamen
transire ne astantes ⁊c.

Decreuimus hoc in ca.
declarare quãdo etiam
rationabilis et studio-
sus medicus possit secũ
dum regulas medicine
narcoticis vti vt ꝑ hoc
astãtes intelligãt eũ nõ nisi canonice
⁊ sciẽtifice procedere ⁊ ip̃m ab emperi
co secernere valeãt. Dicamus ergo cũ
Auerroi i.vij.colliget.c.de sincopi ac
cidente causa doloris. ꝙ non sit nar-
coticis vtendum: nisi cum infirmus in
articulo mortis esse reperitur causa
doloris. Tunc enim sedationi inten-

dere oportet cuz q̄buscunq̧ remediis mitigantibus a leuioribus tamen incipiendo quibus non conferentibus ad narcotica somnifera tandez deueniendum est: ꝛ non ad omnia: sed solummodo ad correcta ꝛ consolata cū suis bezarticis licet peruenire: dicente Auicenna in quarta primi. capitulo trigesimo. Stupefacientis complexionē considerare debes ꝛ ipsius qualitatem: ꝛ vt qđ ex eo est facilius dones: ꝛ vt tribuas id quod est cū suis tyriacis compositū: nisi res fuerit maxime que forti indigeat stupefactiōe: ꝛ prius exterius erunt applicanda. et sic etiam non conferentibus: interius postremo in pauca q̄ntitate ꝛ cū maximo timore ꝛ premissa pronosticatione ꝑponētur vt dolor aut huiusmodi aliquod aliud fortissimum accidēt sopiatur: ꝛ virtus totaliter non resoluatur: cum dolor permaxime virtutem prosternat. dicente Auicenna in primo canonis fen: doctrina ꝛ summa secundis. ꝛ capitulo vigesimosecundo, Dolor virtutem dissoluit: et membra a suis proprijs operationibus prohibet adeo vt mēbra spiritualia ab aeris prohibeat attractione aut eius destruat operationem: ꝛ facit cum intersectum ꝛ frequentem ꝛ omnino nō secundum naturalem cursum. Et in primis calefacit membra: ꝛ postea infrigidat: ꝓpter illud quod resoluit ꝛ vincit de spiritu ꝛ vita. Et in quarta primi. c. xxx. Omnis q̄dem dolor q̄ fit fortior interficit: qm̄ ex eo in primis accidit frigiditas corporis: ꝛ tremor postea fit pulsus paruus: deinde destruitur: postea moritur. Et propterea dixit Rasis in diuisionibus. ca. cxl. Tu non dimittere debes vt eger tolleret dolorem: q: facit incurrere apostema ꝛ putrefactionem ꝛ corruptionē membri ꝛc. Et ideo debēt medici omni suo ingenio sedare dolorez primo cuz rebus vere curantibus ipsum si eis possibile est: que res: vt dixit Gal. in. vj. aphorismo. cōmento. xxxj. sunt mediocriter calide: qm̄ calefactionis cōsuetudo est dolorem mitigare aliquandiu. Et in sexto de ingenio sanitatis. cap̄. secundo dixit. Aqua calida mitigat dolorem omnis apostematis. Et in li. v. de simplici medicina. dist. quinta. c. j. sic etiaz scripsit. Medicine que sunt vere sedantes dolorem: oportet vt sint subtiles: ꝛ caliditatis earū sit maior q̄ntitate que intenditur: sz euacuent: ꝛ resoluant ꝛ rarificent ꝛ subtilient ꝛ maturent ꝛ faciant procedere omne quod est coarctatum ꝛ retentum in membro cum quo est dolor siue humor calid⁹ sit siue viscosus. In secundo vero de febribus ad glauconem ait. mediocrē dolorē sepe adhibita extrinsecus calefactio: vel euaporatio sola per seipsam totū curauit: vel minuit causam ꝛc. Vn̄ princeps in secunda primi. doct. ij. c. xxj. sic cōclusit. Causa quietis doloris est: aut ꝙ cause ex qua prouenit existit contrarium ꝛ ipsam euacuat sicut anetū ꝛ lini semen cum super locū dolentē ex eis fit emplastrum: aut cū quo mollificant: ꝛ fit somnus: ꝛ sensibilis ꝟtus ad suā redit operationem sicut inebriantia: aut quo infrigidat ꝛ stupidum efficit sicut narcotica: sedans: tamen certum est primum. Et ideo medicus cum ipso aut aliquo sibi simili tentet pri⁹ sedare dolorem: que si non contulerint ꝛ dolor magis atq̧ magis infestauerit: adeo quod virtutem deijcere incipiat: tunc ad narcotica cum cautela transire debet eligendo ex eis q̄ magis correcta sunt ꝛ ab autoribus commendata: ꝛ primo exterius apponat: ꝛ postremo per os exhibeat ꝛ in modica quantitate: ꝛ grandi cum timore: vt diximus postquam aliud ei contulisse non perceperit. Sic ergo rationabilis medicus poterit somniferis vti ne virtus omnino prosternatur de

qua tãtũ ſolicitus eſſe debet: vt ſupra declarauimus. In ſimplicib⁹ itaq; et materialibus morbis tali cum ordine predictiſq; cum intẽtionib⁹ ſanitatis reſtaurator procedet ⁊ in hoc eius ſufficientiã demõſtrabit: quemadmodũ confuſa ⁊ inordinata curatio irregularem ⁊ minime pro inductiõe ſalutis egri retinendũ oſtendit, quare ⁊c.

¶ Cap. cccxcvij. oſtẽdit qualiter cognoſcẽdus ſit regularis ⁊ ſapiens medicus ex curatiõe complicatarum infirmitatum.

Quia non modicũ facere ad ſanitatis et vite conſeruationẽ exiſtimam⁹ ſcire medicũ ſufficiẽtẽ: ⁊ ad curationẽ idoneũ cognoſcere i cuius manibus eger cũ fiducia reponat̃ per multa in hoc opere capitula conati ſumus id oſtẽdere: ne quis in huiuſcemodi electione neceſſaria deciperetur: permaxime autẽ per immediate precedẽtia: in quibus declarauimus qualiter medici peritia ex proceſſu ⁊ ordine curationis ſue in ſimplicibus morbis dignoſci poſſit: in hoc autẽ pro huius materiei complemento dicemus quomodo etiã per cõplicatarũ egritudinum curationẽ doctum ⁊ honorandũ ab indocto ⁊ equiuoce medico aſtantes diſcernere valeant. Preſupponam⁹ ergo ꝙ plerũq; cõtingit ſcilicet ꝙ in patiẽte non ſolũ vna: ſed due vel tres aut plures ſunt egritudines coniuncte: vt putrida cũ ethica: tertiana cum colica: ⁊ renũ excoriatione: vel ſoda cum ſtomachi debilitate ⁊ dolore matricis ⁊ huiuſmodi ſicut perſepius accidit. Stãte ergo vna iſtarũ complicationũ dicamus ꝙ ſapiens medicus debet canonice ⁊ regulariter procedẽdo vnicuiq; harũ paſſionum attendere: inequaliter tamen: nam fortiori magis ⁊ minus debiliori: dicente Auicẽ. in. iij. j. doc. ij. c. xij. In primis oportet maiorem habere ſolicitudinem de re que maiorẽ incurrit terrorem regendo illud etiam quod eſt ſub ea. Et in. iiij. j. c. vltimo. Cum multe cõiungũtur egritudines: ab ea incipere debem⁹ in qua vna harum trium proprietas exiſtit. Una earum eſt ꝙ alia ſanari non põt anteq̃ ipſa ſanetur: ſicut apoſtema et vlcus cum coniunguntur: medicamur enim apoſtema donec cõplexionis malicia que cum eo venit remoueatur: abſq; cuius ſanatione vlcus ſanari non poteſt: poſtea vero medicamur vlc⁹. Et ſecũda earum eſt cum vna egritudo cauſa fuerit alterius: ſicut cuʒ accidit oppilatio ⁊ febris: medicamur eñ oppilationem primo deinde febrem: ⁊ ſi nobis neceſſariũ fuerit oppilationem aperire cũ eo in quo aliqua exiſtit caliditas non curabimus de febre: quoniã impoſſibile eſt vt febris remoueatur cauſa ipſius remanẽte. Tertia vero cum fuerit vna earũ de qua maior ſolicitudo ſit habenda: ſicut ſi coniungatur ſinochus et paralyſis: medicamur enim ſinochũ extinguẽdo ⁊ phlebotomãdo: ⁊ paralyſi nõ curabimus. Cum autem egritudo ⁊ accidẽs coniunguntur a ſanatione egritudinis incipiemus. Et ſi accidens ſuperauerit: tunc accidentis curam habebimus et egritudinem non conſiderabimus ſicut in colica; damus ſtupefaciẽtia: propterea vt doloris fortitudo remoueatur: ipſi colice impedimentũ faciat ⁊c. In tertio quoq; tertij canonis tracta. iij. c. xxiiij. ſic ait. Cum due coniũgũtur egritudines: oportet vt vehementiorem earum diligenter attendas. Quod etiam voluit Raſis in libro de egritudinibus iuncturarum. c. iij. cum inquit. Primum medicandũ eſt rei periculoſiori. Et Auerrois i. vj. colliget

capitulo de conseruatione corporis
cuius membrum est distemperatum:
sic etiã scripsit. Stãte egritudinuz cõ
trarietate vt stomacho frigido ꝛ epa
te calido: in talibus indigemus regi=
mine mixto: ꝛ plus instare distempe=
rantie periculosiori. Et in semptimo
libro eiusdem capitulo de cura febris
ephimere cum fluxu ventris inquit.
Medicus in hoc prouisor eẽ debet: vt
resistat ei quos plus est timendum.
que fuit Gal. sententia in primo apho
risinorum cõmento decimoseptimo
dicentis. Duorum morborum fortior
medicandum est prius: altero tamen
non neglecto. Sic igitur sapiens me=
dicus sua cum prudentia sinceroqꝫ iu
dicio in curatione complicatarũ infir=
mitatum de ea magis erit solicitus
passiõe: q̃ maiorẽ: iducit timorẽ: q̃ grã
diorẽ solet virtuti lesionez afferre: que
cunqꝫ res illa fuerit siue dolor. aut sin
copis: aut accidẽs anime: aut vigilie
superflue: aut fluxus immoderatus:
vel alia huiusmodi virtutis prostrati
ua: quam rẽ cum medicus sedauerit:
ꝛ virtꝰ deinde restaurata fuerit febri
vel alteri secũ coniuncte passioni prin
cipalius poterit attendere prehabi=
tas obseruando curatiuas intentio=
nes: ꝛ sic domino concedente vnam=
quãqꝫ salubrem infirmitatem scienti=
fice curabit ꝛc. Qui autem composi=
tas egritudines altero tramite q̃ꝫ di=
ctum sit: curare tentauerit: ꝛ preaddu
ctis auctoribus nõ obedire presum=
pserit: pro bestiali aut fatuo periculo
sissimoqꝫ habeatur. Bene igitur ad=
uertant egrorũz astantes ad hec que
scripsimus: vt valeant peritos ab im
peritis discernere: quoniã hinc tota
salus totaqꝫ vite conseruatio cõsistit.
Nec homo reperitur qui semel saltez
si non semper: hanc non indigeat ob
seruãtia: quia medicorũ nõnulli repe
riuntur qui diuersis coꝝ astutijs: ꝛ si ni
hil aut parum quippe intelligant: in
famam tamen deueniunt. Ut in libri
huius capitulo sexto declarauimus. a
quibus permaxime cauendũ est: q̃m
ꝛ si medici dicantur: equiuoce tamen
nomen illud intelligendũ. sicut in ꝓlo
go physicorũ inquit Auerrois. ꝙ hõ
ꝑdicat̃ de hoĩe vo ꝛ d̃ hoĩe lapideo: sic
etiã scd̃m diuersas rationes ꝛ ly me=
dicus predicari solet quod sensit. hip
pocrates in libr. de lege dicens. Medi
ci numero quidem multi. opere vero
pauci. Et ideo replicamus iterum ad
vocãdũ medicũ bene cõsiderent astã
tes: ꝛ postq̃ꝫ aduenerit ad omnia que
cunqꝫ faciet ꝛ ordinabit q̃ꝫ diligenter
animaduertẽte: q̃m pauci medicorũ
regũt infirmos regimine recto: vt Ga
lie. ait in primo de creticis. c. septimo.
quare ꝛc.

¶ Capit. cccxcviij. in quo autor se
primo de q̃busdam excusat: dein=
de presens opus exponit omnium
maiorum patrum sensuere.

TAz soluimus qualiter
hominũ vnusquisqꝫ dũ
sanus fuerit: in sua va
leat sanitate cõseruari
ꝛ pariter qũo cũ iã egro
tauerit: suã possit salu=
tem amissam recuperare: quẽadmo=
dum ab huius operis initio velle di=
cere ꝓmiseramꝰ. Que satisfacere ꝓ p̃=
senti negotio: de salutis scz conserua=
tione arbitramur. Uñ plura scribi hac
de re superflua ꝛ minime necessaria
viderẽt: q̃ꝫobrẽ hec q̃ iam dicta sunt
sufficere volumus ꝛ ꝑtermittere lon=
gas admodum ꝛ tediosas: q̃ dici pos
sent: philaterias: eo ꝙ sua cũ ꝓlixita=
te ꝓmoleste quidẽ narrate ꝛ inutiles
penitus efficerent̃: dicente Auicen. in
xv. tertij. c. vj. Nõ est in prolongatio=
ne sermonis vtilitas. Et per hoc intẽ
dimus. j. de ãpliori huius libri quãti
tate nos excusare per itidem etiaz de

hoc ꝙ dubitationes que circa aucto⸗
rum dicta oꝛiri poterant nequaꝙ̃ mo
uerimus: ꝙ non aliã ob cauſam feci⸗
mus. niſi vt legẽtiũ mentem a re iam
incepta minime diuerteremus: ⁊ ne ni
mium tractatus noſter pꝛolongeret.
Impoſſibile nãqꝫ videtur vt queſtio⸗
num ſolutionibus intellectus huma⸗
nus acquieſcat. niſi ante illas diſtin⸗
ctiones ⁊ pꝛeſuppoſita pꝛo concluſio
nibus neceſſaria pꝛediſponantur: et
ſup illa deinde reſpõſiue cõcluſiones
fundentur: ⁊ demum ad arguta: vt fie
ri ſolet: reſpõdeatur. Hoc autem pau
cis: vt quilibet intelligit: minime poſ⸗
ſunt expediri. Nec etiã meipſum a pꝛ⸗
poſito deuiarem: ⁊ ad artes alias trã
ſire: eas ꝙ̃libẽtiſſime poſtergaui que
ſtiones: quoniã plurimũ ſolent medi
cũ impedire: ⁊ ipſum a medicina di⸗
uertere: vt voluit Pꝛinceps in. j. quar
ti. c. j. cum inquit Occupatio in cõtra⸗
dictionibus eſt illud quod non con⸗
fert in ſciẽtia medicine aliquid. ⁊ facit
medicum pꝛocedere ex arte ſua ad in
quiſitiones que foꝛtaſſe impediũt ip⸗
ſum ab arte ſua. Et ꝓpterea dicebat
Gal. in libꝛo pꝛimo de ſimplici medi⸗
cina diſtintiõe. iij. c. v. Caue vt nõ po⸗
nas teipſum loco eius qui facit heſi⸗
tare: ⁊ aptus eſt implicari in queſtio⸗
nibus plenis dubitationibus ⁊c. Uo⸗
lumus etiam hac in parte excuſatos
eſſe: ꝙ in aliquibus diſſentientes: vt
in gradibus medicinarum ſimpliciuꝫ
⁊ in alijs ꝗbuſdã diſcoꝛdes antiquos
non cõſiliauimus: quoniã id difficil⸗
limum onus ⁊ lõge noſtris humeris
impar eſſe cognouimus: ex eo quod
voluit Raſis in. vj. ſuoꝛũ aphoꝛiſmo.
dicens. Cum doctoꝛes antiqui in re
aliqua nõ concoꝛdarunt: graue eſt eo
rum rationẽ concoꝛdare. Et vt omnia
ſimul compꝛehendamus: veniã a le⸗
gẽtibus humiliue petimus: rogantes
vt pꝛo ſua benignitate nos in cunctis
habeant excuſatos. Quia vere ſci⸗
mus. ⁊ ita foꝛe ſine dubio fatemur:
ꝙ ſingula que ad pꝛeſens negotium
fuerãt neceſſaria: nõ adduximus: nec
credimus in aliquo ex addductis ob
imperitiam ⁊ iuuenile iudicium non
erraſſe: cum ita ſit equidem. vt Raſis
voluit in ſexto ſuoꝛum aphoꝛiſmoꝛũ
allegato: cum ait. Hominis enim na⸗
tura non euadit erroꝛẽ maxime in re
bus difficilibꝰ. Qđ clariꝰ nobis innuit
Gal. in libꝛo. ij. memiri. c. de doloꝛe ca
pitis ſine febꝛe. cum inquit. Difficile
eſt enim hominem exiſtẽtem non pec
care in multis: alia quidem vt igno⸗
rantem: alia autem vt male iudican⸗
tem: alia vero vt negligenter ſcriben
tem. Et ideo ex tota mente: totali coꝛ
de: ac ex omnibus anime viribus ro⸗
gamus: exoꝛamus: ⁊ depꝛecamur me
dicos omnes ⁊ maioꝛes pꝛecipue: vt
ſi quid hoc in opere male intellectuꝫ
vel fuiſſe a nobis interpꝛetatũ: ad ali
quod impertinens de dictis autoꝛum
adductum inuenerint: id pꝛo ſua coꝛ⸗
rigant humanitate. Multoqꝫ magis
omni mentis affectu pꝛecamur reue⸗
rendiſſimos catholice fidei noſtre pꝛo
feſſoꝛes: Pontifices. Cardinales: Epi
ſcopos: ceteroſqꝫ omnes ad quoꝛum
manus vt ſpero. licet indignus ſit: no
ſter hic tractatus perueniet: vt ſi ineo
minimuꝫ aliquod tota dei vel eius fi
lij redemptoꝛis noſtri mandatis con
trarium vel diſſonuꝫ reperient: quod
inauertentia noſtra aut inſciẽtia ſcri⸗
pſiſſemus: emendẽt. coꝛrigant. quini
mo eradicent ⁊ abꝛadant: vt omni⸗
no non remaneant: ⁊ vt pꝛo nihilo re⸗
putetur: ⁊ tanꝙ̃ non dictum habea⸗
tur. Si vero aliqđ boni ⁊ vtilis hoc i
opere inuenerint volumꝰ: ⁊ (ſi dicere
licet) mãdamus: vt id nobis minime
aſcribãt ſꝫ totũ creatoꝛi omniũ atribu
ant: quoniã vt Auenzoar inquit in ſuo
Theiſir libꝛo ⁊ tracta. tertijs. omnia
res pꝛocedit ab illo qui eſt ſumme et
vltime ſcientie: ſcilicet a deo viuo ⁊ ve

ro et benedicto. Quod etiam voluit Auicenna. in libro de viribus cordis c. ij. dicens. Quecunque perfectio: et omne bonum non nisi a prima veritate sunt: que omnium bonorum prima est vniformis manatio. quare etc.

¶ Cap. cccxix. in quo auctor altissimum et omnipotentem deum deprecatur vt pro sua pietate legentibus hunc librum sanitatem concedere dignetur.

In hoc penultimo capitulo nihil aliud intendimus nisi conuertere nos ex toto corde ad altissimum omnipotentem ac sempiternum deum: de quo vt Gal. refert. in libro de virtutibus animalibus: sic scripsit Plato. Ingenitum et primum ac maximum deum dicimus bonumque nominamus: et nos omnes diligimus eum natura existentem talem ab eterno et non factum bonum a seipso: penitus enim nunque fuit factus: cum semper fuerit ingenitus et sempiternus. Ipse quidem vt hali dixit Abenragel in sui operis initio. est primus sine principio: et postremus sine fine terminato: qui creauit celos circunferentiales: et stellas mouentes: et celum cooperiens: et terram sufferentem. Et est ille cuius omnes res quas visus attingunt et recipiunt cogitatus et sensus in omnibus signalibus et significationibus demonstrant dominum et virtutem suam: cuius saluationes sint super eos qui fideliter eum credunt. Ipse etiam: vt Princeps inquit in. vij. tertij. c. j. creator est sublimis et excelsus: in cuius manibus omnia existunt. vt dixit Auenzoar in sui Theisir primo. Et qui mundum regit et gubernat suo precepto et voluntate. vt idem ait in secundo eiusdem. Et qui curam habet circa omnia entia. vt scripsit Auer. in. xij. Metaphysice comento. xxxvij. Nunc igitur deum vnum tantummodo in substantia: licet in personis trinum: vt canoniste tradunt de consecratione distinctione. iij. c. vltimo et nos ipsum sic firmiter credimus: confitemur: et adoramus: et inpresentiarum omni cum humilitate deuotione: et mentis affectu deprecamur: vt pro sua immensa pietate infinitaque misericordia nobis hec concedere dignetur: quod quicunque presentem habuerint tractatum: legerint et intellecta obseruauerit: thesaurum sanitatis consequi valeant: consecutumque prudentissime sua inenarrabili fauente gratia conseruare. Non enim sufficit humanum propositum absque diuino subsidio: vt recte Theophilus inquit. Cum ipse quidem solus sit fons vite: vt Origenes ait. Et ab eo non solum vita et quecunque perfectio: sed omne bonum: vt in de viribus cordis scripsit Auicen. procedat et ideo ab eo tantummodo tale ac tam preciosum salutis sensum rationabiliter exposcimus tum quia plena semper et redundantia sunt diuina beneficia non exiguo constricta munere sed vberi bonorum coaceruata congestu: vt Ambrosius inquit. tum etiam quia ipse solus largitur sanitatem corporum et vitam animarum: vt dixit Auerrois in prologo canticorum. Eya ergo pro sua clementia concedat nobis quod petiuimus: omnipotens et miserator dominus: qui non reliquit querentes eum: vt ait Propheta. Qui nimo dat petitiones cordis eorum: et ipsos confirmat: cum ipse sit protector omnibus exquirentibus eum inveritate. vt in secundo Ecclesiastici dicitur. Confirmetque ergo: et coutinue seruos suos protegat admirabilis dominus noster: qui nobis dixit: vt Joannes refert Sine me nihil potestis facere: quoniam et si minuerit hominem paulominus ab angelis: gloria et honore coronauerit eum. et constituerit ipsum super opera manuum suarum: et omnia subiecerit sub pedibus eius: oues et boues

vniuersas: insuper et pecora campi: volucres celi et pisces maris. vt David inquit. Et similiter Galienus in quarto de iuuamentis membrorum. capitulo primo cum dixit. homo est princeps et rex omnium animalium. Et ideo fuerunt omnia animalia demissorum capitum apud ipsum: et ipse solus eleuat capitis etc. Attamen fecit illum ex limo terre. aptante ecclesia. Memento queso quod sicut lutum feceris me: et in pulverem reduces me: nonne sicut lac mulsisti me: et sicut caseum me coagulasti etc. Et alibi. Memento homo quia cinis es: et in cinerem reuerteris. Quod sensit Augustinus in capitulo. lxxxvij. Enchiridion. Multoque clarius Auerrois in octauo commento canticorum cum ait Deus cuius nomen exaltetur: creauit hominem ex luto sicut testam figuli. Et ideo fecit illum facile alterabilem et corruptibilem: seipsum proprio consilio conseruare non potentem: et per consequens diuina protectione maxime indigentem. Sine qua profecto nullum regimen sanitatis: sicut nec aliquod aliorum entium: hominibus iuuare posset. Cum ita sit equidem: vt in secundo theisir tractatu tertio voluit Auenzoar cum inquit. Scimus certissime quod sphere: et stelle: et materia: et forma: et tempus: et locus sunt res generate et create quare nullum profectum vel nocumentum possunt agere vel impriere nisi precepto et voluntate diuine prouidentie. Quid igitur proderit legentibus hoc nostrum opusculum in preciosissime sanitatis conseruatione sublato infinite bonitatis presidio nihil profecto. Denuo itaque atque iterum: sicut ab initio: ex tota anima fontem bonorum omnium deprecamur: vt nos pro sui infinita pietate exaudire dignetur: et concedere corporis et anime salutem: opera libri huius et consilio vtentibus amicisque et pariter inimicis nostris sit propitius. Et per viscera sue profundissime charitatis omnibus vitam eternam viuis fidelibus et defunctis clementissime largiatur ad laudem et gloriam sue excelse maiestatis. Amen.

¶ Capitulum. ccc. et vltimum causam reddit huius tercentenarij: et gratias agit altissimo et sanctis eius ob operis perfectionem.

Quia omnia in trinitate perfecta consistunt: vt voluit Aristoteles in. xxvj. problematum. problemate. ix. dicens. Finiunt autem in tribus omnia et minima in prima trinitate. et in. j. de celo et mundo textu commenti secundi autoritate pythagoricorum inquit. Cum omnia ex principio medio et fine constituta videantur: propter quod a natura accipientes tanquam leges illius et ad sanctificationes deorum trinario vtimur numero etc. In cuius commento dixit Auerrois. Secundum istum numerum tenemur magnificare creatorem remotum a modis creaturarum in orationibus et sacrificijs. et vt ait Albertus super eo. Prisci partes in lege antiqua vtebantur trinitati in sacrificio deorum: scilicet thuris oblatione: cantu et oratione. Numerus igitur trinitatis est perfectus: vt vbi supra probatur. Et nos ipsum in lege noua et verissima ponimus ipsum in magestate diuina tres in ea credentes: et ita confitentes personas esse in vnitate substantie etc. hec ipse. Cum ita sit ergo: rationaliter in trinitate centenarij ad laudem diuine trinitatis nos presens opus sigillabimus: gratias quas possumus: et non quas deberemus agentes patri et filio et spirituisancto. vni ideo infinito et glorioso deo: dicentesque cum Aui. cen. in prologo sui canonis. In primis deo gratias agamus sicut sui ordinis

celsitudo: & beneficij ipsi⁹ multitudo merek: cuius misericordie, super oēs prophetas existunt. Et cū eodem in xxj. tertij tractatu primo. c. ij. dicente. Sit ergo deus exultatus q̄ verax est laudabilis & benedict⁹: & melior omnium sanctoꝝ &c. Similiter dicamus cum hali abenragel in initio operis sui de iudicijs sit scribente. Gratias agamus vni deo victorioso: honorato: potenti creatori: noctis & diei detectori occultorum scientiarū & puritatum: ipsi qui creauit: equauit: iudicauit: direxit: interfecit: viuificauit domino libertatis: mercedis: honoris: & regni qui est primus sine principio: et postremus sine fine &c. Et in quarte partis eiusdem principio sic etiam cum eo taliter scribēte dicamus. Laudatus sit deus dominus virtutis regni & luminis: ipse quidem apparens & veridicus per manifesta experimenta creauit terras: montes: maria: & celos circundantes omnia: & posuit stellas in eis mouentes se in similitudinē lucētium candelarum: & posuit in eis signalia pro temporibus diuidendis & rebus alijs ex quib⁹ sit in sempiterna secula benedictus. Et in sexto eiusdem. Laudatus sit deus & regratiat⁹ qui est dominus boni: largitatis: sapientiarum & scientiarum: ipse factor est & creator omnium rerum & per voluntatem & gubernationem eius manutenentur: ipse est principium omnium rerum & temporū permutator: per sui potētiam texit celos & firmauit eos: depressit terraꝫ & situauit eā: creauit omnes creaturas & omnia nouit secreta: creauit res & dedit illis finem: & postea iterum creauit eas. ipse sit laudatus & benedictus sicut cōuenit magne nobilitati & altitudini sue. Et iterum in octauo libri eiusdē parte. Laudatus sit deus qui est domin⁹ subtilitatum: nobilitatū: mercedum: pietatum: creator omniū creaturarū: cognitor occultorum. rationū intellector: & puritatum: recompensator dānorum & occasionum: gubernator totius mundi & omniū rerum per gratiam & virtutē suam: dator pluuiaruꝫ per pietatem eius: defensor eoruꝫ qui habent in eo fiduciam: et custoditor eorum qui se dant sibi. Rex cui obediunt omnes reges: & eius potentie & glorie non est finis. Ipse potentiam dedit humiliantibus se sibi: & potentes humiliauit. Nihil est contrariuꝫ iudicijs. Nec est qui suis factis cōtradicat. Completus est omnis bonitatis & pietatis: ipse sit igitur laudatus vt conuenit. Dicamus quoqꝫ cum Rasi in sui continentis rubrica. Laus sit vni deo glorioso: sublimi: victorioso & indultori: qui tantam nobis gratiam pro sua inenarrabili clementia concedere dignatus est: vt librum hunc inextimabilis quidē laboris hac in iuuenili etate: & sine vllo corporis nocumēto & omnino feliciter perficere potuimus. Nō me cepisse sed pfecisse virtutis est: vt super Mattheū hieronym⁹ inquit. Benedictū sit igitur nomē domini ex hoc nunc & vsqꝫ in secula. Cuius in ore nostro laus semper existat pro infinita beneficiorū eius multitudine. Que nos inducit ad concedendum cum Gal. in libro octauo de iuuamentis membrorum. capi. tertio sic dicente. Nostra possibilitas est parua secundum quam debeamus laudare creatorem: bonam tamen ipse mentem nostram suscipiat. Beatissime preterea dei genitrici Marie semp virginis: & beatis apostolis Petro et Paulo: ac omnibus sanctis & continuis eorum precibus pro nobis exorant: gratias non cōdignas: sed quas possumus habemus: agemusqꝫ ex toto corde dum spirabimus. Et sic finiētes quod inchoauimus: dicemus cuꝫ

Bal. in tertio de creticis sic in finē scribentis. Et iam peruenimus ad finem libri: auxilio dei & eius adiutorio: cui sit honor & gloria per infinita secula. Amen.

Diuino fauente numine: Ego Antonius Gazius patauus medicorum omnium minimus: die .xij. Augusti de anno domini. M. cccc.xc. presens opus absolui: ad laudem redemptoris nostri & ad tuam & amicorum tuorum vtilitatem. D. M. obseruandi. cui iterum atque iterum me cōmendo.

Exhortatio

Antonij Gazij omniū medicorū minimus: procurans virtutē fortē cōseruare: & debilem fortificare: vt rationabilis & studiosus medicus possit secundū regulas medicine narcoticis vti: et per hoc astantes & legentes intelligant eum non nisi canonice & scientifice procedere: & ab Emperico secernere valeant.

Et si minime obseruandissime. D. me lateat quod de numero hoc nostro libello indigentium nequaquam existas: tum quia moderatissimus sis omnemque damnosum abstinentia diceris superare appetitum: tum quia altioribus detentus curis: vt Socrates predicare solebat: solum vt viuas comedis: nō autem viuis vt comedas. Quod non pauci asperantes in maximas labūtur egritudines vitamque sepius cum morte commutant. Sed propterea librum hunc tibi tradimus vt non ciborum aut potuū quantitatē te fugere doceamus. Sed que a veteribus laudata: que ve vituperata sunt euitare valeas: ciborūque & potuum qualitatem ac ipsorum nō solum in comedendo ordinem adipiscaris. Sed qua id hora exequendum sit: quantum exercitandum: quādo quiescendum: qua hora & quantum dormiendum: reliquaque his similia. Que non minus sunt homini vtilia quam necessaria facillime perscrutari possis

Ita enim doctissimorũ veterũ in hoc libro dicta de regimine sanitatis cõspicies ac si oẽs de re hac in cubiculo tuo differentes corã haberes: audies Aristo. peripatheticorũ principem qui in natura regula fuit & exẽplar qđ natura inuenit ad demõstrandũ vltimã perfectionẽ humanã in materijs: vt de eo scribitur in cõmento. xiiij. tertij de anima. Senem etiam illũ necnon medicorũ patrẽ Hyppocratem intueberis qui primus omniũ rectam viã ostendentiũ vt solis iubar effulsit: a quo omne lumẽ & recta artificialis semita: vt de ea in huius libri cap. ix. dicitur in medicinis est inuenta. Sapiẽtissimum preterea Gal. artis huius complectorẽ haud parua cũ voluptate cũ eoq; Hali: Rasim: Haliabatem: Diascoridẽ: Serapionem: Auicennã: Auenzoar: Damascenũ: ceterosq; omnes hac in sciẽtia approbatos videbis. Quorum sapiẽtia tu qui semper virtutes ac doctos benigno fauore amplexus es: ita obiectaueris q nullum huic letitie genus compar esse affirmabis. Quotienscunq; etenim librum hunc aperies scireq; aliquid ad sanitatem oportunum desiderabis ad predictorũ vnoquoq; ac si viuus adesset ilico optato poteris. Nã ipsorũ non solum sententias: sed & verba: quibus ipsi vsi fuerunt nostro inserere voluimus libello: vt vltra ex eorum verbis: leporem ac suauitatem: si quis in nos liuidus obtrectare voluerit tanq̃ minerue clipeum contra Medusam: sic etiam eorũ latratibus & iaculis opponere valeam. Grandem igitur vtilitatem ex hoc nostro opere immensamq; letitiã accipies cum prefati tibi sapientes ostendant qualem medicũ pro huiusmodi sanitatis conseruatione eligere debeas: in quo aere habitare: quem locum incolere: qualiter & quantũ exercitari: quid comedere & bibere: qualiter dormire et vigilare. A quibus anime accidentibus abstinere: quomodo purgari & a futuris egritudinibus preseruari oporteat: qualiter si in egritudinẽ labi cõtingeret: q deus auertat curari: pluraq; alia non minus hominis vsui vtilia verũetiam q̃ maxime necessaria. Que oĩa tibi gratissima fore speramus ac te tantũ ex hoc opere vtilitatis consecuturũ. quantũ si oĩa prefatorũ: que quasi infinita sunt volumina perlegisses: vt nos ipsi magno cũ labore multisq; vigilijs fecimus. Et qm̃ legenti sepe tediũ prolixitas afferre solet hinc solũ: ex eis tantum meliora & q̃ magis huic nostro pertinere videbant negocio excerpimus: diuersisq; ex locis hinc inde q̃ dispersa erãt hoc in libello congessimus quẽ ad finem deductũ tibi tradimus pro viribus deprecãtes vt sic ipsum leta facie ac hilari vultu pro tua erga oẽs incredibili humanitate accipere digneris: sicuti & nometipsos omni tue volũtati semper deditissimos offerimus. Uale.

Impressum rursus est hoc egregiũ et sane q̃ vtile opus: large auctũ ac emẽdatum. Lugduni per Magistrũ Jacobum myt. Impẽsis vero honestorũ virorum Scipionis de Gabiano: & fratrum Astensium.

Registrun.

A a b c d e f g h i k l m n o p q r s t v x y z & ?

Omnes sunt quaterniones.